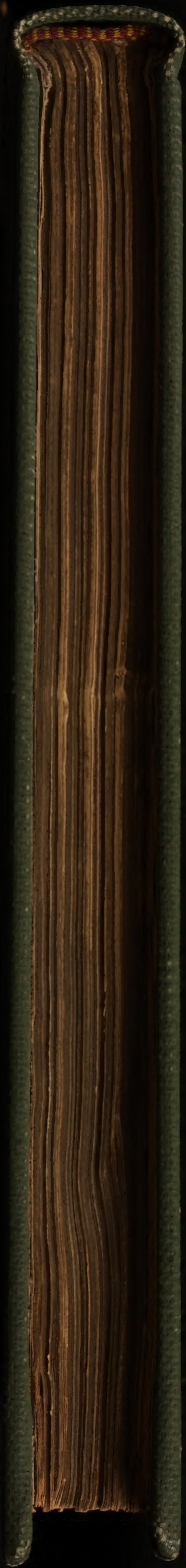
LINDEMANN

CORPUS
GRAMMATICORUM
LATINORUM

VOL. 2

CORPUS
GRAMMATICORUM LATINORUM VETERUM

COLLEGIT AUXIT RECENSUIT
AC POTIOREM LECTIONIS VARIETATEM
ADIECIT

FRIDERICUS LINDEMANNUS
SOCIORUM OPERA ADIUTUS.

TOMUS II.

PAULI DIACONI EXCERPTA ET SEX. POMPEII FESTI
FRAGMENTA CONTINENS.

LIPSIAE,
SUMPTIBUS B. G. TEUBNERI ET F. CLAUDII.
CIƆIƆCCCXXXII.

V I R O

PERILLUSTRI AC GENEROSISSIMO

BERNHARDO LIBERO BARONI A LINDENAU,

REGI SAXONIAE AB INTIMIS REGNI CONSILIIS, SUPREMO ADMINISTRO IN NEGOTIIS INTERNAM REGNI SALUTEM SPECTANTIBUS, CETT. CETT. CETT.

VIRO DE PATRIA NOSTRA LONGE MERITISSIMO

HANC FESTI EDITIONEM

SACRAM ESSE VOLUIT

EDITOR.

VIRO

PERILLUSTRI AC GENEROSISSIMO

BERNHARDO LIBERO BARONI A LINDENAU

S. P. D.

FRIDERICUS LINDEMANNUS.

Quantum Tibi debeat, Vir Perillustris, haec Grammaticorum Latinorum editio feliciter progrediens et fausto cursu ad umbilicum contendens, et ipse probe scis neque alii nesciunt. Quapropter haud opus videbatur esse, id ipsum ut hoc loco exponerem; verum et gratias agere Tibi et qua ratione continuaretur coeptum opus, hac epistola Tibi enarrare, non sine idonea caussa constitui. Etenim quum haud parvum est, quod Tu, gravissimis regni et restituendi et administrandi curis atque negotiis distractus, doctorum etiam hominum nugas esse aliquid putare soles, quippe ipse principem locum inter viros doctos tenens; tum imprimis magnum et nobis quidem admirabile, quod ne Grammaticae quidem artis ac Latini sermonis studium impensius ac reconditius a Tua cura Tuoque patrocinio alienum existimas. Proinde non dubito profiteri, me non minus favore Tuo, quo amplexus es suscepta mea, quam auxilio, quo mihi es patrocinatus, in opere strenue persequendo esse confirmatum; neque facere possum quin palam omnibus dicam, per quem profecerim, cuius praesidio maxime fretus rem arduam conficere perrecturus sim. Vides, quot et quantas habeam caussas, cur Tibi gratias agam; eaeque Tibi hac Te publice

appellandi concessa opportunitate actae sunto, quantae intelligi possunt maximae, quas, quaeso, comiter et clementi animo excipias.

Quum vero Te maxime auctore et deprecatore effectum sit, ut opera mea in emendandis Grammaticae Latinae auctoribus haud temere posita videretur et prosperum tandem exitum habitura; non abs re putabam esse, si Tibi exponerem, quid iam a me esset praestitum, quae praeparata essent, quae absoluta et confecta, ut fortunatus rei susceptae exitus sperari posset. Et primum quidem scire Te volo, me cum hoc altero Grammaticorum volumine quod Festum eiusque compilatorem Paullum continet, simul tertium prodire iussisse, quod complectitur Isidori, Episcopi Hispalensis, origines sive Etymologiarum opus; quam rem sic institui non magis propter argumenti similitudinem, quum uterque scriptor Romanarum rerum antiquitates praecipue tractet, quam propterea quod auxilia ad Isidorum critica tunc iam habebam parata. Tum scias, secuturum esse proxime Varronem de Lingua Latina, cuius reliquias quartum huius corporis volumen continebit a Papio, doctore Berolinensi, curatas, qui et aliis ad eam editionem facultatibus commendabilis fuit, et scriptas edidit Varronianas lectiones non sine approbatione exceptas, et a me accepit Codicum Lipsiensis et Gothani ad Varronis libros varias lectiones. Deinde Varrone absoluto mea opera editi prodibunt Sosipater Charisius et Diomedes. Et quod ad Charisium attinet, unicus tantum eius liber manuscriptus antiquus adhuc invenitur, qui asservatur in bibliotheca regia Neapolitana, idem, ex quo primus Charisium edidit Pierius Cyminius; cuius collationem a Niebuhrio diligentissime factam, ut ipse ante mortem promiserat, in manus meas tradidit Ioannes Classenius, Vir Clarissimus. Eius collationis ope innumeris in locis emendari, haud admodum augeri et suppleri scripta Charisii poterunt. Diomedi autem insignis contigit felicitas, ut tres eius,

qui in orbe terrarum exstant antiquissimi codices, conferri iubere possem, unum Monacensem, duos vero Parisienses, ad quos diligentissime excutiendos ea, quae Te auctore a regibus nostris pecuniae summa ad me est clementissime delata, accommodatissime insumi potuit.

Hos excipiet Nonius Marcellus, scriptor longe omnium depravatissimus, sed idem tamen ad veteres Latinos scriptores, quos classicos dicimus, emendandos gravissimus atque utilissimus. Eius libros manuscriptos, qui sunt optimae notae et antiquissimi, Parisiis contulit in meum usum Dübnerus, Gothanus, Vir Clarissimus, cuius opera tametsi mihi haud nihili constitit, tamen felicissime actum putabo de omni mea Grammaticorum editione, si simili ope in reliquis Grammaticis edendis uti potero. Post hunc sequetur Priscianus, multas ille quidem iam virorum doctorum manus adiutrices ac servatrices expertus, multum tamen adhuc operae requirens, cui salutaria nunc maxime parantur auxilia Parisiis, ab eodem Dübnero.

Quos Grammaticos omnes excipient Metrici, quorum principem Terentianum Maurum editioni parabit Vir Clarissimus, Wüstemannus, Professor Gothanus, qui idem mihi conciliavit Virum iuvenem doctissimum Braunium, qui nunc Monaci versatur, mox vero in Helvetiam atque Italiam abibit, ubi Grammaticos nostros suae curae suaeque operae commendatos habebit et quicquid dignum memoratu invenerit, mecum communicabit.

Habes iam, Vir Perillustris ac Generosissime, quae Te scire volebam de laboris mei curarumque in Grammaticorum emendatione ponendarum ac iam positarum profectibus. Quarum rerum omnium si Te nactus fuero approbatorem et patronum, in rebus optimis Te suasorem atque

impulsorem me habiturum arbitrabor, ceterorum omnium iudicia nihil magnopere extimescens. Conscius enim ipse mihi sum vel maxime, quanta cura, quam diligenter, quam religiose hoc suscepto munere perfungi studeam, ac si res non ubique ex opinione cesserit; ea est humana imbecillitas ac rerum humanarum circumscripta arctis limitibus condicio, quae homines semper infra sperata animoque concepta subsistere iubet. De qua communi omnium sorte, etsi tristi, me tamen facile consolaturus, nihil ego amplius expeto, quam Tuum, Vir Perillustris, favorem. Quodsi hunc mihi enixe roganti non denegaveris, strenua opera in suscepto negotio pergam, ac Deo O. M. de exoptato laborum meorum fine confidam, cetera securus. Vale. Scripsi in Gymnasio Zittaviensi Idib. Sextil. cIɔIɔcccxxxii.

PRAEFATIO TOMI SECUNDI.

Iucundum est, magno ac diuturno itinere emenso, quum ad ultimam metam perventum est, totum remetiri animo, aliisque quae volueris, quae gesseris, quae videris, quae didiceris, enarrare; qua in re et gaudia, quae perceperis, et labores, quos exhauseris, omnia pari voluptate memorem animum afficere solent. Idem mihi usu evenit. Annus est circumactus, ex quo commentarios virorum doctorum ad Paulli epitomam et Festi fragmenta disponere et editioni aptare coepi. In quo munere recte obeundo quum et facilem et iucundam operam mihi praestandam fore arbitratus essem, voluptatis quidem multum ex immensa atque varia virorum summorum doctrina penitius cognoscenda percepi multumque didici. At facilem opinatus operam magnopere me falsum esse, non sine summo taedio mature intellexi. Nam citatos a viris doctis ex innumerabili veterum scriptorum copia locos requirere atque, id quod plerumque ab interpretibus illorum temporum omissum, accuratius, ubi legerentur, demonstrare, capita ac segmenta enotare, quum mihi haberem propositum; dici vix potest, quanto ea res mihi labore constiterit, quam immensa opera navanda fuerit, propterea quod saepe unius loci investigandi caussa, non unus liber, sed universa volumina perquirenda, non dies unus, sed integrae hebdomades insumendae, non horae subsecivae, sed diuturni temporis bona otia perdenda erant, et tamen loci tanta opera investigati aliquoties non sunt reperti. Sed uti dixi, talia exanclasse, labore peracto, non iniucundum est, quam voluptatem hoc unum turbat, quod multus labor non ubique prosperos habuit successus. Sed ad rem veniam.

Quae Festi libri de significatione verborum fata subierint, Gothofredi verbis, quam meis, exponere malo, cuius propterea ad Festi fragmenta praefationem huic loco reservavi ac meae praefationi interserendam duxi.

M. Verrius Flaccus de significatu verborum scripserat (*Festus in v. Pictor Zeuxis*) libros complures. Ex tanto librorum eius numero Sex. Pompeius Festus intermortua iam ac sepulta verba atque, ipso saepe confitente Verrio, nullius usus aut auctoritatis, praeterire voluit; reliqua vero quam brevissime redigere in libros admodum paucos cum hac inscriptione: *Priscorum verborum cum exemplis. Festus in v. Profanum.* Is liber Festi integer adhuc exstabat Caroli magni temporibus, cum Paullus quidam Diaconus iusta lege talionis Festi librum in epitomen redegit; eo indigno successu, ut prae eo Festus negligeretur. Unus tamen adhuc Festi liber exstabat totius quasi cladis superstes, et is quidem pro temporis iniuria media parte mutilus (huius enim ante *M* litteram nihil exstat; et ab ea ad finem vix dimidium eius, quod antea) ex Illyrico advectus, cuius aliquot pagellas Pomponius Laetus, maiorem partem Manilius Rallus, ab his Angelus Politianus librum accepit agnovit et exscripsit, et ab eo exemplo Petrus Victorius

aliquot locis vulgares Festi libros emendare coepit; reliquiae vero ad Aldum Manutium pervenere, qui conatus est cum Paulli Epitome eas coniungere et quasi unum corpus ex duplicibus membris conficere. Simili ratione ex utroque libro confectus alter liber exstabat apud Achillem Mafeum, Aldino locupletior, reapse tamen imperfectus. Ea res movit Antonium Augustinum accepto veteri monumento Festi a Rainutio Farnesio Cardinale (cui id Michaelis Silvii Cardinalis testamento relictum erat) ad utrumque auctorem Festum et Paullum ordine litterarum paullo aptiore coniungendum; lectore qua licuit admonito eorum quae Festi quaeque Paulli essent, neglecta quoque prava librorum Festi divisione, quam Aldus confecerat. Sed cum antiquitati sua ac peculiaris sit maiestas et forma, Fulvius Ursinus idem vetus monumentum Festi, ex Farnesiorum bibliotheca, uti erat plane mutilum ac lacerum, iisdem pagellis iisdem lineis repraesentavit, nisi quod charactere Italico de suo ingenio ac per coniecturam partim exesas partim fugientes sententias Festi primum supplevit; iis autem quae plene exstabant ac legi poterant, coniecturas margini adiecit. Festo ita mutilo schedas, quae apud Pomponium Laetum fuissent, idem Ursinus, uti eae erant, subiecit. Hunc alii insecuti, spreto tantae vetustatis monumento atque exemplari, Antonii Augustini editioni Ursinianam confudere. Nos contra; utrasque enim separatim edidimus, priore quidem loco post Verrium Flaccum, hoc est Festi fragmentum uti purum ac simplex fuit, cum schedis Pomponii Laeti; secundo compositum ex Paullo Diacono et Festo ab Antonio Augustino corpus. Nam et simplicia natura priora; et hac quoque ratione magnis viris laus sua ac propria redditur; sed et vetustatis venerandae species curiosis conservatur; et reliquis post Ursinum divinandi occasio maior patet: ut nihil dicam, hac etiam editione magnum in eo lectioni adiumentum, quod primores dictiones, de quarum interpretatione agitur, hac nota peculiari ℐ a ceteris distinctae atque separatae sunt, ut primo obtutu in lectoris oculis incurrant, quae alioqui abscedentes ac reliquis commixtae, propter eundem tenorem litterarum, lectori fastidium adferebant. Hoc te volui, Lector.

Hactenus Gothofredus. Ex quibus intelligitur, nobis in hac editione adornanda duo ante omnia fuisse agenda; primum quidem, ut Paulli epitomam a Festi reliquiis plane separaremus, deinde ut ordinem alphabeticum a prioribus editoribus invectum, quem neque Paullus neque Festus iustum atque exactum observarant, tolleremus et utrumque opus ad pristinam suam rationem atque nativam condicionem reduceremus. Atque haec aliis quoque de caussis necessaria esse videbantur. Nam saepe e Festi fragmentis uberiores interpretationes petitae inconsulto Paulli glossis erant admixtae, ut futili epitomatori honos accessisset quo plane videretur indignus. Tum Paullus pariter atque Festus et similes glossas, licet secundum iustum ordinem alphabeticum disiunctas, composuerunt, et saepenumero interpretamenta sua atque orationem particulis coniunctivis et consecutivis coniunxerunt, quae omnia iusto ordine alphabetico introducto plane tollenda orationique scriptorum plane alius color inducendus erat. Igitur non dubitavimus Paulli epitomam secundum antiquissimos Codices manu exaratos edere, Festi autem fragmenta ac schedas secundum Fulvii Ursini editionem referre, hac tamen cautione, ut disruptis et motis loco suo schedis illis, quae apud Pomponium Laetum fuerant, ordinem nativum suumque locum assignaremus.

Quod vero ad auxilia attinet critica, quibus in hac editione novis usi sumus; facile patet ad Festi fragmenta ac schedas a nobis nihil potuisse adhiberi novi, quum laceratus ille ac male habitus codex bibliothecae Farnesianae iam in regia bibliotheca Neapolitana asservetur, ad quam nobis aditus patebat nullus. Neque quicquam salutare sperari poterit tractato illo veteri codice a manibus pretio conductis. Maxime enim videtur esse necessarium, ut homo aliquis egregie doctus

et in reliquiis Festi multa iam lectione versatus Codicem illum summa cum fide ac religione exscribat, spaciolis absumtarum atque exesarum litterarum diligentissime enumeratis atque emensis, ut curatissime notetur, quot numero litterae ubique desiderentur. Cuius rei egregium exemplum propositum est a Niebuhrio, viro incomparabili, Histor. Rom. tom. II, pag. 143. ad quem locum respeximus pag. huius nostrae editionis 563. seq. Ante igitur quam talem tam diligentem Festi codicis Neapolitani habuerimus collationem imo descriptionem, nihil omnino auxilii, quod Festo salutare sit futurum, exspectare poterimus.

Paulli autem compilatoris codices contigit nobis esse tam felicibus ut antiquissimos adipisceremur. Atque in eorum numero primus ponendus est Codex Guelpherbytanus ille, quem secundum diximus, et sigla Gu. 2. insignivimus. Is codex est membraneus forma quadruplicata, seculi decimi, aut etiam antiquior, olim Ludovici Carrionis, cum hac inscriptione: *Excerpta ex libris Pompei Festi de significationibus verborum.* In fine plagulam habet separatam, quae egregias aliquot glossas Teutonicas continet, quae ad seculum octavum pertinere videntur, quas iam alii exscripserunt. Hoc praestantissimum exemplum, quo nullum, quod sciamus, in omni Germania exstat antiquius, quo recentiora sunt adeo quae Lugduni Batavorum atque Parisiis habentur, huic nostrae Paulli editioni pro fundamento subiecimus. Quod ubi interdum ita fecimus, ut antiquior orthographia negligeretur, duabus id de caussis a nobis admissum est; primum quia Paullum sui potius temporis orthographiam introduxisse, quam antiquam religiose servasse putabamus, tum quod codicis antiquissimi fidem sequi quam nostras intrudere coniecturas malebamus, id quod in priori iam horum Grammaticorum volumine factum a nobis esse gaudemus. Alter Codex Guelpherbytanus quem conferri iussimus, chartaceus est, recentissimus, quippe seculi quinti decimi, in cuius fronte a Lauterbachio, bibliothecae illius quondam secretario, haec notata sunt: *Ex hoc codice poterunt suppleri commode lacunae, quae in editione Dion. Gothofredi auctorum lat. linguae* 1584. *in Festo exstant.* Verum plane falsum esse Lauterbachium ac nihil in isto codice haberi, nisi interpolationes, vidit iam Ebertus, V. Cl. in libro: *Bibliothecae Guelpherbytanae Codd. Gr. et Lat.* pag. 72. Hunc codicem hac sigla Gu. 1. notavimus.

Praeter hos duos Codices ad manus nobis fuerunt collationes codicum *Monacensis*, *Berolinensis*, *Lipsiensis.* Et Monacensis quidem libri iam diu mihi collationem perhumane transmiserat *A. G. Cramerus*, ICtus, in Academia Kiloniensi professor, regi Daniae a consiliis reipublicae. Is quum in libro, quem ediderat, *chronica domestica* inscripto, scripsisset, se velle viris litterarum studiosis quae multa haberet collecta ad multos veterum libros emendandos comiter impertire; ego litteris ad eum datis, qui mihi esset πατρόθεν συμπατριώτης, petii, ut mihi ad Grammaticos Latinos quae haberet congesta benigne permitteret. Vir praestantissimus statim respondit summa humanitate ac plura promisit. Quibus promissis sic stetit, ut mihi suam Paulli collationem cum Monacensi libro, additis litteris humanitate plenissimis, transmitteret, quarum exemplum hic ascripsi.

A. G. Cramer S. P. Frid. Lindemanno.

Praeterlapsi sunt quatuor fere menses, ex quo et Tibi, V. Cl. gratulatus sum de humanissimis Tuis ad me litteris, et certiorem Te reddidi de proxime transmittenda Festi Tui varietate lectionis e Cod. Monacensi. Quo promisso, quod nunc tandem exsolvo, etsi non steterim nisi sero; facilem tamen paratamque mihi apud Te fore excusationem putavi, ubi perceperis diu-

tinam hanc procrastinationem ortam esse tum ex stomachi valetudine, quae ex multis abhinc annis me quotidie fere exercitum nimis habet, tum e concatenatis laboribus, qui si illa per horas respirare sinit, concessam moram potius muneri, quam officiis dare iubent. Praeterea nec Codicis illius ea esse videtur indoles, ut aut Te aut me huius morae poenitudo vehementer possit incessere, cum quantum adhuc ex eius usu mihi intellectum est, in plerisque conveniat cum antiquioribus Festi editionibus inprimisque cum Aldina, quacum aliquoties ubi usus venit, contendi. Sed haec Tu me melius iudicabis, cum in his scriptoribus habites, ego tantum peregriner. Praeter hanc collationem, quam summa fidelitate a me factam esse, facile ex eo intelliges, quod vel minutissimam et per se nullius pretii diversitatem enotavi, quod ad Festum attinet nihil habeo, quod labores Tuos admodum iuvare possit. Nam quae schedula adiecta continet, excerpta videlicet pauca de Codice Vindobonensi, ea nec magni pretii sunt et transscripta unius horulae spatio, cum iam in eo essem ut vasa colligerem. Praeterquam autem Monacensem illum et Vindobonensem nullus alius per tot Germaniae et Helvetiae bibliothecas, quas peragravi, Codex Festi sese mihi obtulit.

De Nonio vix est, quod commemorem. Exstat in bibliotheca Academiae Hafniensis eius editio, quae Parisiis 1614, 8. prodiit (Merceriana) olimque κτῆμα fuit Lucae Langermanni, deinde Gudii. Prior illam ao. 1645., cum Daventriae esset, contulit cum MS. libro Io. Gerh. Vossii et cum editione Iensoniana Venet. 1476., atque utriusque lectiones accuratissime suo exemplo adiecit. Eas ego cum ante quinque annos Hafniae per aliquot menses degerem, describere meoque libro addere coepi. Sed cum intelligerem, utrisque enotandis tempus non suffecturum, missis Iensonianis mox in solis Vossianis substiti, quas tamen ipsas nisi usque pag. 369., negotiis aliis ac tempore impeditus, absolvere tum non potui, impedientibus bibliothecae illius legibus ut mecum ducerem librum Langermannianum. Quum vero Vossianus ille Codex inter omnes Nonii qui ad notitiam virorum doctorum venerunt, facile fama celebratissimus, a multis olim iam inspectus, et, ni memoria me fallit, post Vossii mortem in bibliothecam Lugdunensem delatus sit, iam vero Tute ipse illius bibliothecae thesauris praesens incubuisti; vix futurum puto, ut meum exemplar Tibi usui esse possit, etiamsi daretur illud ad umbilicum usque perficere, quod futurum existimo proxima aestate, si Deus vitam dederit, qua Hafniam denuo excurrere in animo habeo, ut Upsaliam contendam, cuius urbis bibliothecam nemo dum excussit, licet vix possit dubitari in ea multa exstare, quibus iuvari possint antiquae litterae. Quicquid enim vetustorum librorum ex omni orbe convasarunt Heinsius, Bochartus, Salmasius, Schefferus aliique, quo acceptiores essent reginae Christinae, eorum tantum partem secum traxit illa in Italiam et Vaticanae moriens dedicavit, reliqua in Suecia remansit et Upsaliae. Sed haec extra oleas. Quod si vel sic secus putaveris et nec Vossiani diversitates iam possideas, aut meum exemplum Tibi usui esse posse existimes, uno verbo significa, et quicquid est, illico praestabo. Idem promitterem de duobus tribusve exemplis Festi Noniique typis exscriptis, quibus per tempora in margine adscripsi nomina virorum doctorum, in quorum libris olim legi illorum hunc illumve locum aut emendatum aut illustratum, si aut propter quotidianum usum iis facile carere possem, aut suspicari, in iis esse, quae obtutum tuorum oculorum effugerint, magis, quam mei, in eam rem intentorum. Tu interim, Vir Doctiss., vale ex animo et res Tuas litterariique orbis feliciter age. Plura fortasse his adderem, si domi essem et in suppellectile mea. Ruri enim haec scribo, quo valetudinis caussa dego apud fratrem, qui ex tanto numero unus mihi superest. Iterum vale. Scrib. raptim *Arensboci prope Lubecam* d. XXIII. Iulii cIↃIↃCCCXXIII.

Haec ille ad me scripsit. Iam gratiae a me sunt agendae viro praestantissimo, qui senex grandaevus adhuc inter vivos et vitae suae praeclarissime actae praemia capit largissima, quod tanto suo beneficio editionem Festi nostram adiuvare voluit. Ceterum de Codice Monacensi haud iure statuit; nam ad meliores libros accensendus est, quod ex eius lectionibus, in quibus saepe optimis libris consentit, facile apparet. Est autem membraneus, formae quadratae minoris, initio, ut videtur seculi XI. scriptus, laterculis in binas partes divisis, scriptura satis nitida, etsi diversa litterarum magnitudine, aliquot etiam scripturae compendia habet.

Huic codici et aetate et bonitate proxime accedit Berolinensis, pariter membraneus, octonis, seculi, ut videtur tertii decimi, quem et ipse inspexi, et varias eius lectiones habui a Niebuhrio ad oram editionis Paulli Venetae ai 1492. enotatas.

Codex Lipsiensis, quem bibliotheca asservat oppidana, recentissimae est aetatis et Varronis reliquias una continet. Is est chartaceus et formae maximae, sed, ut videtur, a bono atque antiquo libro descriptus. Eius conferendi negotium suscepit *Fridericus Vilelmus Otto*, de quo vide quae dixi in praefatione Tomi primi.

Atque hi codices omnes praeter Gu. 1. ea virtute excellunt, ut, quae veterrimae editiones omnes inde a voce *Incomitiare* usque ad finem libri IX. et quaedam ex libro XI. litterae *M.* loco suo mota et ad finem totius Epitomae reiecta exhibent, ea omnia suo loco et iusto ordine posita habeant. Unus Gu. 1., ut diximus, ista omisit, praeterquam quae ex libro XI. litterae *M.* in editionibus in fine posita sunt, quae in Cod. Gu. 1. suo ordine leguntur non omissa nec alieno loco posita. Vide quae notavimus pag. 79. not. 46. Praeterea in codice Berolinensi peculiaris glossa invenitur, quae neque in codicibus aliis neque in editionibus comparet, ac ne in fragmentis quidem Festi servata est. Cf. quae diximus ad pag. 93. not. 65. et quae de sententia Niebuhrii notavimus ad pag. 518. in commentariis.

Ex editionibus has in auxilium vocavimus. Et primum quidem eam contulimus, quam Ebertus, V. Cl., in lexico bibliographico sub no. 7495. recenset, quae ibi sic est notata: *Sext. Pompeius Festus de verborum significatione. Mediol. 3. Non. Aug.* 1471. *fol.* Hanc principem diximus. Eius lectiones dedimus integras. Praeter hanc Scaligeri et Dacerii editiones diligenter, ubi opus esse videretur, contulimus. Ad Festi autem fragmenta praeter Scaligeri et Dacerii editiones contulimus editionem Fulvii Ursini, quam principem ibi diximus, ex qua fragmenta illa atque schedas excudi curavimus; praeterea Antonii Augustini editionem ad manus habuimus, cuius lectiones sigla *Ven.* insignivimus, quae eatenus princeps est, quatenus Antonius Augustinus primus fuit, qui Festi fragmenta, sed ad iustum ordinem alphabeticum disrupta et Paulli glossis intermixta, edidit. In his Ant. Augustini, Scaligeri, et Dacerii editionibus pauca quaedam tanquam Festi (non Paulli) leguntur, quae in Fulvii Ursini editione non inveniuntur. Vide quae in commentariis sub voce *Tame* et ad glossam *Tammodo* diximus. Ea igitur aut ab Ursino neglecta, aut, quum Ursinus Codicem Farnesianum tractaret, iam detrita atque exesa fuerunt. Sunt autem paucissima.

Ad Paulli compendium varietatem lectionis conscripsit *Fridericus Vilelmus Otto* ea ratione, quam in praefatione Tomi primi pag. IV. significavi. Quae ille conscripsit, ea ego omnia diligentissime excussi atque correxi, ita quidem, ut eius orationem nihil mutarem, sed omnes emendationes aut removerem aut examinarem, aut novas de meo adiicerem. Sic nihil me inconsulto mutatum est, et quae sunt mutata, ut a me profecta lectoribus apparebunt. Festi fragmenta ac schedas solus ego recensui. Commentarios virorum doctorum diligenter ipse examinavi, recen-

sui et supplevi, ita ut omnia, quae ibi nulla sigla addita reperiuntur, a me profecta existimanda sint. In qua recensione hoc mihi habebam propositum, id quod supra dixi, ut locos a viris doctis citatos requirerem et diligentius demonstrarem, ubi legerentur; quod quum non ubique factum apparet, sciant lectores, me locum licet diu quaesitum, non reperisse. Addidi praeterea quasdam etymorum rationes a me inventas, quas putabam veras esse; ceterum quae ad rerum Romanarum antiquitates vel a me notata vel ex aliorum scriptorum, recentiorum maxime, commentariis exscripta habebam, interpretamentis singularum glossarum adieci. Quae tamen a me profecta omnia, si ingentem commentariorum molem respicias, perpauca sunt et vix in censum venire possunt. Satis igitur habebo, si lectoribus virorum doctorum ad Festum commentarios recte dispositos et emendate expressos dedisse visus fuero. In quibus commentariis disponendis hoc maxime incommodum accidit et laboriosum, quod quum superiores interpretes omnes, Antonius Augustinus, Scaliger, Dacerius, Gothofredus notas suas ad glossas ex ordine iusto alphabetico positas ascripsissent, omnia in commentariis notata disrumpenda et ad antiquum ordinem, qui nativus est, disponenda atque adornanda fuerunt. Praeterea Dacerius fere semper integras Scaligeri notas ita suis intertexuerat, ut saepe vix internosci possent. Qua de caussa aut Scaligeri notae bis erant describendae, aut Dacerii animadversiones in brevius contrahendae atque alieno ornamento denudandae erant, quod posterius feci, uti par erat. Idem in notis Gothofredi saepe faciundum fuit. Tum in notis Fulvii Ursini fragmento Festi ac schedis subiectis locos scriptorum citatorum raro diligentius monstravi, propterea quod iidem loci fere semper in commentariis recurrunt, ubi ista demonstratio, ut diximus, facta est.

Sic igitur haec nova Paulli ac Festi editio tandem ad umbilicum est perducta. Quae quo utilior esset viris doctis eiusque usus promtior; indices curavi adiiciendos, quorum primus glossas Paulli atque Festi continet primis verbis ita indicatas, ut, quum ordinem alphabeticum iniuria his scriptoribus obtrusum reliquerimus, singulae facile reperiri possent. Praeter hunc tres adiiciuntur indices, ita quidem adornati, ut secundus scriptores a Paullo et Festo citatos et eorum locos qui in notis sunt emendati, contineat, tertius sit rerum et verborum a Paullo, Festo et in commentariis illustratorum, qui antiquitates maxime ostendit; quartus denique Graeca monstret. Ita viris doctis, qui hac nostra editione sunt usuri, optime consultum iri putavimus.

In volumine primo huius Grammaticorum corporis inde a pag. 309. usque ad finem, hoc est in Asperi Iunioris et Phocae opusculis ex errore typographico omnes loci ex poetis citati uncis inclusi sunt. Qui unci plane otiosi manuscriptis schedis a me propterea erant adiecti, ut typothetae ostenderem, quae loca separatim excudenda essent; id quod in prioribus plagulis ubique feceram. Verum nescio quo casu factum est, ut ille hoc signum non amplius intelligeret et plane otiosum et supervacaneum poneret. Hoc lectores etiam monitos volebam. Scripsi in Gymnasio Zittaviensi Idibus Sextil. cIↃIↃcccxxxii.

Pilea. Ideo pileatos eos vocat Catull. (XXXII, 2.): *A pileatis non a fratribus pila.* Et Philo περὶ ἀρετῶν· ποτὲ δὲ πίλους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὁπότε ἀσκοῖτο εἰς Διοσκούρους. Celebres autem pili Laconici. Pollux lib. I. cap. 10. *Dac.* *Pilea* in neutro. Est etiam femininum. Vide Nonium (pag. 220. Merc.) in *Pileus. Goth.* *Pugnare.* Militare. *Idem.*

Pelta. Scutum breve loreum, formam lunae semiplenae referens, unde *lunatam* dixit Virgil. I. Aen. (490.):

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.

Suidas: πάλτον ἀσπὶς οἴτην μὴ ἔχουσα. Passim etiam *pelta* pro *cetra*. Unde Liv. lib. XXVIII. (c. 5.): *Pelta cetrae haud dissimilis est.* Et lib. XXXI. (c. 36.): *Cetratos, quos peltastas vocant* etc. Peltis utebantur Macedones, Cretenses, Afri, Hispani. *Dac.*

Picati. (Ad p. 196.) Apud Hesychium φίκα, φίγα et σφίγγα. Hesiodus in Theogonia (326.): φῖκ' ὀλοήν. Lycophron in fine Alexandrae: φίκειον τέρας. *Picas* vero pro *phicas* dici, ut *Poenos et Alpes* et *Pilippum* et *triumpum*, manifestum est. Haec etiam Fulvius noster. *Ant. Aug.* Sphingem a Doribus *phicam* vocari, certum est. Hesych. φίγα, φίκα, σφίγγα. Et etiam mons, quem illa insedebat, phicius dictus. Hesiodi Schol. in Aspidi et in Theogon. et Schol. Euripid. in Phoenissis, qui addit Sphingem habere faciem puellae, pectus et pedes leonis. Cui consentit Schol. Aristoph. in Ranis. Porro hanc vocem *phica* Boeoti a Phoenicibus accepere, quibus Picceha vel phiccaa sapiens, oculatus, auritus. Et ita sphingem dixere propter sagacitatem, quia mulier fuit acutissima, quae per gryphos et aenigmata solertissimorum sui aevi ingenia exercebat. Plura vide apud Bochartum in Chanaan lib. I. cap. 16. *Dac.* Vide Graev. Lect. Hes. c. 22. p. 109. Cf. etiam Creuzer. Symbolik u. Myth. tom. I. pag. 496. et qui ibi sunt citati.

Petulantes. (Ad p. 196.) Illa verba *et cornigeras norunt matres agnique petulci* ita scribenda sunt, ut post *Et* relinquatur spatium aptum huic nomini *Lucretius:* deinde carmen scribatur, quod etiam refertur a Macrob. lib. VI. Saturn. ex Lucret. lib. II. (367.). Afranii quoque videtur esse in fine mendosum. *Ant. Aug.* Lego in fine: *pedibus convibravit.* Nam *vibrare* neutra significatione novum non est, sed veteribus usitatissimum. *Scal.* *Petulans* et *Petulcus* a petendo, ut ab hiando hiulcus. Cicero de Republ. lib. IV. Itaque a petendo petulantia, a procando, id est poscendo, procacitas nominata est. *Dac.* Nugatur Scaliger, cum ait *vibrare* et *convibrare* neutra significatione veteribus usurpari. Nam semper activum est et subintelligitur *se*, ut hic. Porro fallitur etiam Festus, cum *petulcus* interpretatur velocem. Nam pedibus convibravit quasi petulcus, hoc est sese foras proripuit, pedibus in altum elatis, quasi solent petulci, qui pedibus petunt. Tamen ex hac Festi interpretatione Isidorus *petulcum equum* appellasse videtur velocem, cum scribit: *petulus equus, qui habet albos pedes.* Scribo *petulcus.* Qui habet albos, id est velox, ἀργός. Nisi potius scribendum sit *Petulcus equus, qui habet elatos pedes. Idem.* Vide Nonium (pag. 23. Merc.) in *Petulantia.* Glossis *Petulantia* προπετεία. *Goth.* *Exilivit.* Exiluit. *Idem.* Locus Virgil. est Georg. IV, 10. Locus Lucret. II, 367. Cf. Döderlin. Syn. et Etym. Lat. tom. III. pag. 39. seqq.

Petrarum. (Ad p. 196.) Ennii versum ita lego:

Alte elata specus, petrisque ingentibu' tecta.

Item Livii ita: *ubi echo septa petris.* Deinde: *petra est, quae domus dextra. Scal.* *Quae Iovis.* Qui locus. Alii *quae domus. Goth.*

Petissere. (Ad p. 196.) Pro *petessere*, saepius petere. Quo usus est Cicero II. Tuscul. (26, 62.): *Apud quos autem venandi et equitandi laus viget, qui haec petessunt, nullum fugiunt dolorem. Dac.* *Ut petissant, saepius petant.* Haec viris doctis suspecta sunt, qui legunt: *ut Pitissant, saepius potant.* Frustra. Neque enim *pitissare* est saepius *potare*, sed saepius expuere. Terent. de fastidiosa meretrice (Heaut. III, 1, 49.):

— — — pitissando modo mihi
Quid vini absumpsit, sic hoc dicens, asperum,
Pater, hoc est, aliud lenius sodes, vide?

Non dubito, quin hic *petissant* alicunde adducat Festus, ubi *saepius petant* interpretatur. In Sched. *ut retissant saepius petant*, corrupte *re* pro *pe*, nisi malis *retissant saepius retant. Dac.* Et tamen Priscianus lib. VIII. (c. 14. pag. 414. tom. I. Kr.) ubi de speciebus verborum tractat, negat huiusmodi verba facesso, capesso, lacesso, arcesso frequentativa esse, sed desiderativa. *Goth.*

Petrones. Supple infra: *Deterrima quaeque ac praerupta etiam agri petrae vocantur, ut rupices iidem a rupis duritie dicti sunt.* Rustici, inquit, et petrones ab asperitate petrarum et rupices a rupe. Ter-

tull. (de pall. c. 5.): *Apud rupicem et silvicolam et monstrorum eruditorem scrupea schola eruditus.* Et non solum *petrones* et *rupices*, sed et *varrones* a varris, qui stipites sunt, non dolati, praeduri ac enodes. *Dac.* *Petrones.* Petronesi. *Goth.* *Rupices.* Adde infra in *Squarrosi.* Tertull. (l. c.) post: *passivitas offert libertinos in equestribus, subverbustos in liberalibus, dediticios in ingenuis, rupices in urbanis, scurras in forensibus, paganos in militaribus.* Idem in Apologetico c. 21.: *rupices et adhuc feri homines*, et lib. de anima c. 6.: *Animae rupicum et barbarorum.* *Idem.*

Petauristae. (Ad p. 197.) Mechanici dicti sunt *petauristae*, quia in machina vel rota traiiciebant sese desperata audacia. Martialis (XI, 22.):

Quam rota transmisso toties impacta petauro.

Aristophanes ἐν Δαιδάλῳ apud Grammaticos:

Ὁ μηχανοποιός, ὁπότε βούλῃ τὸν τροχὸν
Ἐᾶν ἀνεκάς, λέγε, χαῖρε φέγγος ἡλίου.

Tanquam periculosissimum esse traiicere se per rotam, propterea dixit: O petaurista, quotiescunque vertes rotam mechanicam, potes supremam dicere vitae tuae. Nam et hic quoque μηχανοποιός, qui Lucillio Mechanicus. Dictus petaurista ἀπὸ τοῦ πετανύρου. Est autem πέτευρον seu πέταυρον tabella parieti affixa, ad quam vespere gallinae se volatu recipiunt, ut pernoctent. Quia mechanici isti ad rotam illam se saltu subiiciunt, propterea πεταυρισταί dicti. De quo multa aliquando dicemus in Manilium, poetam eruditissimum. Sumitur et pro saltatore tantum et eo, qui flexu corporis multa schemata edit. Varro Epistola ad Caesarem: *Cum vocat Ptolemaeum κίναιδον, ἰαονικόν, πεταυριστήν, διονῆν, αὐλοποιόν.* Quae manifesto dicta sunt de Ptolemaeo Aulete rege Aegypti. Locus Varronis in Nonii (pag. 56. Merc. s. v. *Petauristae.*) codicibus depravatus est. Nos, ut legendum putamus, posuimus. *Scal.* Πρὸς ἀέρα. Πρὸς αὔρας. *Goth.* Mercerius sic edidit apud Nonium: *Cum vocat Ptolomaeum cinaedologon, Nicora petauristen, Diona αὐλοποιόν.* Ceterum cf. Passow. in Lex. Gr., qui πέταυρος a πέδαυρος dictum putat, quod Aeolicam formam existimat pro eo quod est μετέωρος.

Petoritum. Recte Aeolice dictum ait πέτορες, quatuor. *Scal.* Gallicum vocabulum faciunt Varro (ubi Varro dixerit, non reperio) Quintilianus (I, 5.) Gellius (XV, 30.). perperam. Est enim Aeolice dictum. Nam Aeolicum πέτορες quatuor, et ab Aeolis Osci *petora* accepere. Et Massiliensium, a quibus Galli didicere, dialectus erat Aeolica, quippe qui venerant ex Phocea Aeolidis urbe. Etsi nonnulli eam Ioniae vindicent. Cambri hodie dicunt *pedvuar* et Britanni Galliae *penar.* *Dac.* Verum est, Gallicum vocabulum esse *petoritum*, licet dubium, utrum Romani a Gallis acceperint. Quod enim Latini *quatuor*, Graeci et Osci πέτορα petora (τέσσαρα), id Galli *pedvar*, *pedvodar*, Gothi *fidvor*; quae omnia nituntur Indico vocabulo *tschatur*, quatuor.

Petimen. Glossarium: *Petumen κτήνους ἕλκος.* Servius Danielis paulo aliter: *Pleiades signum est ante genua Tauri, quod Graeci ὖβον dicunt, id est petimen.* Mirum autem Festum, ut probaret in suilla esse nescio quid, niti testimonio Naevii, qui dixerit *petimine piscino*, cum manifesto intelligere videatur, quod κλειδίον in thunno vocatur. *Scal.* Dalecampius ad Plin. lib. II. c. 37. non *petimine piscino*, sed *petimine porcino* legit, hunc Festi locum laudans. *Dac.* Est et apud Nonium (p. 160. Merc.) *Petigo genus morbi.* *Goth.*

Pennas. (Ad p. 197.) Vide *Poesnis.* *Ant. Aug.* Verba Festi paulo aliter Schedae: *Pennas antiquos fertur appellasse pecnas ex Graeco, quod illi πετηνά ea, quae sunt volucria dicant. Item easdem pesnas, ut coesnas.* Optime, πτηνά, πετηνά, Aeolice πτέννα, eliso τ *penna.* Sed unde *pecna?* Ex Graeco πετηνά? An πετηνά eliso η πετνά, τ mutato in κ, πεκνά, pecna, pedna, penna? *Dac.* Sic *dusmosus*, dumosus, *posno*, pono, *poesna*, poena, *caesna*, caena cet. Sic *immo* particulam pro *ismo* dictam, quod a stirpe pronominali *i* et syllaba *sma*, *smo*, quae saepe in pronominibus tertiae personae Indicis apponitur, ortum esse ostendit Bopp. über einige Demonstrativstämme cett. pag. 21. qui praeterea conferri iubet haec: *tasmai* Sanscr. *huic*, *tamma* Goth.; *asmi* Sanscr. ἐμμί et εἰμί Graec.; ἄσμες, ἄμμες, ὕσμες, ὔμμες cet.

Pictor. (Ad p. 197.) Sunt hic nonnulla mendosa, quae non facile emendari possunt. *Ant. Aug.* Legendum *pictam a se γραῦν*, et *cum versiculos ad id retulit et ineptia pari et nullius praetexto nomine.* Nam τὸ *praetoris* frustra emendare conantur, cum conflatum sit ex sequenti voce. Itaque delendum. *Scal.* Ut illud *pretii*, quod in schedis, *nullius pretii* praetexto nomine. Versiculi a Verrio adducti ita legendi et distinguendi. Sunt enim senarii:

Nam quid modi facturus risu denique
Ni pictor fieri volt, qui risu mortuu 'st.

Dac. Γραῦν alii *γράνην*. *Goth.* *Praetoris* auctoris, alii *poetae.* *Idem.* Verba: *et nullius praetoris* haud dubie legenda sunt: *et nullius poetae.* Et in superioribus pro *risui mortuus* lege *risu emortuus.*

Picta. Livius lib. XXX.: *Masinissa toga picta et palmata tunica donatus.* At lib. XXXI.: *Masinissae dona missa, vasa aurea, toga purpurea, et palmata tunica.* Ergo picta et purpurea idem. Addit Livius et *togam praetextam datam.* Sic purpurea est ὁλοπόρφυρος, praetexta περιπόρφυρος, palmata erat tantum triumphalis. *Scal.* Lege infra: *eius rei argumentum est duplex pictura.* Putat hic Festus, togas pictas olim ex pura et ab omni Phrygionio pigmento nuda purpura constitisse, illiusque purpurae nitorem et splendorem picturae locum obtinuisse, eo fretus argumento, quod in aede Vertumni et Consi purpureas duas togas spectarit nullo alterius materiae pigmento affectas. Sed hoc exemplo nihil probat Festus, nam picta purpura erat triumphalis illa quidem, sed quam tamen omitterent quicumque vellent, uti omiserunt plerique, Fulvius Flaccus, Papirius Cursor et alii, purpurea tantum toga contenti. Cui aliunde, quam ex Phrygioniae acus pictura, facile splendor accersebatur, laticlavio scilicet limbo et textilis auri plagulis ei circumiecto, aliquoties tamen et picta toga et purpurea pro eadem sumebantur. Sic Livius togam Masinissae datam nunc lib. XXX. cap. 15. *pictam togam*, nunc lib. XXXI. cap. 11. *togam purpuream* vocat, hic splendidioris tantum purpurae, illic Phrygionii pigmenti habita ratione. Vide Manut. de rebus per epistolam quaesitis lib. II. Ep. 1. *Dac.* *T. Papirius.* L. Papirius. *Goth.* *Tunica autem palmata.* Quomodo palmata a latitudine clavorum? An putat Festus palmatam tunicam a laticlavia tunica non differre? Ridiculum, quasi vero triumphantes magnificentiori veste usi non fuissent, quam vulgari lato clavo. Scilicet non meminerat Festus, palmea folia et palmeas coronas germana fuisse Victoriae symbola, triumphum exornantia, iisque ex auro tunicas elegantissime descriptas palmatas semper fuisse vocatas. Tamen Manut. lib. II. de reb. per epist. quaes. ep. 4. conatur ostendere, latum clavum a palmata tunica non differre, sed frustra. *Dac.*

Pietati. Eam aedem vovit Manius Acilius Glabrio, qui proconsule de rege Antiocho triumphavit, dedicavit filius in foro olitorio et illic statuam auratam patris, quae prima omnium in Italia statua aurata fuit, posuit. Liv. lib. XL. (c. 34.) de filia, quae matrem, et de altera, quae patrem in carcere aluit. Val. Max. lib. V. cap. 4. Hyg. fab. 254. *Ant. Aug.* Liv. lib. XL. cap. 34. Pub. Victor in 11. regione. Mulierem Xantippen vocat Hyginus et patrem Myconem; alii Cimonem patrem dicunt. Solinus de matre et filia hanc historiam narrat cap. 7. *Dac.* Adde Aelianum (non invenio locum.). *Goth.* *Impunitas.* Impunitus. *Idem.* *Concessa.* Concessus. *Idem.*

Pendere. Vide *Dispensatores.* *Ant. Aug.* . . *oe.* *Pendere poenas de eo proprie dicebant, qui ob delictum pecuniam solvit, quia penso aere olim utebantur.* Et ita postea Schedae. Glossar.: *Pendo poenas* δίκας τιννύω. *Dac.* Gloss.: Τίνειν τιμωρίας. *Goth.* Nimirum post v. *Pendere*, eiusque explicationem sequitur alius articulus in Scal. Aug. Dac. editionibus, qui in nostra infra legitur post v. *Portunus*, qui in schedis mutilus est, cuiusque fragmenta exstant haec: *oe . . . ob . . . ntur . . . .*

Penetrale sacrificium. Larium Deorum sacrificium, ut opinor, nam et ipsi *penetrales* dicti. *Dac.* Adde supra *Herceus Iupiter.* Glossis: *Penetralia* ἐνδότατα. *Goth.*

Peniculi. Gloss.: *Peniculus, penicillus,* σπόγγος. Aliae Gloss.: *Peniculum,* σπογγεῖον, σπογγάριον. *Dac.* *Caudae.* Codae. Vide *Penem.* *Goth.* Cf. Döderlin. Syn. Lat. tom. IV. pag. 149.

Penetrare, penitus intrare. Ac per vim. Vide Festum in *Penetrare.* Glossis: *Penetrat,* διαπερᾷ. *Goth.*

Pennatas. Theophrastus alicubi in περὶ ἱστορίας φυτῶν ait a rusticis teneriores spicas ἄρνας vocari. *Scal.* Spicis pennae tribuuntur. Agna autem minores spicae in Saliari carmine vocabantur imitatione Graecorum, qui ἄρνας dicunt. Theophrast. lib. VIII. cap. 7.: *Καὶ οἱ στάχυες μικροὶ καὶ τούτους, οὓς καλοῦσιν ἄρνας.* At Ioannes Auratus, referente Fruterio lib. II. cap. 8. *agnas* dictas putavit a Graeco ἄχνη, *acus*, et paleae minutissimum illud, quod excutitur in tritura, ἄχνη, χ mutato in γ, ἄγνη, *agna.* Pennatae autem agnae, quod *pennum* acutum veteres dicebant. Isidor. in gloss.: *Pennum bis acutum.* *Dac.*

Penora. In fine lege *penarium.* *Scal.* *Τὰ πρὸς τὸν βίον ἐπιτήδεια.* Gloss. et Scaevola iurisconsultus: *Penus, quod poculentum et esculentum penarium.* Ita enim legendum, non *penarius.* Cella penaria promptuaria. Varr. (pag. 162. Sp.): *Penarium, ubi penora custodiuntur. Penarium* idem quod *cellarium.* *Dac.* Gloss.: *Poenaria cella et Promontorium* (legendum *Promptuarium*) ταμεῖον. Ceterum penus et penum dici author est Nonius (pag. 219. Merc.). Glossae: *Penum* ὅσα εἰς πόσιν καὶ βρῶσιν συναθροίζεται. Vide tit. ff. de pen. legat. Gell. IV, 1. *Goth.*

Pentathlum. Graece πένταθλος et ipsi ludiones pentathli. Nam quamvis essent veteribus octo genera certaminum, nempe *Stadium*, 125. pass., *Diaulus* duplex stadium, *Dolichus* 12. stad., vel, ut alii, 24. *Oplites* sive *Oplitodromus*, cursus cum armis, *Cestus*, *Pancratium*, quod reliqua complectebatur, *lucta* et *saltus* ea vulgo ad quinque referebantur, nempe ad *Pentathlum* sive *Quinquertium*, quae in unum versum coniecit Simonides:

Ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.

Vide *Quinquertium*. *Dac.* *Quinquartium.* Quinquertium. *Goth.*

Pescia. (Ad p. 197.) Pellis agnina a Graeco πέσκος, quod a πέκος. Hesych.: πεσκέων, δερμάτων. Item: πέσκον ἢ κώδιον ἢ δέρμα. Dicitur etiam et πέσκα. *Dac.* Ab Indico nomine *paçu*, quod *pecus* significat, etiam πέσκος et *pescia* et πέκος descendere, credibile est.

Pisatiles. Pisatiles sunt οἱ Πισᾶται. Memoria lapsus sum olim, qui destitutus codice Festi annotavi, Picenos olim a Naevio *Pisatiles* dictos, unde etiam hodie fluvium Pisatellum dici. Ego plane hallucinatus sum, cum haec memoriter scribebam. Petoque a candidis Lectoribus, ut et hoc, et si quae similia dicta sunt, quae mihi cum omnibus communia sunt, qui meminerunt et se homines et a se nihil humani alienum putant, omnium mihi veniam facere. Porro Pantaleon iste Omphalionis filius fuit, ut ait Strabo, καὶ Πισατῶν ἡγεμών. *Scal.* Pisa autem Peloponnesi urbs, et regio *Pisates*, de quibus vide Strab. Pausan. Pindari Schol. et Servium ad illud Aeneid.: *Alpheae ab origine Pisae* (Ge. III, 180.). Schedae *pisalitem* pro *pisatilem*, et ita legendum videtur *Fulv. Urs.* *Dac.* Puto scribendum esse *Pisatem*, quod ut saepe factum invenimus, compendium subodoratus librarius *Pisalitem*, editores *Pisatilem* fecerunt. Utrumque nihili.

Pedibus. Plaut. in Curcul. (IV, 2, 14.):

Item genus est lenonum inter homines meo quidem animo;
Ut muscae, culices, pedesque, pulicesque cimices.

Ant. Aug. *Pedicosus.* Alibi ostendo, Festum in vitiatos codices Titinnii incidisse, ut legerit *pedicosus* pro *pedidosus*. Cuius sententiae adhuc me non poenitet. Nam si nihil aliud, certe lex versus aperte docet. Feminino genere extulit Plautus Vidularia:

Ubi quamque pedem videbat, suffurabatur omnis.

Pedidosus autem a pedido. Lucilius:

Quod deformi senex, quod pedidus ac podagrosus.

Ita enim legendum. *Scal.* In aliis quidem scriptoribus fieri potuit, ut Festi tempore *pedicosus* pro pedibus obsito legeretur. Recte enim a *pede pedicosus*, ut a *tenebrae tenebricosus*. De loco Lucilii vide in *Palpatur*. *Dac.* Adde *Paedidos*. *Goth.* *Livius.* Naevius, Novius. *Idem.* Adde Voss. Etym. v. *Pediculus*.

Pesestas. Lege: *quae inter precationes*. *Scal.* *Pestis* pro *perestas*, quasi *perestis* a peredendo. Nisi cum Meursio legas: *Pestetas*, quomodo *tempestas*, *tempus* etc. Pro *interpretatores* lege *inter precationem*, ut in edit. Romana. Precationem intelligit, quae fiebat, dum agri lustrarentur, cuius formula apud Caton. de re rust. cap. 141. et apud Tibull. Eleg. 1. Lib. II. *Dac.* *Persestas.* Pestitas. Dicitur etiam Nonio *Pestilitas* et Glossis Pestimus λοιμοφόρος et Gell. XIX. cap. 7. *Pestilenta loca* et in lege 4. Cod. de aedilitiis actionibus *pestilis fundus* vel *pestibilis fundus*. *Goth.* Cf. Voss. Etym. s. v. *Pestis*. Doederlin. Syn. Lat. tom. II. pag. 60., qui non a *per* et *edere* compositum existimat, sed a *per* praepositione derivatum ostendit, quemadmodum *egestas*, *maiestas*, *tempestas*, a radicibus *eg*, *maj*, *temp*, deducta esse appareat. *Per* autem mali notionem aliquam habuisse, ostenditur in verbis *perire*, *pernicies*, *peior* (*perior*) *pessimus*, quare *pestis* quoque a *per*, assimilatione quadam litterarum ortum esse intelligitur. Nollem tamen, ut Doederlinus radicem *per*, *pes* confundisset cum praepositione *per*, quae mihi alia plane et ab radice illa *per pes* aliena videtur. Nimirum *per* et *pes*, unde *peior*, *pessimus*, *pestis*, *pestilentia*, *pesestas*, alia, fontem habent pronomen Sanscritum *para(s)*, alius, remotior, unde *pâr* verbum, finire, et *pâra*, finis, ripa; ut communis notio *exitus* et *interitus* illis omnibus subsit. Nisi forte ipsa praep. *per* (Sanscr. *pari*, Graec. περί) indidem sit derivanda. Ceterum pro *possunt* lege *potest*. Alii maluerunt *possit*.

Pedum. Vide Coniectanea (pag. 40. Ed. St.). *Scal.* Idem Servius (pag. 29. ed. Dan.): *Pedum virga incurva, unde retinentur pecudum pedes.* Sed potius *pedum* a fulciendis pedibus. In verbis Ennii optime Verrium arguit Festus. Nam quis non videt *pedum* hic esse secundi casus a pes, pedis. Neque tamen ipse recte verborum ordinem tradit, neque enim τὸ *cessas* cum *proferre gradum* coniungendum est. Sic igitur distin-

gue: *Procede: gradum proferre pedum nitere: cessas?* Id est cessas procedere et niti gradum proferre? cessas imperata facere? quae sunt ex Iphigenia Euripidis ab Ennio translata (Iphig. in Aulid. v. 138. seq.):

Ἀλλ' ἴθ' ἐρέσσαν σὸν πόδα, γήρᾳ
Μηδὲν ὑπείκων.

Infra pro *id ipsum iaculum:* lege *id ipsum baculum.* Pedum enim *baculum*, non *iaculum* interpretatus est Verrius. *Dac.* Locus Virgilii est Eclog. V, 89.

Pedem struit. Glossarium recte φεύγει interpretatur. *Scal.* In lege XII. tab.: *Si in ius vocat, nei it antistator, igitur im capito: si calvitur pedemve struit, manum endoiacito.* Vide *Struere. Dac.*

Pistum. (Ad p. 198.) Locus mendosus et mancus. *Ant. Aug.* Scribe: *pro molitum.* Varro de vita populi Romani libro primo: *Nec pistoris nomen erat, nisi eius, qui ruri far pinsebat; nominati ab eo, quod pinseret.* Idem ταφῇ Μενίππου: *Nec pistorem ullum nossent, nisi eum, qui in pistrino pinseret farinam.* At temporibus ultimis reip. et deinceps pistores, ut notum vulgo, οἱ ἀρτοποιοί vocabantur. Et Plautus fuit pistor, cum trusatiles molas versando operam locasset. Minucius Felix (XIV, 1.): *Octavius homo Plautinae prosapiae, ut pistorum praecipuus, ita postremus philosophorum.* Frustra hunc locum Festi suspectum habent docti viri, tanquam integer parum sit ac mancus. Porro veteres dicebant *Piso*, non *Pinso*, quia a Graeco πτίσσω, ut alibi notavimus, unde *Pisare* calcare. Seneca epist. 87.: *In terram non aggessit tantum, sed et calcavit et pressit. Negat quicquam esse hac, ut ait, pisatione melius.* Ita liber doctissimi N. Fabri, quem cum veteribus diligentissime contulit. *Scal.* Vide *Coquus. Dac.* Alii legunt *a pisando.* Est enim *pisare* Nonio (p. 163. Merc.) frangere, tundere, ab eo glossis uno loco Pisaculum, alio Pistaculum, quod ὕπερον Pilum. *Goth. Politum.* Molitum. *Idem.*

Pedarium. (Ad p. 198.) Vide Gell. lib. III. cap. 18. *Ant. Aug.* Χαμαιδικαστής. Constitutiones Graecae, Theophilus, Glossae. *Scal.* Qui sententiam in senatu non verbis diceret, sed in aliorum sententiam pedibus iret. Vide *Acupedius. Dac.* Alius est a Pedaneo iudice, qui Glossis χαμαιδικαστής. *Goth.*

Piscatorii. Varro lib. V. de L. L. (Lib. VI. p. 202. Sp.) scribit Volcanalibus populum animalia pro se in ignem mittere solitum. Ea autem non mense Iunio, sed X. Kal. Sept. fiebant. Ovid. tamen lib. VI. Fast. ludos Tiberinos et piscatorum refert hoc mense fieri. Sunt qui scribant, non a Pr. urbano, sed a populo Ro. urbano ludos fieri, quod mendum ab indocto librario ad doctos quosdam viros penetravit. In veteri quidem libro, unde ceteri orti sunt, ita est, ut hic scripsimus. Piscem vivum pro anima hominis in sacrificio oblatum, testis est Ovid. lib. III. Fastor. *Ant. Aug.* 8. Idus Iunii. Ovid. Fast. lib. VI, (235.):

Tertia post novas removere Lycaona Phoebe
Fertur, et a tergo non habet ursa metum.
Tunc ego me memini ludos in gramine campi
Adspicere, et didici, lubrice Tibri, tuos,
Festa dies illis, qui lina madentia ducunt,
Quique tegunt parvis aera recurva cibis.

Volcanalibus populum pro se in ignem animalia misisse scribit Varro lib. V. (VI, pag. 202.): *Volcanalia a Volcano, quod ei tum feriae et quod eo die populus pro se in ignem animalia mittit. Dac.* Adde infra *Pollucere merces.* Arnob. V. *Goth.*

Piscinae. (Ad p. 198.) Lege: *unde Lucilius ait:*

Obtuso ore, pugil, pisciniensis, reses.

Pugiles sunt obtuso ore propter pugnos, quos in os recipiunt. Unde illud: *os nullum, vel potius pugilis.* Proverbium est apud Plautum in Casina (V, 1, 8.) *obtuso ore* vel *obtunso*, cum quis spe vel instituto deiectus pudore suffunditur; ab iis, qui nihil praeterquam in os messem pugnorum, ut loquitur Plautus, reportarunt. *Scal.* Martial. (III, 44, 13.):

Piscinam peto, non licet natare.

Turnebus lib. XVI. cap. 22. emendat:

Obtuso ore pugil piscinensisque resesque.

Dac.

Pectinatum. Quod in duas partes devexum est et ad similitudinem pectinis tectum, ut *testudinatum* Vitruvio, quod ex quatuor, ad similitudinem testudinis. *Dac. Pectenatum.* Pectinatum. *Goth.*

Piari. (Ad p. 198.) Gloss.: *Piare* ἁγνίζειν, καθαίρειν, ἐξιλάσκεσθαι. *Dac.* Nonio (p. 370. Merc.) Piare est expiare, purefacere, condere, consecrare, eidem in dictione *Piem* (p. 151. Merc.) procolere et custodire, et

Pium (pag. 371. Merc.) religiosum. Glossis Piacula ἀποτροπιάσματα, ἁγνιάσματα; Piatur ἁγνίζεται, καθαίρεται; iisdem ἁγνίζω Piago, Purifico; ἀποτροπιάζω Propiaculo expio; ἀποτροπαστήριον piaculum. Quin apud Nonium *piare* idem plerumque, quod impiare et contaminare. Hinc glossis piacula μολύσματα. Est autem iisdem glossis μολυσμός contagium, inquinamentum a μολύνω, quod est attamino, contamino, inquino, polluo, incesto. Id ipsum etiam confirmant eaedem glossae, quibus piacula λύματα, quod est inluvies et καθάρσια. *Goth.*

Pignosa. (Ad p. 198.) Optime viri docti pro *Pinosi*, *Pilesi* restituunt: *Pinasi*, *Papisi.* Pinariorum et Papiriorum familia satis nota. *Dac.* *Pilesi.* Palisi, alii *Plualii*, alii *Pinasii.* *Goth.*

Pectuscum. (Ad p. 198.) Legendum *pecuscum palatii.* *Pecuscum* a pecore, quod ea parte pecora pascerentur. *Dac.* *Pectuscum.* Petuscum. *Goth.* *Quia.* Qua. *Idem.* *Aliquos.* Aliquot. *Idem.*

Peculatus. Quod Paulus ait aliquando Romanos praeter pecudes nihil habuisse, falsum est. Verum tamen est, a pecoribus pecuniam appellatam et eisdem esse primum aes a Servio Tullio signatum ovium boumque effigie, ut Varro ait lib. II. (I, pag. 60. Steph.) de re rust. et lib. IV. de L. L. (V, pag. 95. Sp.) Plin. lib. XVIII. cap. 3. Festus v. *Pecuniam.* Neque enim verum est, Menenio et Sestio consulibus, aut etiam ante legem Tarpeiam aes non fuisse signatum. Argentum tamen signatum plures ferunt paucis annis ante bellum Punicum primum. Nonnulli ad Servium referunt tam argentum quam aes signatum. Lege autem Tarpeia constitutum est, ut duas oves 30. boves multa non excederet. Lege Menenia oves decussi, boves centussi aestimatae sunt. Festi autem verba ostendere videntur, Menenium consulem ante Tarpeiam legem fuisse: medioque tempore aes argentumque fuisse signatum. Vide *Multam* et *Ovibus* et *Aestimata.* Quae omnia inter se et cum his minime conveniunt. Vide etiam Gell. lib. II. cap. 1. Peculatus autem nihil habet cum multa commune. Ideo totum hoc caput et Verrio et Festo indignum est. *Ant. Aug.* Veteribus proprie dicebatur, cum multa, quae pecore dicta erat, per fraudem avertebatur, sed postea de quolibet furto dici coepit. Vide *Depeculatus.* *Dac.* Quod ait Paulus antiquos Romanos nil praeter pecora habuisse, id manifesto falsum est vel ex superioribus Festi verbis, quae in fine τοῦ *patres* leguntur: Quin solebant iam inde a Romulo nummis argenti signati ultramarinis uti. *Idem.* *Peculatus furtum publicum dici.* Hic certe Festus sui oblitus est. Nam falsum Menenio et Sestio Coss. aut ante legem Tarpeiam aes non fuisse signatum. Falsum est etiam Menenium et Sestium ante Tarpeiam legem consules fuisse. Nam Tarpeius Montanus Capitolinus et A. Aterius Fontilanis Coss. fuerunt anno urbis 300. Hi legem sanxerunt, ut duas oves et 30. boves multa ne excederet, quae lex et Tarpeia et Ateria dicta est. At P. Sestius Capitolinus et L. Menenius Lanatus consulatum gessere anno 302. His lata lex Menenia, qua oves singulae decussi, boves centussi aestimati. Tamen ex Dionysio (lib. X. *Goth.* cap. 50. pag. 674.) et Gellio illud etiam in lege Tarpeia videtur expressum fuisse, ut ne multa duas oves et triginta boves excederet et cum ea multa diceretur, bos centussi, ovis decussi aestimaretur, quam legem postea sanxerunt Sextius et Menenius. Ita cum Hotomanno Festi verba sic invertenda: *Poena gravissima erat duarum ovium et triginta boum, quae pecudes, postquam aere signato uti coepit populus R. Tarpeia lege cautum est, ut bos centussibus, ovis decussibus aestimaretur. Eam legem sanxerunt T. Menenius Lanatus et Sestius Capitolinus Consules.* *Idem.* *Peculatus est.* Adde supra *Depeculatus.* *Goth.* *Ut pecunia.* Vide supra *Abgregare.* *Idem.* *Noxii.* Noxiae. *Idem.* *Ea lege.* Eam legem. *Idem.* Lege: *duarum boum et triginta ovium.* Cf. Dionys. l. c. qui δύο βόας καὶ τριάκοντα πρόβατα exhibet. Ceterum res aliunde nota.

Piatrix. Quam infra *Simulatricem* vocat, eam eodem sensu *fictricem* vocavit Tertullianus de carn. resurrect. Sic autem dicebatur, quod ea, quae in sacris suis repraesentari non poterant, ficta et simulata adhiberet. Virgil. (Aen. IV, 512.):

Sparserat et latices simulatos fontis Averni.

De quo plura apud Theocritum nostrum. *Dac.* *Simulatricem* alii *simpulatricem:* alii *similatricem.* *Goth.* *Alii sagam.* Vide infra *Praesagitio* et Non. (p. 22. M.) in *Sagae.* *Idem.* *Expiatricem.* Iuvenal. (Persius Sat. II, 31.):

Ecce avia ac metuens divum matertera cunis
Exemi puerum frontemque atque uda labella
Infami digito ac spumantibus ore salivis
Expiat.

Glossis *expiare*, ἀποτροπιάζειν. *Idem.*

Piacularis porta Romae. Quod ad eam purgationes et sacrificia fierent, quae *piacula* dicebantur. Cloatii sive Cluentii verba corrupta sunt. Tentabam: *Cum ea facto per aliquem piaculo solvitur, vel ad eam piandi propitiandique caussa immolatur.* *Dac.* *Ut aliqua.* Ut alicuius. *Goth.*

Pigere. Interdum pro tardari. Inde *piger.* Sic Glossis: *Piget*, ὀκνῶ; *Piger*, ὀκνηρός. Adde Festum in *Pigrare. Goth.*

Pangere. Vide *Impages.* Quae desunt supplebis ex epitome. *Dac. Vel figi.* Id est figi. *Goth.*

Pegasides. Fulvio Ursino nostro magis placet: *appellatus est Hippocrene*, ut ad fontem referatur. *Ant. Aug.* A fonte Pegasi. Pegasus dicitur ungula fontem aperuisse, qui ideo Graecis dicitur Hippocrene. Neque enim unquam invenias a veteribus musas dictas fuisse Hippocrenas. *Dac. Pegasides.* Pegides. *Goth.*

Pipatio. Pipare Osci dicebant eiulabunde conqueri, voce a cantu Gallorum efficta, quomodo et Graeci περικωκύειν Aristoph. Inde *pipulus* et *pipulum* ploratus. *Dac.* Hinc *pipiare* apud Tertull. I. advers. Valentin. sumitur pro plorando vocem emittere. Apud Nonium (p. 152. Merc.) vero pipulum convitium. *Goth.*

Pimpleides. A fonte Pimpleo, qui a Pimplia, quae civitas et mons est circa Heliconem. Alii in Macedonia ponunt. Thraciae ascribunt Schol. Callimachi et Apollonii. Idque etiam verum est, si primam eorum locorum originem, non vero situm respicias. Pieres enim Thracica gens occupata Macedoniae quadam parte, inde in Boeotiam irrupere, ibique Heliconem Musis et antrum Libethridum nympharum dedicarunt. Id obiter innuit Strabo lib. IX, (pag. 410.), cuius locum describam, quia et insignis est et omnino ab interpretibus male acceptus: Ἐνταῦθα δ' ἐστὶ τό τε τῶν μουσῶν ἱερὸν καὶ ἡ ἵππου κρήνη καὶ τὸ τῶν Λειβηθρίδων νυμφῶν ἄντρον, ἐξ οὗ τεκμαίροιτο ἄν τις, Θρᾷκας εἶναι τοὺς τὸν Ἑλικῶνα ταῖς μουσαῖς καθιερώσαντας, οἱ καὶ τὴν Πιερίαν καὶ τὸ Λείβηθρον καὶ τὴν Πίμπλειαν ταῖς αὐταῖς θεαῖς ἀνέδειξαν, ἐκαλοῦντο δὲ Πίερες· ἐκλιπόντων δὲ ἐκείνων Μακέδονες νῦν ἔχουσι τὰ χωρία ταῦτα· εἴρηται δ' ὅτι τὴν Βοιωτίαν ταύτην ἐπῴκησάν ποτε Θρᾷκες βιασάμενοι τοὺς Βοιωτοὺς καὶ Πέλασγοι καὶ ἄλλοι βάρβαροι. Sed dicet aliquis, quomodo ex eo, quod in Helicone sint fanum Musarum et Libethrum, coniicere quis possit, Thracas Heliconem Musis consecrasse? Respondeo solos Thracas Musicas artes olim tractavisse iisque inclaruisse, ut Orpheum, Museum, Thamyrin, eosque primos Musas coluisse, adeoque cum ex historiis certum esset Thracas loca illa insedisse, prona erat coniectura, eos etiam, non alios, Heliconem consecrasse. Sed et ex sola locorum appellatione ita ratiocinatus est Strabo. Nam cum in Helicone esset Libethrum, ex eo collegit Thracas illud consecrasse. Nam Libethrum, Pimpla, ut Olympus et Pieria, Thraciae fuere loca et montes, ut et ipse Strabo docet alibi. A Pimpleo igitur Pimpleides, Pimpliades, et Pipleides. Varro lib. VI. (VII, pag. 307. Sp.). Ita enim ab terrestribus locis cognominatae Libethrides, Pipleides, Pimpliades, Thespiades, Heliconiades. Hinc et musa Pimplea apud Horat. Od. 26. lib. I.: *Pimplea dulcis. Dac. Pimpleides.* Pipleides vel Pepleides vel Pecteides. *Goth. Subtilitatem*, alii *foelicitatem*, alii *facilitatem. Idem.*

Petissere. Vide supra pag. 561.

Pippit. Pirpit. Osci pro *quid* dicebant *pir* sive *pit*, unde *pirpit*, *quicquid.* Sic iidem *piam* dicebant pro *quam*, unde *quispiam*, *nuspiam.* Vide *quispiam. Dac.* Nimirum *pis*, *pit* apud Oscos dicebatur pro *quis*, *quid*, ex Sanscrito *kis*, *kit.* Mutatio gutturalis in labialem frequens fuit apud Oscos, quemadmodum ostendit *quatuor*, *petora.* Cf. Müller die Etrusker tom. I. pag. 30. *Nuspiam* utrum in Latinum sermonem transierit, dubium est; *uspiam* certum est, quare vix dubitari poterit, etiam *nuspiam* fuisse in usu.

Picena regio. A Sabinis ortos Picenos et a Pico duce itineris dictos refert Strab. lib. V. (p. 240.) Picena regio hodie *Marche d' Ancone.* A Picenis sive Picentibus orti Picentini ad mare Tyrrhenum. *Dac.* Adde supra *Peligni. Goth.*

Perditum. Interit. Interiit. *Goth.*

Perbitere. Plaut. in Pseud. (III, 1, 12.): *Eum oras cruciatu maximo se perbitere.* Et in Poenulo (V, 3, 43. seq.): *At ne inter vias Perbiteramus eas mutuo.* Illic perire, hic praeterire significat. *Ant. Aug.* Locus Plaut. est e Pseudol. III, 1, (12.). Vide Nonium (pag. 153. Merc.). In quibusdam legitur: *Praebitere. Plautus pro praeire.* Sed eo usum fuisse Plautum nusquam invenies, sed τῷ *praeterbitere* praeterire. Vulgatam igitur lectionem retineo. *Dac.*

Peregere. Lego *Pergere*, unde *Pergiscor* et compositum *expergiscor. Scal.* Sed nihil mutandum. *Peregere* enim dicebant, a quo *pergere*, *pergisci*, *expergisci. Dac. Peregere.* Peregre. *Goth.* Haud dubie propterea *Pergere* enotavit Festus, ut transitivam eius potestatem ostenderet.

Pergite. Verg. Eclog. 6. *Ant. Aug.* (v. 13.).

Pergraecari. Intemperantius bibere Graecorum more, qui remotis epulis maioribus poculis poscebant. Cic. in III. Verr. (I. Verr. 26, 67.): *Fit sermo inter eos et invitatio, ut Graeco more biberetur. Hortatur hospes: poscunt maioribus poculis.* Glossae *pergraecari* exponunt ἑλληνίζειν alio sensu. *Dac.*

Permissus. Vide *Promissus* et *Pro. Ant. Aug.* Suspicor: *Permissus idem quod promissus appellant, a quo etiam permissus agnus dicitur, qui annis compluribus non est tonsus.* Nihil aliud video. Ait Festus, permissum agnum dici pro *promissum*, id est cui lana promissa sit, sed mihi non persuadet, cum vix ita dici putem promissum agnum. Certe scio, permissum agnum eum esse, quem Graeci ἀνειμένον dicunt, i. e. relaxatum, solutum, dimissum, adeoque Deo consecratum et intonsum. *Dac. Aries.* Agnus. *Goth.*

Pierides. Cur Musae dictae *Pierides* mire veteres dissentiunt, aliis a Pierio monte, aliis a Pierio quodam et aliis aliunde nomen ducentibus. Ego quae ex assidua lectione discere potui vel coniectura etiam assequi, breviter exponam. Pieres Thraciae olim populi fuere, qui propriis sedibus relictis Macedoniae partem aliquam, deinde etiam Boeotiam occupavere et in Boeotia Heliconem et antrum Libethridum Nympharum, et in Macedonia *Pieriam* et *Pimpleam* fontes musis dedicaverunt, unde Musae *Heliconiades*, *Libethrides*, *Pierides* et *Pimpleides.* Vide infra *Pimpleides. Dac. Quo.* Quod. *Goth.*

Percunctatio. Scribitur *percontatio* a *conto* et *percunctatio* a *cunctis.* Donat. apud Terent. Mihi prior scriptura magis placet, etsi aliter Festus, neque enim per cuncta interrogat, qui vel unicam rem percontatur. Infra pro *per cuncta visit* vett. lib. *percunctari sit*, unde optime viri docti *per cunctas res it. Dac. Per o solere scribi.* Et ita quoque apud Nonium (pag. 44. pag. 474. Merc.) in *Percontari* et *Percontat.* Gloss. *Percontatio* πύσμα; *Percontatur* πυνθάνεται. *Goth.* Cfr. Kritz. ad Sall. Catil. 40, 2. pag. 187. Dronke ad Tacit. dial. de Orat. pag. 59. et Addenda pag. 243.

Perfugam. Glossae Perfugam et transfugam αὐτόμολον interpretantur ex mente Aelii. At aliae glossae *transfuga* ἀποστάτης. Nam proprie *perfuga* dicitur, qui ab hostibus ad nos, *transfuga*, qui a nobis ad hostes discessit, etsi non observatur illud discrimen. *Dac.* V. l. 3. in fin. ff. de sicariis; l. 8. §. 2. 38. §. 1. ff. de poenis. l. 19. §. 8. ff. de captivis. l. 7. ff. de re militari. *Goth.*

Perfacul. Lege *Perfacul et per se, Facul*, hoc est, tam compositum *Perfacul*, quam simplex, *Facul.* Levis menda, sed quae errandi ansam doctis praebuit. *Scal.* Sed errat ipse Scaliger. Legendum enim unica voce *persefacul.* Antiqui enim *perse* dicebant pro *per*, sicut et *prose* ἀντὶ τοῦ *pro.* Inde prosemurium, quod postea *prosimurium. Dac.* Sic *perse moerens* et *permoerens.* Arnob. V. *Goth.* Vide supra *Facul. Idem.* De formis praepositionum *perse* et *prose* sive *prosi* tametsi nemo veterum prodiderit; tamen probabiliter coniecit Dacerius. Crediderim tamen *pers* et *pros* primitus dictum esse, quae forma deinde in *perse* et *prose* producta. Simili modo Indicae praepositiones *pari*, *prati* et *sam* in compositis vv. ante quasdam litteras, maxime ante *k*, assumunt *s.* De qua re cf. Bopp. Gramm. Crit. Sanscrit. reg. 111. pag. 70. Adde tamen eundem Bopp. in Vergleichende Zergliederung cet. in Scriptis Academiae Berolin. anni 1826. pag. 82.

Peremptalia. (Ad p. 199.) Vide *Postularia* et *Manubiae. Ant. Aug.* Vide *Peremere.* Lege infra *nam ut omina superantur. Dac. Gracchus.* Granius. *Goth. Ut.* Aut. *Idem.*

Perediam. Plaut. in Curcul. *Ant. Aug.* Eas venustate parasitus quasi provinciarum nomina commentus est. Curcul. act. III, (74.):

> *Rhodiam atque Lyciam, Perediam et Perbibesiam* etc.
> *Subegit solus intra viginti dies.*

Dac.

Peremere. Vel perimere non tam *prohibere* vel *vitiare*, quam omnino tollere ab *emo*, tollo. Vide *surrem sit. Per* autem intensivum est et infra in verbis Catonis *perimat* est tollat. A verbo *peremere* sunt *perempta* interfecta, quae omnino sublata sunt, item *peremptalia* fulgura, quae priora vi sua perimunt, i. e. tollunt, et *peremptorium edictum*, quod litem perimat, tollat. *Dac.* Cf. Doederlin. Syn. Lat. tom. III. p. 186. not.

Perihodos. (Ad p. 199.) Περίοδος circuitus. Unde in soluta oratione periodus dicitur longiori verborum circuitu circumscripta et circumducta sententia, quae constat membris et incisis, unde a Cicerone *ambitus*, *circuitus*, *comprehensio*, *continuatio*, *circumscriptio* dicitur. Vide Quintil. lib. IX. c. 4. In carminibus, non tantum lyricis, periodus cum sententia et spiritu certo versuum numero terminatur. *Dac. In Gymnicis.* Qui Nemea, Isthmia et Olympia vicerant periodo victores dicebantur et periodum vicisse. Νικᾶν τὴν περίοδον Graeci dixerunt. Athen. de Herodoto Megarensi: ἐνίκησε τὴν περίοδον δεκάκις. *Dac.*

Perempta. (Ad p. 199.) Vide *Peremere. Dac.* Locus Lucretii est IV, 44.

Persillum. Quod Paulus ait, apertum est, sed an idem Festum sensisse credendum sit, vehementer dubito. Rudiculum picatum esse vas, in quo sit unguentum, quaerendum arbitror. Flaminis quoque nomen suspectum est. Rudiculum a rudere fortasse dictum, et globum piceum vel picatum significat. *Ant. Aug.*

Legendum puto *Ruduscultum picatum*, hoc est vas ex cavo informi saxo, quod rudus saxum impolitum sit. Legendum vero *ex quo*, *unguine* etc. Quidam, qui nobis veterum numismatum et aliorum monimentorum libros ediderunt, in iis libris Cantharum Persilli titulo proscripserunt et persillum pro perirrhanterio accipiunt. Risi, cum illa legi, non tantum quod Cantharum nulla ratione moti Persillum vocant, sed etiam quod, cum sententiam suam confirmare vellent, testimonio Festi id facere conati sunt. Lector vero eruditus iudicet, quid intersit inter persillum et *περιῤῥαντήριον*, tam profecto, quam inter unguen vel axungiam et aquam lustralem. *Scal.*

Persicum portum. Plaut. in Amph. Caenavin' ego in navi in portu Persico? et alibi. *Ant. Aug.* In Amphitruone I, 1. (v. 253.). *Dac.* Ibi vide quae a nobis annotata sunt.

Personata. (Ad p. 199.) Videndus Livius initio lib. VII. *Ant. Aug.* Quod ait histriones cogi solitos deponere personam, hoc fiebat, quando exsibilabantur, neque placebant. Macrobius (lib. II. c. 7.) loquens de Pylade histrione: *Cum in Herculem furentem prodiisset et nonnullis incessum histrioni convenientem non servare videretur, deposita persona ridentes increpuit: μωροί, μαινόμενον ὀρχούμεθα. Scal.* Atellani vero id ius habebant, ut nunquam personam ponerent. Neque etiam histrionum numero adscribebantur, neque tribu movebantur, stipendiaque tanquam expertes artis ludicrae faciebant. Liv. lib. VII. cap. 2. *Dac.*

Persicus. (Ad p. 199.) Omnino legendum *Persibus.* Vide tertium Coniectaneum (pag. 160. St.) atque adeo Varronem ipsum in fine libri VI. (VII, pag. 385.). Versum Plauti ita lege:

Nihil deconciliares illi, nisi quid persibus sapis.

Scal. Sibus est callidus et dicitur pro *sopus* vel *sophus*, ut *sispes* pro *sospes*. Vide *Sibus*. Sic apud Varronem *Persibe* lib. VI. (VII, pag. 385. Sp.): *Persibe, perite; itaque sub hoc glossema Callide subscribunt.* Versus Naevii corruptissimus est, sed ita proxime ad scripturam recte restitui possit:

Et qui fuerit, persibus captanda est ratio.

Callide, inquit, ineunda est ratio, quis iste fuerit. *Dac. Est.* Adst vel adest. *Goth.* Commode comparavit Dacerius *sospes* et *sispes*. Videmus enim frequentissimam illam in sermonibus Indogermanicis vocalium demutationem, de qua sagacissime exposuit Wackernagel in Jahnii Annal. Phil. 1831. Tom. supplem. I, 1. p. 17. seqq. Igitur Graecorum *σοφός*, *σαφής*, Latinorum *sibus*, unde compositum *persibus*, Sanscr. *çubhas* (*a*, *am*), splendidus, nitidus, prudens, satis ostendunt, qua ratione eadem verborum radix, per varias vocales *a*, *i*, *o*, *u* demutata, varias progenuerit significationes, sed cognatione tamen et similitudine quadam servata. Dubium tamen est, *sibus* et *persibus* utrum adiectiva sint, an adverbia. Scaliger ad Varronem pag. 160. St. *persibe* scribi iubet, ubi adverbii vim sententia requirit, quare etiam apud Varronem VII. pag. 385. Sp. *persibe* rescribit, ubi tamen libri omnes *persibus* et *persicus* praebent. Contra Festus infra v. *Sibus* reddit *callidus*, *acutus*, adiective.

Perpetrat. (Ad p. 200.) Mendosus locus et in ipso veteri libro R. litera notatus, ut error scriptoris significaretur. Pacuvii verba sunt valde mendosa. *Ant. Aug.* Non leviter haec contaminata sunt, quae, si veterem lectionem proponamus, nullo negotio in integrum restituerimus. Vetus lectio, ut admonemur ex notis marginis: *Neque perpetrare precibus imperia qui detinui patris spartam reponare instat.* Quae non parum adiumenti nobis ad veritatem indagandam contulerunt. Legimus ergo: *Pacuvius in Teucro:*

Neque perpetrare precibus, imperio, quiti.

et in Niptris:

Spartam repedare instat, id si perpetrat.

Neque quiti, hoc est *neque potuerunt.* Neque prece, inquit, neque imperio hoc peragere potuerunt. *Repedandi* verbo alibi utitur. Vide *Repedare.* Videtur tamen Pacuvius *Reponere* scripsisse propter versum. Quae dicta sunt de Menelao. Sed finem horum explere quidem verbis Festi non pollicemur. Sententiam autem Festi hanc esse putamus: Quomodo etiam sine praepositione usi sunt, quod conversum iam in turpem significatum. Nam *Patrare* turpe verbum est. Catullus, Persius, Glossarium: *Patrat, μασᾶται, κακεμφάτως, ὡς εἶτ' αἰσχρῶς.* Lege: *ὡς ἐπ' αἰσχρῶν. Scal. Quod conversum iam in consuetudinem.* Verbo *patrare*, inquit, sine praepositione pro perficere veteres usi sunt, quod nunc in consuetudinem abiit, eo enim frequenter nostri utuntur. Sic *patrare incepta*, *patratis consiliis* Sallust. Sic Lucret. Cicer. Tacit. Liv. Sed postea verbum illud inter obscena, quare Quintil. lib. VIII. cap. 3.: *Sive mala consuetudine in obscenum intellectum sermo detortus est, ut ductare exercitus et patrare bellum apud Sallust. dicta sancte et antique ridentur a nobis, si Diis placet* etc. *Dac. Perpetrat.* Perpetat. Glossis: *Perpetrat, κατορθοῖ. Perpetratio, κατόρθωσις. Goth. Quiti*, idem quod

potuerunt. Sic Glossis: *Quivit*, ἠδυνήθη. *Idem.* In altero Pacuvii versu rescribe: *Spartam reportari instat*, cet.

Pertisum. Vide *Redarguisse. Ant. Aug.* Infra: *Pertisum aliquando media i non e dixerunt, licet irrideatur a Lucillio, quod pertisum diceret, Scipio Africanus, qui Pauli filius fuit.* Vide *Redarguesse.* Idem Lucillius lib. IX. contra hanc cacozeliam ita legem orthographiae praescribit:

Iam puerei venere: e postremum facito atque i,
Ut plureis puereis fiant, i si faci' solum
Pupilli, pueri, Lucilli: hoc uniu' fiet.
Hoc illi factum est uni: tenue hoc facies i.
Haec illei fecere: addes e ut pinguiu' fiat.

Et ita semper in eodem libro nono Lucilii. Unde Isidorus: *Orthographiam, id est scripturam, contra imperitiam librariorum Lucilius poeta primum scripsit. Dac.*

Puteum antiqui. (Ad p. 200.) Media Festi verba findit interiecta Pauli epitome, quod et alibi factum ostendimus. Coniunge igitur et lege: *Puteum antiqui dixerunt, unde sumi potest. Inde puticulos antiquissimum genus sepulturae appellatos, quod ibi in puteis sepelirentur homines* etc. Putei idem etymon affert Varro lib. IV. (V, p. 41. Sp.): *Unde sumi potest, puteus.* Sed ineptissimum esse nemo non videt. Addit idem Varro, ut optime eius locum emendavit Scaliger, *nisi potius quod Aeoles dicebant ποτῆρα ἀπὸ τοῦ πότου, non ut nunc φρέαρ.* Ait Varro Aeoles dixisse ποτῆρα a potu, quae postea φρέατα. Et inde dicta *putea* et *putei.* Alii a Latino *potu* cum Isidoro *puteum* deducunt. *Puteus,* inquit ille lib. XIII. cap. 21. *est locus defossus ex quo hauritur aqua a potatione dictus.* Quod tamen idem est. Sed omnino *puteus* a profunditate dictus, nempe a Graeco βυθός, quod et alicubi monuit vir magni nominis Aegid. Menagius. A *puteus* diminutive *puticulus* locus ubi pauperum cadavera sepelibant, non vero ut Aelius putabat, quod ibi cadavera putescerent. Acro Horatii interpr. *a puteis fossis ad sepelienda cadavera pauperum locus dictus est puticuli.* Antiquissimum autem sepulturae genus in puteis, id est fossis, cavernis: auctor Etymologici τὸ παλαιόν, inquit, ἐν τοῖς κοιλώμασι τῆς γῆς ἔθαπτον, μήτε σιδήρῳ μήτε χαλκῷ κεχρημένοι. Sic cavernam in usum sepulcri ab Ephron emit Abrahamus: Genes. 23, 9. Καὶ δότω μοι τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν, ὅ ἐστιν αὐτῷ, τὸ ὂν ἐν μέρει τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ, ἀργυρίου τοῦ ἀξίου. δότω μοι αὐτὸ ἐν ὑμῖν εἰς κτῆσιν μνημείου. *Dac.* Fere ex Varrone emendari potest Acro: *A puteis fossis ad sepelienda cadavera pauperum, locus dictus est puticuli. Scal. Puteum* in neutro. Est et masculini generis. Vide Nonium (p. 216. Merc.) in *Putei. Goth. In puteis.* Ut puteus. *Idem.* Cf. Doederlin. Syn. Lat. tom. II. pag. 155. qui Graecorum πόω, Lat. *poto*, cognatas esse voces censet. Fontes sunt radices Sanscritae *pâ* et *pî*, bibere, potare.

Putus. Putum ait dixisse antiquos pro *puro.* Unde *putatae vites*, quod, cum id, quod impedimento erat, decisum est, remaneant purae, ut Cornificius ait. Haec Festus; et ad id utebatur auctoritate Ennii in Alexandro, qui dixerit, *dimidio purus putus.* Item Plauti ex Pseudolo (IV, 7, 103.): *Purus putus sycophanta est.* Reliqua fere sunt in epitome. *Scal.* Pauca desunt, sed quae vix quisquam supplere possit. *Puto* id est *puro*, a πεύθω, ut *putus* a πυστός. Πεύθω autem proprie aurum sive argentum exploro. Inde putare, purgare, putare vites, κλαδεύειν, putamina κλαδεύματα. *Dac.* Vide supra *Amputare* et *Imputare.* Vide Nonium (pag. 27. Merc.) in *Putus. Goth. Putate.* Putare. *Idem. Putus* descendit a Sanscrita radice *pû*, quae purificare denotat; unde *pûta(s)* i. q. purificatus, participium. Sed differunt Sanscr. *pûtas* et Latinum *putus* syllabae quantitate; unde fortasse colligitur, fuisse etiam Sanscritam radicem *pŭ*, quae idem significaret. Sed exempla eiusmodi demutatae vocalis haud rara sunt et alibi a me cumulate proferentur. Ceterum cf. Doederlin. Syn. Lat. tom. III. pag. 203.

Putitium. Ita ego olim has lacunas expleveram ex iis, quae leguntur supra in *Potitii.* Nunc ita ad verbum schedae, nisi quod in iis *ritum sacrificandi accepisset* praeterita voce *cum*, quae necessario supplenda. *Dac. Putitum.* Putitium, alii *Politum*, alii *Putidum*, ut apud Nonium quatuor locis. *Goth. Plautus* in Bacchidibus (I, 2, 15.). *At.* Ab. *Idem. Millibus aeris.* Vide supra *Potitium. Idem. Publicus.* Publicos. *Idem.*

Pubes. Addit Festus verbis a Paulo in compendium redactis impuberem esse puberi contrarium. De pluribus vero dici solere, cum pube praesente, id est testibus puberibus praesentibus quid actum esse dicitur. Vide *Pube. Ant. Aug.* Vide Inst. de nuptiis. Ulpian. fragm. tit. 11. §. 28. *Goth.* Vox *Pubes* respondet voci Sanscritae *pumas* i. e. mas, vir, ex quo *pubes* mutata labiali ortum.

Puteolos. Varro lib. IV. de L. L. (pag. 42. Sp.). A puteis oppidum Puteoli, quod sint circa eum locum aquae frigidae et calidae multae. Nisi a putore potius, quod putidus sit odoribus saepe ex sulphure et alumine. Strab. lib. V. (pag. 245.): *Καὶ μετωνόμασαν Ποτιόλους ἀπὸ τῶν φρεάτων, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς δυσωδίας τῶν ὑδάτων, ἅπαν τὸ χωρίον ἐκεῖ μέχρι Βαΐων καὶ τῆς Κυμαίας, ὅτι θείου πλῆρές ἐστι καὶ πυρὸς καὶ θερμῶν ὑδάτων.* Stephanus ab utroque dici censet a *puteo* et *olere* voce composita: *Δικαιαρχία*, inquit, *πόλις Ἰταλίας, ταύτην δέ φασι κεκλῆσθαι Ποτιόλους. πότεα δὲ τὰ φρέατα καλοῦσι Ῥωμαῖοι, ὄληρε δὲ τὸ ὄζειν.* *Dac.* Ista omnia, quae sequuntur, ad idem caput pertinere, non puto. De iis igitur amplius quaerendum. *Idem. Multitudine.* Similitudine. *Goth.*

Pugnus a punctione. Potius *pugnus* a *πυγμή* vel a *πυκνός*, densus, quae fuit Iulii Scaligeri sententia. *Dac.*

Pegasum. (Ad p. 200.) In schedis post *formosa.* Nihil amplius apparet. Certum est igitur, quae sequuntur, aliunde huc esse translata. Duae quidem postremae lineae pertinent ad pedestria auspicia, quod et vidit Scaliger. De Pegaso nota fabula. *ἵππον πτερόεντα* vocat Pindar. Et alatum eum propter eius velocitatem fabulati sunt, quare Homerus etiam semper equos *πετέσθαι* dicit. *Dac.* Incompertum mihi, quid voluerit Festus usque ad illud . . . . *formon.* Duae lineae, quae sequuntur, pertinent ad pedestria auspicia (*Pedestria auspicia arbitrabantur a vulpe, lupo, equo ceterisque animalibus quadrupedibus.* Vide suo loco. *Dac.*) et supinitate nescio qua huc translata sunt, cum iam supra suo loco relata sint. Vide post *Pedestria.* Quod sequitur, manifesto ita fuit: *Parilia sibi observanda iudicant privatim ipsae quoque puerperae domi in stratis, uti pariendo stabiliantur Parilia festa.* Non solum, inquit, rure universorum Parilia sunt, sed et privatorum domi, puta puerperarum. Vide *Superstitionem.* Qui dicebant *Palilia*, a Pale Dea deducebant, qui *Parilia*, a pariendo. Porro in stratis, hoc est in lectis, foetae cubabant dicis caussa. Eos lectos in atrio sternebant, quos adversos vocabant. Asconius in Miloniana: *Deinde omni vi ianua expugnata et imagines maiorum deiecerunt et lectulum adversum uxoris eius Corneliae, cuius castitas pro exemplo habita est, fregerunt: itemque telas, quae ex vetere more in atrio texebantur, diruerunt.* Ex quibus apparet in atrio ante ianuam lectum adversum fuisse. Propertius (IV, 11, 85. seq.):

Si tamen adversum mutarit ianua lectum,
Sederit et nostro cauta noverca toro.

Hoc est: si alia uxor superinducatur, quae adversum lectum nostrum mutet, hoc est sibi, non mihi sternat. Nam unaquaeque matrona domi sibi adversum lectum sternebat. Laberius in Compitalibus:

Nunc lentus es tu, nunc tu susque deque fers.
Materfamilias tua in lecto advorso sedet.
Servis sextantis, vernulis nefariis.

Hoc est, uxor tua foeta de more in adverso lecto sedet adstantibus improbissimis servulis, neque suspicaris de stupro. Sternebatur etiam lectus Diis coniugalibus Pilumno et Picumno. Servius in Schedis (ad Aen. X. pag. 598. Ed. Dan.): *Varro Pilumnum et Picumnum infantium Deos esse ait: eisque pro puerpera lectum in atrio sterni, dum exploretur, an vitalis sit, qui natus est.* Intelligit autem locum Varronis hunc ex lib. II. de vita Po. Rom.: *Natus si erat vitalis, ac sublatus ab obstetrice, statuebatur in terra, ut auspicaretur rectus esse; diis coniugalibus Pilumno et Picumno in aedibus lectus sternebatur.* Ex quibus apparet, alium lectum adversum esse, alium eum, qui Pilumno et Picumno sternebatur. Nemo est antiquitatis paulo studiosior, qui non his redivivis Festi reliquiis laetetur, praesertim de adverso lecto apud Propertium, quod hactenus a nemine indicatum fuerat. *Scal.*

Prospera. (Ad p. 200.) Interpretem desiderat. *Ant. Aug.* Fortasse dicebat prospera quaedam nos usurpare solere nomina praefiscinae, quod declinatum sit extrema producta syllaba, ut occurramus fascino, ut ait L. Cincius, quod fieret etiam in familiae purgandae sacro. His non absimilia scripsisse mihi videtur Plinius: *cur publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera legimus? cur et fascinationibus adoratione peculiari occurrimus?* Titinius Setina:

Paula mea, amabo, pollulam laudem addito
Praefiscini.

Charisius subdit interpretationem: *ne puella fascinetur.* Praefiscini ergo aliquid fieri aut dici erat, cum facto aut dicto aliquo fascino occurrebatur. Ait declinatum in e producta, quia nonnulli, ut puto, existimabant esse vocativi casus, ut supra *Numere* dictum est a quibusdam corripi in ultima syllaba et vocandi casu di-

ctum. Gellius ex veteri codice lib. X. cap. 24. loquens de Diequinti: *Extremam istius vocis syllabam tum per e, tum per i scriptam legi.* Nam sanequam consuetum veteribus fuerat, literis iis plerumque uti indifferenter: sicut praefiscini et praefiscine, proclivi et proclive, atque alia item multa hoc genus varie dixerunt. Idem habet vetus Macrobii codex, at in vulgatis pristini et pristine, pro praefiscini praefiscine editum est. *Scal.* Plaut Asinar. (II, 4, 84.):

Praefiscin' hoc nunc dixerim, nemo etiam me accusavit
Merito meo.

Ait Festus *extrema producta* grammaticorum more, qui cum syllabam vel corripi dicunt, vel produci, saepe eius tantum vocalem vel ita esse innuunt, id est *e* longum, vel epsilon, id est e tenue. Sic supra Festus in *ergo*, *lustra*, *muscedra*, *pone*, *quando* etc. *Dac.*

Praecidanea dicitur. Praecidanea dicitur, quod ante sacrum caederetur id genus hostiae, quod sacrum praecidarium appellabatur. Praecidarium et Praecidaneum idem est. Sic extrarium extraneum, pedarium pedaneum. Si Gellius (IV, 6, 7.) considerasset praecidaneum sacrum dici, nunquam miratus esset praecidaneas etiam ferias dictas fuisse. *Scal.* Hoc principium (porcam praecidaneam) male haesit post *popularia sacra.* Sacrificii huius porcae praecidaneae formulam fuse tradit Cato de R. R. cap. 134. *Dac.* Vide supra *Popularia sacra. Goth.*

Placenta. (Ad p. 201.) Ex farina siliginea, caseo et melle. *Placenta* a Graeco πλακόεις, πλακοῦς. Servius 7. Aen.: *Liba sunt placentae de farre et melle et oleo sacris aptae. Dac.*

Porriciam. (Ad p. 201.) Hunc Festi locum nemo homo intelligat, qui tamen unius literulae immutatione planus fiet. Lego: *contra id consumitur in sacro, quod est profanatum. At Verrius eodem libro de significatione verborum* (sint dicta libere, si quae contra dixero) *arbitrabatur*, etc. Illud *nam*, quod in schedis ita apparet *na*, a voce *arbitrabatur* natum puto reduplicata priori syllaba *ar arbitrabatur.* Primo quid sit *porricere* exponit Festus. Idem quid intelligendum sit cum dicitur id consumi in sacro, quod est profanatum. Deinde Verrium reprehendit, quod arbitrabatur ob eam causam porrici exta aris et foculo, quia profana ea quoque, id est, ut ipse Verrius interpretabatur, deo dicta consumere erat necesse. Et optime quidem Festus. Neque enim, ut Verrius putavit, quae deo porriciebantur, ea *profana* sive *profanata* dicta, neque ea aris et foculo porrecta, quod ea consumere erat necesse. Verum id, quod deo offerebatur, *porrectum* dictum, reliquum omne, unde illud *porrectum* detractum, *porrectum* et *profanatum* dicebatur, quia cum deo sacrum et fanatum fuisset, porrecta tantum eorum parte, populo, spectatoribus apponebatur et ab iis consumebatur, unde quod e sacro et religioso in hominum usum cedebat *profanum* et *profanatum* dictum. Idque ut clarius fiat, iterum inculcandum et infigendum: *Pollucere* apud veteres Romanos erat dapem apparare ac dedicare, sacrificale convivium in Deorum honorem, puta Iovis, Herculis, instruere. Ex eo, quod in Dei aram sive foculum ex sacrificii ritu coniectum erat, id *porrici* proprie dicebatur. Macrob. lib. III. cap. 2. Ex disciplina aruspicum porriciendi verbum sacrificantibus est solenne, sicut Veranius ex primo libro Fabii Pictoris, ita dissertationem huius verbi exsecutus est: *Exta porriciunto, Diis danto in altaria aramve, focumve, eave, quo exta dari debebunt.* Postquam illud porrectum fuerat, reliquum omne sacrum esse desinebat et proprie *polluctum et profanatum* dicebatur, quia a populo et spectatoribus consumebatur. Plaut. Rudent. sc. ult. (62.):

— — spectatores vos quoque ad coenam vocem
Ni daturus nihil sim, neque sit quidquam pollucti domi,
Neve adeo vocatos credam vos esse ad coenam foras.

Et Stich. V. 4. (V, 4, 6.):

Hodie polluctura praeter nos iam dabitur nemini.

Polluсturam vocat, quod supra *polluctum.* Varro, etsi minus, quid *profanum* esset, intellexit, tamen ita rem declarat, ut omnem dubitandi locum tollat. Verba eius, quia nemini hactenus intellecta, sive adeo declarata, non piget adscribere: *Hinc profanum est*, inquit, *quod ante fanum est, id est coniunctum fano: hinc profanatum, quod in sacrario polluctum atque inde Herculi Decuma data ab eo est, quod sacrificio quodam fanatur, id est ut fani lege sit. Id dicitur polluctum, quod a porriciendo est fictum. Cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara, tum polluctum est, ut cum profanum dicitur, id est proinde ut sit fani factum. Itaque ubi olim fano consumebatur omne, quod profanum erat, ut etiam fit, quod Praetor urbanus quotannis facit, cum Herculi immolat publice iuvencam.* Haec Varro, cuius postrema verba, quia per librariorum negligentiam unius et alterius literulae immutatione et corruptione non leviter sunt deformata, ita

emendari debere certum est: *Cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara, tum pollutum est, et tum profanum dicitur, id est proinde ut sit fani factum. Itaque ibi olim in fano consumebatur* etc. Sed quia emendationum omnium tum demum ratio vera est et aperta, cum, quae antea indissolubilia erant, ea nullo negotio dissolvuntur et enodantur, videamus virisne doctis haec nostra emendatio probanda sit an exigenda. Ait Varro: *Quod in sacrario pollucetur et sacrificio quodam fanatur, ut adinstar fani sit, postquam inde Herculi decuma est data, omne id profanatum et polluctum dicitur.* Huc usque verbis Varronis satis insistimus: pergit: *Id omne autem dicitur polluctum a porriciendo voce efficta. Nam cum ex dapibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara, tum polluctum est, id est tum pollucta reliqua daps dicitur et tum etiam dicitur profana, id est etc. Itaque ibi in fano consumebatur omne id, quod profanum erat* etc. Nunc Varronis verba luce ipsa clariora, unde sat scio, nemo aliter se satis expediat. Et certe maxime Reipublicae literariae intererat, ut ne hic locus Varronis et alter Festi diutius in tenebris laterent. Varro quidem, ut superius diximus, non satis intellexit, quid proprie esset *profanum*, cum ait dici *profanum proinde ut sit fani factum.* Et eo graviter lapsus est, quod *fanatum* inter et *profanatum* nullum discrimen statuit, quod maximum esse facile evincunt quae hic a nobis posita sunt et ex veterum fere omnium autoritate comprobatur. Meminerint igitur Latinitatis et rituum Romanorum studiosi minime viris doctis credendum esse, cum audacter affirmant, quae porriciebantur ea *pollucta* et *profanata* dicta, cum contra *profana* sive *profanata* et *pollucta* tum demum dicta sint omnia sacrificalia illa convivia, postquam eorum proiecta erat pars aliqua, quae proprie *porrici* dicebatur. Nam *polluctum* id dicebatur, quod populo exponebatur, quod non fiebat nisi post eius partem aliquam porrectam. Inde apud Plaut. Rudent. (II, 4, 11.):

— — — *non sum pollucta pago*
Potiri ut me abstineas manum.

Pollucta pago, id est *pago exposita.* Et in Curculione (I, 3, 37.):

Quod quidem mihi polluctus virgis servus etc.

Servus polluctus virgis facete dicitur *virgis subiectus*, expositus, non vero, ut interpretatur Camerarius, virgis cumulatus; neque enim ara Herculis omni esculentorum et poculentorum genere erat referta, ut ipse putavit, sed eorum parte aliqua, quae *porrici* proprie dicebatur. *Dac. Scripta in his libris meis.* Lege: *Inscripta in his libris meis invenientur, qui inscribuntur* etc. Vide ante Scaligerum (ad v. *Profanum.*). *Idem.* Adde Augustin. ad v. *Profanum.* Cf. quae supra diximus ad v. *Licitati.* Adde Doederlin. Syn. Lat. tom. III. p. 109. seqq. *Lindem.* Ex disciplina haruspicum *porriciendi* verbum sacrificantibus solemne erat, qui proprie *porricere* dicebantur, cum caesa ex victimis et inspecta diligentius, num quid vitii haberent exta, vel accensam in aram vel in alteram rem ex proprio sacrificii ritu coniicerent. Plaut. Pseudol. (I, 3, 31.):

— — — *nam si sacrificem summo Iovi*
Atque in manibus exta teneam, ut porriciam interea loci
Si lucri quid detur, potius rem divinam deseram.

Et Virgil. V. Aeneid. (776.):

— — — *extaque salsos*
Porricit in fluctus et vina liquentia fundit.

Porricere autem a *porrigere* est, *c* in *g* mutato, ut *acitare* pro *agitare*, *leciones* pro *legiones* dicebant veteres. Vide post *Profanum. Dac.*

Porigam. (Ad p. 201.) Lege: *cum aperte e proregam tractum sit. Scal.* Pro *porrigam* simplici *r.* Est autem porrigere non a porro regere, ut hic putat Fest., sed a *per* et *rego:* nam *e* vocis *per* mutatur in *o*, imo et ipse Festus infra id innuit. Nam pro his aperte e rivo regam legendum, ut docet Scaliger, aperte e pro regam tractum sit. Pro *porrigere porgere* dicebant veteres. Virgil. (Aen. VIII, 274.):

— — *Porgite pocula dextris.*

Dac. E rivo regam. E civo regit. Alii *e protegam tractum sit. Goth.*

Porcae appellantur. Sic porcas et sulcos pro eodem sumit Festus, contra quod in voce *imporcitor*, ubi legitur: *porca est inter duos sulcos terra eminens.* Ibi enim porcam aperte a sulco distinguit et revera diversa res est. *Porcae* alio nomine *lirae* dicebantur. Columella lib. I. cap. 4.: *Liras rustici vocant easdem porcas, cum sic aratum est, ut inter duos latius distantes sulcos medius cumulus siccam sedem frumentis praebeat.* Inde Glossar.: *porca* τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος. Tamen cum liras dixerint sulcos illos, qui in agris fiebant, ut inde in maiores sulcos sive fossas aqua decurreret, fieri etiam potuit, ut sulci illi *porcae*

etiam dicerentur, quod aquam frumentis nocere prohiberent, sed huius rei exempla desidero. *Dac.* Aliud etymon v. apud Varronem lib. IV. de L. L. nr. 4. (V, pag. 39. Sp.). Accursium l. 24. ff. de aqua plu. Adde Nonium (pag. 61. Merc.) 1. n. 304. et 2. (pag. 152. Merc.) n. 696. *Goth.*

Postliminium. Glossae: *Postilimen* ἐπάνοδος. Falsum est, quod vetustissimi Iurisconsulti prodidere, in nomine Postliminium spectari tantum praepositionem post, reliquum productionis esse caudam, liminium. Nam postliminium recte ex Latini sermonis proportione dicitur ἡ ἐπάνοδος, ut contra Eliminium ἡ ἔξοδος. Postliminii ius et religio ex Atheniensium fontibus derivatur, ut pleraque Romanorum alia; eodem iure apud Romanos erant, qui postliminio ab hostibus revertebantur, quo apud Athenienses ii, qui δευτερόποτμοι καὶ ὑστερόποτμοι dicebantur. Romani nolebant eum, cui tanquam mortuo iusta funerum facta erant, reducem limen insistere, quia funestari eo putabant tam limen utrumque et superum et inferum, si a mortuo calcaretur, quam et hominem ipsum. Nam et mortui in limine collocabantur, quod Graecis dicitur πρόθεσις νεκροῦ. Iccirco tecto perforato in aedes admittebatur, ne ominosum esset illi per ianuam ingredi, per quam tanquam elatus erat. Quod enim illi iusta facta erant, ob id tanquam elatus fingebatur. Athenienses eos, quibus absentibus funus factum erat, non prius aedes ingredi patiebantur, quam per sinum laxae stolae mulier eum demitteret, tanquam denuo renasci videretur. Unde δευτερόποτμοι hoc est δευτερογενεῖς, πότμος enim fatum nascentis. Qui enim semel ex aedibus elati sunt, nunquam postea eas ingrediuntur. Inde factum, ut quos mortuos putaverant, aut quos nunquam redituros sperabant, cum reverterentur, ex orco eos rediisse dicerent. Artemidorus: τὸν παρὰ προσδοκίαν σωθέντα φαμὲν ἐξ ᾅδου ἀναβεβηκέναι. Apuleius lib. XI. (p. 265, 30.): *Confestim denique familiares ac vernulae, quique mihi proximo nexu sanguinis cohaerebant, luctu deposito, quem de meae mortis falso nuntio susceperant, repentino laetati gaudio, varie quisque munerabundi, ad meum festinant illico diutinum, reducemque ab inferis conspectum.* Qui locus plane ad hunc morem allusit. *Scal.* *Postliminium est a limine et post; unde eum, qui ab hostibus captus in fines nostros postea pervenit, postliminio reversum recte dicimus. Nam limina sicut in domibus finem quendam faciunt, sic et imperii finem limen esse veteres voluerunt. Hinc et limen dictus est quasi finis quidam et terminus. Ab eo postliminium dictum, quia eodem limine revertebatur, quo amissus fuerat.* Haec Iustinian. *Dac.* *Postliminium receptum iis.* Facile crederem haec verba male huc irrepsisse e glossemate scilicet. Sed occupavit doctissimus Cuiacius Observat. lib. II. cap. 23. *Idem.* *Quae nationes in opinione.* Quae desunt in fine non possumus assequi. Forsan dixerat Festus ceteras nationes in hac opinione fuisse, cum iis eadem utilitas perveniret. Putabat Fulvius Ursinus pro *opinione* scribi debere *ditione.* In fragmento Serviliae legis sic est: *QUIVE IN ARBITRATU. DITIONE. POTESTATE. AMICITIA* etc. Scripserit igitur Festus: *Quae nationes in ditione nostra sunt, cum his etiam postliminium constitutum. Idem.* *Postliminium.* Postliminio. Glossis Postlimen quoque dicitur ἐπάνοδος ἀπὸ τοῦ πολέμου, quod quid sit v. in l. Postliminium 19. ff. de captivis et postliminio reversis §. 5. Inst. quibus modis ius patriae potestatis. *Goth.* *Dicitur.* Est. *Idem.* *Postliminium.* Postliminio. *Idem.* *Item qui servus.* Itemque servus. Etiam servus postliminio redit l. 1. ff. de captivis. l. 2. l. 20. Cod. de Postliminio: 34. Eclog. 1. *Idem.* *Muli* et equi l. 2. ff. de captivis. Muli inquam clitellarii, Tull. huius enim bellitante v. l. 9. *Idem.* *Navis.* Vide tamen l. 2. ff. de captivis. *Idem.* *Cum populis liberis.* V. l. 5. §. l. 19. ff. de captivis. *Idem.* *Cum foederatis et cum regibus postliminium nobis est ita, ut cum hostibus.* Imo non est l. non dubito 7. ff. de captivis. *Idem.* *Cum hic.* Lege: *cum sic postliminium non est.* *Idem.*

Posticum. Liv. lib. I. (c. 18.): *Regiones ab oriente ad occasum determinavit, dexteras ad meridiem partes, laevasque ad sinistram esse dixit.* At Varro lib. VI. (VII, pag. 289. Sp.): *Eius templi partes quatuor, sinistra ab oriente, dextra ab occasu, antica ad meridiem, postica ad septentrionem.* Plin. lib. II. cap. 54. *Fulv. Urs.* Grammatici Graeci παράθυρα καὶ παραθύριον· καὶ παράθυρα κατόπιν τοῦ οἴκου. *Scal.* Distinguo, *posticum*, *ostium* etc. dicitur posticum et postica, illud subintelligendo *ostium:* hoc subintelligendo *ianua* sive *porta.* Quare falsus est Servius, qui putavit semper in neutro *anticum* et *posticum* dici, nisi cum sunt voces augurum, qui *posticam* septentrionalem mundi partem, *anticam* vero meridionalem dicunt. In Glossis enim *postica* παράθυρα κατόπιν τοῦ οἴκου, vulgo *porte de derriere.* *Dac.* *Et dextram anticam, sinistram posticam.* Dextra et sinistra mundi pars varie accipitur. Nam auguribus et astrologis sinistra est oriens, dextra occidens, unde factum est, ut iis sinistra auspicia dextris meliora semper habita sint. Geographis sinistra est occidens, dextra oriens. Poetis ortum astrorum observantibus sinistra est septentrio, dextra meridies, eisdem occasus siderum spectantibus sinistra est Auster, dextra Boreas. *Idem.* *Sic etiam ea coeli pars.* Auguribus meridies antica, postica septentrio dicitur, quia ii meridiem spectant, ita ut ad sinistram orientem, ad dex-

tram occidentem habeant. Vide *sinistra. Idem.* Adde Nonium (pag. 217. Merc.) in *Posticam.* Ulpianus posticas vocat in l. 13. §. 7. ff. de usufructu. *Goth. Antica.* Vide supra *Anticum. Idem.*

Palatium. Vid. Varro lib. IV. de L. L. (V, pag. 59. Sp.). *Ant. Aug.* Palanto est Graece *Παλλαντώ*, sed eam Palatiam et non Latini matrem, sed uxorem dicit Varro IV. de Latino sermone. *Sed hoc*, inquit, *alii a Palatia uxore Latini putarunt.* Loquitur de Palatio. *Scal.* Solinus: *a Palanto Hyperborei filia.* Palanto Graece *Παλλαντώ* ait Scal. Sed contra Salmas. *Palantho* Graecum est, ἡ παλανθώ, non ἡ παλλαντώ, φαλάνθη est ἐριουργός, *φαλανθός canus* vel *calvus.* Unde στιλπνὸν et φαλαιτὸν κάρα Silenorum in Graeco scriptore, ubi perperam legitur *φίλανθον* et inde vir doctus in libro de Satyra florum amantes Silenos sibi fingit, quasi *φίλανθον* Graecum esse possit pro *φιλανθός*, *φαλανθός calvus.* Unde *ἀναφαλαντίας* recalvus. *Φαλανθός* nomen urbis et montis Arcadiae a Phalanto quodam. Phalantus ab Hercule octavus cum Partheniis Laconibus Tarentum auxit et habitavit. Vide Servium IV. Georg. (Pag. 153. Ed. Dan.). *Φαλανθώ* igitur nomen proprium mulieris, ut *Φαλανθός* viri. Notat hic Anton. Augustinus in veteribus libris legi *Palante.* Nos *Palanta* in veterrimo codice scriptum reperimus, quod esset ἡ *Φαλανθή.* Sed quis ille Hyperboreus, cuius filia *Palantho* vel *Palanthe?* An nomen proprium? an gentile? Dionysius (lib. I. pag. 34.) *Ὑπερβορίδα κόρην* appellat, hoc est ex Hyperboreorum regione: *Λάτινον δὲ ἐκ τινὸς Ὑπερβορίδος κόρης, ἥν, πατρὸς εἰς ὁμήρειαν δόντος, ἐπήγετο.* Hyperboreus igitur ille homo fuit ex Hyperboreorum regione. Ita tamen loquuntur Festus et Solinus, quasi nomen esset proprium, quum scribere debuissent: *cuiusdam Hyperborei filia.* Apollo *Hyperboreus* colebatur a Scythis. Servius: *secundum Varronem et alios a filia Evandri Palantia, ab Hercule vitiata et postea illic sepulta.* Alia caussa et aliud nomen. *Pallantia ἀπὸ τοῦ πάλλας.* Varro Pallantiam hanc uxorem Latini facit, nisi quis dicat *Palantham* tam apud Varronem, quam apud Servium esse legendum, *τὴν φαλάνθην.* Nam Varro uxorem Latini esse vult et filiam Evandri, quam Festus Latini matrem et Hyperborei filiam. *Palanthia* pro *Palantha* vitiose scriptum. Haec Salmas. in Exercit. Plin. Sed apud Festum et apud Solinum *Hyperboreus* absolute nomen proprium non est, sed gentile, *Hyperborei filia*, subintelligitur hominis. *Dac. Vel quod palare, id est errare.* Secundum etymon a *palare* Propertius et Ovidius amplexi sunt. Ultimum Virgil. VII. Aeneid. (VIII, 54.). Sed eorum nullum verum est. Nam *palatium* prius dictum *palantium* a *φαλάντιον*, ut Graeci vocant summa montium iuga. Nam *φάλαι falae*, arces, altitudines, unde et *falantum* Hetruscis coelum. Vide *falae. Idem. Alii.* Vel. *Goth. Palanto.* Palante. *Idem. Ex Hercule.* Et Herculem. *Idem. Palatium* sive Etrusca est vox, sive Latina, descendit a Sanscrita rad. *pâl*, tueri, regere. Est igitur *palatium* proprie i. q. *castellum*, *arx*, *ἀκρόπολις.*

Palmes. Non immediate a *palma*, sed a *palmavitis*, *palmitis*, *palmetis*, *palmes.* Et male Varro lib. I. de re rust. (c. 8.) *palmam.* Sic enim dicitur et *palmes*, quasi *parilemam* dictam vult, quod uvas pariat; palma enim a similitudine palmae hominis dicta est, quod ut ex ista digiti, sic ex illa uvae nascuntur. *Dac.*

Pallas. Sive a *πάλλειν*, ab agitatione, ut ait Plato in Cratylo, sive a Pallante Gigante, quem interfecit, sive a Pallante palude, ut Tritonia a Tritone, nam Triton et Pallas paludes ad Syrtim minorem. Sed vide *Minerva* et *Tritonia. Dac.*

Pappi. Pappus antiqua lingua senex est. Atellanorum propria vox. Pomponius in pictoribus:

Pappus hac in aede habitat scenica, non sesquiscenica.

Ad cuius canitiei similitudinem lanugo carduorum *pappus* dicitur. Graecis *Πάππος.* Sophocl. *Dac.* Locus Lucretii est l. III, 387. Vide notam 32. ad Probum II, 1, 22. Corp. Grammat. T. I. pag. 109.

Papillae. Melius alii a *papa* puerorum cibo, quod a papare, comedere. Isidor. lib. XI. cap. 2.: *Papillae capita mammarum sunt, quas infantes sugentes comprehendunt, et dictae papillae, quod eas infantes quasi pappant, dum lac sugunt.*

Pauperies damnum. E leg. XII. tab.: *Si quadrupes pauperiem faxit, domino noxaeve dedito. Dac.*

Palpari. Pro *palpare* molliter tractare, palpo percutere. Lucil. Sat. lib. 29.: *Hic ubi me videt subblanditur, palpatur, caput scabit, pedes legit. Dac.*

Pauciens. Titinnius in Gemina apud Nonium (pag. 157. Merc.): *Postquam factus maritus hanc domum abhorres; Tuam etiam uxorem pauciens videbo. Ant. Aug.*

Panus. Nonius (pag. 149. Merc. in v. *Panus.*): *Panullam. Ant. Aug.* De Panicula et Panuellium

nos satis multa olim in Varronem. Glossarium: *Pannucellium, πήνειον.* Scal. Glomus lanae carptae et ad nendum paratae, unde *panicula* lanosa coma milii arundinis. Plaut. Mil. Gl. I, 1, (18.):

Quoius tu legiones difflavisti spiritu
Quasi ventus folia aut paniculam testoriam.

Dac. Vide Nonium (pag. 149. Merc.) in *Panus.*

Pandana. Varro lib. IV. (V, pag. 48. Merc.): *Quod Saturnia porta, quam Iunius scribit, quam nunc vocant Pandanam.* Dicebatur etiam *Romanula* et *Libera.* Dac.

Pandicularis dies. An quod is dies in Deos omnes pariter extendi videretur, cum in eo iis omnibus communiter sacra fierent? Dac.

Pancarpiae coronae. Quicquid miscellum esset et ex variis rebus contextum consarcinatumque *pancarpum* Graeci dixere. Sic *pancarpum* apud Iustinianum novella CV. spectaculum ab omnigenis bestiis, quae depugnabantur et occidebantur ab hominibus, qui operam suam ad eas conficiendas locabant. Vide Cassianum Collat. cap. 14. Cassiodor. lib. V. Epist. 42. D. Augustinum adversus Secundinum. Sic *παγκάρπους στεφάνους* Graeci dixere non solum ex omni florum, sed etiam ex omni genere fructuum compositas corollas, quales eae sunt, quibus columnarum frontes ornabantur, quas *ἐγκάρπους* vocat Vitruvius lib. IV. cap. 1. Vide Salmasium in Iulio Capitolino. Dac. Dixi ad Novellam 105. c. 1. Goth.

Panibus. Equus *October* dicebatur. Vide *October.* Dac.

Patalem. Locus Plauti est in Truculento, quam comoediam nos maiore ex parte a mendis vindicavimus:

Ut ego me ruri hamaxari mavelim patalem bovem,
Cumque eo ita noctem in stramentis pernoctare perpetem,
Quam tuas centum caenatas noctes mihi dono dari.

Scal. Verba Plauti e Trucul. II, 2, (22.). Ab eadem mente Graeci *πεταλεῖς* sive *πετάλους* vocant patales boves. Athen. lib. IX. (pag. 376. A. vol. II. pag. 825. ed. Dind.) *Πετηνοὺς* vocat Hesych. Sed vett. Plauti codd., ut et Festi, non *patalem* habent, sed *patulum.* Quae vera lectio videri possit, sive potius *patulem*, ut *patulus* et *patulis* promiscue dictum sit. Non pugnabo tamen, si quis *patalem* retineat. *Patalis* enim recte dici potuit a *patare*, unde compositum *expatare.* Dac. *Patalem.* Patulum. Adde infra *Propatulum.* In sacrificiis id requirebatur in tauro, ut diversa cornua haberet et late paterent, quemadmodum in ove, ut duos dentes haberet caeteris longiores. Supra *Bidental.* Ab eo patales boves. Goth.

Patagium. Patagium assuebatur vestimentis mulierum, ut clavus virorum. Livius lib. IV. (c. 25. fin.): *Placet tollendae ambitionis causa tribunos legem promulgare, ne cui album investimentum addere petitionis caussa liceret.* Lege: *ne cui clavum in vestimentum.* Nam ex corrupta scriptura *clabum* manavit error. Scal. Unde *patagiatae vestes* Plauto Epidic. II, 2, (47.) et *patagiarii* in Aulul. (III, 5, 3.). Patagium autem sic dictum vult Scal., quod quibusdam maculis et naevis inspersum erat, a patago morbo pestilenti, quo qui moriuntur, nullum indicium morbi relinquunt aliud, quam naevulos in parte corporis. Patagi meminit Plautus (cf. Fragmm. ex amissis Com. 50.):

Mecum habet patagus morbus. Ais.

Patagus a *πατάσσω* ferio. Turnebus putavit patagum esse morbum vitis, cum sauciatur ligone in ablaqueatione. Legitur enim apud Theophrast. *πάταγον εὐλαβούμενοι*, ubi Theodorus legisse videtur *πάσσαλον.* Dac. Adde Nonium (pag. 540. Merc.) in *Patagium.* Goth.

Patricius vicus. In Exquiliarum parte fuisse certum est. Vide *Septimontio.* Dac.

Pagi. A Dorico *παγά* pro *πηγή* fons. Servius II. Georg. (pag. 116. ed. Dan.): *Villas, quae pagi ἀπὸ τῶν παγῶν appellantur, hoc est a fontibus, circa quos villae consueverunt condi. Unde et pagani dicti sunt quasi ex uno fonte potantes.* Pagus constat e pluribus vicis, ut vicus e pluribus casis, nullo moenium ambitu, accolis dispersis in plano circa flumina vel fontes, qui ad unum locum consilii causa coeunt. Itaque distinguuntur pagani a montanis. Cicero pro Domo (c. 28.): *Nulli pagani aut montani, qui non amplissime de meo reditu decreverunt.* Vide *Publica sacra*, adi et Manut. de quaesitis per epistolam lib. III. quaest. 7. Pagus etiam Latinis idem quod *ἔθνος* vel gens, et quemvis amplum regionis tractum totamque aliquam praefecturam gentemque quamlibet populosam significat. Glossae: *Pagus τοπαρχία, χώρα τις, νόμος.* Hinc Helvetiorum tota gens in quatuor pagos divisa apud Caesarem. Hinc vox nostra Gallica *pays.* Dac. *Aquae.* Fontes. Goth.

Paginae. A pagendo, id est pangendo. Graecis σελίδεις. Paginae antiquis de libris chartarum proprie dicebantur et ex una tantum parte scriptae erant. Tabellae vero de membranis et ex utraque parte scribi solitae. *Dac.* *Figuntur.* Figantur. *Goth.*

Parens. Parentum et patrum nomine avi et proavi continentur, ut filiorum voce nepotes, nepotum vero omnes posteri. *Dac.*

Parret. Cicero in Verrin. Divin. (17, 56.): *Si paret eam se et sua Veneris esse dixisse.* Et lib. IV. (Act. II, 2, 12.): *Si paret fundum Capenatem, quo de agitur, ex iure eum P. Servilii esse.* Et lib. V. (Act. in Verr. II, 3, 22.): *Si paret, iugera fundi esse plura.* Et (Ibid. II, 3, 28.): *Si paret adversus edictum fecisse.* Et pr. Q. Rosc. (c. 4.): *Si paret H.S. DCCC. dari.* Iustin. lib. V. Inst.: *Si apparet eum dare oportere.* Cui formulae addit Theophilus: *Condemna eum iudex. Ant. Aug.* In fine lege: *ut fieret paret, quod et inveniatur in Comparet, Apparet. Scal.* In formulis iudiciorum dandorum primas tenebat *paret.* Petron. (pag. 175. ed. Lips.):

Iurisconsultus paret, non paret, habeto
Atque esto quicquid Servius et Labeo.

Apud veteres enim multa verba duplici coniugatione inflexa leguntur, *caveo, cavo* Horat. *Ferveo, fervo* Virg. *Fulgeo, fulgo* Lucret. *Indulgeo, indulgo* Terent. *Oleo, olo* Plaut. *Dac.* Adde quae de hoc genere exposui in Ed. Opp. min. Prisciani, quae prodiit L. B. 1818., pag. 344. seqq.

Paribus equis. Pares dicebant binos et fratres. Propert. lib. III. Eleg. 7.:

Electosque pares sylvestri exubere reges.

Sic contra *fratres* dicebant pro binis et paribus, inde *fratrare* puerorum mammae dicuntur, quod velut fratres pares oriuntur. *Dac.* Adde supra *Pararium aes. Goth.*

Pararium. Quod pro paribus, hoc est binis equis equitibus dabatur. Vide *Paribus equis. Dac.* *Quod pro binis equis.* Quod pro paribus, id est binis equis dabatur. Ita Festum scripsisse puto; facit vox *Paribus* infra. *Goth.*

Parici. Persuaserunt sibi viri docti *Paricos* quaestores dictos, qui rerum capitalium caussa creati essent. Nos contra omni opere contendimus non *Parici quaestores*, sed *Paricidi quaestores* legendum esse. Vide vocem *Quaestores.* Ita igitur vocabantur Quaestores rerum capitalium. Clausula vero *Paricida esto* in omni re capitali ponebatur. Cicero II. de Legib. (9.): *Sacrum sacrove commendatum, qui cleperit rapsitve, paricida esto*, id est *capital esto. Scal.* *Id autem.* Indemnatum. *Goth.*

Parumper. A Graeco potius παῦρόνπερ. *Dac.* Sane credibile est, Latinorum encliticam *per* et potestate sua et origine eandem esse atque Graecorum enclit. πέρ, quae ut satis notum est, orta est ex περί. Alius sententiae videtur esse Doederlin. Syn. Lat. tom. I. pag. 13. quem vide.

Parasangae. Ex Herodoto et Hesychio 30. stadia continent. Sunt tamen, qui usque ad 60. tribuant. *Dac.*

Penuria. Optime Voss. (Etym. sub. v. *penuria*): *Quod penui minus sit.* Nam a *penu* deducit *penuria. Dac.*

Pellices. A Graeco πάλλακες. Gellius lib. IV. cap. 3. Sed cum pellex sit eius, qui habeat uxorem, παλλακή vero coelibis, magis placet Iano Guilielmo, ut *pellex* sit a *pelliciendo*, ut ab *illiciendo illex.* Contra tamen Voss. in Etymol. Quis nescit, inquit, cum voces ex una lingua in aliam transfunduntur, quemadmodum in vinis fit, ita et haec quoque nonnihil abire a priori natura? Quare mihi quidem dubium non fit, quin pellex sit a παλλακίς, extrito *i* et converso *a* in *e.* Hoc Vossius (Etym. sub v. *pellex*). Sed cum Graeci πάλλαξ et πάλληξ dixerint, inde facilius *pellex. Dac.* *Sed etiam mares.* Ait mares etiam pellices dici, quod verum est. Hesych: παλλάκιον, μειράκιον. Gloss. vett.: παλλακή *concubina, succuba, pellex.* Item: πάλληξ *pupa, pupula, catulaster.* Item: παλλάκιον *concubinatus.* Ubi manifeste legendum *concubinus.* Neque enim unquam *pallacion* de scortatione dici potest, sed de scortillo. *Idem.* *Pellex aram Iunonis ne tangito.* Hoc est ut interpretatur Granius Flaccus in libro de iure Papiriano, pellex nulli viro uxorem habenti ne nubito, si nupserit, crinibus demissis. Demissis crinibus in tristitiae signum. Ovid. (Her. X, 137.):

Aspice demissos, lugentis more, capillos.

Idem. Vide l. 144. de v. sign. *Goth.* *Pellicum.* Pellitum. *Idem.*

Paedidos. A *paedore*, quod ἀπὸ τοῦ παιδός, alii *pedor* a *pede*, ut sit pedum illuvies. Gloss.: *paedor* ῥύπος, αὐχμός. *Dac.* Forte a pedibus seu pediculis v. infra *Pedibus obsitum.* Is autem videtur esse, qui Nonio (pag. 163. Merc.) paeminosus ac mali odoris a pedore, ubi vereor ne legendum sit pedidosum, non

peminosum. *Goth.* Falsissime a Graeco παῖδες derivat Festus. Cohaeret potius cum v. *pudere* et dialecto tantum differt a *foetor*, *f* in *p*, *d* in *t* mutatis.

Paeana. *Quod remedians morbis* etc. Mendosa verba vel maxime inepta. *Ant. Aug.* Vide Servium ad illud X. Aen. (738.): *Laetum paeana secuti.* Mihi maxime placet *paean* dici a παίω *medeor*, quia malorum avertendorum potens est Apollo, quare et ei in carminibus secularibus supplicabatur. Unde et preces illae *paeanes* dictae. Postea tamen Paeanes dicta quaevis alia carmina, quae diis canebantur. Imo et ipse Iupiter apud insulam Rhodon cultus sub Paeanis nomine. Notandum praeterea Paeanem etiam dici de funebri carmine, ut alibi monuimus. Hesych. Aesch. in Choephor. (149.). *Dac.*

Peligni. Pacinus, a quo Pacinates: alii Pecinus, a quo Pecinates; nos Picinus, a quo Picentes. Sed vide *Picena.* Dionys. lib. I. (pag. 9. et 11.) Peucetius Oenotrii frater Peucetiam condidit. *Ant. Aug.* E Sabinis tamen ortos dicit Ovid. III. Fast. (96.):

Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis
Convenit.

Dac. *Ducta Volsini.* Scribitur *Volsini*, *Volsuri*, et *Volsei.* Sed in re adeo obscura iudicare difficile. *Idem.*

Pales. Vide *Parilibus.* *Ant. Aug.* Eadem, quae Vesta. Eius festa *Palilia* et *Parilia*, quamvis Mario Victorino *Palilia* displiceant, et placeat Parilia tantum dici. Celebrabantur XI. Kalendas Maii sive 12., ut Ovidio placet lib. IV. Fast. (820.). *Dac.* Adde *popularia sacra.* Dies natalis urbis Romae; dixi l. 7. Cod. de Fer. *Goth.*

Partus. *Pro nascendo ponitur et pro parato.* Ut partus, ita partitudo et partio dicitur. Vide Nonium (pag. 217. Merc.) in *Partus.* *Goth.* *Naevius.* Ennius. *Idem.* *Male parta male dilabuntur.* Proverbii species. *Idem.*

Parones. Vide *Myoparo.* *Dac.*

Passer. Plautus Persa (II, 2, 17.):

Vola curriculo. P. *istuc marinus passer per circum solet.*

Notavimus ad Ausonium in illud ad Accium Paulum Rhetorem Begerritanum (epist. XI.):

Ovum tu coque passeris marini.

Scal. In fine lege *struthiocamelum.* Passerem autem vocarunt veteres, quod avis esset, imitatione Graecorum, qui στρουθίον vocant et *marinum*, διαπόντιον, quod peregrinus et ultra marinus, et *struthiocamelum*, quod colli et crurum longitudine camelo similis esset. *Dac.*

Pascito linguam. Vide *Comperce*, *pascito* pro *parcito.* Salmasius tamen legebat *parcito.* Perperam legitur, inquit, *pascito linguam*, quod ineptum est. *Compescere* quidem dicitur coercere, quod proprie sit in idem pascuum cogere animalia, et compellere, cui contrarium dispescere, sed pascere simpliciter pro coercere inauditum est. *Parcere linguam* φείδεσθαι τῆς γλώσσης tacere, abstinere linguam. *Dac.* Pescito linguam Ambrosius III. de virginibus velandis: *Gentiles idolis suis reverentiam tacendo referunt.* Adde l. 5. Cod. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt, vel ibi exclamant. *Goth.*

Pastillum. Pastillum et pastillus a pane, *paniculus*, *panicillus*, *pastillus* genus libi rotundi, quare in glossis *pastillus*, τροχισκός, τροχοειδὴς ἄρτος. *Dac.*

Passales. Vide supra *Pascales.* *Dac.*

Phascola. *Quas vulgus peras vocat.* Optime, nam Graecum est φάσκωλον, quod Hesychius interpretatur *Marsupium.* *Dac.* *Phascola.* Pascola, alii *Pastola*, alii *Phacella.* *Goth.* *Pernas.* Penas vel peras. *Idem.*

Praetoria cohors. Initio Praetores erant, qui deinde consules. Ii bella administrabant et ab iis *Praetoria cohors*, quae ad praetorum tutelam: *porta Praetoria* in castris, quae Praetorium spectabat, et ipsum *Praetorium* Praetoris tabernaculum dictum, quae nomina post deletum ipsum Praetorum nomen usurpata, sub consulibus scilicet et Imperatoribus. Ad exemplum praetoriae cohortis, quae in exercitu ad tutelam imperatoris, Augustus novem Praetorianorum cohortes fecit, quae et postea auctae sunt. *Dac.* *Initio praetores erant, qui nunc consules.* Adde Novell. 24. et 25. Varro IV. de L. L. (pag. 86. pag. 90. Sp.). *Goth.* *Quorum tabernaculum Praetorium* l. 31. Cod. de Episcop. l. penult. Cod. de off. rect. provinc. l. 3. Cod. de operibus publicis. l. 3. Cod. de Metatis. l. ult. Cod. Theodos. de officio omnium iudicum. Vopiscus in Aureliano. *Idem.*

Prorsum. Vide *Prorsus.* *Dac.*

Prandium. A Graeco πρώην ex Plutarcho. *Scal.* Vocem Graecam, quae hic desideratur ἔνδιον esse putavit Canterus Varr. lect. lib. IV. cap. 28. ex Plutarcho lib. VIII. Sympos. Probl. 6. Sed frustra. Nam

ἔνδιον Plutarchus non πρωινόν matutinum, ut hic Festus de prandio, sed δειλινόν id est *vespertinum*. Melius igitur Scaliger, qui ex eodem Plutarcho supplet πρωΐ id est mane. Nam pro πρωΐ Dores dicebant πράν et inde prandium, nisi dicas cum Voss. prandium esse a πράν et ἔδω, quod mane edatur. Et hoc magis placet, quam quod olim Caesar Scaliger, qui prandium dici putavit a *paratum*, quia iterum ad opus parati essent illico, vel quod olim Kekermannus, qui a *perendinis reliquiis* prandium deduxit, quas veteres mane comederent, lautius vesperi unaque cum aliis coenaturi. *Dac.*

Praetextae. Comoediarum nomen est ab argumento vestibusque sumptum. Graecae enim fabulae a Latinis conversae, quales omnes sunt Plauti atque Terentii, *palliatae* dicuntur, *togatae* vero et *praetextae*, quae argumento ab urbanis rebus sumpto vel de togatis viris, vel de praetextatis pueris et puellis compositae fuerunt. De his Horatius in Arte (v. 286. seqq.):

— — — vestigia Graeca
Ausi deserere et celebrare domestica facta,
Vel qui praetextas vel qui docuere togatas.

Vide *Togatarum*. *Ant. Aug.* *Praetextae* pro *Praetextatae.* Horatius:

Vel qui praetextas vel qui docuere togatas.

Id est praetextatas. Fabulae argumento Romano aut Togatae aut Praetextatae. Comoediae quidem Togatae: Tragoediae autem Praetextatae. Afranius et Titinnius Togatarum poetae dicuntur. Ennius, Pacuvius, Attius Praetextatarum. Nam Ennius Scipionem, Pacuvius Paulum, Attius Brutum et Aeneadas seu Decium Tragoedias docuerunt. Ergo non mediocriter errant, qui ad hunc Festi locum, item ad locum Togatarum Togatas de togatis viris: Praetextatas de pueris ac puellis praetextatis compositas fuisse annotarunt. Ipsi viderint, an Scipio, Brutus, Decius, qui se devotavit, pueri habendi sint, et an Lucretiam, cum se interficeret, puellam putandum sit. Haec sunt viris et gravissimis et magni in literis nominis indigna. Ratio in promptu est. Toga populi est et populare argumentum Comoediis. Praetextae magistratuum, quae sunt gravissimae personae et cothurno, non socco aptae, vel quod, ut ait Asconius in praetura Urbana, praetexta honestorum erat; toga viliorum. *Dac.* *Scriptas.* Scriptae. *Goth.*

Praetoria porta. Vide *Praetoria cohors.*

Praes. Festus ait praedem dictum esse, quod interrogatus a populo, si praes esset, respondebat, Praes. Supple *Sum.* Praesesse antiquitus significat praesentem esse, παρεῖναι, unde superest participium *praesens.* Ausonius auctor valde bonus, dignus qui meliore saeculo natus esset, ait in ludicro dramate septem sapientum:

Thalis autem, ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα protulit.
Spondere qui nos, noxa quia praes est vetat.

Praesest, πάρεστι. Graecus interrogatus, εἰ πάρεστι respondet potius πάρα, quam πάρειμι. Sic Romanus interrogatus, an praeses? respondebat, praes, non praessum. Varro (pag. 250. Sp.): *Itaque praes, qui a magistratu interrogatus in publicum, an praesest; a quo et cum respondet, dicit, praes.* Ita enim legendum apud Varronem. Alioqui scio antea non satis perspicuum neque Varronis neque Festi locum fuisse. Multorum scriptorum Latini nominis codices calamo exarati habent *praesest*, pro quo vulgati *praesto est.* *Scal.* Sed verisimilius videtur, ut *praes* dicatur a prae, ut ita dicatur qui praesto est, ut fideiussor, quomodo et idem dicitur ἔγγυος ab ἐγγύς prope, iuxta. Inde *compraes.* *Dac.* Vide supra *Compraedes* et *Manceps.* Glossis ἔγγυος, ἀνάδοχος, iisdem ἐγγυητής fideiussor, sponsor; ἐγγυηταί vades; ἐγγύη vadimonium, fideiussio. *Goth.*

Praesiderare. Graeci προχειμάζειν, προχείμασις, praesideratio. Quidni et Postsideratio ἡ ἐπιχείμασις dici poterit? Vide Vegetium. Hoc autem ita dicebant veteres Romani, quia anni tempestates sidera vocabant, et confectum sidus vel peractum hiemis aestatis sidus dicebant. *Scal.* Sed frustra Scaliger. Notum est ortum et occasum siderum faedas tempestates ciere. Cum autem sideris effectus, nempe tempestas caussam anteveniebat, praeveniebat, id est sideris ortum vel occasum anticipabat, hoc Graeci προχειμάζειν dicebant, Latini *praesiderare*, quod ante sidus veniret, id est *immaturius.* Inde et desiderare dictum, quod proprie finem tempestatis significat, quasi quod desinit *siderare*, id est χειμάζειν, ut defervere dicitur, quod fervere desinit et *detonare*, quod desiit *tonare*, sic *deludere* ludi finem facere. Hinc desiderari res dicitur, quae abiit, nec amplius extat. Ita ergo et desiderare de sidere confecto, quod Graecis ἀποχειμάζειν, postea traductum ad alia. *Sidus Vergiliarum et Arcturi confectum* legere est apud Hirtium, quod de anni tempestate non potest accipi. Nempe confectum sidus dicitur, quod prorsus est ἐν τῷ φανερῷ vel ἐν τῷ ἀφανεῖ, totum

scilicet exortum vel absconsum, sedata iam tempestate, quam ortus vel occasus sideris excitaverat. Hinc illae locutiones: *Moto sidere nondum confecto.* Plin. lib. XVIII. cap. 26.: *Accedit confusa rerum obscuritas, nunc praecurrente, nec paucis diebus tempestatum significatione, quod προχειμάζειν Graeci vocant, nunc postveniente, quod ἐπιχειμάζειν. Et plerumque alias citius, alias tardius coeli effectu ad terram deciduo, vulgo serenitate reddita confectum sidus audimus.* Non aliter confectum sidus dici solebat, quam ubi tempestas, quae sideris erat *effectus*, *deciderat* ac saevierat. Ita Magnus Salmasius in exercit. Plin. Sed notandum est, quod ἐπιχειμάζειν dixit Plin. illud μεταχειμάζειν Vegetium dixisse. Ἐπιχειμάζειν autem, cum die legitimo et solenni nascitur tempestas. Ita enim lib. IV. cap. 20.: *Aut enim circa diem statutum aut ante vel postea tempestates fieri compertum est, unde praecedentes, προχείμασιν. Nascentes die solenni, ἐπιχείμασιν: subsequentes μεταχείμασιν Graeco vocabulo nuncupaverunt.* *Dac.* Adde supra *Considerare.* *Goth.* Siderosus Glossis ἀστροπλήξ, ἐπιληπτικός, qui alibi *Caducus.* *Idem.* Vocabulis *sidus*, *siderare*, *considerare*, *desiderare*, *praesiderare*, et quae ex his sunt derivata, subest omnibus radix Sanscrita *tschit*, *tschint*, quae significat *animadvertere*, *reputare*, *considerare.* Etenim quemadmodum ex Indico *tschihnam* ortum est Latinorum *signum*, ita ex *tschit*, *tschint* facta esse videtur radix *sid*, unde *sidus* (tschitas) i. q. nota, signum. Inde derivatum *siderare* significabit ex signis quibusdam animadvertere, vel signa animo concipere, i. e. cogitare, quare *considerare* erit συμβάλλεσθαι, συλλαμβάνειν; *praesiderare*, praenotare, signum ante tempus animadvertere; *desiderare* in cogitatione defixum esse; *desiderium* defixa in aliqua re cogitatio. Haec nativae illorum verborum videntur esse notiones.

Praesidium. Ut a *sub* et *sedendo subsidium*, ita a *prae* et *sedendo praesidium.* Unde in Gloss. exponitur: παραφυλακή, προστασία. Item *praesidia* φυλακή, φρουρά. *Dac.* Πρόνοια, φυλακαί, φρουρά, ὀχύρημα. *Goth.*

Praestinare. Plaut. in Capt. (IV, 2, 68.): *Alium piscem praestinatum abire* et in Pseud. (I, 2, 36.): *Ut piscium quicquid est, pretio praestinem.* *Ant. Aug.* MS. codex: *apud Plautum praeemere est*, ut testatur Voss. Cfr. Plaut. Epidic. (II, 2, 93.):

Ut enim praestines argento, priusquam veniat filius.

Praestinare et *destinare* a *prae* sive *de* et obsoleto *stano* vel *stino.* In Glossis *praestino* exponitur προορίζω, definio, constituo, praedestino. *Dac.*

Praestitem. Praestites προστατήριοι. Praestites Lares iidem, qui προστατήριοι θεοί apud Graecos. *Scal.* A *praesto*, *praestes*, ut ab *antisto*, *antistes.* *Dac.* *Qua.* Quem. *Goth.*

Praestolari. Praestum a veteribus erat in usu, a quo remansit *praesto* adverbiale, ὑποκοριστικόν *praestulus*, vel ut antiqui scribebant *praestolus*, inde *praestolari.* Praestus seu praestulus ἐπίμονος, προςκαρτερῶν, προςλιπαρής, pro quo praesens usitatum, ut praesens animus. Glossarium: Praesens ἐπιφανὴς καὶ παρὼν καὶ εὔχαλκος. Lege: καὶ εὔαλκος, εὔαλκος est fortis, quod et εὐαλκής quoque dicebatur. *Scal.* Alii tamen a *praesto* immediate *praestolari.* Beda de orthographia: *Praesto per o scribendum, non per u, unde praestolari, non praestulari.* In Gloss. praestulari et praestolari προςκαρτερεῖν, παραμένειν, περισκοπεῖν, ἐπιτερεῖν. *Dac.* Adde Nonium (pag. 161. Merc.) in *Praestolari* et (pag. 475. Merc.) *Praestolat.* *Goth.*

Praeficae. Varro lib. VI. de L. L. (pag. 351. Sp.) versum Naevii in Freto ita refert:

Haec quidem Hercle opinor praefica est: nam mortuos conlaudat.

Et id magis placet Gab. Faerno optimo numerorum censori. *Ant. Aug.* Glossae: *Praefica*, ἡ πρὸ τῆς κλίνης ἐν τῇ ἐκφορᾷ κοπτομένη, θρηνῳδὸς ἐπ' ἐκφοράν. *Scal.* Lamentatrix. In Barbaricis institutis et legibus praeficarum Aristoteles meminerat, quia Phryges proprie dicuntur *barbari*, eorum autem inventum *praeficae* et *Naeniae.* Papin. in Epicedio patris (v. 244. seq.):

Ut Pharios aliae ficta pietate dolores
Mygdoniosque colunt et non sua funera plorant.

Praeficae autem dictae, quia praeficerentur ancillis, quemadmodum lamentarentur. Varro lib. VI. de L. L. (pag. 350. Sp.) ubi hunc Plauti locum laudat ex Trucul. Act. II. sc. 6. (14.):

Sine virtute argutum civem mihi habeam pro praefica
Quae alios collaudat, eapse se vero non potest.

Ubi apte quidem Plautus verbo *collaudat* usus est, et ut Naevius supra, quod viris doctis notatum oportuit; illud enim rem non minimi momenti nos docet, nempe praeficas laudes mortuorum cecinisse, unde recte Paeana canere dictae sunt. Aeschylus in Choephoris (v. 149.):

Παιᾶνα τοῦ θανόντος ἐξανδωμένας.

Quod male reprehendit Scholiastes, cum et alii quoque paeana in re funerea usurparint, unde et doctissimus Hesychius *παιᾶνι στυγνῷ*, inquit, *θρηνητικῷ ὕμνῳ*. Et sane ut *Paean*, qui primo in rebus tantum laetis canebatur, rebus etiam tristibus accommodari passus est, sic *Naenia*, cuius prima origo in re funerea, rebus laetis venire etiam aliquando consuevit, ambo quasi mutatis partibus. Vide *Naenia*. *Dac.* Adde Nonium (pag. 66.) in *Praeficae* et in *Naenia* (pag. 145.). *Goth.* *Praefica* non descendit a *praeficiendo*. Hoc enim si verum esset, *praefica* non quae esset praefecta significaret, sed quae praeficeret alios. Praefica posteriore compositionis parte cohaeret cum radice eadem, quae est in vv. *facundus*, *Fecialis*, *vates*, *vox*, *convicium*, quibus omnibus subest radix Sanscrita *vatsch*, dicere, loqui; ipsumque vocabulum Lat. *vox* nihil est aliud nisi Indicum *vatsch*. Cui rationi magnopere favet, quod Aper de verb. dub. pag. 2250. ap. Putsch. testatum reliquit: *Vates, quos olim vacios appellabant.* Ergo intelligitur, in his vocibus procudendis eandem normam demutatorum vocalium valuisse, quam saepe animadvertimus, *a*, *e*, *i*, *o*, in: *vatsch*, *vates*, *Fecialis*, *convicium*, *vox* cet. Est igitur *Praefica*, praeloqua, praecantatrix.

Praesagire. Glossis *προμαντεύειν*. Iisdem Praesaga *πρόμαντις*. Dicitur etiam *praesagitur* pro *praesagit* teste Nonio (pag. 476. Merc.). Adde infra *Praesagitio*. *Goth.* *Sagax.* Vide infra *Sagaces*. *Idem.*

Praecidanea. Barbarus mutilator putat a *praecidendis frugibus*, non advertit, quid sit *praecidanea*, quid item *succidanea*, praecidanea hostia imitabatur Graecorum *προτέλειαν*; quae sunt Atteio Capitoni *feriae praecidaneae*, Graecis eae *προτέλειος ἡμέρα*, *succidanea τὰ δεύτερα ἀμείνω*, et non a caedendo, sed a cedendo per *e*, unde succedaneum etiam apud Iurisconsultos. Gellius aliter. *Scal.* (Vide *Praecidanea dicitur.*) *Praecidanea agna.* Praecidaneae et succidaneae hostiae non a praecidendo et succidendo dictae sunt, ut infra putat Festus, sed a praecedendo et succedendo. Unde et praecidaneae feriae, praecidaneum sacrum etc. Pro praecidaneo dicebant etiam praecidarium, ut *pedaneum* et *pedarium* et similia. *Dac.* *Item porca, quae Cereri mactabatur ab eo.* Marius Victorin. lib. I. artis Grammat.: *Qui iusta defuncto non fecerunt, aut in faciendo peccarunt, his porca contrahitur, quam omnibus annis immolari oportet, antequam novam quasi dapem mereat de se capere.* Gellius paulo latius lib. IV. cap. 6.: *Porca etiam praecidanea appellata, quam piaculi gratia ante fruges novas fieri coeptas immolari Cereri mos fuit, si qui familiam funestam aut non purgaverant, aut aliter eam rem, quam oportuerat, procuraverant. Idem.* *Id est glebam non obiecisset.* Gleba illa in os solebat iniici. Cicero II. de Legg. (22, 58. vide ibi Goerenz. Excurs. I.): *Priusquam in os iniecta gleba est, locus ille, ubi crematum est corpus, nihil habet religionis.* Valer. Max. lib. V. cap. 3.: *Post obitum nullam Atticae regionis, quae ossibus eius iniiceretur, glebam invenit.* Inde Horat. Od. 28. lib. I. (v. 23. seq.):

At tu nauta vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare.

Et hunc morem in Graecis fuisse testatur Aelian. in Var. hist. cap. 4.: *Νόμος καὶ ἦν Ἀττικός*, inquit, *ὃς ἂν ἀτάφῳ περιτύχῃ σώματι ἀνθρώπου, πάντως ἐπιβάλλειν γῆν.* Et haec fuit veterum Romanorum superstitio, ut, si vel minimum os terra tegerent, cadaver integrum pro sepulto haberetur. Quare iis, qui peregre mortui erant, vel os vel digitum, vel etiam crinem servabant, cui pro toto corpore iusta fierent. Vide *Membrum abscindi*. *Idem.* Praecidaneum idem quod praecidendum Nonio (pag. 163. Merc.) a praecidendo, id est immolando. Vide infra *Praecidere*. *Goth.* *Vocabatur.* Dicebatur. *Idem.*

Praecias. Ut a *praeclamitare praeclamitatores*, sic *praeciae* a *praecire*, illi praecones dicebantur, nam *praecire* praeclamare, *cire* clamare. *Dac.*

Praeiurationes. Livius lib. II. (c. 45. fin.): *Centurio erat M. Flavoleius. Victor, inquit, M. Fabius revertar ex acie: si fallat, Iovem patrem Gradivumque Martem aliosque iratos invocat deos. Idem deinceps omnis exercitus in se quisque facit.* Vide Polyb. lib. VI. (c. 21, 3.). *Fulv. Urs.* Cum publice iusiurandum praestandum erat, adhibebantur qui praeiurationes facerent, id est conceptis verbis ante alios iurarent. Post quos iurantes dicebant tantum *idem in me*. *Dac.*

Pronurus. Glossae Cyrilli: *ἐγγόνου γαμεταί, pronurus.* Oenone erat pronurus Laomedontis. *Dac.*

Praeneste. Idem (Praecedit enim apud Dacer. *Praemiosam*, ubi Festus Catonis meminit.) Cato apud Servium (pag. 496. ed. Dan.): *Quia is locus*, inquit, *montibus praestet*, *Praeneste oppido nomen dedit.* In montibus autem locatum Praeneste ex Strabone et aliis notum est. Unde Virgil. (Aen. VII, 682.) *Altum* vocat: *Quique altum Praeneste viri.* Sed de etymo dissentit Servius (pag. 495. ed. Dan.): *Praeneste*, inquit, *locus est haud longe ab urbe, dictus ἀπὸ τῶν πρίνων, id est ab ilicibus, quae illic abundant.* Alii a Praeneste quodam Ulyssis nepote dictum volunt. *Dac.*

Promissus. Gloss. Cyrill.: προβάλλω, *promitto;* item: προπέμπω, *promitto;* item: καθειμένος ἐπὶ γενείου, *promissus, promissaque barba.* Virgil. in Bucol. (VIII, 36.). *Dac.* Vide *Pro* et *Praemissus. Goth.*

Promiscam. A *misceo* dixere *miscus* et *miscuus*, *promiscus* et *promiscuus*. A *promiscus promiscam.* Plaut. Pseud. 4. v. (IV, 5, 11.):

Ut mea laetitia laetus promiscam siet.

Varro:

Cetera promiscam voluit communia haberi.

Dicebant et *promisce.* Plaut. Persa vers. ult. (V, 2, 62.):

Promisce hunc volo ludificari.

Dac. Promiscue pro promissione. *Goth.* Intelligitur ex sermone Sanscrito, qui fieri potuerit, ut et *promiscuus* et *promiscus* diceretur. *Miçr* est miscere, et *miçras, a, am*, mixtus, adiectivum. Igitur ex syllaba-*çras* factum est *scvus*, et semivocali plane abiecta, *scus*, quare et *promiscus* et *promiscuus* dictum esse credibile est. Sic *r* in *i* transiit in vv. *baro, baiulus, baiulo*, quae descendunt a radice Sanscrita *bhri*, fero, unde *bharas*, onus. Adverbia in *am*, ut *promiscam, protinam*, alia, proxime respondent Sanscritis in *am*, de quibus vide Bopp. in Lehrgeb. der Sanscrita-Sprache Reg. 603. 2).

Promonstra. A pro, id est *prae* et *moneo. Dac.*

Primordia. Glossis: ἀπαρχὴ γένους. *Goth.*

Promulgari. Addendum esset *antequam accipiantur, vel ferantur.* Neque enim de legibus acceptis iam a populo id recte dicitur. Sed cum trinundino die propositae sunt, totoque illo tempore, antequam suffragatum sit. *Ant. Aug.* Quasi *provulgari.* Becmannus a Graeco προμολογέω a πρὸ ἐμοῦ et λόγος. Alii a μύλλειν, quod est ore indicare, teste Eustathio. Sed Festum sequor. *Dac.* Glossis: *Promulgat*, νομοθετεῖ, προχειρίζει, θεσπίζει. Inde promulgatio in l. 13. §. 2. ff. de excus. tutorum. Ceterum proprie promulgari dicebantur leges, cum primum in vulgus edebantur, ut hic, et cum trinis nundinis scriptae proponebantur publice, ut legi possent ab iis, qui in urbem e rusticis tribubus ac municipiis veniebant; postea ferebantur et in aes incidebantur. Cicero 1. et 5. Anton. (Phil. I, 10. V, c. 3, 7.) pro Flacco et III. de Legib. (c. 4. et 19.). *Goth.* Recte videtur statuere Doederlin. Syn. Lat. tom. IV. pag. 149. qui *promulgare* et *provulgare* eiusdem originis verba esse censet. Eodem enim modo ex v. μέρος *pars*, ex v. *tremere, trepidus*, ex v. *Μοῖρα Parca*, ex Sanscrito *bahnlas*, Graeco πολύς, *multus*, ex v. *bellus* (unde βελτίων βέλτερος) *meltom* (cf. Fest. sub h. v.) ex Sanscrito *bhuvanas humanus;* sic *globus* et *glomus* affinia, ὕπνος et somnus, Sanscr. *swapnas*, σεμνός pro σεβνός, a σέβεσθαι, et multa alia.

Promulco. Mihi mirum videtur, promulco trahi navem, cum id Graeco verbo remulco agi dicatur παρὰ τὸ ῥυμουλκεῖν. *Scal.* In verbis Festi pro *scaphae* quidam substituunt *scapha.* Pessime. Vide *Remulco. Dac.* Glossis: χαμουλκός, *trahae. Goth.*

Principalis. Portae in castris quatuor, ad unumquodque latus una. Inter eas prima *praetoria*, quae vicina et a tergo praetoris. Duae laterales et proximae portae *principales*, ita dictae, quod ibi tendant principes ordines, capita et apices castrorum, ut tribuni, praefecti, primique centurionum; quarta *decumana*, a cohortibus decimis ibi tendentibus. Ea opposita est praetoriae et aversa ab hoste. Eadem *quaestoria* olim dicta. *Dac. Principalis castrorum porta*, quae et *principia* in l. 12. in f. ff. de re militari: l. ult. Cod. quae sit longa consuetudo l. 1. Cod. de veteranis. *Goth.*

Praenominibus. Vide A. Gellium lib. VI. cap. 7. Plutarch. Probl. (Quaestt. Rom. 30.) et supra in *Praebia. Fulv. Urs.* Valerius: *Antiquarum mulierum frequenti in usu praenomina fuerunt, Rutilia, Caeselia, Rodocilla, Murcula, Burra a colore dicta; ista praenomina a virilibus tracta sunt, Caia, Lucia, Publia, Numeria.* Sed vide Sigonium lib. II. Emendat. cap. 35. *Dac.*

Prymnesium. Ita forte legendus hic locus. Prymnesium funis nauticus, quo navis ad palum religatur, quem alii tonsillam dicunt. *Fulv. Urs. Prymnesius palus*, πρυμνήσιος a πρύμνα, puppis, quod funis per puppim ad eum deligaretur. Funis ipse etiam πρυμνήσιον, prymnesium dicebatur. Fulvius Ursinus, cum nollet palum illum prymnesium dici, sed tantum funem, locum integrum sic mutabat: *Prymnesium funis nauticus, quo navis ad palum religatur, quem alii tonsillam dicunt.* Sed frustra. *Dac.* Alii *Primesius*, alii *Prymnesius*, aliis *Primnesium.* Vide infra *Tonsilla. Goth.*

Procari. A προίξ, dos, donum, stipes, προΐσσω peto, manum extendo, inde *procor*, uxorem peto, inde et *precari*, ut pro *Apollo, Apello* etc. A *procari* meretrices dictae *procaces.* Servius I. Aen. (pag. 214.

ed. Dan.) procax proprie petax est. Nam procare est poscere, unde et proci petitores dicuntur. Procax Graecis προίκτης. Vide Nonium (pag. 23.). Alii tamen a *prociendo*, provocando, lacessendo. *Dac.* Idem infra in *Reciprocare*, Nonius (pag. 23.) in *Procacitas* et *Procacitatem* (pag. 465. Merc.). *Goth.* *Procaces meretrices.* Vide infra *Procum.* *Idem.* *Proci.* Vide infra *Procum* et Nonium in *Procacitas.* *Idem.* *Procas.* Vide *Procat.* Ex hoc verbo lux inferenda l. 4. Cod. de act. empt. *Idem.*

Procellunt. Puto Festum ante oculos habuisse locum Plauti, qui est in Milit. III, 1, (166.):

Procellunt se et procumbunt dimidiati; diem appetunt.

Procellunt i. e. movent. A *cello*, quod a κέλλω, κινῶ, moveo. *Dac.* Gloss.: *Procello*, προφθάνω, ὑπερέχω, προέχω. *Goth.* Ostendi ego, Plauti loco legendum esse: *Sed procellunt, sed procumbunt, dimidiatim appetunt;* ubi vulgata illa: *procellunt se et*, hoc etiam Festi loco redarguitur.

Proculum. Proprie qui poetis τηλυγέτης. *Scal.* A *procul proculus*, ut Graecis a τῆλε procul, τηλύγετος, cuius etiam duplicem notionem tradit Eustath. τηλύγετος, παῖς ὁ ὕστατος καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας γεννηθεὶς τοῖς τοκεῦσιν, ἢ τῆλε ὄντι τῷ πατρὶ γεννηθείς. *Dac.*

Procapis. Glossarium: *Captam* τὴν ἀπὸ προγόνων οἰκίαν. Lege: *Capem.* Isidorus: *Procapibus, proximis; procapis, proximus.* *Scal.*

Procincta classis. Quis fuerit cinctus Gabinus vix demonstrari posse arbitror. Ita super eo variant scriptores. Servius 7. Aen.: *Incincti ritu Gabino, id est toga purpura caput velati, parte succincti.* Idem lib. 7. (pag. 492. Dan.): *Gabinus cinctus est toga sic in humerum reiecta, ut una eius lacinia a tergo revocata hominem cingat.* Isidor. lib. XIX. cap. 24.: *Cinctus Gabinus est, cum ita imponitur toga, ut lacinia, quae postrinsecus reiicitur, attrahatur ad pectus, ita ut ex utroque latere picturae pendeant, ut sacerdotes gentilium faciebant.* *Dac.* Adde supra *Endoprocinctu*, ubi dixi: Glossis *in Procinctu*, ἐν παρατάξει. *Goth.* *Gabino cinctu.* Vide Livium lib. V. cap. 19. *Idem.*

Procitant. Glossarius: *Procitat* προεκκαλεῖται. *Scal.* Lego infra: *Procitet prociet*, etsi falsum est, quod ait Paulus. Nam a *cieo*, voco est *cito*, unde *procito.* Gloss.: *Procitat* προςκαλεῖται. *Dac.* *Citare.* Vide infra *Solicitare.* Si citatus non respondit in l. 7. ff. de integrum restit. *Goth.* *Procet.* Vide supra *Procat.* *Idem.*

Procalare. Vide *Calatores.* Vide etiam *Cacula* et *calones*, et Festi inconstantiam ride, si illa Festi sunt. Sed frustra est etiam Festus, cum ait *calumnia* a *calare.* Est enim a *calvor*, id est frustror, decipio. A supino *calutum.* Vide Charisium (pag. 54. Fabr.) et Priscianum (pag. 482. tom. I. lib. X, 2. Kr.). *Dac.* Glossis προκαλῶ provoco. *Goth.* *Kalendae* καλαίδαι Glo. Singulare non habet. *Idem.* *Calumnia.* Adde Nonium (pag. 263. Merc.) in *Calumnia.* *Calones.* Vide supra *Calones.* *Caculae.* Vide supra *Caculae.* *Calatores.* Vide supra *Calatores.* *Idem.*

Procera. A *pro* et *cera*, quod ineptum est. *Procerus* est a *procer*, quod a *procus*, vel potius a *pro* et *cerus*, sanctus, id est magnus. Sive a *pro* et *cerno*, vel a προεχής, eminens. Aeolice προεχήρ, procer. Vide *procum.* *Dac.* Vide infra *Procum.* *Goth.* *Procerus* est a *pro* et *cero* i. e. *creo*, *cresco*, unde *procerus* nihil aliud apparet esse, nisi *alte enatus*, lang gewachsen.

Procitum. Verba ex veteri Odyssea:

Matrem procitum plurimi venerunt.

Sunt ex illo (Odyss. I, 248.):

Τόσσοι μητέρ' ἐμὴν μνῶνται.

Scal. A *procieo* et infra *Procitum* petitum pro *procatum.* *Dac.* Cf. Herm. Elem. Doctr. Metr. pag. 620.

Procestria. Glossarium: *Procastria*, οἰκήματα πρὸ παρεμβολῆς. *Scal.* In MS. *Procastria* et ita Gloss. Procastria, οἱ πρὸ παρεμβολῶν τόποι. *Dac.* Iisdem παρεμβολή Castrum et παρεμβολικός castrensis. *Goth.* *Aedificant.* Aedificiave. Lipsius V. de Militia (Dialog. I, pag. 214.). *Idem.*

Prosapia. Prosapia et prosapies a sipando, id est iaciendo. Sed vix invenias *i* mutatum in *a*, nimirum pro *sipare* dicebant *supare* et a *prosupare prosapia*, frequenter enim *u* abit in *a*. Et hoc magis placet, quam *prosapiam* dici quasi προςπαππίαν, ut Henr. Stephano placebat. In fine vox excidit. Lego: *quia sipare significat iacere et dissipare disiicere.* *Dac.* Ita apud Varronem lib. VI. (VII, pag. 352. Sp.) Nonio vero Prosapies (pag. 67. Merc.). Utrumque Glossis dicitur. *Goth.* *Sipare*, alii *sutare* legunt, nullo, quod sciam, iudicio. *Idem.* In vv. *Supare*, *dissipare*, *prosapia* eadem subest radix, quae in v. *semen* Germ. *Samen*, et in *sevisse.* Cf. Doederlin. Syn. Lat. tom. III. pag. 85.

Prosicium. Scribendum *porricitur* pro *proiicitur.* Nonius (pag. 220. Merc. v. *Prosecta.*) in *Prosices.* *Fulv. Urs.* Glossarium: *Proscle*, ἀκροθίνια; lege *Prosiciae.* Item: *Prosiciae*, αἱ τῶν θυμάτων ἀπαρχαί.

Scal. Ut insicium, insecta caro, inquit Turnebus, sic prosicium etc. Tamen nusquam legi puto *prosicium* in neutro genere, sed prosicia et prosicies. Varro undecimo rerum divinar.: *Prosiciem extorum vel in mensam porricere.* A prosecando autem *prosiciae*, ut ab *insecando insiciae.* Varro lib. IV. (pag. 114. Sp.): *Insicia ab eo, quod insecta caro, ut in carmine Saliorum est: quod in extis dicitur nunc prosectum.* Per *prosectum* prosicias Varro intelligit, quae etiam *prosecta* dicebantur. In fine legendum puto *porricitur.* Deo enim offerebantur *prosiciae.* Arnobius lib. VII. adv. Gentes: *Quodsi omnes has partes, quas prosicias dicitis, accipere dii amant, suntque illis gratae vel voluptatis alicuius vel dulcedinis sensu, quid intercedit, quid prohibet, ut non semel haec omnia totis cum animantibus inferatis?* Inferatis id est *porriciatis, in aram indatis. Dac.*

Prosedas. Plaut. in Poenulo. *Ant. Aug.* I, 2, (55.):

— — an te ibi vis interistas vorsarier
Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias?

Dac. Prostibulae. Vide supra *Alicariae. Goth.*

Pro sententia. Pro rostris. Vide supra *Pro. Goth.*

Prosumia. Antiqui *protumia* pro *portumia*, a Graeco πορθμεῖον. *Scal.* Caecilius meretrice (apud Non. pag. 536. Cf. Spengel Fragmm. Caecilii pag. 32.):

Cui gubernator propere vertit prosumiam.

Idem Aethrione (apud Non. ibid. Adde Spengel Fragmm. Caecilii pag. 10.):

De nocte ad portum sum profectus prosumia.

Putat Scaliger antiquos *protumiam* dixisse pro *portumia* a Graeco πορθμεῖον. Sed egregie fallitur. Nam a *prosumendo prosumia*, quod eam prosumerent speculandi caussa. Unde et in Gloss. *prosumia* κατασκοπής, speculatoria navis. *Dac.* Vide Nonium (pag. 536. Merc.) in *Prosumia.* Gell. X, 25. in fin. Alii legunt *Protumia,* alii *Portumnia. Goth.*

Prosita. Nihil hic video. Puto scriptum fuisse *posita. Ponere* pro *proponere.* Et ita est. *Dac. Prositus* compositum est ex *pro* et *situs* i. e. positus, unde *pro-situs*, propositus. *Situs* autem descendit a Sanscrita radice *çi*, iacere.

Privos. Verba *et privatus* vel mendosa sunt, vel a Paulo detruncata. Nam si addidisset: *cum distinguitur ab eo, qui cum potestate est*, tum recte cetera cohaererent. *Ant. Aug.* Offendit me, quod apud Ciceronem pro hac voce *privatum* substituerint, ut in ea pro domo (c. 17.): *Vetant leges sacratae, vetant XII. tabulae leges privis hominibus irrogari.* At hodie (non amplius) legunt *privatis.* Item III. de Legibus (c. 19.): *tantum maiores in posterum providisse: In privatos homines leges ferri noluerunt*, cum Cicero scripserit *in privos homines.* Subiicit enim: *id est enim privilegium.* Postea interpretatur: *Ferri de singulis nisi centuriatis comitiis noluerunt.* Vide Gellium lib. X. cap. 20. *Scal.* Vide Cuiacii observat. lib. XV. cap. 18. *Privus* autem est cuiusque proprius, suus. Horat. lib. I. Ep. 1, (93.):

Nauseat et locuples, quem ducit priva triremis.

Livius lib. VII, (37.): *Milites singulis bobus in praesentia: duplici frumento in perpetuum, binisque privis tunicis donati.* Est autem a πρίω, *emo*, quia quod quis emit, is sibi illud proprium fecit, et inde pro singulo, unico, solitario *privus* dictus. Liv. lib. XXX. (c. 43.): *Fecialibus postulantibus Senatusconsultum factum est in haec verba: ut privos lapides silices privasque verbenas secum ferrent.* Et Lucil.:

Culcitulae accedunt privae centonibu' binis.

A *privus* est *privatus* et *privare.* De *Privilegio* infra. *Dac.* Vide Nonium (pag. 159. et pag. 35. Merc.) in *Priva* et *Privum.* Gell. X, 21. *Goth.*

Privignus. V. l. 4. in fin. ff. de ritu: l. 4. §. et quidem 6. ff. de gradibus. Glossis πρόγονος. *Goth.*

Praevaricatores. Optime Festus *a praetergrediendo. Varicare* enim est ingredi, ambulare. Gloss. Isidori: *Varicat* divertit, ambulat. *Praevaricari* est praetergredi, quod proprie de aratoribus dicitur, qui a recto sulco divertunt et inde translatum in forum. Plin. lib. XVIII. cap. 19.: *Arator, nisi incurvus praevaricatur. Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caveatur, ubi inventum est.* Praevaricator igitur in foro opponitur vero accusatori et is dicitur, qui dum fingit se accusare, id agit potius ut reus absolvatur. Gloss.: *Praevaricor,* καταφίημι τοῦ ὑπευθύνου. Item: *Praevaricor tibi,* νοσφίζομαί σε. Et hoc fiebat vel transeundo dicenda vel leviter attingendo, quae sunt saepius inculcanda, infigenda. Plinius Iunior Epist. 20. lib. I.: *Alioqui praevaricatio est transire dicenda; praevaricatio etiam cursim et breviter attingere, quae sunt inculcanda, infigenda, repetenda. Dac.* Quid praevaricari et praevaricator, vide ff. de praevaricatoribus l. 1.

§. 1. §. 6. ff. ad Turpil. *Goth.* *A praetergrediendo* alii *a gradiendo.* Ita lego: *A praevaricando, id est praetergradiendo.* Gloss.: *Praevaricat* διασκελίζει. *Idem.*

Prisci Latini. Coloniae deductae a Latino Silvio Albanorum Rege. Prisci Latini appellati sunt, ut Livius scribit libro I. (c. 3.). *Ant. Aug.* Vide notam superiorem (i. e. *Priscae Latinae coloniae.*). Iidem dicti Casci Ennio:

Quam primum Casci populi genuere Latini.

Dac.

Priscus Tarquinius. Cum Festo consentit Dionysius, qui ait Priscum dictum, quia maior natu erat, quam Tarquinius Superbus. Falsum est igitur, quod tradit Liv. lib. I. sect. 34. parentes eius urbem ingressos Lucium Tarquinium Priscum nomen edidisse, ut et optime Sigonio animadversum. Sed quid si eum a Priscis Latinis, quo Colonias deduxit, Priscum dictum fuisse putemus? Neque enim Prisci post colonias eo a Prisco deductas dicti, ut quidam videntur existimare. Nam Priscos ante Romam conditam fuisse supra et Festus et Livius satis ostendunt. Dicti autem Prisci, quod prius fuerunt. *Dac.*

Pristinum. Glossis: *Pristina* ἀρχαῖα. *Goth.*

Proletarium. Vide Gell. lib. XVI. cap. 10. *Ant. Aug.* *Proletarii* et *Proletanei*, ut *extrarii* et *extranei.* Proletarii autem dicti in plebe Rom. tenuissimi, qui non amplius quam quingentium aeris in censum deferebant et prole tantum iuvabant rempublicam. Sed diversi tamen a capite censis, qui nullo aut perquam parvo aere censebantur, sed capite tantum. Unde et *capite censi.* Utrique quidem in unam et imam classem a Tullio rege coniecti, maioris tamen honoris erant et re et nomine proletarii, quam capite censi, quorum extremus census fuit asses trecenti septuaginta quinque. Vide Gellium lib. XVI. cap. 10. *Dac.* Vide Nonium (pag. 67. et pag. 155. Merc.) in *Proletarii dicti* et in *Proletarii cives. Goth. Idem.* Item. *Idem. Proletarii.* Proletanei, alii *prolectanei. Idem.*

Procitare. Prolicere, id est *provocare, producere. Dac.* *Prolicere.* Pollicere. *Goth.*

Prologium. Πρόλογος, προλόγιον, *prologus, prologium*, ut ἔξοδος, ἐξόδιον, *exodus, exodium.* Vide *Exodium. Prologus* autem proprie praefatio quaedam fabulae, in qua vel poeta excusatur, vel fabula commendatur: *Prologium* vero, cum argumentum fabulae tantum describitur. *Dac.*

Prolugere. Pro id est porro, in longum. Tamen huius significationis exempla desidero. *Dac.*

Praeliares dies. Vide in voce *iusti dies. Dac.* Vide supra *Mundus: Mundum* et infra *Religiosus. Goth.*

Provinciae. Adde l. 99. 1. ff. de verb. signif. Earum aliae consulares, aliae praetoriae, aliae urbanae. Cicero Philipp. I. (c. 8. init.), unde *provinciales* l. 190. ff. eodem titulo; *res provinciales* l. 35. ff. de haeredib. instit. *Goth.*

Protinam. Terent. Phorm.: *Aliquid convasassem atque hinc me coniicerem protinam in pedes.* Sic Nigidius et Donatus, non *protinus. Ant. Aug.* Varro lib. VI. (VII, pag. 385. Merc.): *In Lampadione* (Naevius) *protinam a protinus continuitatem significans.* Vide Nonium (pag. 375. Merc.). Locus Terent., quem laudat Festus, est Phorm. I, 4, (13.), ibi tamen vulgo *protinus*, sed rectum esse *protinam* ostendit hic Festi locus, et docet vetus interpres, qui Donatus dicitur. *Protinam fuit*, inquit, *et sic Nigidius legit. Dac. Protinis* etiam veteres dixere. Vide Nonium in *Protinus* (pag. 375. Merc.). *Goth.*

Pruina. Ros concretus, secundum Aristotelem, quasi *pyrina*, ἀπὸ τοῦ πυρός, vel secundum Festum quasi *perurina*, quomodo et Graecis dicitur αἶθρος ab αἴθω, *uro. Dac.*

Prugnum. Privignus, pruignus, prugnus, vel potius *prigenus, prignus, prugnus. Dac. Pro privignum.* Pro prunum. Alii *pro pronum. Goth.*

Propages. Sic *Compages, Impages. Dac.* Adde Nonium (p. 64. M. v. *Propages.*) in *Propago. Goth.*

Propetrare. Quasi *ante patrare*, providere, ut aliquid agatur, perficiatur. *Dac.*

Propudium. Non dubium, quae Graecis καθάρματα, ea Latinis propudia dicta. Inde homines sceleratos, ut Graeci καθάρματα, sic Romani eosdem *propudia* vocarunt. *Scal.* Plaut. Curcul. (I, 3, 34.):

— — — *Quid ais propudium?*

Dac. *r . . . procul sint.* Hic verba Festi coaluerunt cum Pauli epitome. Repetendum igitur: *Propudium dicebant* etc. Nihil certius. *Dac.* Vide supra *pro*, ibi: alias pro privandi facultate. Gell. II. cap. 7.: *Si pater imperet, uxorem ducere infamem non parendum* facit l. 12. ff. de sponsalib. 13. §. 5. ff. de bonorum possess. contra tab. *Goth. Cum.* Quum cum. *Idem. Maledicto.* Maledicti. *Idem. Sint.* Fuit. *Idem.*

Provorsum fulgur. (Ad p. 201.) Non sat video, cur incertum fulgur provorsum dicatur, cum *provorsum* sive *prorsus* nihil aliud sit, quam ἀντώπιον. Unice amplector Meursii coniecturam, qui putat Festum depravatis codicibus usum, vel adeo ipsum Paulum male suam epitomem instituisse. Quippe contracte scriptum fuerat *controvorsum fulgur* i. e. *controversum*, quod male in provorsum postea commutatum. Neque dubium est, quin controversa fulgura recte dicta sint, de quibus controversia esset, quo tempore cecidissent, sive diluculo, sive crepusculo, quae tempora dieine an nocti annumerari debeant, in incerto est. Lege infra *itaque Iovi fulguritori*, et ideo autem Iovi et Summano sacrificabant, ne scilicet per ignorantiam peccarent et ita religionem contraherent, sic cum Deos Deasne alloquebantur et ignorabant, ne eorum numen imprudentes laederent, primo dubitabant, deinde addebant *quicunque* vel *quaecunque*. Virg. I. Aen. (329.):

O quam te memorem virgo? namque haud tibi vultus
Mortalis, nec vox hominem sonat. O Dea, certe:
An Phoebi soror, an Nympharum sanguinis una?
Sis felix, nostrumque leves, quaecunque, dolorem.

Imo etiam et cum illis numen notum erat, ex eius πολυωνυμία nomen illud captabant, quod ei gratissimum foret. Hinc intelligendus Horat. in Carmine seculari (v. 13. seqq.):

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithya, tuere matres:
Sive tu Lucina probas vocari,
Seu genitalis,
Diva producas sobolem.

Idem et Graeci veteres, qui etiam, ne quem deum honore debito defraudarent, Athenis aram ignoto Deo consecrarunt, de qua D. Paulus in Act. Apost. Multa ad hanc veterum superstitionem possent referri. Sed ea per se satis monitus lector adnotabit, morem tantum indicasse sufficiat. *Dac.* *Nocturna summani.* Eadem videntur dici a Seneca II. Natural. 49. Glossae: Κεραυνοβόλιον ἀπὸ πρωῒ νυκτερινόν, fulgur submanum, κεραυνοβόλιον fulgurium. *Goth.* *Summani.* Vide infra *Summanalia liba.* *Idem.*

Propatulum. Vide supra *Patales.* *Goth.* *Supra.* Super. *Idem.*

Properus. *Adverbium propere.* Adde alia duo ex Nonio (pag. 153. 154. Merc.) *Properatim* et *properiter.* Adde Gell. XII. cap. ult. *Goth.* Cf. Doederlin. Syn. Lat. tom. II. pag. 133.

Prophetas. Colloca versus Iulii Caesaris suo ordine:

Cum capita viridi lauro velare imperant
Prophetae, sancta caste qui purant sacra.

Purare a *purus*, ut piare a pius. De hoc C. Iulio Asconius in Scauriana: *Idem inter primos temporis sui oratores et tragicus poeta bonus admodum habitus est. Huius enim sunt tragoediae, quae inscribuntur Iulii.* De eodem C. Iulio Cicero in Bruto (c. 48.): *Sunt eius aliquot orationes, ex quibus, sicut ex eiusdem tragoediis, lenitas eius sine nervis perspici potest.* *Scal.* *Prophetas* a πρόφημι, id est profari, praedicere, προφήτης, propheta. Et sic apud Gentiles dicti antistites fanorum et oraculorum interpretes et praecipue sacerdotes Aegyptii. Macrob. lib. VII. Sat. cap. 13.: *Adeo verum ita ut dicis Aegyptios opinari, ut ego sacerdotes eorum, quos prophetas vocant, cum in templo vidissem.* Unde et Antinoum in Antinopoli Aegypti urbe prophetas habuisse legimus, ubi prophetae nihil aliud sunt quam sacerdotes, ut vice versa in illo Virgilii VI. Aeneid. (645.):

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos.

Sacerdos id est propheta, qui et ipse nihil aliud est, quam poeta. *Dac.* Glossis προφήτης propheta. *Goth.* *Purant*, alii *purgant*, alii *parant.* *Idem.*

Propter viam. (Ad p. 202.) Videndus locus Catonis apud Macrobium lib. III. Saturn. de eo, qui bona sua comedisset, et domum, quae sibi reliqua erat, incendio amisisset: *eum enim propter viam fecisse dicebat.* In eo enim sacrificio mos fuit, ut si quid ex epulis superfuisset, igne consumeretur. Sed illic a Macrobio protervia appellatur. Sic Laberius apud Nonium (pag. 53. sub. v. *Bidentes*):

Visus ac (hac) nocte bidentis propter viam facere.

Ant. Aug. De hoc satis alibi. Fiebat autem Herculi, apud cuius aram omnia, quae profanabantur, absumi necesse erat, ut supra in *Porricere* vidimus. Nam ridiculum putare in sacrificio propter viam tantum id fieri, cum epulum propter viam profanetur Herculi et omnia quaecunque Herculi profanabantur, consumi necesse

erat. Vide Varronis verba, quae supra in *Porricere* adduximus. *Scal.* Peregre profecturi Herculi sacrificabant in culina, quae eius aedi iuncta erat. Cuius mentio in hac inscriptione:

HERCULI SANCO SACRUM SER. SULPITIUS TROPHINUS AEDEM, ZOTHECAM, CULINAM PECUNIA SUA A SOLO RESTITUIT, IDEMQUE DEDICAVIT K. DECEM L. TURPILIO DEXTRO, MAECIO RUFO COSS. EUTUCHIUS SER. PEREGRINANTIB. CURAVIT.

In eo sacrificio si quid ex pollucta dape reliquum erat, id omne igni absumebatur, unde iocus Catonis apud Macrob. Sic apud Plautum Rud. I, 2, (62.) Sceparnio ut aliquos naufragium omnium bonorum fecisse significet, ait eos propter viam ad prandium vocatos:

— — — *ut mea est opinio*
Propter viam illi sunt vocati ad prandium.

Propter viam sacrificare Graecis ἐξιτήρια θύειν. Inde autem sacrificium illud ortum notavit nobilissimus Huetius in demonstratione Evangelica, nempe e sacrificio Paschae facto a Iudaeis ex Aegypto profecturis, propter viam nimirum, quam in Chanaan capessebant. *Dac. Herculi aut Sanco.* Hercules idem Sancus a Sabinis dictus. Varro lib. IV. (pag. 72. Sp.): *Aelius Gallus diusfidius, Diiovis filius, ut Graeci Διόσκουρον Castorem, et putabant hunc esse Sancum a Sabina lingua et Herculem ab Graeca.* Inde Lactantius lib. I. cap. 15.: *Sabini Sancum, Romani Quirinum* etc. Hercules *Sancus, Fidius*, et *Semo* dictus. Ovid. lib. V. Fast. (213.):

Quaerebam nonas Sanco Fidiove referrem
An tibi, Semo pater? cum mihi Sancus ait?
Cuicunque ex istis dederis, ego nomen habebo
Nomina terna fero, sic voluere Cures.

Livius *Semonem Sancum* vocat lib. I. sect. 20. Bona Semoni Sanco censuerunt consecranda. Idem et *Sanctus* dictus Propert. lib. IV. Eleg. 10. (IV, 9, 71. seq.):

Sancte pater salve, cui iam favet aspera Iuno,
Sancte velis libro dexter adesse meo.

Idem. Adde Nonium (pag. 53. Merc.) in *Bidentes. Goth. Filia.* Filius. *Idem. Sanco.* Sango. Vide *Sangualis porta. Idem. Profecturi. Sanco*, sanio, alii *Fauno*, alii *Sango*, alii *Sancto. Idem.*

Prodigia. (Ad p. 202.) Minime crediderim *C* appellari ab antiquis, quae postea *G* dicta est, licet maxima fuerit utriusque literae affinitas, uti apud Graecos media esse dicitur r inter k et x. Sed fortasse Festus significat, quae nunc G litera prodigia dicuntur, ab antiquis C litera dicta esse prodicia. Sed si dicta sunt a praedico, non una litera, sed plures mutantur. Quare puto esse dicta a prodico et forte ita scribendum esset apud Festum. *Ant. Aug.* Lege infra ex Vossio: *Nam quae nunc g appellatur, ab antiquis c vocabatur.* Ait *prodigium* esse quasi *prodicium*, a praedicendo, quia quae nunc *g* antiquis erat *c*. Et huic Festi etymo adsentit etiam Tullius. Vide supra in *Monstrum.* Sed dissentit Nonius (pag. 430. Merc.): *Prodigium autem*, inquit, *semper pessimum est, dictum quasi porro adigendum.* Ergo *prodigium* quod porro agatur quasi *prodagium.* Favet quod secunda in *prodigium* corripitur, quae produceretur, si a *praedicendo.* Sed fallitur Nonius cum ait *prodigium* semper esse pessimum. Nam esse de bono Virgil. V. Aen. (639.):

— — *Nunc tempus agi res,*
Nec tantis mora prodigiis.

Ubi Servius: *Ecce*, inquit, *prodigium de bonis. Dac.* Adde l. 3. Cod. de lib. et postli. Hinc prodigiosum in l. 14. ff. de stat. l. 38. ff. de verb. signif. *Goth.*

Produit. (Ad p. 202.) Haec verba mendosa videntur: *Habeto, prodito, alias prodiderit.* Fortasse significat, *Produit* significare aut porro dederit, aut prodiderit. Prioris significationis exemplum esse in lege Censoria: ubi *prodito* significat *porro dato. Ant. Aug.* Verba legis Censoriae ita sententia postulante legerim: *PORTICUM. SARTAM. TECTAMQUE. PRODUIT. Scal.* Mihi omnia legis verba, quae Festus prodit, sana videntur, sed eius tantum membrum deesse. Suppleo: *Porticum sartam tectamque habeto prodito neu produit.* Iubet lex conductorem porticum sartam tectamque a Censoribus accipere et absoluto locutionis tempore eandem sartam tectam prodere, ni *produit*, id est prodiderit, multa ei dicatur. Vel quid simile. Poterat etiam et scriptum fuisse *cum produit*, id est cum prodiderit, ut censores cognoscant, iudicent, probent. Et ita hanc legem censoriam, quae ad hoc viros doctos torsit, sartam tectamque a nobis proditam, doctis spero gratum fore. *Dac. Prodito* produito, nisi loco *produit* quis legat *prodit*, alias hic aut illic mutari verbum necesse est. *Goth. Ut in lege censoria.* Vide l. 203. ff. de verb. signific. *Idem.*

Prodegeris. (Ad p. 202.) Lego versum Plauti:

Pollucte prodigum esse amatorem addecet.

Scal. Lege: *Prodegeris, consumpseris, perdideris. Prodigere* est porro agere, id est consumere, perdere, inde *prodigus*, ut infra *Prodiguae hostiae*, quae totae consumuntur. Plaut. Aulul. II, 8, (10.):

— — *Festo die si quid prodegeris,*
Profesto egere liceat, nisi peperceris.

A *prodigus prodigitas* Lucil. et *prodigentia* Tacit. Infra in versu Caecilii legendum *inridier. Dac.* Adde l. 18. ff. de off. praesid. Hinc prodigus in iure in l. 1. ff. de cur. fur. Gloss. ἀνάλωτος et *prodigitas* Nonio (p. 159. Merc.) profusio. *Goth. Hymni.* Hymnide. *Idem. In.* Me. *Idem.* De loco Caecilii cf. Spengel in Fragmm. Caecilii pag. 24. ubi recte tuetur *inriderier.* In Plauti loco verum videtur vidisse Ursinus, qui legit: *producte prodigum esse me amatorem decet.*

Prodinunt. Prodeo, prodino, ut *redeo redino.* Vide *redinunt. Dac.* Sic supra *Nequinunt* pro nequeunt. *Goth.*

Probrum. Versus Attii plane Stoicum decretum est: οὐδὲν κακόν, εἰ μὴ αἰσχρόν. *Scal.* Quasi *prohibrum*, quod prohibere a nobis debemus. Et non tantum de stupris et flagitiis, ut Plaut. I, 2. (Amph. v. 15.):

Atque insimulabit eam probri.

Et Sueton. Caes. 43.: *Diremit nuptias praetorii viri, qui digressam a marito post biduum statim duxerat, quamvis sine probri suspicione*, sed etiam de qualibet alia turpitudine. P. Africanus de multa: *Omnia mala, probra, flagitia, quae homines faciunt, in duabus rebus sunt, malitia atque nequitia. Dac.* Adde l. 41. ff. de ritu. l. 42. ff. de verb. signif. *Goth.*

Probi. Velut *prohibi.* Nam et *probere* dicebant pro *prohibere.* Lucret. lib. I. (v. 976.):

Nam sive est aliquid, quod probeat officiatque.

Prodigiatores. Vide supra *Prodigia. Goth.*

Prodit. Prodit memoriae, posteris, porro dat, item fallit, deserit, perdit, a *prodo.* Vide supra *prodidisse. Prodit* procedit a *prodeo. Dac.*

Punicum. Cum ait *punicum* esse nomen vestis, tunicam intelligere eum puto. Nam ea Poenorum fuit. Unde *Tunicata iuventus* Ennius de Poenis. Et Plaut. in Poenul. (V, 3, 2.): *Homo tunicatus*, de Hannone Carthaginiensi. *Dac.*

Progenerum. Socer magnus dicitur uxoris meae avus, ego illius sum progener. Modestinus lib. IV. D. de grad. et ad fin. *Dac.* §. 5. ff. l. 3. §. 2. ff. de postulando. *Goth.*

Profanum. (Haec nota pertinet ad ea, quae pag. 201. sub v. *Porriciam* leguntur, quae in vulgatis exemplis, alphabetico ordine dispositis, statim post articulum *Profanum* sequebantur.) Hic locus totius libri argumentum est. Sed miror, cur tantum numerum librorum Verrii dixerit, seque libros paucos fecisse, cum libro quinto Verrii initium P. literae fuerit. At Festi quintus decimus. Inscriptio quoque non convenit libris Verrii, neque etiam libris Festi, qui de verborum significatione in antiquo libro inscribuntur. *Ant. Aug.* Infra: verbum alieno loco positum. Nam de verbo *porricere* disputabat. Ad quod locum ex Plautina Pseudolo profert (I, 3, 31.):

Atque in manibus exta teneam, ut porriciam; interea loci
Si lucri quid detur, potius rem divinam deseram.

Deinde disserebat de profanatione eorum, quae porriciebantur; ea videlicet, quae porriciuntur, profanari docens et profanata consumi. Varro (VI, pag. 231. Sp.): *Itaque ob id in fano consumebatur omne, quod profanum erat, ut etiamnum fit, quod Praetor urbanus quotannis facit, cum Herculi immolat publice iuvencam.* In fine ita lego: ea autem, de quibus dissentio et aperte et breviter, ut sciero, scripta in his libris meis invenientur, qui inscribuntur: *Priscorum verborum cum exemplis.* Neque dubium est, quin ita scripserit Festus. Sed libri ii interciderunt. Nam quod docti viri putant Festum de his, quos in manu habemus, loqui, et peccant ipsi et alios in errorem inducunt. Nam neque Festus hos libros, qui extant, vocasset suos, cum sint Verrii, neque in istis libris instituit reprehensionem Verrii, praeterquam in locis admodum paucis, idque obiter. Neque paucos hos libros vocasset, cum supra 19. scripserit, neque haec est horum librorum inscriptio, cum a Macrobio vetere auctore de verborum significatione citentur. His et pluribus rationibus atque adeo tenore verborum Festi inductus quilibet potest advertere libros *Priscorum verborum cum exemplis* non esse

eosdem cum his nostris *De verborum significatione*. *Scal.* *Profanum.* Hic locus pessime distractus. Hiatus enim, qui post *progenerum* apparent, huc pertinebant. Locum adi. *Profanum* proprie est, quod ex religioso et sacro in hominum usum conversum est. Servius ad illud XII. Aen. (779.):

Quos contra Aeneadae bello fecere profanos.

Profanum, inquit, *proprie dicitur, quod ex religiosa re in hominum usum convertitur.* Et *at postea dicendo bello fecere profanos, docuit profanum esse, quod a religione in usum hominum transiit, sacro profanum contrarium, ut festo, profestum, fano, nefastum. Ergo non omne, quod sacrum non sit, profanum, sed quod sacrum fuerit et desierit.* Verum illud non semper a veteribus observatum, qui saepe profanum dixere de eo, quod nunquam sacrum fuerat. *Dac.* *Quod non est fanum.* Quod non est fandum. Varro IV. de L. L. (VI, pag. 230. Sp.) Macrob. III. cap. 3.: *Quod extra fanaticam causam, quasi porro a fano, id est religione.* Adde l. 6. *s. sacrae.* ff. de rerum divis. l. 83. §. sacram. ff. de verbor. oblig. l. 9. Cod. de religiosis. Glossis profani ἀμύητοι, βέβηλοι, ἀνιεροί. *Goth.* *Pro.* Corruptissima sunt: *alias aliud alio, ut pro pecunia, pro praedio, pro consule.* Lego: *alias apud, ab, ob: ut pro pecunia, pro praede, pro consilio.* *Dac.* Infra: Fere omnia ex epitome divinare potes. Hoc tamen praeterea habebat Festus, quod Attium in Menalippo vel Ennium in Melanippa, item Plautum in Condalio citabat. *Scal.* *In compositione ponitur.* Male hic Pauli et Festi verba cohaeserunt. Superiora sunt Pauli, Festi quae sequuntur, sed ita supplenda. Pro significat in, ut pro rostris, pro aede, pro tribunali. In compositione ponitur etc. In illis *pro aede* fallitur Festus, neque enim ibi *pro* significat *in*, sed *ante*, ut infra *pro ostio*. Sed vide Gellium lib. II. cap. 3. *Dac.* Cfr. Gell. II. cap. 17. *Goth.* *Pro rostris* v. l. 2. §. 4. ff. de origine iuris. *Idem.* *Pro amplificando*, ut *profugi* in l. 9. ff. quod metus causa. *Idem.*

Profundum. Diomedes (pag. 408. P.) capite de praepositione: *Pro praepositio significat porro, ut cum profundum dicimus pelagus, ut cui porro fundus sit.* Vide *Altum.* Servius ad illud I. Aeneid. (Ge. IV, 222.): *Caelumque profundum. Profundum autem*, inquit, *et sublime dicitur.* Item: Et sicut hic profundum in altitudinem, sic alibi fastigia in infima parte (Virg. Ge. II, 282.):

Forsitan et scrobibus quae sint fastigia quaeras.

Dac. Adde Nonium (pag. 460. Merc.) in *Profundum.*

Profesti dies. Afranii exemplum, quod citabat Festus ex Privigno, extat integrius apud Nonium (pag. 434. Merc. v. *Profesti.*):

Quae nos solemus facere festivo die,
Quotidiano opere promisces omnia.
At quae profesto, contra; cum celebras focum.

Ita enim legendum apud Nonium. *Scal.* Opponuntur diebus festis, et dicti *profesti*, quod *pro*, id est *procul* a festis sunt. Ait Afranius: Quae nos facimus diebus festis, tu diebus profestis omnia permisces. At quae nos profestis facimus, tu id omne diebus festis, cum celebras focum. Nam diebus festis Deorum focus celebrabatur. *Dac.* Vide Macrob. I. Sat. 16. *Goth.*

Profusus. Versus Terentii, ut a Paulo refertur in Adelphis, quod Festi dimidiati dies significant. Pacuvii autem nimis mendosus est. *Ant. Aug.* *Profundo* est largiter fundo, unde *profusus* δαπανηρός, sumptuosus. Gloss. Profusa ἡ δαψιλής. Item profundo, humi fundo, unde profusus humi fusus, abiectus. In versu Pacuvii legendum puto:

Profusus gemitu murmure occentans ruat.

Dac. Locus Terentii est Adelph. I, 2, 54.

Plauti. A Graeco πλατύς, et prius dictum fuit plotus, postea plautus. Plauti autem dicebantur homines pedibus planis. Vide *Ploti.* *Dac.* *Plaudi.* Plauti. Alii *Planti*, alii *Plati* a Graeco πλατύς, quod latum significat, idque vero propius est, cum Plaudi hic dicantur, quorum aures latius pateant. *Goth.*

Plantae. Planta pedis a *plano*, nempe a Dorico πλάτα pro πλάτη, inserto *n* *planta.* At *planta* pro stirpe, a *palanta*, quod a *palus*, ut olim *planta* fuerit stirps, quae pangeretur, vel potius *planta* ab Aeolico βλάττη, inserto *n.* Voss. Sed verum esse possit, quod ait Festus, stirpes plantas vocatas a similitudine plantarum nostrarum, quum et ipsae *pedes* etiam dicantur. Nam *betae pedes* dicit Varro de r. r. (I, 2.), *betacei pedes* Apicius (III, 2.). Et in Glossis legitur *pastinaceus*, *betaceus*, nempe subintelligitur *pes.* *Dac.* *Olerum.* Olearum. *Goth.*

Plancae. *Palancae* prius dictae, a Graeco φάλαγγες, vel potius *plancas* a Graeco πλάκας inserto

n. Gloss. *plancus* πλατύπους. *Dac. Plancae.* Palancae. Ob quam causam Planci appellantur. *Goth. Qui supra modum pedibus plani sunt.* Iidem *ploti* infra in *Ploti. Idem.*

Plaustrum perculi. (Ad p. 203.) Agebatur manifesto de proverbio *Plaustrum perculi.* Ad idque citabatur versus ex Epidico Plauti (IV, 2, 22.):

Epidicus mihi magister fuit. Pe. *perii, plaustrum perculi.*

Ut male hodie legatur, *austrum perculi*, quod maximus vir Adrianus Turnebus *haustrum* interpretabatur, idque optime, si ita proverbium efferebant veteres. Sed cum agnoscatur hic a Festo, item a Donato, ita retinebimus. Male vero proverbium illud interpretatur Erasmus, ut cuivis facile, qui eius interpretationem legerit, patere potest. Sed illi condonandum, quia ad eam opinionem Donatus male intellectus eum impulit ac ipsum Erasmum potius, quam plaustrum perculit, cum alia mente apud Plautum accipiendum sit. Porro non longe ab his verbis scripsisse videtur Festus: *Plaustrum perculi antiqui dicebant ab iis, qui pedibus onusta plaustra percellebant, hoc est evertebant . . . . id, quod apud Plautum dicitur Epidicus mihi magister fuit. Perii: plaustrum perculi.* Videtur Erasmus sentire, ut non dicatur de eo, qui imprudens negotium evertit, sed de eo, qui prius rem praeparat, quam eam alioqui aggrediatur, ut de rusticis, qui prius quam plaustrum exonerent, plaustrum ipsum percellunt; propterea proverbium efferebatur: *Bene plaustrum perculi*, bene rem conficiam, cum eam prius mihi subegerim. At quomodo apud Plautum legitur, non potes ita accipere. Ridiculum enim si dicas: *Perii: bene plaustrum perculi.* Neque sane quomodo Servus apud Terentium loquitur. Accipiendum enim semper de eo, qui evertit et perturbat rem. Quare non *bene perculi*, sed *pene perculi* legendum. Quod indicatur verbo *perculeris.* Est enim, ut grammatici loquuntur, potentiale: hoc est *Pene perculisti*, ἤδη τραχηλίσειας, ἤδη πρηνίξειας ἄν με. Vide unius voculae ignoratio vel potius unius literulae menda magnum virum quam absurde pronuntiare coegit. Nam quis putaret plaustra prius everti, ut facilius exonerentur? Sed homines sumus, neque propterea magni viri manibus iuveniliter insultandum. *Scal.*

Plebeium. Infra: *Plebeium magistratum neminem licet capere, nisi qui ex plebe est. Cuius generis est omnis magistratus, qui isto nomine appellatur.* Intelligit tribunatum plebis et aedilitatem plebis. *Scal.*

Plutei. Glossarium: *Pluteus* παράθεμα, ἀνάκλιτον, θυμέλη πλοῖον, ἐγγώνιον τρικλίνου. Etiam Martialis τὸ ἀνάκλιτον τῆς κλίνης ita vocat (III, 49.):

Namque puer pluteo vindice tutus erat.

Aliae Glossae: *Pluteum* γυψοπλασία. *Scal.* Fuere olim e tabulis et asseribus, postea vero pluteos fecere e cratibus corio intentis. Formam describit Veget. lib. IV. cap. 15.: *Plutei dicuntur, qui ad similitudinem apsidis contexuntur e vimine et ciliciis vel coriis proteguntur ternisque rotulis, quarum una in medio, duae in capitibus apponuntur, in quamcunque partem admoventur, more carpenti.* Plutei item tabulae omnes, quibus aliquid praesepitur. Et haec forsan prima notio. Nempe a πλάξ tabula. Utramque significationem glossae amplecti videntur, cum pluteum exponunt παράθεμα. Inde etiam *pluteus* fulcrum tori, lecti latus interius. *Dac. Dicuntur.* Significantur. *Goth.* Dicendum h. l. paucis de stirpe vocabulorum illorum, quae huc pertinent. Sanscrita radix est *prithu*, cui respondet Germanorum *breit*, Batav. *breed.* Solenni mutatione semivocalis apud Graecos fit πλατύς, omissa labiali apud Latinos *latus*, quae labialis redit in *plautus*, *plotus*, *planta*, *planca.* Cui si addas *pluteus*, usitatam istam et saepe a nobis ostensam habebis vocalium demutationem *a*, *e*, *i*, *o*, *au*, *u* per integram verborum familiam transtinentem et continuatam. Cf. quae paulo ante dicta sunt ab interpp. ad v. *Plauti canes. Pluteus* tabula lata, sive id quod ex tabulis latis fit, praesepimentum, tum armentarium, et eiusmodi alia.

Plebeii aediles. Quod Paulus in Epitome scribit, verum esse constat ex Dionysio lib. VI. (V, 18. pag. 292.). Nam quum primum seditio inter plebem et patres sedata est; et Tribunos plebis et Aediles tum primum a plebe creatos confirmarunt. Nomina tum aedilium non accepi, neque arbitror ea esse, quae Festus refert. Haec enim scribit eorum fuisse, qui septem quasdam res faciendas curaverunt. Quaenam vero hae septem res fuerint, nondum divinare potuimus; arbitramur autem septem tabernas fuisse, quae in foro fuerunt, postea quinque appellatae. De quibus Livius lib. XXVI. (c. 27. init.): *Interrupit hos sermones nocte, quae pridie quinquatrus fuit, pluribus simul locis circa forum incendium ortum. Eodem tempore septem tabernae, quae postea quinque, et argentariae, quae nunc novae appellantur, arsere.* De eisdem in libro de regionibus urbis Sexti Rufi mentio fit. *Ant. Aug.* Infra: *Plebei aediles, qui plebei scito, quae de eo magistratu suffragium tulit, ab illa sunt constituti . . . . unt, qui una cum Tribunis plebei creati sunt dissidente plebe a patribus. Ii fecerunt tabernas, quas novas vocant, nos autem quinque dicimus eas et septem feruntur, et ple-*

beias vocamus a genere magistratus. *Scal.* Constat aediles plebis una cum ipsis tribunis plebis institutos fuisse anno urbis conditae CCLXXI. Plebs enim tribunos suos nacta hoc amplius petiit (inquit Dionysius lib. VI.), ut duos e plebe sibi creare liceret, qui tribunis velut administri et adiutores essent, quique eas caussas cognoscerent, quas illi commisissent. Itaque hi primi aediles plebis appellati. *Dac.* *Et septem ferunt.* Vide l. 2. §. 20. ff. de origine iuris. *Goth.*

Plexa. A *plecto*, quod a Graeco πλέκω, *connecto*, *colligo.* *Dac.*

Plentur. Ab obsoleto *pleo*, unde *compleo*, *depleo*, *impleo.* *Dac.* Adde infra *Spicit.* *Goth.*

Plera. (Ad p. 203.) Pacuvius in Teucro apud Priscian. lib. V. (c. 12. tom. I. pag. 208. Kr.):

Periere Danai, plera pars pessundata est.

Ant. Aug. Ab obsoleto *plerus.* *Dac.*

Ploxinum. *Ploxemum* (Scal.). Catullus *ploxenum circa Padum invenit*, inquit Quintilian. lib. I. cap. 10. Capsum autem in cisio capsave quid sit, ignoro. Cisium vehiculi genus esse duarum rotarum scribit Nonius (pag. 86. Merc.), quo verbo Cicero usus est in Orat. pro Sex. Roscio (c. 7.) et Philipp. II. (c. 31.). Si quis cantum pro capsum scribat, existimans id esse ferrum, quo rotae vinciuntur (ita enim Quintilianus verbum id a Persio usurpatum interpretatur), is quidem aliquid dixerit, me tamen subscriptorem non habebit. Id enim si Quintilianus sensisset, non usus fuisset verbo inveniendi, sed appellandi, et addidisset pro eadem re aut aliquid huiusmodi. *Ant. Aug.* De hoc satis alibi. Capsum in cisio vulgo in Gallia *Tumberellum* vocamus, quod capsae specie sit. Utitur et Vitruvius. *Πείρινθα* (Odyss. XV, 131.) *καὶ ὑπερτερίην* (Od. VI, 70.) Homerus vocat. *Sirpiculum* etiam veteres Latini, si ex vitili materia. *Scal.* Vossius ait forsan esse a *πλόξιμον*, *πλόκιμον* a *πλέκω*, *necto*, quod vimine plecti soleret. Cisium autem vehiculi biroti genus, proprium Galliae Cisalpinae. *Dac.* Inde cisiarius carucharius in l. 13. ff. locati. *Goth.* Locus Catulli, quem citat Festus, est carm. 96, 6. *Ploximus* sive *Ploximum* non dubium est, quin sit a *plecto*, *plexus*; uti enim apud Graecos *πλέκω* et *πλόκαμος*, *πλόκος*, *πλοκή*, ita demutatis vocalibus etiam apud Latinos *plexus*, *ploximus*, *plix*, *plica* facta esse, credibile est. Ubi vocalium *e*, *i*, *o* demutatio illa reperitur frequentissima, de qua saepe.

Plorare. (Ad p. 203.) Verba legis Romuli mendosa sunt, *si nurus sacra divis parentum esto.* Et deesse arbitror aliquid huiusmodi: *Si nurus incestum passa non plorassit, sacra divis parentum esto.* *Ant. Aug.* Longum est toties indicare errores, cum et tempus et chartam lucri facere possimus et in continenti emendationem apponere. Traiectiones igitur et alia errata ita restituimus: In Regis Romuli et Tatii et Servii Tullii legibus haec est: *Sei parentem puer verberit, ast oloe plorassint* (parentes) *puer diveis parentum sacer esto, sei nurus, sacra diveis parentum esto.* Ecce, quae in citandis regum nominibus traiecta erant, ea suo loco reddimus: *Verberit* pro *verberet.* Ita semper in XII. Nam et eo modo *vindicit* pro *vindicet.* Sed et *edim* pro *edam* dicebant; *oloe* pro *oli*, una L, qui non geminabant, ut postea, cum dixerunt *olli.* Sed plurali *oloe* dictum, ut *Pilumnoe poploe:* hoc est *Pilumni populi.* Supra idem Festus monuit *ab oloes* pro *ab illis* dictum. Altera luxatio in altero legis membro facta erat. Importune enim ultima clausula loco mota erat. Vocem *parentes* circulo inclusimus, neque maiusculis literis perscripsimus. Est enim Glossema pertinens ad *oloe*, ne forte scilicet perperam illud *oloe* acciperetur, quod veteres, cum citarent leges antiquiss. propter obscuritatem aut verborum insolentiam factitabant, ut in illa lege: *rem ubei pagunt, oranto, nei pagunt ante meridiem, in foro aut in comitio caussam coniciunto* (cum perorant ambo praesentes), *post meridiem praesente ambobus leitem addicito* (si ambo praesentes), *sol occasus suprema tempestas esto.* Et in Actionib. apud Varronem: *Extra surdam luscam minam* (id est ventre glabro). Sed de his alias fusius. Nos haec produxisse contenti sumus. *Scal.* Scaliger vix dimidium negotii confecit: Verba enim Festi ita traiecta sunt, ut ex iis nullus, nisi perobscurus sensus eliciatur. Lego itaque: *Plorare flere nunc significat, at apud antiquos plane inclamare, et cum praepositione implorare inclamare, id est invocare in regis Romuli* etc. Nunc omnia plana. Sed non praetereundum in lege Numae pro *esto* schedas habere *estod*, quomodo antiquos scripsisse tradit Quintil. lib. I. cap. 7.: *Ut Latinis veteribus d plurimis in verbis ultimam adiectam, quod manifestum est etiam in columna rostrata, quae est C. Duilio in foro posita: in ea columna legitur: altod, marid, pugnandod.* *Dac.* Adde supra *Endoplorato: Explorare: Implorare.* *Goth.* *Latii.* Tatii. *Idem.* De littera *d* paragogica cf. Bopp. in Vergleichende Zergliederung cet. in Abhandlungen der Berliner Akademie 1826. pag. 94. seqq.

Pedulla. (Ad p. 203.) Neque Graecum verbum extat, neque Latinum quid significet constat. *Ant. Aug.* Eadem et *Pedalia.* Glossarium: *Pedale*, *ποδεῖον.* *Scal.* Optime Voss.: *Pedulia quae dicunt πέδιλα Graece* etc. Non enim *pedullum*, sed pedule dicitur. Pedule socculus pedum. *Dac.*

Penem. Codam pro cauda usos veteres notat Marcellus Nonius (pag. 86. Merc.). Vide *October.* Et de hoc verbo Cicero epistol. 22. lib. IX. Vide *Peniculi* et *Penitam.* ***Ant. Aug.*** Versus Naevii leviuscule contaminati ita legi debent:

Theodotum compella, qui aris compitalibus
Sedens in cella circumtecta tegetibus
Lares ludentes peni pinxit bubulo.

Quid sit penis bubulus vide in Coniectaneis. Nam male interpretatur Festus. *Coena pura*, quam vocat, est, qua fungebantur, cum in casto essent. Glossarium: *Coena pura προσάββατον imitatione Gentilium παρασκευὴν Iudaeorum ita vocat.* ***Scal.*** *Penis* cauda, quod ab animali dependet, inde propter similitudinem *peniculus*, nam caudis ad extergendas mensas et excutiendum pulverem veteres utebantur, ut nos hodieque utimur. In Moreto Virgilii (23.):

Perverrit cauda silices gremiumque molarum.

Pessime Festus penem bubulum grandem peniculum interpretatur. Penis bubulus est cauda bubula, qua et ad peniculorum et ad muscariorum usum veteres utebantur. Ad peniculorum usum supra Naevius: ad muscariorum Aelian. (H. A. pag. 344. ed. *Jacobs.*): *ἐκ τούτων δὲ τῶν βοῶν καὶ τὰς μυιοσόβας ποιοῦνται.* ***Dac.*** Vide infra *Peniculi.* ***Goth.*** *Tunicularia.* Cunicularia. ***Idem.*** *Compellas.* Compellat. ***Idem.*** *Offa penita.* Vide infra *Offam penitam.* Arnob. VI. ***Idem.*** *Penem.* Adde *Penitam.* ***Idem.*** Cf. Doederlin. Syn. Lat. tom. IV. p. 149. *Penis* a *pendere*, cuius deminutivum *mentula*, quasi *pendula*, a qua forma non magis differt illa, quam a *μέρος pars*, a *μόρος fors*, ab *ὕπνος somnus* (supnus) et multa id genus alia.

Propius sobrino. Frequentior usus iurisconsultorum patris vel matris consobrinum ita appellat. Vide Caium et Paulum lib. XXXVIII. Digest. tit. de gradibus. ***Ant. Aug.*** Caius lib. I. Dig. grad. et ad fin.: *Propior sobrino, propior sobrina sunt patrui magni, amitae magnae, avunculi magni, materterae magnae filius filia.* Paulus lib. X. §. 9. D. de grad.: *Personae, quas enumeravimus a patrui magni filio, ei, de cuius cognatione quaeritur, propius sobrinis vocantur. Nam, ut Massurius ait, quem quis appellat propiorem sobrino, qui est patris matrisve consobrinus aut consobrina, ab eo consobrini consobrinaeve filius, filia nominatur.* Item paulo post: *His omnibus, quod a patrum nepote proposuimus, is, de cuius cognatione quaeritur, propius sobrino est: nam patris vel matris eorum consobrinus est.* ***Dac.*** Ita in tit. Cod. unde legitimi: nostris propior sobrino l. 1. in fin. l. 10. §. quinto gradu. ff. de gradib. ***Goth.*** *Filia.* Filius. ***Idem.***

Possessio. Aliqua sunt mendosa et manca. Ea nos ita scriberemus: Non enim possessio est, nisi in iis rebus, quae tangi possunt. Auctore praetore, qui dicit: se possidere, is vere potest dicere etc. Q. D. A. significat quo de agitur. Illud *nemo ex his, qui* deesse videtur verbum *litigant* aut *pro his, qui* scribe *reis.* ***Ant. Aug.*** Ait in legitimis actionibus nullam fuisse his verbis conceptam: *Hanc possessionem meam esse aio. Possidere* autem, ut illud obiter addam, est a *pos* pro *potis* et *sedere.* Hoc intellexit Paul. lib. I. de adquirenda vel omittenda possessione: *Possessio appellata est, ut et Labeo ait, a sedibus quasi positio, quia naturaliter tenetur ab eo, qui ei insistit, quam Graeci κατοχὴν dicunt.* Grot.: *Possidere est alicubi sedere, uti loco pos, id est potens sit, itaque primum de rebus soli dici coepit, deinde et ad res mobiles transferri.* ***Dac.*** *Sed ad interdictum venit.* Id est ad ius, ad praetorem. Petron.: *Ut si nollet aliam rem domino reddere, ad interdictum veniret.* ***Idem.*** *Uti nunc possidetis.* Solemnis formula interdicti: *uti possidetis.* Aliter tamen paulo apud Ulpian.: *Ut eas aedes, q. d. a., nec vi, nec clam, nec precario a. a. a. possidetis, quominus ita possideatis, vim fieri veto.* Literae *a. a. a.* significant *alter ab altero.* ***Idem.*** *Nec vi, nec clam, nec precario.* His tribus mala fide aliquid possidetur. Sic Chaerea apud Terent. Eunuch. Act. II. sc. 3. (28.) tria haec lepide coniunxit: *Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario Fac tradas.* ***Idem.*** *Possessio.* Vide l. 3. ff. de acquir. possess. Theophil. Inst. de interd. ***Goth.*** *Usus quidam agri* dixi l. 115. ff. de v. signif. ***Idem.*** *Uti nunc possidetis* v. l. 1. ff. et Cod. uti possidetis. ***Idem.***

Praefecturae. (Ad p. 204.) Illa verba mendosa sunt: *Praefecti quatuor viginti sex virum num pro populi suffragio.* Fortasse scribendum est: *Praefecti quatuorviri et sexviri annui, qui populi suffragio* etc. ***Ant. Aug.*** Quae egregiam antiquitatis cognitionem continent, ea non levibus mendis inquinata sunt. Sunt autem haec ex prisca scriptura: *In quas solebant ire praefecti quatuor viginti sex virum num pro populi* etc. Lego: *In quas solebant ire praefecti, qui, autore viginti sex virum numero, populi suffragio creati.* Recte sane. Neque enim quicquam populus sciscebat sine auctore. Itaque et leges auctore quodam semper sciscebat. Ex vocibus, *qui auctore*, factum erat *quattuor*, mendo satis proclivi ac propenso. ***Scal.*** *Praefecturae.* In quas praefecti mittebantur ut praetores in provincias. Civitates autem, quae iniquae ingrataeve erga populum R. fuerant ac

fidem datam semel atque iterum fefellerant, ubi primum in potestatem ditionemque erant redactae, in praefecturae formulam referebantur. Unde liquet, praefecturarum conditionem omnium fuisse durissimam et a coloniarum et municipiorum fortuna diversam. Aliquando tamen idem oppidum et praefectura et municipium fuit, ut Fundi, Formiae, Cumae, Acerrae, Anagnia etc. Quae praefecturae erant, quatenus in eas praefectus iurisdictionis causa mittebatur, nec in iis magistratus ad ius dicendum creabantur: municipia vero, quatenus iure civitatis vel cum suffragio vel sine suffragio utebantur. *Dac.* *In quas solebant ire.* At Cuiacius lib. XII. observat. cap. 24.: *In quas solebant ire praefecti quatuor ex* 16. *viris, qui populi suffragio creati erant. Idem. Calatiam Calatium.* — *Allifas Allicas. Goth.* Vide Casaubon. ad Suet. Aug. c. 36.

Parret. (Ad p. 204.) Vide *Paret.*

Portum. (Ad p. 204.) Male alicubi haec lex scripta est: *Qui testimonium defugerit.* De voce *obvagulatum* vide *invagulatio.* Ibi etiam hanc legem reperies. *Dac.*

Patrocinia. De his Dionys. lib. II. (c. 9. pag. 84.). Vide *Patres. Ant. Aug.* A *patrono* potius per syncopen *patrocinium. Dac.*

Posticam lineam. Quae ab oriente ad occidentem, ut *antica*, quae a meridie ad septentrionem. Gloss. *antica linea διάμετρος*, nempe quae posticam lineam mediam secat. Quae sequuntur divinare non possum, videntur tantum esse verba Servii Sulpicii. In fine *frumentum danto. Dac.*

Pontina. Infra: *Pontina tribus a Pontia urbe dicta est, a qua et Pontina palus. Scal.* Sigonius legendum putabat: *Pomptina tribus a Pometia urbe, a qua et Pomptina tribus.* Sed frustra. Pontina enim a Pontia urbe Volscorum prope Terracinas. *Dac.*

Papiria. Interpretem desiderat. *Ant. Aug.* Papiriae tribus meminit Liv. et Dionys. Ab agro Papirio circa Tusculum sic dicta. De *Papinia* vide suo loco. *Dac.* Cfr. Val. Max. IX, 10, 1.

Pupinia. Quae infra desunt, divinare non possum. Agri Pupinii sive Pupiniensis meminit Cicero contra Rull. (c. 2, 96) et Liv. lib. IX. (c. 41.) et lib. XXVI. (c. 9.). *Papiniam* vocat Varro lib. I. (I, 9.) de Agricultura: *In Papinia neque arbores prolixas, neque vites feraces, neque stramenta crassa videre poteris. Pupinam* Val. Max. (IV, 4.) eiusque solum sterile ac aestuosissimum dicit. In eo fuere prata Quintia, trans Tiberim. Vide *Quintia. Dac.* Apud Varronem l. c. pariter atque apud Val. Maxim. nunc editur recte *Pupinia.*

Popillia. Si extaret Varronis liber de tribubus, non desideraremus Festi interpretationem. Nunc quid reliquum est? *A progenitrice*, inquit Paulus, *traxit vocabulum;* an tota tribus progenita est ab aliqua Popillia? Hoc mihi non fit verisimile. Libentius a familia dixerim appellatam tribum, vel familiam potius a tribu. Ex Festi vestigiis quid assequimur? Popilliam unam fuisse ex 35. (tot enim fuere) foederis publici nomine, vel quid simile. De Pinaria sorore cur addatur, ignoro. Fuit quidem Pinaria familia antiquissima, quae ab ipso Hercule dicitur sacerdotium accepisse, ut Cicero pro Domo, Dionys. lib. V. (pag. 32.) Vergil. lib. VIII. (v. 270.) Liv. lib. I. (c. 7.) et alii referunt. Sed Pinariae tribus nomen nusquam reperi, neque quid habeat cum Popillia commune. Popillii cognomento Laenates satis nobiles fuerunt Consulares et triumphales viri, licet plebeii. Pinarii patricii maiorum, ut credendum est, gentium. Vide *Potitium. Ant. Aug. Popillia tribus una triginta quinque tribuum, tot enim fuerunt. Dicta a Popilliae felici nomine, a quo et tribus Pinaria a sororis eius nomine.* Non dubium est, ita scripsisse. Nam quid manifestius, quam a Popillia femina dictam tribum, cuius nomen auspicatissimum habebatur ac bonae scaevae, ut tunc loquebantur. *Scal.* Ait a Popillia femina dictam tribum, cuius nomen auspicatissimum habebatur ac bonae scaevae, ut tunc loquebantur. Verum Sigonius dubitat a locone, an a viro dicatur, ut et Onuphrius, qui mavult a nescio quo loco dictam, qui in Volscis prope Pontinam fuerit. Sed vide post *Pugio. Dac.* Adde infra *Potitium. Goth.* Lege apud Festum: *Popillia tribus una quinque et triginta tribuum, tot enim fuerunt, a Popilliae gentis felici nomine appellata*, cet. Apud Paullum vero legas ita: *Popillia tribus a Popillia gente traxit vocabulum.* Accidit enim quod in his Festi commentariis saepe accidisse Paullo epitomatori videmus, ut ipse exemplum, ex quo sua conscribillaret, propter compendia scripturae non intelligeret. Quapropter quum apud Festum sic scriptum esset: *Popillia tribus una triginta quinque tribuum, tot enim fuerunt, a Pop. ge. felici nomine* cet.; fecit ille: *a progenitrice traxit vocabulum.* Nisi forte statuas, librarios Paulli demum ex non intellectis compendiis: *a Pop. ge.* fecisse *a progenitrice.* Cetera vero quae apud Festum manca et lacerata sequuntur, vereor, ut recte expleta sint. Quis enim unquam de *tribu Pinaria* audivit? Ne Pinariae quidem gentis mentionem h. l. factam esse puto; sed fortasse subiecerat Festus aliud exemplum fausti nominis cuiusdam, cuius reliquiae tantum comparent in litteris: *pinaria a sorori.*

Populi. (Ad p. 205.) *Populi commune est in legibus ferendis cum plebe suffragium. Nam comitia centuriata ex patribus et plebe constant in centurias divisis. Sed cum plebes sine patribus tributis comitiis convenit, quod plebes scivit plebeiscitum vel plebiscitum ea de causa appellatur.* Haec Pompeius Festus fortasse scripsit, quod tamen affirmare non audeo. Vid. Gell. lib. X. cap. 20. et lib. XV. cap. 27. Caius cap. 237. de verbor. signif. Iustin. lib. I. Instit. titulo de iure nat. Boeth. in topic. Isidor. lib. V. Etymol. *Ant. Aug.* Hos hiatus olim felicissime expleverat Antonius Augustinus. Vide *Patrum commune. Dac.*

Prorsi. De hoc verbo ad Ausonium diximus. Significat rectum et prolixum, unde tunica prolixis villis, prosa tunica. Glossarium: Prosa, pexa tunica, *πεξὸν ἱμάτιον*. Prorsus ergo *εὐθύς* et prorsum *εὐθύ*, ut in exemplo Catonis: *prorsus devertebantur pro hospitibus ad amicos suos.* Prorsus *εὐθύ*. *Scal.* Prorsi limites secundum agri longitudinem ab aequinoctiali occasu ad ortum aequinoctialem directi, ideoque *ortivi* dicti et *antici*. Vide *prorsus*. *Dac.* Ita apud Hyginum de limitibus et apud varios auctores de limitibus, quibus opponuntur transversi. *Goth.*

Pugio. Vel a *pungo*, vel a *pugnus*, quod pugno facilius comprehendatur. Prius etymon Festus sequitur. *Dac.* . . . . . *no* . . . . . . Haec non sunt huius loci. Nam ut ex vestigiis odoratus sum, verba sunt Festi de Popilia tribu, unde epitomen suam hanc Paulus confecit: *Popilia tribus a progenitrice traxit vocabulum.* Lege modo: *Popilia tribus a nomine progenitricis traxit vocabulum. Nam consueverunt non solum a viris, sed a feminis quoque tribus nominare. Idem.* Adde Nonium (pag. 553. Merc.) in *Pugio.* Glossis *παραξιφίδιον*, *παραζώνιον*, quod alibi *παραζώνιος μάχαιρα*, et sica: alio item loco *ξιφίδιον*. *Goth.*

Praebia dicuntur. Praebia a praebendo, inquit Festus. Idem tamen infra a prohibendo, quod verum etymon. Sed legendum *Proebia* per *oe*, vel quod magis placet *proebra*; ut ab inhibendo *inebrae*, sic *proebra* a prohibendo. Sunt autem *proebia* seu *proebra τὰ ἀλεξίφθονα*, amuleta. Varro lib. VI. de L. L. (VII, pag. 386. Sp.). *Proebia*, vel ut Scal. *proebra*, *a prohibendo usitatum, quod sint remedia in collo pueris.* Eandem vim habebant apud Graecos annuli, qui dicebantur *φυσικοί* vel *φαρμακῖται δακτύλιοι*. Meminit Aristoph. in Plut. (v. 883. seq.):

Οὐδὲν προτιμῶ σου. φορῶ γὰρ πριάμενος
Τὸν δακτύλιον τόνδε παρ' Εὐδάμου δραχμῆς.

Dac. Vide infra *Praedia. Goth.* Cf. Scalig. in Coniect. ad Varron. pag. 161. et pag. 167. ed. Steph.

Parare inter se munus. (Ad p. 205.) Posterior pars huius capitis adhaesit post *Pappi*. Locum adi. *Dac.* Ibi haec dixit Ant. Aug. „Post v. *Pappi*: Fragmentum Festi pertinere arbitror ad verbum *parare*, pro quo saepius Livius *comparare* scribit. *Consules aut sortiantur, aut inter se comparent*, quibus significatur, ut conveniat inter eos de provinciis, quam quisque habiturus sit, aut sortito eas assequantur. Livius init. lib. XXX.: *Consules cum de rep. belloque ad senatum retulissent, censuerunt patres, ut Consules inter se compararent sortirenturve, uter Bruttios adversus Hannibalem, uter Etruriam ac Ligures provinciam haberet.* Et lib. XXXII. (c. 8. init.): *Decreverunt patres, ut provincias Macedoniam atque Italiam Consules compararent inter se sortirenturve.* Et lib. XXXVII.: *Cum senatus aut sortiri aut comparare inter se provincias Consules iussissent. Ant. Aug. . . . et in comitio quoque.* Hic agebat Festus de eo, quod dicitur consules inter se parare provincias, quod aliter comparare provincias dictum fuit: *Consules aut sortiantur, aut inter se comparent.* Quibus significatur, ut conveniat inter eos de provinciis, quam quisque habiturus sit, aut sortito eas assequantur. Sed verba Festi male divulsa sunt, nam prior pars capitis adhaesit post *praebia*. Huc igitur retrahenda et sic concipiendus locus integer ex sched.: *Parare inter se munus dicebatur, cum sortitio fiebat a magistratibus P. R., uter magistratus utramque rem acere deberet, aut inter se compararent de rebus lege mandatis, itaque in senatu et in comitio quoque* etc. *Acere* pro *agere*, ut supra *acitare* pro *agitare*. Non solum autem magistratus sortiebantur, utrum exire, utrum domi manere oporteret, sed etiam praetores, qui in urbe ius dicturi erant, sortiebantur, antequam magistratum inirent, quis de ambitu, quis de veneficiis etc. ius dicturus esset. *Dac.* Vide Sallust. in Iug. Cic. I. ad Att. *Goth.* Cf. Ernesti in Clavi Cic. s. v. *Praetor.*

Peregrinos inter. (Ad p. 205.) Ista *Pr. dr.* interpretor *praetor datur.* Verum est, quod ait, primum creatum fuisse unum praetorem urbanum, nempe ann. 388. et deinde propter magnam peregrinorum turbam alterum praetorem, nempe peregrinum adiectum ann. 501., illum inter cives, hunc inter cives et peregrinos ius dicentem, sed crevit postea praetorum numerus. Creati enim usque ad 18. Vide Lips. Antiquit. Rom. lib. I. cap. 10. *Dac.* V. I. 2. §. post aliquot ff. de orig. iur. *Goth.*

Praemetium. Vide *Sacrima. Ant. Aug. Προλόγιον.* Vide Coniectanea (p. 75. ed. Steph.). Glossarium: *Praemetivum ἡ πρὸ θερισμοῦ Δημήτρας θυσία. Scal.* Praemetium frugum primitiae, quod sacrificii

causa ante praemetebatur. Lacones vocant προλογίαν; quod Cereri offerebant post messem factam *florifertum* vocabant. Vide in v. *Sacrificium;* quod ante messem *praemetium. Dac.* Alii *Praemessum.* Dixi etiam ad Varronem. *Goth.*

Protelare. Protelo ducere, id est uno tenore ac ductu aratrum sive alia ducere, trahere, cui contrarium *strigare.* Lucil. lib. VI.:

Quem neque Lucanis oriundi montibu' tardi
Ducere protelo validis cervicibu' possent.

Et lib. XII.:

Hunc iuga mulorum protelo ducere centum
Non possunt.

Protelo ducere Graeci dicunt ἀμπρεύειν et ἐξαμπρεύειν a voce ἀμπρόν, qui vice timonis inter medios boves tendebatur, ut hodie etiam aliquando, quare scriptor Glossarii protelum interpretatur ἔξαμπρον. Unde falso sibi persuaserunt viri docti *protelum* esse lorum, quod alio nomine *cossum* dicitur. *Protelum* et *protelo* nihil aliud notat quam continuationem, tenorem et est a τῆλε *longe*, sive potius a *telo* et *telum* a τῆλε. Quod etymon ex aliorum sententia refert Donatus. Notat igitur proprie, ut optime Voss., continuatam teli e balista impulsionem, sive cum prorsus aliquid longe traditur, velut telum balista emissum. Unde protelare, longe propellere, eiicere, fugare. Turpilius Lemniis:

Propter peccatum pauxillum indignissime
Patria protelatum esse saevitia patris.

Et Terent. Phorm. I, 4, (35.). *Dac.* Vide Nonium (pag. 362. Merc.) in *Protelare.* Sic Nonio (pag. 159. Merc.) *Protollere. Goth.* Τῆλε. *Thae. Idem.*

Privato. Liv. lib. IV. (c. 59.) scribit 17. anno ante captam urbem: Decrevit senatus, ut stipendium miles de publico acciperet, cum ante id tempus de suo quisque functus eo munere esset. *Ant. Aug.* Privato sumptu se alebant milites antequam stipendia mererentur, quod in id duravit tempus, quod fuit paullo ante quam urbs capta est a Gallis, a quo sine publico stipendio milites non fiebant. *Scal.* Liv. lib. IV. sect. 59.: *Additum deinde* (ann. U. C. 349. ante captam urbem a Gallis ann. 17.) *omnium maxime tempestivo principum in multitudinem munere, ut ante mentionem ullam plebis tribunorumve decerneret senatus, ut stipendium miles de publico acciperet, quum ante id tempus de suo quisque functus eo munere esset. Dac.*

Porci effigies. Ut et *Minotauri.* Vide supra *Minotauri.* De aquila vide Plin. X. c. 4. *Goth. Porca foedus firmari solet.* Vide supra *Foedus* et *Foeciales.* Livium I. (c. 24.) Varro II. de r. r. 4. Virg. VIII. (v. 641.) Quintil. VIII, 3. De porcis adde *Depubem, Dissulcus, Faustulum, Propudianus. Idem.* Cf. Creuzer. Antiqq. Rom. §. 237. pag. 292. et qui sunt ibi citati.

Polimenta. In verbis Festi initio duo verba desiderantur. Alterum est (*Polimenta,*) alterum esse poterit (*veteres.*). *Ant. Aug.* Arnobius lib. VII.: *Polimenta sunt ea, quae verecundius proles dicimus.* Idem de prolibus lib. V.: *Parte altera proles cum ipsis genitalibus occupat.* Idem: *Circumiectas prolibus diripientem membranulas. Scal.* Plaut. Menaechm. Act. I. sc. 3. (28.):

— — *aut polimenta porcina aut aliquid ad eum modum.*

Inepte Festus a *politione.* Sunt enim a *polis* seu *polulis.* Erant autem *polae* seu *polulae* pilae ex aluta, molli tomento farctae, quibus datatim ludebant in foro, unde *polire* pila ludere dicebant veteres et id tractum a Graeco. Nam φαλὸς Graece significat *veretrum*, quod gestabatur in pompa Liberi. Primum ita vocabatur, quamdiu fieret ex ficu; postquam ex aluta rubra fieri coeptus dictus πολίων, ab eo *polae* Latinae, quae ex aluta fiebant. Et polimenta testiculi porcorum dicti, postquam ex illo folliculo evaginati erant in castratione. Scal. in Coniectaneis (pag. 66. ed. Steph.) ad Varronem. Sed mere fallitur Scaliger: *Polla* a Graeco πάλλα, id est *pila.* Hesych. πάλλα, σφαῖρα ἐκ ποικίλων πεμμάτων πεποιημένη. Pro πάλλα Aeolice πόλλα, unde *polla* et *pollire,* pila ludere, et *pollio* ὁ παλλοράψος; polimina autem a *pola* pro *polla* etc. *Dac.* Huc pertinet l. 9. §. 5. l. 13. §. si fullo vestimenta polienda 6. ff. locati. Adde supra *Depolitum.* Hinc Gloss. Polit κνάπτει, κνάπτω polio, unde κναφεύς fullo, et politor σμήκτης, qui et alio loco pumicator. *Goth. A politione segetum* l. 52. §. 2. ibi aut agrum politori damus ff. pro socio. Adde supra *Depolitum.* Adde Nonium (pag. 66. Merc.) in Politiones agrorum. *Idem.*

Pater patrimus. Vide *Matrimi ac patrimi. Dac.* Vide infra *Patrimi. Goth.*

Portisculus. Utitur hoc verbo Plautus in Asinaria. *Ant. Aug.* Glossae: *Porticulus* κελευστής. Qui est praeco alias, is in nave portisculus. Praeco audientiam faciebat in Comitiis, in sacris et spectaculis

faventiam: portisculus modum remigibus dabat. In verbis Catonis dicitur Viros Romanos, qui remiges scripti erant, per portisculum sub flagro veniisse. In quo est duplex antiquitatis notio: una cives Romanos ob capital admissum prius verberibus caedi, deinde numero sestertio, si Romae essent trans Tiberim venire solitos: altera, qui flagris caedebantur, ii sub praecone, aut si remiges essent, sub portisculo caedebantur. Horatius (Epod. IV, 12.):

Sectus flagellis hic triumviralibus
Praeconis ad fastidium.

Scal. *Portisculus* et hominem et perticam, qua is utebatur, significat. Nonius (pag. 151. Merc.): *Portisculus proprie est hortator remigum, hoc est, qui eandem perticam tenet, quae portisculus dicitur, qua excursum et exhortamenta moderatur.* De pertica Plaut. Asin. Act. III. sc. 1. (15.):

Ad loquendum atque ad tacendum tute habes portisculum.

Dac. Mesonauta videtur appellari in l. 1. §. 2. ff. Nautae, caupones, cuius munus χειρέμβολον, id est manus immissionem facere D. l. 3. §. 3., quod Livius lib. XL. (c. 4.) hortationem remigum, Graeci κέλευσμα vocant, unde Glossis porticulus κελευστής. *Goth.* *Veniere passim.* Dixi ad l. 4. §. 10. ff. de re militari. l. 5. §. 1. l. 19. ff. de captivis. *Idem.* *Porticulus* verius scribatur, an *portisculus*, dubium videri potest. Certissimum enim est, non aliunde descendere, nisi a *portitor*, qui est πορθμεύς. Si videtur *porticulus*, sine *s*, rectius scribi, longa censenda est syllaba penultima. Sic enim Laberius: *Nec pármularum púlsus, nec portículi.* Cf. Voss. Etym. s. v. De etymo sic existimo. Quemadmodum *Procul*, *Proculus*, a *procellendo* (cf. Doederlin. Syn. Lat. tom. II. p. 98.); sic *porticulus* a *portando* et *cellendo*, sive a *portu* et *cellendo* dictum videri possit, longa antepenultima, quemadmodum eadem producitur in v. *periculum*. At in v. *periculum* producitur antepenultima, quia descendit ab antiquo *pario* sive *perio* (cf. *comperio*, *experior*, *aperio*); qua de caussa fortasse *s* illud antepenultimae in *portisculus* euphoniae caussa insertum statuamus. De quo *s* euphonico cf. Bopp. in Zergliederung cett. pag. 82. Ceterum *Porticulus* etiam in Glossis.

Pro scapulis. Lege in exemplo Catonis: *hostem percussi.* *Scal.* Ratio huius corruptelae est, quod cum priores duae literae *ho* in exemplari non apparerent, ex reliquis *stem* disiunctis fecere *siem*. Pro *profuit* lege *profui.* *Dac.* Pro *tergo* Livius dixit lib. X. (c. 9.) *Ius virgarum* Plin. X. *Goth.* *Complures leges erant in cives rogatae, quibus sanciebatur poena verberum.* Dixi ad l. 8. §. 3. ibi: ut verberibus necetur. ff. de poenis l. 8. ff. ad l. Iul. de vi publ. Vide Apostolorum acta cap. 22. Gell. (VI, 14.). *Idem.*

Primanus. Emendatiore, ut opinor, libro usus est Paulus. Nam nos in veteri neque Catonis verba, neque significationem habemus, cum tamen nihil in hac parte lacerum existat. Sed et interpretatio Pauli est consideranda. Nam si de stipendio attributo primae legioni intelligamus, hic erit non tribunus militum, neque tribunus aerarii, sed scribarum vel notariorum tribunus. Varro lib. IV. de L. L. (pag. 180. Sp.): *Quibus attributa erat pecunia, ut militi reddant, tribuni aerarii dicti.* Vide *Aerarii.* *Ant. Aug.* Quae hic desunt, reiecta videntur post caput sequens. Nihil tamen hic video, neque satis coniicio, unde explicatio, quam in sua Epitome Paulus addidit. Eius enim nulla vestigia in reliquiis Festi. Primanorum mentio apud Tacit. lib. XVIII. (Histor. II, 43.): *Primani stratis una et vicesimanorum principibus aquilam abstulere.* *Dac.*

Properare. Vide Verrium in Incertis ex Gell. lib. XIII. cap. 14. *Ant. Aug.* Verba, quae hic posita sunt, non sunt Festi, sed Catonis, quae integriora ab Isidoro cum sui auctoris nomine citantur ita: Marcus Cato: *Qui unumquodque mature transigit properat, qui multa simul incipit, nec perficit, is festinat. Ego unumquodque, quod adortus eram, transigebam.* *Scal.* Vide et Nonium (pag. 441. Merc.). *Festinare* igitur est temeraria et praecipiti celeritate aliquo contendere: *properare* cito et strenue progredi, ut mature perficias quod intendis, idem quod *maturare.* Virgil. IV. Georg. (I, 260.):

Multa forent quae mox coelo properanda sereno
Maturare detur.

Sallust. Iugurth. (LXIV. fin. Cort.): *Animo cupienti nihil satis festinatur.* Nonius ita distinguit, ut *properare* sit animi ad res aliquas contendentis, *festinare* corporis necessitatibus obsequentis. Sed haec veterum auctoritate refelluntur, apud quos *properare* et *festinare* promiscue accelerare significant. Virgil. IV. Aen. (310.):

Et mediis properas aquilonibus ire per altum.

Et lib. II. (373):

Festinate viri, nam quae tam sera moratur
Segnities.

Plautus (Menaechm. IV, 2, 64.): *Properate prandium.* Ennius: *Festivum festinant diem.* Virgil. XII. Aen. (425.): *Arma citi properate viro.*

Sallust.: *solas festinate.* Lego: *soleas festinate.* *Dac.* De discrimine, quod intercedit verbis *properare* et *festinare*, cf. Doederlin. Syn. Lat. tom. II. pag. 134. seqq.

Prorsus. Quasi *proversus*, id est *ante versus* et prorsus, id est recta. Unde adiectivum *prorsus, a, um* pro recto. Inde prorsi limites, *prorsa* supple *oratio*, et *Prorsa Dea*, quae rectos partus educeret. Ex prorsus postea fecere *prosus*, ut a *rursus rusus*, a *sursum susum* etc. Et inde *prosa*, *prose.* Quam vocem Latinam esse perperam negant viri docti. *Dac.* *Πρό. Πρός.* *Goth.*

Prohibere. (Ad p. 206.) Comitia multis ex causis aut ineunda vetabantur, aut inita solvebantur, aut habita vitiabantur et fiebant irrita. Veluti ex comitiali ritu vel omisso, vel perperam obito: ex magistratus de coelo servantis spectione sive inspectione: ex nuntiatione sive obnuntiatione magistratus, qui de coelo servarat, ex omine infausto, ex fulgure, fulmine, tonitru; ex morbo sacro, caduco, qui et ideo comitialis dictus est, et ex aliis, quae in historiis diligens lector annotabit. *Dac.* *Domi cum auspicamus.* Ait Cato quae auspicantium et sacrificantium religionem et omina turbare solent et impedire, ea, nisi a sacrificante vel auspicante fuerint intellecta, nullum vitium facere, veluti siquis servus aut ancilla sub centone crepuit, id est sub stragulis, vel si quis servus vel ancilla dormiens morbo comitiali correptus fuerit. In fine legitur etiam: *ne id quidem mihi vitium facit.* Quod magis placet. Supra pro *Dium* quidam *Deum.* Sed nihil necesse. *Idem.* *Morbo, qui vulgo quidem maior.* Vide quae scripsi ad l. 4. §. 5. et l. 53. ff. de aedilit. *Goth.* *Comitialis.* Vide D. l. 53. *Idem.*

Penatores. (Ad p. 206.) Mendosum esse opinor. *Ant. Aug.* Suspicor Festum in corruptos Catonis codices incidisse, ubi male *penatores* pro *venatores* legebatur. Id innuit vox *piscatores.* Lege modo. Pro *ficisedarum*, quod monstrum est, legebat Fulv. Urs. *Feci sed cibum dedi.* Ego propius ad scripturam *sed aurum dedi.* Ait Cato: *postquam nautas ex navibus eduxi, non ex militibus atque nautis feci piscatores et venatores,* hoc est, non eis dixi, ut si edere vellent, vel piscarentur vel venarentur, *sed eis* cibum *dedi*, vel *aurum*, quo cibum pararent; quare certa est coniectura mea. *Dac.* *Nautas.* Nativitas vel navitas. Vide supra *Navia.* *Goth.* *Ficiscedarum.* Ficedularum. *Idem.*

Pilates. De pilate lapide nihil habeo, quod dicam, ita super eo alii omnes scriptores tacent. *Dac.* *Pilates.* Pelastes. *Goth.*

Peculatus. Vide supra.

Peregrina. Vide Verrium ex Plinio lib. XXVIII. cap. 2. de diis evocatis, de quibus plura Macrob. lib. III. (c. 5. *Dac.*) Sat. *Ant. Aug.* In oppugnationibus ante omnia Sacerdotes Romani Deum, cuius in tutela esset oppidum, quod obsidebatur, verbis conceptis evocabant, promittebantque illi eundem aut ampliorem locum cultumque. *Dac.* Servius II. Aen. ad illa verba: *Excessere omnes aditis arisque relictis.* Adde l. 9. §. illud notandum. 2. in fin. ff. de rerum divis. *Goth.* *Conlata* conata vel *coacta.* *Idem.*

Potitium. (Ad p. 207.) Verbum *profanasset* est apud Catonem de re rustica (c. 50. et 132.). Item quod ait, *ex familia numero duodecim*, suspectum est. Nam Livius lib. IX. (c. 29.) scribit ex duodecim familiis triginta puberes fuisse, et Valer. Max. lib. I. cap. 11. Ideo deleto *ex* scriberem: *cum essent familiae numero duodecim.* Vide *Putitum.* *Ant. Aug.* Scribe: *cum essent eae familiae numero duodecim.* *Scal.* Potitiorum et Pinariorum familiam Herculis ministram fuisse vel pueris notum est. Vide Virgil. lib. VIII. (269.) et ibid. Serv. Vide et Dionys. Halicarn. lib. I. De ara, quae proprie maxima dicebatur, vide Serv. ad illud Virgil. (Aen. VIII, 271.):

Hanc aram luco statuit, quae maxima semper
Dicetur nobis et erit quae maxima semper.

Et Ovid. (Fast. I, 581.):

Constituitque sibi, quae maxima dicitur, aram.

Dac. *Profanasset. Profanatum est, quod in sacrario polluctum.* Varro lib. V. de L. L. (lib. VI. pag. 230. Sp.). *Idem.* *Usque ad Appium Claudium.* Idem Livius lib. IX. cap. 29.: *Eodem Appio auctore Potitia gens, cuius ad aram maximam Herculis familiare sacerdotium fuerat, servos publicos ministerii delegandi caussa solennia eius sacri docuerat. Traditur inde dictu mirabile et quod dimovendis statu suo sacris religionem facere possit, quum duodecim familiae ea tempestate Potitiorum essent; puberes ad triginta, omnes intra annum cum stirpe extinctos: nec nomen tantum Potitiorum interiisse, sed Censorem etiam Appium, memori Deum ira post aliquot annos luminibus captum.* Haec Liv. Vide *Putitium* infra. Id autem accidit ann. ab U. C. CDLXI. *Dac.* *Pinarius, quod non adfuit.* Pinariis et Potitiis ostenderat Hercules, ut sibi mane et vesperi sacra facerent. Perfecto

itaque matutino sacrificio, cum circa solis occasum essent sacra repetenda, Potitius prior advenit, Pinarius postea, extis iam redditis. Unde iratus Hercules statuit, ut Pinariorum familia tantum ministra esset epulantibus Potitiis et complentibus sacra. Unde etiam Pinarii dicti sunt ἀπὸ τῆς πείνης, *a fame*, nam senem illum Pinarium constat alio nomine esse nuncupatum. *Idem. Pinarium.* Vide supra *Popillium.* Macrob. I. Sat. 12. et III. cap. 6. *Goth. Ara, quae maxima.* In ea lectisternium non fiebat. Custodiebatur in eodem loco, ut omnes aperto capite sacra facerent. Macrob. III, 6. *Idem.*

Plebeiae. Pompeii verbis addi potest, quod Livius scribit lib. X.: *Insignem supplicationem fecit certamen in sacello pudicitiae patriciae, quae in foro Boario est ad aedem rotundam Herculis inter matronas ortum. Virginiam A. F. patriciam plebeio nuptam L. Volumnio Cos. matronae, quod e patribus enupsisset, sacris arcuerant.* Et postea: *In vico Longo, ubi habitabat, ex parte aedium, quod satis esset loci modico sacello exclusit, aramque ibi posuit, et convocatis plebeiis matronis conquesta iniuriam patriciarum: hanc ego aram, inquit, Pudicitiae Plebeiae dedico* etc. *Eodem ferme ritu et haec ara, quo illa antiquior, culta est, ut nulla nisi spectatae pudicitiae matrona et quae uni viro nupta fuisset, ius sacrificandi haberet. Vulgata dein religio a pollutis, nec matronis solum, sed omnis ordinis feminis, postremo in oblivionem venit.* A Festo historia aliter paulo narrari videtur. *Ant. Aug.* Quae infra desunt, integra praestari difficile. Videtur tamen Festus haec vel his similia scripsisse: *Plebeiae pudicitiae sacellum in vico Longo est, quod cum Virginia Patricii generis femina connubio facto inter patres et plebem, nam patricia plebeio homini Lucio Volumnio consuli nupserat, dedicasset, eodem ritu, quo sacellum patriciae pudicitiae cultum est, ut matrona, quae uni viro tantum nupserat, sacrificandi in eo ius haberet.* Haec ita odoratus sum ex Livio lib. X. cap. 23.: *Insignem*, inquit, *supplicationem fecit certamen in sacello pudicitiae patriciae, quae in foro Boario est ad aedem rotundam Herculis inter matronas ortum. Virginiam Auli filiam patriciam plebeio nuptam Volumnio consuli matronae, quod e patribus enupsisset, sacris arcuerant. Brevis altercatio inde ex iracundia muliebri in contentionem animorum exarsit, quum se Virginia et patriciam et pudicam in patriciae pudicitiae templum ingressam et uni nuptam, ad quem virgo deducta sit, nec se viri honorumve eius ac rerum gestarum poenitere vero gloriaretur. Facto deinde egregio magnifica verba adauxit. In vico Longo, ubi habitabat, ex parte aedium quod satis esset loci sacello exclusit, aramque ibi posuit, et convocatis plebeiis matronis, conquesta iniuriam patriciarum, hanc ego aram, inquit, pudicitiae plebeiae dedico, vosque hortor, ut quod certamen virtutis viros in hac civitate tenet, hoc pudicitiae inter matronas sit, detisque operam, ut haec ara, quam illa, si quid potest, sanctius et a castioribus coli dicatur. Eodem ferme ritu et haec ara, quo illa antiquior, culta est, ut nulla nisi spectatae pudicitiae matrona et quae uni viro nupta fuisset, ius sacrificandi haberet.* Unde et pro *convivio*, quod supra legitur et in sched. non male restituas *convicio*. *Dac. Quod quum Virginia.* Vide l. 2. §. 20. ff. de orig. iur. *Goth. Convivio.* Connubio. *Idem.*

Prim . . . . (Ad p. 207.) Omnia mutila sunt et ultima linea ad aliud, quam ad Primigenium sulcum pertinet. Quo enim *tutelare iudicium? Scal.* Quae sequuntur, videntur fuisse verba Catonis, quae a superiori capite divulsa sunt. Porro de more sulco moenia designandi Varro lib. IV. (lib. V. pag. 144. Sp.): *Oppida condebant in Latio Etrusco ritu multa, id est iunctis bobus, tauro et vacca, interiore aratro circumagebant sulcum. Hoc faciebant religionis caussa die auspicato, ut fossa et muro essent munita; terram, unde excalpserant, fossam vocabant, et introrsum factum murum, postea quod fiebat orbis urbs.* M. Cato: *Captato augurio, qui urbem novam condebat, tauro et vacca arabat, ubi arasset, murum faciebat, ubi portam volebat esse, aratrum tollebat et portam vocabat.* Et alibi passim. Primigenius autem is sulcus dictus, quod per eum opus inciperent. *Dac.* Vide infra *Sulci. Goth.*

Parilibus. Ita scriptum in Fastis II. Kal. Maias. Alii Palilia appellant a Pale. Vid. Varro lib. V. (lib. VI. pag. 198. Sp.) Ovid. lib. IV. Fast. (830.). Vide *Pales. Ant. Aug.* Propert. Eleg. 1. lib. IV.:

Urbi festus erat, dixere Palilia patres
Hic coepit primus moenibus esse dies.

Idem Plin. lib. XVIII. cap. 26. Varro de r. r. lib. II. cap. 1. et alii multi. *Dac.* Vide infra *Popularia sacra. Goth.* Cf. Victorinus de Orthographia pag. 2470. Putsch. ubi sic legitur: *Parilia dicuntur, non Palilia; non a Pale Dea, sed quod eo tempore omnia sata arboresque et herbae parturiant pariantque.*

Praetexta. Verba Festi interpretem desiderant. *Ant. Aug.* Infra: *Praetexta nulli alii licebat uti, quam ei, qui iure alicuius magistratus haberet et in loco publico ludos faceret. Is enim ea utitur et scribam habet ob eos, quos facit ludos.* Huc usque videor tuto vestigiis Festi insistere. In reliquis lubricum est iter. Ait nulli alii licuisse praetexta uti praeterquam ei, qui eam haberet iure magistratus et in loco pu-

blico ludos faceret. Quod verum est. Nam magistri collegiorum et magistri vicorum, qui magistratus non erant, ludos faciebant praetextati, ut notum est ex ea in Pisonem (c. 4.) et ex Asconio (pag. 159. ed. Lugd.), item ex Livio libro XXXIV. (c. 7.). Tribuni plebis, auctore Plutarcho, praetexta non utebantur, puto, quia ludos non faciebant. Sequentia plus minus ita habuerunt: *Item praetexta consulibus et praetoribus vota quaedam ob ignorantiam sacrorum novorum nuncupantibus datum est uti, item votum solventibus aliquod. Item Valerius Vicanus utens pura ex S. Senatus improbatus est.* Videtur velle Festus usum purpurae sacrum fuisse, ideo magistratibus concessum non tam iure magistratus, nam et tribunis concessus fuisset, quam ludorum et votorum caussa. Res enim sacrae ludi et vota. Ideo ob ludos utebantur Aediles et magistri collegiorum, ob vota Consules et Praetores. Vota illa, quae nuncupabantur ob sacrorum novorum ignorantiam, videntur esse quae Consul aut Praetor vovebat, si quid minus rite et per ignorantiam committens novam religionem contraxisset. Vicanum videtur vocare vici magistrum. Ex sententia Senatus improbatum ait, quod in pura toga, non in praetexta ludos Compitalitios faceret. Ita enim puto Festum scripsisse ex S. Senatus, quod interpretor ex Sententia Senatus. *Scal.* Ait Festus nulli alii licuisse praetexta uti, quam ei, qui funus faceret, magistratibus item et iis, qui ludos faciebant. Et verum est. Liv. lib. XXXIV. sect. 7.: Purpura viri utemur, praetextati in Magistratibus, in Sacerdotiis: liberi nostri praetextis purpura togis utentur, magistratibus in coloniis municipiisque, hic Romae infimo generi magistris vicorum togae praetextae habendae ius permittemus, nec id ut vivi solum habeant tantum insigne, sed etiam ut cum eo crementur mortui. Vides praetextatos magistratus tam Romae, quam in municipiis et coloniis, sacerdotes etiam et magistros vicorum, qui ludos compitalitios faciebant. Vide *Sardi venales.* Magistros etiam collegiorum praetexta usos apud Pedianum (pag. 159. ed. Lugd.) ex Cicerone legere est, quia scilicet ii etiam ludos faciebant. Praeterea senatores praetextati ludorum Romanorum diebus apud Ciceronem II. (c. 18.) Philipp., ut et praetextatae mulieres nonis caprotinis apud Varronem lib. V. (lib. VI. pag. 200. Sp.): *Nonae Caprotinae, quod eo die in Latio Iunoni Caprotinae mulieres sacrificant et sub caprifico faciunt et e caprifico adhibent virgam. Ob hoc toga praetexta data eis.* In verbis Festi in fine pro *isdem datum est uti emit* rescribo: *Idem datum est uti ea* etc. etc. vel cum Ursino *uti item.* Lego etiam infra: *Valerius Vicanus tum uteretur* etc. *tum* id est cum vota solveret. *Dac. Praetexta.* Glossis περιπόρφυρα et alio loco ὑπερπόρφυρος συγκλητική, praetexta toga. Adde Nonium (pag. 541. Merc.) in *Praetexta.* Ab eo Praetextata ἔντιμος. *Goth.*

Pilates. Vide supra.

Pilae. Illa verba (*hunc diem festum*) in plerisque libris non sunt. De Compitalibus et his pilis vide Macrob. lib. I. (c. 7. sub fin.) Satur. *Ant. Aug. Manias* vocatas ait Macrobius. Ad earum instar stramentitiae effigies, quibus obiectis tauri irritarentur, vocatae sunt pilae. Martialis (de spect. ep. 22.):

Iactat ut impositas taurus in astra pilas.

Glossarium: *Pilae ταυριάριοι, ταυροκαθάπται.* Unde proverbialiter *foeneos* homines dixit Cicero in principio Cornelianae, alludens ad has effigies foeneas. Postulatur, inquit, apud me praetorem primum de pecuniis repetundis. Prospectat videlicet Cominius, quid agatur, videlicet homines foeneos in medium ad tentandum periculum proiectos. Huc etiam alludebat Varro, cum unam de Menippeis suis proscripsit titulo *Aiacis stramentitii.* Quae sequuntur, videntur de alia re, quam de pilis tractasse. *Scal.* Vide in *Laneae effigies. Pilae* autem capita tantum dicebantur a Graeco πόλος, quomodo omne rotundum πόλον Graeci dicunt, caput etiam humanum, ut e Polluce certum est. *Dac.* Vide Macrob. Sat. I, 7. Nonius (pag. 538. Merc.) in *Strophium:* Varro Sesquiulysse: suspendit laribus marinas molles pilas reticula an strophia. Idem in voce *Reticulum* (pag. 221. Merc.). *Goth. Inferorum* alii *inferiorum. Idem.*

Punicae. (Ad p. 207.) Nescio cur in editione illa, quae suppletas lacunas promittit, rudera ista relicta sunt. Nam sic totum aedificium ex Schedis sartum tectum praestari posse arbitror: Punicae fortunae aedem vovisse dicitur Cornelius Scipio, cum Carthaginem obsideret. Idem quoque vovit aedem Veneris, quae cognomentum habuisse dicitur Genitricis, quam dedicavit, ubi primum aemulam Romanae civitatis Carthaginem urbem expugnavit. Quamvis alii dicant aliquot post annis dedicavisse . . . . Cos. quum Punicae fortunae aedem, quam ex voto debebat primam dedicare, locandam non curasset. *Dac.*

Pueri im . . . . . (Ad p. 208.) *Puer impubes tantum dicitur. Atta in . . . . id pluribus versibus docet.* Quae sequuntur, pertinent ad historiam penitus nobis incognitam. Quorum initium plus minus ita conceptum fuisse videtur: *Pueri aeneum signum ad Salinas positum est; quod signum allatum e . . . est.* Quod sunt conati quidam evellere. Nemo unquam potuit. Quaerant igitur docti viri. *Scal.* Verum est pueros proprie impuberes dictos. Idem Varro, Gellius. Sed poetae interdum et oratores *pueros* vocant, qui puberes sunt, ut

alibi notavimus. *Dac.* *Pueri impuberis aeneum.* Haec historia mihi plane ignota. Pro *sub signo* lego *sine signo* et ita Fulv. Urs. *Idem.*

Plena sue. (Ad p. 208.) Telluri gravida sue sacrificari docet Ovid. lib. I. Fastor. (672.):

Placentur frugum matres Tellusque Ceresque
Farre suo gravidae visceribusque suis.

Item forda bove, Fordicidiis. Idem lib. IV. (633.):

Nunc gravidum pecus est gravidae quoque semine terrae
Telluri plenae victima plena datur.

Arnob. lib. VII. Ita emendandus: Telluri matri scropha ingens immolatur forda, non feta. Cur sus immolaretur videtur Festus reddere rationem, quia cum sereretur, rostro suo sata corrumperet. Quod Ovidius etiam explicat lib. XV. Metam. et lib. I. Fast. *Ant. Aug.* Plena sue Telluri sacrificabatur, quia pecudis id genus cum seritur, rostro tamen fodiendo corrumpere solet. *Scal.* Hunc morem fuse Ovid. I. et IV. Fast. et lib. XIII. Met. Sic Libero caper immolabatur, quia vites ab eo comestae sunt. Servius II. Georg.: *Per contrarietatem victimae numinibus immolantur, ut porca, quae obest frugibus, Cereri: et caper, qui obest vitibus, Libero.* *Dac.* Vide supra *Fordicidiis.* *Goth.*

Ploti. Quantum ex his colligere possumus, *Plotum* esse Umbricam vocem apparet. *Scal.* Sic supra *Plauti* canes, quorum aures latius patent. Nam *Ploti* et *Plauti* sunt eiusdem originis. Quod autem infra putat Festus *semiplotia* a *semi* et *ploto* appellata fuisse, id vero falsum est. *Plotia* enim et *semiplotia* calcei sunt, qui Graecis βλαύτια et ἡμιβλαύτια dicuntur. *Dac.* Vide supra *Plancae.* *Goth.* Vide quae supra diximus ad v. *Plauti canes.*

Postumus. (Ad p. 208.) Sunt qui scribant *posthumus* quasi post humatum patrem natus. Sed ubique scribendum *postumus.* Est autem *postumus* seu *postimus* a *posterus*, ut ab *inferus infimus.* Et non tantum *postumus* dicitur qui post mortem patris, sed etiam qui post factum testamentum vivo patre natus est, et qui post alios liberos ultimus gignitur. Versus Plauti sunt Aulul. Act. II. sc. 1. (41.). *Dac.* *Postumus* ita Glossis et passim in Pandectis Florentinis. Alii legunt *Posthumus.* *Goth.* *Post mortem patris natus.* Glossis ὁ ζῶντος μὲν τοῦ πατρὸς συλλαμβανόμενος, ἀποθανόντος δὲ γενόμενος. Adde l. 3. §. 1. ff. de Iniusto. l. 164. ff. de verb. sign. II. Gell. 16. *Idem.* Cf. Voss. Etym. s. v. *Posthumus.* Scribendum haud dubie *Postumus.*

Porcas. Varro lib. I. cap. 29. de re rust. *Ant. Aug.* Graeculus auctor Glossarii optimis quidem auctoribus in compilandis glossis suis usus est, saepe tamen fallitur, ut cum *Porta* pro *porca* ponit. Porta τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος. Porta τὸ μεταξὺ τῶν κυμάτων. *Scal.* Locus Varronis est lib. I. de R. R. c. 29.: *Qua aratrum vomere lacunam striam fecit, sulcus vocatur. Quod est inter duos sulcos elata terra, dicitur porca, quod ea seges frumentum porricit, sic quoque exta Deis cum dabant, porricere dicebant.* Nonius (p. 61. Merc.) vocat porcas: *signa sulcorum, quae ultra se iaci semina prohibeant. Porcere enim est prohibere.* Sed melius Festus, quod *aquam porceant.* *Dac.* Adde supra *Imperator.* *Goth.* *Duos* alii *duci.* Adde Nonium in *Porcas* et *Porcae* l. 24. ff. de aqua et aquae pluviae. *Idem.*

Parmulis. (Ad p. 208.) Vide *Bruttianae.* *Ant. Aug.* Parmae equitum et militum fuere, sed magnitudine differebant, velitares enim breviores erant quam equestres. Neque cum ait Festus pro parmis datas esse Bruttianas a Mario, sublatum esse parmarum usum intelligit, sed pro Romanis Bruttianas esse inductas, non mutata forma, rotundas enim aetate sua Varro, Mario iunior, ostendit, sed magnitudine vel aucta vel imminuta. Auctam tamen verisimilius est, quia *Romanas* Festus vocat parmulas, *Bruttianas* vero parmas. Vide *Brutianae.* Vide et Manut. de quaesitis per epistol. lib. III. quaest. 6., ubi Carthaginienses parma usos ex Suida observat. *Dac.*

Porcam auream et argenteam. (Ad p. 208.) Nemo quod sciam huiusce moris praeter Festum meminit. Sacrificium Cereris, de quo hic sermo est, fiebat die Aprilis 19. *Dac.*

Propudianus porcus. (Ad p. 208.) Quia in eum propudia, id est καθάρματα coniiciebant. Sic apud Athenienses porcillus, qui ad expiationem immolabatur κάθαρμα dictus. Schol. Aristoph. in Acharn. τὸ δὲ θυόμενον χοιρίδιον ἐπὶ καθάρσει τῶν τόπων κάθαρμα ἐκαλεῖτο. Vide Hesych. in voce Κάθαρμα. De sacro Claudiae familiae vide infra in *Saturno.* Macrob. lib. I. cap. 16.: *Sunt praeterea feriae propriae familiarum ut Claudiae familiae et si quas ferias proprias quaeque familia ex usu domesticae celebritatis observat.* *Dac.*

Parum cavisse. (Ad p. 208.) Non placet, quod substituunt docti: *Patravisse.* Ea modestia fuit veterum, ut non fecisse, sed fecisse videri: et ne fecisse quidem, sed parum cautum fuisse dicerent. *Scal.*

Cic. in Verr. VI. (Act. II, V, 6, 14.): *Fecisse videri pronuntiasti.* *Dac.* Alii *patravisse videri*, de quo plenius dicam aliquando ad l. 3. in verbis *non videtur* ff. de his, quae in testam. delentur. *Goth.*

Piscatorii ludi. (Ad p. 208.) Vide supra. Nam bis haec glossa apud Festum reperitur.

Publicius. (Ad p. 208.) In fine *vehicula venire possint. Scal.* Varro lib. IV. (lib. V. p. 158. seq. Sp.): *Clivus publicius ab aedilibus plebei Publiciis, qui eum publice aedificarunt.* Ubi Publicios Aediles plebis vocat Varro, et verum est. Nam et Plebei ipsi fuerunt. Idem etiam Ovid. lib. V. Fast. (283. seqq.):

Venerat in morem populi depascere saltus:
Idque diu licuit, poenaque nulla fuit.
Vindice servabant nullo sua publica vulgus,
Iamque in privato pascere inertis erat.
Plebis ad aediles perducta licentia talis
Publicios: animus defuit ante viris.
Rem populus recipit: multam subiere nocentes:
Vindicibus laudi publica cura fuit.
Multa data est ex parte mihi, magnoque favore
Victores ludos instituere novos.
Parte locant clivi, qui tunc erat ardua rupes,
Utile nunc iter est, Publiciumque vocant.

Ait Flora ex multatitia pecunia clivum Publicium munitum et sibi Florales ludos institutos. In verbis Festi in fine legebat Scal. *Vehicula venire possint.* Legendum: *Ut in Aventinum vehiculis Velia venire possint*, id est ut e Velia in Aventinum vehiculis venirent. *Dac.*

Praedia. (Ad p. 208.) In tertio Coniectaneo monuimus dicendum *proebra*, ut enebra. *Scal.* Vide supra *praebia.* Item infra: *Quae Caia Caecilia* etc. et *immiscuisse zonae suae. Dac. In aede sancti.* Hoc est Herculis, qui proprie *sanctus* et *sancus* vel *sangus* dicebatur. Vide in v. *Propter viam. Idem.*

Priscae Latinae coloniae. (Ad p. 208.) A Latino Silvio Albanorum rege deductae. Liv. lib. I. sect. 3. Is Aeneam Silvium creat, is deinde Latinum Silvium, ab eo coloniae aliquot deductae, Prisci Latini appellati. Eodem postea colonias Priscus deduxit. Vide *Sanates.* Infra pro *dabantur* tentabat Merula *deducebantur.* Sed nihil necesse. *Dac.* Coloniarum aliae priscae, aliae novae. *Goth.*

Praetor. (Ad p. 208. sq.) Totus hic locus in ceteris libris deerat, in quo illud ad caput Oetentinae quid sit, ignoro. Sed ex Dionysio lib. IV. et V. constat Latinos populos conventus habuisse Ferentini, et Livius lib. I. (c. 50. 52.) ad lucum Ferentinae convenisse Latinos scribit et paulo post ad caput aquae Ferentinae Turnum deiectum fuisse, vel ad caput aquae Ferentinae. *Ant. Aug.* Quae porta ab eo Salutaris dicta. Vide *Salutaris.* Infra legendum, ut in vet. cod.: *Albanos rerum potitos usque ad Tullum regem, Alba deinde diruta usque ad P. Decium Murem, Coss. populos Latinos ad caput Ferentinae, quod est sub monte Albano.* Ait diruta Alba usque ad Decium Murem populos Latinos Consules consulere fuisse solitos ad caput Ferentinae et imperium communi consilio administrare. Ferentini autem conventus Latinos populos habuisse ex Livio lib. I. notum est. *Ad caput* autem *Ferentinae* supple *aquae.* Sic Livius lib. I. sect. 51. de Turno: *Deiectus ad caput aquae Ferentinae. Caput* aquae, id est fons. Horat. Od. I. lib. I. (1, 22.): *Nunc ad aquae lene caput sacrae. Dac.*

Patricios. (Ad p. 209.) Cincii opinio vera fortasse fuit tum, quum primum patricii a plebeiis in ipso initio urbis Romae fuere distincti. *Ant. Aug.* Hanc Cincii opinionem non cuivis passim notam confirmant verba P. Decii Muris apud Livium lib. X. (c. 8. fin.): *An (En) unquam fando audistis patricios primo esse factos, non de coelo demissos, sed qui patrem ciere avumque possent, id est nihil ultra quam ingenuos. Scal.* Glossis *Patricius* εὐπατρίδης, αὐτόχθων, εὐγενής; *Patricii*, πρόγονοι. *Goth.*

Possessiones. (Ad p. 209.) Videtur contradicere supra scriptis (v. *Possessio est*): Possessio est usus agri, non ipse ager. Sed illic ius significat, quod ex possidendo oritur, quod in usu consistit. Hic usurpationem nominis refert, ut minus proprie ad agros extendatur. *Ant. Aug.* Idem ad verbum Isidor. lib. XV. cap. 13. Possessiones sunt agri late patentes publici privatique, quos initio non mancipatione, sed quisque ut potuit, occupavit atque possedit. Unde apud Festum forsan pro *collidebat* legendum *possidebat*, ut et Fulv. Urs. vidit. Nisi cum Augustino malis *colebat. Dac.* Vide supra *Occupatitius ager. Goth.* Niebuhr. Histor. Roman. T. II. pag. 162. not. 300. legendum censet *qui* pro *quia* et *colebantur* pro *collidebat.*

Potestur. (Ad p. 209.) Lucret. lib. III. (1023.):

Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Et Virg. (Aen. VIII, 402., ubi nunc aliter legitur.):

Quod fieri ferro liquidoque potestur electro.

Dac. *Poteratur.* Adde Nonium (pag. 508. Merc.) in v. *Poteratur.* *Goth.*

Probrum. (Ad p. 209.) Quae Festo desunt, addi poterunt ex iis, quae ab historicis dicuntur de poena Vestalium corruptarum. Vide *Sceleratus campus.* *Ant. Aug.* Optime ait sacerdotio exauguratas postea damnatas vivas defodi. Nam insimulatae virgines primo decreto pontificum sacris abstinere iubebantur, deinde facto iudicio vivae defossae. *Dac.* Dixi ad leges XII. Tab. *Goth.*

Privilegium sunt qui. (Ad p. 209.) Schedae: *Privilegium sunt qui dicant privatam legem. Cicero in oratione quam scripsit pro Domo sua ad Pontifices . . . . viri . . . . cons. . . . . . in eo . . . . lictores . . . . . istimate . . . . consu . . . . eos autem . . . . nemo . . . iudicant feneratores equites, tribuni aerarii condemnant tribus 35. quo iure, quo more, quo exemplo, nominatim legem de capite civis indemnati tulisti? vetant leges sacratae, vetant XII. tabularum leges privatis hominibus irrogari. Veneficos quinque et triginta tribus omnino non condemnant, quia ipsi indicta caussa occiduntur.* Quae desunt excitare difficile, neque enim in oratione Ciceronis leguntur illa usque ad *quo iure.* Quae sequuntur ita hodie apud Ciceronem extant: *Quo iure, quo more, quo exemplo legem nominatim de capite civis indemnati tulisti? Vetant leges sacratae, vetant XII. tabulae, lege privatis hominibus irrogari, id est enim privilegium.* Reliqua *veneficos quinque et triginta tribus* etc. nescio an a Cicerone. Porro de privilegio monendus est lector, vocem eam aliter a Cicerone et aliis eiusdem fere aevi scriptoribus usurpatam ac ab Iurisconsultis et aliis, qui Augusti aetatem secuti sunt. Tullii enim et Sallustii aevo privilegium semper fuit lex in privati alicuius perniciem perrogata. Cicero III. de Legib. (c. 19.): *Id mirandum, maiores adeo in posterum providisse, in privatos homines leges ferri noluerunt, id est enim privilegium.* Idem Paradoxo quarto (c. 2, 32.): *Familiarissimus tuus de te privilegium tulit, ut si tu in opertum Bonae Deae accessisses, exsulares.* Et alibi saepe. Ab Augusto posteriores Iurisconsulti privilegium in bonam partem pro lege in privati alicuius gratiam perlata semper usurparunt. Paulus lib. V. sentent. tit. 12.: *Privilegium fisci est inter omnes creditores primum locum tenere.* Unde et *privilegia eius*, qui iure singulari fruitur. Quo sensu Galli dicunt *privilege* et *privilegié.* Sed nolim imitentur eos tirones, qui Latini sermonis castitatem ambiunt, imo potius Ciceronem et alios Latinitatis principes secuti privilegium semper in malam partem ponant et pro *privilegio*, quomodo eo perperam utuntur Iurisconsulti, perpetuo voces *ius, gratiam, praerogativam* usurpent. *Dac.* Locus Ciceronis, qui a Festo citatur, est in orat. pro Dom. c. 17.

Punici. *Punici dicuntur*, non Poenici, quamvis a *Phoenicibus oriantur.* Et Punicum bel*lum, quamquam Poeni appel*lantur. Nam quae soleb*ant efferre per Pu* longam, Ennius in Poe extulit *Poenos dicens, sed corruptum est incuria l*ibrariorum, qui ea quae fe*mino genere dicuntur, scripsit masculino.* Etiam ipsi *Graeci ita loquuntur, qui Philol*ogos, philargyros *feminas dicunt. Poenos apud Ennium viros putans libra*rius appellari, muta*vit, quod per adiectionem ea* vox explanata non *sit, cum tamen eiusmodi* nomina tam in *virili, quam in femineo sexu accipiantur, nam* dicimus tam hic lupus, qu*am haec lupus, quin ea, quae par*ticipia appellantur, quae *aliquem ordin*em rerum significant, *et casus*, tempora, personas recip*iunt, utroque genere enunciantur.* Distinximus quae Festi sunt ab iis, quae nostra, ut lectori fidem faciamus, neque nos credere, neque persuadere aliis velle, quae Festi non sunt, ea esse Festi. Sed imitatus sum homines veterum signorum ac statuarum studiosos atque admiratores, qui ubi signum marmoreum elegantissime scalptum habent atque id forte propter vetustatem aliqua parte sui, ut saepe fit, mutilatum sit, conquirant peritos artifices, qui a se partem mancam suppleant. Omnes, qui illud signum vident, norunt et quid de veteri artificio deperierit et quid de novo additum sit. Tamen id, quod additum est, tanti momenti est saepenumero, ut absque illo foret, totius signi reliqua proportio ac commensus lateret atque obscurus esset. Sic in hoc Festi loco fecimus. Nam sine illis membris quae addidimus, quid ille truncus esset, facile discerni non poterat. Non mediocriter autem studiosos iuvimus, quantum iudicamus, qui solo prope aequatum aedificium diligentia nostra a fundamentis usque redivivum excitavimus ac sartum tectum praestitimus. Novum autem non est Ennius Poenos dixisse, cum de feminis loqueretur, cum et Virgilius quoque dixerit ducente deo, quum de Ve-

nere intelligeret (Aen. II, 632.). Quod Graecorum imitatione fecit, apud quos ὁ θεὸς καὶ ἡ θεός, imo potius Homeri, qui de Helena ita scribit Ἰλ. γ'. (v. 421.):

Βῆ δὲ κατασχομένη ἑανῷ ἀργῆτι φαεινῷ
Σιγῇ. πάσας δὲ Τρῳὰς λάθεν. ἦρχε δὲ δαίμων.

Δαίμων hoc est ἡ Ἀφροδίτη. Vellem haec potius considerasset Macrobius. Hoc enim Virgilius illo loco expressit. Calvus:

Pollentemque Deum Venerem.

Participia istis annumerat. Nam *amans* ἐπίκοινον. Sed melius Graecorum, quam si Latinorum exempla adduxisset. Nam Graeci, quamvis distincta participiorum genera per voces habeant, tamen et masculinum attribuunt feminino, ut Sophocles non semel in Electra. Quod Festus quaerit, Poenicum bellum non dici, sed Punicum, sciendum est et veteres Poenicium dixisse in vetustiss. lege, quae proxime tempora Punica scripta fuit: *POPULEIS. LIBEREIS. QUEI. IN. AFRICA. SUNT. QUEI. EORUM. IN. AMEICITIAM. POPULEI. ROMANEI. BELLO. POENICIO. PROXUMO. MANSERUNT.* *Dac.* *Poeni.* Poenini. *Goth.*

Portumnus. Qui portibus praeerat. Melicerta fuit Athamantii filius, qui, ut patrem fugeret, se praecipitavit in mare et voluntate numinum in Deum conversus Latinis Portumnus, Graecis Palaemon dictus est. Fuse Ovid. IV. (v. 521.) Metamorphos. Vide *Claudere.* *Dac.* Vide Glossas. *Goth.* *Portumnus* an *Portunus* scribendum otiosa erit quaestio, quum utrumque in usu fuisse credibile sit. *Portunus*, omissa *m*, etiam Glossae.

Poenas pendere. Vide *Dispensatores.* *Ant. Aug.* . . . . . . *oe. Pendere poenas de eo proprie dicebant, qui ob delictum pecuniam solvit, quia penso aere olim utebantur.* Et ita postea Sched. Glossar.: *Pendo poenas*, δίκας τιννύω. *Dac.* Gloss.: *Τίνειν τιμωρίας.* *Goth.*

Pullariam. Haec sunt Pauli. Verba Festi ita in schedis: *Pullariam manum dextram dixisse videtur Plautus in* . . . . Pullariam manum dextram Plautus dixit a palpandis tentandisque pullis, id est pueris, qualis erat paediconum protervorum manus, qui pullariam facere dicebantur. Turneb. lib. III. cap. 2. *Dac.* Locus Plauti in superstitibus fabulis non est.

Procedere. In fine legendum, ut in epitome *porro cedere*, id est progredi. *Dac.*

Pertusum. In edit. Rom. pro *ventrem* legitur *venenum.* Male. Suspicabar legendum: *Pertusum dolium cum dicitur, ventrem lenonis significat.* Vel: *lenonem significat.* Nam dubio procul alludit locum Plauti Pseudol. I, 3, (134.), ubi quum Pseudolus et Callidorus lenonem probris onerassent, neque iis ipse commoveretur, sed ea etiam laete ferret, Pseudolus ait:

In pertusum ingerimus dicta dolium; operam ludimus.

Dac. *Cum ventrem.* Cum dicitur. *Goth.*

Pertu . . . . (Ad p. 210.) Notas L. I. habes in *Manes.* Quid sit quaeratur. *Scal.* . . . . . *pes dicitur* . . . . Sched.: *Pes dicitur* . . . . *pede ruit* . . . . Ennius lib. I. Annalium . . . . forsan notabat hic Festus pedem de fluvio dici, ut apud Horatium (Epod. 16, 48.):

Mollis crepante lympha desilit pede.

Et Lucret. lib. V. (v. 273.):

Qua via secta semel, liquido pede detulit undas.

Dac.

Pollit. Vide *Polimenta.*

Pelliculationem. Vide Fulv. Urs. notam ad Sched. pag. 210. Locus Velii Longi, qui apud Ursinum citatur (pag. 2227. P.), sic est legendus: *Nec aliter Lucilius in praepositione per:*

Pelliciendo, quod est inducendo, geminat L;
Pellicere et malunt, quam perlicere.

Praemiosam. *Praemiosum* pro *pecunioso* veteres dicebant, quia commoda omnia et utilitates omnes *praemia* nuncupabant. Praemiosam igitur impudentiam dixerit Cato, quasi nos diceremus *une impudence lucrative, une impudence bien recompensée.* Sed puto Festum, quod pace eius dictum sit, minus percepisse mentem Catonis, qui dixit praemiosam impudentiam pro praemiatoria, id est magna et qualem praemiatores praeferre solent. Sunt enim praemiatores nocturni praedones. Novius in Agrypnantibus: *Nam in scaena nos no-*

cturnos cepit praemiatores tollere. Vide Nonium (pag. 151. Merc.) in *Praemiatores.* Et praemia e rebus furto ablatis confecta pecunia, lucrum. (Tibull.) Eleg. I, 2, (25.):

Nec sinit occurrat quisquam qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta praemia veste petat.

Dac.

Pascales. Postrema verba Festi videntur pertinere ad ludos seculares, qui in Terentino agro centesimo quoque anno fiebant. Vide Terentum. *Ant. Aug. Pascales oves* νομαίους καὶ ἀγελαίους alibi interpretati sumus. Propterea eaedem *Passales* quoque dicebantur, quod passim pascerentur et nos ibidem εἰκαίους interpretabamur. Opponi pellitis, quae in agro Tarentino pascebantur, admonuimus. De quibus pellitis hic in fine scribebatur. Propterea pro illis verbis, *ignaro Terentino*, scribo, *in agro Tarentino.* Non igitur de ludis Terenti in campo Martio hic agebatur, ut volunt viri docti. Vide Coniectaneum tertium (pag. 129. ed. St.). *Scal.* Ait Catonem inscienter dixisse *pascales*, cum *pascuales* dicendum esset a pascuis. In verbis Catonis infra aliquid turbatum fuisse suspicor, forsan supplendum *plus C. sestertiis pellitam ovem, quam pascalem, in agro Tar.* etc. De Tarentinis ovibus, quae pellitae, Varro de r. rust. cap. 2. Pleraque similiter faciendum in ovibus pellitis, quae propter lanae bonitatem, ut sunt Tarentinae et Atticae, pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quominus vel infici recte possit, vel lavari ac parari. Inde Horat. (Od. II, 6, 10.): *Pellitis ovibus Galesi.* Ὑποδιφθέρας ποίμνας eleganter vocat Strabo lib. IV. Porro *pascales* oves hirtae erant et soloces. Lucil.:

Pascali pecore ac montano hirto atque soloce.

Unde Columell. (VII, 4.): *Dissimilem*, inquit, *rationem postulat hirtum atque Tarentinum. Dac.* Vide in *Solox lana. Goth.* Adde infra *Passales. Idem.*

Petreia. Vide *Manducus* et *Citeria. Dac.*

Parsi. In eadem oratione, nempe in oratione ad lites Censorias. Neque tamen illa in textum recipienda, nam *in eadem oratione* Festus scripsit, quia scilicet haec continuo sequebantur post *Periculatus sum*, ubi orationem ad lites Censorias laudavit. *Dac.*

Praedonulos. Lege: *praedonculos.* Si quis Latine scit, is non ignorat, *praedonulos* Latinum non esse. Hoc ἐκ τοῦ ἀνὰ λόγον Latinae linguae satis patet. *Scal.* Ut a *latro latrunculus*, sic a *praedo praedunculus.* Sed Scaligerum falli puto. Recte enim a *praedo, praedonus, praedonulus. Praedonus* autem recte, ut *centurio centurionus, decurio decurionus, epulo epulonus* etc. *Dac.*

Precem. Et Terent. Andr. III, 4, (22.):

Nihil est preci loci relictum, iam perturbavi omnia.

Horat. Od. 2. lib. I. (26.):

— — prece, qua fatigent
Virgines sanctae.

Et Od. 35, (5.):

Te pauper ambit sollicita prece.

Et alibi plus semel. *Dac. Precem* al. *Praecem. Goth.*

Pulchralibus. Lego: *Pulchralibus atque cupediis. Pulchralia* sunt *bellaria. Idem*, nempe Cato, quia haec statim sequebantur post aliud caput, ubi Cato laudabatur, et ita saepe apud Festum τὸ *idem* ad superiora pertinet. *Dac. Cupidiis.* Cupidus. *Goth.*

Punctatoriolas. Melius ut in MS. *Punctariolas*, a *pungo.* Punctum etc. *Dac. Punitariolas. Goth. Ipse.* Cato. *Idem.*

Proaedificatum. Idem opinor esse, quod *proiectum, provolans*, Graecis πρόφορον. Vide *Maeniana. Dac.*

Prodidisse. Prodita res et prodicta pro eodem dicitur. Livius lib. XXXVIII. (c. 52.): *Cum invidiam et certamina cum tribunis prospiceret, die longiore prodicta in Liternum* [*Literninum*] *concessit, certo consilio, ne ad caussam dicendam adesset.* Male vulgo *producta.* Libro III. (c. 7.): *in carcerem est coniectus, eique tribunus diem prodixit.* Et: *adeoque constantia sua et tribunos obstupefecit et plebem, ut diem ipsi sua voluntate producerent.* Lege: *prodicerent.* Paulo post: *antequam producta dies veniret, moritur.* Lege: *prodicta.* Sed et apud Gellium corruptum invenies, porro apud Livium et *prodita die* legitur. Lege ita verba Catonis: *Te C. Caecili diem prodidisse militibus legionis tertiae, cum proditionem non haberes.* Proditionem magistratus dicitur habere, quomodo et vocationem et prehensionem, hoc est prodendi, vocandi, prehendendi ius. In

vetustissima lege fracta extant vestigia productae diei his verbis: . . . . *Ex hace lege tribuendei caussa prodeixerit is, ut ei quod recte factum esse volet, facito.* *Scal.* Prodere porro dare, et non solum decipere, deserere, sed et in lucem edere, posteris tradere. Item *prodere* est proferre, producere. Terent. And. II, 1, (13.):

— — *Ut aliquot saltem nuptiis prodat dies.*

Est *prodita dies* dies producta. Sed falsus est Scaliger, qui tradit *prodita dies* idem esse quod *prodicta.* Nam *prodita* est prolata, at *prodicta* est praedicta, praenuntiata. In verbis Catonis optime Scal.: *cum proditionem non haberes.* Sic spectionem et nuntiationem in auguralibus, ius spiciendi et nuntiandi. Vide *Spectio.* *Dac.*

Pavimenta Poenica. Quia Numidia generosi marmoris ferax. *Dac.* Vide supra *Obpuviat* et infra *Puls.* *Goth.*

Prolatum. Achilles Aristarchi dictus ad differentiam Achillis Aeschyli. Huius Aristarchi Tragici meminere Athenaeus, Suidas, Stobaeus secundo Physicorum. Achillis Aristarchi tragoediae habes mentionem apud Plautum. Isidorus: *Tragoedias fere omnes ex Graecis transtulit Ennius, plurimas Euripidis, nonnullas Aristarchi.* *Scal.* *Aere* id est clypeo, quia ex aere fiebant. Virg. I. Aen. (III, 286.):

Aere cavo clypeum magni gestamen Abantis.

Prolato, id est protenso, proiecto. Sic apud Macrob. *proiecta scuta* protensa, prolata, ictibus obiecta. *Dac.* Glossis: *Prolata,* ἡ ἐξενεχθεῖσα. *Goth.* Post *Prolatum* non dubium est, quin haec, quae subiiciam, hic desiderentur. Parret dicendum existimant, quam consuetudinem ostendit formula, quae est *parret.* Ab eo parra avis sinistra. Et eius significatio eadem. De verbo *parret* gemino *rr* vide supra. Parram ait dictam, quia pareat, hoc est appareat, et sese obiiciat obviam praetereuntibus. Inauspicatam autem fuisse et ἐνόδιον adversum auspicium facere solitam vel unus Horatius testis erit (Od. III, 27, 1.):

Impios parrae recinentis omen Ducat.

Jos. Scal.

Penitam. (Ad p. 211.) Vide *Penem.* *Ant. Aug.* Arnobius libro VI.: *nenias offasque penitas,* ubi lego *taenias.* Sicut in eodem: *quid tuceta, quid naeniae, quid offae?* Idem mendum. Legendum enim *taeniae.* Quid essent *taeniae* vel *taeniacae* vide quae superiori anno in Varronem de re rustica notavimus. *Scal.* Sed mire fallitur Scaliger. Taeniacae Varronis non sunt naeniae Arnobii. Audi modo ut naenias suas interpretetur Arnobius: *Quod in secundo situm est,* inquit, respicit enim ad illa, *quid taeniae. Intestini est porrectio, per quam proluvies editur succis per exsiccata vitalibus. Offa autem penita est, cum particula visceris cauda pecoris amputata.* Neque illud de taeniacis unquam Arnobius dicere potuisset, quod de naeniis iure dixit, quas etiam intestina iam interpretatus est Festus. De penita offa Plaut. Mil. Glor. III, 1, (164.): *Aufer illam offam penitam.* Penita penultima producta, ut differat a *penita,* id est intima, penultima correpta. *Dac.* Vide *Offa penita.* *Goth.*

Privatae. Macrob. lib. I. (c. 16.) Saturn.: *Sunt praeterea feriae propriae familiarum. Sunt singulorum, ut natalium fulgurumque susceptiones, item funerum atque expiationum.* Denecales feriae quae sint, vide in litera D. *Ant. Aug.* Infra *Operationes Denecales* coniunctim legit Ursinus. Quod mihi non placet. *Operari* enim et *facere* pro sacrificandi verbo veteres usurpabant. Virg. (Ge. I, 339.): *Laetis operatus in herbis.* Horat. (Od. III, 14, 6.): *Prodeat iustis operata Divis.* Vide *Sacer mons.* *Dac.* Vide Macrob. I. Saturn. 16. Adde infra *Sine sacris haereditas* et *Propudianus porcus.* *Goth.*

Pudicitiae. Monstrum verbi est in hac periodo. Sed puto ita conficiendum: *Pudicitiae signum in foro Boario est, ubi Aimiliana aedis est Herculis.* Deinde: *ad milliarium IIII.,* ex quo factum illi. *Aimiliana aedes* Herculis dictum, ut apud hunc ipsum aedes Iovis Metellina. Vide in *Tarpeiae.* *Scal.* Lego propius ad scripturam: *Pudicitiae signum in foro Boario est, ubi Fulviana est aedes Herculis.* Patriciae pudicitiae sacellum Festus intelligit, quod fuit ad aedem rotundam Herculis. Vide supra *Plebeiae pudicitiae.* P. Victor in 8. urbis regione: *Forum Boarium, Sacellum pudicitiae patriciae, Aedes Herculis victoris duae, altera ad portam trigeminam, altera in foro Boario cognomine rotunda et parva.* Lege infra: *Item via Latina ad milliarium 4. fortunae muliebris.* Ut optime viris doctis animadversum, ex IIII factum *illi.* De fortunae muliebris simulacro et aede via Latina ad quartum milliarium in memoriam liberatae urbis ab obsidione C. Marcii Coriolani, intercessione Veturiae et Volumniae, consecratis vide Dionys. lib. VIII. (c. 55. pag. 525.) Plutarch. in Coriolano (c. 37.). Valer. Max. lib. I. cap. 8. Eius simulacrum a semel nuptis tantum coronari fas erat. Servius ad illud IV. Aen. (19.):

Huic uni forsan potui succumbere culpae.

Bene culpae, inquit, *potius, quam amori, et hoc propter antiquum ritum, quo repellebantur a sacerdotio, id est Fortunam Muliebrem non coronabant bis nuptae.* Dac.

Patrimi et matrimi. Catull. in Epithal. (LXI, 183.):

Mitte brachiolum teres,
Praetextate, puellae.

Idem in Graecia fiebat. Callimach.:

Αὐτίκα τὰν τᾶλιν παιδὶ σὺν ἀμφιθαλεῖ.

Nam *τᾶλις* est *nova nupta*: *παῖς ἀμφιθαλὴς* puer patrimus, matrimus. Dac. *Facem praefert ex spina alba.* Male quidam: *ex pinu alba.* Ex spina alba etiam faces novis nuptis praeferebantur. Varro de vita populi Rom. lib. II.: *Cum a nova nupta ignis in face afferretur foco eius sumptus, cum fax ex spina alba esset, ut eam puer ingenuus afferret.* Causam affert Plinius, cur spina alba uterentur. Sic enim lib. XVI. cap. 18.: *Et spina nuptiarum facibus auspicatissima, quoniam inde fecerunt pastores, qui rapuerunt Sabinas, ut auctor est Masurius.* Sed illud verius, adhibitam albam spinam, quia esset auspicatissima et malas noxas averruncare crederetur. Ovid. (Fast. VI, 129. seq.):

Sic fatus virgam [*spinam*], *qua tristes pellere posset*
A foribus noxas, haec erat alba, dedit.

Quare et ex ea virga lanalis fiebat. Ovid. (Fast. VI, 165.):

Virgaque lanalis de spina sumitur alba.

Fruticem etiam illum, quem vulgo vocamus *aubépine* felicissimum putant aniculae nostrae rusticae. Sed redeamus ad faces. Praeferebantur quoque ex pinu. Quare Catulli optimi codd.: *Pineam quate taedam*, ubi alii *spineam.* Sic pinum pronubam vocat Virgil. in Ciri (439.):

Pronuba nec castos accendet pinus honores.

Neque pinea tantum fuit, sed et *Cornea.* Dac. Vide supra *Matrimes et Patrimes*, et *Pater patrimus*, et infra *Rica.* Goth. *Qui facem praeferret.* Vide supra *Facem.* Vide infra *Rapi solet.* *Idem.*

Pilentis. (Ad p. 211.) Vide *Matronis.* *Ant. Aug.* Vide Liv. lib. V. cap. 25. Dac.

Prima aut secunda. Lege ex Epitome: *Prima et secunda hora diei dicata sponsalibus.* Ideo autem prima et secunda hora sponsalibus dicata, quod illud tempus veteres auspicatissimum putabant. Dac. *Ducant.* Dicatae. *Goth.*

Pronubae. Tertullianus in libro exhortatorio ad castitatem: *Monogamia apud ethnicos in summo honore est, ut et virginibus legitime nubentibus univira pronuba adhibeatur et sic auspicii initium est.* Servius in schedis: *Varro pronubam dicit, quae ante nupserit, et quae uni tantum nupserit.* Catull. (LXI, 186.):

Vos unis senibus bonae
Cognitae bene feminae
Collocate puellulam.

Scal. Lege infra, ut viri docti: *Matrimonii perpetuitatem auspicantes.* Dac. Glossis: *Pronuba ἡ παράνυμφος.* *Goth.* *Nuptis.* Nuptiis. *Idem.*

Praetextatum. Ita malo, quam *praetextum*, quod ait depositis praetextis, quas scilicet Fortunae Virginali deponebant, ut supra monuimus. *Scal.* Priorem Festi sententiam ineptus mutilator amplexus, quia scilicet falsa est. Praetexti sive praetextati sermones, praetextata verba, verba obscoena, qualia erant ea, quae puellis nubentibus depositis praetextis a multitudine puerorum canebantur. Vide *Fescennini.* Suet. Vespas. 22.: *Erat enim dicacitatis plurimae et sic scurrilis ac sordidae, ut ne praetextatis quidem verbis abstineret.* Vide Macrob. lib. II. Sat. cap. 1. Eadem verba *nupta* ab eadem ratione supra vocavit Festus. Et *Veneris vocabula* Varro in Agath.: *Virgo de convivio abducatur, ideo quod maiores nostri virginis acerbae aures Veneris vocabulis imbui noluerunt.* De praetextis depositis quas Fortunae Virginali deponebant, iam supra. Dac. *Praetextatum* alii praetextum. Glossis: *Praetextatum ἔντιμον.* Ceterum supra in *Pictor Zeusis* praetextum nomen alicuius dicitur pro advocato laudato ac citato. De praetexta et praetextatus dixi ad §. 1. Inst. de iniuriis et l. 3. in fin. ff. de lib. exhib. *Goth.*

Palatualis. Palatea dea apud Varronem lib. VI. de Ling. Lat. (lib. VII. pag. 332. Sp. ubi nunc legitur: *Diva Palatua*). Eadem fortasse Palatia Latini uxor, de qua idem lib. IV. (lib. V. pag. 59. Sp. ubi nunc editur *a Palantio, uxore Latini*). *Ant. Aug.* Flamen Palatuae Deae Varro lib. VI.: *Sunt in quibus Flaminum cognominibus latent origines, ut qui sunt in versibus plerique Volturnalis, Palatualis, Furinalis, Floralis, Falacer, Pomonalis. Obscura est eorum origo, Volturnus, Palatua, Furina, Flora, Falacer, Pomona pomorum*

patrona. Dac. Haec omnia nunc paullo aliter leguntur. Varro de L. L. VII. pag. 331. *Sunt in quibus Flaminum cognominibus latent origines, ut in his qui sunt versibus plerique, Volturnales, Palatuales, Furinales, Florales; Qui Falacres et Pomonales, fecit hic idem, quae obscura sunt. Eorum origo Volturnus, Diva Palatua, Furina, Flora, Falacer, Pater pomorum.*

Portenta. Passim apud classicos scriptores *portenta, ostenta, monstra* pro eodem sumuntur, quod portendant, ostendant, moneant. Vide *Monstrum* et *Ostentum.* Supple infra *monstra, quae monstrent et praecipiant.* Dac. Adde Nonium (pag. 375. 430. 435. Merc.) in *Portenta.* Glossis: *Portendit,* σημαίνει διὰ τέρας. Goth. *Ostenta* v. 1. 38. ff. de verb. sign. *Idem.*

Postularia. (Ad p. 211.) Eadem et *postulatoria*, votorum aut sacrificiorum spretam religionem designabant, eorum emendationem exigentia. Dac. *Aut.* Ut. Goth. *Designant.* Desiderant. *Idem. Pestifera.* Vide supra *Pestifera. Idem. Peremptalia.* Vide supra *Peremptalia. Idem. Aut.* Ut. *Idem. Peremunt.* Vide supra *Peremere. Idem. Tollunt* alii *olunt. Idem.*

Pullus. Placidus in Glossis: *Pullum puerum in amoribus, unde Q. Fabius Eburnus, quod natibus fulguratus erat, pullus Iovis dictus est.* Arnob. lib. IV.: *Catamitus rapitur, deliciarum futurus et poculorum custos et ut Iovis dicatur pullus in partibus Fabius aduritur mollibus obsignaturque posticis.* Fabium autem illum intellige, qui cognominatus Ambustus, toti porro familiae illud cognomen dedit. Ambusti enim proprie, quos Iupiter *Fulminis afflavit ventis et contigit igni* (Virg. Aen. II, 649.). A *puer* puerus puerulus, *Pullus.* Nisi malis Pullus esse a πῶλος, quod mihi etiam magis placet. Nam πῶλος Graecis Catamitus et meretrix. Hesych.: Πῶλος ἑταῖρα, πώλους γὰρ αὐτὰς ἔλεγον, οἷον Ἀφροδίτης πώλους ἢ τοὺς νέους καὶ τὰς νέας καὶ παρθένους. Dac. Vide infra *Puer.* Goth. *Pullus* a Sanscrito *bâlas*, quod parvum, infantem significat.

Peregrinus ager. (Ad p. 211.) Nam agrorum quinque genera: Romanus, Gabinus, Peregrinus, Hosticus et Incertus. Varro lib. IV. de L. L. (lib. V. pag. 34. Sp.). Dac.

Publica sacra. Vide *Privatae feriae.* Dac. Adde *Propudianus porcus.* Goth.

Prodit. Vide supra in v. *Prodidisse.*

Portenta rerum. Pro *solita* diversa lectio apparet *solida.* Male. *Cum solita corpora raro se ostendunt,* hoc est, *cum corpora se ostendunt, quae raro se ostendere solita sunt.* Dac.

Peremne. (Ad p. 211.) Vide *Petronia. Ant. Aug.* Peremne auspicium duplex: universum populi, cum Idibus Martiis amnem auspicato transiret et Annae Perannae rem divinam faceret, ut annare perannareque commode liceret: alterum magistratus, cum scilicet magistratus amnem auspicato transirent, quotienscunque quid in campo agere vellent. Cicero libro secundo de Divinat. (II, 36.): *Bellicam rem administrari maiores nostri nisi auspicato noluerunt. Quam multi anni sunt, cum bella a propraetoribus et proconsulibus administrantur, qui auspicia non habent? Itaque nec amnes transeunt auspicato, nec tripudio auspicantur.* Scal. Ab hoc autem peremni urbano mos invaluit, uti exercituum duces quovis deinde loco amnes auspicato cum exercitu traiicerent. Dac. Puto legendum *Peremnere,* vel *Peramnare,* nisi τὸ *peremne* adverbii loco sit positum. Goth. *Peremne* an *Perenne* rectius dicatur, *solemnis* an *solennis,* diu dubitatum est. Ego utrumque recte; posteriorem autem per *nn* rationem propriam fuisse vulgatae consuetudinis persuasum habeo. Nam etiam *amnis* et *annus* ab eadem stirpe, quae est praep. *am,* descendere credo.

Puls potissimum datur. Tullius in Divinat. (II, 34.): *Quia cum pulli pascuntur, necesse est aliquid ex ore cadere et terram pavire, terripavium primo, post terripudium dictum est: hoc quidem iam tripudium dicitur, cum offa cecidit ex ore pulli; tum auspicanti tripudium solistimum nuntiant.* Vide *Solistimum.* Dac. Vide Varronem IV. de L. L. (lib. V. pag. 108. Sp.). Vide supra *Puls Miliaria.* Goth. *Terripavium.* Terripuvium. *Idem. Pavire.* Puvire. Vide supra *Obpuviat. Idem.* Vide infra in *Tripudium. Idem.*

Pedestria auspicia. Varia fuere auspiciorum genera: auspicia ex cantu et volatu; ex tripudio, ex extis, ex anguibus et piscibus, ex fulgure, ex fulmine, tonitru, ex acuminibus, ex telorum superis ac inferis cuspidibus, auspicia ex perennibus, ex quadrupedibus, auspicium iuge. Vide *quinque genera signorum.* Dac. *Nominabantur.* Appellabantur vel arbitrabantur vel nominabantur. Goth.

Piacularia. Infra: *Piacularia appellantur veteri loquendi consuetudine, cum hostia fugit, aut in aliam corporis, quam oportuit, partem cecidit.* Manifesto ita scripsit Festus. Pauli tamen Epitome uberius haec tractat, ut integriore codice usus videatur. Piaculare est plane illud Virgilianum (Aen. II, 224.):

— — *qualis fugit cum saucius aram*
Taurus, et incertam excussit cervice securim.

Scal. Hostia vero, quae effugerat, *effugia* dicta. Servius ad illud II. Aeneid. (140.):

— ad poenas ob nostra reposcunt

Effugia.

Verbo sacrorum, inquit, *et ad causam apto usus est. Nam hostia, quae ad aras adducta est immolanda, si casu effugeret, effugia vocari veteri more solet. Dac. Decidisset.* Cecidisset. *Goth.*

Pestifera auspicia. Sic passim de tristibus auspiciis exta sine corde et iecur sine capite. *Dac.*

Pullarium. (Ad p. 212.) De Pullario Cicero II. Divinat. (34.): *Attulit in cavea pullos is, qui ex eo nominatur pullarius.* Et ad Plancum (Ep. Fam. X, 12.): *Recitatis literis oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligenter eum auspiciis operam dedisse.* Pullarius in Gloss. exponitur πωλοκόμος. *Dac.* Hoc verbo utitur Livius lib. X. (c. 40.) Val. Max. I. c. 4. *Goth.*

Praepetes. Praepetes aves dictas quidam putant, quia volantes se offerunt. Nam praepetere est avem auspicanti se offerre. Unde praepetes aves dicuntur, quae se ante auspicantem ferunt. Nam antiqui *praepetere* dicebant pro anteire. Servius in fragmentis: *Praepetes sunt, quae secundo auspicio ante eum volant, qui auspicatur. Aves autem aut oscines sunt aut praepetes. Oscines, quae ore futura praedicunt; praepetes, quae volatu augurium significant, cum sunt prospera. Sed praepetes aut superiora tenent, et praepetes vocantur, aut inferiora, et dicuntur inferae. Praepetes autem ideo, quia omnes aves priora petunt volantes.* Vide etiam Gellium lib. VI. cap. 6. *Scal.* Ubi, ut vides, ille *praepetes* a *prae* et *petere*, quod et Festus sensit. Sed en tibi eiusdem Servii locum alterum non minus illustrem ad illud VI. Aen. (15.): *Praepetibus pennis: Praepetes autem,* inquit, *dictae, vel quod priora petant, vel summi volatus, vel quae praepetit volatum, vel quae secundum auspicium facit. Et quidam praepetes tradunt non tantum aves dici, quae prosperius praevolant, sed etiam locos, quos capiunt, quod idonei felicesque sunt. Unde bene Daedali pennas praepetes, quia de locis, in quibus periculum metuebat, in loca tutiora pervenit.* Quem Servii locum illustrat Gellius lib. VI. cap. 6., ubi etiam docet praepetes aves L. Claro dictas videri, quas Homerus τανυπτέρυγας appellat Iliad. τ. (XIX, 350.), quod porrectis et patulis alis praetervolarent. Inde Gloss.: *Praepetes* τανυπτέρυγες. Ceterum etymon Festi et Servii a *prae* et *peto* mihi ceteris praestat. Neque minus sic locis, quam avibus possit accommodari. At Turnebus ait a προπετές, quod est pronum ad labendum, et *praepetere* a προπέτεσθαι. Quod censet etiam Scal. in Aetnam. *Dac. Sint.* Sunt. *Goth. Titia.* Tertia. *Idem. Quam petamus.* Quae praepetamus. Al. *quae petamus. Idem.*

Pecunia. Pecunia sacrificium fieri dicebatur, cum frugum fructuumque caussa mola pura offerebatur in sacrificio, quia omnis res familiaris, quam pecuniam dicimus, ex his rebus constaret. Reliqua huc non pertinent, sed de alia re longe diversa intelligenda sunt, nempe scio quae ad depellenda mala fulgurante coelo et bonorum caussa parata. A *pecu* adiectivum *pecuinus* et *pecunius.* A quo cum dicimus *pecuniam,* subintelligendum *rem.* Pecunia res ergo pro patrisfamilias bonis, quia praecipua in foetu pecoris consisterent, accepta fuit. Glossarium: *Pecunia* χρήματα, ἀπὸ τιμῆς κτηνῶν. *Scal.* Adde supra *Abgregare. Goth.*

Proiecta sacra. (Ad p. 212.) De proiectis sacrificiis, quae fulgurante coelo depellendorum malorum fulminum et procurandorum bonorum caussa fiebant, nihil usquam legi. Suspicor proiecta inde dicta fuisse, quod in scrobe ea sacra fierent, ubi postea fulmen conderetur. *Dac.*

Pu . . . . . Plane ignoro, quid sit. *Scal.*

Publici augures. (Ad p. 212.) Ita in schedis locum istum se resarcivisse ait Fulvius Ursinus. Quae desunt in fine puto verba esse ex libris augurum. Augures primum a Romulo instituti numero tres, ex singulari tribu singulus. Iique quatuor omnes patricii, his quinque alteri ex plebe additi Q. et Cn. Ogulnii tribuni plebis rogatione: hic numerus mansit usque ad dictaturam Sullae Felicis, qui sex addidit, et ita quindecim augures facti, neque postea crevit numerus. Eorum autem alii *maiores,* alii *minores,* sive alii *privati,* alii *publici.* Publici dicebantur *augures publici populi Romani Quiritium.* In vetusto marmore: *Q. Marcio Memmio, Furio Balbutio, Caeciliano Placido C. V. Pontifici Maiori, Auguri publico P. R. Quiritium.* Et ita distinguebantur a privatis sive Imperatoris. Nam imperatores domesticos habebant augures, qui pro eorum salute excubarent et auspicia captarent. Augures primum a collegio creabantur. Deinde a collegio ad populi partem quandam selectam ius illud translatum lege, quam tulit Cn. Domitius Aenobarbus, cuius meminit Cic. II. Agrar. Vellem vero veterum auctoritate illud Festus confirmasset, quod ait manifestum esse sorte deligi solitos, qui augures publici P. R. Quiritium dicerentur. Nullum enim huius moris vestigium. Imo etiam et observo vel ab Imperatore vel a populo illud honoris gratia concessum, ut augur haberet sacerdotium publicum. Liv. lib. I. sect. 38.: *Inde ab augure, cui deinde honoris ergo publicum id perpetuumque sacerdotium fuit,*

deductus in arcem etc. De templis auguralibus alibi dictum est. In fine *extra urbem* reposuit Fulvius Ursinus, sed omnino Festus scripserat *intra urbem.* Vide supra *Prosimurium.* **Dac.** Vide in *Publicus ager.* Vid. in *Quinque genera signorum.* Ciceronem II. de Legibus. **Goth.** *Templo coeli regionibus designato.* Templum dicitur hic locus manu designatus in aere, post quem factum illico captatur augurium, teste Servio I. et VI. Aeneid. **Idem.** *Lituo.* Vide Serv. Ecl. 9. **Idem.**

Picus rex Pico ave. (Ad p. 212.) De Pico ave et rege vide suo loco *Picus.* Picus Aboriginum rex Faunum procreavit et Faunam sive Fatuum et Fatuam. Nam et ita dicebantur. Servius VII. Aen. (47.): *Quidam Deus est Fatuellus. Huius uxor est Fatua; iidem sunt Faunus et Fauna* etc. Faunus e sorore Fauna Latinum suscepit, cuius postea gener Aeneas. Etsi cum Faunus idem Pan Arcas fuerit, cuius ab Evandro cultus Latium fuit inlatus, cum in Latio regnasse merae nugae ab iis confictae, qui hoc ignorarunt. **Dac.** Vide Lactant. lib. I. (22, 9.):

Pollubrum. In Odyssea veteri: *Argenteo polubro et aureo gutto.* (Hom. Odyss. I, 136.):

Χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχόῳ ἐπέχευε φέρουσα
Καλῇ, χρυσείῃ, ὑπὲρ ἀργυρέοιο λέβητος,
Νίψασθαι.

Προχόῳ χρυσείῃ aureo gutto, ἀργυρέοιο λέβητος argenteo pollubro. Aquam vero ipsam χέρνιβα vocabant. **Scal.** Haec sunt e Pauli Epitome. Verba Festi reiecta fuere in fine huius libri post caput *promptum.* Locum adi. Fabius Pictor lib. XVI.: *Aquam manibus pedibusque dato, pollubrum sinistra manu teneto, dextra vasum cum aqua.* **Dac.** Lege: *Eius eadem formula, quae est polubri.* Vide supra *Pollubrum;* a *polluo*, *pollubrum* vas excipiendae aquae manibus abluendis pollutae. Tenebatur manu sinistra, dextra vero guttus, unde aqua effundebatur. **Idem.** Vide Nonium (pag. 554. Merc.). **Goth.** *Pelluvium.* Vide supra *Pelluviae.* **Idem.** Cf. Herm. Elem. Doctr. Metr. pag. 619.

Patres. Infra: *Patres appellantur, ex quibus Senatus est. Quos initio Urbis conditae Romulus C. delegit, quorum consilio atque prudentia Resp. administraretur atque tenuioribus agrorum partes attribuerentur perinde ac liberis propriis ac nummi distribuerentur, quia solebant iam inde a Romulo nummis argenti signati ultramarinis uti, quod publicae et privatae rationes docent.* Ex his cognoscimus, quare velit Festus patres dictos, quod tanquam filiis plebi et agros attribuerent et nummos largirentur. Nam de ultramarinis nummis argenteis certum est. Plinius lib. XXXIII. cap. 3.: *Qui nunc victoriatus appellatur, lege Clodia percussus est. Antea enim hic nummus ex Illyrico advectus mercis loco habebatur.* **Scal.** Idem Sallust. in Catil.: *Hi vel aetate vel curae similitudine patres appellabantur.* **Dac.** Adde infra *Patrocinia.* **Goth.**

Publica pondera. (Ad p. 213.) Hic locus nunquam antea editus est, cum rerum conscriptarum esset utilis cognitio. Sunt tamen quaedam obscuriora, quaedam etiam mendosa. Ex plebiscito Siliano hic relato constat vini *quadrantal* octoginta pondo statui; *congium* octavam partem eius esse, ita decem pondo, et *sextarium*, quod sexta congii pars sit, duodequinquagesimam partem esse *quadrantalis.* Haec pondera sunt liquidorum. Aridorum vero sexdecim *sextarii* in modio sunt. Sextarius autem hic aequalis est sextario vini, id est eiusdem ponderis. Verba legis ita scripsimus, ut in antiquo libro reperimus cum his coniecturis, quas in margine posuimus: D. M. significat *dolo malo. Quadrantal* sive amphoram vini esse octoginta pondo apparet ex Plin. lib. XIV. cap. 4., quo loco interpres Hermolaus Festi auctoritate utitur, *Sextarium esse congii partem sextam et sextarium vini uncias viginti pendere Fannius scribit.* Idem ait sextarium esse modii partem sextam decimam. Volusianus Maecian. in libro de asse: *Quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo, sextarios* 48. *heminas* 96. *quartarios* 192. *cyathos* 576. Adde Festum verbo *quadrantal* et *hemina.* Illa verba: *uti coaequatur sedulum* nescio an significent: *uti coaequentur sedulo ita ut quadrantal* etc. Illa etiam: *dum minore patrisfamilias taxat, liceto* aut mendosa sunt, aut hoc significant: *minore multa et patremfamilias tantum licere multari.* **Ant. Aug.** Egregium ac luculentum hoc antiquitatis monumentum ita et emendandum et distinguendum censeo:

EX PONDERIBUS POBLICEIS, QUIBUS HAC TEMPESTATE POPOLUS OITIER SOLET, UT EI COAEQUETUR SEDOLO M. QUADRANTAL VINEI OCTOGINTA PONDO, SIET CONGIUS VINEI DECEM P. SIET, SEX. SEXTARI; CONGIUS SIET VINEI DUODEQUINQUAGINTA SEXTARI; QUADRANTAL SIET VINEI SEXTARIUS AEQUUS CUM LIBRARIO SIET SEXDECIMQUE LIBRAE IN MODIO SIENT.

SI QUIS MAGISTRATUS ADVERSUS HAEC D. M. PONDERA MODIOSQUE VASAQUE POBLICA MODICA MINORA MAIORAVE FAXIT IUSSITVE FIERI DOLUMVE ADDUIT, QUO EA FIANT,

EUM QUIS VOLET MAGISTRATUS MULTARET, UT EI DUM MINORE PATRISFAMILIAS TAXAT, LICETO, SIVE QUIS IM SACRUM IUDICARE VOLUERIT, LICETO.

In hoc plebiscito *oitier* est *uti*, ut in veteri lege: *Nec quis facito, quominus ei oetantur, fruantur, habeant, possideant;* illud *sexdequimque* sexdecimque. Addit circa finem, eum, quicumque volet magistratus multare, liceto: dum modo maiore patremfamilias multa, minore eum, qui in potestate est, quam patremfamilias coerceat. *Sacrum iudicare.* Filii peculium patrisfamilias pecuniam familiamque Cereri sacrare. Pro *sedulum* manifesto *se dolo m.* legendum, sine dolo malo. *Scal.* *Oitier* pro *utier*, ut *coerator* pro *curator*, *oesus* pro *usus.* Quidam habent *oetier.* Et utroque modo veteres scripserunt. Sic *Oinonem* pro *Oenonem* apud Martianum, *oitile* pro *utile* in vetustissima tabella Fulvii Ursini. *Dac.* Illa: *quo ea fiant*, aperte schedae: *quod ea fiant.* Nempe *quod* pro *quo*, addito *d.* Ista *uti dum minore* etc. sic interpretatur Scaliger: *eum, quicunque volet magistratus multare, liceto: dum modo maiore patremfamilias multa, minore eum, qui in potestate est, quam patremfamilias coerceat.* Verum in schedis erat *patrifamilias.* Unde Fulvius Ursinus emendavit *parte familias* adductus loco simili ex oratione Catonis pro Rhodiensibus, in qua scriptum est apud Gellium lib. VII. cap. 3.: *Si quis illud facere voluerit, dimidium familiae multa esto.* Nam verba *mille nummis* sunt adiecta. Et infra in *Sacratae leges: sacer alicui deorum sit cum familia.* Error autem, ut *patri* pro *parte* scriptum fuerit, inde fluxit, quod antiqui *parti* dicebant pro *parte*, unde facta literarum transpositione, *patri* scriptum. *Dac.*

Pecuum. Pecuda et pecua veteres dixere. Attius in Diomed.: *Passim quae praeda, pecua balabant agris.* Idem in Medea: *Vagant pavore pecuda in tumulis, deserunt, quis nos pascet postea?* et Plaut. Mercat. III, 1, (11.):

Nec pecua ruri pascere.

Locus autem Catonis, quem Festus intelligit, ex oratione pro Rhodiensibus extat apud Gellium lib. VII. cap. 3.: *Si quis maiorem pecuum numerum habere voluerit, tantum damnas esto.* Sic enim legitur in vetustissimo libro pro eo, quod est in vulgatis *pecudum* et *damni.* *Fulv. Urs.* *Nunc quia dicimus.* Lege: *Nunc quia dicimus pecus ut pectus* etc. Male sched.: *Non quia* etc. *Dac.*

Praeteriti. (Ad p. 213.) Tribuni militum consulari potestate et Censores eodem anno creati sunt, ut Livius scribit lib. IV. (c. 25.). Ita nunquam lustrum Tribuni fecerunt, neque quemquam senatorem potuerunt praeterire, neque crediderim Festo dicenti Consules in consilio publico habuisse sibi tantum coniunctissimos, ut Reges. Illud credam, cum lustrum facerent, supplere senatum potuisse ex iis, qui ipsis forent coniunctissimi. Item illud, tunc praeteritos nulla adiecta notae causa ignominia caruisse. Censores quoque idem initio fecisse, mihi fit verisimile. At postquam causas enumerare coeperunt, minus honesta causa notam attulit gravem. Vide Ascon. in Divinat. et in Pison. Valer. Max. lib. II. c. 4. Gellius lib. IV. c. 20. et lib. VII. cap. ult. et lib. XVI. c. 13. *Ant. Aug.* Unde unde haec expiscatus sit Verrius aut Festus, sane omnia contra rationem vetustissimorum Po. Ro. institutorum sunt; eaque plane toti antiquitati Reip. Ro. adversantur. Et miror, unde haec exscripserit. *Scal.* Fallitur vir doctissimus (Augustinus), cum putat, praeteritos senatores ante subscriptas caussas cur praeterirentur, ignominia caruisse. Nam ex animadversionibus Censoriis, quibus caussae semper subscriptae, sola senatorum praeteritio excipienda, cui rationem adscribi haud ita veteris instituti fuisse ex Livio notum est et antea ignominia deformatos senatores, qui praeteriti fuerant, in historiis legas. Porro praeteriti senatores dicebantur, quorum nomen Censores initio censurae senatum legentes praeteribant, in recitando non appellabant, subticebant et eo velut tacito indicio censebantur loco moti, nec nomen eorum ultra in albo senatorum. *Dac.* Vide l. 31. Cod. de fideicommiss. *Goth.*

Procensa classis iuniorum. (Ad p. 213.) Id est *in censu.* Et haec Tullii regis verba intelligenda de distributione centuriarum in qualibet classe. Nam sex populi Romani classes in centum et nonaginta tres centurias divisit Tullius. Vide Dionysium lib. IV. (c. 17. pag. 222.) et Liv. lib. I. (c. 43.). Tullii verborum sensus: *In censu classis iuniorum centuriae sint totidem* etc. *Dac.* *Pro tribunali.* Sic in l. 2. ff. de re iudicata, cui opponitur *de plano.* l. 1. §. 8. ff. ad Senatusconsult. Turpill. *Goth.*

Procum. (Ad p. 213. sq.) Plautus Poenulo (III, 1, 7.):

Nequiquam hos procos mihi elegi.

Hoc est *proceres* εἰρωνικῶς. *Scal.* Lege, ut viri docti: *in descriptione classium, quam fecit Ser. Tullius, significat procerum, ut fabrum pro fabrorum; procorum* autem pro *procerum.* Hinc intelligendus locus ille Ciceronis de Oratore ad Brutum (Orator. c. 46.): *Iam, ut Censoriae tabulae loquuntur, fabrum et procum audeo dicere, non fabrorum et procorum.* Vide *Procari.* *Dac.* *In iudice collocando.* Hinc intelligendus S. Grego-

rius: *Possumus rei inexpertae arbitrum collocare.* *Idem.* Id est in adeundo vel eligendo. *Goth.* Adde supra *Procitant* et *Procaci.* *Idem.*

Praerogativae. (Ad p. 214.) Explicat Festus, cur introductae fuerint, non quae fuerint hae centuriae, neque cur ita appellatae. Mendum autem est in illis verbis: *quae rus ....* nos *quod rustici* scriberemus et utraque opinio Varronis et Verrii vera est. Fuere autem eae centuriae, quae primae suffragium ferebant centuriatis comitiis. Ab eadem re ita appellatae, quod prius rogarentur ab eo, qui comitia haberet, Velitis iubeatis hoc aut illud. Erat autem maximum praerogativarum beneficium, quod nunquam ab eis dicatur ceteros discrepasse. Ut vero essent praerogativae sortito eveniebat. Ceterae appellabantur *iure vocatae.* Vid. Ascon. lib. II. in Verrem (pag. 54. ed. Lugd.). Cicero pro Muren. et Philipp. II. et lib. I. et II. de Divin. Livius saepius. *Ant. Aug.* De iis, item illis, quae iure vocatae dicebantur, Asconius et Livius. Ausonius in Panegyrico ad Gratianum Augustum: Valete modo classes populi et urbanarum tribuum praerogativae et centuriae iure vocatae. Livius libro IX. (c. 46.) de Flavio scriba: *fierique se pro tribu aedilem videret.* Ego interpretor *pro tribu*, praerogativa tribu. Piso de eodem: Eundem primae tribus Aedilem curulem renuntiaverunt. Eaedem ergo praerogativae tribus et primae tribus. Nam ita in legibus ferendis loquebantur. Sic initio legis cuiusdam in tabula aenea: *Principium fuit pro tribu.* Item apud Frontinum T. Quinctius Crispinus Cos. populum iure rogavit, populusque iure scivit in foro pro rostris a. d. IIIII Eidus Iulias. Tribus Sergia. principium fuit pro tribu Sex. L. F. Varro. Qui locus vulgo mendosissimus editus est. *Scal.* Centuriarum ac tribuum comitialium aliae sunt iure vocatae, praerogativae aliae. Praerogativa una erat singulis comitiis sortitione electa, quae iure vocatis, id est ceteris omnibus praerogabatur, princepsque omnium, tametsi loco postrema vel media in suffragium mittebatur. *Iure vocatae* sunt reliquae omnes, quae suo gradu vocantur et suffragium ferunt. Praerogativa tribus seu centuria omen aliquod in se continebat. Tullius I. de Divinat. (II, 45.): *Praerogativam maiores nostri omen iustorum comitiorum esse voluerunt.* Ideoque eius in sequentibus suffragiis ratio habebatur, non quod esset prima, ut falso quidam existimarunt. Tullius II. de Divin. (c. 35, 74.) Haruspices cum Tib. Gracchus in Senatum introduxisset, propter repentinam mortem eius, *qui in praerogativa deferenda subito concidisset, non iustum rogatorem conciliorum fuisse dixerunt.* Quod Festus refert ex Varrone et Verrio, id quidem verum est, sed sic tantum explicat, cur introductae fuerint praerogativae, non vero quae fuerint, neque cur ita appellatae. *Dac.*

Puelli. Puer, puerus, puerulus, puellus, puera, puellula, puella. Versus Ennii:

Poeni sunt soliti sos sacrificare puellos.

Vide Nonium (p. 158. M.). In fine versus Plauti ex fabula, cui nomen *Lenones gemini.* Pro *olim* Priscianus (lib. VI. c. 8, 42. tom. I. pag. 247. Kr.) habet *solent.* In quibusdam edit. est:

Dolet hic puellus sese venum ducier.

Dac. Glossis: *Puellus* παῖς ἀρχαῖος. *Goth.*

Praeciamitatores. Macrob. lib. I. Sat. (c. 16.): *Regem sacror. Flaminesque non licebat videre feriis opus fieri, et ideo per praeconem denuntiabant, ne quid tale ageretur, et praecepti negligens multabatur.* *Ant. Aug.* Servius in schedis: *Pontifices sacrificaturi praemittere calatores suos solent, ut, sicubi viderint opifices adsidentes, opus suum prohibeant, ne pro negotio suo et ipsorum oculos et cerimonias Deum attaminent.* Legendum autem hic: *antecedentes clamant.* Caeterum suspicor *praeclamitatores*, quod viri docti substituunt, veram lectionem non esse. Hoc enim ut facerent, inducti sunt verbo clamandi, quo Festus utitur in ipsa vocis expositione. At nos contra *Praeciamitatores* verae lectionis vestigium, non veram lectionem esse putamus, et legendum: *Praeciae metatores* dicuntur, qui Flaminibus, Diali, Quirinali, Martiali antecedentes clamabant. Metatores sunt προπαρασκευασταί, de quibus abunde in Ausonium. Praeterea vox satis nota vel mediocriter docto. At *Praecias* ipsos vocatos esse infra post dicitur, ut dubium non sit, quin legendum sit ita, uti emendamus. *Praecire* est praeclamare, *cire* clamare, unde id explicans clamandi verbo utitur Festus. *Praeciae, procalatores, qui praemittuntur a Flamine.* Propterea recte metatores exponit Festus, quia et metatores praemittebantur ad locum castris capiendum et ad hospitia militibus paranda. *Scal.* Sed frustra est Scaliger. Quamvis enim verum sit metatores ad locum castris capiendum praemitti solitos fuisse, non inde sequitur, praecias illos, qui flamines praecedebant, ut opifices prohiberent, metatores dici. Nihil enim praeciis illis cum metatoribus commune. Quare praeclamitatores iidem, qui praeciae. *Dac.* Alii *Praeciannunciatores.* *Goth.* *Ut homines.* Vide Macrob. I. Sat. 16. adde quaedam alia, quae scripsi supra in v. *Maximus Pontifex.* *Idem.*

Pedum. Vide supra. Bis enim apud Paulum haec glossa legitur.

Pone. Pone cum gravi. Virg. II. Aen. (208.):

— — *pars cetera pontum*
Pone legit.

Pone, inquit Servius, *post*, *semper in loco, nunquam in tempore.* Idem ad illud eiusdem libri (725.):

Pone subit coniux.

Pone, inquit, *post*, *sed loco tantum, non et tempori adiungitur, et est adverbium atque adeo ultima syllaba habet accentum.* Quae sequebantur apud Festum divinare non possum. Aiebat forsan, pone cum vocabulo cuidam postponebatur, fuisse adverbium temporis. *Dac.*

Pure lautum. Pure lautum antiqui dicebant aqua pura lavatum . . . rite . . . . in . . . . . . Ita schedae et forsan haec vel his similia Festus addiderat: nam sacerdotes sacra celebraturi rite lavabant vel in mari vel in fluvio. Notum est illud sacerdotis Romani ad Sabinum bovem Dianae immolaturum: *Quisnam tu hospes, paras*, inquit, *Inceste sacrificium Dianae facere? Quin tu ante vivo perfunderis flumine. Infima valle praefluit Tiberis. Religione tactus hospes, qui omnia, ut prodigio responderet eventus, cuperet rite facta, extemplo descendit ad Tiberim. Interea Romanus immolat Dianae bovem.* Vide Liv. lib. I. sect. 45. *Dac.*

Pura vestimenta. Lege: *id est non obstita. Obstitum* est fulguritum, ab eo quod obliquum obstitum dicebant. Fulgura autem duplicia, caelestia, terrestria. Caelestium ictus semper obliquus, ut casus semper obliquus. Auctor Plinius lib. II. (c. 52.). Porro de puris vestimentis Servius in fragmentis (pag. 371. fin. ed. Dan.): *Sane*, inquit, *in sacris pura vestis appellatur, quae neque funesta sit, neque maculam habeat ex homine mortuo. Scal.* Verum *obsita* in schedis infra, et ita legendum. Nam quod addit *fulgurita*, idem est quod obstita. Nisi scripserit Festus: *Non obstita, id est non fulgurita.* Purae vestis alibi meminit idem Servius, nempe ad illud XII. Aen.: *Puraque in veste sacerdos* (169.). *Impolluta et pura dicitur vestis*, inquit, *qua festis diebus uti consueverant sacra celebraturi, ut neque funesta sit, neque fulgurita, neque maculam habeat ex homine mortuo. Est autem linea et purpurea. Purpura maris vicem ad piandum praebet, linum vero fluminis, quia cum vere primum in oriente flumen inundasset, sponte sua linum natum esse Plinius secundus dicit. Dac.* Quae infra desunt, sic forte supplenda: *Ex hac caussa, quod impura ea vocabant, quae iis modis erant vitiata*, vel *quibus sacra erant vitiata. Idem.* Vide supra *Obstitum. Goth.*

Procalato. Vide *Procitant. Dac.*

Praefericulum. In sacrario Opis Consivae, ut opinor, scripsit Festus. De ea Varro et Macrobius videndi. Vide *Opima. Ant. Aug.* Praefericulum vas aeneum sine ansa, patens summum, velut pelvis, quo utuntur in sacrario Opis Consivae. *Scal.* In sacrificiis tantum Opis Consivae eo utebantur, non vero in quibusvis aliis sacrificiis, ut male Paulus. A *praeferendo praefericulum*, quod in eo res sacrae praeferrentur. *Dac.*

Patellae. Velut capidulae, inquit Festus. Vide *Capis.* Cicero Parad. I.: *Quid Numa Pompilius? minusne gratas diis immortalibus capides ac fictiles urnas fuisse, quam felicatas aliorum pateras arbitramur?* et lib. III. de Nat. Deor. (c. 17.): *Capiduncülis his, quas Numa nobis reliquit.* Varro lib. IV. (lib. V. p. 127. Sp.) et VIII. (Varro de vit. P. R. lib. I. apud Non. pag. 547. Merc.) de Ling. Lat. *Ant. Aug.* Diminut. a *patina*, quod a Graeco πατάνη *a* mutato in *i*. Sacrificiis aptas innuit Varro Manio apud Nonium (pag. 543. Merc.): *Quocirca oportet bonum civem legibus parere et Deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας.* Nam de cibis etiam in patella in focum Laribus deferebant, qui et inde patellarii dicti. In patellis etiam sive pateris Deo vinum libabant. Varro lib. IV. Patinas a patulo dixerunt, ut pusillus, quod his libarent coenis, patellas. Ita enim distinguendus hic locus. De *capidulis* vide in voce *capis. Dac.*

Pantices. Plautus in Pseudolo (I, 2, 51.): *Vino modo cupidae estis; eo vos vostros panticesque adeo madefacitis, quom sim ego hic siccus.* Martial. lib. VI. (ep. 64.):

Quid cum panticibus laxis et compede grandi.

Ant. Aug. Quid sit frus nescio. *Scal.* Quid sit frus ignotum est. Legunt quidam fluxus, quod probari non potest. Melius, qui *viscus ventris.* Quid si *frus* sit pro *frux*, quomodo antiqui dicebant pro fructu, ut fructum ventris Festus vocet pantices intestina? Pantex vulgo *panse.* In Phallicis: *et aestuantes solvi pantices Obesam ad uxorem redis. Dac.*

Procinctam. Praeter Pauli epitomen Pompeius scripserat, cur procincta diceretur, quod procincti ad pugnam ire soliti fuerint, unde testamenta in procinctu fieri dicta sunt, quae a militibus fierent. Vide Gell. lib. I. cap. 11. et lib. XV. cap. 17. Cic. lib. I. de Or. (58.) Plutarch. in Coriolan. Iustin. lib. II. Inst. tit. de testamentis. Vide proximum superius caput (*Procincta classis.*). *Ant. Aug.* Glossarium: *Procinctum ὅταν*

εἰς πόλεμον συγκαλέσονται. Porro ita videtur scripsisse Festus: *Procinctam classem Flamini Diali, hoc est milites ad proelium instructos et paratos videre non licet. Antiqui enim procinctum dixerunt, ut nunc quoque, cum exercitus instructus est. Procincta autem acie ad pugnam ire soliti erant, unde dicuntur testamenta in procinctu fieri, quae instructa acie nuncupabantur*, vel, *quae ad pugnam ituri nuncupabant.* *Scal.* Vide *Classis* et *In procinctu. Dac.* Potius *Endo procinctu.*

Prosemurium. Tacit. lib. XII. (23. 24.): *Pomerium urbis auxit Caesar* (de Tib. Claudio intelligitur) *more prisco, quo iis, qui protulere imperium, etiam terminos urbis propagare datur. Nec tamen duces Romani, quamquam magnis nationibus subactis usurpaverant, nisi L. Sylla et Divus Augustus.* Et postea: *Quod pomoerium Romulus posuerit, noscere haud absurdum reor.* Huius rei extat memoria Romae in marmoreo cippo. *Pomerium* autem in eo scriptum est, non *pomoerium*, neque *pomaerium*. Vid. Varro lib. IV. de Ling. Lat. et Gell. lib. XIII. cap. 14. Ex his Festi verba intelligere et sarcire poteris aliqua ex parte. *Ant. Aug.* Infra: *Prosimurium esse ait Antistius in Commentario iuris Pontificalis pomoerium, id est post murum, ut ait Cato. Olim quidem omne post murum intimum, nunc etiam intra aedificia pomerium, quasi promerium solet dici.* Reliqua ne Sibylla quidem divinaverit. Quod ait Paulus de Pontificali pomoerio, id tractabatur in linea, quae est harum reliquiarum decima septima. *Scal.* Promoerium, *prosmurium*, *prosimurium.* Ita enim literas *s* et *i* addebant aliquando. Sed omnino pomoerium est a *post* et *moerus*, ut a *post* et *meridie pomeridianus*, et ita Festus in fine. Varro lib. IV. (V. pag. 145. Sp.): *Postea quod fiebat orbis, urbs. Principium, quod erat post murum pomerium dictum, eiusque ambitu auspicia urbana finiuntur* (Hodie ita legitur: *Postea qui fiebat orbis, Urbis principium; qui quod erat post murum Postmoerium dictum* cet.). Verum quia inter viros eruditos magna olim quaestio fuit et adhuc quotidie est, intrane vel extra urbem, an etiam ubique pomerium fuerit, de eo mihi paucis agendum existimavi. Intra urbem pomerium fuisse hic aperte tradit Festus, idem et Varro loco supra laudato. Pollux etiam lib. IX. ait urbem ingressis omne illud spatium intra muros, intra moenia pomoerium dictum. Idem Plutarchus in Romulo, idem et Gellius lib. XIII. cap. 14., qui ex augurum libris Festi verba fere omnia ad verbum adducit. Sed aperte dissentit Livius lib. I. sect. 44.: *Inde deinceps*, inquit, *auget Esquilias* (Ser. Tullius): *Ibique ipse, ut loco dignitas fieret, habitat. Aggere et fossis et muro circumdat urbem, ita pomerium profert. Pomoerium verbi vim solam intuentes postmoerium interpretantur esse. Est autem magis circa murum locus, quem in condendis urbibus quondam Etrusci, qua murum ducturi erant, certis circa terminis, inaugurato consecrabant, ut neque interiore parte aedificia moenibus continuarentur, quae nunc vulgo etiam coniungunt, et extrinsecus puri aliquid ab humano cultu pateret soli. Hoc spatium, quod neque habitari, neque arari fas erat, non magis quod post murum esset, quam quod murum post id, pomerium Romani appellarunt, et in urbis incremento semper, quantum moenia processura erant, tantum termini hi consecrati proferebantur.* Haec Livius. Quae omnia facile perculsa ruent, si Festi et aliorum eiusdem partium rationes enucleemus et perpendamus. Primum quidem ex Festo, Varrone et augurum libris Pomerium est locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum pone muros regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auspicii. Agrum effatum intra moenia fuisse notum est, at intra eum fuit pomerium, imo etiam et pomerium finem urbani auspicii faciebat. Ait Festus ex Catone antiquos extra Aventinum auspicari solitos fuisse, postea intra aedificia. Extra Aventinum auspicabantur ante Romam scilicet conditam et pomerium consecratum, effatum. Sed postea consecrato pomerio, intra aedificia, id est intra urbem, pomerium. Atque ita Catonis locum intelligendum nemo non videt. Addit Festus, antiquum pomerium Palatini montis radicibus terminatum, cui adsentiens Tacitus ait *certis spaciis a Romulo interiectos fuisse lapides per ima montis Palatini*, scilicet lapidibus istis Romulus vice murorum usus, ut intra eos terminaretur pomoerium, et ita etiam olim fiebat; designato muro statuebantur cippi vel lapides, qui pomerio et auspiciis facerent finem. Subiicit tandem Festus, iis tantum proferendi pomerii ius datum, qui populum Romanum agro de hostibus capto ditaverant. Atqui nihil tale unquam de muris cautum fuisse certum est et cuivis muros ampliandi fuisse semper potestatem datam. Ampliari igitur poterant muri non ampliato pomerio. Ita est: audi Flavium Vopiscum de Aureliano (c. 21.): *His actis*, inquit, *quum videret posse fieri, ut aliquid tale iterum, quale sub Gallieno evenerat, proveniret, adhibito consilio Senatus muros urbis Romae dilatavit. Nec tamen pomerio addidit eo tempore, sed postea. Pomerio autem nemini principum licet addere nisi ei, qui agri Barbarici aliqua parte Romanam remp. locupletaverit. Addidit autem Augustus, addidit Traianus, addidit Nero, sub quo Pontus Polemoniacus et Alpes Cottiae Romano nomini tributae.* Vides Aurelianum muros ampliasse, non promotis pomerii terminis, idque satis evincit, intra moenia, pone muros pomerium fuisse. Nam alioqui si ante muros pomerium fuisset, qui potuisset Aurelianus muros dilatando pomerii terminos suo loco relin-

quere? His addo ex Laelio Felice apud Gell. lib. XV. cap. 27. Centuriata comitia intra pomerium fieri nefas esse, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperare ius non sit: propterea centuriata in campo Martio haberi. Atque haec de Romano pomerio quod viris doctis satis hactenus ignoratum, inter quos fuere, qui audacter affirmarent, antiquum illud pomerium extra urbem fuisse. Qui, si iis Augurum, Varronis, Pollucis et Plutarchi verba a me superius allata et explicata minus perspecta sunt, vellem equidem vel solam vim vocis pomerii sedulo perpendissent, atque ita nunc si cum Livio adessent, responderent de exercitu obsidione urbem cingente, numquid ille post murum sedere videretur. Certo suo aliter pronuntiarent ac ab iis factum est. Neque enim spacium illud, quod ante muros fuit, magis *pomerium* dici possit, quam exercitus post muros sedere, qui ante moenia castra metatus est. *Dac.* *Prosemurium* et *Promurium*, ut *persefacul* idem quod *perfacul*. *Goth.* Cf. supra in v. *Persefacul.*

Promptum. (Ad p. 215.) Promptum significat paratum. Deinde utitur testimonio veteris scriptoris, qui dixerit: de cuius aere tute promptum triticum in commentario tuo retulisti. Quidam prolatum significare aiunt promptum. Sed promptum ait id, *quod in futurum factum sit, cui . . re, cum praesertim aliud penus, aliud promptuarium panis, olei, vini appelletur.* In hanc sententiam Festum scripsisse putamus. Nam monstrum verbi erat, *pantoleium* pro *panis, olei, vini.* Haec *Scalig.* post v. *Putus.* Revera *promptum* est a *promo*, quod a *pro* et *emo*, sumo, capio. Et promere est, quod inclusum erat et reconditum, proferre. Inde *promptuarium*, quod et promtuaria cella, ubi res ad victum quotidianum necessariae reconduntur, ut inde mox promantur. Et ita differt a penu, ubi res penitus et quasi in penetralibus custoditae servantur. Non satis capio, quid Festus velit, cum ait *promptum id dici proprie*, ita enim legendum, non *proprium*, *quod in futurum factum sit.* Et non possum quin suspicer aliter Festum scripsisse, nempe: *quod in usuram tractum sit*, ut dicat id proprie promtum dictum, quod ita depromptum est, ut eo mox utantur. Cui contra opponitur *penus*, quod diutius servetur. Et *penus* etiam, id est penarium, penaria cella τῷ promptuarium contrarium est, ut supra demonstratum. In fine *pantoleium*, quod corruptissimum est, Scaliger emendavit *panis, olei, vini.* Optime, ut et Fulvius Ursinus. *Dac.*

Potitus. (Ad p. 215.) Interpretatio esse videtur horum verborum *potitus servitute*, ut significet servire. Item *potitus hostium* apud Plautum et iurisconsultos captivum significat. Plaut. in Capt. et in Epidico. Iuriscons. sub titulo de captivis et de testamento militis. *Ant. Aug.* Graecorum imitatione id dictum vult, qui dicunt ἐπαυρεῖν κακοῦ. Hesiodus. *Scal.* Plaut. Amph. (I, 1, 23.):

— — *eum nunc potivit pater*
Servitutis.

Potitus hostium idem Capt. (I, 1, 24.):

Nam postquam meus rex est potitus hostium.

Item (35.):

Ergo postquam gnatus tuus potitus est hostium.

Sic *potitus est hostium* idem non semel. Neque id mirum, *potiri* enim media vox est, et tam de malis, quam de bonis usurpatur, ut *sperare* etc. *Dac.* Vide l. 15. ff. de captivis. *Goth.* Locus Plauti Epid. est IV, 1, 35.

Penus. Festus ait: *Penus vocatur locus intimus* etc. Vestalia sunt V. Id. Iun. ex Fastis et Ovidio ac Varrone. *Ant. Aug.* Corruptus locus. Lege: *Penus vocatur locus intimus in aede Vestae tegetibus septus. Scal.* Proprie *penus* penarium et per similitudinem locus intimus in aede Vestae, quem tegetibus septum fuisse innuit Ovid. lib. IV. (VI. v. 262.) Fast: *Et paries lento vimine textus erat. Dac.*

Pomonal. (Ad p. 215.) Inter Ostiam et Romam Solonium praedium collocat Plutarch. in Mario. Livius etiam lib. VIII. (c. 12. init.). *Dac.*

Pubes. Lege: *Pubes et Puber, qui generare potest.* Catullus in Galliambo: *Ego puber, ego adolescens, ego ephebus, ego adulescens. Scal.* Vide Instit. de Nuptiis. Ulpiani frag. tit. 11. §. 28.

Prandicula. Prandium et prandiculum pro ientaculo, ut et olim apud Graecos δεῖπνον. Vide *Coena. Dac.* Glossis: *Prandicularius* ἡ μετὰ μνηστείαν ἡμέρα. *Goth.*

Prodiguae. Vide *Prodegeris. Dac.*

Petronia amnis. Vide *Cati fons, Manalis fons* et *peremne. Dac.* *Profluens.* Perfluens. *Goth.*

Penetrale sacrificium. Larium Deorum sacrificium, ut opinor. Nam et ipsi *penetrales* dicti. *Dac.* Adde supra *Herceus Iupiter.* Glossis Penetralia ἐνδότατα. *Goth.*

Puri. Manumissio hic dictum est pro liberatione, ut dicitur liberatio nexi. Est autem manumissio seu liberatio sacrorum causa unus ex illis modis, quibus liberabatur heres, qui accepta hereditate tenetur

sacris familiae. Notum enim est veteri iure Pontificio contineri, ut sacra privata conserventur ac deinceps familiis prodantur. Ex quo institutum, ut ne morte patrisfamilias sacrorum memoria occideret, sed iis essent adiuncta, ad quos eiusdem morte pecunia venisset. Igitur praestigiae excogitatae, quibus fucus, ut ita dicam, legi fieret. Introducti sunt enim modi, quibus sacra perimerentur. Id autem fiebat aut emancipatione per aes et libram, adhibito libripende, quae hic dicitur manumissio sacrorum caussa. Cicero II. Legg. (c. 20. fin.): *Quin etiam cavent, ut cui plus legatum sit, quam sine religione capere liceat, is per aes et libram heredes testamenti solvat, propterea quod eo loco res est ita soluta hereditate, quasi ea pecunia legata non esset.* Aut fiebat alio genere imaginariae venditionis, quae vocabatur coemptio, adhibitis senibus coemptionalibus, qui asse Caiano, hoc est nummo sestertio dicis caussa ter accepto et rursus reddito heredem absolverent. In ea pro Murena (c. 12.): *Sacra illi* (veteres) *interire noluerunt. Horum ingenio senes ad coemptiones faciendas interimendorum sacrorum caussa reperti sunt.* Aut denique detestatione, quae solennibus verbis Calatis comitiis celebrabatur. Gellius lib. XV. (c. 27, 2.): *Iisdem comitiis, quae Calata appellari diximus et sacrorum detestatio et testamenta fieri solebant.* Quare et Servius Iurisconsultus scripsit librum de sacris detestandis, ubi de iure testamentorum disputabat. Gellius lib. VI. c. 12.: *Servius Sulpicius Iurisconsultus, vir aetatis suae doctissimus, in libro de sacris detestandis, qua ratione adductus Testamentum verbum esse duplex scripserit, non reperio.* Corrupte enim in Gellio vulgo editur: *in libro de testamentis secundo.* At ea, quam reposui, est veterum excusorum et calamo exaratorum lectio. Alii erant etiam modi perimendorum sacrorum, ut caput partitionis in deducendis centum nummis. De quo vide secundo de legibus. Tantum ea ego apposui, quae declararent, quid manumissio sacrorum causa hic apud Festum, quid item detestatio sacrorum. Neque est quod quisquam putet, manumissionem sacrorum caussa dici, quod Vestalis et Flamen Dialis exibat patris sui potestate. Nam ii statim sine emancipatione ac capitis deminutione de patris potestate exibant. Neque libet intelligere de eo, quem pater in alienam familiam daret, ut cum eum ex potestate emisisset, postea sacrorum causa manumissio celebraretur. Qui enim in tertia mancipatione in iure cessi erant a parente, in cuius potestate erant, eodem momento in patris adoptivi sacra transibant, quo e patris naturalis sacris exibant. Apparet autem, qui sacris exsolvebatur auri puri, probi, puti, sui nescio quantum arcae Pontificum inferre solere. *Scal.* Quae, quia praeclaram solutionis sacrorum et detestationis, neque cuivis obviam cognitionem continent, prudens praeterire nolui, etsi ea minus ad hanc manumissionem, qua de Festus loquitur. Nam proprie et vere dictam manumissionem Festus intelligit, cum scilicet sacrorum caussa servus manumittebatur a domino. Idque satis superque ostendunt, quae supra idem Festus posuit: *Manumitti dicebatur servus sacrorum caussa* etc. Locum adi. Coniicio autem sacrorum caussa manumissum servum dici, cum a domino manumittebatur, ut in familiae sacra transiret. Neque enim id nobis a veteribus explicatum. Pro eo autem *puri probi profani sui auri* 20. Dominus solvebat. *Dac.*

Pacionem. Vide supra in *Nuptiae: quod nova pacio fiat:* a Graeco πήγω, Doricum *pago*, unde antiquum *paco:* ita enim infra legendum pro *paceo: paco, pacio, pactum, pacisci. Dac.* Vide Nonium (pag. 474.) in *Paciscunt. Goth. Paceo* pacto, paco. Glossis: *Paco* εἰρηνεύω. *Idem.*

Presan. (Ad p. 216.) Non dubito, quin *praecidanea* scribendum sit ex iis, quae idem Festus et Paulus de praecidanea scribunt. Vid. Cato de re rust. Gell. lib. IV. cap. 6. *Ant. Aug.* Vide Doctissimi Turnebi Adversaria, qui legit *Praesentaneam. Scal.* Optime supplevere viri docti *Praesentanea porca dicitur* etc. ex Victorini libro de Orthographia (pag. 2470. Putsch.), qui Praesentaneam appellat porcam illam, quae praesente mortuo immolabatur. *Dac.*

Pateram perplovere. Diis vinum offerebatur in pateris, unde usitata in sacrificiis formula *patera perplovit*, id est hac et illac *perpluit. Dac.*

Pastillum. Pastillum et pastillus a pane, *paniculus, panicillus, pastillus* genus libi rotundi, quare in glossis pastillus τροχισκός, τροχοειδὴς ἄρτος. *Dac.*

Puilia saxa. (Ad p. 216.) Haec mihi ignota sunt. Ficana Latii urbs Ficulnea vetus. Liv. lib. I. *Dac. Pictor.* Lictor. *Goth.*

Paveri. (Ad p. 216.) *Pavera.* Alibi olim explicavimus. *Scal.* Legit Scal. *pavera frumenta*, id est paviendo multum trita, ut granum deglubatur. Sed et stare potest altera lectio. *Dac.*

Paludati. Inde *paludatum* pro quovis milite invenias, ut apud Lucil. *Paludatus rorarius* Satir. lib. X. Proprie autem *paludae* et *paludamenta* Imperatorum erant insignia, quae thoraci superimponebantur. *Dac.*

Purimenstrio. (Ad p. 216.) Malim *menstruo*, etsi *i* et *u* facillime commutantur. Vide *cerimoniarum*. *Dac.* Vide supra *Denicariae* et *Tricenariae*. *Goth.* Suidae μητρωακαί. *Idem.*

Prox. Proba vox. *Pro vox* etc.

Penates. Singulari numero dixit Liv. lib. XXVIII. (c. 18.): *Quoniam fors eos sub eodem tecto esse atque in eodem penate voluisset. Dac. Proportio.* Portio. *Goth.*

Proculinat. (Ad p. 216.) MS. *Proculinant.* A proculio. Quod infra in Epitome Pauli. Nisi ex illo hic etiam malis *proculiunt.* Suspicatur Vossius, ut *promittere*, quod est προβάλλειν, sumitur pro *polliceri*, quia qui spondet, verbis aliquid in longum movet, ita *proculio* dici, quia quis *procelsit* sive *procellit*, hoc est verbis longe dimovet, mutato *e* in *u*. Meursius vero legebat *proculinunt promunt*, pro *proculiunt*, sicut *obinunt*, *ferinunt*, *solinunt*. *Dac.*

Popularia. (Ad p. 216.) Notabis *Lararia* pro Compitalibus dicta. Quod haud temere alibi reperias. *Popularia* opponuntur *privatis*, ut *popularia iudicia privatis iudiciis.* Nam ita hic videntur Popularia opposita privatis, familiaritiis et gentiliciis sacris. Alias popularia sacra opponuntur montanalibus et paganalibus. Varro: *Dies Septimontium nominatus ab his septem montibus, in queis sita urbs est; feriae non populi, sed montanorum modo*, ut paganalia, qui sunt alicuius pagi. *Scal. Porca praecidanea.* Quid hoc porca praecidanea inter popularia sacra? Nugae. Haec non sunt huius loci, quare hinc ableganda. Videntur autem huc adhaesisse e capite *porca praecidanea*, quod male post *praecidaneam porcam* retractum est. *Dac.*

Pollucere. (Ad p. 216.) Utitur hoc verbo Cato in libro de re rustica (c. 132.). Plautus in Sticho (II, 1, 80.) Cassius Hemina apud Plin. lib. XXXII. c. 11. Est autem locus Festi lacer ita sarciendus, ut dicatur, *non licere omnia pollucere alicui deo, deaeve, sed Herculi licere omnia esculenta et poculenta. Cato Iovi Dapali dapem polluceri scribit; Cassius, Numam prohibuisse, ne non squamosi pisces pollucerentur.* Nos igitur ita scriberemus: *Pollucere Mercurio, quae liceat, sunt: far* etc. *Ant. Aug.* Regis Numae lex fuit de polluctu, quae videlicet liceret polluceri, quae non liceret. De piscibus, qui squamosi essent, omnes, praeter scarum, idque propter raritatem. Rarissimus enim in Laurenti litore, atque adeo in ora Tyrrhenica erat piscis ipse. Quique eum capiebant, in mare dimittebant. Non igitur per religionis causam hoc sancitum est, sed ut parsimonia convivia, epulaeque publicae facilius ad pulvinaria compararentur. Cuius rei auctor Cassius Hemina apud Plinium his verbis: *Numa constituit, ut piscis, qui squamosi non essent, ni pollucerent, parsimonia commentus, uti convivia publica et privata coenaeque ad polvinaria facilius compararentur: ni qui ad polluctum emerent, precio minus parcerent eaque praemercarentur.* Neque in hoc pisce, sed in multis aliis modus est impositus etiam sacrificiis. Quare Servius ait, in libris veterum legi, a maioribus sacrificando parsimoniam observatam. Puto legem his verbis conceptam fuisse: *Pisceis, quei squamosei non sunt nei polluceto squamosos omneis praeter scarum polluceto.* Sine dubio autem lacer iste locus ita sarciendus est: Pollucere merces diis, quas liceat, sunt, far etc. At docti viri: Pollucere Mercurio quae liceat, sunt etc. Quid? an Mercurio tantum pollucebatur? non et Iovi Dapali apud Catonem? non aliis? Sed pollucere merces hoc facessit illis negotium. Frustra. Praeter alios audiant Varronem: *Hinc profanatum, quod in sacrario polluctum. Atque Herculi decuma data ab eo est, quod sacrificio quodam fanatur, id est ut fani lege sit, id dicitur. Polluctum, quod a porriciendo est fictum. Cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara, tum polluctum est, ut cum profanum dicitur, id est proinde, ut sit fani factum.* Haec Varro. Pollucere merces dicebantur mercatores, quando de mercibus ἀπαρχὰς et libamenta diis offerebant. *Scal. Alica.* Vide supra *Alica. Goth. Pisces.* Adde supra *Piscatorii ludi. Idem. Squarum.* Scarum. *Idem.* De pollucendis mercibus vide Varronem lib. V. de L. L. (lib. VI. pag 230. Sp.). Tertullianum Apolog. c. 39. *Idem.*

Profestum facere. (Ad p. 216.) Deest *facere licet* vel quid simile. Sensus est: *Profestum facere est tanquam profanum facere, id est facere, quod eo die, qui dies feriarum non est, facere licet.* Hic intelligere videtur Festus *profestum facere eos dictos, qui festos vitiabant, id est qui diebus festis illud agebant, quod quotidiano opere tantum licebat. Dac.*

Profanum. Vide supra.

Procubitores. (Ad pag. 216.) Qui procubant custodiae caussa. Gloss.: *Procubitor* φρουρός. *Dac.*

Prop . . . (Ad p. 216.) Amplius schedae. *Prop. . . . . . sta dolia ait dici Labeo quod . . . . . r. . . . . tur. . . . . do. . . .*, quos hiatus ne Sibylla quidem expleverit. *Dac.*

Pube praesente. Doctissimus Romanorum Virgilius inter alia reconditae antiquitatis arcana et hoc posuit, cum ait (Aen. I, 393.):

— *puppesque tuae pubesque tuorum.*

Ex ea enim consuetudine dixit, cum exprimeret Homericum:

Σὺν νηΐ τε σῇ καὶ σοῖς ἑτάροισι.

Scal. Plaut. Pseud. I, 1, (123. seqq.):

Nunc ne quis dictum sibi neget dico omnibus,
Pube praesenti, in concione, omni populo,
Omnibus amicis notisque edico meis,
In hunc diem a me ut caveant, ne credant mihi.

Dac. Galli *la ieunesse.* *Goth.*

Priveras. *Privus priverus,* ut *Iovis Ioveris* etc. *Scal.* *Apollinis, Apollineris* et alia. *Dac.* Vide infra *Privos.* *Goth.* . . . . . *tur de* . . . Schedae . . . . tur pro . . . . videtur Festus de privigno: forsan *Privignus dicitur pro praegenitus.* Forsan etiam Graecam vocem adduxerat Latinis literis scriptam: *Privignus dicitur progonos quasi praegenitus.* Gloss.: *Privignus πρόγονος.* Neque tamen placet *privignum* esse a *πρόγονος,* ut putavit Caninius, sed a *pri* pro *prae* et antiquo *geno,* nisi malis cum Beda esse a *privus* et *geno,* quasi *prive genitus* i. e. seorsum ex alio scilicet, vel alia coniuge genitus, quo sensu et Graecis dicitur *ἄμφος* ab *ἀμφίς,* quod est seorsum. *Dac.* Vide l. 4. in fine ff. de ritu. l. 4. §. et quidem. 6. ff. de gradibus. *Goth.*

Pecunia, quae erogatur. (Ad p. 217.) Repetitum est hoc fragmentum in fine huiusce libri. Legendum autem: *Pecunia, quae erogatur in ludos et spectacula, appellatur lucar, inde dicta, quod e lucis capietur.* Compendiose scilicet scriptum fuit *lucar ie* pro *lucar inde.* Potest etiam et scriptum fuisse: *appellatur lucaris.* Infra laudabatur Cato, sive alius, qui aliud etymon *τοῦ lucar* adduxit. Quare fortasse supplendum: *Idem in eodem libro lucar a luce dici existimat, cuius opinionis* etc. Vide *Lucar.* *Dac.* Huc pertinet fragmentum vetus Senatusconsulti, in quo inter cetera leguntur *V. F. De Lucari ludorum Secularium.* *Goth.*

Pipulum. (Ad p. 217.) Vide *Pipatio, Occentassint* et *Vagulatio.* *Dac.* *P....qu.* De Pio ac Piaculo et expiationibus fulgurum egisse Festum puto. Item pecuniam, quae erogaretur piaculorum caussa, piacularem dictam, edictaque, quae quid in religiones ob ignorantiam commissum expiari iuberent, piacularia dicta, idque referri a Messala in explanatione sacrorum, an auguriorum. Sequebatur deinde *Pipulum,* ploratus a pipatu pullorum sumptum. Varro: In Aulularia (III, 2, 32.): *Pipulo te differam ante aedes:* id est *convicio,* declinatum a pipatu pullorum. Isidorus in Glossis: *Pipulo, ploratu, convicio.* Reliqua alio pertinebant, de consulibus eorumque lictoribus. Puto iis tractatum fuisse de legibus Consularibus in cives rogatis, quae sanciebant poenam verberum. Nam in fine manifesto haec scripta fuerunt: *tribus* XXXV. *aut privilegia irrogare, aut de capite civis statuere, nisi maximo comitiatu vetant XII. Tabularum leges, praeterquam in veneficos, quique malum carmen incantant, quia ipsi indemnati iure occiduntur.* Notum est, quod posui, de capite civis et de privilegiis ex Ciceronis non paucis locis, pro Sextio, pro Domo et III. de legib. libro. De veneficis et incantatoribus notissimus est Plinii locus lib. XXVIII. cap. 2. Indemnatos ait occidi. Quia passim unicuique interficere licebat, ut apparet. *Scal.* (De *pipulo* cf. Hauboldi dissertationem de *Obvagulatione.* *L.*). *P....q.* De fulgurum expiationibus hic agebat Festus. Atque ita forsan scripserat: *Piacularia quaedam sacra Aruspices solent suscipere, cum in locum quendam fulgur decidit.* In sequentibus lubricum iter. Addebat forsan Festus: *Qui locus postea fulguribus ibi conditis sacer habitus est, ut et omnis ager, quem calcari nefas est, eadem ratione, ut et cetera loca omnia, quae fulgure sacra facta sunt.* Parum me, praefiscine dixero, vel a verbis vel a mente Festi discessisse arbitror, sed de eo, ut de aliis omnibus, quae mea sunt, penes viros doctos iudicium esto. Vide *Bidental.* *Dac.*

Promellere. *Mellere* seu *Melere* antiquum verbum a Graeco *μέλλειν,* cuius vestigia supersunt in voce *Remeligines.* *Scal.* Pro *lituum provere* lego *litem promovere.* *Provere* compendiose pro *promovere.* *Promellere* autem est *procrastinare, producere,* a mello, moror, quod a Graeco *μέλλω.* Inde *remellere* sive *remelere* unico l, *remorari,* a quo et *remeligines* dictae, quae a remorando remorae. *Dac.*

Purime. Infra. Duo membra sunt in his reliquiis. In primo quid sit ager publicus disserebatur, nempe quo et augures publici fruebantur, qualis erat, qui in agro Veienti erat, nomine Oscus. Videtur autem velle Festus Publicum agrum dictum esse ab auguribus publicis. De quibus Varro (lib. V. pag. 34. Sp.): *Ut nostri augures publici disserunt.* Cicero (de Legg. II, 8, 20.): *Publici augures signis et auspiciis postea vidento.* *Scal.* Pro *teneo* dicebant *teno,* unde praeteritum *tetini.* Vide infra: *Tetini tenui.* *Dac.* *Publicus ager.* Vide *Oscum.* *Idem.* *Postea.* Ita paene scripserat: *Prodicere diem est prodere.* Prodictio namque proditio est, quae in praesens valet. Prodicere diem et prodere diem idem esse supra notavimus. Gellius lib. XII. cap. 13.: *Kalendasque mihi prodictas, uti intra eum diem pronunciarem.* Male hodie *productas.* *Scal.* Sed vel scribendum

est *prodicere diem est praedicere, prodictio namque est praedictio*, vel mirum in modum Festus fallitur et cum eo Scaliger. Neque enim *prodicere diem* idem quod *prodere*. *Prodere* est *producere*, *prodicere* vero est praedicere, praenuntiare. *Dies prodita* potest esse *prodicta*, et contra *prodicta* potest esse non *prodita*. Vide *prodidisse*. *Idem*. *Purime*. Alii *Puriter*, ut apud Nonium (pag. 516. Merc.). *Goth*. *Purime* superlativus esse videtur, ut *maturrime* pro maturissime. Estque in his suffixum superlativi non *simus* sed *rimus*, quod ad ipsam vocis radicem adiicitur.

Patronus. (Ad p. 217.) Ait a patre patronos dici, quia clientium veluti patres sunt. Hinc Varro in ea oratione, quam dixit apud Consules in Lentulum: *Patrem primum: postea patronum primum nomen habere*. *Dac*.

Pristina. Legendum uti ex Epitome quivis videt, *pristina velut priustina*. Quamvis *pristinus* non a prius, ut putat Festus, sed a *pris*, quod a Graeco *πρίν*. A *Pris pristinus*, ut a *cras crastinus*. *Prius* etiam a *pris*. *Dac*. Glossis: *Pristina ἀρχαῖα*. *Goth*.

Praesagitio. Cicero I. de Divin. (31.):

Praesagibat animus frustra me ire, cum exirem domo.

Sagire enim sentire acute est: ex quo sagae anus, quia multa scire volunt, et sagaces dicti canes. Is igitur, qui ante sagit, quam oblata res est, dicitur praesagire, id est futura ante sentire. *Dac*. Adde supra *Praesagire*. *Goth*.

AD LIBRUM XV.

Quirinus. Vide *Curis*. *Dac*.

Quirinalis porta. Verum est, portam Collinam et Quirinalem esse unam et eandem a colle Quirinali dictam. Eadem et agonia sive agonensis ab eodem colle. Hodie *salaria* dicta. In schedis ultima linea *qui . . . . dere fertur* nescio an sit huius loci. *Dac*.

Quirites dicti. (Ad. p. 217.) Lege infra: *quos tamen quidam a curiis*. Item in fine *in funeribus indictivis*. Et *ollus Quiris leto* etc. Vide *indictivum*. Quirites autem non a *Curi*, neque a *curis*, sed a *Curibus* dicti *Curites Quirites*, et inde etiam Dea *Curis* sive *Quiris*, et curis hasta ut iam supra. *Dac*. *Qui . . . . Quirites*, ut opinor, scribendum est, *a Quirino, cui aqua et vino in curiis sacra fiebant*. Vel: *Quirinus Romulus ab hasta, quod armis erat potens. Singulare et usurpatur Quiris. exemplo est praeco, qui in funeris indictione dicit: Ollus Quiris leto datus* etc. Haec ad lectoris acumen potius excitandum dicta sunt, quam ut vera esse fateamur. Varro lib. VI. de Lingua Lat. (VII, 328. Sp.): *Olli valet dictum illi, ab olla, et ollus, quod alterum comitiis cum recitatur a praecone dicitur Olla centuria, non illa: alterum apparet in funeribus indictivis, cum dicitur: Ollus leto datus est*; et lib. V. (VI, 244. Sp.): *Quirites a Curiensibus et ab iis qui cum Tatio rege in societatem venerunt, donati civitate sunt*. Ovid. lib. II. Fastor. (477. seqq.):

Sive quod hasta viris priscis est dicta Sabinis;
Bellicus a telo venit in astra Deus;
Sive suo regi nomen posuere Quirites;
Seu quia Romanis iunxerat ille Cures.

Idem. Vide supra *Indictivum funus* et *Simpludiarea*. *Goth*.

Quirinalia. Semicirculis inclusa sunt in veteri libro repetita ex eo capite, cuius initium est *Quirinalis collis*: quae vero de fornacalibus dicuntur, videntur esse mendosa. Ovidius ait, Fornacalia non esse stata sacra, sed tamen eo die curiarum nomina in foro certis locis notavi, in quibus cum saepe stulte quidam nomina suarum curiarum ignorantes, in alienis curiis sacra facerent, ideo stultorum ferias dictas esse. Varro lib. V. (VI. p. 195. Sp.): *Quirinalia a Quirino, quod ei deo feriae, et eorum hominum, qui fornacalibus suis non fuerunt feriati*. Adde Plutarch. in problem. Emendandum igitur erit sic: *Quod quidam suorum fornacalium sacrorum ignari eo potissimum die rem divinam faciunt*. Vide *Stultorum*. *Ant. Aug*. Confusus ac corruptus locus ita suo ordini ac nitori restituetur: *Quirinalia mense Februario dies, quo Quirinio fiunt sacra. idem stultorum feriae appellantur, quod quidam qui suorum Fornacalium sacra Romae ignoraverant, eo potissimum rem divinam faciunt*. Addit *Romae*, quia curiarum festa erant et a Curione Maximo indicebantur. *Scal*. Quirinalia erant XIII. Calendas Martias; eadem stultorum festa. Ovid. II. Fast. (513.):

Lux quoque cur eadem stultorum festa vocetur
Accipe; parva quidem caussa, sed apta subest.

Deinde caussam exponit et in fine:

Stultaque pars populi quae sit sua curia nescit,
Sed facit extrema sacra relata die.

Sed iuvabit locum ipsum adire. Vide et infra *stultorum feriae. Dac. Idem.* Eaedem. *Goth. Stultorum feriae;* vide infra *Stultorum feriae. Idem.*

Quirinalis collis. Vide *Agonium.* Varro lib. IV. (pag. 57. ed. Sp.): *Collis Quirinalis, ubi Quirini fanum, qui a Curetibus, qui cum T. Tatio Curibus venerunt Romam, quod ibi habuerunt castra. quod vocabulum coniunctarum regionum nomina obliteravit. Ant. Aug.* Prius dicebatur *Agonus;* vide *Agonium.* Sed post receptos Quirites i. e. Sabinos, *Quirinalis* dictus, sive a templo Quirini quod plebs ei in coelum relato in eo colle dedicavit. Ovid. II. Fast. (511.):

Templa deo faciunt, collis quoque dictus ab illo est.

Dac. Aegonus. Agonus. *Goth.*

Quirina tribus. (Ad p. 218.) Cuius meminit Cicero pro Quinctio. *Dac.*

Quiritium fossae. Ait Festus, Quiritium fossas dictas, quibus eam urbem Ancus Martius circumdedit, quam ad Tiberis ostium posuit, ex quo etiam Ostiam vocavit. Verum auctor de viris illustribus non circa Ostiam sed in ipsa urbe Roma factas esse dicit; et non a Martio, sed a Tarquinio Superbo: *Locos,* inquit, *in Circo et Cloacam maximam fecit, ubi totius populi viribus usus est, inde illae fossae Quiritium sunt dictae.* Sed a Festo facit Liv. lib. I. sect. 33.: *Quiritium quoque fossa, haud parvum munimentum a planioribus aditu locis, Anci regis opus est. Dac.*

Quincentum. (Ad p. 218.) Ut *ducenta, trecenta, sexcenta.* Sed postea quia post *n* male sonat *c,* *εὐφωνίας* caussa *c* in *g* mutatum et quingentum dici coeptum est. *Dac.*

Qui patres. (Ad p. 218.) Haec sub littera P. scribi debuerunt. Vide *Adlecti. Ant. Aug.* Vide *Adlecti* et *Adscripti. Dac.*

Quispiam. Ait Festus: Quispiam significat aliquis, sed inveniri non potest, unde ultima pars eius vocis, i. e. *piam,* facta sit. Nimirum non meminerat Festus, Oscos dixisse *piam* pro *quam,* ut *pirpit* (potius *pitpit*) pro *quicquid.* Et inde *quispiam,* quisquam, *nuspiam,* nusquam, *uspiam,* usquam. *Dac. Aliquae.* Aliqua. *Goth.* Quae; qui. *Idem.* Sic *pe* Osci pro *que, petora* pro *quatuor, pis* pro *quis, pot* pro *quod.* Cf. Müller die Etrusker. I, 31. et tab. Bant.

Quinquatrus. Pro *qui fere his* scribe: *quibus feriae,* vel *qui feriis.* Vid. Varro lib. V. (VI. p. 196. Sp.). Ovid. lib. III. (Fast. 809. seqq.). Macrobius lib. I. *Ant. Aug.* Cave sentias cum iis, qui mutandum censent *qui fere his* in *quibus feriae.* Nihil enim facilius hac lectione. *Scal.* Unicus tantum dies Minervae sacer, sic dictus quod esset post quintum idus mensis Martii. Ut *triatrus* post tertium, post sextum *sexatrus.* Varro lib. V. (VI. pag. 196.): *Quinquatrus hic dies unus a nominis errore observatur, proinde ut sint quinque, dictus ab Tusculanis. Post diem sextum eidus similiter vocatur sexatrus, et post diem septimum septimatrus. Sed hic quod erat post diem quintum eidus, quinquatrus.* Aliter tamen Ovid. III. Fast. (809. seqq.):

Una dies media est et fiunt sacra Minervae
Nominaque a iunctis quinque diebus habet.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro,
Caussa quod est illa nata Minerva die.
Altera tresque super strata celebrantur arena,
Ensibus exsertis bellica laeta dea est.

Quare, ut discrimen illud componatur, dicendum puto, primis temporibus unicum tantum diem festum fuisse et dictum *Quinquatrus:* postea vero in plures prolatum eosque dictos *quinquatres* et *quinquatria.* Sic *panathenaea* quae sunt Romanorum quinquatria, initio uno tantum die celebrata, deinde pluribus. Fuere et aliae quinquatrus idibus Iuniis dictae *Minusculae quinquatrus.* Vide *Minusculae.* In verbis Festi, pro *qui fere his celebrantur* legebat vir doctissimus: *quibus feriae celebrantur.* Sed nihil mutandum, ut optime monuit Scaliger. Ait Festus, quosdam existimare Quinquatrus dictas a numero dierum, qui in his quinquatribus celebrabantur, i. e. exigebantur, frequentabantur, cett. *Dac. Qui fere his;* quibus ferit. Alii: qui feriis. Vide Varronem V. (l. c.), Ovid. III. (l. c.) Macrob. I. (non rep. locus). *Goth.* Adde A. Gell. II, 21.

Quinquertium. A quinque artibus, quibus exercebantur. Vide Pentathlum. *Dac.* Vide l. 2. ff. de aleatoribus. Glossis *πένταθλος, Quinquertius. Goth.*

Quisquiliae. Caecilii versum trochaicum ita lege:

Quisquilias volantis venti spolia memoras; i modo.

Ita solet in comoediis. Cum sermonem alicuius non curat quis, dicit: logos, quisquilias, floccos loqueris: abi. In Truculento (V, 1, 44.):

Campas dicis: abi, abi; consultavi istuc.

De quo apud Plautum plura (Cf. Palmer. Spicil. pag. 622.). Item versum Naevii:

Abi, abi deturbate saxo, homo non quisquiliae.

Quisquiliae singulariter; *homo non quisquiliae*, ut homo non nauci. *Scal.* Isidorus in Gloss.: *Quisquiliae surculi minuti, quisquiliae frumentorum purgamenta, vel palea eventata.* Festus ait vocem factam a *quidquid.* Iulius Scaliger a *quisque* et proprie sic dici τὸ τυχὸν quidquid obvium. Alii per transpositionem a σκύβαλα, quod idem notat, unde Gloss. *Quisquiliae*, σκύβαλα. In versu Naevii nihil mutandum, separandae tantum sunt voces:

Abi deturba te saxo homo non quisquiliae, quid est?

Deturba te saxo idem est quod *abi in malam rem, male pereas*, et similia, quae in comoediis usurpantur. *Dac.* *Quisquilium* et *cusculium*, in plurali usitate *quisquiliae*, descendunt a Graeco κόσκυλμα, pro quo in usu deminutivum est κοσκυλμάτιον. Forma vocabuli est reduplicativa, quales in multis vocabulis Latini sermonis deprehendimus. Veluti *cuculus*, κόκκυξ, *papaver*, *upupa*, ἔποψ, *ulula*, *bubo*, *turtur*, *populus*, *cucumis*, *cicur*, *carcer*, *cicer*, *cicindela*, *purpura*, *furfur*, alia multa. Descendit autem *cusculium* et κόσκυλμα, a σκύλλω, σκύλμα, quod segmen capilli, corii, cet. proprie significat, nam σκύλλω est *decerpo*, *vello*. — In versu Naevii legerim: *'Abi, deturbató te saxo, hómo non, quisquilíae; quid est?*

Quintipor. Pro παῖς, puer, Dores dicebant πόρ. Unde *Quinctipor*, *Marcipor*, *Caipor*, *Lucipor*. Hoc est, Quincti, Marci, Caii, Lucii puer i. e. servus. Nam Graeci παῖδας, ut Latini *pueros* servos dicebant, quomodo etiam Galli dicunt *garçon*. *Dac.* *Caipor.* Gripor. Calpor. *Goth.* De origine vocabuli *puer* disserit *Car. Theod. Johannsen* in libello utilissimo: Die Lehre der Lat. Wortbildung cet. pag. 39. ubi derivat a *pubes*, *pubeo*. Radicem enim *pub* mutari ait in *puv*, unde *pŭŭ*, ex quo *pū* productum, unde *pūsus*, *pūsio*, *pŭer*, ubi vocalis ante vocalem corripiatur. Longe tamen videtur esse probabilius, *por*, *puer* nihil esse nisi demutationes vocalium a Graeco παῖς, quod ipsum cohaeret cum Germanico *baurs*, filius, *born*, *barn*, natus, *bären*, *gebären*, *pario.* Et credibile est, apud ipsos veteres Graecos παῖς quoque vel πᾶϝις (cum digamma Aeolico) pronunciatum esse, quapropter etiam apud Homerum παῖς ubique fere legendum videtur. Saltem vix alia medicina afferri potest epigrammati, quod inter Sapphus fragmenta legitur; ubi nunc est:

Παῖδες ἄφωνος ἐοῖσα τάδ' ἐννέπω.

Lege: Παῖς ἄφωνος ἐοῖσα κ. τ. λ. (Cf. *Neue* Sapphon. Mytil. fragm. pag. 102. sq.) Ceterum cf. etiam Creuzer. Antt. Romm. §. 37. et qui ibi citati sunt.

Quippe. Tamen in verbis Ennii, quae Festus ad exemplum adducit, *quippe* non *quidni* sed *quoniam* ut saepe. Neque unquam *quippe* pro *quidni* scriptum reperias, sed *quippe ni.* In ultimo versu Ennii pro *moveri* Merula legit *movere. Dac.* Lege pro *quidni* vel *quoniam*, vel *quia*, *nam.* Est autem *quippe* nihil nisi Graecorum ἅτε, hoc est *quia scilicet.* Nam *pe* est Osca forma quae Latino *que*, Graeco τέ, Sanscrito *tschă* respondet, ut igitur *quippe* ad formam quod attinet idem sit, ac *quidque*, notione vero respondeat Graecorum particulae ἅτε, quae eodem modo est composita.

Quianam. In versu Ennii deest monosyllabum verbum, quale est *heu*, vel *o*. Sic Virg. Aen. lib. III. (V, 13.):

Heu, quianam tanti cinxerunt aequora nimbi.

Ant. Aug. Lege ita Naevianum Saturnium:

Summe Deum regnator, quianam genuisti?

(Cf. Herm. Elem. doctr. metr. pag. 636.) Enniano versui deest syllaba *heu:*

Heu, quianam dictis nostris sententia flexa est.

Scal.

Quid nisi. (Ad p. 219.) Pro quid ni. *Ni* enim decurtatum ex *nisi*, quod est pro *si non*. *Dac.*

Quietalis. *Quietalus.* A quiete, quod ibi mortui quiescant. MSS. habent *Quietalis*. *Dac.*

Quintia prata. Liv. lib. III. (c. 26.): *Spes unica imperii populi Ro. L. Quintius trans Tiberim contra eum ipsum locum, ubi nunc Navalia sunt, quattuor iugerum colebat agrum, quae Prata Quintia vocantur* cett. Quae de Lupercis Romuli tempore dicuntur, ad Quinctilianos et Fabianos, ut arbitror, pertinent. De

quibus idem Festus verbo *Fabiani*. Et Ovid. lib. II. Fastor. (377.), qui eos Fabios et Quinctilios Lupercos appellat:

Risit et indoluit Fabios potuisse Remumque
Vincere; Quinctilios non potuisse suos.

Ant. Aug. Viatorem hic vocat Festus praeconem, legatum. Vide *viatores*. Quae in fine desunt, non sat possum coniicere. *Dac.* Vide supra *Fabiani* et locos Livii et Ovidii citatos. *Goth.*

Quintiliani Luperci. (Ad p. 219.) Vide *Fabiani*. *Dac.*

Quintana porta. Atqui Quintana porta nulla fuit. Sed pars fori ipsius, quod post Praetorium et Quaestorio fuit adsitum, Quintana dicebatur, sive adeo forum ipsum subaudita voce *via*. Quare legendum cum Lipsio: *Quintana appellabatur pars in castris;* vel simpliciter: *appellabatur in castris.* Potest etiam et: *Quintana via appellabatur in castris* cett. Nam *porta* nomen additum a Paulo. Liv. lib. XLI. (c. 2.): *Praetorio deiecto, direptis quae ibi fuerant, ad Quaestorium Quintanamque hostes pervenerunt* etc. Isidorus lib. XV. cap. 2.: *Quintana pars plateae quinta est, qua carpentum progredi potest.* Ad huius similitudinem Quintanam Nero instituisse dicitur. Sueton. c. 26.: *Tabernulas etiam effringere et expilare, Quintana domi constituta, ubi partae et ad licitationem dividendae praedae pretium assumeretur.* Non aliud igitur Quintana quam via latior in usum fori a metatione agrorum invento nomine, ut in porta Decumana etiam factum. *Dac.* *Quintanam classem* esse eam, in qua Serv. Tullius distribuit ultimae classis viros; quinque enim fecit, cum eas ordinavit. Causam, cur capite censi dicantur, esse eam, quod nihil praeter se haberent, suumque caput quo censerentur. Refertur postea Lucillii vel Caecilii carmen nobis ignotum. Haec vel his similia Pompeius. Vide Gell. lib. XVI. cap. 10. praeter Dionys. et Livium. *Ant. Aug.* Quod ait hic Festus, Quintanam classem dictam in qua capite censorum multitudo a Servio rege distributa, id ego alibi me legere non memini; nam proletarii et capite censi in ultimam classem, quae sexta fuit, coniecti. Vide *Proletarii.* Versus Lucilii, quem Festus laudabat, mihi ignotus neque extat hodie. *Dac.* De *quintana* in castris cf. etiam Creuzer. Antt. Rom. §. 248.

Quercus. Querquera febris, dura ac gravis, quam quidam a quercu dictam putant, quod id genus arboris cum grave sit ac durum, tum in ingentem evadat amplitudinem. Aurelius Opilius frigidam atque trementem. Santra eam ex Graeco deducit, quia tremorem eiusmodi κάρκαρον vocant, unde dici etiam Carcerem. Plautus in Frivolaria:

— *is mihi erat bilis querquera, tussis.*

Lucilius:

— *iactans me, ut febris querquera.*

Et alibi:

Querquera consequitur febris, capitisque dolores.

Haec Festus. Adde ad eius sententiam confirmandam Homericum (Iliad. XX, 157.):

— — — κάρκαιρε δὲ γαῖα πόδεσσι.

Vide Grammaticos. *Scal.* A καρχαλέος, ut volunt, exasperatus. Sed mihi non persuadent, qui sciam potius quercus dici a Graeco κάχρυς, glans, pilula; nam inter Cachryphora quercus numeratur a Theophrast. lib. III.; κάχρυς ergo transpositis literis et mutato *a* in *e*, κέρχυς, et χ in κ, χέρκυς, *quercus*. *Dac.* *Querque . . .* Haec videntur pertinere ad utrumque verbum Quercus et Querqueram. *Idem.* *Querqueram.* Priscian. lib. VI. (16, 87. tom. I. pag. 279.) refert Plautum in Frivolaria scripsisse:

Is mihi erat bilis, aqua intercus, tussis, febris querquera.

Ant. Aug. *Querqueram.* Addenda vox *febrem*. L. m. habet κάρκαρα. *Urs.* Arnob. lib. I.: *Vitiligines querqueras, atque intercutes morbos.* Minutius Felix habet *quequerum*, ut et Gellius, Apuleius. Videlicet *querquerus* adiective dici certum est. Ergo cum dicitur *querqueram*, subintelligitur *febrem*; et cum *querquerum*, subintelligitur *morbum*. *Querquerus* autem a *quercu*. Vel ut Santra a κάρκαρος, horror, tremor. Ad cuius sententiam confirmandam facit illud Homeri Iliad. V. (XX, 157.):

— — — κάρκαιρε δὲ γαῖα πόδεσσι
Ὀρνυμένων ἄμυδις.

Sed haec omnia merae nugae. Cur et unde febris dicatur *querquera*, nemo adhuc docuit. Querquerus est a κερχαλέος, quod a κέρχω. Nam κερχαλέον Hesych. exponit σκληρόν, ξηρόν, διψαλέον, grave, aridum, siticulosum, quae omnia febri mere congruunt, quae prae siccitate ravim et tussim creat. Id enim vere est κερχαλέον. Quare Plaut. tussim iungit cum querquera (l. c.). Ergo: *cerchaleos*, *cerchelos*, *cercheros*, *cercherus*,

querquerus. Dac. *Etiam carcerem.* A Graeco κάρκαρος carcerem etiam Santra dici existimavit. An quia horrorem carcer incutit? Sed forsan erit a κάρκαρος, non qua *tremorem*, sed qua δεσμούς, vincula significat. Κάρκαροι enim δεσμοί Hesych. Scaliger deducit a κάρκαρα, μάνδραι, speluncae. Dac. Apud Paulum in loco Plautino scribendum esse *querquera tussis*, pro *querqueratus*, nemo non videt. Apud Priscianum hodie non legitur *querquera.* Locus ille Plautinus sic videtur legendus:

Is mi erat bilis, aqua intercutis, tussis querquera et febris;

si quidem *febris*, quod probabile est, penultimam habet ancipitem, quod fortasse ex loco Plautino alio conlici licet, Pseud. II, 2, 48.:

Hoc febrim tibi esse, quia non licet hoc iniicere ungulas.

Clarius apparet ex Catull. VI, 4.: *Verum nescio quid febriculosi*, qui versus est Phalaecius hendecasyllabus. Ceterum originatio difficilis. Illud apparet, formam vocabuli esse reduplicativam, de qua vide quae paullo ante diximus ad v. *Quisquiliae.* Si eiusdem est stirpis *querquerus*, atque *carcer*, *quercus*, κάρκαρον, communis notio *roboris*, *duritiei*, *siccitatis* subest omnibus; ut *querquera tussis* sit sicca, arida tussis; *querquera febris*, febris prae nimio fervore siccitatem siticulosam atque aridam faciens; *carcer*, repagulum durum, vincula insuperabilia; *quercus* ipsa propter duritiem robustam *robur* dicitur.

Quadruplatores. Vid. Ascon. in divin. et lib. IV. Verrin. *Ant. Aug.* Ascon. Pedianus in divinat. (pag. 26. ed. Lugd.): *Quadruplatores delatores erant criminum publicorum, in qua re quartam partem de proscriptorum bonis quos detulerant, assequebantur. Alii dicunt quadruplatores esse eorum reorum accusatores, qui convicti quadrupli damnari soleant: ut aleae aut pecuniae gravioribus usuris foeneratae quam pro consuetudine aut eiusmodi aliorum criminum.* Item Verrina III. (pag. 116. ed. Lugd.): *Quadruplatores accusatores sive delatores publicorum criminum sub poena quadrupli. Sive quod ipsi ex damnatorum bonis quos accusaverant quartam partem consequebantur.* Igitur ab illa quarta quae accusatori pro praemio cedebat dicti *quadruplatores.* Tacit. lib. IV. Annal. (20.): *contra M. Lepidus quartam accusatoribus secundum necessitudinem legis.* Inde Gloss. *quadruplatores*, συκασταί, delatores; *quadruplor*, ἐνδείκνυμι, defero. Dac. . . . . . . *populo.* De quadruplatoribus hic agebat Festus, sed eius verba non possumus assequi, neque ex iis videtur Paulus suam epitomam confecisse. Ampliorem lacunam repraesentant schedae (quas vide). Et hic certe locus dignus est, in quo se exerceant sagaciores. *Idem.*

Quando rex. Bis notatur hic dies in fastis: IX. Kal. Apr. et IX. Kal. Iun., licet Ovidius mense Martio illum ponere fuerit oblitus; de hoc vero lib. V. Fastorum ita scripserit (v. 727.):

Quattuor inde notis locus est, quibus ordine lectis
Vel mos sacrorum vel fuga Regis inest.

Ex quibus verbis ignorasse videtur quid quattuor hae notae Q. R. C. F. significarent. Cum tamen Varro lib. V. de Ling. Lat. (VI. pag. 212. Sp.) haec et alia omnia, quae in fastis erant, fuerit interpretatus. Nos vero quid Festi dimidiati versiculi significent, ignoramus. *Ant. Aug.* Puto totum hoc notis scribi debere, quibus in Fastis: Q. REX. C. F. et quod sequitur: Q. ST. D. F. *Fulv. Urs.* In his deploratis ruderibus tantum deprehendere possumus, huius diei, qui in fastis notatur Q. REX. C. FAS, anteriorem partem nefas esse, posteriorem fas. Quod recte Varro dixit: *ad id tempus*, *nefas*; significans anteriorem, et *ab eo fas*, notans posteriorem. Dies nefastus priore vel anteriore parte notabatur NP. vel NEP. vide supra Nefasti. Notabatur et NF. PR., quod quidam interpretantur *Nefas praetori*; quod ego non sequar. Additur in fine: *Si quis alius pro Rege dicat ad comitia, puta Pontifex, tam is dies* . . . . utrum intelligat Fas an Nefas, nescio. Porro in Fastis marmoreis, qui extant Romae, invenio bis notatum hunc diem IX. Kal. April. item IX. Kal. Iunii. Nemo quod sciam explicavit, quis esset mos huius diei, qui ritus, quae antiquitas. Sciendum Regi sacrorum neque magistratum gerere, neque verba ad populum habere fas fuisse; propterea in comitium ire illi non licebat, nisi hoc die, qui notatus est in fastis; ibat enim in comitium sacrificii causa, quo properanter patrato protinus fuga se e comitio eripiebat. Plutarchus: ἔστι γοῦν τις ἐν ἀγορᾷ θυσία πρὸς τῷ λεγομένῳ κομιτίῳ πάτριος, ἣν θύσας ὁ βασιλεὺς κατὰ τάχος ἄπεισι φεύγων ἐξ ἀγορᾶς. Varro (VI. pag. 212. Sp.): *Dies qui vocatur sic, Quando Rex comitiavit, fas: dictus ab eo, quod eo die Rex sacrificulus dicat ad comitium.* Si a docto viro quaeram, quid sit *dicere ad comitium*, sane non agnoscet Latinum hoc genus loquendi, et profecto ineptum est. Legendum enim: *itat ad comitium.* Ita loquitur alibi: *milites appellant latrones, quod itent, uti milites, cum ferro.* Quare ob id alii aliter notas, quae legebantur in fastis, interpretabantur: Q. R. C. F. *Quando Rex comitio fugit.* Quod Ovidius manifesto nos docet (l. supra c.) Utrumque enim complexus est. Quando Rex comitiavit; hic enim est mos sacri, quod faciebat in comitio; et Quando Rex comitio fugit.

Tangit enim fugam Regis e comitio. Plutarchus: ἄπεισι φεύγων ἐξ ἀγορᾶς. Quid certius hoc testimonio? At Paulus: *Quando rex sacrificulus divinis rebus perfectis in comitium venit.* Imo, quando rebus divinis perfectis abit e comitio; quare eius commentitiae caussae in ruderibus Festi ne vestigium quidem apparet. At quid aiunt docti viri? Ovidium ignorasse, quid sibi vellent illae literae singulares. Quasi fas sit, doctissimum poetam ignorare, quod formularios, leguleios, litigantes ac minimos quosque de faece Numae scire oportuit. Nam de Regifugio ipsum non intellexisse testis erit ipsemet, qui de eo in mense Februario ante tractaverat. *Scal.* In verbis Festi legendum *comitiasit* i. e. comitiaverit. Quod et Fulvio Ursino etiam placet. Item *feriis menstruis*, quia *s* littera τοῦ *menstruis* periit propter initialem illam *s* τοῦ *scripserat.* Item *edicuntur* pro *dicuntur*, quia *e* cum praecedente *e* τοῦ *rege* cohaesit. Et ita semper Varro (VI. pag. 195. Sp.): *Rex cum ferias menstruas nonis Februariis edicit.* Item (VI. pag. 209. Sp.): *Harum rerum vestigia apparent in sacris nonalibus in arce quod tunc ferias primas menstruas, quae futurae sunt eo mense, Rex edicit. Dac. Quod si quis alius pro rege.* Ait Festus: si quis alius, puta pontifex, pro rege in comitio sacrificaverit, tunc totum diem fastum esse. Sed cum illius diei pars anterior nefasta fuerit, qui fieri potest, ut alio, pro rege, in comitio sacrificante, pars illa diei, quae iam nefasta elapsa est, eadem iterum fasta sit? Vel hoc certe necessario evincit rescribendum esse: *Hic dies totus nefastus.* Nihil certius. Diei illius pars posterior fasta erat in gratiam Regis sacrificuli, qui in comitio fecerat. Sed si alius in comitio fecisset, dies solidus nefastus, quia nulli alii praeterquam Regi sacrorum ius illud concessum erat, ut e nefasto fastum facere posset. *Idem. Divinis rebus perfectis in comitium venit.* Dicendum potius fuit: *divinis rebus perfectis e comitio fugit.* Nam cum Rex in comitio sacra faceret, sacris perfectis in comitium ire qui potuisset? Festum non intellexit barbarus mutilator. *Idem. Quando Rex.* Alii: *Quando herus;* male. Adde infra Regifugium; Varronem V. de lingua (VI. pag. 208. seqq. Sp.), ubi de diebus hominum causa constitutis agitur. *Goth.*

Quando stercus. Infra (in schedis): *Quando stercus delatum, fas: eodem modo in fastis notatur dies: qui talis est ut aedis Vestae purgetur stercusque in clivum Capitolinum deferatur. cum id factum sit, tum est Praetori fas. Scal.* Varro lib. V. de L. L. (VI. pag. 213. Sp.): *Dies qui vocatur Quando stercus delatum fas, ab eo appellatus quod eo die ex aede Vestae stercus everritur et per Capitolinum clivum in locum defertur certum.* Huius diei meminit Ovidius, qui illum XVII. Kal. Iul. esse dicit lib. VI. Fastor. (711.):

Tertia nox veniet qua tu Dodoni Thyene
Stabis Agenorei fronte videnda bovis.
Haec est illa dies, qua tu purgamina Vestae,
Tibri, per Etruscas in mare mittis aquas.

Vide infra *stercus. Dac.* XVII. Kal. Iul. in Fastis; habes eandem interpretationem apud Varronem et Ovid. Vide *Stercus. Ant. Aug.* Recte opinatur Fulv. Ursinus hic desiderari quatuor illas notas Q. S. D. F. et Festum scripsisse: *Q. S. D. F. Id est quando stercus delatum fas.* Vel potius: *Quando stercus delatum fas, Q. S. D. F. eodem modo in fastis* etc. Idem etiam pro *alvum* optime *clivum;* quod probatur ex loco Varronis, quem supra afferimus. *Dac.*

Quaestores. (Ad p. 220.) De Quaestoribus paricis sive parricidii vide *Parici.* Horum mentionem fieri in duodecim tabulis scribit Pomponius sub titulo de origine iuris. *Ant. Aug.* Quaestores creabantur, qui cognoscerent de rebus capitalibus, unde et Quaestores paricidi appellantur. *Scal.* Ulpianus: *et a genere quaerendi quaestores initio dictos, et Iunius et Trebatius et Fenestella scribunt.* Initio autem proprie dicti *quaestores* qui aerario praeessent, dicti quod inquirendae et conservandae pecuniae caussa creati erant, ut ait Pompon. leg. 2. §. 22. de origine iuris. Inde postea quaestores quos vulgo, *des Lieutenants Criminels.* Vide *Parici. Dac. Parricidii appellantur.* Adde supra *Pari.* l. 2. §. et quia. 23. ff. de origine iuris. *Goth.*

Quando. Verbis Festi pauca desunt; sed omnia exempla videntur ad tempus pertinere. Ideo miror, unde Paulus epitomen confecerit, nisi meliorem librum, quod ex aliis cognosco, habuerit. Plauti versus refertur ex Menaechmis: *Ideo, quia mensam, quando edo, detergeo. Ant. Aug.* Exempla Plauti quae Festus adducit, plane contrarium probant, quare omnino aliter legendum est, nempe: *Quando, cum gravi voce pronunciatur, significat quoniam. Acuta vero est temporis adverbium, ut Plautus in Menaechmis,* etc. Neque enim in verbis Plauti τὸ *quando* significat *quoniam*, sed *quum* etc. Nihil certius. Quod ait autem ultima acuta vel gravi, vide notata in *lustrum, ergo, modo. Dac. In duodecimo quidem.* Quod ait Festus Ennium in XII. Annal. *quande* ultima littera *e* posuisse pro *quando*, id in incerto est, cum perierit locus ille, unde hoc Festus adduxit. Ubi tantum legitur *quande* . . . . . . quamde pro quam fortasse. Certum tamen est dixisse veteres *quande* pro *quando*, ut *numere* pro *numero*. *Dac.* Plaut. Men. I, 1, 2. Pseud. I, 3, 25. *Quande* et

quando olim promiscue protulisse Romanos, ex hoc Festi testimonio satis liquet. Nec dubium est, quum ex Sanscrito sermone constet, suffixum *dâ* procudendis adverbiis temporalibus inservire, veluti *sarvadâ*, semper, *sadâ*, semper, *êkadâ*, aliquando, *kadâ*, quando? *tadâ* tum, *jadâ* cum, ὅτε, ὁπότε. Latinae formae eo tantum differunt ab Indicis, quod apud Latinos syllaba finalis, sive suffixum, cum adverbio coniungitur *quamdo* i. e. quando; apud Indos vero suffixum stirpi pronominali proxime apponitur. Quomodo igitur in aliis Latinorum adverbiis *e* et *o* suffixa variant, ut *manifeste*, *manifesto*, *certe* et *certo*; sic *quando* et *quande* eadem fere notione protulisse Romani inveniuntur. Aliud est *quam de* i. q. *quam*, de cuius adverbii usu vide quae infra notata sunt ad v. *Quamde.*

Quadrata Roma. (Ad p. 220.) Dionys. lib. I. (c. 88. p. 75.) Plutarch. in Romulo (c. 9.) Solin. c. 2. Romam a Romulo quadratam conditam fuisse et inde cognomen ductum fuisse, scribunt; ut Quadrata Roma diceretur, urbs prima in Palatini montis radicibus pomerio ducto condita. Vide Tacit. lib. XII. (cap. 24.). Ita Ennii carmen intelligerem, si per Pompeium liceret. Quod vero ait ante Apollinis locum quendam ita appellari: id translaticio nomine dictum fuisse crediderim. *Ant. Aug.* Hic omnino intelligendus locus ille quem Romulus sibi munivit in summo palatio antequam urbem conderet. Solinus tamen urbem ipsam Romam quadratam dicit: *Romam*, inquit, *condidit Romulus etc. dictaque est primum Roma quadrata, quod ad aequilibrium foret posita.* Sed illum abunde refellit locus iste Festi, cuius aetate Romam illam quadratam in summo palatio extitisse manifestum est. Illud tamen vulgo creditum ansam dedit errori eorum, qui veteris Romae typum quadrata figura nobis obtrudunt. Sed operae pretium erit hic ponere doctiss. Salmasii commentationem ad verba Solini. Dicit hic Solinus Romam a Romulo conditam quadratamque dictam fuisse, quod ad aequilibrium foret posita: quibus verbis patet eum intelligere totam urbem Romae, qualem Romulus condidit, appellatam esse quadratam, qua in re manifestarie falsus deprehenditur et ex antiquariis nostris plerique qui ita senserunt. Nam locus Romae ita dictus in Palatino colle a Romulo aedificatus in quadratam speciem munitus, unde et *Roma quadrata*, h. e. τετράγωνος est appellatus. Longe igitur errant viri docti, qui scribunt Romam a Romulo quadratam conditam fuisse et inde cognomen ductum, ut *quadrata Roma* diceretur urbs prima in Palatini montis radicibus pomoerio ducto condita. Sed Solinum, a quo in errorem inducti videntur, corrigere potius et insectari quam sequi debuerunt. Primum locus ille, qui Romae quadratae nomen habuit, non in radicibus Palatini montis, sed in ipso monte constitutus et munitus. Deinde structus fuit a Romulo priusquam urbi condendae duceret sulcum, quum adhuc inter fratres de loco, ubi urbs poneretur, dividia ac certamen esset. Plutarch. in vita Romuli (c. 9.): Ῥώμυλος μὲν οὖν τὴν καλουμένην Ῥώμην κουαδράτην, ὅπερ ἐστὶ τετράγωνον, ἔκτισε καὶ ἐκεῖνον ἐβούλετο κτίζειν τὸν τόπον. Ῥῶμος δὲ χωρίον τι τοῦ Ἀβεντίνου καρτερὸν ὃ δι' ἐκεῖνον μὲν ὠνομάσθη Ῥεμορία, νῦν δὲ Πιγνάριον καλεῖται. Uterque locus etiam Romae extabat tempore Victoris, qui in decima regione urbis, hoc est in Palatio *Romam quadratam* ponit; in decima tertia in Aventino *Remuriam.* Vide Festum in *Remurinus ager.* Sic et locus in Palatino monte a Romulo in quadratam speciem structus, unde et ipse de condenda urbe auspicatus est, *Roma quadrata* a Romuli nomine et forma structurae. Quare non magis urbs fuit *Roma* illa *quadrata*, quam *Remuria.* Etenim adhuc de urbe condenda et de loco urbis contendebant fratres, quum loca illa alter in Palatino, alter in Aventino monte condiderunt. Post illa cum contentionem suam avium iudicio remisissent, addicentibus et faventibus Romulo avibus coepit ille sulcum ducere urbi constituendae. Plutarch. (c. 10.): Καὶ τοῦ Ῥωμύλου τάφρον ὀρύττοντος, ᾗ τὸ τεῖχος ἔμελλε κυκλοῦσθαι, ὁ Ῥῶμος τὰ μὲν ἐχλεύαζε τῶν ἔργων. Scio Livium scribere lib. I. (c. 7.): *Palatinum a Romulo primum, in quo ipse educatus erat, munitum fuisse.* Sed intelligere illum puto de Roma quadrata, quam in illo monte aedificavit, non de urbe nova Roma, quam auspicato postea condidit, et cui pomoerium postea addidit. Roma quadrata locus fuit in Palatino monte munitus, non urbs Roma ea figura primum a Romulo posita. Vehementer etiam erravit doctiss. Onuphrius scribens Romulum urbi novae a se figura quadrata cum tribus portis positae pomoerium more Etrusco addidisse, *ut auctores sunt*, inquit, *Dionysius*, *Solinus*, *Plinius et Plutarchus.* Ut supra vidimus, Plutarchus aperte distinguit Romam quadratam ab urbe, cuius figuram non quadratam fuisse, sed rotundam verba illa satis ostendunt: *qua murum in orbem erat ducturus.* Plinius Romae quadratae non meminit, sed lib. III. cap. 5. scribit urbem Romam a Romulo cum tribus portis aut quatuor relictam. Verum illa Roma longe diversa a Roma quadrata in Palatino monte. Dionysius porro initio lib. XI. ait Romulum Palatium et Capitolium muris et fossa moenisse. Sed urbem illam eandem fuisse cum Roma quadrata, nusquam dicit Dionysius, imo contrarium ex eius scriptis elucescit. Gellius lib. XIII. cap. 14.: *Scribit antiquissimum pomoerium, quod a Romulo institutum est Palatini montis radicibus terminabatur.* Nam ille dicit non aliam constitutam a Romulo Romam praeter eam, quae quadrata dicta est, nec aliud ab eo institu-

tum pomoerium, quae sententia huius Solini est, etc. Deinde: At quod vult Solinus novam urbem a Romulo conditam, quod figura quadrata esset, dictam fuisse quadratam, nec aliam urbem esse constitutam, id contra omnium auctorum consensum scripsisse illum iudico. Quin et Solini temporibus extabat adhuc in monte Palatino locus ille, cui nomen Romae quadratae Romulus imposuerat. Ut ex hoc loco Festi apparet. Etc. *Dac.* *Et quis extiterat.* Varie emendant viri docti; alii:

Et quis nunc curat Romae regnare quadratae.

Scaliger:

Et quibus lex steterat Romae regnare quadratae.

Sed sic etiam non plane mihi satisfactum est. Melius, ut videtur, in edit. Merulae:

Et quis exter erat Romae regnare quadratae.

Ita, ut de Romanis sermo sit, qui rapto Romulo, quum neminem Romae invenirent, quem in Romuli locum sufficerent, despiciunt, ecquis exter esset qui urbi praeesse quadratae posset, etc. Sed omnium optime Salmasius:

Et quis se sperat Romae regnare quadratae;

ex vestigiis veteris scripturae quam sic liber Fulvii repraesentat: *et quis est erat Romae* ctt. Nam in membranis scriptis saepe *t* et *p* confundi satis sciunt, qui eas aliquando tractant. Et de Tatio, inquit, fortasse loquebatur, qui cum Capitolium, quod ab initio ceperat, teneret, et Quirinalem collem, etiam Palatini montis, in quo Roma quadrata et regia Romuli, armis se potiturum sperabat. A parte igitur totum montem intellexit poetarum more. *Idem.* *Extiterat.* Exterat. *Goth.* Legerim apud Ennium: *Et qui certus erat Romae regnare quadratae;* ita ut *qui* sit relativum pronomen.

Quatrurbem. *Quadrurbem.* Quod ex quatuor vicis, quos alii Piraeum, Phalereum, Xypeteum, Thymaetam. Male: Quadrurbem enim τετράπολιν dixerunt Oenoen, Probalynthum, Tricorytum et Marathonem, quatuor Atticae populos. Vide Meurs. de fortuna Attica. Neque quatuor tantum, sed omnino duodecim urbes in unas Athenas Theseum contraxisse tradit Strabo. Ubi per urbes vicos intelligit. *Dac.* Vide Plutarchum in Theseo (c. 24.). Sic Glossis *Quadriiugem* τέτρωρον. *Goth.* Scribendum haud dubie *Quadrurbem.*

Quaeso. Versus Ennii de Anco Martio accipiendi sunt, qui Ostiam munivit et portum Tiberis:

Ostia munita est, idem loca navibu' polchreis
Munda facit, nauteisque mari quaesentibu' vitam.

Versus ex Cresphonte ita legendus:

Ducit me uxorem sibi liberum quaesendum gratia.

Scal. *Quaeso* et *quaero* idem apud veteres. Plaut. (apud Non. pag. 44. Merc.):

Quaese adveniente morbo nunc medicum tibi,
Enim tu certe aut larvatus aut cerritus es.
Edepol hominem te miserum! medicum quaerita.

Ubi *quaese* pro *quaere* (editur nunc *quasi.*). *Quaesere* etiam pro *orare*, *poscere*, dixit idem Plaut. Bacchid. II, 2. (init.):

Mirum est me, ut redeam, te opere tanto quaesere.

Dac. *Ostia munita est.* Vide in voce *Mundus.* *Idem.* *Munda.* Mundo. *Goth.* *Liberorum sibi quaesendorum.* Sibi liberorum quaesendorum. Dixi ad l. 220. §. 3. ff. de verb. signif. Vide IV. Gell. 3. *Idem.* Ennii versus ex Cresphonte iambicus esse videtur tetrameter acatalectus, nihil mutandus: *Ducit me uxorem liberorum sibi quaesendum gratia.* Cf. Herm. Elem. doctrin. metr. pag. 158.

Quadrantal. Vide *publica pondera.* *Ant. Aug.* Vas quod capiebat urnas duas, quadraginta et octo sextarios, hoc est congios 8, heminas 116. Vide Maecianum de asse. Quadrantal octoginta pondo, nempe octoginta pendebat aquae libras. Congius decem. Vide *publica pondera.* Quadrantal amphora etiam dictum, sed amphora Romana intelligenda est, alia enim erat amphora, nempe Attica, quae urnas tres, congios duodecim, sextarios septuaginta duos capiebat. Sextarius autem continet libram cum dimidia, hoc est, uncias octodecim: *Quadrantale* autem vel *quadrantal* a quadrata figura nomen traxit. Sed verba Festi sic legenda ex vet. lib. notavit doctiss. Salmasius: *Quadrantal vocabant antiqui amphoram. Quod vas pedis quadrati octo et quadraginta capiat sextarios.* *Dac.* Quod et *Quadrantale* Glossis. *Goth.* *Ex Graeco* ἀμφορέα. Glossis ἄμφορα, κεραμεῖον, orcium. *Idem.* *Vas pedis quadrati.* Unde *Quadrantal.* Gell. I. cap. 20. *Idem.* *In publicum.* In pulli. *Idem.* Locus Plauti est Curcul. I, 2, 16.

Quaxare. Glossae: *Quassat*, ὅταν φωνεῖ βάτραχος. *Scal.* Contracte pro *coaxare*, a *coax coax*, Aristoph. in Ranis. Et apud Hesych.: *coax*, *Rana*. *Dac.*

Quartarios. Lege ita versum Lucillianum:

Porro homines nequam, malus ut quartariu', cippos.
Collisere omnes.

Notum est, cippos sepulcrorum olim secundum vias publicas fuisse. Itaque facile collidebantur a mulis sagmariis, cum ea praeterirent. *Scal.* Fortasse Galli inde suos *Chartiers*. *Goth.*

Quatenus. Qua fine, ut hactenus, hac fine. Chilo apud Gellium lib. I. cap. 3.: *Hac fine ames tanquam forte fortuna osurus, hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post amaturus.* Addit Festus veteres *quatenus* inter et *quatinus* illud discrimen posuisse, ut *quatenus* qua fine, *quatinus* vero quoniam significaret. Sed illud observatum non fuisse e veteribus libris colligere est, imo et cum litterarum *e* et *i* tritissima fuerit commutatio, antiquos utraque significatione indistincte scripsisse certum est; sic *protenus* et *protinus*. *Dac.* *Sed antiqui quatenos.* Nam *o* et *u* veteres confundebant; sic *consol* scribebant pro *consul;* fontes, funtes; frondes, frundes; sic Hecoba, Notrix, Culchides, Pulyxena. Vide Quintilian. lib. I. cap. 4. *Idem.* *Quatenos.* Et ita quoque alio loco infra legitur. *Goth.*

Quamde. Corruptissima quae hic sunt, ex vestigiis priscae scripturae ita emendato: *cum multi veteres testimonio sunt, tum Ennius in primo: Iuppiter ut muro fretus magi' quamde manus vi. Et secundo:* etc. In versu Ennii Iuppiter est θαυμαστικόν, ut in illo:

Iuppiter, ut tristi lumina saepe manu.

Et:

Doctis, Iuppiter, et laboriosis.

Porro et *quamde* in illis Saturniis versibus legitur:

Namque nehilum peius macerat humanum,
Quamde mare saevum. Vires quoi sunt magnae,
Topper confringent inportunae undae.

Scal. In schedis: *Quamde pro quam usos esse antiquos, cum multi veteres testimonio sunt, tamen huius in primo* etc. quae propius ad veram scripturam accedunt; legendum enim, ut viris doctis iam diu animadversum: *Cum multi veteres testimonio sunt, tum Ennius in primo* etc. Si qui tamen hic Livium pro Ennio legi malint, non admodum pugnabo, inquit Merula, cum Livius etiam gesta populi Rom. libris decem et octo conscripserit, qui Annales Liviani vocantur. Sed de Annalibus Livianis abunde infra. Interim hic *Ennium* legi debere certum est. Et in versu:

Iuppiter haud muro fretus magi' quamde manus vi,

verba Romuli forsan optantis, ut pop. Rom. se non muro magis quam viribus et audacia tueatur. *Dac.* *Clarus ob obscuram.* Lege ut in editt. (Lucret. I, 640. seq.):

Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes,
Quamde gravis inter Graios qui vera requirunt.

Quamde autem, quia in illis *tam*, *quam*, *iam* et aliis addebant *e* et *d* postea insertum. *Dac.* *Imp . . . . secundo.* Ut et in secundo. *Goth.* *Gravis tergaios.* Graius inter Graios. *Idem.* *Pro quam.* Pro quando. *Idem.*

Quatere. Innuit quatere de repetito saepius motu potius dici. Ferire de solo ictu. *Dac.* Adde Nonium (pag. 272. Merc.) in *Quatere.* *Goth.* *Quassare est saepe quatere.* Adde Nonium (pag. 254. Merc.) in *Quassum.* Gell. II, 6. *Idem.*

Querquetulanae. Lege: *sed feminas antiqui quas nunc dicimus, viras appellabant.* Quae, inquit, nunc feminae a nobis dicuntur, eae virae dicebantur, neque immerito, cum masculinum sit vir. Ita enim et utrumque formant sexum Hebraei: *Iss*, vir; *issa*, vira, hoc est femina. *Scal.* A querceto querquetulanae nymphae, quae non aliae sunt, quam quae Graecis Hamadryades, quod simul cum *drusi*, (δρυσί) i. e. quercubus, et vivant et intereant. De iis vide insignem locum Callimach. hymn. in Delum. Earum sacellum Romae querquetulanum dictum. Varro lib. IV. (V. p. 54. Sp.). *Dac.* *Sed feminas antiqui.* Vide *Scal.* not. Quare in versione Graeca Geneseos de Eva κληθήσεται γυνή etc. melius scriptum fuisset κληθήσεται ἀνδρίς sive potius ἀνείρα. Analogiam servavit Gallicus interpres: *on la nommera homesse.* *Idem.* Graecis χλωρίδες καὶ ἁμαδρύαδες dicuntur. *Goth.* *Sciens.* Sagas. Vide supra *Praesagire.* *Idem.*

Ques. (Ad p. 221.) Pluralis pro *qui.* Ennius:

— Decem coclites ques montibus summis
Ripeis fodere.

Dac. Queis. Qui vel quis. *Goth.*

Qui hoc censetis. (Ad p. 221.) Haec verba dicebantur in Senatu ab eo magistratu, qui retulerat aliqua de re ad Senatum, ut per discessionem Senatusconsultum faceret. Cic. lib. I. ep. 2. *de tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia.* Vide Gell. lib. XIV. c. 7. *Ant. Aug.* In Senatus consulto per discessionem faciendo moris erat, ut consul aut is qui cum insignibus imperii vel lictoribus erat, cum qua de caussa Senatum convocaret, retulisset, his verbis sententias rogaret: *QUI HOC CENSETIS, ILLUC TRANSITE: QUI ALIA OMNIA IN HANC PARTEM.* Ominis autem caussa ita loquebatur: *qui alia omnia*, ne diceret *qui contrarium.* Vel qui aliter censetis, quod tamen ipsum significat, sed *contrarium* vel *aliter* ut mali ominis verbum fugiebat. Hinc illud Hirtii lib. VIII. de bello Gallico: *Discessionem faciente Marcello, Senatus frequens in alia omnia transiit.* Fuse hunc morem explicat Plin. ep. 14. lib. VIII.: *Quid? lex non aperte docet dirimi debere sententias, quum ita discessionem fieri iubet: QUI HAEC CENSETIS, IN HANC PARTEM: QUI ALIA OMNIA, IN ILLAM PARTEM ITE QUA SENTITIS? Dac.*

Quot servi. (Ad p. 221.) Quid Festus addiderit sententiae relatae Capitonis nobis non constat; tamen probabilius videtur id esse dictum, ut caveremus a servis, quos certum est hostes nobis fuisse. Hoc proverbium arrogantissimum appellat Macrob. lib. I. Saturn. (c. 11.) et addit: *non habemus illos hostes, sed facimus, cum in illos superbissimi, contumeliosissimi et crudelissimi sumus. Ant. Aug.* Hos hiatus nemo opinor expleat nisi qui meliorem codicem nanciscatur. Nihil iuvant Schedae. Proverbium istud agnoscit Macrob. lib. I. Saturn. (c. 11.). Cur autem existimaverit Sinnius Capito illud praepostere a multis enunciatum fuisse et initio dictum *quot hostes tot servi* satis mirari non possum. Nam *quot servi tot hostes* rectum esse et antiquissimum nullus opinor dubitabit, qui meminerit antiquissimis illud temporibus usurpatum. Audi Prophetam Oz. cap. 7.: ἐχθροὶ πάντες ἀνδρὸς, οἱ ἐν αὐτῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Idem usurpavit postea Servator noster Matth. 10, 36.: *Καὶ ἐχθροὶ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. Dac.* Idem Seneca VI. Epist. 47. Vide Theophilum, §. sed maior Instit. de his qui sunt sui. Et Arist. I. Polit. *Goth.*

Querquetularia porta. Eadem querquetulana dicta. Prope viminalem fuisse videtur indicare Plin. lib. XVI. Nunc in vinetis iacet clausa, et ad eam per viginti gradus ascendimus. *Dac. Querquetum.* Quercetum. *Goth. Viragines.* Virago Glossis ἀνδρεῖα, γυναῖα. *Idem.* Cf. Nardini Rom. Vet. I, 3. Plin. III, 5, 9. Creuzer. Antt. Rom. §. 28.

Quoniam. Ait Festus Latinis quoniam significare *quia* et *postquam*, ut Graecis ἐπεὶ et verum est. Prioris significationis exempla cuilibet obvia, posterioris minus nota. Quare apponam unum et alterum. Plaut. Asin. (III, 3, 121.):

Quid nunc? quoniam ambo, ut est lubitum, nos delusistis, datisne argentum?

Idem in Prolog. Aulul. (9.):

Is quoniam moritur, ita avido ingenio fuit,
Numquam indicare id filio voluit suo.

Quoniam autem a *quom* et *iam. Dac.* Ἐπεί. Ὅτι. *Goth.* Cf. *Iohannsen* die Lehre von der Lat. Wortbildung pag. 105.

Quod. Lege *quid*, ut in al. *Quid*, aliquid, ut *quod*, aliquod. Attius:

Ita dum interruptum credas nimbum volvier,
Dum quod sublime ventis expulsum rapi
Saxum, aut procellis —.

Dum, i. e. interdum. *Quod*, aliquod. *Quis* autem et *quid* a τίς et τί. Mutato τ in *q* more Dorum, qui pro πότε dicunt πόκα. *Dac.* Τί. Ὅτι. *Goth.*

Quinquennales. Quinquennales censores appellabantur, qui lustrum condebant quinto quoque anno, a quo ita appellari coeptos. *Scal.* Vide Livium IV, 8. Quinto quoque anno creati quia singulo quinquennio populus censebatur et lustrabatur. Nam proprie condere lustrum dicebantur censores, cum post censionem populum suovetaurilibus lustrabant. Vide Liv. IV, 8. In quinque annos creati, quia singulis lustris populus censebatur. *Dac.*

Quinque genera. Observant puto mutandum in *observabant. Fulv. Urs. Ex caelo* servare dicebantur augures cum aeris statum contemplabantur, an aliquid fausti oboriretur. *Ex avibus* cum earum can-

tum sive volatum observabant. *Ex tripudiis*, cum offa ex ore pullorum sive alicui quid, quod sonitum faceret, cadebat. *Ex quadrupedibus*, cum se quadrupedes ostendebant, quae auspicia dicebantur *pedestria*. *Ex diris*, cum diri aliquid apparebat, veluti strepitus cum fremitu: ut apud Cicer. Orat. de haruspicum respons.: *Quod in agro Latiniensi auditus est strepitus cum fremitu, exauditus in agro propinquo et suburbano strepitus quidam reconditus et horribilis fremitus armorum, de ea re scriptum est, postulationes esse Iovi, Saturno, Neptuno, Telluri, Diis Coelestibus* etc. Item cum victimae ex aris fugiebant, cum in extis cor aut caput in iecinore non fuisset, quae *pestifera auspicia* dicebantur. Vide *pestifera*. Fuere et alia auspiciorum genera, veluti auspicium ex anguibus et piscibus. Auspicium ex fulgure, fulmine, tonitru. Auspicium ex acuminibus, id est ex telorum superis ac inferis cuspidibus. Auspicium ex peremnibus, cum Duces sive magistratus amnes auspicato transeunt. Auspicium iuge, quod ex iuncto iumento. De quibus omnibus singulatim alibi. *Dac.*

AD LIBRUM XVI.

Rufuli. Liv. lib. VII. (5.): *Cum eo anno placuisset Tribunos militum ad legiones suffragio fieri; nam et antea sicut nunc, quos Rufulos vocant, Imperatores ipsi faciebant; secundum in sex locis tenuit T. Manlius L. F.* Fuit annus CCCXCI. ab V. C. si sequimur fastos Capitolinos. Idem lib. IX. (30.): *Duo imperia eo anno dari coepta per populum, utraque pertinentia ad rem militarem; unum ut Tribuni militum seni deni in quattuor legiones a populo crearentur, quae antea perquam paucis suffragio populi relictis locis, Dictatorum et Consulum ferme fuerant beneficia. tulere eam rogationem Trib. pleb. L. Atilius, C. Marcius.* Haec illo anno CDXLII. Vid. Polyb. lib. VI. (19.). *Ant. Aug.* Asconius Pedian. in divin. (Pag. 56. Lugd.): *Tribunorum militarium duo sunt genera, primum eorum, qui Rufuli dicuntur: hi in exercitu creari solent; alii sunt comitiati, qui Romae comitiis designantur. Dac.*

Runa. (Cf. p. 228.) *Runam* interpretatur pilum, et *runatam*, pilatam. Isidorus tamen et Papias *runam* pugnam, et *runatam* proeliatam interpretantur. In MSS. etiam Pauli codd. Voss. scriptum testatur *proeliata* pro *pilata*. *Runa* vel a *ruo* sterno, vel a *ῥύω*, *tueor*. Martinius. Quae sequuntur plane deplorata sunt; videtur dixisse Festus, runam etiam fuisse genus sagittae sive teli, quod veneno ungebant. *Dac.* (Ad pag. 222.) ....*nas.* Duo capita hic cohaeserunt. Prius etiam mutilum, lego: *Runa genus teli: Ennius, Runata recedit, id est proeliata.* Quae sequebantur, adhaeserunt post *Rodusculana*. At quae sequuntur eadem videntur esse quae supra (infra) in *rumitant;* in iis enim manifeste apparet locus Naevii: lector tamen monendus est, in editione Romana rudera ista continuo sequi post caput *Rufuli. Dac.*

Ructare. Videndum est an Cic. Philipp. II. (c. 25.) *ructaretur* scripserit, quo loco *cui ructare turpe esset* habemus. Posset enim ita legi: *cui si ructaretur turpe esset. Ant. Aug.* Usitatius *ructare* quam *ructari*. Gloss. utrumque ponunt: *Ructat*, ἐρεύγει. *Ructatur*, ὀρίνεται. *Ructo* ab ἐρεύγω. Doctiss. Duza filius putabat in hiatu latere Lucilii versum:

Ructantur iuvenes et sputis omnia foedant.

Nulla tamen eius vestigia. *Dac.* Vide Nonium (pag. 164. Merc.) in *Ructus*. *Goth. Videres alios.* Videtis alias. *Idem.*

Respersum. L. m. *resparsum. Fulv. Urs.* Respersum vinum significat, quia in sacris Novendialibus vino sepulcrum spargebatur. *Scal.* Mortuorum libationes intelligit, quas Graeci vocant χοάς. Et bene *respersum* vinum, quia eo sepulcrum spargebatur. In fine deest tantum *quae sacra fiebant die nono. Dac.*

Romani. (Ad p. 222.) Ad hunc locum pertinere arbitror, quod Dionysius scribit, Romanos cives agriculturam et rem militarem tantum exercuisse: sedentarias vero artes servos et advenas, qui intra urbem permulti erant. Haec lib. II. et IX. *Ant. Aug.* Non obscurum est, cuius aedificii olim fuerint haec rudera, idque aedificium magis possum describere, quam a fundamentis redivivum instaurare. Haec igitur fuit sententia Festi: Romani nullum ab initio exercebant artificium, neque prius exercere coeperunt, quam artes didicerunt ab exteris civitatibus. Sero etiam ludi omnes, qui nunc in urbe celebrantur, sunt instituti. Quidam ponunt primos ludos Romanos, alii aiunt Megalenses Matris Magnae ac populares Cereris. Alii in conferendis equis Troiam lusitasse pueros Romanos, alii solitos exerceri eos equitando, iactu, saltu, festis Parilibus. Parilibusque etiam institutum, ut a ludentibus fierent. Populares ludos manifesto dixit pro plebeiis: ut saepe populus pro plebe dicitur. *Scal.* Optime ait Festus Romanos cum ludos facere coeperunt, artifices ascivisse ex Etruria. Liv. lib. I. sect. 35.: *Ludicrum fuit equi, pugilesque ex Etruria maxime acciti.* De ludis Romanis loquitur, quos primos facit, et verum est, cum Megalenses et Cereales post multos annos in Rep. instituti

fuerint. Consualia enim et Troia et si qui alii ludi sive certationes ludicrae sine artifice peragebantur. De Troiae ludo vide Virg. lib. V. (545. seqq). *Dac.* *Megalenses, id est matris magnae ac populares Cereris.* Hinc refelli potest, quod quibusdam visum est, ludos Megalenses non matri magnae, sed magnis diis sacros esse. *Megalesia* vero tantum matri magnae. Infra aliquid deesse videtur. Lego et distinguo: *Id est matris magnae, ac populares. Alii Cereris.* Neque enim Cereales ludi populares dici poterant, sed Megalenses, id est, matris magnae, qui pro populo fiebant, unde sacrificium dictum *damium*, i. *Populare*, et ipsa dea *Damia*, popularis, et eius sacerdos *Damiatrix*. Vide *Damium*. *Idem.*

Rubidus. Plaut. in Casina (II, 5. init.): *Una aedepol opera in furnum calidum condito, Atque ibi torreto me pro pane rubido hera.* *Ant. Aug.* Infra: *Rubidus panis appellatur parum coctus cum rubro colore.* Plautus in Casina (l. c.). Apud eundem scorteae ampullae etc. Intelligit autem locum ex Sticho (I, 3, 77.):

Rubiginosam strigilem, ampullam rubidam.

Scal. Versus Plauti e Casina act. II. scen. 5. Sed laceri, sunt enim:

Una Edepol opera in furnum calidum condito
Atque ibi torreto me pro pane rubido hera.

Eosdem laudat Festus in voce *torrens*. In fine cum ait, *Item scorteae ampullae* etc. eiusdem Plauti versus respicit ex Stich. I, 3, (77.). Porro in verbis Festi Fulv. Ursinus pro *parum coctus* legebat *percoctus*. Sed parum coctum Festus dixit panem cito coctum. Panis enim nimium properatus rubet et torretur. *Dac.*

Romana porta. *Romanam portam.* (Vide p. 225.) Locus ubi fuere statuae Cinciae, Cincia dicebatur. Vide *Cincia*. Quam vero Romanam portam in infimo clivo victoriae a Romulo positam dicit Festus, eandem esse puto quam Romanulam vocat Varro lib. IV. (V. pag. 164. Sp.): *Praeterea intra muros video portas dici, in palacio Mucionis a mugitu, quod ea pecus in bucitatum antiquum oppidum exigebant, alteram Romanulam, quae est dicta ab Roma, quae habet gradus in navalia ad Volupiae sacellum.* *Dac.* *Cinciae,* et post *familiae.* De Cinciorum familia quaedam scripsi ad l. 3. ff. si pars haereditat. *Goth.*

Rutabulum. Verbum *utuntur* non est in veteri libro. Sed nos ut necessarium recipimus. *Ant. Aug.* Glossae: *Rotabulum*, ἰνσκάλης. *Scal.* Martinius rescribit ἐγσκαλίς. Est enim sarculum, quo ignis σκαλεύεται, foditur, excitatur. Gallice *fourgon*. *Dac.* *Naevius.* In verbis Naevii legendum *nuptum iri*. Nisi legas cum aliis: *Nupturam viro adulescentulo* etc. Puellam desribit Naevius, quae seni viro coniuncta taedium suum oblectat, sperans se nuptum iri adolescentulo. *Idem.* *Rutabulum.* Alii Rotabulum. *Otiose.* Otiosus. *Naevius.* Navius; alii Novius. *Iri.* Viri; alii viro. *Goth.* In Glossis Labbaei legitur *Rotabulum*, εὐσκάδης, lege ἐνσκαλίς, quod haud dubie voluit Martinius. Apud Naevium legendum censeo: *nupturam vix viro adolescentulo.*

Ruta caesa. (Ad p. 222.) Nimis concisa sunt verba Festi et mendum esse videtur in verbo *contraxit*. Cum vendebatur possessio sive fundus, venditor excipiebat *ruta caesa*, hoc est quidquid caesum erat aut erutum (veluti arenam, lapides, arbores etc. *Dac.*). Cic. lib. II. de Oratore (55.): *Te cum aedes venderes ne in rutis quidem et caesis, solium tibi paternum recepisse.* Et in fine Topic. (26.): *Fecique quod saepe liberales venditores solent, ut cum aedes fundumve vendiderint, rutis caesis receptis, concedant tamen aliquid emptori, quod ornandi causa apte et loco positum esse videatur.* *Ant. Aug.* Ea saepius venditor excipiebat seu recipiebat. Plerumque disiunctim efferebant ruta et caesa. Vide Ciceronem (l. citt.), Nonium (pag. 164. Merc.) in *Ruta*. Adde l. 5. §. 7. ff. ad exhib. l. 66. in fin. ff. de contract. empt. l. 17. §. 6. l. 38. in fin. ff. de act. empt. l. 241. ff. de verborum significat. l. 2. Cod. de contract. empt. *Goth.*

Rutilium. *Rutilum.* Cato: *Mulieres nostrae cinere capillum ungitabant, ut rutilus esset crinis.* *Scal.* *Rufus* et *Rutilus* idem erat, vel certe parum intererat. Varro lib. VI. de L. L. (VII. p. 361. Sp.): *Aurei enim rutili. Et inde etiam mulieres valde rufae, rutilae.* Et Cato (l. c.). Unde Serenus:

Ad rutilam speciem nigros flavescere crines
Unguento cineris praedixit Tullius auctor.

Dac. Alii Rutilius, alii Rutilus. *Goth.* *Rufum significat.* Vide Gell. II, 26. Adde infra *rutilae canes.* *Idem.* *Rutilias.* Alii Rutiliae vel Rutilae. Adde *Rufum* et Varronem VI. de L. *Idem.*

Rutrum. Sic Varro lib. IV. de L. L. (V. p. 137. Sp.): *Rutrum, ut ruitum a ruendo.* Et male viri docti *rutrum* cum *rastro* confundunt. Illud a *ruendo*, istud a *radendo*. *Dac.* *Rutrum tenentis.* Graeci pueri ἐφηβεύοντες hoc exercitio utebantur. *Scal.* Theocr. de athleta (IV, 10.): ᾤχετ' ἔχων σκαπάνην. Ubi Schol.: σκαπάναν ἤγουν δίκελλαν ἢ λισγάριον ἢ σκαφίον, ὃ οἱ Ἀττικοὶ ἄμην λέγουσιν· οἱ γὰρ γυμνασταὶ τούτοις ἐχρῶντο ὑπὲρ

γυμνασίας τῇ σκαπάνῃ σκάπτοντες καὶ τὰ ἄνω μέρη ἀναῤῥωννῦντες. *Dac.* Vide Nonium in *Rutrum* (pag. 18. Merc.). *Goth.*

Rotundam aedem Vestae. In veteribus nummis Vestae templum ea forma hodieque cernitur. Huius rei aliam caussam tradit Plutarch. (c. 11.): *Traditur*, inquit, *Numam custodiae caussa perenni igne Vestae templum circumdedisse, quod rotundum ab eo exstructum est, non ut terrae, quasi ea Vestae esset, sed ut universi figuram exprimeret, in cuius medio ignem collocatum Pythagorei censent, eumque Vestam et unitatem appellant.* Sed haec merae nugae, nam alia etiam templa saepe ea forma fuisse notum est. *Dac. Rotundam.* Rutundam. *Goth.* Male vertit Plutarchi locum Dac. *perenni igne circumdedisse*, quod insulsum est. Scripsit Plutarchus *τῷ ἀσβέστῳ πυρὶ φρουράν*, h. e. ad custodiam aeterni ignis.

Ruscum. (Ad p. 223.) Alibi monemus verba Catonis ita legenda: *Mulieres opertas auro purpuraque: arsinea, rete, diadema, coronas aureas, russeas fascias, galbeos, lineas, pelles, redimicula.* De russea fascia et linea veste Apuleius lib. II. Metamorph. (pag. 117. Elmenh.): *Ipsa linea tunica mundule amicta et russea fasciola praenitente altiuscule sub ipsas papillas succinctula. Scal.* Gloss.: *Ruscum*, *χαμαιδαίφνη*, *κυνόςβατον*, *εἶδος βοτάνης*. Myrtum sylvestrem vocat Dioscorides (4, 146.). Ex eo plerisque Italiae locis et scopae fiunt et vites ligantur. Virgil. Georg. II, (413.):

> — — — *Nec non aspera rusci*
> *Vimina per sylvam et ripis fluvialis arundo*
> *Caeditur.*

Dac. Cato Originum. Vide notam Scal., qui tamen in Coniectaneis suis (pag. 146. St.) de quibus hic loquitur, non *russeas fascias* legit, sed *russeâ facie.* Mulieres russea facie, quae sibi colorem illum conciliabant rusco, *θάψῳ*, unde tapsinae dictae. *Idem. Amplius paulo herba et exilius virgultis.* Alii *et exiruis*, nullo sensu; ita lego: *herba et exilius virgulto*, vel: *herba exilior virgulto.* Hinc glossis Ruscum *χαμαιδάφνη*, *κυνόςβατον*, *εἶδος βοτάνης*. *Goth. Fruticibus.* Fructibus; male. Sed et a fecibus vini foeculam vocant; dixi ad Varronem VI. de lingua (pag. 1658. ad col. 56.). *Idem. Solitae.* Solitas. *Ars* etc. Auri; alii ita: auri, arsinea, rete, diadema, coronas aureas, fascias galbeos. *Facie galbeas.* Facie galbeos; alii fascias galbeas. *Galbeas.* Vide supra Galbeum. *Idem.*

Rupitias. Inepte sane. Lege: *Rupsit, damnum dederit.* Nam et in veteri scriptura annotatum est in margine fuisse *dederit*, non *dederis.* Quid sit *rupit*, vide Ulpian. tit. ad l. Aquiliam. *Scal.* Legendum: *Rupit, id in duodecim* etc. Ait *rupit* in leg. XII. tab. significare *damnum dederit.* Vide *talionis.* Sed nihil fortasse mutandum. In lege XII. tab. scriptum: . . . . . *rupitias* . . . *sarcito;* forte: *Si rupitias fecerit, Dominus sarcito.* Vide *sarcito. Dac. In XII.* Dixi ad leges XII. Tabul. *Goth. Dederis.* Dederit. *Idem.* Cf. Zell. Legg. XII. Fragm. pag. 42. et qui ibi citati sunt.

Rudus. Rodus. Attii verba in Chrysippo mendosa Faerno nostro videntur. *Ant. Aug.* A Graeco *ῥάβδος*, et proprie virgam impolitam significat, qua olim certabant gladiatores. Sed ab alia raudi vox extensa est. Nam rude saxum et grande rodus vocavit Attius. Sic aes rude et impolitum vocavere. Unde contractum solennis formula, *rodusculo libram ferito*, hoc est *parvo aere.* Quam concipiebat qui mancipio dabat. Qui vero accipiebat, dicebat: *Hoc ab aere aeneaque libra.* Puta *meum est* aut simile ex Varrone. *Dac. Hinc manibus.* Lege: *hinc manibus rapere rodus saxeum grande et grave;* subaudi *coepit.* De Menalippo ut puto sermo est, qui lapide Tydeo ventrem vulneravit. *Idem. Neque quisquam.* Verba Accii mutila sunt. Lego: Neque quisquam a telis vacuus, sed uti cuique obvium fuerat, ferrum alius, alius saxum rodum. *Idem.* Integrius carmen Lucillii adfert Isidorus (XIX, 4. fin.):

> *Huc cataproratem puer eodem deferat, uncum*
> *Plumbi paxillum rodi, linique metaxam.*

Interpretatur *Cataproratem, uncum paxillum plumbi.* Quin etiam eundem Latino verbo Syrus vetustissimus Novi Testamenti Paraphrastes Uncinum vocat, in navigatione Pauli. Videlicet quod uncus esset. Metaxa est *σειρά*, linea serici tracta. Hodie et nos Aquitani fili tractam vocamus ita. Verba illa: *RODUSCULO. LIBRAM. FERITO.* concipiebat qui mancipio dabat, qui vero accipiebat, dicebat: *HOC. AB. AERE. AENEAQUE. LIBRA.* puta *meum est* aut simile ex Varrone. *Scal. Ut Lucilius cum ait.* Cataproratem dictum intellige quod de prora *κατὰ πρῴρας* demitteretur ad tentanda vada. Neque tamen tacendum est in al. codd. legi *catapeiratem*, voce Graeca *καταπειράω*, pertento. Quod mihi magis placet. Est igitur catapirates

funiculus cum plumbo deligato qui καταπειρατὴρ, Graece dicitur βολίς, a quo et Lucilius fabulam suam unde versus istos attulit Isidorus, *Bolidem* inscripserat. Salmasius tamen legebat:

An catapirateris eodem deferet uncum
Plumbi pauxillum raudus linique metaxam.

Catapirater plumbus, ὁ καταπειρατὴρ μόλιβδος. *Dac. Si aes infectum rudusculum apud.* Haec tantum distinctione iuvanda sunt. *Si aes infectum rudusculum. Apud aedem* etc. Neque te hinc aliter expedias. *Idem. Rodus.* Alii Rudus. Adde infra Rodusculana porta. *Constituit.* Constitit. *Sensit.* Sensim. *Obviam.* Obvium. *Saxum rudum.* Saxio rudem. *Paxillum.* Pauxillum. *Matexam.* Metaxam. *Goth. Rudusculo libram ferito.* Adde Boetium in Topica Ciceronis. Dixi ad leges XII. tabularum Titul. de contract. empt. ubi de mancipatione. Adde Ciceronem ad Atticum IV, 8. et VI. Epistol. penult. et Epistol. VII, 2. 5. Valer. 6. *Idem.* In Menalippo lege: *Hinc manibus rapere saxeum grande et grave.* In Chrysippo legendum:

— Neque quisquam a télis vacuus, séd uti quid cuique óbvium
Fúerat, ferrum, sáxum rodum.

Ruspari. In ultimis verbis mendum esse notatum est R. littera adiecta in veteri libro. Vid. Nonius Marcellus (pag. 166. Merc.). *Ant. Aug.* Glossarium: *Ruspinat*, χειροτριβεῖ; pro eodem etiam Rostrare. Idem: *Rastrat*, ἐπιζητεῖ. Puto versum ita legendum:

Et ego ibo, ut latebras ruspans rimer maritimas.

In eodem Glossario: *Rutilat*, ἐρευνᾷ, σκυβαλίζει. Lege ut hic, *Ruspat. Scal. Quaerere crebro.* Imo potius diligenter et studiose quaerere. Et proprie de animalibus, quae vel rostro vel unguibus terram ruunt. Unde et pro eodem *Rostrare* dicitur. Vide *corruspari. Dac.* Vide Nonium (pag. 166. Merc.) in *Ruspari. Amaptimas.* Maritimas. *Goth.* Cf. Voss. Etym. v. *Ruspari.*

Rustica Vinalia. Aliquid amplius Paulus notat, quam apud Festum reperiatur. Vid. Varro lib. V. de Ling. Lat. (VI. p. 201. Sp.) et Festus *Roscii. Ant. Aug. Quia Latini.* Hanc historiam ex Pisone sic refert auctor de origine gentis Romanae, qui Victoris titulo circumfertur. *Igitur*, inquit, *summam imperii Latinorum adeptus Ascanius, cum continuis proeliis Mezentium persequi instituisset, filius eius Lausus collem Laviniae arcis occupavit, cumque id oppidum circumfusis omnibus copiis regis teneretur, Latini legatos ad Mezentium miserunt, sciscitatum, qua conditione in deditionem eos accipere vellet, cumque ille inter alia onerosa illud quoque adiiceret, ut omne vinum agri Latini aliquot annis sibi inferretur, consilio atque auctoritate Ascanii placuit ob libertatem mori potius quam illo modo servitutem subire. Itaque vino ex omni vindemia Iovi publice voto consecratoque, Latini urbe eruperunt, fusoque praesidio interfectoque Lauso Mezentium fugam facere coegerunt.* Vide Plutarch. Quaest. Rom. quaest. XLV. *Dac. Quia in ipsius Deae.* Haec aliena sunt et male huc irrepserunt e fine capitis quod post *Roscii. Idem. Rustica vinalia.* (Vid. pag. 237.) Idem Varro lib. V. (VI. pag. 201. Sp.): *Rustica vinalia dicuntur ante diem duodecimum Kalendas Septembris, quod tum Veneri dedicata aedis et horti eius tutelae assignantur, ac tam sunt feriati olitores.* Porro duplicia fuere vinalia, altera vel XII. vel XIV. Kal. Septemb. altera IX. Kal. Maias celebrata. Veneris alia, alia Iovis sacra. Sed de utrisque ita dissentiunt veteres, ut nihil certi unquam ex iis statuatur, nam vel ipse Festus, qui hic vinalia mensis Augusti Veneri sacra dicit, idem ea supra Iovis sacra facit; tamen multo verisimilius est, vinalia mensis Aprilis Veneri dicata fuisse eique hortos dedicatos, nam et ea ἀφροδίσια vocat Plutarch. Vinalia vero mensis Sextilis ad Iovem pertinuisse. Quamvis contrarium plane apud scriptores reperias. Vide *Calpar. Dac.* Vide Roscii. Varr. V. de Lingua (l. c.). *In luco libitinensi.* Antea legebatur, in luci libiti a densi. *Goth. Ipsius.* Antea pius. *Idem.*

Rustum. (Vide pag. 223.) *Rustum ex rubus . . .* Quid sit *Rustum*, nescio. Forsan a *rubus* est *rubusetum, rubustum, rustum.* Ita ut *rustum* dicatur locus rubis consitus. A rusto etiam dictae *falces rustariae*, quibus resecantur rusti. *Dac.*

(Ad p. 223.). . . . . *ubi incubare posset.* Verba Festi ad aliud verbum pertinent; et ut arbitror scribenda sunt loco incertorum post *R. Ant. Aug.* Non sat coniicio quo istaec referenda sint. In Schedis post *Rustum* spacium duarum paginarum relictum est et in fine: *Ubi incubare posset auspicii repetendi caussa.* Omina. Virg. (Aen. II, 178.): *Omina ni repetant Argis.* Quod si longius ministerium administraretur, ne dux ab exercitu diutius abesset, si Romam ad repetenda auspicia de longinquo revertisset, constitutum, ut unus locus de captivo agro Romanus fieret in ea provincia in qua bellabatur, ad quem si renovari opus esset auspicia, dux rediret. Et incubandi verbo Festus usus est, quod interdum cubantes auspicia ca-

ptarent, interdum in solida sella sedentes. Vide *silentium*. *Dac.* De auspiciis repetendis cf. Serv. ad Virg. Aen. II, 178., quem exscripsit Dac.

R pro S. De huius litterae mutatione in S saepe alibi dictum est. *Dac.* S pro R. *Goth. Lasibus.* Vide Varronem IV. de lingua (VII. pag. 312. Sp.). *Idem.*

Rorarios. Glossarium: *Rogarii*, ἀκροβολισταί. Male legit *Rogarii* pro *Rorarii*. *Scal.* Idem Varro lib. VI. (VII. pag. 341. Sp.): *Rorarii dicti a rore, qui bellum committebant ante, ideo quod ante rorat quam pluit.* Plaut. in Frivolaria:

— — — sequimini hac
Sultis legiones omnes Lavernae. Ubi rorarii
Estis? En sunt. Ubi sunt accensi? Ecce.

Gloss. *rorarii*, ἀκροβολισταί. Ita enim legendum, non *rogarii*, monuerunt Scaliger, Vulcanius etc. *Rorarii* iidem *velites* et *Ferentarii*. *Dac.* Cf. Creuzer. Antt. Rom. pag. 283. et qui ibi sunt excitati.

Robum. Graeci ξανθόν. Vet. inscript.: *Omnibus annis vitulo robeo et verre.* Et hunc esse Deorum colorem refert Servius ad illud Virg. Eclog. VI, (22.):

Sanguineis frontem moris et tempora pingit.

Multi, inquit, *ob hoc dictum putant, quod rubeus color Deorum sit. Unde et triumphantes face miniata, et in Capitolio Iupiter in quadriga miniata.* Inde quercus *robur* dicta, quia eius venae eum colorem referunt. Robur etiam, hoc est fortitudo, ab eo colore nomen sumpsit, si Festum audimus. Sed potius est ab Aeolio ῥῶβορ, ῥῶμορ, ῥώμη, fortitudo. *Dac. Robus quoque in carcere.* Ex robore olim fiebant arcae, quibus includebantur malefici, unde postea roboris nomen carcer retinuit. *Robustum carcerem* dixit Plaut. (Curc. V, 3, 14.). *Idem. Robur.* Hinc Glossis *Robur*, μελάνδρυς. *Goth. Robus quoque* etc. Lucret. III, (1029.): *Carcer et horribilis de saxo iactu' deorsum, Verbera, carnifices, robur, pix lamina, tedae.* Plaut. in Poenulo (V, 3, 53.): *Ut ego detrudam ad molas, inde porro ad puteum, atque robustum codicem.* Et in Captiveis (V, 2, 9.): *At ego faciam ut pendeas, nam in robur te totum dabo* (sed legitur: *At ego faciam ut pudeat; nam in ruborem te totum dabo.*). Valerius VI. cap. 3. *de robore praecipitati sunt.* Tacit. Annalium VI, (29.): *Robur et saxum minitantium.* Quo loco robur et saxum recte coniunguntur propter affinitatem poenae cum praecipitatione e saxo, de qua vide l. 25. in fin. ff. de poenis. Quibusdam *Robur* aut *robus* videtur idem esse ac eculeus aut equuleus. Ac ne quid (quod ad hunc locum pertinet,) omittam, sciendum est duas carceris partes praecipuas, Robur, de quo nunc dictum est: et Tullianum, de quo vide Sallustium (Cat. c. 55.). *Idem.*

Robigalia. Interpres Arati Latinus testatur hunc diem a Numa rege anno undecimo regni sui constitutum fuisse. *Ant. Aug.* Varro lib. V. (VI. pag. 199. Sp.): *Robigalia dicta a Robigo. Secundum segetes huic Deo sacrificatur, ne robigo occupet segetes.* Plin. lib. XVIII. cap. 19.: *Robigalia Numa instituit anno regni sui undecimo, quae nunc aguntur ante diem septimum Kalendas Maias, quoniam tunc fere segetes robigo occupat. Hoc tempus Varro determinat sole Tauri partem decimam obtinente, sicut tunc ferebat ratio. Sed vera caussa est, post dies undeviginti ab aequinoctio verno per id quatriduum, varia gentium observatione in quartum Kal. Maias canis occidit, sidus et per se vehemens et cui praeoccidere caniculam necesse sit.* Hoc sacrum sue et cane peragebatur, quorum exta cum thure et vino Deo offerebantur. Ovid. Fast. IV, (907. seqq.); de robigine autem sic Plin.: *Plerique dixere rorem inustum sole acri frugibus rubiginis caussam esse.* Quae sententia est Ovidii (Fast. IV, 920.): *Si culmos Titan incalfacit udos Tunc locus est irae, Diva timenda tuae.* Nempe Divam Robiginem hic dicit Ovidius, Festus Robigum Deum. *Dac.* De rubigine adde quae scripsi ad l. 15. §. 2. in verbo aut satis fervore non assueto. ff. locati. *Goth.*

Rogatio. Rogationem appellat Sext. Pompeius, quod privilegium Cicero; eam legem, qua de uno pluribusve hominibus, aut de una pluribusve rebus constitutum est. Legis itaque genus esse, id est, speciem quandam, intelligimus; et ut Gallus Aelius dicebat, non omnis lex rogatio est; omnis tamen rogatio iustis comitiis rogata, lex est. Haec est Festi sententia. In verbis autem est nonnihil mendosum. Namque ante illa verba (*non potest non esse*) deest, ut arbitror, verbum (*Rogatio*). Sed quamquam haec sit Festi opinio, mihi rogationis verbum latius patere videtur; et omnes leges, de quibus ad populum feratur, comprehendere. Leges vero latae sunt, cum eas populus accepit; antea promulgatae dicuntur, cum trinundino die sunt propositae; rogatio vero fit, cum rogantur tribus: *Velitis iubeatis ita fieri;* si *uti rogas* responderint, tum lex est. Ex verbis tamen Capitonis a Gellio relatis lib. X. cap. 20. et ex Gelliana interpretatione suspicor aliquos fuisse, quibus huiusmodi privilegia leges non viderentur; ideo credendum esse eis nomen generalis illius rogationis

deesse, conservato legis nomine generalibus legibus, quae ad omnes homines omnesque res pertinerent. *Ant. Aug.* Vide Gell. lib. X. cap. 10. Sed quod hic ab Aelio Gallo discrimen inter legem et rogationem ponitur, veteribus non observatum fuisse multis argumentis evinci potest. Omnes enim leges, de quibus apud populum ferebatur, rogationes dicebantur, leges vero cum eas populus acceperat. Antea promulgatae cum trinundino die propositae fuerant. Haec trita sunt. Porro quod scripsere viri docti hic rogationem ex Galli Aelii et Festi sententia idem esse, quod apud Ciceronem privilegium dicitur, id omnino falsum est. Nam rogatio tam in bonam quam in malam partem sumebatur, privilegium non item, quippe quod in caput tantum et perniciem privati hominis semper apud vetustiores Romanos latum est. Ut superius annotatum. *Dac.* Id ius singulare nostris auctoribus l. 8. l. 14. l. 15. l. 16. ff. de legibus. Privilegium Ciceroni (de quo dixi ad leges XII. Tabul.) quod a lege ideo Festus hic ait differre. Ceterum leges *promulgatae* dicebantur, si erant trinundino propositae; *rogatae*, cum Tribus rogarentur vellent iuberentne; *latae*, cum receptae et approbatae. *Goth. Quod in omnes homines resve populus scivit, lex appellatur.* Vide l. 8. ff. de legibus. *Idem.*

Romulum quidam. (Ad p. 224.) *Quem credibile est a virium.* Ῥώμη Graece proprie est *Valentia* Latine, nam ἐῤῥῶσθαι est *valere.* Gloss. Ῥώμη, *valentia.* Ita vocarunt *robur* corporis, quod et ipsum ex eadem origine venit, nam ῥῶμος et ῥώμη ἀπὸ τοῦ ῥώεσθαι, Aeolicum ῥῶμορ et ῥῶβορ ut βύρμαξ, μύρμαξ, inde Latinorum *robur.* Inde etiam dicti Ῥῶμος, Ῥώμυλος. Ῥῶμος enim est *vir fortis.* Ut μῶμος *irrisio* dicitur et *qui irridet;* μῖμος *imitatio* et *qui imitatur:* sic ῥῶμος *fortitudo* et *vir fortis.* Latinis *Remus,* ut *Apello, Apollo.* A ῥῶμος ῥώμυλος, ut a ψεῦδος ψεύδυλος, unde *Pseudolus* Plautinus. A φεῖδος φείδυλος, ab ἦδος ἤδυλος et similia, inde Latinis priscis Romulus, quare infra Paulus: *Romulus et Remus a virtute.* Nam virtus proprie de viribus corporis, ut apud Phaed. (I, 13, 14.):

Virtuti semper praevalet sapientia.

Salmas. in Solin. Inde intelligenda quae dixit Festus in fine τοῦ *Romam.* Romulum urbem nominasse Romam potius quam Romulam, *ut ampliore vocabuli significatione prosperiora patriae suae ominaretur. Roma* enim et *Remus* multo significantiora sunt, quam *Romula* et *Romulus*, quae sint deminuta ex illis. *Dac. A ficu ruminali.* Vide infra *Ruminalis. Goth. Ruma.* Adde infra *Rumen*, Nonium (pag. 167. Merc.) in *Rumam. Idem. A virium magnitudine.* Est enim Graecis ῥώμη idem ac *robur. Idem.*

Romam. (Ad p. 224.) *Caeximparum viri* mendosa verba sunt. Vid. Dionys. lib. I. (I, 71.) qui aliqua ex his refert, et alia aliter. *Ant. Aug.* In exemplo Cephalonis Gergithii discedit a sententia ipsius historici. Dionysius (I, 71. pag. 58.): *Κεφάλων ὁ Γεργίθιος, συγγραφεὺς παλαιὸς πάνυ, δευτέρᾳ γενεᾷ μετὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον ἐκτίσθαι λέγει τὴν πόλιν ὑπὸ τῶν ἐξ Ἰλίου διασωθέντων σὺν Αἰνείᾳ· οἰκιστὴν δ᾽ αὐτῆς ἀποφαίνει τὸν ἡγησάμενον τῆς ἀποικίας Ῥῶμον· τοῦτον δ᾽ εἶναι τοῦ Αἰνείου παίδων ἕνα· τέτταρας δέ φησιν Αἰνείᾳ γενέσθαι παῖδας, Ἀσκάνιον, Εὐρυλέοντα, Ῥώμυλον, Ῥῶμον.* De Apollodori Euxenide nihil memini me legere. Alcimus scripsit ἱστορίαν Ἰταλικήν. Eoque nomine citatur ab Athenaeo. Antigoni praeter alios meminit Dionysius. *Caeximparum* et reliqua monstra verborum haec scripturae vestigia praeferunt: *Eosque a multo errore nominatos Aberrigines; quorum subiecti qui fuerint Cae* Xinidarum iuri vicinarumque urbium imperio* etc. Quae vera est lectio, si illud *Cae* nidarum* prorsus integrum esset, ut aliqua parte contaminatum est. Erat enim tale quid Cacoxenidarum; aut nescio quid simile. Nam ut etiam ex aliis scriptoribus novimus, qui dicti sunt Aborigines, eorum alii Cumas, alii alias urbes condiderunt in Italia, proinde ut non omnes simul sub uno duce ibant, sed unaquaeque pars suum ducem habuit, cum in multas partes distracti essent. Cuius simile de Gotthis proditum est. Agathoclis, qui τὰ Κυζικηνά scripsit, Athenaeus, Stephanus, alii meminere. Legendum postea: *visam esse iustam vocabuli Romani nominis causam eam, quae prior eundem locum dedicavisset Fidei.* Visa, inquit, iusta est caussa nominis Romae in oppido novo appellando, utpote cum ea Roma prima locum dedicasset Fidei. De fluvio Nolo quaerendum censeo. Calliae verba, quae huc pertinent, extant apud Dionysium (I, 72. pag. 58.): *Καλλίας δ᾽ ὁ τὰς Ἀγαθοκλέους πράξεις ἀναγράψας, Ῥώμην τινὰ Τρωάδα τῶν ἀφικνουμένων ἅμα τοῖς ἄλλοις Τρωσὶν εἰς Ἰταλίαν, γήμασθαι Λατίνῳ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀβοριγίνων καὶ γεννῆσαι δύο παῖδας Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον, οἰκίσαντας δὲ πόλιν, ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν θέσθαι τοὔνομα.* Heraclidae Lembi Athenaeus non semel meminit. Non solum autem de eo intelligitur in illis verbis, quae ex Dionysio infra ponam; sed et historiam eandem, quam tangit Festus, ex eodem proponam (l. c.): *ὁ δὲ τὰς ἱερείας τὰς ἐν Ἄργει καὶ τὰ καθ᾽ ἑκάστην πραχθέντα συναγαγών, Αἰνείαν φησὶν ἐκ Μολοττῶν εἰς Ἰταλίαν ἐλθόντα μετ᾽ Ὀδυσσέως οἰκιστὴν γενέσθαι τῆς πόλεως, ὀνομάσαι δ᾽ αὐτὴν ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἰλιάδων Ῥώμης. ταύτην δὲ λέγει ταῖς ἄλλαις Τρῳάσι παρακελευσαμένην κοινῇ μετ᾽ αὐτῶν ἐμπρῆσαι τὰ σκάφη βαρυνομένην τῇ πλάνῃ.* Lembum Heraclidem, τὰ καθ᾽ ἑκάστην (χώραν) πραχθέντα συναγαγεῖν, cognoscet qui propius ea verba, quae ex eo producit

Athenaeus, considerarit. Porro cum haec ex auctore Graeco desumeret Festus, in illis verbis reddendis graecissat. Nam ὡραίαν παρθένον vertit tempestivam. De Galata scriptore amplius quaeramus. *Scal.* *Urbem condidisse.* Distingue: *urbem condidisse in palatio, Romae eique dedisse nomen.* *Dac.* *Historiae Cumanae compositor.* Huius nomen reperire non potui. *Idem.* *Quorum subiecti qui fuerint.* Haec Scaliger. Sed nescio unde ille τὸ *Cacoxenidarum*, monstrum enim verbi *Caxoxenidae* omnibusque opinor ignotum, quare aliud quaerendum est. *Idem.* *Montem palatium in quo frequentissimi consederint, appellavisse a viribus regentis Valentiam.* Hanc historiam tangit Solinus statim initio cap. 1.: *Sunt qui videri velint Romae vocabulum ab Evandro primum datum, cum oppidum ibi offendisset, quod exstructum antea Valentiam dixerat iuventus Latina; servataque significatione impositi prius nominis* Ῥώμην *Graece, Valentiam nominatam; quam Arcades quoniam in excelsa parte montis habitassent, derivatum deinceps, ut tutissima urbium arces vocarentur.* *Idem.* *Agathocles Cyzicenarum rerum conscriptor.* Solin. loco supra citato: *Agathocles scribit, Romam non captivam fuisse, ut supra dictum est, sed Ascanio natam, Aeneae neptem, appellationis istius caussam fuisse.* *Idem.* *Proxime flumen Nolon.* De flumine Nolo nihil usquam me legisse memini. Molon vocat Pomp. Sabinus V. Aeneid.: *Aiunt quidam Aeneam sepultum in urbe Berezynthia prope flumen Molon.* Sed hoc mihi aeque ignotum est. *Idem.* *Callias Agathoclis Siculi qui res gestas conscripsit.* Calliae verba, quae huc mihi pertinent, extant apud Dionysium: *Καλλίας δ' ὁ τὰς Ἀγαθοκλέους πράξεις ἀναγράψας* cett. (Vide supra Scal. notam). Huius Romae mulieris meminit Lycophron.:

Τοίους δ' ἐμός τις σύγγονος λείψει διπλοῦς
Σκύμνους λέοντας, ἔξοχον Ῥώμης γένος.

Idem. *Lembus qui appellatur Heraclides.* Idem Solin. cap. 1.: *Heraclidi placet Troia capta, quosdam ex Achivis in ea loca ubi nunc Roma est, devenisse per Tiberim; deinde suadente Rome, nobilissima captivarum, quae his comes erat, incensis navibus, posuisse sedes, struxisse moenia et oppidum ab ea Romen vocavisse.* Lembum Heraclidem intelligit Servius cum scribit: *Heraclides ait Romen nobilem captivam Troianam huc appulisse et taedio maris suasisse sedem, ex cuius nomine urbem vocatam.* *Idem.* *Galatas scribit.* Vett. libb. habent *Gallitas.* Fortasse rescribendum *Clinias.* Servius: *Clinias refert Telemachi filiam Romen nomine Aeneae nuptam fuisse, ex cuius vocabulo Romam appellatam **** dicit Latinum ex Ulysse et Circe editum de nomine sororis suae mortuae Romen civitatem appellasse.* Suppleo: *idemque dicit*, vel *idem enim dicit.* Haec enim de eodem scriptore intelligenda sunt. Quare ex hoc loco apertum est, Festi locum hunc male digestum esse atque etiam mutilum, qui alterius ope sic facile sanari potest: *Cum post obitum Aeneae imperium Italiae pervenisset ad Latinum Ulyssis Circesque filium, isque ex Rome Telemachi suscepisset filios Romum Romulumque, urbi conditae in palatio caussam fuisse appellandae potissimum Romae.* Quae plane gemina sunt cum superioribus, nisi quod hic Festus ex Rome sublatos liberos refert, quos eundem locum citans praetermisit Servius. Ait Servius ex Clinia Telemachi filiam Romen Aeneae nuptam fuisse, mortuisque Aenea et Rome Latinum Romae fratrem imperio potitum de nomine sororis suae urbem Romam dixisse. Et idem plane hic Festus ex eodem Clinia, nisi quod addit Aeneam ex Rome liberos suscepisse, nam τὸ *isque* de Aenea intelligi debere certum est. Iudicent tamen eruditi. Porro hic praetermisit Festus eorum sententiam, qui a Roma Aesculapii filia urbi nomen impositum tradiderunt, ut Marinus sive Marianus Lupercaliorum poeta, cuius versus, qui apud Servium (pag. 4. ed. Dan.) leguntur, sic dirigendos et concipiendos monuit doctiss. Salmasius:

Roma ante Romulum fuit,
Et ab ea nomen Romulus
Adquisivit . . . .
Sed Diva flava et candida
Roma Aesculapi filia
Novum nomen Latio fecit.
Hanc conditricis nomine
Ab ipsa omnes Romam vocant.

Optime, sunt enim dimetri iambici. Praetermisit etiam Festus fuisse qui traderent, Romam dictam a fatidica quae praedixisset Evandro his eum locis oportere considere. Item ei nomen impositum a Romulo Ascanii filio ut refert Eratosthenes apud Servium. *Idem.* (Post vv. *appellandae potissimum.*) In istis laciniis imo fimbriis tantum odorari potuimus de compressu Iliae, expositos infantes Remum et Romulum; quod a Faustulo sunt educati; quod a ruma sint nominati; quod ex Faustulo cognoverunt, quo patre essent procreati; restituisse regnum avo Numitori; per auguria decrevisse, uter nomen urbi imponeret; extrema verba ex Epitoma

plane sarcire potes. In nona linea Numitoris nomen agnoscimus. Reliqua nisi qui egregie se insanire postulet, alius resarciet nemo, certo scio. *Scal.* *Romae. Diocles.* Certum est, ista continuari cum superioribus: *appellandae potissimum Romae. Diocles Peparethius.* *Dac.* *Diocles Peparethius.* Sic dictus a Peparetho Insula maris Aegei. Eius meminit Plutarch. in Romulo, quem vide; nam totam hanc historiam fuse narrat. *Idem.* (*Iliam*). *Italiam.* Italiam nove dicit quam alii Rheam Sylviam. Sed Schedae aperte *Iliam*, vere. *Idem.* *Et picum Martium nutrisse.* Auctor de origine urbis Romanae: *Addunt quidam, Faustulo inspectante picum quoque advolasse et ore pleno cibum pueris ingessisse, inde videlicet lupum picumque Martis tutelae esse.* *Idem.* *Omni denique liberali disciplina Gabiis institutos.* Idem auctor de orig. urb. Rom.: *Cum vero pueri liberalis disciplinae capaces facti essent, Gabiis Graecarum Latinarumque litterarum ediscendarum gratia commoratos, Numitore avo clam omnia subministrante.* *Idem.* *Romam antea Romulam.* Quod ex Varrone ait Festus Romam antea dictam Romulam, illud apud Varronem hodie frustra quaeras. Quin etiam Varro in libris qui supersunt, non semel ait, a Romulo Romam esse dictam, non Romulam. Praecipue lib. VIII. (VIIII. pag. 491. Sp.): *Qui dicunt quod sit a Romulo Roma et non Romula; neque ut ab ove ovilia, sic a bove bovilia, esse analogias, errant.* Quod ait Verrius se invenisse caussam eius appellationis vetitam publicari, idem de ipso Romae nomine tradit Solinus cap. 1. Traditur etiam proprium Romae nomen, et verum magis, sed vetitum publicari, quando quidem quominus enuntiaretur, ceremoniarum arcana sanxerunt, ut hoc pacto notitiam eius aboleret fides placitae taciturnitatis. Valerium denique Soranum, quod contra interdictum id eloqui ausus foret, ob meritum profanae vocis neci datum. Servius ad illud Aeneid. I, (281.):

— *Romanosque suo de nomine dicet.*

Perite, inquit, *non ait Romam, sed Romanos. Urbis enim illius verum nomen nemo vel in sacris enunciat. Denique tribunus plebis quidam Valerius Soranus, ut ait Varro, et multi alii, quia hoc nomen ausus enunciare, ut quidam dicunt, raptus a Senatu et in crucem levatus est: Ut alii, metu supplicii fugit et in Sicilia comprehensus a Praetore praecepto Senatus occisus est. Hoc autem urbis nomen ne Hyginus quoque, quum de situ urbis loqueretur, expressit.* *Dac.* *Romam.* Vide Dionysium Halicarnasseum, Livium. *Palatinus.* Vel Palatium. *Romus.* Alii Rodius. *Primum omnium.* Prima, alii primam. *Callias Agathoclis.* Callinus Agathocles. *Quosdam.* Quendam. *Galatas.* Galitas. *Goth.* (Ad Pauli glossam:) *Romam.* Romanos. *Non Romulam.* Vide Varronem lib. VIII. de lingua (IX. pag. 491.). *Goth.*

Romulia. Quid Terentius, quid Verrius scripserint incertum est. Sed Varro lib. IV. de Ling. Lat. (V. pag. 62. Sp.): *Quinta*, inquit, *tribus, quod sub Roma Romilia.* Haec est fortasse Terentii opinio a Festo relata; illa Verrii, quam Paulus secutus est. *Ant. Aug.* Infra: *Romuliam tribum appellatam Terentius quidem Varro ait a Romulo*, deinde detortam vocalem *u* in *e*, credibile. Ceterum caussam se invenisse ait Verrius, cur a Romulo dicta sit: nempe quod ex eo agro censebatur, quem Romulus ceperat ex Veientibus. Iam agnoscis spatium desiderari in extremis reliquiis Festi ad capienda ea, quae de epitoma supplevimus: vides etiam inconstantiam Varronis, qui nunc a Romulo dictam ait, quam in libris de Latino sermone ab eo appellatam vult, quod sub Roma fuerit. *Scal.* *Romulia tribus dicta.* Haec sunt Pauli. Praetermissum autem Festi exemplar, quod ita in Schedis apparet (vid. pag. 225. *Rom. trib.*): *Romuliam tribum appellatam esse ait Dionysius ab Romulo, quod in agro ab eo capto de Veientibus populis ea tribus censebatur. Terentius Varro dictam ait, quod proxima Romae esset* . . . quae . . . . *cuidam* . . . . ep. Ita Schedae. Locus Dionysii, quem Festus intelligit vix inveniri possit, at alter Varronis est e lib. IV. de L. L. (pag. 62. Sp.): *Quinta tribus*, inquit, *quod sub Roma, Romilia.* Nisi Festus locum alium ex libris, quos de Tribubus Varro scripserat, ob oculos habuerit. Nam quae in fine desunt, eiusdem fortean (forsitan) Varronis verba sunt. *Romilia tribus trans Tiberim in agro Veienti quem Romulus primum cepit.* *Dac.*

Rumex. Versus Lucilii refertur verbo *Spara.* *Tum spara, tum rumices portantur tragula porro*, licet illic murices scriptum sit. *Ant. Aug.* Suspicantur viri docti Festum male legisse apud Lucilium *rumices* pro *murices*. Nam murices proprie sunt conchae, conchylia, quae quia in acutum desinunt, inde quaevis aliae res acutae dictae *murices*. Ut cacumina saxorum. Virgil. (Aen. V, 205.): *Acuto in murice remi Concussi sonuere.* (Legitur: *Obnixi crepuere.*) Ubi Servius muricem exponit *Saxi cacumen eminens per tranquillitatem.* Isidor. lib. XVI. cap. 3.: *Murices petrae in litore similes muricibus vivis, acutissimae et navibus perniciosae.* Sic *triboli* dicti murices, quia multos simul aculeos ostendunt. Vid. Casaub. ap. Athen. lib. VIII. IX. Verum huic coniecturae obstat, quod prima in *murex* producitur, quae corripitur in *rumex*. Sane Gellius lib. X. cap. 25. *Rumigestrum* dicit esse telum; *inter telorum*, inquit, *iaculorum, gladiorum vocabula lancea, spari, rumigestri, falces.* Unde Scaliger apud Varronem (pag. 58. ed. St.) forsan apud Gellium pro *rumigestri*

reponendum *runcastri*, vel *rumicestri*. Rumices Lucilio: *Tum spara tum rumices* etc. Atque ideo videtur Gellius illa duo iunxisse, tanquam apud eundem Lucilium lecta. Antequam hinc abeo monendus est lector, ante caput *Rumex*, in Schedis (pag. 225.) extare quasdam reliquias, quae in omnibus Festi editt. praetermissae. In iis apparet de *Ruma* id est mamma Festum egisse, item de ficu Ruminali et lupa, quae Remo et Romulo praebuit rumam, sunt enim ad hunc modum: *Ruma id est mamma . . . . capitolio . . . . . nium . . . . . de . . . . . . quae . . . . . . requisi . . . . . . appellatam . . . . . . est quae Rumex teli genus*, etc. Quibus etsi eas instaurare non possum, diutius carere te nolui, ut quod fieri possit, et quantum in me est, Festi quae supersunt, ea tibi omnia in promptu sint, et habeas etiam quicum vires tuas experiaris. *Dac.* Ex hoc loco Gellius X. c. 25. emendandus, apud quem pro *rumigestri*, *falces* legendum *rumices*, *trifaces*. Glossis alio significatu Rumex λάπαθον ac Lapathium. *Goth.* Glossis: *Sparus*, εἶδος ἀκοντίου. *Idem.*

Rumitant. A *rumo* frequentativum *rumito*, ut a *fero*, *ferito*. Versus Naevii, qui Saturnius est (cf. Herm. Elem. doctr. metr. pag. 636.):

Simitu alius aliunde rumitant inter se.

Vide *adrumavit*. *Dac.* *Rumigerantur.* Inde *rumigerulus*, Glossis θρυλήτης. Dicebant autem veteres non tantum Rumigerare, ut hic, sed et *Rumiferare*, de quo vide Nonium (pag. 166. Merc.). *Goth.* *Se.* Sere. *Idem.*

Ruminalis. Infra: *Ficum ruminalem appellatam ait Varro a veteribus, quod sub ea arbore lupa mammam Remo et Romulo dederit. Mamma autem Rumis dicitur. Unde agnos veteres subrumos vocabant, qui sub mammis essent; alii autem sunt, qui putent, quod sub ea pecus ruminari solitum esset. Scal.* *Ruminalem ficum.* Duas Ruminales ficus fuisse certum est, alteram in Germalo, sub qua Remus et Romulus a lupa nutriti, alteram in comitio, quae proprie Navia dicebatur. Utramque in octava urbis regione ponit Victor: *Ficus Ruminalis et Lupercal virginis. Columna cum statua M. Ludii.* Haec est vera Ruminalis. Pergit Victor: *Ficus Ruminalis in comitio, ubi et Lupercal Aedes Veiovis inter arcem et Capitolium prope asylum* Haec est ficus Navia. At de Navia ficu iam supra egit Festus. Hic igitur de vera ficu Ruminali eius verba intelligenda sunt, quod et olim animadvertit magnus Salmasius in exercitationibus Plinianis, ubi multa docte et accurate de utraque ficu annotavit, sed queis nondum mihi uti contigerat cum horum librorum decimus quartus typis mandabatur. Haec enim fere sine libris scribimus, quos patria longe *dulci distinet in domo*. Quare est certe quod gaudeam, me in Navia ficu contra mentem Scaligeri illustranda et putanda, iuxta virum doctissimum fere per omnia sic sensisse. Eius verba in fine addentur, ut ea cum illis quae in *Navia* dicta sunt, lector conferre possit. Redeamus ad Festum. Ait ficum Ruminalem prope curiam fuisse, at curia in comitio. Non potest igitur haec esse vera ficus Ruminalis, quae in Germalo; hoc non potuit scrupulum creare doctissimo Salmasio, qui supplementum Festi numquam vidit, adeoque ex sola tantum epitome iudicavit hic de vera ficu Ruminali a Festo actum fuisse. In epitome vero nihil est quod non utrique ficui aeque conveniat. De Navia enim ficu idem dicebant quod de Ruminali. Tacit. Annal. XIII. (c. 58.): *Eodem anno Ruminalem arborem in comitio, quae super octingentos et triginta ante annos, Remi Romulique infantiam texerat* etc. De Navia enim loquitur. Sed Festus *Curiam* simpliciter dixit, quam alii *Curiam Hostiliam*, quae diversa est ab altera Curia quam βουλευτήριον Graeci vocant; *Curia Hostiliae sub veteribus*, ita notatur in descriptione urbis, ubi haec et illa. Sic enim in VIII. regione:

Curia.
Curia Hostilia sub veteribus.

Dac. *Ruminalis dicta est ficus.* De qua vide supra in *Romulum*. *Rumis.* Rumus. Alii *Ruma* ut apud Nonium (pag. 167. Merc.). *Haedos subrumos.* Vide infra: *Subrumari dicuntur haedi. Goth.*

Rumen. Isidor. (lib. XI. cap. 1. s. v.): *Rumen proximum curculioni, quo cibus et potus devoratur.* Et Serv. ad illud (Virg.) Eclog. VI, (54.): *Pallentes ruminat herbas. Ruminatio*, inquit, *dicta est a ruma eminente gutturis parte, per quam demissus cibus a certis revocatur animalibus. Ruma* autem et *rumen* a ῥύμη, *tractus*, via. *Dac.* Vide Nonium (pag. 18. Merc.) in *Rumen*. *Rumare.* Vide supra *Adrumavit*. Et infra *Subrumari*. Glossis *Rumat* ἐμβρωματίζει. *Ruminare.* Vide Nonium in *Ruminare*, *Ruminat*, *Ruminatur* (p. 471. 480. Merc.). *Goth.*

Rumentum. Eget interprete. *Ant. Aug.* Rumentum in Auguralibus significare videri ait *abruptionem*, dum verba Anci exponit: si posterime avis canerit, ut auspicio augurio rumentum sit. *Posterime* vel *posterrime* est postreme. *Canerit*, cecinerit. Etiam Sallustius (*Occanuere.* Fragmm. ex Hist. lib. I. no. 38. ubi cf. Gerlach.) dixit *canuere* pro *cecinere*. Suspectum est nomen Anci, et potius ita putem legendum: *Rumentum in Auguralibus significare videtur abruptionem: Dum verberat Anciliorum aerimen, avis canerit interea,*

id eo augurio rumentum esto. Et aperte id ex libris auguralibus carmen est. *Aerimen* est aes, ut supra cognovimus ex lib. III. Morem hunc aera in Saliaribus quatiendi tangebat Nigidius libro XVIII. *Itaque ex aere in Saliaribus Altanus tintinat. Scal.* A *rumpo* sive *rupo*, *rupi*, *rupimen*, *rupimentum*, *rumentum*, ut a *moveo*, *movi*, *movimen*, *movimentum*, *momentum.* Ista: *dum verba ancilibus*, ex auguralibus libris desumpta. Dum movebantur ancilia, si avis vocem emiserit, non minus augurio illi rumentum fiebat, quam auspicio cuivis alii, si quod factum esset. Hos hiatus olim suppleverat Scaliger ita, ut suppleta, nisi alia schedae exhiberent, pro veris facile recepta fuissent. *Dac.*

Rhegium. Festi verbis pauca haec aut his similia desiderantur: *Rhegium appellare* (*significare* ex sched. *Dac.*) *oportere* etc. *Ant. Aug.* Scribe ῥαγῆναι. Aeschylus (Prom. sol. 189.):

— — — ἀπεῤῥάγη
Ἡ γαῖ᾽ ἀφ᾽ οὗ δὴ Ῥήγιον κικλήσκεται.

Quae verba odorati sumus ex Strabonis libro VI. *Scal.* Strabo lib. XI. (VI. pag. 258.): Ὠνομάσθη δὲ Ῥήγιον εἶθ᾽, ὥς φησιν Αἰσχύλος, διὰ τὸ συμβὰν πάθος τῇ χώρᾳ ταύτῃ· ἀπεῤῥαγῆναι γὰρ ἀπὸ τῆς ἠπείρου τὴν Σικελίαν ἀπὸ σεισμῶν ἄλλοι τε κἀκεῖνος εἴρηκεν ἀφ᾽ οὗ δὴ Ῥήγιον κικλήσκεται. Qui locus Strabonis pessime ab interpretibus acceptus est. Subiungit idem Strabo forsan a voce Latina *rege* nomen urbi inditum propter loci splendorem et utramque eius sententiam affert Eustath. in Dionysium pag. 48. Sed et Strabonem et Eustathium movere debebat, quod perpetuo Latini *Rhegium* cum aspiratione scripserunt, quod non fecissent si a rege dictum opinarentur. Iustin. lib. III. (IV, 1, 7.): *Rhegium dicitur ideo quia Graece abrupta hoc nomine pronuntiantur.* Utrumque etiam etymon respexit Verrius cum scripsit Rhegium significare oportere id municipium, quod a regione Siciliae, a voce Graeca ῥαγῆναι eo magis, quia in Gallia Cisalpina forum Lepidi Regium vocatur a voce Latina *rege* scilicet. Nam his verbis eos refellit qui *Rhegium* a rege dici rati sunt, et haec fuit sententia Verrii quam parum videntur interpretes animadvertisse. Nunc de Sicilia an continenti abrupta fuerit multa addi possent, sed vide si libet Cluverium et Valgarneram tract. de primis Siciliae incolis. *Dac. Regione.* Regno. Ῥαταῖαι. Ῥῆξαι, alii ῥαγῆναι. *Goth.*

Rhondesicadionque. (Ad p. 226.) *Rhondes, Icadionque;* et *nomina piratarum;* et *quam illi essent saluti navigantium. Scal. Rhonde, Sicadionque.* Lege: *Rhondes, Icadionque cum dixit Lucilius, nomina piratarum posuit, tam infestum sibi corpus et valitudinem referens, quam illi essent saluti navigantium.* Viderunt Scaliger, Turnebus et alii. Versus Lucilii sunt:

Querquera consequitur febris, capitisque dolores,
Tamde mihi infesti, quam Rhondes Icadionque.

Dac. Vide supra *Icadion. Quam levis sed.* Quam illa essent. *Goth.*

Rhinocerotem. (Ad p. 226.) Vid. Plin. lib. VIII. cap. 20. *Ant. Aug.* Non Aegyptium, sed Aethiopicum vocat Pausan. ῥινοκέρως; a ῥίν, ῥινός et κέρας, quia ex eius nare cornu prominet. *Dac.*

Redemptores. Proprie qui certo pretio opus aliquod faciendum conducunt. Vulgo vocamus *des entrepreneurs.* Optime exponunt Glossae ἐργολάβοι. Sed postea redemtores dicti quicumque aliquid utendum locant. *Dac.* Glossis Redemptor ἐργολάβος. *Conduxerant.* Condixerant. *Goth.*

Redhibetur. Redhibitur dum id. Lege: *Redhibitum id proprie dicitur* etc. Redhibere rem venditam venditor dicitur, cum reddendo pretium eam recipit, cuius vitia in venditione non prodidit. Plaut. Mercatore (II, 3, 83. seq.):

C. *Quid si reddatur illi unde empta est?*
D. *Minime gentium.* C. *Dixit se redhibere si non placeat.*

Hinc *redhibitoria actio*, quae emptori adversus venditorem datur, ut mancipium redhibeat, i. e. recipiat pretiumque acceptum restituat. *Redhibere* igitur a *re*, id est iterum, et *habere*, quia venditor iterum habeat etc. Inde Gloss. *redibitio*, ἀνταπόδοσις. *Redigit* ἀναλαμβάνει, lege *redhibit. Dac. Redibitur tum.* Redhibitum. *Et.* Ei. *Goth.*

Redivia. Rediviam. Verba Titinii mendis non carent. *Ant. Aug. Laevius*, non *Livius* legendum. Saepe citatur *Livius* et *Naevius*, cum sit *Laevius*, qui scripsit Erotopaegnia, item poema Io, ex quo est iste Scazon:

Scabra in legendo rediviosave offendens.

Nam ex eodem poemate de Io scribit:

Seseque in alta maria praecipem misit
Inops, et aegra sanitatis Herois.

De hoc Laevio multa diximus ad Ausonium. *Scal.* Turnebus legebat *reluvia.* Sed meminisse eum oportuit, *l* mutari in *d*, quare sic optime Redivia vel Reduvia pro *reluvia* a *reluendo*, quia cutis se circa ungues reluit. Gloss. *reduvia παρονυχίς.* Plin. (XXIX, 2.): *Lana succida redivias sanat.* De pelle etiam dicitur cum se flagris resolvit, ut in illo Titinii veteris Comici: *Lassitudo conservûm, reduviae flagri.* Inde *Reduviosus* pro aspero et hiante. Ut in Scazonte isto:

Scabra in legendo rediviosave offendens.

Cuius auctor male apud nostrum citatur. Legendum enim ut optime monuit Scal. Inde etiam *reduvias escarum* dixit Solinus pro cibi reliquiis sive minutiis escarum. *Dac. Luere.* Alii perperam *tuere* vel *duere.* Caeterum luere idem esse quod solvere, constat etiam ex verbo *Reluere;* et in l. 8. in f. ff. de re militari, et Cod. de luitione pignoris. *Goth. Redivia.* Glossis *Reduvia παρονυχίς;* iisdem *παρονυχία, Redubia. Reluvium.* Redivium. *Idem.*

Redhostire. Attii versus mendosus est; et a Nonio Marcello (pag. 165. Merc.) corruptissime is quoque refertur. *Quid hic redhostit viam cometet obiet facilius. Ant. Aug. Naevius in Ludo:*

Ubi Veiens regem salutat: iubeo Albanum Amulium
Comiter senem sapientem: contra redhostit Menalus.

Et Attius Amphitruone:

— Cedo ecquid te redhostit, cum ea seni
Obiectet facilius?

Ennius in Cresphonte:

Audi atque auditis hostimentum adiungito.

Et in Hectoris Lytris:

Quem mea cominus machaera atque hasta hostivit emanu.

Emanu pro *eminus.* Atque ita haec deplorata in integrum fortassis restituta sunt. In versu Naevii idem est ac in Andria: *Iubeo Chremetem. Scal. Redhostire.* Par pari referre, nam *hostire* est aequare. Plaut. Asin. Act. II. sc. 2. (109.):

— Quin promitto inquam hostire contra, ut merueris.

Inde *hostimentum*, quod vide suo loco. *Dac. Cedo ecquid te redhostitum.* Contaminatissima sunt ista. Neque saniora apud Nonium (pag. 165. Merc.), ubi sic leguntur: *Quid hic redhostit viam? comitem obiet facilius.* Vel: *comitet optet facilius.* Propius ad veterem scripturam, quam legebat Scaliger, si legas:

Cedo ecquid hic redhostit viam? Quo me temptet facilius.

Nam plane gemina sunt Plautinis istis in Amphit. (II, 2, 28. seq.):

— — — Nam quid revortitur
Qui dudum properare aiebat; an ille me tentat sciens?

Eleganter Accius *redhostire viam* dixit *viam iterare.* Nam *redhostire* nihil aliud est quam iterare quod hostitum fuerat. *Idem. Nisi coerceo protervitatem.* Hunc Pacuvii versum laudat etiam Nonius (pag. 121. Merc.) in *hostire*, quod interpretatur *comprimere, retundere.* Sed apud illum legitur: *Nisi coercuero protervitatem.* Melius ex utrisque:

Nisi coerceo protervitatem atque hostio ferociam.

Idem. Adde Nonium in Redhostire. *Naevius in lupo.* Naevius vel Novius in Ludo. *Salutat iube.* Salutant iubae. *Milium.* Mulium. *Meassem.* Eassem. V. *Obiectet.* Cum ea se oblectet. *Hostire.* Vide infra Satus dies. *Et in Hectoris lytris quae.* Et in Nectoris lyrisque. *Hospius.* Hostiris. *Goth.* Vide quae supra diximus ad v. *Hostimentum.*

Redantruare. (Ad p. 226.) Pacuvii versus ex Nonio sunt, ex fabula Chryse. *Ant. Aug.* Lege: *Redamptruare dicitur in Saliorum exultationibus, cum praesul amptruavit, quod est motus edidit et referuntur invicem iidem motus. Lucilius:*

Praesul ut amptruat inde et volgu' redamptruat olli.

Pacuvius:

— — promerendae gratia
Simul cum videam Graios nihil mediocriter
Redamptruare opibusque summis persequi.

Sequuti sumus veterem scripturam *amptruare* pro *antruare* ut *temptare* pro *tentare*, *sumptus* pro *sumtus* et similia. Quaedam de *amburvare* olim diximus; sed quae non sint praeferenda huic coniecturae. Nam verum

est a trua dictum *amtruare*, hoc est circumvolvere, ut cum trua, olla, circummovetur. *Scal.* Pro *antruare* dicebant *andruare* et *redandruare*. Nonius (pag. 165. Merc.): *redandruare*, redire: Lucil. lib. IX.: *ut vulgu' redandruet inde*. Pacuvius in Chryse: *Graecos nihil mediocriter Redandruare*. Ubi verba Lucilii paulo aliter quam apud nostrum concepta sunt, ita ut P. Merula propius ad veterem scripturam videatur accedere, qui legit:

Praesul ut ampiruet hinc, et vulgu' redamptruet inde.

Praesultorem intellige ut apud Nonium (pag. 503. Merc.) in voce *Ludius*: *Quod ludis pueri praesules essent, glabri ac depiles propter aetatem quos antiqui Romani Ludios appellabant. Dac. Redantruare.* Ita Nonius, alii *Redampiruare;* alii *Redamptruare. Ut ampiruet.* Ut amburuet; sic vulgu' redandruat idem; vel ita: ut Amptruat; inde et volgu redamptruat olli. *Goth. Redamplavit.* Redandravit. *Pacuvius.* In Chryse. Ita apud Nonium. *Promerenda.* Proaerenda; alii promerendae. *Redantruare.* Redamptruare, alii Redampiruare. *Idem.* Vide quae diximus supra ad v. *Antroare.*

Redivivum. (Ad p. 226.) Cicero in Praetura urbana, qui liber est tertius Verrin. sed primus eorum, quos conscripsit, non vero egit. *Ant. Aug.* De iis proprie dicitur quae post interitum redeunt, sed per metaphoram de aedificiis etiam usurpatur. Ut in illo Ciceronis: *Utrum existimatis* etc. Qui locus est ex lib. III. Verrin. (Act. II, 1, 56.). *Dac.* Glossis παλίνζωον. *Primo.* Tertio Verrinarum, qui primus est de Praetura urbana. *Goth.*

Redarguisse. (Ad p. 227.) Ipsa verba Festi indicant legendum *Redarguesse* (vel *Rederguisse. Dac.*). Lucilii vero Trochaici ita gradiuntur:

Quo facetior videare et scire plus quam caeteri,
Pertisum hominem, non pertesum dicere fortunam, genus.

Quo, inquit, *facetior videare, P. Scipio, dicis, homo pertisus est fortunam, pertisus est genus, non pertesus. Scal. Pertisum.* Vide supra Pertisum. *Ferunt.* Ferum. *Goth.*

Redimiculum. Καθετήρ, ἀνάδεσμος. Gloss. *Scal.* Gloss. *redimicula*, ἀναδέσματα, καθετῆρες. Ovid. (Met. X, 265.):

Aure leves baccae, redimicula pectore pendent.

Dac. Unde Glossis *Redimiculat* ἀναλύει δέσματα corrupte pro *Redimicula*, ἀναδέσματα, vel ut infra exponit, ἀναδέματα, quemadmodum in l. 26. in f. ff. de auro. Anademata dicuntur, quibus vinciuntur mitrae; unde et vittae in l. 25. §. 10. ff. de auro; ac proinde *Catellam* hic vocari a mulieribus refert Festus. Est enim Catella deminutivum a catena, teste Nonio (pag. 199. Merc.) in *Catellae. Goth.*

Reus. Sed exemplo adiuvat interpretationem Numa in secunda tabula, secunda lege, in qua scriptum: SEI. QUID. HORUM. FUAT. UNUM. IUDICEI. ARBITROVE. REOVE. DIES. DIFFUNSUS. ESTO. Nunc uterque actor reusque in iudicium evocatur: itemque accusator de via citur more vetere, et consuetudine antiqua. Scal. Reus nunc dicitur qui causam dicit. Reus nunc dicitur is, qui rem promisit ac debet, hoc est, unde quid iudicio petitur, inde reus stipulando et stipulandi dicitur qui stipulatus est. Reus promittendo et promittendi, qui promisit. Reus debendi, qui debet, etc. *Dac. Reus est, qui cum altero l. con.* Hoc est omnis litigator. Cic. 11. de Orat. (c. 79.): *Reos appello non eos modo qui arguuntur, sed omnes quorum de re disceptatur. Sic enim olim loquebantur. Idem. Quippe suo nomine* etc. Legerem: *Quippe suo nomine ab altero quid stipulatus est. Idem. Sed exemplo adiuvat.* Verba legis *si quid horum* ad exceptiones, quae reo vel iudici dabantur, pertinent, ut est *morbus sonticus, funus familiare*, etc. Si iudex vel alteruter ex litigatoribus morbo sontico impediebatur, lex iubebat diem iudicii esse diffisum, hoc est prolatum et in diem alterum reiectum. *Idem. Reus.* Id verbum passim in iure. Et specialiter Titul. de duobus reis; adde Ciceronem lib. de Oratore (l. c.). *Goth. Reus stipulando.* Qui et reus stipulandi in l. 1. ff. de duobus reis. *Idem. Reus promittendo.* Qui et reus promittendi in l. 1. ff. de duobus reis. *Idem. Quid horum* etc. Quid horum fuit vitium arbitrove reove dies distensus; vel diffunsus esto; vel diffusus est. Vide l. 2. §. 3. ff. si quis cautionibus. *Idem. Actor reusque.* Actorum reique. *Me.* Reus. *Idem.*

Rivus. (Ad p. 227.) Correxit olim doctissimus Turnebus: *specu inciliove. Scal.* Id sequentia probant. *Rivus* autem a ῥέω, fluo. *Dac.* Vide l. 1. §. 2. ff. de rivis. *Sive super terram fossa, sive subter specu.* Specus et fossa hic opponuntur, ut et per specum ducere et per apertum in l. 3. ff. de rivis. *Super.* Subter. *Goth.*

Repanda. Retanda. Gell. lib. XI. c. 17. refert in edicto veteri cuiusdam Praetoris scriptum fuisse: *Qui flumina retanda publice redempta habent: si quis eorum ad me eductus fuerit, qui dicatur, quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non fecisse.* Et apud Caium lib. VII. de origine vocabulorum: *retas vocari arbores, quae aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alveis eorum extarent, appellatasque esse a retibus, quod*

praetereuntes naves impedirent et quasi irretirent. Idcirco sese arbitrari retanda flumina locari solita esse; id est, purganda, ne quid aut morae aut periculi navibus in ea virgulta incidentibus fieret. *Ant. Aug.* Ita hunc locum et ego olim suppleveram ex Gellio lib. XI. c. 17. Inde Isidorus (in Glossis): *Retanda, purganda.* *Dac.* *Repanda.* Retanda. Hinc *flumina Retanda, arbores Retae*, Gell. XI, 17. *Pompina.* Pomptina. *Goth.*

Ritus. Vide *mos.* *Dac.* *Ritus est mos.* Quae sequuntur plane deplorata sunt, neque ad idem caput pertinere videntur. *Idem.* *In sacrificiis.* Facit Nonius (pag. 494. Merc.) in *Rituis.* *Goth.*

Retractare. Horat. (Od. II, 1, 37.): *Sed ne relictis Musa procax Iocis Ceae retractes munera neniae.* *Dac.* . . . . . *re.* Forsan: *Retractare est rursus tractare, iterum commemorare.* *Idem.*

Rabidus. Catullus in Atti: *Abit in quiete molli rabidi furor animi.* Credo Festum legisse: rabidus furor animi. *Ant. Aug.* *A rabie.* Ut et *Rabere* apud Nonium (pag. 40. Merc.). *Goth.*

Ravi. Plautus in Epidico (V, 1, 14.): *Sed quis est haec muliercula et ille ravistellus qui venit?* Vide *Gravastellus*, et inconstantiam Festi nota. *Ant. Aug.* Nota hic homines ravi coloris pessimos omnium esse existimatos. Sic enim et apud nos vulgo audiunt. *Dac.* Adde Nonium (pag. 164. Merc.) in *Ravum*, fulvum. *Goth.* Vide quae diximus supra ad v. *Gravastellus.* Videtur apud Festum h. l. legendum esse in loco Plautino *ravastellus*, quare evanescit suspicio inconstantiae.

Rates. *Rates vocant tigna colligata, quae per aquam aguntur; quo vocabulo interdum etiam naves significantur. Afranius in Epistula: Vento perculsam ratem. Item eo nomine significarunt etiam remos. Attius in Neoptolemo: Atque ego repercutio ratibus mare; et alio loco: Sed iam propellunt rates salum.* Recte remos rates ait appellatos propter similitudinem. Nam remi super aquam sublati a remigibus eam speciem referunt. Propterea et ταρσοί a Graecis non solum rates seu σχεδίαι, sed et remi ipsi dicuntur. Glossae: *Ratis*, ταρσός. Idem proprie innuere videtur Varro libro sexto (lib. VII. pag. 309. Sp.) ad Ciceronem de Latino sermone; sed cum locus non solum corruptus sed mancus sit, ut olim indicavimus, ita et restituemus et supplebimus ex fragmentis Servianis (pag. 175. Dan.), quae sunt penes Danielem nostrum. *Ratis dicta navis longa propter remos; quod hi supra aquam sublati dextra et sinistra duas rates efficere videntur. Rates enim ubi plures mali vel trabes sunt iuncti, aqua ducuntur; hinc naviculae cum remis ratianiae dicuntur.* Ita Servius, quae lectio prope manu nos ducit ad verba Festi interpretanda. Suspicor in verbis Varronis *Ratianias* accipiendum esse pro illis, quas Gellius *Ratiarias* vocat. Sic enim pedarium et pedaneum; extrarium et extraneum: et similia utroque modo dicebant, ut alibi docuimus. Ita ut idem quoque sit Ratianiae et Ratiariae. *Scal.* Rates proprie quas vulgo dicimus *des traineaux*, sed recte remos rates ait appellatos propter similitudinem. Idem prope innuere videtur Varro lib. IV. de L. L. (VII. pag. 309. Sp.), prout eius locum sic refert Servius I. Aeneid. (pag. 175. Dan.): *Varro ad Ciceronem ratis dicta navis longa propter remos.* Cett. Rates autem et naves dictas pueris notum est. Ponam tamen locum Martialis, quia eget emendatione; is est ex Ep. 66. lib. IV.:

Nec mersa est pelago nec fluit ulla ratis.

Lege certissima emendatione:

Nec mersa est pelago nec fluvio ulla ratis.

Dac. *Vocant ligna.* Fortasse idem quod Ratariae Gellii X. cap. 25. in fin. *Goth.*

Radere. Cicero lib. II. (25, 59.) de Legibus refert in duodecim tabulis scriptum fuisse: *Mulieres genas ne radunto, neve lessum funeris ergo habento.* Idem lib. II. (23, 55.) Tuscul.: *Eiulatus ne mulieri quidem concessus est; et hic nimirum est fletus, quem duodecim tabulae in funeribus adhiberi vetuerunt.* Ex his verbis apparet Festum hic interpretari, quid sit radere genas in lege XII. tab. id est, unguibus genas ferire et cruentare. *Ant. Aug.* Quamvis vetitum esset lege XII. Tab., tamen fiebat etiam temporibus Varronis. Servius in schedis: *Varro dicit mulieres in exequiis et luctu ideo solitas ora lacerare, ut sanguine ostenso inferis satisfaciant.* *Scal.* Tibull. Eleg. I, 1, (81.):

Tu manes ne laede meos, sed parce solutis
Crinibus et teneris, Delia, parce genis.

Plin. cap. 37. lib. XI. (§. 57.): *Infra oculos malae homini tantum, quas prisci genas vocabant XII. tabularum interdicto radi a foeminis eas vetante.* Genas Graeci παρειάς. Quas in luctu lacerabant. Artemidor. cap. 30. lib. I.: Καὶ γὰρ ἐν τοῖς πένθεσι λωβῶνται τὰς παρειὰς οἱ ἄνθρωποι. *Dac.* Dixi ad leges XII. Tab. *Goth.*

Rabula. Invenio in Glossis *Rabicula* δημαγωγός; nescio an bene. *Scal.* Vel a *radendo* quasi *radula*, vel a *rabie.* Infra tamen a *rava voce*, hoc est *rauca*, Festus deduxit, sed multo melius a *rabie.* Quod et apud Nonium legas duobus locis (pag. 26. Merc.): *Rabulae, litigosi, a rabie dicti.* Item (pag. 60. Merc.):

Rabula a rabie dictus est, quem nunc advocatum vel caussarum patronum dicimus. Nisi dicas cum Vossio esse a ῥάζω, *latro.* Ut a φάω vel φάζω *fabula*, sic a ῥάζω *rabula.* Nam verius rabulam latrare dixeris quam loqui, quare et eorum facundia canina etiam dicta. *Dac.* Vide Nonium in *Rabula* et in *Rabulae* et infra in *Rava.* Sunt qui legant Rabicula. *Intus.* Inventus. *Goth.*

Roduscula na. Vid. Varro lib. IV. Lat. (V. pag. 163. seq. Sp.) qui *Rauduscul am* appellat a *raudo*, id est *aere.* Vide *Rodus.* Rudusculana scriptum est in marmore quodam Capitolino. *Ant. Aug.* Varro lib. VI. de L. L. (l. c.): *Sequitur porta Naevia quod in nemoribus Naeviis; Naevius enim loca ubi ea sic dicta, coluit. Deinde porta rauduscula, quod aerata fuit, aes raudus dictum. Ex eo in veteribus mancupiis scriptum, rauduscul o libram ferito.* Qui Varronis locus satis eos refellit, qui portam rauduscul am eandem et Naeviam dictam fuisse scriptum reliquere. Sic aperte distinguit P. Victor in descriptione urbis in II. reg. vicus portae rodusculanae, vicus portae Naeviae. Porro Rauduscul anam portam aeratam fuisse testatur Val. Maximus lib. V. cap. 6. *Dac.* Alii *Rauduscul ana.* Vide Varronem IV. de lingua (l. c.). *Raudo.* Vide supra *Rodus.* *Goth.*

Rasores. Huc referri potest verbum *Rasitavisse*, quod apud Gellium est III. c. 4. et *Rasorius* Glossis ξυστήρ, qui et alibi *Ralla*, *Rallum*, *Rallus.* *Goth.*

Ratitum. In Festi verbis multa egent interpretatione. De Tarquinio et Oppio nihil habeo quod scribam. De Antonio possum referre, quod Plinius ait lib. XXXIII. cap. 9.: *Miscuit Antonius Triumvir ferrum argenteo denario, miscuit aeri falsae monetae.* Vid. idem Plin. cap. 3. eiusdem libri. *Ant. Aug.* Infra (pag. 228.): *Ratitum quadrantem signavit Tarquinius Rex. quem . . . . . . et Opilius Aurelius dictum putant, quod in eo et triente ratis fuerit effigies, ut navis in asse, unde Lucilius quadrantem quoque ratitum vocat, cum ait: — quadranti' ratiti. Antonius ratitos dici trientes putat, quod ratis appellatio tertiae partis assis sit, quinae aut alius partis nulla sit, sed secundum numerum, ut Sextans. nec hac re ratem dici nisi de terna. ac legibus Numae unam ratem trientem significat, quod hi penderentur, cum ratio cum his putaretur, quibus solvendi essent.* Plinius ait signatum aes primum a Servio rege, hoc est assem; unde classes ex censu assium ab eodem definitae. Post illum videtur Tarquinius Superbus aeris portiones signavisse, trientes et quadrantes, quantum ex hoc loco coniicere possumus. Nam antea eadem aeris non signati aestimatio, ut post signati idem pondus; unde in legibus Numae ratem id valuisse nondum signato aere idem quod postea signato, hoc est tertiam partem aeris. Locum Lucillii, quem non dubium est hic citari a Festo, supplevimus ex Varrone. Antonius est nobilis Grammaticus praeceptor Ciceronis, cognomine Cnipho, quod Graecum est κνίπων, non enim intelligitur de illo Antonio, qui miscuit ferrum argenteo denario, quod video placuisse doctissimis viris; nisi pro Antonius malimus Artorius, quod valde placet. Praeclara est et docta illius viri opinio, apud veteres etiam nondum signato aere ratem significasse tertiam portionem aeris; unde in legibus Numae quod scriptum erat *UNAM PARTEM*, id significabat unum trientem: quod scilicet trientibus ratio putaretur et trientes solverentur, quibus solvenda res erat. Insignis sane hic est locus, quem si, ut alios, non iisdem Festi verbis reddidimus, at id sensisse auctorem nemo est qui, si paullo mentis oculos adiiciat, clare ac perspicue id cernere non possit. *Scal.* Optime Scaliger pro *Oppius Aurelius* legebat Opilius Aurelius. Sed male idem pro *Tarquitius* Tarquinium regem substituebat; nam hic aperte *Tarquitium grammaticum* nominari fidem faciunt schedae. Quod autem de quadrante ratito ex Tarquitio et Aurelio Festus refert, id omnino firmatur ex Plin. lib. XXXIII. cap. 3.: *Nota aeris*, hoc est, *assis*, *fuit ex altera parte Ianus geminus: ex altera rostrum navis, in triente vero et quadrante rates.* Quamquam Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 15. Sp.) quadrantem ratitum dictum tradidit, quod iis solveretur qui ratibus transibant. *Dac.* Dixi ad Varr. IV. de lingua (l. c.). *Goth.*

Ravim. Plaut. in Aulul. (II, 5, 10.):

Ubi si quid poscamus, ad ravim poscamus prius,
Quam quidquam detur.

Ille etiam versus refertur, de quo verbo *Rava.* Citatur idem in Artemone et Caecilius in Hypobolimaeo. *Ant. Aug.* Glossae: *Ravis*, κόρυζα. Isidorus: *Ravit*, rauce loquitur. Lucillius:

Rausuro Tragicus qui carmine perdit Oreste.

Scal. Lege infra: *Item: expurgabo hercle omnia ad raucam ravim.* Est enim idem locus Plauti, quem in *Ravam vocem.* In versu Caecilii:

Prius ad ravim procaris quam me placentem feceris.

Dac. *Ravim dicebant.* *Ravis*, raucitas, *ravio*, rauce loquor. Plautus (Poen. III, 5, 33.):

Nego et negando, si quid refert, ravio.

Ubi male alii *annuo*. *Idem*. *Experiuravi*. Expurgavi. Adde Nonium (pag. 164. Merc.) in *Ravis*. *Ravis*. Ravius; alii *Ravit*, Rauce loquitur et *Rausurus*. *Goth.*

Ratus sum. A *reor*, puto, existimo. Item *ratus*, certus, unde *ratissima*, quod vide. *Dac*. *Occiduntur ubi*. Legebat Scalig.:

Occiduntur ibei, potitur ratu' Romulus praedam.

Sed melius in fragmentis, quae ab Gul. Fornerio:

Occiduntur ibus potitur ratu' Romulu' praedam.

Sequebatur: *Dispertit* . . . . *Dac*. Glossis λογιζάμενος. *Goth.*

R duobus. (Ad p. 228.) *R. R.* actuum solennis apud veteres nota qua *rationes relatas* significabant. Infra pro *de actis disseritur etiam* vetus cod. *de actis disserti cuius etiam*. Unde viri docti: *de actis disseritur cuiuspiam*. Forte legendum: *de actis queispiam*. *Dac*. *Disseritur etiam*. Dissecti cuius etiam; alii disseritur cuiuspiam. *Goth.*

Raviliae. *Ravillae*. Turnebus legit: *quemadmodum a colore fusco Sullae*. Si nobis liceret, quotiescunque libet, omnia mutare, delere, pervertere, nemo esset, qui doctus eo nomine dici non posset. Quam enim haec diversa sunt a vulgata scriptura? Et tamen cur offenditur, quae planissima est? Deinde vide quantum periclitaturus erat de existimatione sua, nisi aequiores lectores nactus esset, qui verba Plutarchi omnino contra se adduxit. Plutarchus (vit. Sullae, c. 2.) ait dictum διὰ τὸ ἐρύθημα τραχὺ καὶ σποράδην ἀναμεμιγμένον τῇ λευκότητι. At in Festo ipse legit Sullas a fusco colore dictos. Quid? fuscus color idem est cum eo, qui ex rubro et albo mistus est? Dolet mihi magno viro imprudenti hoc excidisse. Praeterea, non primo Sullae cognomen hoc datum, erat enim eius familiae. At nos vulgatam lectionem, quia nihil mendi in se habet, sartam tectam in suo loco tueamur. Ravillae autem, non Raviliae legendum, quod cognomen fuit L. Cassio Longino, qui cum Cn. Servilio Caepione Censor fuit anno V. C. DXXVII. *Scal*. *Ravellae*; alii Ravillae. *Goth.*

Ratumena. Lege: *in conspectum quadrigarum*. Festo non convenit cum Plutarcho (c. 13.) in Poblicola. Plutarchus postea redditas quadrigas fictiles ait. Festus antequam haec acciderent, bello repetitas. *Scal*. Ratumenna auriga fuit, qui cum in ludis Circensibus excussus fuisset, equi eius cum corona et palma in Capitolium pervenerunt, sedemque ter lustrarunt. Ex quo factum est, ut porta per quam intraverant, Ratumena diceretur. Solin. cap. 45.: *Excusso quoque auriga quem Ratumenam nominabant, relicto certamine ad Capitolium quadriga prosiluit nec ante substitit, quamlibet obviis excursionibus impedita, quam Tarpeium Iovem terna dextratione lustraret*. Sed non video cur Solinus praetermiserit, quod in miraculo praecipuum, nempe ludicrum illud certamen Veiis actum fuisse, unde excusso auriga, qui postea Romae periit, recta ad Capitolium quadriga pervenit. Sane illud non praetermisit Plinius: *Maius augurium apud priscos*, inquit, *plebis Circensibus excusso auriga in Capitolium cucurrisse equos aedemque ter lustrasse*. Deinde addit: *Maximum vero eodem pervenisse a Veiis cum palma et corona effuso Ratumenna qui ibi vicerat*. Ratumena porta eadem aliis nominibus *Carmentalis*, *Tarpeia*, *Scelerata* et *Veientana* dicta. *Dac*. *Conspectamque fictilium quadrigarum*. Lege *conspectumque fictilium quadrigarum*. Harum quadrigarum fictilium meminit Plin. lib. XXVIII. c. 11. *Idem*. *Quia in fornace adeo creverant*. Idem narrat Plin. ibidem. In ostentis autem et somniis omnia maiora et auctiora videre laetum ac prosperum iudicant aruspices et oneirocritae. E contra triste ostentum est, si qua res solito minor et tenuatior defectiorque apparet. Sic Perdiccae uni ex Temenidis quum apud regem Macedoniae ovibus pascendis operam suam locasset, panis qui eius nomine coquebatur, in furno duplo maior factus, regnum Macedoniae attulit. E contra, *Praenestinae sortes extenuatae* apud Liv. pro malo ostento habitae sunt, Liv. lib. XXII, 1. et lib. XXI, 62. Idem de somniis iudicium apud veteres interpretes. Membrum aliquod aut aliud quodcumque per quietem solito maius et auctius visum laeta significat: contractum et emaciatum contraria. Eodem pertinent septem opimae vaccae et septem macie defectae, quas e flumine ascendentes vidit rex Aegyptius. Vide Artemidorum et alios scriptores oneirocriticon. Salmasius in exercitt. Plin. *Dac*. *Etrusci*. Clarusci. *Veiis consternatis*. Vehis consternatis. *Veienti*. Vegenti. *Goth.*

Reciperatio. Reciperatores, vel ut dixere postea, recuperatores primum dicti sunt, qui inter pop. Romanum et civitates peregrinas de rebus privatis reddendis recipiendisque cognoscebant. Et inde recuperatores dicti sunt iudices qui a Praetore in privatis controversiis, quacumque de re ageretur, dari consueverant. Plaut. Bacchid. Act. II. sc. 3, (96.):

Postquam praetor recuperatores dedit.

Nunc vero ii recuperatores *iudices delegati* dicti sunt. *Dac.* Ea plerumque fiebat post res solenniter repetitas a fetialibus. *Goth.*

Reciprocare. Verba Pacuvii sunt mendosa. *Ant. Aug.* Ex l. m. post verbum *poscere* addendum: *usi sunt antiqui, quia procare est poscere. Urs.* Contaminatissima sunt ista, neque χθὲς καὶ πρώην labes istae huic loco insederunt. Video enim et Paulum illas adbreviatorem in suam epitomen contulisse; monstrum hominis, qui quod non intelligebat, reliquerit: quod facile ac vulgo notum erat, id omne, tanquam inutiles ramos reciderit. Igitur videamus, an ita scripserit Festus: *Pacuvius Teucro: Rapio, reciproco — pedem cito aut ultro citro restem. Reciprocare, sursum deque gremiis subiectare, ac adfligere.* Nam sane in versu Plauti reciprocare nihil aliud quam susque deque, gremio erecto aut depresso, gestum ita componere, ut tolleno, aut pilum Graecum videatur. Igitur illud Pacuvii *Reciproco* Festus exponit: *ultro citroque restitans pedem cito.* Fortasse continuandus versus Pacuvii: — *Rapio, reciproco, pedem cito, ut ultro citro restem.* Vide Varronem, qui citat versus Accii: *Tendens nervo Tela reciproca condita equino.* Sunt autem ex Philoctete Attii, auctore Servio in fragmentis. *Scal. Reprocare* inserta syllaba *ci*, *reciprocare*, ut *incitega* pro intega. Varr. lib. VI. de L. L. (VII. p. 358. Sp.): *Reciproca est, cum unde quid profectum, redit eo. Quod ab recipere Reciprocare fictum, aut quod poscere procare dictum. Dac. Pro ultro citroque poscere;* et apud Nonium (pag. 165. Merc.) pro Recipere. *Goth.*

Recellere. Cello, quod a Graeco κέλλω, κινῶ, moveo; unde *recello*, retro moveo vel moveor. Reclino. Lucret. lib. VI, (572.):

— *Inclinatur enim retroque recellit*
Et recipit prolapsa suas se in pondere sedes.

Apuleius (pag. 249. ed. Elmenh.): *Nates recellere;* eodem usus et Livius. *Excellere* autem in altum extollere. Cato: *Plerisque solet animus in rebus secundis excellere.* Subaudi *se.* A *recellere* deductum nostrum *reculer. Dac.*

Recinium. Omne vestimentum quadratum, inquit Festus. Hoc est: vestimentum commune viris feminisque, quod firmatur ex Servio lib. I, (286. pag. 195. ed. Dan.) Aeneid.: *Togas*, inquit, *etiam feminas habuisse Cycladum et recinii usus ostendit.* At in leg. XII. Tabul. *Recinium* est virilis toga, qua mulieres utebantur, in luctu scilicet, contra quam Lycii, qui in luctu vestem muliebrem induebant. Verba legis XII. Tabul. haec sunt, ubi de sumtibus funerum: *SUMTUM MINUITO. TRIA SI VOLET REICINIA, ET VINCULA PURPURAE ET DECEM TIBICINES ADHIBETO,* Hoc *PLUS NE FACITO.* Ubi *REICINIA ET VINCULA PURPURAE* nil aliud sunt, quam *reicinia praetexta clavis purpureis*, quod recte apud Festum: *Togam virilem praetextam clavo purpureo.* Ideo autem recinia virilia in luctu mulieres induebant, ut ea viris mortuis, ut mos erat, iniicerent. Sic apud Virg. in Miseno (Aen. VI, 221.):

Purpureasque super vestes, velamina nota
Iniiciunt.

Sic itaque hic Pompeii locus sanus est. Extitere tamen, qui eum ita legendo corrumperent: *Recinium omne vestimentum quadratum ii qui duodecim interpretati sunt, esse dixerunt. Ver.* (hoc est *Verrius*) *togam, qua mulieres*, etc. Vel sic: — *esse dixerunt vel virilem togam.* A rica autem *ricinium;* et *i* in *e: recinium;* non vero a *reiciendo*, ut Varro et Servius rati sunt. Vide *Rica. Dac.* Alii Ricinium. Glossis *Ricinus*, κρότων. Nonio (pag. 542. Merc.) *Ricinium* (quod postea Masurtium dictum esse ait) et *Ricinum. Qui XII. interpretati sunt.* Dixi ad leges XII. Tabul. *Virilem togam, qua.* Alii V, irtogam; alii Vertogam qua, ut Ver Verrium significet. *Praetextam.* Praetextum. *Clavo purpureo.* Fiebant etiam clavi ex purpura. L. 19. §. simili modo 5. ff. de auro, argento. *Goth.*

Reconductae. (Ad p. 229.) Malim *reconderit, refecerit. Ant. Aug.* Lego: *Reconduit, refecerit;* et certum est, ita esse. Reconduit, aut reconduat, ut creduit et creduat. *Scal.*

Ricae. Ricae et *Riculae.* Turpilius apud Nonium (pag. 542. Merc.) in Ricinum: Interea adspexit virginem gestantem in capite riculam. *Ut.* Vel. *Goth.*

Rectae. Vide *Regillis. Ant. Aug.* Vide *Regillis.* Plinius de Caia Caecilia: *Ea primum texuit rectam tunicam; quales cum toga pura induuntur, novaeque nuptae.* Recta tunica describitur in Evangelio: χιτὼν ἄῤῥαφος ἐκ τοῦ ἄνωθεν ὑφαντὸς δι᾽ ὅλου. Graeci scriptores ὀρθοστάδιον χιτῶνα vocant. *Scal.* Diminutivum *Regillae;* his indutae virgines, illis viri pridie nuptiarum diem cubitum ibant ominis caussa. Rectae autem, quod a stantibus et in altitudinem texantur, ut ait Festus. Isidorus, quod sursum versum texantur. Nam *sursum versum texere* et *in altitudinem texere*, idem est; Graeci dicunt ἄνω ὑφαίνειν. Et haec vetus fuit texturae ratio, qua stantes texebant, et omnibus gentibus usitata praeterquam Aegyptiis qui deorsum versum

texebant. Herodot. lib. II. (c. 35.): ὑφαίνουσιν οἱ μὲν ἄλλοι ἄνω τὴν Κρόκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ κάτω. Apud ceteras gentes cum trama vel fila infra essent, in superioribus texebatur vestimentum, et sic trama semper pectine ad superiorem partem ducebatur et trudebatur, atque id sursum versus texere vel in altitudinem vocabant. Contrario modo Aegyptii, ex superioribus, ubi erant fila, vel licia ad inferiora procedebant, ubi vestimentum vel tela, quae texebatur, inerat. Sed de arte textoria vide doctissimi Salmasii librum de re vestiaria, et eius notas ad Vopiscum. Nam ita rem omnem explicuit, ut nihil supra addi possit. *Dac.* Vide *Regillum.* *Goth.*

Remancipatum. (Ad p. 229.) Remancipare dicitur is, qui rem sibi mancipatam iterum mancipat, ita, ut prior eam redhibeat. Inde eleganter Gloss.: *Emancipat*, *ἀντιπαραχωρεῖ*, *ἀντιπαραγράφει*, *Remancipo*, *ἀποκαθιστῶ.* *Dac.*

Rienes. Vide *Nefrendes.* *Ant. Aug.* Glossae: *Rienosus*, *νεφριτικός.* *Scal.* Inde Renitrosus et Rienosus. *Nefrundines.* Vide supra Nefrundines. *Goth.*

Refriva. Locus male mendosus (*ut domum datantes tevirtico*), cui quid substituam non habeo. *Ant. Aug.* *Refriva faba dicitur, ut ait Cincius, quae ad sacrificium referri solet domum ex segete, auspicii caussa, quasi revocet fruges domum; data enim est et tritico ad rem divinam faciendam.* Non solum, inquit, data est faba refriva suo generi, sed et reliquis frugibus, et tritico. Plinius: *Fabam utique e frugibus referre mos est auspicii caussa, quae ideo Refriva appellatur.* Pliniani libri habent *refrinam* male per *n*, non per *u.* *Referivus*, *referititius*; *conditivus*, *condititius*, et similia. Haec autem res divina fiebat Kalendis Iuniis, unde dictae sunt Kalendae fabariae, quia hoc mense adultae fabae divinis rebus adhiberentur. Auctor Macrobius (lib. I, 12.). Eodemque die pulte fabaria, et larido Carneae deae res divina fiebat. Neque aliud intelligitur in fine horum Festi verborum, cum *puls fabata diis datur*, etc. *Scal.* Refriva fabra. *Ut ait.* Via. *Revocent.* Revocant. *Refriva.* Refrivam. *Quae.* Quam. *Goth.*

Remeare. Afranii Octonarius, ut ait Faernus noster, non patitur verbum *ludum*, ideo scribendum esse *locum*, vel tale aliquod verbum. *Ant. Aug.* Versus Afranii indiget emendatione:

Vetuit me sine mercede prosum Paccius
Remeare in ludum.

Scal. Virg. (Aen.) II, (95.):

Si patrios unquam remeassem victor ad Argos.

Commeare, ire et redire. Unde Commeatus dicitur spatium quod commeandi, id est eundi et redeundi militibus, privati negotii gerendi caussa conceditur. *Dac.* Adde Remant. *Commeatus dari dicitur.* Ita commeatus accipitur in l. 2. in f. ff. ad municip. l. 1. et l. 3. §. 7.; l. 14. ff. de re militari, et l. 1. Cod. de commeatu. *Possit.* Quis possit. *Redireque.* Redire cum. *Goth.*

Remeligines. Versus Plauti, ni fallor, est in Casina mendose editus: *Nam quid illaec nunc tamdiu intus remoratur quasi ob industriam.* Afranii autem versus mendosus est. *Ant. Aug.* Vel *remeligines* et *remorae* non sunt eiusdem originis, vel legendum: *remoragines*, ut Lambino placuit. Quod si vera lectio sit *remeligines*, verum erit, quod sensit Scal., esse ab antiquo *remello*, quod est *retardo;* nam et *promello*, hoc est *procrastino*, dicebant veteres, ut suo loco dictum est. Remeligo autem et remora dicitur quodcumque remoratur, unde piscis, qui navem retardat, remeligo et remora dictus est, ut Graecis *ἐχενηΐς*, ab *ἔχειν*, *retinere*, et *νηῦς navis.* Versus Plauti est e Casin. Act. IV. sc. 3, (7.):

— — — *Nam quid illae*
Tam diu intus remorantur remeligines.

Dac. *Remeligines.* Remeligens. *Patina.* Casina. *Diu intus.* Divinitus. *Goth.*

Remurinus ager. Remurinum hunc agrum, et Remurium diversum facit a Remuria quae in summo Aventino. Sane Dionys. Halicarn. (I. c. 58. p. 73.) Remoriam quandam ponit vigesimo ab urbe stadio, ad Tiberim. Remuria iuxta Romam Stephano. Sed verisimilius est, Remurinum agrum circa Aventinum fuisse, et Remuriam, locum munitum, in summo monte. Nam cum Remus et Romulus de condenda urbe contenderent, uterque sibi locum munivit, hic in palatio, ille in Aventino. Romulus locum suum *Romam quadratam* dixit, suum Remus *Remuriam* vocavit. Vide *Roma quadrata.* Quod addit in fine Festus Remuriam *Remorum* alias fuisse vocatam, nescio cuius auctoritate ad id probandum utebantur. Addiderat forsan Festus locum illum post Remi mortem aliquando *Remorum* dictum fuisse, quod ibi auspicia Remum remorata fuerant. *Dac.*

Remores. Ad remores aves respexisse videtur Plautus, cum scripsit: *An auspicium aliquod remoratum est? Dac. Remores aves.* Remorae aves. *Goth.*

Rimari. Vide Nonium (p. 382. Merc.). Glossarium: *Dirimat*, κατερευνᾷ. *Rimatur*, ἐρευνᾷ. *Scal.* Rima est a ῥῆγμα, fissura, inde *rimari*, in rimis quaerere, proprie de suibus, qui glandes rimantur de rimis terrarum. Unde et sumitur pro *pasci. Rimari*, *quaerere.* Haec ad desperationem mutila sunt in versu Ennii: — *rimantur utrique.* Et de Hispanis forsan loquebatur Ennius, qui a Catone in fugam versi latebras et specus rimabantur. Nam et continuo sequebatur apud Ennium: *Alte elata specus petrisque ingentibu' tecta. Dac.*

Remillum. A Remo, *remillum*, repandum instar remi, qui reflexus videtur in aqua. Periere, quae infra e Lucilio et Afranio Festus laudabat. Et nil iuvant Schedae. *Dac.*

Remorbescat. Iterum morbescat. Glossar.: *remorbesco*, ἀνανοσέω. *Dac.*

Refutare. In Festi verbis erat Pacuvii exemplum; et quod *A* in *U* verteretur, ostendebatur, cum a claudo recludere sit compositum. Sed hic *A* tollitur, non mutatur, vel non sola mutatur, sed *AU* in *U* longum vertitur. *Ant. Aug.* Citabat exemplum Pacuvii in Hermiona. Addebat, in Refutare *A* in *U* mutatum, dictum enim esse a fando; proinde ac in *cludo A* in *U* mutatum est. Sed ista sunt Grammatica itaque inepta. Primum obliviscitur simplex esse *Futare* supra dictum a Catone. Deinde ignorat esse deductum ab ollis, quae cum ferventes paullo plus exuberant, solent futo vase ad hoc apto inversa aqua compesci, quod dicitur futare et confutare ollam. Titinius Setina:

Coquos ahenum, quando fervit, paulla confutat trua.

De futo vase et supra diximus, et Varro meminit, et nos ad Varronem quaedam olim. *Scal.* Vide supra *Futare. Goth. Futare* nihil est, nisi frequentativum a *fundere.*

Renanciscitur. Melius *Renancitur*, ut in MSS. Pauli scriptum testatur Voss. *Renancitur* a *renancior* ut in XII. Tab. *nancitor.* Quod vide suo loco. *Dac. Reprehendit.* Deprehendit. *Nanciscitur.* Adde supra *Nancitor. Goth.*

Reor. Reor, inquit Festus, significat existimo, et omnia, quae ab eo declinantur, ut *rebar, ratus sum*, etc. Quorum passiva est auctoritas. Ubi, quam nos *terminationem* dicimus, Festus *auctoritatem* vocat. *Dac.*

Remulco. Non satis exponit, quid sit *remulcus;* neque enim ita dicitur a remis scaphae, sed a ῥῦμα, sive ῥυμός, *remus*, quod est *lorum*, unde et *remus* tubae lorum dicitur, ῥυμουλκεῖν, fune trahere, de scapha, quae grandiorem navim fune trahit, quae navis remulco trahi dicitur. Isidor. lib. XIX. cap. 4.: *Remulcum, funis, qua deligata navis trahitur vice remi.* Caes. Bell. Civ. III, (40.): *Ad Oricum venit, submersamque navim remulco multisque contendens funibus reduxit.* Ita Livius non semel, et C. Valgius antiquus poëta:

Hic mea me longo succedens prora remulco
Laetantem gratis sistit in hospitiis.

Ῥυμουλκεῖν. Latini dixere *remulcare. Dac. Remulco;* unde Remulcare Nonio (pag. 57. Merc.). Adde supra *Promulco. Goth.*

Rigidum. Proprie durum, quod curvari non potest, et inde pro frigido, quod quae gelu tentantur rigida sunt. Gloss.: *Rigidum*, ἀκαμπές, σκληρόν, ἰσχυρόν, στρυφνὸν καὶ ψυχρόν. Hic forte laudabat Festus aliquem, qui dixerat *rigido ferro*, ut Virgilius dixit *rigido ense*, forte et adduxerat locum Virgilii (Aen. XII, 304.): *Sic rigido latus ense ferit.* Item alterum ubi: *Tum ferri rigor*, pro *rigido ferro. Dac. Frigidum et post durum.* Idem Nonius (pag. 380. Merc.) in *Rigidum. Goth.*

Regifugium. VI. Kal. Mart. Regifugium fuisse ex fastis ex Ovidio lib. II. Fast. (685. seqq.) constat. Macrobius tamen lib. I. Satur. (c. 12.) refert quosdam existimasse, Iunium mensem dici, quod M. Iunius Brutus exactis regibus Carnae deae sacrum in Coelio monte fecisset. Cetera verba Festi non assequimur, praeter ea, quae Paulus notat. In Fastis autem hic dies est totus nefastus. Videntur etiam nonnulla hic ad alia verba pertinere. *Ant. Aug.* Agebatur de Regifugio, quod VI. Kal. Martias in Fastis notatum erat, usque ad illa . . . . *truria.* Mox aliud caput: *Regifugium dies Kal. Iuniis in Fastis et notari et legi debet cum NP, quod ille dies sit e nefasto fastus.* Ex quibus apparet, Festo aut Verrio displicuisse vulgatam lectionem Fastorum, quae plane non per NP, sed per N, quasi totus nefastus sit, hunc diem conciperet, et Kalendarium marmoreum ita habet per N, non per NP. *Scal.* Ait Festus, regifugium quod notatur in Fast. VI. Kal. Martias de Tarquinii fuga non esse intelligendum, sed de regis sacrorum fuga e Comitio. Alterum vero regifugium quod Kalendis Iuniis, vel ut in veteri Kalendario IX. Kalend. Iun. notatur, de Tarquinii regis fuga.

Quam opinionem sequutus Macrobius, qui Tarquinii fugam ad Kalendas Iunias refert. Contra vero Ovid. lib. II. (l. c.) Fast. Tarquinii regis fugam ad VI. Kalendas Martias:

Nunc dicenda mihi regis fuga; traxit ab illa
Quintus (Sextus) ab extremo nomina mense dies.

At regis sacrorum e comitio fugam ad IX. Kal. Iunias. Vide supra: *Quando Rex comitiavit fas.* Mendose citatur hic *Tullius de Feriis* pro *Iulius de feriis*, qui citatur a Macrobio in Saturnalibus. *Dac.* Glossis καταφυγή. *VI. Kal.* Martii scilicet; id enim ita esse, testatur Ovidius. Sed tamen Macrob. Saturn. I, (12.) VI. Idus Iunii exactos reges fuisse scribit, eoque pertinet, quod paullo post adscribitur de Kal. Iuniis. *Goth.*

Regia. Τὸ βασίλειον. Urbes etiam, ubi aulae regum, dictae *regiae.* Ut Plinius et Mela oppidum Iol Iubae regiam vocant. . . . . *aliquo regiae fe.* Odoratus sum, hoc fragmentum divulsum esse ex capite *regiae feriae*, cuius ultima verba male hic haeserunt. *Dac.*

Regia dicta. (Ad p. 230.) Ait Festus *Regiam* dictam, vel quod in eam populus conveniret a Pontifice convocatus, qui Pontifex regia erat maiestate; vel dictam *regiam* a Rege sacrificulo, qui ibi sacra faciebat. Quod et sentit Varro lib. V. (IV. p. 194. Sp.): *Dies Agonales*, inquit, *per quos rex in regia arietem immolat*, etc. *Dac.* Post *Regifugium.* Regia sacrorum, quod in fanum a Pontifice convocati conveniant; quod in ea sacra a Rege sunt solita usurpari. Regem autem intellige Regem sacrorum. Prima verba interpretanda sunt, ac si Festus dixisset: Regia sacrorum est fanum, in quod a Pontifice convocati conveniant. Ita saepe loquitur Varro. Sic supra: *Navia ex uno ligno exsculpto ut navis, quo utuntur alveo in vindemia.* Dicendum enim erat: *Navia, alveus ex una ligno exsculpto, quo utuntur in vindemia.* Quae sequuntur, videntur dicta de Regio Lepidi, quod nundinae, forum, conventus agerentur in ea civitate, videri dictum a maiestate. Quod et confirmat Strabo, qui non de hoc Regio Galliae Cisalpinae, sed de Regio Fretensi loquens ita scribit (lib. VI. pag. 258.): Πλὴν εἴτε διὰ ταύτην αἰτίαν (διὰ τὸ ῥαγῆναι) τοὔνομα τῇ πόλει γέγονεν, εἴτε διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς πόλεως, ὡς ἂν βασίλειον τῇ Λατίνῃ φωνῇ προςαγορευσάντων τῶν Σαυνιτῶν etc. A maiestate ergo Festus Regium Lepidi, ut διὰ τὴν ἐπιφάνειαν Strabo, Regium Samnitum, seu Brutiorum. Quae supersunt, ego non intelligo, neque videntur huc pertinuisse. *Scal.*

Regiae feriae. (Ad p. 230.) Lege infra: *Sed non semper ob hanc unam caussam tantum, quia homini talis maiestatis cura datur, sed etiam cum* etc. Ait Festus, Regias ferias dictas non solum quae fori, conventus et nundinarum, sed etiam quae fulguris vel portenti similis expiandi caussa per sacerdotem aliquem, qui esset regia maiestate, edicebantur. Postrema verba: *aut in procurando portento simili quo regiae feriae* etc. male adhaeserunt post *regia domus*, ubi eorum vestigia. In fine tantum verbum supplendum: *Quo Regiae feriae solitae sunt fieri. Dac.*

Reglescit. Scribe: *Reglescit cum dixit Plautus, significat Crescit, in illo versu: Nihil superest; ve misero mihi ac reglescit dolor. unde etiam Glires*, etc. *Reglescit* ergo pro *Regliscit. Scal.* Vide *Gliscit. Inde etiam glires dicti videntur.* Fallitur Festus. *Glis* enim est a Graeco ἔλειος; addito gamma γέλειος, unde *gleios, gleis, glis.* Graeci glirem ἔλειον μῦν appellarunt quasi arboreum murum; nam in sylvis degit, et inter arbores semper oberrat, et in iisdem sedes et cubilia habet hiemis tempore cum perpetuo dormit. Ἕλη Hesychio σύνδενδροι τόποι. Varro apud Sosipatrum (pag. 69. Putsch.): *In mea silva glis est nullus.* Apud Martialem lib. III. ep. 58. sic interpungendum:

Metamque lactis; Sassinate de sylva
Somniculosos ille porrigit glires.

Hunc glirem etiam μυοξόν Graeci vocarunt. Gloss.: *μυοξός, glis.* Hodie *voxum*, vel *voxosum* appellitant voce ex *muoxus* detorta. Salmas. in Solin. *Dac.*

Reapse. Cic. de Divinat. I. (c. 37.): *Formae, quae reapse nullae sunt, speciem autem offerunt. Dac.*

Regimen. (Ad. p. 231.) Gloss.: *Regimen*, οἰάκισμα, ἰθυντήριον. Usus est Lucret. Livius etiam, Plin. et alii. Versus Ennii sic legendus, ut in edit.:

— — — *se*
Primus nec bradus in regimen, bellique peritus.

Deest vox *ingerit* vel quae similis. Et de Cn. Manlio loquebatur Ennius, quia adversus Gallograecos pugnaturus ipse minime tardus bellique peritissimus se in regimen ingerit. *Dac. Regimen pro regimento.* Regimenti verbo utitur Aurelius Arcadius in l. unica §. 1. ff. de offic. P. Praetorio. *Goth.*

Relegati. (Ad p. 231.) Exulum tria fuere genera. Alii interdicti, relegati alii. Alii deportati. Interdicti dicuntur, quibus interdictum est certi loci aditu commercioque. Relegati, vel qui in locum aliquem

amandantur, vel qui certo quodam loco ignominiae caussa iubentur excedere, quo sensu relegati dicuntur, qui interdicti proprie sunt. Deportati vero, qui civitate sua multati vincti nervo aut compedibus in navim aliquam imponebantur, servisque publicis, ut eos in insulam transferrent, tradebantur. De hac deportatione Terent. in Phormione (V, 7, 85.):

Nonne hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras?

Vide Hotoman. de verbis iuris. *Dac.* Eorum passim in iure mentio. *Goth.*

Religiosus. (Ad p. 231.) Dies XXXVI. atri sunt terni singulis mensibus; postridie Kal., Nonas, Idus. De quibus alio loco Festus. Mundus vero ter in anno patet, hoc est IX. Kal. Sept. postridie Volcanalia et III. Non. Octobr. et VI. Id. Novembr. Alliensis dies postridie Idus Quinctiles. Vid. Gell. lib. V. cap. 17. Macrob. Saturn. lib. I. (c. 16.). *Ant. Aug.* Ovid. Fast. I, (57. seqq.) ubi de Kalendis, Nonis et Idibus:

— — — *Omnibus istis*
Ne fallare, dies proximus ater erit.
Omen ab eventu est; illis nam Roma diebus
Damna sub adverso tristia Marte tulit.

Esse, Gallus Aelius. Lege: *Esse, Gallus Aelius, quod homini ibi facere non liceat, aut, si id faciat, contra Deorum,* etc. Sic infra. Vel potius excidit vox *religiosum*, quae sic supplenda: *Religiosum esse, Gallus Aelius, quod homini ita facere non liceat, aut si,* etc. *Adversus mystica.* Lege: *adversus auspicia*, ut in vet. cod. *Inter sacrum autem et sanc. et Rel. Sacrum* est, quod deo et eius cultui publice consecratum, dicatum est, uti aedes, arae, sacella et eiusmodi. Nam loca illa ubi privati sacra sua peragunt, non sunt sacra, quia publicam religionem non spectant. *Sanctum*, quod ne quis violet, capite sancitum est; nullius tamen Deorum proprium, uti sunt muri, portae, aliaque nonnulla, quibus violatis solebant consuli Pontifices. *Religiosum,* ubi quid sit, quod hominibus facere non liceat. Sed vide omnino Ald. Manut. de quaesitis per Epistolam lib. I, Ep. 10. Nam ita fuse et perspicue hunc locum tractavit, ut nihil supra adiici posse censeam. *Sed ita portione quadam.* Hoc est: etsi *sacrum*, *sanctum* et *Religiosum* inter se differant, ea quoddammodo eadem videri posse Gallus Aelius probat. Ut Delubra, quae sacra sunt, quia Deo consecrata. Cicero sepulcra vocat sancta Philipp. IX, (6, 14.): *Sepulcrorum sanctitas in ipso solo est, quod nulla vi moveri neque deleri potest, atque ut caetera extinguntur, sic sepulcra fiunt sanctiora vetustate.* Et Catullus (VII, 6.): *Et Batti veteris sacrum sepulcrum.* Vide *sanctum. Dac. Religiosus. Etiam officiosus erga homines.* Hinc Gloss.: *Religio,* εὐσέβεια, αἰδώς. *Dies religiosi.* Qui et infames et infausti Nonio (pag. 378. seq. Merc.) in *Religio. Quibus, nisi quod necesse est, nefas habetur facere.* Vide supra *Mundus.* Vide supra Praeliares dies. *Atque ii.* Alii. *In aedem bonae Deae.* Vide supra *Mundus. Mystica.* Alii mystice, alii auspicia. *Sanctum murum.* L. 8. in f. ff. de rerum divis. *Religiosum sepulchrum.* Vide l. 6. §. 4. ff. de rerum divis. *Putant.* Putat ut. *Qui non iam.* Quoniam. *Qua.* Eo. *Goth.*

Repotia. Pacuvii verba mendosa sunt. *Ant. Aug.* Pacuvii versus mendosus est. Ita emenda:

Ab eo
Depulsum mamma paedagogandum accipit
Repotialis liber.

Glossarium: *Reoria,* ἡ τρίτη τῶν ἀγάμων ποδοστροφία. *Reperidia,* ἐπιποδα, ἡ μετὰ τὴν ἡμέραν ποδοστροφία. *Reproca,* ἐπίβδα, ἡ μετὰ τὴν ἑορτήν. In tribus his exemplis legendum *Repotia*, et pro ἐπιποδα, ἐπίβδα, quo utitur Pindarus. Apud Acronem Horatii interpretem perperam excusum est ποτοστροφία pro ποδοστροφία. *Scal.* Sed in *reperidia* Scaligerum falli puto, neque enim pro eo substituendum *repotia*, sed potius legendum *repedidia*, quasi *repedatio.* Explicat enim *podostrophiam* Graecorum, qui scilicet a pedibus dixerant, quod Latini a potatione *repotia.* Sed vide Cuiacium lib. XVI. observatt. cap. 39. *Repotia* alii secundum, alii septimum a nuptiis diem faciunt. Turnebus opinatur etiam liberis natis celebrata *repotia*, quae et Acro παιδοτροφία dixerit. Sed vereor, ut huic opinioni ansam dederit Ausonii locus male acceptus et alter Horatii, et item iste Pacuvii. Sane Pacuvii verba iocum non cuivis obvium continere videntur; de beato enim viro quodam dicta sunt, cui ipso repotiali die puer iam mamma depulsus et iam paedagogandus traditus sit. Notum est illud:

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

Merito igitur se feliciores deputent, quibus postridie nuptias iam grandes pueri contingunt, quasi de coelo lapsi. *Dac. Appotialis liber.* Repotialis liber. *Goth*

Repagula. Ciceronis locus relatus est in Verrina de signis, quae quarta quidem est earum, quas Cicero tantum conscripsit, non egit, sexta vero omnium Verrin. (In Verr. Act. II, IV, 43.). Vide Redivivum. *Ant. Aug.* Glossae: *Repagulum*, κόραξ. *Repagula*, καλυπτῆρες. *Scal.* Quae panguntur et repanguntur. Sed quod hic ait Festus, *ut ex contrario*, *quae oppangantur*, non satis intelligo, et iuxta me intelligere quemvis alium puto. Nempe Festi verba mutila sunt et corrupta; legendum enim: *quae patefaciundi gratia ita figuntur, ut ex contrarioque oppangantur et repangantur.* Seras sive vectos illos intelligit, qui ab exteriori parte, inserto brachio per foramen ianuae adducebantur et reducebantur. *Ex contrario*, id est, deforis. *Contra* enim nihil aliud est quam ἀντικρύς. Ut de Africa dixit Virgil. *Italiam contra. Ex contrario* optime Graeci dicunt ἐξ ἐναντίας. *Dac.* Glossis καλυπτῆρες, κόραξ. Est autem κόραξ σιδηροῦς θύρας, uncinus et repagulum; et alibi: *Repagulum*, κλῆθρον, μήτρα θύρας, μάνδαλον; iisdem μάνδαλος, *Pessulus*. *Ita.* Quia ita. *Goth.*

Repudium. Differt a divortio, quod est dissolutio matrimonii. Et repudium non modo nuptiarum diremtionem, sed et sponsaliorum renunciationem significat. *Divortium* inter virum et uxorem tantum fieri dicitur. *Repudium* etiam inter sponsos, ut auctor est Modestinus, Differentiar. 29. Sed et *divortium facere* dicimus *repudium mittere*, *renunciare*, vel *dicere*. Cato de dote: *Vir cum divortium fecit.* Terent. Phorm. (IV, 3, 72.): *Illis repudium renuntiet, hanc ducat.* Paulus ad edictum 31.: *Per calatorem misso repudio.* Tacit. Annal. III, (22.): *Post dictum repudium adhuc infensus. Dac.* Vide l. 101. l. 191. ff. de verborum significatione. Glossis ἀποστάσιον, περίλυσις. *Goth.*

Repedare. Recedere. Adde Nonium (pag. 165. Merc.) in *Repedare. Goth.*

Repastinari. Afranii verba mendosa sunt. *Ant. Aug.* Lego: *Cum aut silvester excodicatur, aut lapis mollitur frangendo, ut fiat pascuus vel pecoribus herba, vel hominibus satione. Afranius Emancipato:*

— *Repastinasse ratus sentes fugis.*

Vel:

Repastinatas crati sentices fugis.

Scal. Pastinare, a pastino, instrumento, de quo sic Columel. III. cap. 20.: *Pastinum vocant agricolae ferramentum bifurcum quo semina punguntur, unde etiam repastinatae dictae fuere vineae veteres quae refodiebantur. Haec enim propria appellatio restibilis vineti erat. Nunc antiquitatis imprudens consuetudo quidquid emoti soli vineis praeparatur, repastinatum vocat.* Gloss.: *Pastinare*, βωλοστροφεῖν. *Pastinatus* βωλοστροφία. Item Gloss. Cyrill.: βωλοστρόφιον *pastinum*, βωλοστροφία *pastinatio*, *repastinatio*, βωλοστροφητέα γῆ, *pastilenda*, βωλοστροφῶ, *occo*, *occillo*, *pastinor*, *pastino*. *Pastinum* a Graeco πήσσω, *pango*, vulgo vocamus *houë*. *Ut fiat pascui.* Lege: *ut fiat pascuus, vel pecoribus herba, vel hominibus satione. Afranius in repudiato.* Legit Scalig.: *Afranius in emancipato.* Turnebus lib. XIII. cap. 25.:

Repastinare sero tu senex fugis.

Ego propius, ut puto, ad veterem scripturam:

Repastinasse ratus tu senex fugis.

Dac. Adde Columel. III. cap. 18. Isidor. ult. Etymol. 14. Pallad. II. cap. 10. Hinc pastinandus fundus. l. 15. §. 1. ff. quod vi: Pastina instituere l. 7. in f. ff. soluto. Pastinationes l. 79. ff. de verborum signif. Tertulliano de cultu *repastinare divitiarum usum* est *repurgare*; et 2. adversus Marcionem *commissio iniuriae repastinatur*, id est *refoditur*; et in exhortatione ad Castitatem scribit, Deum in ultimo compescuisse concubitum non sine ratione repastinationis, propagationis vero in primordio. *Natura.* Natum. *Excodicatur.* Exquodicatur. *Ut fiat pascui.* Alii, ut fiant pascua. *Satione.* Sationes. *Goth.*

Reluere. Repignerare; hoc est dato pretio pignus recipere. Ut in illo Caecilii:

Ut aurum et vestem, quod matris fuit,
Reluat, quod viva ipsi opposivit pignori.

Legendum enim *opposivit*, non *opposuit*. Hac voce usus Cicero in oratione in Sallustium in vet. cod. (c. 7.): *Unde tu qui modo ne paternam quidem domum reluere potueris, repente tanquam somno beatus hortos pretiosissimos, villam in Tiburti C. Caesaris, reliquas possessiones paraveris? Dac. Reluere. Resolvere.* Adde supra Rediviam. *Ipsi.* Ipsa. *Goth.*

Resignare. Antiqui pro rescribere. Rescribere dicebant antiqui, sibi creditam pecuniam reddere, renumerare. Nam creditores *scribere*, sive *dictare* dicebantur cum credebant. Debitores vero, cum solvebant, *rescribere*. *Resignare* igitur pro *rescribere*, id est *reddere*. Horat. (Epist. I, 7, 34.): *Cuncta resigno.* Gloss.: *Resigno*, παραλύω. *Dac. Cato de spoliis, ne figerentur, nisi quae de hoste capta essent; sed tum, ubi indivisi*

sunt, revertantur resignatis vectigalibus. Haec citabat Festus, quae nos reperimus in fragmentis Servii (p. 339. Dan.), qui est penes Danielem nostrum. Qui etiam aliud profert ex eodem Catone, oratione in Lucium Furium: *De aqua, quod attinet ad salinatores aerarios, cui cura vectigalium, resignat.* *Scal.* *Pro subscribere.* Adde infra *Resignatum* et *Signare.* *Goth.*

Resultare. *Saepe resilire.* Sed infra in reliquiis Festi apparet, *τὸ resultare* interpretationem tantum fuisse *τοῦ residiare.* Libenter igitur legerem *resillare, saepe resilire.* Ita, ut dictum fuerit *resillo* et *resilio.* Nam inter quartam et primam coniugationem magna fuit olim affinitas. Vel forte legendum *resilitare, resultare, saepe resilire.* Gloss. *Resulto, ἀναθρώσκω.* *Dac.*

Restibilis. Glossae: *Restibilis, ἀγρὸς δὶς τοῦ ἔτους ἠροτριωμένος.* *Scal.* *Restibilis ager.* Qui quotannis seritur. Varr. lib. IV. de L. L. (V. pag. 39. Sp.): *Ager restibilis, qui restituitur ac reseritur quotquot annis, contra, qui intermittitur, a novando novalis ager.* Videtur a restituendo eum dictum putare, cum sit a *restando*, quippe qui in alterum annum restat, hoc est resistit. *Restare* enim est durare, perseverare, resistere. Propert. (III, 6, 31.): — *Dum restat Barbarus Hector.* Quod Varro dicit *quotquot annis*, illud Festus continuo biennio, quod de duobus annis continuis intelligendum, neque enim est restibilis ager, nisi quotannis seratur. Quare restibilem agrum exponunt: *ἀγρὸν δὶς τοῦ ἔτους ἠροτριωμένον*, agrum bis per annum sementi praeparatum, quia scilicet inter utramque messem annus vertitur, ut in novali biennium integrum intercedit inter utrumque fructum. Farreum spicum vocabant sativorum omnem fructum, qui spicis continetur, ac vallo aristarum munitur, quo in genere non solum far, siligo, triticum, sed etiam hordeum. Haec omnia frumenti nomine comprehendebant. Hordeum apud veteres Romanos inter sementiva, nec satione verna, aut trimestri serebatur, ut apud nos, sed hiberna, eodem prorsus modo, quo triticum. Cavebant igitur praediorum locatores, ne qui ea conducebant, restibilem agrum farreo spico facerent, h. e. ut ne duobus annis continuis fruge aristata agrum obsererent. Ergo restibilis ager dicendus tantum, qui aristato genere duobus continuis annis conseritur. Nam restibilis non est, quum in novalem mittitur faba, quae novalis anno eodem hiberna satione acceptura est frumentum. Theophrastus notat, placere quibusdam fabae semen mandari novalibus. Quod nec ipse improbat, modo id maturius fiat, ut ne aestiva *νέασις* impediatur. Haud video tamen, quomodo biennio continuo frugibus aristatis obseri possit ager, observatis tribus illis, aut etiam pluribus arationibus de quibus supra diximus. In tenera fortasse terra id locum habuerit, cui satis est arari, dum seritur; aut si secundi anni sationem ex trimestri semine facias, ut nos consuevimus in hordeo et avena. Sane et genus frumenti fuit aristatum trimestre veteribus cognitissimum; Graeci *τρίμηνον* appellant. Hordei etiam genus in aristato genere trimestre exstitit, quale hodie omne nostras est. Sic duobus annis continuis farreo spico poterat ager restibilis fieri, quod excipiebant locatores praediorum ne fieret. Et sane id sedulo cavebant veteres agricolae, ne frumentum biennio continuo terris ingererent, sed leguminibus, aut milio et panico, aut etiam rapis restibilem agrum faciebant, si modo restibilis ager dictus est, qui diversi generis fruge seminaretur quotannis. Profecto restibilem Varro eam vocat terram, quae quotannis obsita sit, nec expressit, quo genere frugum. Salmas. in Solin.: Putabam olim verba Festi inversa esse, et eum scripsisse: *Restibilis ager dicitur, qui biennio continuo seritur; quod ne fiat farreo spico, id est aristato, solent qui praedia locant excipere.* Plano et optimo sensu. Neque enim excipiebant locatores, ne praedia quotannis sererentur, sed ne farreo spico. *Dac.* Glossis: *ἀγρὸς δὶς τοῦ ἔτους ἠρωμένος*, cui opponitur Novalis, de quo in l. 30. §. Novalis ff. de verb. signif. Restibilis ager Columellae pinguis, eundem vervacto opponit II. c. 10. IV. c. 13. *Goth.*

Reses. Infra: *Reses, ignavus, qui residet. Attius in . . . . . . residi vos sumno. Afranius in Rosa: praeterea . . . . Pacuvius in armorum iudicio: Tuque te desidere mavis residem; nos hic esse in labore. In Attii verbis deest tale quid, deditos, residi sumno deditos.* Scriptura antiqua *sumno* pro *somno.* *Scal.* Gloss.: *Reses, καθήμενος. Resideo, καθιζάνω.* De *residuo* Placidus in Glossis: *Residuus quasi tardus.* Item Papias: *Residuus, reliquus, fatigatus, ultimus.* Item: *Resides, otiosi, pigri, quieti. Resides proprie sunt, qui militiam detrectant agere.* Virgil. Aeneid. I, (726.):

Jam pridem resides animos, desuetaque corda.

Ubi Servius: *Resides, pigros ad amandum, inertes. Iuraverat enim* (Dido) *nulli se esse nupturam. Resides sane milites otiosi; ut Aeneid. VI,* (813.): — *Residesque movebit Tullus in arma viros. Unde contra instantes dicimus industrios.* *Dac.* *Reses. Ignavus.* Eadem forma Deses dicitur. *Goth.*

Resecrare. Relatum carmen Plauti reperies in Aulularia. *Ant. Aug.* Haec praeclaram cognitionem de obsecrationis religione continent, sed melior pars adhaesit post *respici avis*, ut olim et monuit Scal. Et in eius locum alia quaedam intrusa, quae mox videbimus. Locus igitur integer sic resarciendus: *Cumque*

comitia essent dimittenda peracto sacrificio quasi finis impetratus esset, et quasi forent comitia perfecta, sumi tum reum iubebant sacerdotes suo more, aliisque peractis iuxta consuetudinem luci, in quo sacra faciebant, reo a Calatoribus ingeniculato atque ita inclinato vinum in caput infundebant solenni cum precatione. Inde Plautus: Resecroque mater, quod dudum obsecraveram. Dicitur etiam resecror. Non dubium, quin ita conceptus locus fuerit. Sciendum est autem, ea superstitione imbutos fuisse veteres, ut si quis *obsecro* dixerat, eum, quem alloquebatur, obstringere obligareque quodam sacramento et iureiurando videretur, unde liberari non posset, nisi idem qui obsecraverat, resecraret, id est ea religione solveret. Plaut. Aulular. (IV, 7, 2. seq.):

— — — Nunc te obsecro
Fac mentionem cum avunculo mater mea,
Resecroque mater quod dudum obsecraveram.

Nempe obsecraverat matrem, ut ne cum avunculo mentionem faceret de Euclionis filia. Nunc contra mutata sententia eam obsecrat, ut cum eo de eadem colloquatur. Et quia mater priori obsecratione obstricta et obligata manebat, resecratione opus erat, qua eam religione solverat. Quin etiam, si quis Deos testatus esset se aliquid facturum, is eo obligabatur, neque voto liberari poterat nisi se ipsum resecrasset. Hinc intelligendus locus Marcellini, lib. XXIV. quod vidit etiam doctiss. Petrus Pithoeus: *Exclamavit indignatus acriter Iulianus, Iovemque testatus est, nulla Marti sacra facturum, nec resecravit, celeri morte praeceptus.* Nempe Iuliano morte praevento non licuit se obsecrationis religione absolvere. Sed redeamus ad Festum. Reus in comitio populum orat, ut se periculo liberet. Iudex obsecratione motus iubet eum resecrare, quod obsecraverat. Nam nisi resecrasset reus, quamvis ex iusta caussa a populo damnatus esset, populus ipse religione obstrictus mansisset. Reus contra urget, et quod innocens sit, caussatur, tandemque, cum reus cogi non potest, ut populum resecraret, sacerdotes eum sumi iubent, atque ita per calatores, id est sacerdotum servos, ingeniculato vinum infunditur, nempe, ut optime Scaliger, ut in eum omnis religio contracta verteret. Religio enim contracta intelligitur ex obsecratione, quapropter non aliter resecrabatur, id est sacro aut religione solvebatur magistratus, quam si piaculum contractae religionis in rei caput verteret. . . . . . *ut* . . . . Ista quamvis etiam in schedis resecrationis caput medium findant, alio tamen pertinere certum est. Et videntur esse verba Festi de *re comperendinata.* Nam superiora Pauli esse epitomen quovis pretio contendam. Sed Festi verba dum alienas sedes invadunt capite suo truncata sunt, quod reiectum est post Pauli locum . . . . *is con* . . . . Eo igitur huc retracto corpus integrum sic fortasse restaurari possit: *Res comperendinata dicitur, ut Verrius ait, iudicium in diem perendinum iure constitutum, ita ut uno tantum interiecto die res iudicetur. Dac.*

Res comperendinata. Comperendinationem quidam exponunt condictionem, id est ab utrisque litigatoribus mutuam denuntiationem in perendinum diem. Sed potius comperendinatio a iudice fiebat. *Comperendinare* autem est, rei iudicium in secundam actionem perendie habendam diffundere, tametsi prima actione iudicium fieri potuerit, nisi id lex iuberet proferri. Et differt comperendinare ab ampliare, quod iudex iubetur comperendinare, licet ei constet de caussa rei, adeo ut possit prima actione iudicare; ampliare vero non cogitur, sed ampliat pro arbitrio. Item comperendinat semel tantum. At quoties lubet, ampliare potest. Item comperendinat uno tantum interiecto die, inter primam et secundam actionem; ampliat vero intermissis quot lubet diebus. Cic. Verr. III, 26. (c. 9.): *Glaucia primum tulit ut comperendinaretur reus, antea vel iudicari primo poterat, vel amplius pronuntiari.* Quare optime comperendinationem tridui dilationem Glossae interpretantur. Comperendinatio τριήμερος ὑπέρθεσις. Dicitur et *comperendinatus* Verr. III, 26. (c. 9.): *Adimo comperendinatum, quod habet lex molestissimum bis ut caussa dicatur. Dac.* Vide Asconium in praetura urbana III. in Verrem; et Ciceronem pro Muraena 10. Gell. XXIV. §. 7. cap. 1. Hinc dies comperendini. Macrob. I. c. 16. *Goth.*

Rava. Festus hic et verbo *Ravim* duos versus Plauti refert, quos etiam Nonius (pag. 164. Merc.) adfert. Alter est in Aulul. (II, 5, 10.): *Ubi si quid poscamus, ad ravim poscamus prius.* Alter in Cistellaria (apud Non. pag. 164. Merc.): *Expurgabo hercle omnia ad raucam ravim. Ant. Aug.* Ravus proprie de colore dicitur, quem nos vulgo dicimus *roux ardent*, quasi *rabidus*, ravistellus et ravastellus *un rousseau.* Inde ad alia quaevis quae flava essent et matura, traducta est vox *ravus.* Sic *frumenta rava*, id est *flava.* Inde etiam *ravis* et *rava vox*, vox rauca, cum scilicet ob nimiam siccitatem vox raucescit. Quae hic laudabantur e Lucilio in eius fragmentis hodie frustra quaeras. *Dac. Rava vox. Rabula.* Vide supra Rabula. *Goth.*

Rosea. Caesar Vopiscus cum caussam apud Censores ageret, campos Roseae dixit Italiae sumen esse, in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Sed non nisi ad pabulum probantur. Plin. lib. XVII.

cap. 4. *Ant. Aug.* Varr. lib. I. (c. 7. fin.) de R. R.: *Caesar Vopiscus aedilitius caussam cum ageret apud Censores Campos Roseae Italiae dixit esse sumen, in quo relicta pertica postridie non appareret propter herbam.* Virg. Aeneid. VII, (712.):

Qui Nomentum urbem, qui Rosea rura Velini.

Ubi Servius: *Velinus locus est circa Reate iuxta agrum qui Rosulanus vocatur. Varro tamen dicit lacum hunc a quodam consule in Naran vel Naren fluvium (nam utrumque dicitur) esse diffusum. Post quod tanta est ea loca secuta fertilitas, ut etiam perticae longitudinem altitudo superarit herbarum; quin etiam, quantum per diem demptum esset, tantum per noctes crescebat. Quod Virgilius ad suam provinciam transtulit, dicens* (Georg. II, 201.):

Et quantum longis carpent armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.

In verbis Festi pro *serunt* legendum *ferunt* et in epitome *feruntur* pro *seruntur.* Neque enim serebatur Roseus ager, in quo nihil fere praeter prata, ut ex eodem Varrone colligi potest, lib. I. cap. 7. Quare et equis abundavit, qui Roseani dicti sunt. *Dac.*

Rediculi. Secundo bello Punico cum Hannibal noctu ob Romam legiones duceret, tantus terror ex quibusdam terriculamentis eum invasit, ut inde re infecta pedem retulerit, quo facto fanum ibi consecratum et ab eventu *rediculum* appellatum. Deum vero, cui hoc fanum consecratum fuit, *Tutanum* appellarunt. Varr. in Satira, quam inscripserat *Hercules tuam fidem* (apud Non. pag. 47. Merc.):

Noctu Annibalis cum fugavi exercitum
Tutanus hoc, Tutanu' Romae nuncupor
Hoc propter, omnes qui laborant, invocant.

Dac. Dixi ad Varronem de L. L. IV. *Goth.*

Reserari. Reserari ait dici ab eo, quod emota sera a cardine patefiant fores. Inde coeptum, ut quae aperta et reclusa sint, reserata dicantur. Serae denique dicuntur fustes, qui opponuntur foribus. Pacuvius in . . . . *Pandite valvas, removete seras, Ut complectar. Scal.* Nonius (pag. 41. Merc.): *Reserare, aperire, a sera dictum, qua remota valvae patefiunt.* Nam serae sunt fustes, vectes, *μοχλοί.* Gloss.: *Sera, μοχλὸς θύρας.* Item *reserat, ἀνοίγει κυρίως μοχλοῦ.* Ovid.: *Excute poste seram. Dac.* Adde Nonium (l. c.) in *Reserare. Goth.*

Remant. Totus hic locus mendosus est. *Ant. Aug.* Non est alius inquinatior locus, neque maculosior. Legendum procul dubio: *Revitant, repetant.* Ennius:

— *Destituant rivos camposque revitant.*

Revitere aliter et melius scribitur *rebitere.* Glossae: *Revitere, περικάμψαι. Scal.* Sic Plautus in Capt. (III, 5, 33.): *Si huc revitet.* Fulvii Ursini editio habet *Remanant, reptent,* quod magis placet, ita ut legatur: *Remanant, repetunt. Dac. Remant, repetant.* Alii Remanant, alii Revitant, alii Remeant. Glossis: *Remeat, ἀναστρέφει, ἐπανέρχεται.* Adde *Remeare. Goth. Rebitere* cum sit intransitivum ubicunque legitur, credibile non est, Festum voluisse *rebitant, repetunt.* Legendum: *Remetant, repetunt.* Ennius lib. I.: *Destituunt rivos camposque remetant.* Cf. Bentl. ad Horat. Serm. II, 5, 79. qui verbum *Commetare,* frequentativum a *commeare,* vindicavit. Adde Non. pag. 89. Merc. v. *Commetare.* Dicitur autem *campos remetare* cum accusativo, ut *viam commetare* apud Plautum Captiv. I, 2, 76.

Refert. Super hoc verbo magnae semper inter Grammaticos lites fuere. Omnes quidem *refert* impersonale verbum esse dixerunt, sed alii a *re* ablativo nominis *res,* et *fert;* alii, ut Verrius, a Dativo *rei fert,* alii denique quasi *res fert.* Quo nomine omnes merito deridendi. Primum quidem verba impersonalia in Grammatica monstrum esse, quivis sanus agnoscet, nam illa *accedit (accidit), contingit, liquet, evenit, licet, pluit, fulminat, luciscit, miseret, taedet, pudet, piget, poenitet* etc. vel nominativum, vel verbum infinitum, vel totam orationem pro supposito semper habent, ut non ita pridem Franciscus Sanctius, homo Hispanus, in Minerva sua (III, 5.) apertissime demonstravit. Sic verbum *refert,* aut potius *refero* semper activum, et idem est, quod *importo, reperto,* id quod exemplis clarius patebit. Plin. lib. VII. cap. 6.: *Incessus in gravida refert.* Idem lib. XI. cap. 51.: *Multum tamen in his refert et locorum natura.* Lucret. lib. IV. (v. 981.): *usque adeo magni refert studium atque voluntas.* Plaut. Pers. IV, 4. (3, 50.): *Nunc ad illud venies, quod refert tua.* Idem Trucul. II, 4. (40.): *Quod rei id te assimilare retulit.* Unde apparet, vere activum verbum esse, et errare Grammaticos, cum dicunt: *mea, tua, sua* esse ablativos foemininos, quae vere sunt accusativi. Quod et olim Donato suboluerat, qui etsi non omnino verbi naturam est assecutus, tamen con-

tra Grammaticos *mea, tua, sua,* accusativos esse, non ablativos indicavit ad illud Terent. Phorm. (IV, 5, 11.): *Quid tua, malum, id refert?* ubi ille: *Et quare quomodo dicatur quid mea, quid tua? an deest ad, ut sit ad mea, ad tua?* *Dac.* *Refert* utrum ex praepositione compositum an ex substantivo *res*, dubium videri potest. Nam utrumque habet rationem. Quod vero ad formulas *refert mea, tua, sua* cet. attinet, in iis pronomina non esse ablativos, aut ut alii Grammatici volunt, adverbia, satis videtur manifestum. Nam licet credibile, praepositiones istas *inter, propter, post,* ab antiquis etiam ablativis adiungi potuisse, quum etiam dativis antiquis adiungerentur, ut patet ex his: *interibi, postibi, adeo;* tamen quia apud antiquissimos neutralibus formis saepe *d* finale sive paragogicum addi solebat, credibile magis est, longam illorum pronominum syllabam, quae neutra fuerint, inde ortam esse, quod omissum *d* vestigium sui relinqueret in producta syllaba. Similiter *istuc*, quum pro *istud-ce* dicitur, ultimam producit; *illaec, istaec, haec,* quum neutra sunt pluralia, ex *istadce, illadce, hadce* orta esse videntur, sed aliud productionis signum, diphthongum, assumserunt. Sic igitur in S. C. De Bacchan. *qui arvorsum ead fecissent* legitur, quo eodem referendum, quod adverbium *facillumed* in eodem S. C. et *preivileciad* in legg. XII. tabb. invenitur. Adverbium *facillumed* ostendit, *d* illud nihil interdum fuisse, nisi signum productionis; neutrum *preivileciad* satis demonstrat, etiam neutra in *a* desinentia *d* paragogicum si non semper, at nonnunquam traxisse, idemque ipsis accidisse, quod neutris singularibus, *istud, aliud, illud, id,* evenit, quae posteriora etiam in Sanscrito sermone in *t* exeunt, ut *anjat, jat, tat, tjat, êtat.* Erit igitur etiam in formulis *refert, interest mea* cet. in vocabulis *interea, propterea, postea* ultima producta, propter omissam *d* litteram paragogicam, cuius omissionis signum remansit productio.

Ridiculus. Hinc deridenda loqui. In l. 4. §. 1. ff. de aedilitio. *Goth.*

Rideo. Hoc loco in antiquo libro est Sex. Pomp. Festi lib. XVIII. *Ant. Aug.* Lege: *interpretatur in iis.* *Scal.* *Rideo, inquit, Galba Canterio.* Legendum: *Rideo, inquit Galba, Canteri, proverbium est, quod Sinnius Capito ita interpretatur: in iis qui principio,* etc. Nam proverbium fuisse *rideo Canteri* necesse est. Id sequentia suadent, probant. *Dac.* *Canterio.* Alii Cantherius, unde proverbium in porta Cantherius. *Goth.*

Retricibus. *Retrices*, rivuli extra urbem, unde aqua derivatur irrigandorum hortorum et pratorum gratia. Martinius putavit ita dictas, quod subinde retari et purgari solent. Perottus a *reterendo.* *Sunt etiam qui a tero retrices deduci putent, quo nomine Cato aquam significavit, qua horti irrigantur.* Sed potius a ῥεῖθρον, rivus. Ut idem Martinius. *Dac.*

Receptitium. Haec est Verrii opinio quam reprehendit Gell. lib. XVII. cap. 6. *Ant. Aug.* M. Cato Voconiam legem suadens, verbis hisce usus est: *Principio nobis mulier magnam dotem attulit. Tum magnam recipit, quam in viri potestate non committit. Eam pecuniam viro dat mutuam; postea ubi irata facta est, servum receptiticum sectari atque flagitari virum iubet.* Ubi pessime Verrius receptitium servum nihili, quique ob vitium redhibitus sit, interpretatus est. Receptitius enim servus est servus proprius, quem cum pecunia reliqua mulier receperat, hoc est exceperat, sibi reservaverat. *Recipere* enim excipere est. Plaut. (Trin. I, 2, 157.):

Posticulum hoc recepit quum aedes vendidit.

Plura vide apud Gell. lib. XVII. cap. 6. *Dac.* Vide Nonium (pag. 54. Merc.) in *Recepticium servum.* *Goth.*

Rogat. Rogationum communia verba erant: *velitis, iubeatis Quirites.* Quodsi respondissent; *uti rogas*, lex erat. *Dac.* *Ne lex Baebia.* De qua vide Livium lib. XL. (c. 44.). *Goth.*

Restat. *Restat* pro *distat* ait (nempe *Verrius. Dac.*) Ennium ponere, cum is dicat:

Impetus ast longe mediis regionibu' restat.

Scal. Turnebus: *Impetus haud longe,* etc. Sed hic Verrium falli puto. Restare posuit Ennius pro *retro manere*, residuum esse. De navibus enim loquitur, quarum impetus in medio cursu fractus. *Dac.* *Restat pro distat.* Fortasse legendum pro distat *resistit*, ut apud Nonium (pag. 348. Merc.) in *Restare.* Gell. I, 22. *Aut.* Ast. *Goth.*

Ruri. Terentius addit *fere: Ruri fere se continebat* etc. *Ant. Aug.* Locus Terent. est e Phorm. II. sc. 3. (16.):

— — — *ruri fere*
Se continebat, ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat.

Dac. *Ruri.* Gloss.: *Rure,* κατ' ἀγρόν. *Goth.* Seriores, non intellecta lege latini sermonis de locativo, *rure* pro *ruri* nonnunquam dixisse inveniuntur.

Religioni est quibusdam. (Ad p. 233.) Ovid. Fast. II, (201.):

Carmentis portae dextro est via proxima Iano;
Ire per hanc noli, quisquis es, omen habet.
Illa fama refert Fabios exisse trecentos
Porta vacat culpa, sed tamen omen habet.

Vide *Scelerata porta.* *Et in aede Iani qui est extra eam.* Ad dextram fuisse aedem Iani porta Carmentali egredientibus fidem facit insignis locus Livii, lib. II. sect. 49.: *Infelici via, dextro Iano portae Carmentalis profecti* (Fabii) *ad Cremeram amnem perveniunt.* *Dac.*

Retiario. Retiarii gladiatores erant inermes in sola tunica, rete iaculo tantum et fuscina armati, plerumque cum secutoribus, interdum etiam cum Myrmillonibus componebantur. Myrmillones toti erant in armis, Galli dicti, quod Gallica esset eorum armatura. Schol. Iuvenal. Sat. 8.: *Myrmillonicum armaturae genus Gallicum est, ipsique Myrmillones antea appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat.* Myrmillones quidam dictos volunt a *Myrmidonibus.* Alii a pisce *mormulo.* *A Pittaco, uno ex septem sapientibus.* Sane ita Pittacum adversus Phrynonem pugnasse docet Strabo, lib. XIII. (p. 600.): Ὕστερον δὲ ἐκ μονομαχίας προσκαλεσαμένου τοῦ Φρυνῶνος ἁλιευτικὴν ἀναλαβὼν σκευὴν συνέδραμε, καὶ τῷ μὲν ἀμφιβλήστρῳ περιέβαλε, τῇ τριαίνῃ δὲ καὶ τῷ ξιφιδίῳ ἔπειρε καὶ ἀνεῖλε. Infra in verbis Festi lego: *Rete occulte allato.* *Dac.* *Retiario pugnanti.* De *Retiario* adde Sueton. in Claudio c. 34., et in Calig. (30.). Tertull. de spectaculis c. 10. Valerius Maximus I. Titul. de somniis Artemidorum. *Non te peto, piscem peto.* Quinctilianus loquens de mirmillone, vivum capere vult. *A Pytthaco.* Diogenes lib. I. *Goth.*

Resignatum. Illa verba (*ne stipendium ei detur*), in Pauli libris exstant, non in Festi. *Ant. Aug.* *Resignatum aes.* Aes, quod in tabulis scriptum fuerat, ut militibus daretur in stipendium, si quando rescriberetur et expungeretur, proprie resignatum aes dicebatur, et milites illi, qui illud amiserant, *aere diruti* dicebantur. Vide *Dirutus aere.* *Dac.* *In tabulas refertur.* Eo fine in exercitu librarii caducorum. in lege ultima, ff. de iure immunit. *Goth.*

Rituales. Etruscorum libri, quia ab Etruscis illi ritus acciti. *Ritus* autem proprie religionem spectat, et inde dicti *rituales*, quod ibi de rebus ad sacra et religionem pertinentibus ageretur. Hanc vocem retinuit Ecclesia Romana. *Qua sanctitate sunt muri, quo iure portae.* Portae quidem sanctae ut et muri. Sed quia murorum sanctitas maior et antiquior, ideo in ritualibus libris murorum sanctitas, ius vero portarum, etc. *Dac.*

Rutilae canes. (Ad p. 234.) Hunc morem tangit Ovid. Fast. IV, (939.):

Est canis, Icarium dicunt, quo sidere moto
Tosta sitit tellus, praeripiturque seges.
Pro Cane sidereo canis hic imponitur aris.

Vide *Catularia porta.* *Dac.* *Rutilae canes non procul a rubro.* Adde *Rutilium.* *Goth.*

Religionis. (Ad p. 234.) Hic multa fuerunt a Festo scripta, quae divinare non potuimus. Videntur tamen omnia pertinuisse ad censores. In quibus unum est, quod tradit Plin. lib. XVII. cap. 25.: *Romae, inquit, in Capitolio in capite bis Iovis bello Persei enata palma victoriam triumphosque portendit; hac tempestatibus prostrata, eodem loco ficus enata est M. Messalae, C. Cassii Censorum lustro. A quo tempore pudicitiam subversam Piso gravis auctor prodidit.* (In vulgatis Plin. editt. scriptum: *In Capitolio in capite bis Iovis.* Emendavit Fulv. Ursinus: *in ara Iovis*, ex libro cum vetustissimis exemplaribus collato, ubi: *in ara Iobis.* Quae emendatio hocce Festi loco mirifice comprobatur. *Dac.*). M. Valerius Messala, C. Cassius Longinus Censores fuerunt anno post R. C. fere sexcentesimo, lustrumque fecerunt LV., ut ex Capitolinis fastis constat. *Ant. Aug.* *Religionis praecipuae habetur Censor.* Hic Censores nominantur continuatis quinquenniis ab anno U. C. DLXXIV. ad annum DCXXII. Prima Censura refertur M. Aemilii Lepidi et M. Fulvii Nobilioris, qui lustrum quinquagesimum condiderunt, anno DLXXIV. De his Valer. Max. lib. IV. cap. 2.: *M. Aemilius Lepidus bis Consul diutinas ac vehementes inimicitias cum M. Fulvio Nobiliore gessit, quas, ut simul Censores renunciati sunt in Campo, deposuit, existimans, non oportere eos privato odio dissidere, qui publice summa vincti essent potestate. Id iudicium animi eius et praesens aetas comprobavit, et nobis veteres annalium scriptores laudandum tradiderunt. — Aulus Posthumius, Q. Fulvius Censores facti.* Secunda Censura Q. Fulvii Flacci et A. Postumii Albini, qui lustrum condiderunt quinquagesimum primum anno U. C. DLXXIX. de quibus Liv. lib. XLIII. (c. 3. et 28.): *Censor Fulvius ex Iunonis Laciniae templo marmoreas tegulas cum abstulisset, quibus aedem Fortunae equestris, quam Romae fecerat, tegeret, et mente captus est, et amissis duobus*

filiis in Illyrico militantibus summo animi moerore consumtus est. (Res apud Liv. paullo aliter aliisque verbis narratur.). — *T. Sempronius cum A. Rutilio.* Tertia censura T. Sempronii Gracchi et C. Claudii Pulchri, qui lustrum condiderunt quinquagesimum secundum a. U. C. DLXXXIV. De his Valer. Max. lib. VI. cap. 5.: *Diem his P. Rutilius Tribunus plebis perduellionis ad populum dixit. Quo in iudicio primae classis permultae centuriae aperte Claudium damnabant.* Et Cicero lib. VI. (apud Gell. VI, 16. et ap. Non. pag. 290. Merc.) de Republ.: *Claudii invidiam Gracchi caritas deprecabatur.* Et revera damnatus fuisset Claudius, nisi Gracchus conceptis verbis iurasset, se exilii comitem collegae futurum. — *L. Aemilii Pauli et Q. Philippi.* Quarta censura L. Aemilii Pauli et Q. M. Philippi, qui lustrum condiderunt quinquagesimum tertium a. U. C. DLXXXIX. Liv. in epitome, et Plutarch. in Paulo; qui tradunt, hos censores in recensendis equitibus Romanis tres e Senatu movisse; Paulumque censura magna ex parte gesta in morbum gravem incidisse. *Religiosa item et P. Cornelii Scipionis Nasicae.* Quinta Censura M. Popilii Laenatis et P. Cornelii Scipionis Nasicae, qui condiderunt lustrum quinquagesimum quartum a. U. DXCIV. Hic Scipio Censor *primus aqua divisit horas aeque noctium ac dierum.* Plin. lib. XXXIV. (VII, 60.). Cum ait infra Festus M. Popilium postea fratrem suum consulem vidisse, miror equidem, si illud de primo consulatu fratris eius locutus est Festus. Caius enim Popilius Laenas iam ante M. Popilii Laenatis censuram consul fuerat. Nempe anno 580. Infra deest tantum numerus summae, pro qua vadatus erat Scipio; litera enim S. satis ostendit, de sestertiis ibi actum HS. *M. Valerius Messala, C. Cassius Longinus.* Hi lustrum fecerunt quinquagesimum quintum a. DXCIX. (Vid. supra ann. Ant. Aug.). — *L. Cornelii Lentuli, C. Censorini.* Septima haec censura L. Cornelii Lentuli Lupi et C. Martii Censorini, qui condiderunt lustrum quinquagesimum sextum a. U. DCVI. Valer. Max. lib. V. (VI, 9, 10.): L. Lentulus Consularis lege Caecilia repetundarum crimine oppressus Censor cum L. Censorino creatus est. *P. Africani, L. Mummii.* P. Cornelius Scipio Africanus et L. Mummius Achaicus lustrum condiderunt quinquagesimum septimum, a. U. DCXI. Meminit Cicer. lib. II. (c. 64.) de Oratore, ubi scribit Claudio Asello equum a P. Scipione fuisse ademptum, eumque in aerarios relatum, sed a Lucio Mummio statim ex aerariis exemptum. Cuius quidem Mummii in agendo segnitiem notat Plutarch. in Apophtegm. *Sed Q. Fulvii Nobilioris et eius collegae T. Annii Lusci.* Hi condiderunt lustrum quinquagesimum octavum a. U. DCXVII. Quamvis Fulvii Nobilioris collegam fuisse T. Annium Luscum nusquam reperio in veteribus monumentis, sed Q. Fabium Maximum Servilianum. *Q. Pompeii et Q. Caecili Metelli.* Quintus Pompeius Rufus et Q. Caecilius Metellus Macedonicus lustrum condiderunt quinquagesimum nonum, a. U. DCXXII., tunc primum uterque ex plebe facti censores. Q. Metellus censuit, ut omnes cogerentur ducere uxores liberorum creandorum caussa. Eius orationem Augustus Caesar, quum de maritandis ordinibus ageret, velut in haec tempora scriptam, in senatu recitavit. Eundem Metellum C. Atinius Labeo, Tribunus plebis, quia in Senatu legendo ab eo praeteritus fuerat, de saxo deiici iussit; quod ne fieret caeteri tribuni plebis auxilio fuerunt. *Dac. Religionis praecipue.* In Capitolio. *Goth.*

Redinunt. Scripsisse Festum puto: *Redinunt significat redeunt; Ennius in annalibus . . . . redinunt in patriam. Idem etiam prodinunt pro prodeunt; ferinunt, feriunt.* Vide supra in *Prodinunt. Dac. Redinunt. Redeunt.* Sic supra Nequinont pro nequeunt; solinunt pro solent. *Goth.*

Regium. Existimo quaedam pertinere ad regiam Numae Pompilii; quaedam ad alia verba. *Ant. Aug. Regium est, quod aut est, aut fuit regis; ut servus regius, et leges regiae, quales sunt Numae Pompilii, et regium facinus, dignum rege. Scal.*

Regale. . . . . gnum rege. Lege: *Regale ait Verrius dignum rege.* Nihil amplius deest. *Dac.*

Romanos. (Ad p. 235.) *In lib. XI.* Haec ita paene olim ad verbum Scaliger. Prior versus Ennii paulo aliter in voce *sos. Contendunt Graecos, Graios memorare solent sos.* Et *Graios*, non *Graii* sententia ipsa postulante legendum esse, nemo dubitare debet. De Ennio qui Graecus fuit, vide in *solitaurilia. Dac.* Post *Regium. Romanos Graecos appellat Ennius: Contendunt Graecos: Graios memorare solent sos. Quod graeca lingua longos per tempori' tractus Hos pavi. — Non Romanos Graece loqui ait, cum Romulus urbis conditor Latine locutus sit; sed quod olim lingua Graeciae gentis eadem fuit cum Latina, parum declinatione mutata.* Puto satis fideliter verba Festi reddidisse, modo secundo versui Ennii verborum constet fides; nam de sententia non ita laborandum, cum ea ex primo versu dependeat, quem primum versum retulimus ex voce *sos*; ubi integer plane ita, uti expressimus, habetur; et ex eius collatione Graios, non Graii, tum etiam sententia ipsa ita postulante legendum esse, nemo dubitare debet. Quodsi ita est, ut certe videtur esse, manifesto Festus seu Verrius non capit mentem Ennii. Nam Ennius gloriatur se pavisse Romanos Graeca lingua; unde Graecos et Graios omnes iam eos vocabant. Certissimum enim, Ennium cum Livio primum omnium Graecas literas docuisse Romanos. Suetonius (De illustr. Gramm. I.): *Antiquissimi doctorum quidem et poetae*

et oratores semigraeci erant. Livium et Ennium dico, quos utraque lingua domi forisque docuisse adnotum; etsi nihil amplius quam Graece interpretabantur. Ex his Suetonii verbis potes colligere, quare glorietur, se pavisse eos Graeca lingua; quod quam eleganter dictum sit, nemo ignorat, qui scit a veteribus id genus loquendi solitum usurpari; ut: *εἱστίασεν ἡμᾶς λόγοις.* Et Cic. (Tuscul. V, 23, 66.): *Literae, qui est suavissimus pastus animorum.* Merito ait Romanos ab omnibus certatim Graecos et Graios vocari; cum Cato hoc videns in senatu exclamaverit, se non posse pati Graecanicam urbem. Vides igitur ex solo primo Ennii versu imperite interpretatum esse a Verrio Ennii sensum, ut iam diximus; quanquam verum est, quod ait in fine, eandem pene cum veteri Graeca veterem Latinam linguam fuisse. Nam et easdem pene veterum Latinorum cum Ionum literis fuisse, testatur Plinius lib. VII. (c. 37.). Quin et linguam Romanorum Graecam fuisse auctor Varro et Dionysius extremo libro primo; et inscriptio illa Delphica, quam producit Plinius, est fere Latinis characteribus scripta: *NAVCIKPATES. TICAMENOV. AΘENAIOC. KOPAI. KAI. AΘENAI. ANEΘEKEN.* Et in veteribus tetradrachmis *AΘEI.* pro *Ἀθῆναι. Scal.*

Rigido. (Ad p. 235.) Multa interpretem desiderant. Vide *Surum.* Ennii versus refertur a Macrobio (lib. VI. c. 3.): *Fert sese campi per caerula laetaque prata. Ant. Aug.* Quae hic tractabantur, non pertinebant ad censum literae R. Quasi videntur aliena hoc loco esse. Nam quid *caerula prata,* quid *Parus insula,* quid denique *surus* habent cognatum aut simile inter se? *Scal.* Verum est, quod ait Festus, caerulum esse a maris nomine; veteribus enim seu mare interius sive Oceanus *caerulum* κατ' ἐξοχὴν vocabatur. In hoc versu: *Rigido tum caerula suro* suspicatus fuisse videtur Festus aliquid latere quod suum esse fateatur Priapus. Tertius versus sic legendus:

Inde Parum per caerula navibus ambullabant.

Ultimum sic Festus in voce *surum:*

— — — *Unus*
Surus surum ferre tamen defendere possunt.

Dac. Rigido locatus. Iocatus. *Caerula prata.* Campi caerula prata, ita Macrobius. *Usurum.* Surum. *Surus.* Vide infra *Surum. Possunt.* Possent. *Rustes.* Fustes. *Goth.*

Reque eapse. Verbum *saepe* bis est scriptum, mendosum autem esse arbitror *spem. Ant. Aug. Quibus de hominibus cum ego saepe atque in multis locis opera, factis, consiliis, reque eapse bene meritus siem. Scal.* Adde *Reapse. Saepe* deesse debet. *Spem.* Siem. *Goth.*

Respublicas. (Ad p. 236.) Et Cicero de Divinat. II. sect. 2.: *Id enim ipsum a Platone Philosophiaque didiceram, naturales esse quasdam conversiones rerum publicarum, ut ea tum a principibus tenerentur, tum a populis, aliquando a singulis.* Legendum infra: *C. Gracchus in ea quam conscripsit de lege Penni de peregrinis.* Is erat M. Iunius Pennus, de quo Cicero in Bruto (c. 28.): *C. Gracchum tuus gentilis, Brute, M. Pennus facile agitavit in tribunatu paullum aetate antecedens.* Pennus a. U. DCXXVII. Tribunus plebis legem tulit, qua peregrinos urbibus uti prohibuit. Cic. de Offic. lib. III. (cap. 11.): *Male etiam qui peregrinos urbibus uti prohibuit eosque exterminavit, ut Pennus apud patres nostros, Papius nuper. Dac. Respublicas multarum civitatum pluraliter dixit C. Gracchus.* Id est: verbum Respublicas usurpavit pro multis civitatibus. *Ennii.* Penni. *Goth.*

Recto fronte. (Ad p. 236.) Ennii versus a Nonio (pag. 378. Merc.) referuntur sic lib. I.: *Inde tuetur ibi lupus femina conspicit amneis.* Et lib. V. (pag. 226. Merc.): *Nomine Pyrrhus, uti memorant, a stirpe supremo.* Et incerto libro (pag. 215. Merc.): *Ilia dia nepos, quas aerumnas retulisti.* Item (pag. 214. Merc.): *Ni metus ulla tenet teneri virtute quiescunt.* Et alibi (cf. Festus supra in v. *Metus.*): *Vivam, an moriar, nulla in me est metus.* Quinctil. lib. I. cap. 10.: *Quanquam Varro in eo libro, quo initia Romanae urbis enarrat, lupum feminam dicit, Ennium, Pictoremque Fabium secutus.* Vide ante *Stiricidium,* et *Specus,* et *Spicum,* et *Metus. Ant. Aug.* Genera nominum pleraque erant ambigua et duplicia. Sic veteribus utroque genere enuntiabantur *Deus, frons, metus, agnus, lupus, porcus, amnis, alvus,* etc. *A stirpe supremo.* Vide *Stirps. Lupus foeta.* Lege ut alii *lupus femina* (Non. l. c.):

Endotuetur ibi lupus femina.

Nulla metus. Vide in *metus. Dac. Ilia Dea nepos.* Id est in feminino nepos. Vide Nonium (pag. 215. Merc.) in *Nepos. Lupus feta.* Vide supra Masculino. Alii legunt *lupus femina.* Nam ita Nonius. Adde I. Quintil. (l. c.). *Hic ovis.* Vide supra Ovis. *Haec agnus.* Vide supra Agnus. *Goth.*

Recipie. L. m. Recipiem. *Fulv. Urs.* Lege *Recipiem,* ut supra *Attingem,* ubi idem error erat. *Scal.*

Redemptitavere. A *redimo*, *redempto*, unde *redemptito*. Quo etiam usus est Plaut.: — *Redemptitavere ad unum captos.* *Dac.* *Malefacta.* Efacta. *Goth.*

Repulsior. *Nec.* Alii *haec.* Alii *Ec.* *Goth.*

Ratissima. Hoc est certissima, a *ratus*, certus, firmus, unde *ratio*, quod certa sit. *Dac.*

Regillis. (Ad p. 236.) Vide *Rectae.* *Ant. Aug.* *Regillis tunicis albis et reticulis luteis utrisque rectis textis susum versum*, etc. Reticula, fasciae capitales. *Susum* pro *Sursum.* *Dac.* Regillam vestem diminutive a regia dictam scribit Nonius (p. 539. Merc.). *Actis.* Erectis. *Virginis.* Virgines. *Ominis caussa.* Vide supra *Rectae.* *Goth.*

Rapi simulatur. Inde Catull. de Hymenaeo (LXI, 2.):

Qui rapis teneram ad virum virginem.

Item (ibid. 56.):

Tu vero iuveni in manus
Floridam ipse puellulam
Matris e gremio suae
Dedis.

Dac. *Trahitur.* Traditur. *Goth.*

Rapi solet fax. Aliam caussam reddit Servius, qui adhuc latet in Bibliotheca Danielis nostri (pag. 44. ed. Dan.): FACES. Servius: *Quae*, inquit, *solent praeire nubentes puellae, corneae sane faces, quae quasi diutissime luceant, quas rapiunt tanquam vitae praesidia. Namque his qui sunt potiti, diutius feruntur vixisse.* *Scal.* Vide *facem.* Quod ait Festus ea face combusta, si vir eam comburendam curaret, uxoris mortem significari, vel viri etiam, si eam uxor sub lecto viri ea nocte poneret, illud utique ab historia Meleagri sumtum videtur, cuius vita e fatali quodam torre pendebat, ita, ut tamdiu viveret ille, quamdiu torris incombustus servaretur. Sed eo in ignem coniecto sic et ipse pariter ureretur et evanesceret. Vide Ovid. Metamorph. lib. VIII. fab. 4. in fine (v. 512.). *Dac.* Vide supra Facem. Patrimi. *Utrisque.* Utriusque. *Alterius utrius.* Alterutrius. *Goth.*

Ritus. Vide *mos.* Quae sequuntur, plane deplorata sunt, neque ad idem caput pertinere videntur. *Dac.* *In sacrificiis.* Facit Nonius (pag. 494. Merc.) in *Rituis.* *Goth.*

Religiosi. Macrob. lib. III. (c. 3.): *Secundum Pompeium Festum religiosi sunt, qui facienda et vitanda discernunt.* *Scal.* Hic opponuntur superstitiosis, ut et alibi religio et superstitio, l. 2. ff. de iustitia et iure. l. 1. §. 1. ff. de collegiis. l. 30. ff. de poenis. Est exemplum superstitionis, quae et simplicitas in l. 14. §. 5. ff. de religiosis. Adde Nonium (pag. 378. et 431. Merc.) in *Religio.* *Goth.*

Renovativum. (Ad p. 236.) Vide *Adtestata.* *Scal.* Renovativa fulgura eadem quae *adtestata.* Sed non satis intelligo, quid ista significant: *cum ex aliquo fulgure functio fieri coepit.* An voluit Festus, cum quod prius fulgur amiserat, illud agere inceperant, etc. Quasi vero et non ante incoeptam rem renovativa illa secunda fulmina dicerentur. Lego: *Cum ex aliquo fulgure significatio fieri coepit.* Nunc omnia plana. Renovativum fulgur secundum fulgur idem significans quod prius significaverat. Nempe scriptum fuerat per compendium *Snfaio.* Et inde natum *functio.* *Dac.*

Referri. (Ad p. 236.) Livius hoc dicit: *praeferre diem* (*anticiper le jour.* *Dac.*); oppositum τῷ *Prodicere diem.* *Scal.* Lex 34. de receptis: *Arbiter ita sumtus, ut diem proferre possit, tamen referre non potest.* Infra censores nominantur L. Julius, et P. Licinius, nempe L. Julius Caesar et P. Licinius Crassus, quos censores fuisse a. U. 664. fidem faciunt tabulae Cap. *Dac.*

Regalia exta. Quaecunque enim luculenta et laeta essent, *regalia* dicebant. *Dac.* *Potentibus.* Petentibus. *Goth.*

Respicere. (Ad p. 236.) *Spicere* et *respicere* propria Augurum verba sunt. Vide in *spectio.* Respici autem avis dicebatur, cum eodem revertebatur, unde eam augur spexerat. *Dac.* *Respicere autem est.* Avem est. *Goth.*

Religiosum. (Ad p. 236.) *Non utique sacrum est, ut sepulcra, quod ea non sacra, sed religiosa sunt.* Sic Festi verba sarciri possunt. *Ant. Aug.* *Religiosum ac sacrum est.* Ut templa omnia, quae sacra sunt, quia Deo consecrata. Religiosa vero, quia plena maiestatis, atque quod ibi sit aliquid quod homini facere non liceat. Sic *religiosa delubra* dixit Cicero. Differentias inter sacrum, sanctum et religiosum vide infra. *At quod per se religiosum.* Optime: sepulcra enim non consecratione et verbis solennibus, sed illatione mortuorum religiosa efficiebantur. Unde neque arari ea neque coli ius fuisse, docet Cicero de Legg. lib. II.

(c. 22.): *Priusquam in os iniecta gleba est, locus ille, ubi crematum est corpus, nihil habet religionis, iniecta gleba; tum et ille humatus est et sepulcrum vocatur, ac tunc denique multa religiosa iura complectitur.* Dac. *Ad.* At. Goth.

Reus. (Ad p. 237.) Sed exemplo adiuvat interpretationem Numa in secunda tabula, secunda lege, in qua scriptum:

SEI. QUID. HORUM. FUAT. UNUM. IUDICEI. ARBITROVE. REOVE. DIES. DIFFUNSUS. ESTO.

Nunc uterque actor reusque in iudicium evocatur, itemque accusator de via citur more vetere, et consuetudine antiqua. Scal. *Reus nunc dicitur, qui caussam dicit.* Reus nunc dicitur is, qui rem promisit ac debet, hoc est, unde quid iudicio petitur, inde reus stipulando et stipulandi dicitur, qui stipulatus est. Reus promittendo et promittendi, qui promisit. Reus debendi, qui debet, etc. *Reus, qui est cum altero l. con.* Hoc est omnis litigator. Cic. de Orat. II.: *Reos appello, non eos modo, qui arguuntur, sed omnes, quorum de re disceptatur. Sic enim olim loquebantur. Quippe suo nomine*, etc. Legerem: *Quippe suo nomine ab altero quod stipulatus est. — Sed exemplo adiuvat.* Verba legis: *si quid horum* ad exceptiones, quae reo vel iudici dabantur, pertinent, ut est *morbus sonticus*, *funus familiare*, etc. Si iudex, vel alter uter ex litigatoribus morbo sontico impediebatur, lex iubebat, diem iudicii esse diffisum, hoc est prolatum, et in diem alterum reiectum. Dac. *Reus cum pro. Reus cum pro utroque litigatore poni, ut in eo, qui in aliquem agit, tum pro eo, qui dicit pro se, auctor . . .* reliqua non potui expiscari. Et supra iam dixerat Reum tam pro eo, qui convenit, quam pro eo, qui convenitur, a veteribus usurpatum. Scal. *Reus cum pro utroque.* Ita Schedae. Sed iis puto quoddam desiderari, neque mihi sensus videtur integer. Scriptum forsan fuerat: *Reus c. p. u. p. recte ait Sinnius in eo quem de reo inscribit. Et cum dicit pro se*, etc. Ista: *et cum dicit*, etc. verba sunt Sinnii: Nihil aliud video, et hanc meam coniecturam mordicus obtinebo, donec aliquis probabilius quid in medium proferat. Dac. *Reus.* Id verbum passim in iure, et specialiter Titul. de duobus reis. *Reus stipulando.* Qui et reus stipulandi in l. 1. ff. de duobus reis. *Quid horum.* Quid horum fuit vitium iudici arbitrove reove dies distensus, vel diffusus esto; vel diffusus est. Vide l. 2. §. 3. ff. si quis cautionibus. *Actor reusque.* Actorum reique. *Me.* Reus. Goth.

Roscii. Referebatur a Festo locus Ciceronis de Orat. lib. I. cap. 28.: *Itaque hoc iamdiu est consecutus, ut in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur.* Quae sequuntur fragmenta versuum, videntur pertinere ad Rustica vinalia. *Ant. Aug.* Infra: *Roscii appellari solent in arte aliqua perfecti, quod Roscius Comoedus in arte sua perfectus fuerit, adeo, ut nihil ei deesset ad perfectionem; ut lib. I.* (27.) *de Oratore ait Cicero.* Deinde aliud caput: *Rustica vinalia mense Augusto Veneri dicata sunt, quod eodem illo die aedes ei consecrata sit. Iumenta quoque, olitores, et omnes horti in eius tutela sunt.* De iumentis autem mentionem fecit, quia iumenta coronata eo die ab opere cessabant; quanquam non eo die, sed altero ab illo, hoc est Consualibus cessare solita ait Plutarchus in Quaestionibus. Scal. *Roscii vulgo appellari solent.* Hunc locum ita suppleverat olim Scaliger. Locus Ciceronis, quem Festus intelligit (de Orat. I, 28, 130.): *Itaque et ad hanc similitudinem huius histrionis oratoriam laudem dirigamus, videtisne, quam nihil ab eo, nisi perfecte, nihil nisi cum summa venustate fiat? Nihil nisi ita, ut deceat, et uti omnes moveat atque delectet?* Dac.

Rustica vinalia. (Ad p. 237.) Vide supra *Rustica vinalia.*

Raucos. Raucos appellatos esse ait ab ariditate, vel a similitudine spicarum aristae. In spicis enim frumenta rava appellari docet. Glossarium: *Ravus*, καρπός. Vult fructum quemvis maturum Ravum vocari; Festus tantum frumenta in spicis. Scal. *Raucus* a *ravus* c addito, ut a *parum parcus.* Dac.

Rica. Ex verbis Festi satis apparet, ne inter veteres quidem satis convenisse, quid esset *rica.* Vel dicendum est vestimentum quadratum, quo Flaminicae pro palliolo mitrave utebantur, quod ego interpretor flameum; et vestitum ex lana alba, quem ego tutulum accipio, togam etiam et cingulum capitis, *ricam* fuisse vocatam. Sane ricam vestimentum quadratum sive flameum, sive capitis tegumentum fuisse, indicio est, quod eo Flaminicae pro palliolo mitrave utebantur, quae assidue flameo erant amictae, ut supra in *flameo.* Et illud Turpilii in hetaira: *Interea aspexit virginem in capite gestantem riculam indutam ostrinam.* Et illud Germanici Caesaris: — *Et ore Velato tristique genas abscondita rica.* Item illud Varronis lib. IV. de L. L. (p. 133. Sp.): *Rica a ritu, quod Romani ritu sacrificium foeminae cum faciunt, capita velant.* Praeterea et illud Gellii de Euclide Socratico qui *sub noctem, cum advesperasceret, tunica longa muliebri indutus et pallio versicolore amictus et caput rica velatus e domo sua Megaris Athenas ad Socratem commeabat.* Unde Nonius (pag. 539.

Merc.) *ricam* interpretatur *sudarium*, quod est capitis tegumentum, ut in sacris literis accipiunt interpretes, Gallici etiam, qui *sudarium* exponunt *couvrechef*. Inde etiam tutulus facile vocari potuit *rica*. Erat enim tutulus Flaminicarum et Flaminum capitis ornamentum. Vide *Tutulus*. Togae praeterea genus quoddam *ricam* fuisse in *recinio* supra probavimus. Ricam denique pro cingulo capitis, hoc est fascia capitali usurpatam ostendunt ista Gellii (X, 15, 28.): *Et quod in rica surculum de arbore felici habet*. Ubi etiam, si sedulo locum inspicias, rica nihil aliud est, quam *tutulus*, fascia capitalis in altitudinem exstructa in cuius apice erat surculus. Quare tota haec de rica et ricinia disputatio duobus tantum capitibus nixa est. Prius est, ricam togae quadratae genus fuisse; alterum, cingulum sive quodvis aliud capitis tegumentum. Nunc lectoribus haud ingratum fore arbitror si disquiram, et cur rica ita accepta et unde dicta sit. De etymo quidem doctissimo Vossio assentior qui putat, *ricam* esse a ῥέκος, *cingulum*. Hesych.: ῥέκος, ζῶμα, θώνη. Idque multo probabilius, quam quod Varro, cui *rica* a *ritu*, vel Servius, cui *rica* quasi *reica* a reiiciendo. Primum igitur vincula, lora, fasciae capitales et κεφαλόδεσμοι quilibet ricae sunt dictae, et deinde ob similitudinem, pilei, sudaria, diademata, mitrae, et quaevis alia κρήδεμνα capitis tegumenta. Quae omnia quia *pilea* et pileola dicebantur, inde factum est, ut postea toga quadrata etiam *rica* dicta sit, nam pallium tegumentum quadratum capitis et togam quadratam significat; inde et *recimati* mimi qui et *palliati* dicti sunt, ut supra notatum. Idem recinium quod *rica*, nempe toga quadrata, ut supra ostensum est, et capitis operimentum, sive cingulum, quod et aliter dicitur *Mafurtium*. Nonius (pag. 542.): *Ricinium, quod nunc mafurtium dicitur, palliolum femineum breve*. Nam ibi palliolum de operimento capitis intelligendum est, ut in verbis Festi, quo Flaminicae pro palliola utebantur. Sic κρήδεμνον, quod est *rica*, *ricinium*, Eustathius interpretatur μαφόριον, et Latini maforium. Isidorus appellat *maforte* et *mavortem*; Servius *mavorte*. Mafortium autem ut et μαφόρτιον de fascia, vitta sive taenia, capitulo et sudario sive capitis tegumento dictum est. *Dac.* Ea postea sudarium dicta; vide Nonium (pag. 539. Merc.) in *Rica*. *Quo Flaminicae*. Vide Varr. IV. de L. L. (l. c.). *Patrimae et matrimae*. Vide supra *Patrimi* et *Matrimi*. *Goth.*

Respici avis. Hic solus versus pertinet ad epitomam; neque aliud quidquam amplius praeter quam quod in Epitome continetur, a Festo tractatum fuisse puto. Reliqua quae sequuntur tantum abest ut huc referenda sint, ut potius importune a suo loco divulsa fuerint. Coniungenda enim sunt cum iis, quae de verbo Resecrare supra posuit, statim post lineam: *cumque comitia*, etc. ita: *Resecrare, resolvere religione utique cum reus populum comitiis oraverat per Deos, ut eo periculo liberaretur, iubebat magistratus eum resecrare. Rursus idem, uti se liberarent, insistebat; et quod insons innocensque esset causabatur, ne in carcerem esset eundum. Iterum, ne in se innocentem animadverti statuerent, deprecabatur; cumque comitia essent dimittenda, peracto sacrificio, quasi finis impetratus esset, post comitia perfecta sumi iubebant eum sacerdotes suo more alisq . . . et secundum consuetudinem luci, in quo sacra facerent, a calatoribus ingeniculato statuebatur et vinum in caput infundebatur eius cum imprecatione.* Omnino vere, ni fallor, arbitramur haec male divulsa fuisse ac distracta, quae sententia ipsa et mos consecrationis reorum hactenus ignoratus tam belle inter se coniungit. Pro illis corruptis *alisq.* non obscurum est legendum *a lictoribus*, quos postea vocat calatores. Ii, ut alibi dicitur, sunt sacerdotum ac sacrorum collegiorum servi. Cum in rei caput vinum infundebatur, apparet, id fieri solitum, ut in eum omnis religio contracta verteret. Religio enim contracta intelligitur ex obsecratione, quapropter non aliter resecrabatur, id est sacro aut religione solvebatur magistratus, quam si piaculum contractae religionis in rei caput verteret. *Scal.* Post: *Respici avis tunc dicitur, cum . .* spatium aliquod relinquendum fuerat, nempe ad ea quae desunt, capienda: *cum eo redit, unde eam augur spexerat*. Reliqua omnia pertinent ad resecrationis ritum ut vidimus in *resecrare*. *Dac.* Adde supra *Auspicium*. Hinc *spectio* Varroni de L. L. V. (VI. pag. 258. seq. Sp.); verbum Augurale. *Goth.*

Remisso exercitu. Ut confidentis hominis esset praestare omnia, quae desiderantur hic, verba repraesentari posse; sic morosi et anxii omnia tanquam sint in numerato, exigere. Hic aequum indicem postulo, ut in id tantum, quod facere possum, me condemnet, hoc est quantum ex sententia indagari poterit, non quantum verborum ipsorum ratio postulare videtur. Propemodum auguror quid Festus velit, idque non eius integris, sed partim eius, partim meis verbis, si potero, declarabo ita: *Remisso exercitu simul et Augur, quo Consul usus est in auspicando, abire iubetur. quod tunc eo abeunte certum est, exercitum esse remissum; ut cum opus sit, tunc si velit, abire possit. Nam Consules aut Censores non in perpetuum ipsis auguribus utuntur, ut ait . . . . sed in auspicio, quos postea dimittunt. A quo ex lege secures habitae sunt prius, eum et priorem esse ait Antistius Labeo. eadem quoque lege significari priorem esse in auspicando dicitur, ut ait idem in libro de officio auguris. Potest autem aut id in consilio facere, aut si quo alio volet loco pullis pultem obiiciens solistimum facit auspi-*

cium; aut etiam, si velit, intra pomerium: sin autem, in templo consistit. Primum quod hic dicitur, augures adesse Consuli exercitum imperanti, et comitia centuriata habenti, plane id confirmatur his Varronis verbis ex quinto de sermone Latino (VI. p. 273. Sp.): *Hoc nunc aliter fit atque olim. Quod Augur consuli adest tum, cum exercitus imperatur ac praeit, quod eum oporteat dicere. Consul Auguri imperare solet, ut inlicium vocet, non accenso aut praeconi. Id inceptum credo, cum abesset accensus, et nihil intererat, cui imperaret. et dicis caussa fiebant quaedam neque item facta, neque item dicta semper.* Et in lib. III. (c. 2.) de re rustica: *Ibi Appium Claudium Augurem sedentem invenimus in subselliis, ut Consuli, si quid usus poposcisset, esset praesto.* Porro ita magistratus Auguri denunciabant: *Q. FABI TE VOLO MIHI IN AUSPICIO ESSE.* Augur respondebat: *VOLO.* Consul autem, ut ait, auspicabatur aut intra pomerium, aut in templo consistens; in quibus locis semper ei auspicanti praeibat Augur, ut notum est ex verbis, quae paulo ante ex quinto de sermone Latino retuli. Idem ait, non dubitari priorem esse Consulem, qui prior fasces habeat, hoc est, qui ea lege prior factus sit consul, ut supra locutus est in verbo *parare;* quod reponendum est post Pappi. Eandem autem legem interpretatione ad auspicia quoque trahebant; uti scilicet cuius priores essent fasces, eiusdem prioris essent et auspicia. Ex istis et ex aliis quam plurimis passim possumus advertere, quam aequi boni beneficium Pauli interpretari debeamus, qui maximam a posteritate gratiam se initurum speravit, si de bono autore male promereret, quem meliore sui parte mutilaverit, ita ut cum ex Atlante nanum se facere posse contendit, ex homine integro mancum et mutilum nobis proponat. *Scal.*

Repertum. Lege ut in Epitome: *quasi repartum; reperio* enim est a *re*, id est rursum et *pario. Dac.*

Rictus. Pessime Festus *rictus, rixa, rixosus, ringi* ducit a *rumpendo*, sive potius a *regendo. Rictus* enim est a *ringo; ringo* autem a Graeco *ῥῖνες, nares*, quia irascentes solent eas corrugare. Nisi apud Festum pro *regendo* rescribendum sit *rigendo*, ut *ringo* sit a *rigeo* addito *n* et coniugatione mutata. Neque id prorsus ratione caret, cum a nimio fere frigore soleamus *ringere.* Unde et apud Varronem de R. R. lib. I. c. 45., ubi de segetibus: *supra terram*, inquit, *aere frigidiore ringuntur.* Sic enim legendum est, non *tinguntur*, ut quidam libb. editt. vel *restinguuntur*, ut legebat Scaliger. Sic idem Varro a *rigendo* fecit *rixari* pro *ringi*, cap. 47. eiusdem libri: *prius enim aridae factae rixantur, ac celerius rumpuntur. Rixantur*, id est *deducuntur, ringuntur*, neque enim ibi *rixari* est a *rixa*, quod huc usque interpretes fefellit. *Rixa* autem et *rixosus* non a *rumpendo* vel *rigendo*, sed a Graeco *ἐρίζω, ἔρις. Dac.* Vide Nonium (pag. 455. Merc.) in *Rictum* et *Rictus. Rixae.* Vide l. 4. ff. de vi bonorum; l. ult. ff. de sicariis. L. 52. §. 1. ff. ad l. Aquil. Glossis: *Rixa, μάχη. Rixiosae.* Rixosae. *Ringitur.* Glossis *πικραίνεται, ὀργίζεται.* Adde Nonium (pag. 165. Merc.) in *Ringitur.* Iisdem *Rictum*, Mensura oris. *Goth.*

AD LIBRUM XVII.

Sesopia. (Ad p. 237.) *Sopia* vel *sesopia* pro sedilibus vox, ni fallor inaudita. *Solia* potius scriberem. Plaut. in Trucul. (II, 8, 5.) *esopitius*, nisi mendum sit. *Ant. Aug.* Esopia vulgo dici ait sedilia, quae in Saliari et Augurali carmine *sesopia.* Sed utraque vox mihi aeque ignota; eam redonavit Plauto Meursius in Truculento e vett. codd.: *quo pacto excludis, quaeso, esopiis, planius. Dac.* Locus Festi haud dubie plane ex vano confictus ab Ursino est. De Plauti loco cf. Goellerus ad l. c., qui legit: *Quo pacto excludis? Quaeso, potine planius?*

Susque deque. Plaut. in Amphit (III, 2, 5.):

Atque id me susque deque esse habituram putat.

Vide Gell. lib. XVI. cap. 9. Non placet interpretatio, ut sit idem, quod *plus minusve*, neque etiam idem, quod *usque.* Malim *pro nihilo* aliudve simile. *Ant. Aug.* Fallitur Festus; *susque deque aliquid habere* est parvi facere, an sursum vel deorsum feratur. Nam *sus* dicebant pro *sursum* et *de* pro *deorsum. Dac.* Nolim vituperare Festum. *Susque deque habere* nihil est aliud nisi hoc: pariter *altum* atque *imum habere*, i. e. pariter magni atque parvi aestimare, id quod Festus haud dubie volebat, quum dixit *plus minusve.* Ceterum *sus* non ortum ex *sub*, sed ex Sanscrita praepositione *ut*, sursum.

Sonivio. Utitur hoc verbo Cicero in epist. ad Caecinnam lib. VI. epist. (6.). *Ant. Aug.* Cicero Caecinnae: *Neque ex tripudiis solistimis, aut soniviis tibi auguror.* Plinius de nucibus iuglandibus (XV, 22.): *Quae causa eas nuptiis fecit religiosas, tot modis foetu munito; quod est verisimilius, quam quia cadendo tripudium sonivium faciant.* Manifesto errore legitur in vulgatis Plinianis *sonumve faciant.* Servius Danielis (pag. 277. ed. Dan.) in illud: — *tremere omnia visa repente.* (Aen. III, 90.): *Hoc augurium*, inquit, *iuxta*

Oooo *

auguralem disciplinam dictum est, quod appellatur *Tripudium sonivium* (legitur *sonubium*), *id est a sono. Ad quod pertinet, si arbor sponte radicibus cadat, si terra tremat, quod hic Aeneae factum ostendit, antequam voce divina responsa perciperet.* Haec ille vetustissimus interpres. *Scal.* Infra: *Sonivio significat in Carmine Saliari, item in commentario augurali, sonanti.* Aliud caput: *Sonivium tripudium dicitur, ut ait Pulcher, quod sonet, ut cum pullo excidit puls quadrupedive aliquid ex ore.* Vide *Solistimum. Idem.*

Sine sacris haereditas. Verba Festi desiderant haec, aut his similia: *Sine sacris haereditas in proverbio dici solet, cum aliquid obvenerit sine ulla incommoda appendice.* Plautus hoc verbo utitur in Captivis (IV, 1, 8.): *Sine sacris haereditatem sum aptus offertissimam;* et in Trinummo (II, 4, 83.): *Caena hac annona est sine sacris haereditas. Ant. Aug.* Veteres Romani habebant sacra privata, quae colebantur maxima religione, eaque, ut perpetua manerent, familiis prodebantur, ut ex leg. XII. Tab.: *SACRA PRIVATA PERPETUO MANENTO.* Ita qui haereditatem alicuius adibat, cogebatur etiam sacra eius suscipere. Et hoc erat inter onera haereditatis. Inde sine sacris haereditas de bonis iis dicitur, quae nullam incommodam habeant appendicem. Plaut. Capt. IV, 1, (8.). *Dac.* Cf. Lambinus ad Plaut. Capt. l. c.

Suppum. Graeci ὕπτιον dicunt *supinum. Silvas* autem veteres scripsisse, non *sylvas*, omnia antiqua monumenta testantur. *Ant. Aug.* Versus Lucilii:

Si vero das, quod rogat, et si suggeri' suppum;

significatum proverbialem habet, hoc est, si illi ex sententia respondes, si quid optat, facis. *Suppus* est pars tali lusorii, quae Graece ὕπτιος dicitur. Cum talus ita caderet, ut supina pars, quae vocabatur, superior esset, erat felix iactus. *Suppi* meminit Isidorus. *Scal.* Lege: *Videlicet pro adspiratione ponentes literam S. Suppus* est a Graeco ὕπτιος eiecto τ, ὕπιος, ὑπός, *supus, suppus. Dac.* Vide Isidor. XVIII, 65. *Goth. Ponentes literam. Ponentes S literam*, ita lego, et a me est, id quod scripsi in *Semis* et *Serpsit* et in verbo *Sulci. Idem.*

Sempronia. (Ad p. 238.) Videtur repetendum esse verbum *horrea* post verbum *fuerunt.* Loquitur autem de lege Frumentaria C. Gracchi, de qua Cicero Tuscul. lib. III. (c. 20.) et Flor. Epit. 60. *Ant. Aug.* Adde Beier. ad Cicer. Offic. II, 21, 72. pag. 140.

Statua est Ludii eius. (Ad p. 238.) Hinc intelligendus locus Pub. Victoris, qui in octava urbis regione sic scribit:

Ficus Ruminalis et Lupercal Virginis.
Columna cum statua M. Ludii.
Graecostasis.

Haec enim est columna et statua, de qua hic Festus. Quamvis de hoc Ludio nihil alibi me legisse memini. Illud tantum constat, ante Ancum Martium vixisse, qui Ianiculum urbi addidit, ubi primo fuerat hic Ludius sepultus. Nam veteres Romani, nisi ex prodigiis et oraculorum responsis admonerentur, ut hic factum est, intra urbem neminem sepelibant, praeter duces eos, qui in proelio pro rep. vitam amiserant, ut Nauti et T. Sicinii consulatu Opiter Verginius Tricostus, Valerius Laevinus, Postumus Cominius Auruncus, aliique Tribuni militares proxime circum combusti sunt, ut supra Festus post *Novalem agrum. Dac.* Cf. supra ad v. *Nauti consulatu*, pag. 536. seq.

Servilius lacus. Vicus iugarius in octava Urbis regione a Victore memoratur; idem et Thurarius, ubi sunt arae Opis et Cereris cum signo Vertumni. Tuscum, opinor, vocat Varro (lib. V. p. 51. ed. Sp.). Diversus erat a vico unguentario, qui in eadem fuit regione, ex eodem Victore. Illum tamen Anonymus urbis Romae descriptor unum et eundem credidit. *Dac. In quo loco fuit.* Apuli et Siculi religionis caussa fontibus suis simulacrum Herculis apponebant, quia is extincta hydra aquas purgaverat. Inde et Thermae Himerae urbis in Sicilia, item Oetae montis et Pylarum in Thessalia in tutela Herculis fuerunt, ut Pindari et Sophoclis interpretes scribunt. Sunt et qui omnes Thermas eidem esse sacratas velint. Herculeae thermae Mediolani nobiles. Hunc morem respexit M. Agrippa, cum hydram ipsam ad lacum Servilium posuit. *Idem. Eo.* Ab eo. *Goth.*

Sonticum. Glossarium: *Sonticus morbus*, ἱερὰ νόσος. Infra: *Sontica caussa dicitur a morbo sontico, qui quid gerendum agere non permittit. Cato de regis Attali vectigalibus.* Reliqua non potui. *Scal.* Qui vere in caussa est, cur quod agendum erat, agere desistimus, quare a Festo optime *sonticus* exponitur certus, cum iusta causa. Inde Horat. *sonticam chiragram* iustam dixit Sat. 7. lib. II, (15.): *Postquam illi iusta chiragra Contudit articulos.* De morbo sontico vide Gellium lib. XVI. cap. 4. et lib. XX. cap. 1. *Dac. Qui nocent.* Leg. *qui nocet* vel *qui noceat. Idem.*

Sacram viam. Sunt quaedam mendosa. Illud praesertim: *nec appellari debere*, videtur desiderare *sacram viam*. Vide *October*, quo loco Sacravienses appellantur, qui in Sacra via habitant et Suburanenses, qui in Subura. Verrii autem opinio mihi supervacanea videtur, si eos tantum reprehendit, qui coniuncte haec enuntiarent. Quis enim ita locutus est? Si vero existimat debere dici sacram et novam, non sacram viam et novam viam, tunc solus sine rivali se amet per me licet. Vid. Varro lib. IV. de L. L. (V. p. 53. Sp.) de sacello *Streniae*. *Ant. Aug.* Idulia sacra dicta ab ove Iduli, quae quotidibus Iovi immolabatur. Ovidius (Fast. I, 55.):

Idibus alba Iovi grandior agna cadit.

Vide Coniectanea (pag. 21. ed. St.). *Scal.* Signa foederis initi in ea extabant tempore Servii Honorati, Regibus diverso itinere venientibus; Romulo a Palatio, Tatio a Rostris. Vide Servium ad illud VIII. Aeneid. (641.): *Caesa iungebant foedera porca. Dac.* *Idulium sacrorum.* Sacra haec idulia via sacra in arcem ferebantur. Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 53. ed. Sp.): *Ceroliensis a carinarum iunctu dictus carinae: postea cerionia, quod hinc oritur caput sacra viae ab Streniae sacello, quae pertinet in arcem. Qua sacra quotquot mensibus feruntur in arcem, et per quam augures ex arce profecti solent inaugurare. Dac.* *Ad sacellum Streniae.* Strenia Dea dicta, quod Strenis Kal. Ian. dandis accipiendisque praeesset. Illud sacellum in Reg. IV. Sed perperam apud Onuphrium *sacellum Strenuae. Idem.* *Nec appellari debere.* Quaedam hic deesse videntur, et alia etiam transposita. Legendum puto: *Nec sacram viam appellari debere ait Verrius, sed disiuncte, ut caeteras vias, Flaminiam, Appiam, Latinam, ut ne novam viam quidem, sed viam novam.* Non dici debet, inquit Verr., *Sacravia* unica voce, sed disiuncte. Neque solum disiuncte, ut nova via, sed *via nova*, *via sacra*, ita ut praeponatur substantivum. Sic optime Horat. (Sat. I, 9.): *Ibam forte via sacra.* Qui tamen in Epod. (IV, 7.): *Sacram metiente te viam*, ubi *Sacram* praemisit. Sed hoc nihil contra mentem Verrii, qui intelligit viam debere praeponi, cum utraque vox simul effertur. *Dac.*

Scita plebei. (Ad p. 238.) Plebeiscita, vel plebiscita ea sunt, quae tributis tantum comitiis plebs scivit, tribuno plebis rogante. Liv. lib. XXVI. (c. 33.): *Id apud maiores nostros in Satricanis factum est, cum defecissent, ut M. Antistius Tribunus plebis prius rogationem ferret, sciretque plebs, uti senatui de Satricanis sententiae dicendae ius esset.* Vide infra et in *Populi commune. Dac.* Vide §. 4. Instit. de iure naturali. *Goth.*

Solitaurilia. *Contra Aci . . . verveces maiales, qui.* Haec mendosa sunt aut delenda, aut emendanda: *Contra Acilius verveces maiales, quia* etc. vel *contra accidit verveci maiali, quia.* Sed neutrum placet. Videndum etiam, an mendose scribatur *inviolati sunt tauri*, et in fine videtur posse scribi *mutas semivocales. Ant. Aug.* Scribe: *quod omnes eae solidi integrique sunt corporis, contrarii verveces maialesque, quia* etc. Quod ait tauros, id est virilia caedi in castratione, intellige de ea castratione, quae fiebat in ipso sacrificio. Verres enim, aries, taurus, cum admovebantur arae mola mactati, priusquam corio exuerentur, castrabantur. Vide Martialis Epigramma lib. III, (24.) cuius initium:

Vite nocens rosa stabat moriturus ad aras
Hircus, grata tuis victima, Bacche, sacris.

Glossarium: *Solitaurilia*, θυσία ἐκτος κριοῦ καὶ ταύρου. Scribe: ἐκ συὸς, κριοῦ etc. *Scal.* Scribe ex iudicio Scaligeri: *Solitaurilia hostiarum trium diversi generis immolationem significant, tauri, arietis, verris, quod omnes eae solidi integrique sunt corporis, contrarii verveces maialesque, quia solum Osce totum* etc. Ait *Solitaurilia* dici a *solo*, id est *toto*, et *tauris*, id est virilibus, quod tunc illis hostiis inviolati tauri relinquerentur, contra quod in sacrificiis fieri consuerat. Nam hostiae cum admovebantur arae mola mactati priusquam corio exuerentur, castrabantur. Martial. Epigr. 24. lib. III. *Dac.* *Et quae mella partet laxata cavaque sunt.* Ut infra *Solida sella. Idem.* *Sunt quidem qui putent.* Ait esse qui putent *solitaurilia* esse ex *solido* et *tauro*, id est bove, ita ut ex tribus hostiis tauri praecipue nomen hic assumptum fuerit, quod earum esset maxima. *Idem.* *Quidam dixerunt.* *Solitaurilia* quasi *suovetaurilia.* Sane et apud Liv. lib. I. (c. 44.) integre legitur *suovetaurilia.* Verum hoc ille nimis audacter forsan. Nam etsi ex tribus illis nomen esset compositum, ex eorum particulis potius coiret. Quinctil. lib. I. cap. 5.: *Nam*, inquit, *solitaurilia iam persuasum est esse ex sue, ove et tauro. Et sane ita se habet sacrum, quale apud Homerum quoque est. Sed haec non tam ex tribus, quam ex particulis trium coeunt. Idem.* *Quod sit a sollo et tauris.* Lege: *Quodsi a sollo et tauris earum hostiarum ductum est nomen, antiqua consuetudine per unum l* etc. De Ennio supra in *Regium. Idem.* Vide infra *Solla. Goth.*

Secordiam. *Secordia*, pro quo postea *socordia*, ut *sebrius* post *sobrius*. Gloss.: *Socors*, ἀκάρδιος, ἄφρων, hoc est *sine corde*; *stultus*. *Socordiam* a segnitia eo distinguit Donat. (ad Terent. Andr. I, 3, 1.), quod animum secordia, segnitia vero corpus spectet. *Segnitia*, inquit, *ad agendum*, *socordia ad considerandum*. Supplendum in verbis Catonis: *Quod ostenderitis immensam* etc. vel quid simile. *Dac.* Alii *Socordiam*, ut et Glossae. *Goth.* *Ex se, quod est sine.* Vide supra *sed pro sine*, unde quidam hic legunt *sed*. *Idem*.

Semis, semodius. *Semis*, *semodius*, *semuncia* a Graeco ἥμι ducuntur et pro aspiratione habent *s*, qua ratione et multa alia. *Dac.* Vide infra *Serpsit*. *Goth.*

Sublicium. (Ad p. 239.) Livius sub Anco rege Ianiculum adiectum esse scribit et ob commoditatem itineris ponte sublicio tum primum in Tiberi facto coniungi urbi placuisse. Eiusdem pontis defensio ab Horatio Coclite narratur ab eodem Livio lib. II. (c. 10.). *Sine ferreo clavo fuisse ita disposita contignatione, ut eximerentur trabes sive sublicae, ac sine fulturis reponerentur*, Plinius auctor est lib. XXXVI. cap. 15. Ab hoc ponte saepius a pontificibus refecto, ut cis et uls Tiberim sacra fierent, pontifices dictos esse Varro existimat lib. IV. de L. L. (V. pag. 87. seq. Sp.). Idem lib. VI. (VII. pag. 329. seq. Sp.) ait ab hoc ponte Argeorum simulacra quotannis a sacerdotibus iaci solere. Pons dictus est a *sublicis sublicius*. *Sublicarum* mentio fit a Caesare lib. IV. de bello Gall. (c. 17.) Livio lib. XXIII, (37.) Vitruvio lib. III. cap. 3. Festus tamen *sublices* appellasse videtur, ut *elices* quoque dicuntur, et aquae *licium* vocatur ab *elicienda aqua*, vel, ut aliis videtur, *a liquenti aqua*. Utitur exemplo Sallustii in historiis, qui *sublicibus cavata* dixit. *Ant. Aug.* Festus dicit *sublices*, non *sublicas*, quod et in Sallustiano exemplo erat. Sic etiam veteres Glossae: *Sublices*, καταπῆγες, οἱ ἐν ποταμῷ γέφυραν ὑποβαστάζοντες. Referebat praeterea Festus opinionem eorum, qui vocabulum Volscum esse aiebant, quod non aliter Formiani tigna, quibus eorum pons surrectus erat, appellabant; item eorum, qui dicebant, Sublices ab eo dictas, quia sub eis aqua liquens laberetur. Sed nos censemus *sublicam* dictam, ut *obliquam*: et intellige trabem. *Sublicus* ergo et *oblicus*, vel *subliquus* et *obliquus* composita sunt, quorum simplex *liquus* vel *liquis*. Vetus auctor loquens de figuris et lineamentis: *Omnem autem summitatem metiundi observationes sunt duae: enormis et liquis. Enormis, quae in omnem actum rectis angulis continetur. Liquis, quae minuendi laboris causa et salva rectorum ratione angulorum secundum ipsam extremitatem subtenditur.* *Scal.* Infra in verbis Naevii Saturnium versum agnosco:

Quam liquidum tranat sublicio ponte amnem.

Et alibi:

E tabulis adhuc qui nomen obtinet pons
Sublicius.

Et Sallustius etc. Nihil tamen affirmo. Neque enim mihi et homini et adhuc iuveni tanta fiducia. Ista potius doctioribus relinquo, qui certius de iis pronunciabunt. Ea mihi certe spes est, fore, ut aequi harum rerum aestimatores conatibus nostris faveant, praesertim si subinde sese homines recordentur, humanique nihil a se alienum existiment. Sed redeamus. Verba Sallustii quae Festus laudabat, aliquid comminiscendo velle edere nimis periculosum est. Quare nihil tentabo, hoc unum dicam τὸ (v.) *inrumiendi* corruptum esse, forte pro *inveniendi*. *Dac.* Sublices ad Sublicium pontem agentes erant et qui manum ad stipem porrigebant. Seneca de vita beata cap. 25. *Goth.* Neuter versus Naevii ita ut a Dacerio est constitutus, Saturnium exhibet metrum. Credibilius est versus ita supplendos esse, quales ab Ursino ex parte iam restituti: *Quum líquidum Sublíció tranat ponte ámnem.* Et: *Ab tábulis qui adhuc nómen rétinet Sublíciús pons.*

Supervacaneum. Lego: *Id tantummodo, quod sufficiat satisque sit familiae* etc. Hic autem *supervacaneum* ponitur pro *supervacuo*. Et inter utrumque id differentiae statuunt Grammatici, ut *supervacaneum* id dicatur, quod non est necessarium. Supervacuum, quod abundat et superfluit. Quamvis illud discrimen non observarunt veteres. *Dac.*

Strufertarios. Cato in libro de re rustica ita scribit (134.): *Priusquam messim facias, porcam praecidaneam hoc modo fieri oportet.* Et postea: *Priusquam porcam feminam immolabis Iano struem commoveto sic: Iane pater te hac strue commovenda bonas preces precor* etc. *Ferctum Iovi moveto et mactato sic: Iuppiter te hoc fercto obmovendo bonas preces precor, uti sies volens propitius mihi, liberisque meis, domo, familiaeque meae. Mactus hoc fercto* etc. *Ant. Aug.* *Strufertarios antiqui soliti sunt appellare homines conducticios, qui ad lucos vel arbores fulguritas aut piacularium commissarum causa strue et ferto sacra faciunt his verbis: Oro te Iupiter, uti mihi volens propitius sis, quod et nullo etiam adhibito strufertario fiebat.* Haec Festus, ut appareat maiora spatia in editione relicta esse, quam opus sit ad ea, quae desiderantur, capienda. Ex his cognoscimus, quantum odorari potuimus, *strufertarios* fuisse, qui huiuscemodi superstitioni obeundae

operas locabant: quos *Fertores* etiam dictos superius ex Isidoro notavimus. Quod enim arbores fulguritae piaculis procurari solitae essent, notum est cum ex aliis veterum monimentis, tum ex tabula, quae Romae ante hos V. annos effossa est; quam mihi eruditissimus ac nunquam satis laudatus Cl. Puteanus communicavit. In ea primum ita legitur: *IIII. ID. DEC. FRATRES. ARVAL. IN. LUCO. DEAE. DIAE. VIA. CAMPANA. APUD. LAP. V. COMENER. PER. C. PORC. PRISCUM. MAG. ET IBI. IMMOLAV. QUOD. AB. ICTU. FULMINIS. ARBORES. LUCI. SACRI. D. D. ATTACTAE. ARDUERINT. EARUMQUE. ARBORUM. ADOLEFACTARUM. ET. COINQUENDARUM. ET. IN. EO. LUCO. SACRO. ALIAE. SINT. REPOSITAE.* etc. Deinde infra in eadem tabula struis mentio fit: *IMMOL. IPSO. MAG. PORCAM. ET. AGNAM. STRUIB. EFFERTIS.* etc. quamquam miror *struibus effertis* non *struibus et fertis* in ea tabula sculptum fuisse. Non solum, inquit Festus, ad arbores fulguritas struferta fiebant, sed et piacularium commissarum causa. Sane hoc verum esse vel ex uno Catone patet, qui struem commoveri iubet pro commisso imprudenter piaculo his verbis: *Si quid in hisce suovetaurilibus erit, quod nec recte factum sit* etc., unde ait Festus, etiam sine strufertario hoc fieri, hoc est sine homine conductitio. Recte. Nam paterfamilias ipse hoc pro tota familia non raro faciebat. Cuius exemplum habes apud eundem Catonem. *Scal.* Ista: *Te precor Iupiter uti mihi* etc. solennia precationis verba sunt, ut apud Catonem: *Iupiter te hoc fercto obmovendo bonas preces precor, uti sies volens propitius mihi liberisque meis, domo familiaeque meae* etc. *Fertum* autem sive *fortum* sive *forctum* pro bono dictum putavit Salmas., quem vide ad Solinum. Sed melius Festus in *Ferctum. Dac.* In reliquiis, quae postea extant, nihil omnino pertinet ad superiora de *strufertariis*, sed, ni fallor, ita Festus scripserat: *Suber, arbor, ex qua cortex deripitur.* Deinde utebatur testimonio Lucillii. Neque tantum hoc loco incommodum acceptum est, sed et reliquum membrum, quod huc pertinebat, nescio quomodo distractum est et translatum ad vocem *Stura*, post quam reliquiae huius loci apparent in illis: *ac suberiesque;* de subere enim manifesto sermo fiebat. *Scal.* Sed in schedis etiam sic diversa sunt. *Dac.* Vide infra *Suber* et Isidor. XVII, 17. *Goth.*

Silicernium. Caecilius Obelostate. Vide de hoc verbo Donat. in Adelph. (IV, 2, 48.) Nonium (pag. 48. Merc.) et Planciadem (pag. 560. Merc.). *Ant. Aug. Silicernium coena funebris, quam Graeci περίδειπνον vocant; sed et nonnulli, inter quos Verrius, existimant nihil aliud esse, quam id, quod nos farcimen dicimus, quo fletum familia* (leg. *fletus familiae. L.*) *purgare* (*purgari. Idem.*) *solet, quia cuius nomine ea res instituebatur, iam silicernium cerneret. Caecilius Obolostate: Credidi silicernium eius me esse esurum.* Silicernii supra et alibi τὸ ἔτυμον attigimus. *Cesnas* veteres dicebant et *Poesnas* pro eo, quod est *Cenas*, *Poenas.* Ab eo *silicesnium*, postea *silicernium. Casmina Carmina; Valesius Valerius* et similia. Tertullianus (Apolog. c. 13.): *Quo differt ab epulo Iovis silicernium? a simpuvio obba? ab aruspice pollinctor?* Glossarium: *Silicernium*, περίδειπνον. λύχνους γὰρ ἅπτειν ἐν πένθει οὐ θέμις. Videtur accepisse quasi *Selucernium*, hoc est ἀλυχνία. Rationem hanc eruimus. Natali die lucernae accendebantur. Mortuali, ut loquuntur Cato et Plautus, id non faciebant optima de causa, ut τὸ ἀντίστροφον τῆς γενέσεως καὶ τῆς τελευτῆς ostenderent. Persius (V, 180. seq.):

— — — *unctaque fenestra*
Dispositae pinguem nebulam vomuere lucernae.

Tertullianus libro de Idololatria: *At nunc lucent tabernae et ianuae nostrae. Plures iam Ethnicorum fores sine lucernis et laureis, quam Christianorum.* At ἐν πένθει quidem, ut puto, non accendebant. Caeterum semper in cippis sepulcrorum suspendebant lucernas, cuiusmodi fictiles multas videmus ex veteribus monumentis erutas. Dio in Domitiano: καὶ πρῶτον μὲν στήλην ταφροειδῆ ἑκάστῳ σφῶν παρέστησε τό τ' ὄνομα αὐτοῦ ἔχουσαν καὶ λυχνοῦχον μικρὸν, οἷον ἐν τοῖς μνημείοις κρεμάννυται. Inde puto apud Gellium Laberius (XVI, 7, 9.) *Cippum* vocat *lucium*, quod ex eo lucerna luceret, ut ille apud Athenaeum, qui columnam vocat μένανδρον, quod sustineret innitentem virum. Porro quemadmodum Ergastulus dictus, qui in ergastulo maneret, ita silicernius, qui dignus erat, ut pro eo silicernium pararetur. Ciucius Alimetus de Gorgia Leontino: *Qui dum iam silicernius sui finem temporis exspectaret, etsi morti non potuit, tamen infirmitatibus insultavit. Scal.* De hac voce varia admodum veteres prodidere, alii a *silens* et *cerno*, quod umbrarum silentium cerneret, unde et infra pro *silicem* quidam *silentium* habent, ut est in verbis Festi; alii a *silex* et *cerno*, alii a *sile* herba, de qua vide in *silatum*, et *cesna* pro *cena*. Alii aliter. Sed optime omnium Servius ad V. Aen. (p. 381. ed. Dan.): *Libavitque dapes; leviter gustavit epulas, quae silicernium vocatur quasi silicenium super silicem positum.* Nam ad silicem dabatur illud epulum. Servio favet, quod *Cesnas* veteres dicebant et *poesnas* pro *cenas*, *poenas.* Ab eo silicesnium, postea silicernium, ut *casmina*, *carmina: Valesi*, *Valeri.* Vide Nonium

(pag. 48. Merc.). Inde etiam silicernium dictum genus farciminis, quod adhibebant, ut fletu familiae purgarentur. Sane silicernium inter farcimina ponit Arnobius lib. VII.: *Quid, inquam, sibi haec volunt? Apexabo, isicia, Silicernia, longabo, quae sunt nomina et farciminum genera, hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus.* Item silicernium senex dictus, quod eius caussa brevi Silicernium erat futurum, vel quod dignus esset Silicernio. Silicernium Graece περίδειπνον, Latinis *circumpotatio.* In XII. Tab.: *Unctura servilis tollatur, omnisque circumpotatio, ne respersio, ne longae coronae, nec acerrae.* Notabis in verbis Festi *exequium* singulariter dici pro exsequiis et coena funebri. *Dac.* Cicro II. de Divin. *Goth.* *Silentium.* Adde infra *Sinistrum* et *Solida sella. Idem.* Cf. Voss. Etym. s. v. *Silicernium.*

Sudum. Verrii sententiam secuti Angelus Decembrius lib. IV. de Politia Literaria cap. 48. et 50. Philargyrius IV. Georg. *sudum quasi semiudum.* Sed rectius Festus. Nam *sudum* semper opponitur *udo.* Voss. *sudum* a Graeco ἴδος (cf. Hesych. v. Ἴδεος, ibique interpp.), quod coelum siccum et calidum notat. *Dac.* Vide Nonium (pag. 31. Merc.) in *Sudum. Goth.* *Sudus* priscum adiectivum recta descendit ab Sanscrita voce *suddhas,* quae serenatum, purificatum denotat, a radice *sudh,* quae significat purificari, lustrari, serenari. Cf. Bopp. Gloss. pag. 176. et Rosen radd. Sanscr. pag. 215. seq. Ex qua re intelligitur, *sudum* non aestum, rerum purum coelum significare, id quod usus Romanorum satis demonstrat. Cf. Plaut. Mil. I, 1, 2. ubi cf. Lambin.

Sublesta. Festi verbis pauca desunt in hanc sententiam: *Sublestum dicebant infirmum et tenue. Plaut.* etc. Verba Plauti haec sunt: *Nam ad paupertatem si admigrant infamiae, Gravior paupertas fit, fides sublestior.* Idem in Bacchid.: *Lingua factiosi, inertes opera sublesta fide. Ant. Aug.* Glossae Isidori: *Sublestis* (utrumque enim dici potest, ut *sublimis* et *sublimus*), *infirmus, tristis. Item sublestia, infirmitas, tristitia.* Ubi melius forsan: *Sublestia, infirmia, tristia.* Sublestus autem, ut optime Scalig., est a Graeco ὑπόλισπος, mutato σπ in *st*, ut fit, quod Aristophanis Scholiastes interpretatur τετριμμένος *attritus.* Λίσπος enim est ἰσχνός, gracilis. Eustath. Et idem Aristoph. interpr. in Ran. (v. 826. Dind.): οἱ τὰ ἴσχια λεπτοὶ λίσποι λέγονται. Versus Plauti Persa Act. V. sc. 1. (III, 1, 20.) sic in editis:

Nam si ad paupertatem admigrant infamiae
Gravior paupertas fit, fides sublestior.

Idem in Bacchid. Act. III. sc. 3. (III, 6, 13.):

Lingua factiosi, inertes opere, sublesta fide.

Infra *vinum sublestissimum* potius interpretor *tenue, infirmum.* Sic pictura sublesta, quae tantum primis lineamentis deformata est ac nullis coloribus adumbrata, Graecis μονογράμμος. *Dac.* Vide Nonium (p. 177. Merc.) in *Sublestum. Goth.* Cf. Doederlin. Etym. et Syn. L. L. tom. II. pag. 101. ubi *Sublestus* derivatur a *sublevare,* ut simplex *lestus* deformatum sit, quemadmodum *faustus* a *favere.*

Satur et vir et caro non habent. .... (Ad p. 239.) Desunt quaedam in fine, puto *obliqua* [*proportione*]. Dicendum enim erat saturis, viris, caronis, non saturi, viri, carnis. Vide Charis. lib. II. (pag. 200. ed. Fabric.). *Ant. Aug.* Adde *obliqua* ex doctissimorum coniectura. Si haberent obliqua, dicendum esset: *Saturis, viris, caronis.* Nam *saturi* est a *saturus, viri* a *virus, carnis* a recto *carnis,* ut veteres dicebant pro *caro. Dac.*

Supellectilis. (Ad p. 239.) Senex senis nullam syllabam accipit: supellex supellectilis duas recipit. Vide Charis. lib. I. (pag. 84. ed. Fabric.). *Ant. Aug.* Ait Festus *Supellectilis* olim et *senis* pro *supellex* et *senex* iure dictum fuisse, quae duo nunc in genitivo casu a nominativo *supellex* et *senex* finitioni proportionis contraria sunt, quia omnia vocabula per *x* desinentia syllabam unam adsciscunt, at *supellex* duas accipit, nullam vero *senex.* Haec est Festi sententia. Sed fugit illum *senex* unam olim syllabam ascivisse. Nam antiqui dicebant *senex, senicis. Dac.*

Scurra. (Ad p. 240.) Non dubium, quin legendum sit συγκυρεῖν, ut Scurra dictus quasi *Secura* aut *Sucura.* Versus Lucillii mendosi sunt. Qui fortasse ita melius legentur:

— — — *Corneliu' Publiu' noster*
Scipiades dicto, penitusque intervenit ipsi
Molli, et deliciis Luci, effigiae atque cinaedo,
Et sectatori assiduo quo rectiu' dicas,
Ibat forte domum, sequimur multi atque frequentes.

Facetus poeta ait Scipionem intervenisse rixae et dictis nescio cuius mollis et cinaedi, sectatoris cuiusdam Lucii atque adeo deliciarum et imaginis ac propemodum effigiae ipsius. Antiqua consuetudine cum scriptum

esset *efficiae* pro *effigiae*, factum *effictae*. Glossarium *Scurram* interpretatur *δρακιστήν* et *Scurrari δρακίζειν*. Invenio et scurras *κοπρίας* dictos. Dio in Pertinace: *κοπρίας τινὰς καὶ γελωτοποιοὺς αἴσχιστα μὲν τὰ εἴδη, αἰσχίω δὲ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ἔχοντας*. Isidori Glossae: *Scurrula, qui incopriat*. Suetonius Claudio (c. 8.): *Interdum ferula flagrove velut per ludum excitabatur a copreis*. Haec est veterum tam antiquitus excusorum, quam manuscriptorum lectio. Primus Beroaldus *Tropeis* legit: inepto sensu. Turnebus *Copreis* ex veteri codice animadvertit, ignoravit tamen quid essent *coprei*; et ut sententiam suam adstruat, interpunctiones turbat ac confundit. Atqui *Coprei* nihil aliud, quam Scurrae, qui per ludum excitabant eum. Cui enim alii impune licuisset, nisi scurris? *Scal.* Verum idem Scaliger, ut in suis ad Lucilium notis monuit doctissimus Douza, hanc suam tertii versus emendationem verso stilo confodit, in eiusque locum substituit:

Molli et deliciis et Lucifugae atque cinaedo.

Scriptum enim fuisse autumabat *Lucifucae* pro *Lucifugae* more antiquo. *Dac.* Graecum voc. apud Festum legendum esse *σκιρτάζειν*, in notis ad marginem inferiorem positis dixi pag. 240. Locum Lucilii sic ego scribendum existimo:

— — — Cornelius Publius noster,
Scipiadem dico, tempusque interduit ipsum
Oti, et delicias, lucifugae atque cinaedo
Et sectatori ipse suo; quo rectius dicas:
Ibat forte domum, sequimur multi atque frequentes.

Hoc dicit poeta. P. Cornelius Scipio bonum otii sui tempus ac delicias interpellat, ut cinaedo ac sectatori adeo suo tribuat, ut eo meliori iure illud homines iactare possint: *Forte domum ibat, nos sequimur frequentes.* Quod Festus addit, poetam iurgiorum caussa secutos dicere voluisse scurras, non ob assuetum officium, id quidem ex hoc loco non apparet, nisi verba *quo rectius dicas* tale quid ostendere statuas. Ceterum *interduit* h. l. ea sententia positum est, uti est apud Lucretium IV, 866.:

Propterea capitur cibus, ut suffulciat artus
Et recreet vires interdatus;

hoc est *interdum datus*. Verba *intorquet in ipsum* apparet facile oriri potuisse ex INTERDUIT IPSUM, quod nemo est quin intelligat. *Adeo*, quod nos omisimus, nihil est nisi interpretamentum voc. *ipse*; *lucifugae* Scaligero debetur, ut ex supp. patet.

Secus. Vide *Sexus*. Charis. lib. I. (pag. 76. ed. Fabric.) ait *secus* pro sexu dici, et adverbium significare *aliter*. Ceterum quod vulgus usurpat: *Secus illum sedi*, hoc est secundum illum, et fatuum et sordidum est. Haec ille. *Ant. Aug.* Non *aliter* tantum significat, sed etiam *iuxta*, *prope*. Unde in Gloss.: *Secus, ἑτέρως καὶ πλησίον, secus, aliter et prope. Dac. Secus Valgius putat.* Cum Valgius *secus* duxit a Graeco *ἑκάς*, hoc est longe, eum eo respexisse crediderim, quod, dum quis aliter quidpiam facit, quam debet, is tum ab officio suo videtur recedere. *Idem.* Vide *Sexus*. *Goth.*

Stipem. Varro lib. IV. de L. L. in fine (V. pag. 180. Sp.): *Hoc ipsum stipendium a stipe dictum, quod aes quoque stipem dicebant. Nam quod asses librae pondo erant, qui acceperant maiorem numerum, non in arca ponebant, sed in aliqua cella stipabant, id est componebant, quo minus loci occuparet. A stipando stipem dicere coeperunt.* Et mox: *et qui pecuniam alligat stipulari et restipulari.* Sed de *stipulari* multi dissentiunt, quorum alii a firmitate *stipulari* dictum volunt, quod veteres firmum dicebant *stipulum*. Alii rure natum verbum dicunt a stipula scilicet, quia in contractibus agrariis stipulam tenebant, quae totum agrum representaret. Quae mihi potior sententia. *Dac. Stipendium militi.* Glossis: *Stipendium ὀψώνιον στρατιωτικὸν, μισθὸς στρατιωτικὸς, σιτηρέσιον, μισθοφόραι. Goth. Stipulari.* Hinc stipulatio Glossis: *ἐπερώτησις, ἱκανοδωσία. Idem.* Non probanda est sententia Doederlini, qui *stips*, *stipes*, *stirps* omnia haec vocabula unius eiusdemque radicis esse existimat. Nobis quidem Indorum sermonem veterem scrutantibus oblatae sunt radices plures, quae caussas Latinorum vocabulorum diversorum diversas ostendere videntur. Primum quidem *stĭp* in censum venit, quod significat *stillare*, unde *stips*, *stĭpis* et Deminutivum *stipula*, proprie *stillam*, deinde minutum quodvis, tum nummum minutissimum; non enim omnino nummum significat *stips*, sed quatenus dis offertur, mendicis datur, ex qua re intelligitur, exiguitatis notionem in hoc vocabulo praevalere, quemadmodum in *κέρμα*, quod a *κείρειν*. Altera radix est *stabh* et *stubh*, firmum, stabilem esse, unde Germanorum *stab*, Latinorum *stīpes*, Graecorum *στῖφος*, Germanorum adiectiva *steif*, *steev*, Latinorum *stiva*, pars aratri. Tertia radix est *stŭp* et *stūp*, coacervare, exigere, unde descendunt *stipare*, *stipulari*, *stupa* sive *stuppa*, *στύπη*,

στυπεῖον, Germanorum *stopfen*, στύφω. Quarta radix est *stambh*, niti, unde *stambha*, columna, *stamm*, stampfe, stampfen; indidem quoque videntur Graecorum θάμβος, θαμβεῖν, ταφών derivanda. Sed has vocabulorum radices cohaerere omnes nemo non videt. Aliter statuo de voce *stirps*, quam longe alius originis esse existimo. Nam quemadmodum vocibus γρῖπος, γρῖφος Graecorum respondet Latinorum *scirpus*, ita *stirps* nihil est, nisi Graecorum ῥίψ, calamus, virga, ex qua voce factum *strips*, *stirps*, ut ex *lis* factum est *stlis*, ex v. *lembus*, *stlembus*. Erit igitur *stirps* proprie idem quod calamus, *halm*, *stengel*, et quum ῥίψ manifeste cognatum sit cum voce ῥίζα, fieri aliter non potuit, quin etiam *radicis* notionem v. *stirps* indueret. Hinc translatum est ad familiae ac generationis significatus.

Sobrinus. Ait sobrinos dici consobrinorum filios, ut et Donat. in Andr. Act. V. sc. 4. (IV, 5, 6.): *Sobrini*, inquit, *sunt consobrinorum filii.* Per consobrinos autem fratres patrueles et amitini intelligendi sunt, quorum liberi proprie sobrini dicuntur. Caius in L. 3. D. de grad. et ad fin.: *Item*, inquit, *patrui magni, amitae magnae, avunculi magni, materterae magnae nepos, neptis; qui ex fratribus patruelibus, aut consobrinis, aut amitinis, undique propagati, proprie sobrini vocantur.* Infra in verbis Festi legendum, ut in veteri lib.: *Femina iisdem de causis appellat fratrem et fratrem patruelem et consobrinum et propius sobrino et sobrinae.* Vide *Propius sobrino.* *Dac.*

Sororium tigillum. (Ad p. 143. et 240.) Aurel. Victor. de viris illustribus (c. 4.): *Et cum spoliis onustus rediret (Horatius) sororem obviam habuit, quae viso paludamento sponsi sui, qui unus ex Curiatiis erat, flere coepit, frater eam occidit, quare apud Duumviros condemnatus, ad populum provocavit, ubi patriis lacrimis condonatus ab eo expiandi gratia sub tigillum missus, quod nunc quoque viae suppositum sororium appellatur.* Sororium tigillum in regione quarta collocat Victor. *Dac.* *Metii Suffetii.* Ita saepe scriptum invenitur hoc nomen, sed ubique rescribendum *Metii Fufetii.* Nam Φουφέτιον Graeci vocant. *Idem.* Recte *Fuffitii*, i. e. *Fuffetii* in schedis.

Sororiare. Sunt qui Plauti versum ita legant: *Tunc papillae primum sororiabant: illud volui dicere fraterculabant.* Alii, ut Faernus, legunt *primulum*, propter versum senarium, qui in eo verbo desinit. Vide *Fratrare.* *Ant. Aug.* Plautus Fribularia:

— — *tunc papillae primitus*
Fraterculabant; illud volui dicere
Sororiabant; quid opus est verbis?

Scal.

Surregit. Surregit et sorctus antiqui ponebant pro surgit et eius participio, quasi sit surrectus, ut est in Annalibus L. Livilli, in quibus id frequenter est. Paulus abbreviator pro L. Livillo Livium poetam intelligit, nescio an diversa lectione a nostra usus. *Dac.*

Sors. Vide *Desertiones* et *Erctum.* Sic Graecis κλῆρος et pro haereditate et pro deorum responsis sumitur, et pro eo, quod cuique in sortiendo contigit. *Dac.* Glossis: *Sortes* χρησμοί, κλῆροι, αἱ κεφαλαὶ δανεισμάτων. *Goth.*

Soracum. Refertur, ut opinor, a Festo versus Plauti in Persa (III, 1, 64.): *Librorum enim ecce illum plenum sorracum habeo.* Sed verbum *enim* non agnoscit Festus, et pro *ecce illum* sive *eccillum*, *icillum* scripsit librarius, quod in margine notatum esse video litera *R.* Varie hoc nomen scriptum reperi. Nam Quintilian. lib. VIII. cap. 3. refert Ciceronem in Pisonem scripsisse: *Cum tibi tota cognatio in serraco (sarraco) advehatur.* Et Vitruv. lib. X. cap. 1.: *Portationes eorum non essent, nisi plaustrorum aut sarracorum per terram, navicularum per aquam inventae essent machinationes.* Iuven. Sat. III, (255.): *Longa coruscat Sarraco veniente abies, atque altera pinum Plaustra vehunt.* Et Satyr. V, (23.): *Frigida circumagunt pigri Sarraca Bootae.* Ulpian. sub titulo ad l. Aquil. cap. 29.: *Quia parvi refert navem immittendo, aut serraculum ad navem ducendo, an tua manu damnum dederis.* Quem locum non intelligentes pro serraculo *servaculum* vel *verriculum*, vel *gubernaculum* vel *feraculum* ediderunt. *Ant. Aug.* Alii *Saracum.* Glossarium: *Sarraca*, ἅμαξα. *Scal.* A Graeco σώρακος, de quo sic Pollux: Σώρακος δὲ παρὰ τοῖς κωμῳδοποιοῖς οὕτως ὠνομάσθη τὸ ἀγγεῖον, ἐν ᾧ τὰ σκεύη τῶν ὑποκριτῶν. Idem est soracum ac *saracum*, quod in Gloss. exponitur vehiculum. Quare dicendum est, primo soracum dictum vehiculum, in quo corbis erat, vel aliud vas ad omnes res recipiendas, postea vero quodvis vehiculum, quo onera portantur. Neque audiendus Salmasius, qui diversum facit. Varie autem scriptum invenitur illud nomen, *soracum*, *saracum*, *sarracum* et *serracum.* Sed ubicunque vel sarracum legitur vel *serracum*, rescribendum puto *saracum* vel *soracum.* Nam o saepe mutatur in *a.* *Dac.*

Sobrium. Sobrium vicum dictum esse testatur Aelius, quod in eo neque tabernae locus, neque cauponae fuerit. Alii quod in eo Mercurio non lacte, sed vino solitum erat supplicari. *Scal.* Lege potius: *lacte non vino solitum* cet.

Sonivium. (Ad p. 241.) Vide supra *Sonivio.*

Sons. Sons, nocens, ut ex contrario insons, innocens. Ausonius in Technopaegnio:

Si bonus est insons, contrarius et malus est sons.

Dac. Gloss.: *Sontes* αἴτιοι, ὑπεύθυνοι, βλαβεροί. *Goth.* De etymo v. *Sons* et de differentia, quae inter *sons, nocens* et *reus* intercedat, cf. Doederlin. Syn. et Etym. Latin. tom. II. pag. 155. seq. Descendere videtur a Graeco σίνομαι, unde σίντης, quocum comparari potest Germanorum *Sünder*, *sondaar*, cet.

Sodalis. Sodalis quidam dictos esse putant, quod una sederent essentque. Alii, quod ex suo vesci soliti sunt. Alii, quod inter se invicem suaderent, quod utile esset. Iidem quod coeant crebro congerae vocantur a Graeco vocabulo, quod est γέῤῥα. Congerae per unum *R* scribebant, ut supra attigimus. Lucillius:

Tapullam legem rident concerae Opimi.

Concerae pro *Congerrae.* Vide in *Tapulla.* Quod Congerra a Graeco γέῤῥα dictum sit, monet etiam Varro. Vide libro VI. de Latino sermone (VII, 340. Sp.). *Scal.* Mirum in modum placet sodales dictos, quod de suo ederent; nam et inde eos Graecis αὐτοδαίτους et αὐτοδείπνους dictos reperio. Hesych.: αὐτόδειπνος, ὅταν τις κεκλημένος ἑαυτῷ φέροι τὰ ἐπὶ τὸ δεῖπνον. Inde apud Terent. Andr. (I, 1, 61.): *Symbolam dedit, coenavit.* De Congerris vide in *Coerrae;* iidem et *concoenae* dicti. Gloss.: *Concaenae* σύνδειπνοι. *Dac. Dapibus.* Datis. *Goth.* De etymo vocis sodalis multi multa, quorum sententias collectas vide apud Doederlin. Synon. et Etym. Lat. IV. pag. 205. seq. Ipse Doederlinus *sodalis* ex v. *socialis* corrupto sono ortum esse statuit, quod nemini, opinor, persuadebit. Longe certior apparet fons in sermone Sanscrito, ubi *suādu*, suavis, a radice *suad*, gustare, tum iucundum esse, deprehenditur. Ut enim ex Sanscrito *suan sonare* Latinum, ex *suanas* sonus, ex *suapnas* somnus; sic haud dubie ex *suadus* Graecum ἡδύς, Latinum *sodus*, unde *sodalis*, derivanda. Habetur etiam radix Sanscrita *suăd* quae denotat *diligere*, unde *sodalis*, quasi *sodabilis*, descendere potest, quae vox tum significabit hominem iucundum, amabilem. Eaque est vera vocis sodalis significatio. Cf. Doederlin. l. c. *Sodalis* unterscheidet sich von *amicus* wie ein guter Freund, mit dem man in freundlichem, allgemeinem, namentlich heiterem Vernehmen steht, von einem Freunde, gegen den man das heilige Gefühl der Freundschaft hegt. Plin. Epist. II, 13.: *Cum hoc seria, cum hoc iocos miscui; quid enim illo aut amico fidelius, aut sodale iucundius?* Plaut. Cas. III, 3, 18.: *Hic sodalis tuus, amicus optimus.* Haec Doederlinus.

Sodes. Vide *Sultis. Ant. Aug.* Cicero in Oratore ad Brutum sect. 45.: *Libenter etiam copulando verba iungebant, ut sodes pro si audes, sis pro si vis. Iam in uno capsis tria verba sunt: ain pro aisne: nequire pro non quire: malle pro magis velle: nolle pro non velle; dein etiam saepe et exin pro deinde et exinde dicimus. Dac.* Vide supra *Cumalter. Goth.* Locus Terentii est in Andr. I, 1, 58.

Surum. Vide *Rigido* et *Crebrisuro.* Versus Ennii mendosus est. *Ant. Aug.* A *surus* fiet deminutivum *surulus*, sed veteres dicebant *surcus*, unde *surculus.* Versus Plauti non extat; quae sequebantur post *ascia* divinare non possum. Ibi referebat Festus quomodo Circum suris et assulis sepiebant. Versum Ennii idem supra retulit in *Rigido. Dac.*

Surremit. Infra. Adhuc quaero. Est enim historia penitus mihi incomperta. *Scal.* In omnibus editionibus male acceptus est hic locus, cum media Festi verba findat haec Pauli Epitome: *Surrempsit, sustulerit.* Quare illam remove sis et reliqua sic continuabis: *Surremit, sumpsit, inque manum surremit hastam. Idem etiam surrempsit usurpavit pro puerum sustulerit. Dac.* Vide supra *Abemito. Goth. Manu.* Manum. *Idem.*

Surrempsit. Verba Festi interpretem desiderant et videntur ad alia verba etiam pertinere praeter surrempsit. *Ant. Aug.* Vide supra *Abemito. Goth.*

Surium. (Ad p. 241.) Forsan per σκύριον ad proverbium illud antiquissimum allusit, quisquis ita Philosophum vocavit: Σκυρία ἀρχή, quod ἐπὶ τῶν ἐντελῶν καὶ μηδὲν λυσιτελὲς ἐχόντων dicebatur. Eustath. pag. 782. Edit. Roman., ita ut ab eo *Scyrii* dicti fuerint homines nullius pretii. *Dac.*

Summussi. Carmen Terentii a Paulo relatum non reperio. Sed videtur esse alterius poetae ex Festi reliquiis. In Adelphis tamen ille ait (II, 1, 53.): *Accipiunda et mussitanda iniuria adolescentium est. Ant. Aug.* Naevii versus est Trochaicus:

Odi summissos, proinde dice aperte quid siet,
Quod times.

Scal. *Summussi* qui submussant. Vide *Mussare.* Versum Ennii e sexto Ann. idem supra retulit in *mussare.* Versus Accii sic forsan legendus:

Dice iam, mater non est, iam mussare sine.

In fine aperte citatur Caecilius in *Anagnorizomene*, quare non video quid agens Paulus Caecilium in Terentium mutavit. *Dac.* Apud Servium in fragmentis *mussare* pro *tacere* et *murmurare* accipitur. *Goth.* Quem Paullus Terentio tribuit locum, ab Ursino Caecilio assignatum videmus, de coniectura, ut videtur. Igitur Scaliger Terentium Libonem intelligi suspicatur; recte, non enim credibile est, notissimum Caecilii nomen, a Paullo toties alibi repetitum, hoc loco in Terentii esse commutatum. Cf. Scaliger ad Varron. de L. L. pag. 83. ed. Steph. Adde Spengel. in Fragmm. Caecilii pag. 11. Sed Varro lib. VI. pag. 227. Sp. *Iuventii* citat locum, ubi Scaliger pariter substituebat *Terentium*, quem eundem *Libonem* opinabatur. Quare videndum, ne apud Paullum et Festum potius legendum sit *Iuventius in Anagnorizomene.* De Iuventio Spengelius iubet conferre interpp. ad A. Gellium XVIII, 12. ubi locus ex Iuventii comoedia citatur.

Sum. Versus Ennii:

At te, non ut sum, summam servare decet rem.

Item:

Ad se se sum qui dederat in luminis oras.

Supple *advocat* vel aliud simile, et de Horatio sermo est, qui a lictoribus comprehensus patrem ad se vocat. Imo forsan nihil mutandum:

At se se sum qui dederat in luminis oras,

ut sensus sit: at qui Horatium genuerat ait iure sibi caesam filiam videri et sese in eam animadversurum fuisse, ni occupasset Horatius. Sane nimis audacter doctiss. Merula:

Accedit, sum qui dederat in luminis oras.

Dac.

Sollo. At sollus a Graeco ὅλος totus. *Dac.* *Suasa quoque.* Hunc Lucilii versum sic legit Douza:

Suasa quoque omnino redimit non solla dupondi.

Sed *dirimit* retinendum et hunc versum alteri, qui in Sicyonia legitur, sic continuandum censeo:

Et pedibus laeva Sicyonia demit honesta
Suasa quoque omnino dirimit non solla dupondi.

Sequebatur nomen, ad quod adiectivum suasa pertinebat. De *suaso colore* vide infra *Suasum. Idem.* *Sollicuria, in omni re curiora.* Forsan: *Sollicurio, in omni re curiosus.* Scriptum fuerat *curios.*, unde facile factum *curiosa, curiora. Idem.* *Solliferreum.* Livius lib. XXIV. (XXXIV, 14.): *Ut omissis solliferreis phalaricisque gladios strinxerunt, tunc velut redintegrata est pugna. Idem.* Vide supra *Solitaurilia. Goth.* *Quod nos totum.* Vide *Solida sella. Idem.* *Suasa.* Vasa. *Idem.* *Solla.* Sollo. *Idem.* *Solemnia.* Vide *Solemnia. Idem.* *Livius.* Lucillius. *Idem.*

Solla. Lege *solia* etc. *ideoque soliar sternere dicuntur* etc. Item: *et soliaria vocantur Babylonica.* Varro Cosmotorine περὶ φθορᾶς κόσμου. *Phrygio qui polvinar poterat pingere soliar levigabat.* Glossae: *Soliar*, δίφραξ. *Scal.* Soliar autem sternere dicebantur, qui sellisternium habebant, quod alio nomine *lectisternium* dicebatur, quod Diis epulaturis lecti et sellae sternerentur. Valer. Max. lib. II. cap. 1.: *Iovis epulo ipse in lectulum, Iuno et Minerva in sellas ad coenam invitabantur.* Vide *Epolonos.* Babylonia soliaria a Babylone, quae diversos colores picturae intexere docuit Plinius lib. VIII. cap. 48.: *Babylonica peristromata* dixit Plaut. in Stich. (II, 3, 53.). *Dac.* *Alvei quoque levandi causa.* Lege: *Solia dicuntur.* Gloss.: *Solium* ἐμβάτη. Nam ἐμβάτη alveus, in quem descendunt lavaturi. Ἔμβασιν vocat Dioscor. *Idem.*

Sollistimum. Scribendum per unicum l *solistimum.* Nam a *solo*, id est *terra.* *Cum offa iam ex ore pulli deciderat, tum auspicanti tripudium solistimum nuntiabatur.* Cic. (de Divin. II, 34.). Idem et *Sonivium*, dictum a sono, quem edebat cum caderet, vel offa, vel arbor, vel saxum, vel aliud quid. Servius Danielis in illud: *tremere omnia visa repente* (Aen. III, 90.): *Hoc augurium*, inquit, *iuxta auguralem disciplinam dictum est, quod appellatur tripudium sonivium, ad quod pertinet, si arbor sponte radicibus cadat, si terra tremat, quod hic Aeneae factum ostendit, antequam voce divina responsa perciperet.* Infra pro: *Quae nec prae vitio humanive caedanturve*, legendum: *quae nec prae vitio humanave vi caedanturve* etc. Nam id est, quod ait Servius supra: *si arbor sponte radicibus cadat.* Vide infra *Sonivio. Dac.* *Humani.* Humanae vi vel humi cadant. *Goth.*

Solum. Non terra tantum, sed mare, aer, solum dicitur. Servius ad illud V. Aen. (199.): *Subtrahiturque solum. Solum*, inquit, *unicuique rei quod subiacet, unde est solum navis, mare et aer avium.* In priori versu Ennii *Sola regni*, sola non tam terras videtur significare, quam *solia. Dac. Aliubi.* Alibi. *Goth. Solum*, terram, a *saliendo* recte derivare videtur Doederlin. Syn. et Etym. L. L. tom. I. pag. 175. seq. Demutatio vocalium est eadem, quae in *salvus*, *servus*, *solvere* obtinet; significationis vero communitatem ostendit Graecorum χῶρος et χορός.

Solea. A solo, id est planta pedis. Neque audiendus Salmasius, qui a Graeco ὑλίας *pellis* soleas deducit. Infra pro *materia robusta* legendum, ut in vet. cod. *materia robustea* vel *roborea. Dac. Paries craticius.* Vide l. cum duobus 52. §. ubi Mela scribit, si duo vicini semipedes inter se contulerunt, ut ibi craticium parietem inter se aedificarentur 13. ff. pro socio, ubi quidam legunt *concraticium.* Dixi ad illam legem. Vide supra *Intergerinus. Goth. Soleam* a *saliendo* recte deducit Doederlin. Syn. et Etym. L. L. tom. I. p. 177. not.

Solox. Glossarium: *Solox*, ἱερὸν καὶ παχύς; lege: ἔριον παχύ. Tertullianus in scholastica oratione de Pallio (c. 4.): *Endromidis solocem aliqua multitia synthesi exstruxit. Scal.* Proprie pecus intonsum, quod pascitur et non tectum, a solus, totus, quod sit cum tota lana. Lucil.:

Pascali pecore ac montano, hirto atque soloce.

Pascale pecus, quod passim pascitur, ut pascales Gallinae. *Montanum*, *hirtum* ac *solox* pro squalido, quale solet esse pecus, quod in montibus pascitur non tectum. Inde factum, ut solox lana dicatur crassa, non carminata. Gloss.: *Solox* ἐρίον παχύ. Inde Symmachus lib. I. Ep. 1.: *Quare elaboratam soloci filo accipe cantilenam. Dac. Titinius in Barathro.* Titinii Barathrum citat Fl. Sosipater (aliquoties, veluti pag. 181. 183. 185. 212.; scribendum tamen ubique esse *Barbato*, vidit Mercer. ad Non. pag. 3.). Nonius etiam non semel. *Idem. Hirco.* Atque hirco vel hircoque. *Goth.* Distinguendum esse: *Solox lana*, *crassa* cet. viderunt Doederlinus et Bothius. Ceterum cf. Voss. Etym. v. *Solox.* De etymo differunt sententiae virorum doctt. Cf. Doederlin. Syn. et Etym. L. L. tom I. pag. 178. Mihi nulla illarum satisfecit. Nam si loca, ubi adiectivum hoc reperitur, componimus, non tam soliditatem et crassitudinem, quam potius vilitatem quandam et rudiorem habitum significare voluisse scriptores intelliguntur. Id quod manifesto docet locus Symmachi supra excitatus: *Quare elaboratam soloci filo accipe cantilenam* i. e. rudiori, vulgariori. Quare rectissime Festus: *Solox pecus, quod passim pascitur, non tectum.* Lana *solox* est *rudior*, *vilior*, grobe Wolle; pecus *solox*, gemeine, unveredelte Schafe, oves viles ac vulgares, quae propter lanam viliorem, quam ferunt, non teguntur. Cf. interpp. ad Horat. Od. II, 6, 10. Ibi qui excitatur Varro de R. R. II, 2. sic exhibet: *Similiter faciendum in ovibus pellitis, quae propter lanae bonitatem, ut sunt Tarentinae et Atticae, pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quo minus vel infici recte possit, vel lavari ac parari.* Falso ergo legitur apud Paullum *pecus contectum*, falliturque Doederlinus l. c., ubi in nota marginali sic scribit: *Lana contectum* d. h. dicht mit Wolle bedeckt. *Im Festus selbst ist die Stelle gewiss corrupt: Solox, lana crassa et pecus quod passim pascitur non tectum. Die Worte quod passim pascitur beziehen sich, freilich ungeschickt genug, auf den folgenden Lucilischen Vers: Pascali pecore.* Minime vero. *Pecus quod passim pascitur* optimam continet pecoris *solocis* interpretationem, quoniam, ut est apud Plinium H. N. VIII, 72. oves illae pellitae non passim et ubique, sed *in liberos maxime campos et omni surculo ruboque vacantes* pastum agebantur, ad lanam efficiendam ac *ne lana carperetur et tegumen*, quod ipsum pretiosum erat, *laederetur.* Qua de caussa in versu illo Lucillii *solox* pecus hirtum quoque dicitur ac *montanum*, quippe quod non in campis ac pratis fecundis, sed passim in montanis quoque pascuis inveniretur. Quae omnia si vera sunt, manifestum est, *pecus solox* opponi Graeco pecori, quare nemo erit, qui dubitet, voc. *solox* a verbo *solere* esse derivandum. Ut enim *celox* et *celer* a *cellere*, *velox* et *veles*, item *velatus* (cf. quae notavimus supra ad v. *Adscripticii*) a *velare* i. e. volare, unde etiam *volox*, quae descendunt a Sanscrito *çval*, unde duae radices progerminatae *cel-* et *vel-* i. e. *vol-*, Graecorumque κέλλειν, κέλης; ita *solox* a *solere* procusum, unde certum est, *solox* significare *solitum*, *vulgare*, *vile.* Contra *solidus* haud dubie a *solo* i. e. humo, fundamento deductum est.

Sos. Dia Diarum, δῖα θεάων. Lege alterum versum ita:

Circum sos quae sunt magnae gentes opulentae.

Et:

Dum censent terrere minis, hortantur ei sos.

Et:

Contendunt Graios: Graecos memorare solent sos.

Scal. Contendunt Graios. Vide post *Regium. Dac. Interdum pro suos.* Ennius lib. VII.:

Poeni sunt soliti sos sacrificare puellos.

Cornutus in Sat. I. Persii: *Sis pro suis apud antiquos ponebatur et sos pro suos, sas pro suas, detracta u litera.* Vide *Sas. Idem.* Ex hoc Festi loco vehementer est probabile, ubicunque legitur apud Ennium *sos*, *sas* pro *suos*, *suas*, scribendum esse *suos*, *suas*, sed ut una syllaba pronunciandum. Contra ubi *sos* et *sas* pro eo invenitur, quod est *eos*, *eas*, sic scribendum esse, uti nunc legitur. Etenim pronomen tertiae personae *si*, quod alibi vindicavi, quodque postmodo factum reciprocum, ad secundae quoque declinationis normam flexum esse, ostendit genitivus singularis *sui*, pro quo in usu etiam fuisse videtur *sis*, ut pro *mei mis*, pro *tui tis*. Totum igitur declinationis exemplum ad hanc rationem antiquitus sese habuisse videtur. Nom. *si*; gen. *sui*, *sis*; dat. *sibi*; acc. *se*, *sum*, *sam*; ablat. *sed.* In numero autem plurali nom. *si*, *ses*; gen. *sium*, *suum*; dat. *sibi*, *sis*; acc. *se*, *sos*, *sas*; abl. *sed.* De singulis formis dicam alibi. Ceterum locum ex Ennii libro VII. sic legendum suaserim:

Dum censent terrere minis, hortantur ibi sos;

quod *ivi* scriptum quum esset, errorem progenuit.

Sultis. Locum Plauti ex Frivolaria cum alio eiusdem Fabulae, qui est apud Varron. L. L. VII. pag. 341. Sp. sic conciliavit Scaliger ad Varr. l. c. pag. 130. ed. St.:

— — — *Sequimini*
Me hac sultis legiones omnes Lavernae ubi rorarii
Estis? En sunt. Ubi sunt accensi? Ecce. — —

Sed nulla iusta caussa esse videtur, cur haec cohaesisse statuamus. Locus ex Rudente est III, 5, 40.

Solatum. Solatos appellat Plin. lib. XXIX. cap. 6. hoc morbo laborantes. A sole fortasse infesto ductum est nomen. *Ant. Aug.* Morbum puto, quem quis ex nimia apricatione contraxit. Unde, qui hoc morbo laborant, *solati* Plinio dicti sunt lib. XXIX. cap. 6. Quae infra ex Afranio laudabantur non potuimus assequi. Optime ait, arquato morbo, qui et regius vocatur, nomen esse ab aurigine. *Aurigo* enim sive potius aurago morbus regius ab auri colore, quem bilis toto corpore diffusa repraesentat, ut *arquatus* a colore arcus coelestis. Inde Isidorus in Gloss.; *Auraginosus*, *arcuatus.* Vide Nonium in *Arquatus* (p. 35. Merc.). *Dac.*

Solipunga. Plinius lib. XXIX. cap. 4.: *Est et formicarum genus venenatum, non fere in Italia, solipugas Cicero appellat, Salpugas Baetica.* Lucan. lib. IX, (837.): *Quis calcare tuas metuat Solpunga latebras.* Alii *Salpunga*, alii *Solpuga* legunt. *Ant. Aug.* Glossarium: *Solipaga* ἡλιοκεντρίς, μυίας εἶδος. *Scal.* Solipunga sive solipuga est ὁλοκεντρίς, quod tota pungat et ipsa nihil aliud sit, quam aculeus. Sic *soliferreum* est, quod est totum ferreum etc. Male qui solipugam dictam putant, quod in sole pungat. Festi tamen interpretationem iuvat Gloss. ubi *solipuga* ἡλιοκεντρίς, μυίας εἶδος. In leguminibus inveniri ait Plin. et formicarum, non muscarum genus vocat. Solinus araneorum formam habere dicit. Pro *maleficae* al. *veneficae*, et favere videntur Gloss., ubi *sphalangion*, *musca venenata.* Nam *sphalangium* nil aliud est, quam *solipunga.* Tamen in reliquiis Festi *maleficae. Dac. Solipuga* al. *salpuga* vel *salpunga*, *solpuga*, *solpugna*, *solipugia*, *solipugna*, *solipaga.* Adde Luc. IX. *Goth.*

Sospes. Sospes salvus . . . . . . omnes fere aufugerunt sospites. Afranius in Epistola: Di te sospitem servent tuis. Pacuvius in Teucro: Maxime Teucre . . . . nunquam. (Recte Virgilii versum in his quaesivit F. Ursinus.). *Ennius in . . . . . parentem et patriam Di servate sospitem. Attius in . . . . si rite ad patriam salvus et sospes pervenisset. Ennius. Vid. . . . . Scal.* Quae desunt in fine male post Epitomen Pauli de verbo *sospitare* reiecta sunt. Quare certum est ea huc educi debere et sic cum superioribus coniungi. *Ennius videtur servatorem significare, cum dixit, quo sospite liber. Ceterum sospitare Verrius ait esse bona spe afficere, aut bonam spem non fallere.* Haec Fest. Supra in verbis Ennii et Attii nihil deesse videtur praeter nomen fabulae. *Sospes* autem pro servatore. Vide *Sispes. Dac.* Glossis: *Sospes* σῶος, hinc *sospitare* infra. *Goth. Parentem et patriae.* Hic titulus tribuitur Caesari in denariis argenteis. *Idem. Ad patriam sospes* sumptum ex Homero: εὖ δ' οἴκαδ' ἱκέσθαι. *Idem.* Vide notam F. Ursini ad h. l.

Sospitare. Sospitare pro bona spe afficere, quod hic dicitur, ego reperi in versiculo Lucilliano ex lib. XXVIII.:

Sospitat, impertit salutem plurimam et plenissimam.

Scal. Haec ante *Spara* proxime collocanda sunt. Fallitur autem Verrius, qui interpretatur, *bona spe afficere,*

vel, etc. quasi esset a σῶς, et *spes*, quod ridiculum. Sospitare est a sospes et significat servare, salvare. Catull. in carmine seculari (XXXIV, 23. seq.):

Ancique, ut solita es, bona
Sospites ope gentem.

Dac. Adde Nonium (pag. 176. Merc.) in *Sospitent*. *Goth.* Virgilii locus est Aen. VIII, 470.

Succrotilla. Difficile est reperire, quid Festus voluerit. Agnoscitur tamen versus Plauti:

Cum extortis talis, cum todillis crusculis.

Vide *Todi*. *Ant. Aug.* *Succrotilla vox tenuis dicebatur et alta. Titinnius in* . . . .:

Feminina fabulare succrotilla vocula.

Afranius in Epistula: . . . . *succrotilla voce serio. Plautus in describendis mulierum vitiis in Syro:*

Cum extortis talis, cum todellis crusculis.

Cetera non potui. *Scal.* Cur Plauti versum hic adducat Festus, nescio, nisi si scripserit *cum succrotilis crusculis*. Vide quae in *Crocotilum* dicta sunt. Versus Titinnii:

Feminea fabella, succrotila vocula.

Vel:

Femina fabulare succrotila vocula.

Et cum hoc Titinii versu componendum alterum puto, qui legitur in *Vibrissare:*

Foemina fabulare succrotila vocula.
Si erit tibi cantandum facito usque exvibrisses.

Dac. Varro lib. VI. de L. L. (cf. Scal. ad. Varron. de L. L. Coniect. pag. 134. ed. St.). *Goth.* Cf. Krehl. ad Priscian. III, 5. pag. 125. tom. I. qui rem confecisse videtur de loco Plauti, scribendum iubens: *cum todinis crusculis.* Prava lectio inveterata et orta videtur ex non intellecta scriptura vocabuli *todinis*, quod facile corrumpi potuit in *todellis crotilis* cet.

Sucula. *Sucula* est machinae genus, teretis materiae et foratae ac crassae, tanquam uber scrofae. Reliqua deplorata sunt, quae de Hyadibus tractat. Glossarium: *Suculae*, ὑάδες καὶ δοκίδες. *Scal.* Pro *ruintque* optime Ursinus *quinque*. *Loquenti* autem antiqua consuetudine ut supra *set* pro *sed* etc. De sucula machina haec Budaeus: *Sucula*, inquit, *machina est tractatorii generis, constat autem tereti ligno duobus aut pluribus vectibus traiecto, utrinque aequa extantibus longitudine, haec dum versatur, funis qui ductarius dicitur, circa eam obvolvitur.* Innuit autem Festus suculam ob similitudinem suculae, id est scrofae dictam, quia ut scrofae uber porci circumstant, ita suculam porculi. Nam porculus uncus dicitur in media sucula, qui funem tenet, eoque convolvitur, dum sucula versatur. De hyadibus quod imperite a Latinis suculae dictae sint, quasi essent a suibus, Cicero lib. II. de Nat. Deor. (c. 83.): *Tauri caput stellis conspersum est frequentibus. Has Graeci stellas ὑάδας vocitare suerunt a pluendo, ὕειν enim est pluere; nostri imperite suculas, quasi a suibus essent, non ab imbribus nominatae.* Idem Plin. lib. XVIII. cap. 26. et apud Gellium Tullius Tiro lib. XIII. cap. 9. *Dac.* De Succulis loqui Festum non dubito, quas Graeci hyadas appellant, licet quaedam mendosa sint in his dimidiatis verbis. Cicero libro II. de nat. deor. (c. 83.). Vide Gell. lib. XIII. cap. 9. *Ant. Aug.* Vide Virgil. I. Georg. (v. 138.). Glossis: *Succulae*, ὑάδες. *Goth.*

Succingulum. Plaut. in Menaech.: *Ab Hippolyta succingulum haud Hercules aeque magno unquam abstulit periculo. Ant. Aug.* In editis Plauti libris:

— *ab Hippolyta succingulum*
Hercules haud aeque magno unquam abstulit periculo.

Locus est in Menaech. Act. I. sc. 3, (17.). *Dac.*

Sucerda. In principio Lucilium videor agnoscere. Suppleo: *Succerda est stercus suillum, ut cum dixit Lucilius fimo atque sucerdis.* Vel: *fimoque sucerdis. Titinnius* etc. Integer versus Lucilii est lib. XXX. Sat.:

Hic in stercore humi fabulisque fimo atque sucerdis.

Vide Nonium (pag. 175. Merc.) in *Sucerda*. Infra fallitur Festus, qui putat *sucerdam* alio nomine dici *opicerdam*. Nam *opicerda* est stercus ovillum ut *sucerda* suillum. Gloss.: *Sucerda* χοίρεια κόπρος. Vide *Muscerda*. Quae sequuntur non assequor, neque unde petita sunt. Hunc tantum fuisse sensum puto: *homo opicerda omnium hominum, quos sol in opicerdis aspicit*, ita ut homo hominum opicerda dicatur eodem modo, quo nos hominem κόπρον τοῦ λαοῦ, stercus humani generis, la balieure du peuple. *Dac.*

Suburanam tribum. (Ad p. 243.) Sed ego Verrium demiror, qui non attendit, Suburanam vel

Succusanam tribum a Subura vel Succusa regione merito nomen habuisse, at regionem a pago. Suburam autem imam appellat, quod sub urbe antiqua. Vide *Suburam*. *Dac.*

Sciscito. Lego: *Sciscito, sententiam dicito*, ex ipsomet Festo in *Nequis scivit. Nam sciscito*, inquit, *significat sententiam dicito, suffragium ferto. Dac.*

Succidanea. Vide *Praecidanea* et Gell. lib. IV. cap. 7. *Dac.* Adde Nonium in *Succidia* (p. 170. Merc.). *Goth. Succidendo.* Succedendo. *Idem.*

Suggillatum. Inepta etymologia, ac propterea falsa. *Cinnus* est cilium aut palpebra, *ὑποκοριστικόν Cillus.* Inde *subcillum* et *subcillare*, quod postea *subgillum* et *subgillare ὑπωπιάζειν. C* in *g:* Subicitare, Inicere: Subigitare, Inigere. Praeterea falsum est Suggillationes pertinere ad collum, nisi mavis legere *sub oculo*, sed tunc quid Graece substituam, non video. Si *κυλλόν*, nihil ago. Si *γύαλον*, nugas egero. *Γύαλα* quidem Graeci *τὰ κοιλώματα*. Sed quantum video, Verrius *sugillare* putat dictum a *gula*, quae dicta sit a Graeco, qui *γύαλον* partem sub collo vocant. Hae sunt nugae Grammaticorum. *Scal.* Certum est legi debere *sub oculo*. Nam *κοῖλον* sive *κῦλον* palpebra oculi inferior, unde *κυλοιδιᾷν* dicuntur, qui oculos habent tumentes. Sane hoc etymon probat Camerarius in appendice problematum, sed melius Scaliger. Proprie autem *sugillare* est ita percutere, ut oculi livescant. Metaphorice vero famam et existimationem laedere, Livio et aliis. *Dac.*

Sycophantas. Plura de hac re nugantur Graeci, quae natio nihil paene aliud egisse videtur, quam ut reperiret, quomodo in otio negotiosa esse posset. Caeterum potes advertere, quam dignum sit Paulo mutilatore illud: *Capite truncaretur*, quod Festus dixerat Capital esset, et in Graeco decreto sine dubio fuerat *θάνατος τίμημα ἔστω*. *Scal.* Aliter paulo Scholiastes Aristophanis, qui ait Sycophantas dictos, quod eos indicarent, qui ficus ex Attica deportarent, a *σῦκον* ficus et *φαίνω* indico, accuso. Alia multa super hac re nugantur Graeci, quae non est hic dicendi locus. Vide *Holophanta*. *Dac. Lege facta.* Lege: *Legem factam*, vel: *lege sanctum, ut qui id fecisset, capital esset ei. Idem. Quosdam.* Quondam. *Capite.* Capital. *Goth.*

Sulci appellantur. Sulcus vestigium aratri, Graecis *ὁλκός*. Apollon. III. Argon. (141.). *Dac. Vel urbis condendae.* Nam apud veteres spatium futurae urbis aratro designabatur. Virgil. I. Aen. (425.):

Pars aptare locum tecto et concludere sulco.

Idem. Vel fossura rectis lateribus. Virgil. II. Georg. (24.):

Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum
Deposuit sulcis.

Idem. Fulmen quoque. Unde et *trisulcum*, quod per tres tractus sive sulcos manet. Nam id proprie sulcus dicitur. Apollon. III. Argon. (v. 141.):

Ἀστὴρ ὥς, φλεγέθοντα δι' ἠέρος ὁλκὸν ἵησι.

Quare optime Nonius (pag. 448. Merc.): *Sulcus*, inquit, *omne quicquid in longitudine aculeatum est. Dac. Quia illi dicunt ὁλκός.* Ita Latini literam *S* addunt Graecis nonnullis. Vide infra *Suppum. Goth. Victum.* Dictum. *Idem.*

Suasum. Versus Plauti est in Truculento (II, 2, 16.), in quo legitur *insuaso*. Vide *Insuasum. Ant. Aug.* Quae *ἐπιτεταμένως* colorata sunt et saturata, Graeci *πεπεισμένα* dicunt, Latini *suasa* et *insuasa*, quae penitus *καὶ εἰς βάθος* imbiberunt colorem. Epigramma vetus: — *σχοῖνος βάμματι πειθόμενος*. Et Strab. *πεπεισμένως ἐπικεκαῦσθαι τὴν χροάν*. Eleganter dicit penitus adustum esse et profunde coloratum sole. Latini *insuasum* dicunt. *Colorem infumatum* vulgo appellamus, qui luteo similis est, sed obscuro. Est enim *μήλινον χρῶμα τὸ βαθυνόμενον μέλανι*. Glossae: *Insuasum εἶδος δοκαρίου κεκαπνισμένου*. Graeci *χρῶμα κεκαπνισμένον* similiter vocant, qualis est color in tignis ac trabibus diutino fumo infectis. Genus erat Iaspidis, qui *καπνίας* dicebatur a fumido colore. Dioscorides (lib. V, 160.): *Ὁ δὲ ἀερίζων, ὁ δὲ καπνίας ὡσπερεὶ κεκαπνισμένος*. Cavesis autem putes *suasum* et *insuasum* proprie dici *τὸν κάπνιον* colorem, sed insuasus vel suasus color *ὁ πεπεισμένως κεκαπνισμένος*. Quod de omnibus coloribus intensioribus dici queat. Ut optime infra Festus. Quia vero tignum, quod diutino fumo infectum est, vel ea, quae ex stillicidio fumoso infecta sunt, colorem eum penitus imbiberunt, eoque prorsus imbuta ac veluti insuasa valide retinent, ideo *insuasum* et *suasum κατ' ἐξοχήν* de hoc fumido colore usurpatum est, quod de omnibus dici potest, ut Graeci *πείθεσθαι* et *πεπεισμένον*. Salmas. in Solin. Infra pro *persuadetur* Schedae *persuadentur* aperte pro *persuadeatur*. *Dac. Fumose.* Vide Non. cap. 16. in *Impluviatus color* (pag. 548. Merc.). *Goth.*

Saltum. (Ad p. 244.) Lege: *Non peremit nomen saltuis; ἀρχαϊκῶς.* Sunt enim verba Aelii Galli. *Scal. Quos agros non colebant propter sylvas, aut id genus, ubi pecus possit pasci et possidebant, ab usu*

suo saltus nominarunt. Haec etiam Graeci τὰ ἄλσεα καὶ νομάς, nostri nemora. Varro lib. IV. de L. L. (lib. V. pag. 38. Sp.). Saltus locus pascuus et sylvosus καὶ ἀνήροτος. Tamen si qua particula in eo aretur, non ideo saltus, ut nec fundus, qui ager cultus est, fundi nomen amittit, si in quodam sui parte sylvas habeat. *Dac.* Adde l. pen. §. 1. ff. si servit. vind. l. 25. ff. de pignorat. l. 52. ff. de act. empti. l. 8. ff. de instructo. Inde saltus pascuus l. 19. §. 1. ff. locati. saltusque pastionesque. l. 8. ff. de instructo. Ex his per greges et pastiones fructus percipiebantur l. 31. ff. de usufr. l. 9. ff. de instructo. Quin ex venatione arg. l. 62. ff. de usufructu. Horum alii aestivi, alii hiberni l. 67. ff. de legat. 3. l. 3. §. 11. l. 44. in f. ff. de adq. poss. l. 1. §. aestiva ff. de aliqua quotid. Horum custodes saltuarii l. 60. in c. ff. de legat. 3. l. 8. in f. l. 12. §. 4. ff. de instructo. His adscripti saltuenses. l. 1. Cod. de fugitivis colonis lib. XI. l. 13. Cod. qui milit. lib. XII. Hinc saltuenses fundi. l. 13. Cod. de fund. patrimon. alib. lib. XI. *Goth.* *Saluti.* Alii salutis. Legendum saltuis vel salti, vel saltui. Vide Nonium (pag. 485. Merc.) in *Salti. Idem. Saltus* vocabulum cum Varrone l. c. Doederlinus derivat a saliendo, ut Graecorum ἄλσος ab ἅλλεσθαι descendere vult idem. Vide Doederl. Syn. et Etym. Latt. tom. II. pag. 92. tom. I. pag. 176. Res non est probabilis. Nam utut *nemus* proprie locum pascuum significet, a νέμω, pasco, de quo dubitari licet, *saltus* non potest locum gregibus pascendis aptum significare, quia, si a saliendo descenderet, non gregibus solum, verum etiam hominibus ac feris ad saliendum destinatum locum denotaret. Non est dubium, quin *saltus* sit nomen primitivum. Graeco ἄλτις, quae nativa est forma, pro qua ἄλσος invaluit, respondet Latinum *saltus*, Germanica *halde*, *haide*, plane ut Graeco ἅλς respondet Latinum *sal*, Germanicum *hall*, nomen locorum aliquot in Germania, ubi sunt salinae. Recentior autem consuetudo ex Graeco ἅλς, ex Latino *sal* fecit *salz*, plane ut ex Graeco ὕλη, Latino *silva*, factum est *holz*, servata tamen Graeca aspiratione.

Superescit. Verba Attii mendosa sunt. *Ant. Aug.* Vide *Escit. Dac. Dum quidem.* Hieronymus Columna hunc versum alteri connectit, qui legitur Annal. lib. VI.:

— *Decretum est fossari corpora telis*
Dum quidem unus homo Romae toga superescit.

Hoc est, dum Romanus supererit. Nam togati Romani, ut pueris notum. Male vero Merula:

Dum quidem unus homo Roma tota superescit.

Idem. Quin hinc. Forsan:

Quin huic si superescit Spartum atque Amyclas trado.

Idem. Sed per se. Horat. lib. II. Sat. 8, (23):

Nomentanus erat super ipsum Porcius infra.

Idem. In Phasmate. Quae nunc Latino nomine *Mostellaria* (III, 2, 39. seq.). Iam supra. Supple in verbis Plauti: *Ehem vix tandem* etc. Verba sunt Tranionis servi ad Simonem senem:

— *Quid? Ehem vix tandem*
Percepi super his rebus nostris loqui te.

Dac. Romae. Romanis. *Goth. Hinc.* Si. *Idem.* In Ennii versu *Romae toti* legendum alii censuerunt. Ego nihil mutandum puto. *Dum quidem unus homo Romanu' toga superescit.* In *quidem* ultima non eliditur ut saepe apud Ennium. Accii versum sic puto emendandum esse: *Quin hic si superescit, Spartam atque Amyclas tradam ei;* ut ultima in v. *Spartam* non elidatur. Locus Plauti ex Milite legitur IV, 5, 13. Afranii versum sic scripsit Bothius: *Alius de rebus et qua coepisti super;* id quod ego non assequor. Fortasse voluit: *Aliis de rebus, et qua coepisti super*, h. e. *quam super qua coepisti.*

Supercilium. (Ad p. 244.) Vide *Cilium. Dac.*

Sub iugum mitti. Vide *Iugum.* Liv. lib. III. sect. 28. De modo mittendi vide eundem lib. IX. sect. 5. Inde factum verbum *subiugare* pro debellare, devincere. *Dac. Ipsi eam.* Specie iam vel speciem eam. *Goth.*

Subices. Gellius lib. IV. cap. 17. versus Ennii refert. *Ergo deum sublimes subices, humidus. Unde oritur imber sonitu saevo et strepitu.* Nonius vero (pag. 168. Merc.): *Per ego deum sublimas subices humidas. Unde oritur imber.* Faernus noster Nonii scripturam probat et verbum *nubes* Festi esse arbitratur. *Ant. Aug.* Subices Ennius in Achille pro subiectis posuit, cum dixit nubes:

Per ego deum sublimes subices humidas,
Unde oritur imber sonitu saevo et spiritu.

Scal. Idem ad Manilium sic dictas ait, quod subeant coelestia, quomodo Graeci vocant μετέωρα, nam *subere* est *ascendere.* Praeivit forsan Nonius: *Sibicis*, inquit, *nove positum, non a subiciendo, sed altitudine* etc. Sed

de Nonio alias favente Deo. Interim Festum sequor, *subicesque* interpretor *subiectas*, *nubes Deum subices*, quippe quae Diis subiiciantur. Nam ut ab *obicio obex*, sic a *subicio subex*. *Dac.*

Superstites. Cicero lib. II. de Nat. Deor. (c. 28.): *Qui totos dies precabantur et immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent, superstitiosi sunt appellati.* Haec vulgaris interpretatio. Illa prior reperitur in formulis, quas irridet Cicero in oratione pro L. Murena (c. 12.): *Utrisque superstitibus praesentibus istam viam dico.* Quo loco vereor, ne pro *utrisque*, *virisque* scribendum sit. *Ant. Aug.* *SEI. QUEI. IN. IURE. MANUM. CONSERUNT. UTREIQUE. SUPERSTITIBUS. PRAESENTIBUS. VINDICIAS. SUMUNTO.* et Praetoris verba: *UTREISQUE. SUPERSTITIBUS. PRAESENTIBUS. HANC. VIAM. DEICO.* In quibus verbis *utreique* et *utreisque* semper intellige utrumque reum. Quare male quidam putant legendum *vireisque superstitibus.* Idem enim ac si diceret: Utrique reo praesentibus testibus hanc viam dico. *Scal.* De vindiciis suo loco. *Dac.* *Superstites etiam.* Deest tantum nomen poetae nescio cuius. Gloss.: *Superstes* ἔφεδρος, περιών. *Superstites* περιλελειμμένοι. *Idem.* Vide Nonium (pag. 431. Merc.) in *Superstitionis. Goth.* *Vindic.* Dixi ad XII. Tab. *Idem.* Vide Servium lib. III. Aen. (pag. 295 b. ed. Dan.). *Idem.*

Supercilia. Varro lib. IV. de L. L. (lib. V. pag. 75. ed. Sp.) eadem scribit, sed Plin. lib. XVI. cap. 44. a *luco Lucinam* dictam esse existimat. Fuisse autem lucum eo loci, Varro eodem libro quarto affirmat. *Ant. Aug.* Idem Varro lib. IV. (V. pag. 75. Sp.): *Facta igitur a iuvando et luce Iuno Lucina, a quo parientes eam invocant. Luna enim nascentium dux, quod menses huius ducat. Hoc vidisse antiquos apparet, quod mulieres potissimum supercilia sua attribuerunt ei Deae. Dac.* *Fruimur.* Fruuntur. *Goth.*

Suppernati. Praeter Pauli Epitomen referebat Festus Catulli versum ad Coloniam, ut Politianus olim animadvertit. Sed in duobus verbis, ut arbitror, aliter scripsit Festus atque hodie librarii edere soliti sunt (Cat. XVII, 19.): *In fossa Ligari iacet suppernata securi.* Politianus *expernata* maluit, quod Marullus irrisit: alii *separata* scripserunt. Pro *Ligari* autem *Liguri* et *Ligeris* alii immutarunt. Nos quod opinamur Festum scripsisse tradere contenti sumus. Contentiones Grammaticis relinquimus. Est etiam *adamas supernas* scriptum in Augusti ad Maecenatem epistula apud Macrob. lib. II. (c. 4.) Saturn. *Ant. Aug.* Catullus (l. c.): — *velut alnus In fossa Liguri iacet suppernata securi.* Cum id elegantissime ab elegantissimo poeta dictum sit, miror quare superstitiose adeo reiecerunt, ut non ausi sint vulgatam lectionem ineptissimam mutare: — *separata securi.* An, obsecro vos, hoc Latine est loqui? Saltem si de barbarismo non suspicabantur, tanti debebat apud eos esse auctoritas Festi, ut, quod ipse in libros suos retulisset, id melius putarent, quam quod in depravatis codicibus nostris habetur. Versum Ennii: *His pernas succidit iniqua superbia Poeni*, interpretatur Livius de clade Cannensi loquens, cum ait quosdam iacentes vivos succisis feminibus poplitibusque inventos fuisse. *Scal.* Suppernare est ἐκνευρίζειν, Gallice *couper les jarrets.* In versu Ennii *is* pro *his*, ut supra saepe. De clade Cannensi loquitur, de qua Livius lib. XXII. sect. 51.: *Quosdam et iacentes vivos succisis feminibus poplitibusque invenerunt. Dac.* *Et Catullus.* Versus Catulli:

— — *et velut alnus*
In fossa Liguri iacet suppernata securi.

In antiquis Catulli editionibus *separata* scriptum primus Politianus *expernata* conatus est in Miscellaneis cap. 73. *Idem.*

Suppremum. Tria significare hoc nomen Festus exemplis docuerat, quae a Paulo omissa sunt. *Summum*, ut cum Plautus ait: *Me suppremum habuisti semper.* *Extremum*, cum lex duodecim tabularum: *Solis*, inquit, *occasus suppremu tempestas esto.* Vid. Varro lib. V. de Ling. Lat. (VI. pag. 187. ed. Sp.) Gell. lib. XVII. c. 2. et Censorin. de die natali (c. 24.). Item Plin. lib. VII. c. 60. Tertiae significationis exemplum est *suprema multa*, id est maxima, de qua Sex. Pompeius saepius scribit. *Ant. Aug.* *Suppremum modo significat summum, modo extremum modo maximum Summum: ut . . . . . Pater suppreme, belli et armorum potens. Plautus . . . . . Me suppremum habuisti semper in omnibus rebus tuis. Alias extremum significat, ut in legibus XII. Solis occasus supprema tempestas esto* etc. Deinde citabat exemplum scriptoris cuiusdam, qui dixerat, *ab illo sepeliri die suppremo.* Item heroicum versum: *Et quasi suppremo lugentes tempora voltu.* Item Catonem, qui dixit *suppremam advocationem.* In fine: *Alias pro maximo: cum duas oves et triginta boves suppremam multam dicerent: hoc est maximam. Scal.* Supremum modo summum, ut *supreme Iupiter* Terent. (Adelph. II, 1, 42.), modo *ultimum.* In XII. Tabulis: *Si ambo praesentes sol occasus suprema tempestas esto* i. e. ὥρα ἐσχάτη. Modo *maximum*, ut suprema multa. Sed haec significatio nullo modo diversa est a prima illa, qua supremum summum notat. Supra ab incerto poeta *armorum potens* Mavors dicitur, quomodo ab

Horatio *Cypri potens* Venus. Plauti versus videtur esse ex Pseudol. Act. I. sc. 1, (14.). Sed qui in libris editis non leviter immutatus. Sic enim legitur:

— Nam tu me antidhac
Supremum habuisti comitem consiliis tuis.

Sequebatur pentameter incerti poetae:

— — Suppremo crimine necte tuo.

Item versus heroicus:

Et quasi suppremo lugentes tempora voltu.

Dac.

Subsidium. (Ad p. 245.) Verba Festi ad subsidium pertinent, id vero maxime a triariis, qui subsidere solebant, dum principes et hastati pugnarent, dictum est. *Plautus in . . . Agite nunc subsidite omnes quasi solent triarii.* Liv. lib. VIII. (c. 8.): *Ad triarios cum ventum erat, qui ceteris essent subsidio; res in extremum periculum perducta esse dicebatur. Ant. Aug. Subsidium dicebatur, quando milites subsidebant in extrema acie, labentique aciei succurrebant. Quod genus militum constabat ex iis, qui emeruerant stipendia, et tamen retinebant locum in exercitu, quae erat tertia acies, quae dicebatur triariorum, ut Plautus in Frivolaria:*

Agite nunc subsidite omnes, quasi solent triarii.

Reliqua non potui. Versus ille Plauti manifesto coniungendus est cum illis ex eadem Frivolaria:

— — — sequimini hac
Sultis legiones omnes Lavernae. Ubi rorarii
*Estis? En sunt. Ubi sunt accensi? Ecce**
Agite nunc, subsidite omnes, quasi solent Triarii.

A subsidio *subsidiosum* audacter formavit Seneca Epistola 8.: *Clamo, vitate, quaecunque volgo placent, quae casus attribuit ad omne fortuitum bonum, subsidiosi, pavidique subsistite.* Ita inveni in libro N. Fabri, quem cum optimis codicibus scriptis contulit. *Scal.* A *subsidendo*, ut a *praesidendo praesidium.* Idem Varro lib. IV. de L. L. (lib. V. pag. 91.): *Hastati dicti, qui primi hastis pugnabant, Pilani, qui pilis, Principes, qui a principio gladiis et post commutata re militari minus illustres sumuntur. Pilani Triarii quoque dicti, quod in acie tertio ordine extremis subsidio deponebantur. Quod hi subsidebant, ab eo subsidium dictum, a quo Plautus: Agite nunc subsidite omnes, quasi solent Triarii. Auxilium appellatur ab auctu, cum accesserant, qui adiumento essent, alienigenae. Praesidium est dictum, quia extra castra praesidebant, in loco aliquo, quo tutior regio esset.* Sed falsum est, quod ait Varro hastatos dictos, quod hastis pugnarent, pilanos quod pilis. Nam ex veteribus satis constat hastatos pilis, hastis pilanos decertasse, ita ut utrique ab eo genere telorum appellati fuerint, quibus minime utebantur, quod in eorum gratiam dico, qui historiae Romanae assiduam operam navant. *Dac.* Vide *Praesidium. Goth.* De originatione *hastatorum* et *pilanorum* cf. Schwarz observv. ad Nieupoort. pag. 341.

Subsolaneae. (Ad p. 245.) Quid sit, quaeramus. *Scal.* Lego: *Subsolaneae, quae sub solo res appellantur.* Infra: *dicitur inde solidum; inde,* id est *a solo;* a solo enim *solidum*, ut supra in *solida sella.* Optime autem *solidum* imum, solum interpretatur. *Dac.*

Subsilles. Subsilles, quas alii Ipsulles vocant, lamellae necessariae sacrificiis, quae ad rem divinam dicuntur maxime conferre . . . . Vide *Ipsullices. Scal.*

Substillum. Tertullianus (de pall. c. 2.): *Aut imbres ruunt et si qua missilia cum imbribus, dehinc substillum et denuo sudum. Scal.* Substillum igitur vocatur ante pluviam tempus, cum guttatim stillae cadunt et post pluviam, dum adhuc uvidum est. Inde *substillum* et *substillatio*, *στραγγουρία*, morbus, cum urina stillatim cadit. Cato de R. R. cap. 56.: *Nunc de illis, quibus aegre lotium it, quibusque substillum est.* Glossae Cyrill.: *στραγγουρία culbitio, substillatio. Dac.*

Subscudes. Vide *Serilla. Ant. Aug. Subscudes appellantur cuneatae tabellae, quibus tabulae inter se configuntur, quia, quo eae immittuntur, succuditur. Pacuvius in Niptris. Scal.* Tabellae ligneae ad trabes aliave committenda. Gallice: *Queuës d'ironde.* Infra pro *succiditur* legendum *succuditur*, nam ita plane scripserat Festus, ut infra ex Schedis. Et absque iis ita olim Turneb. lib. XIV. cap. 1. Legendum puto, inquit, *succuditur.* Nam a *succudendo* mihi nomen videtur potius habere, quam a *succidendo.* Etsi enim locus, cui inseruntur, excavatur succiditurque inde aliquid, ut immittantur, cum tamen id fiat cudendo scalpris malleo percussis, et immittantur ictu mallei, non video cur non debeant potius a *succudendo*, quam a *succidendo*

deduci. Quodsi Festus a *succidendo* scripsit, ut et fortasse fecit, nae ab eo libentissime dissentio. *Dac. Pacuvius in.* Integrum Pacuvii locum sic adduxit Festus in *Serilla:*

Nec ulla subscus cohibet compagem alvei
Sed suta lino et sparteis serillibus.

Idem.

Sub corona. Vid. Gell. lib. VII. *Ant. Aug.* Versus Plauti: *Praeco ibi adsit cum corona: quique liceat, veneat. Scal.* Exempla passim apud historicos. Quod addit infra id signum fuisse nihil praestari a populo, confirmat Gell. lib. VII. cap. 4., quod alioqui saepissime fiebat, ut venditor servum sanum, non furem, non fugitivum, non erronem, non vespillonem praestaret. *Dac. Praeco ibi adsit.* In Plauti Edit. sic: *Praeco ibi adsit cum corona, quique liceat veneat; quique* i. e. *quanti. Idem.*

Sublimem. Lego *Sublime.* Ultima syllaba repetita vitiosam scripturam innuit. Limen erat superius et inferius. Superius *sublimem* vocarunt, unde sublimis in altitudinem elatus et sublime coelum dictum Ennio:

Aspice hoc sublime candens quem vocant omnes Iovem.

Vel, ut apud Ciceronem lib. II. (c. 25.) et III. (c. 16.) de Nat. Deor.:

Aspice hoc sublime candens quem invocant omnes Iovem.

Dac. Virgilii locus est Georg. II, 242.: *Hic vertex nobis semper sublimis.*

Sublimavit. (Ad p. 246.) Aurelius Victor in Epitome cap. 2.: *Pallasque praetoriis ornamentis sublimatus.* Et in Gloss.: *Sublimo, ὑψῶ.* Item: *Sublimo, as, μετεωρίζω. Dac. Dixit* Cato. Adde *Sublimare. Goth.*

Succenturiare. Inde milites succenturiati, qui explendae centuriae subiiciuntur. Terent. Phorm. (Andr. I, 4, 51.):

Nunc prior adito tu: ego in insidiis hic ero
Succenturiatus siquid deficies.

Ubi Donatus: *Tota metaphora de re militari est. Succenturiati dicuntur, qui explendae centuriae gratia subiiciunt se ad supplementum ordinum.* Versus Plauti: *Succenturia, centum require, qui te delectent domi.* Versum Caecilii quidam: *Nunc meae malitiae astutia opus est succenturiata.* Sed nihil muto: *Nunc meae militiae astutia opus est, succenturia. Militiam* dixit propter τὸ *succenturia,* quod militiae proprium. *Dac.* Versum Caecilii recte sic emendasse videtur Spengel.:

Nunc meae malitiae astutia est succenturiata opus.

Cf. Caecilii Fragg. ed. Spengel. pag. 53.

Subrumari. Qui et *subrumi* dicti sunt. Vid. Varro de R. R. c. 1. et c. 9. Lege infra: *Quia ea rumis vocabatur,* ut viri docti. Gloss.: *Rumis, θηλὴ ἀρχαίως.* Dicebatur et *Ruma* et *Rumen.* Vide *Ruminalis. Dac.* Vide supra *Adrumavit* et *Rumen. Goth. His vocabantur.* Rumis vocabatur. *Lac.* Lacte. *Idem.*

Subulo. Varro lib. VI. de L. L. (lib. VII. pag. 322.) versum Ennii ita refert:

Subulo finitimas propter astabat aquas.

Versus corruptus. *Ant. Aug.* Glossarium: *Subulo αὐλητής. Scal.* Turnebus non Hetruscam, sed Latinam esse vocem dicit. Nam συρβηνεὺς αὐλητής. Hesych. Meursius *subulo* depravatum putat ex *subflo,* flator. Sed radicem eius in Hetruria quaerendam cum Festo docet Varro lib. VI. de L. L. (l. c.): *Apud Ennium subulo finitimas propter adstabat aquas; subulo dictus, quod ita dicunt tibicinem Tusci, quocirca radices eius in Etruria, non Latio quaerendum est.* Quare cum Tusci plurima habebant ex orientis linguis, putabat Voss. esse ab Arabico *sunbul,* spica, syrinx, calamus. Versus Ennii apud Festum est Trochaicus septenarius catalecticus. Apud Varronem si *aquas* ponas, in penultimo erit sotadicus. Pro *astabat* placebat Scaligero *assabat.* Nam *assare* tibicines dicuntur cum canunt tibia, nulla aliorum voce admista. *Dac.* Legitur hodie apud Varronem e Cod. Florentino: *Subulo quondam marinas propter astabat aquas.* Vide varr. lectt. apud Spengel. De *subulonibus* Etruscis cf. Müller. die Etrusker tom. II. pag. 201. ubi vide quae in nota margini subiecta de fragmento Ennii leguntur. Vidit Müllerus, verba illa Ennii: *Subulo quondam marinas propter astabat plagas,* fuisse principium fabulae, quae legitur apud Herod. I, 141. Nomen autem *subulonis* haud dubie a *sibilando* descendit sive eiusdem est originis atque *sibilus,* unde intelligitur, *subulonem* esse tibicinem, Pfeiffer. Quod si Etruscum est *subulo,* in multis verbis Latinam linguam cum Etrusca cognatam fuisse, credibile est, quod etiam aliunde apparet.

Suburam. Vid. Varro lib. IV. de Ling. Lat. (V. pag. 53. ed. Sp.) Quintil. lib. I. (c. 7.). In veterum monumentis extat hic usus C. literae pro B. M. Caecilio Sp. F. Suc. Rufo et T. Aelio. T. F. Suc. Aciliano et

curatores trib. Suc. iunior. Reperitur etiam B. litera C. Attio. T. F. Sub. Vitaliano. *Ant. Aug.* Verrio favet Varro lib. VI. de L. L. (lib. V. pag. 53. Sp.): *Eidem regioni attributa Subura, quod sub muro terreo Carinarum; in ea est Argeorum sacellum sextum. Subura Iunius scribit ab eo, quod fuerit sub antiqua urbe, cui testimonium potest esse, quod subest ei loco, qui terreus murus vocatur. Sed ego a pago potius Succusano dictum puto succusum. Nunc scribitur tertia litera B, non C. Pagus Succusanus, quod succurrit Carinis.* Sed etsi Varronis tempore Suburra scriberetur, tamen cum compendiose scribebant, tertiam literam ponebant C. non B. hoc modo: SUC. Quintil. lib. I. cap. 7.: *Suburra cum tribus literis notatur, C. tertiam ostendit.* Suburae tertium etymon affert comment. Horatii a *suburendo*, quod in ea regione Romae aliquando subustionibus paludata siccata sunt. *Dac.*

Subverbustam. Hic *b* pro *v. Subvervustam.* Tertullianus libro scholastico de Pallio (c. 4.): *Libertinos in equestribus, subverbustos in liberalibus, dediticios in ingenuis, rupices in urbanis, scurras in forensibus, paganos in militaribus.* Subverbustos vocat τοὺς στιγματίας, quia notis inurebantur. *Scal.* Pro *veribus* optime Ursin. *verberibus*, quomodo Horatius dixit *uri virgis* (Sat. II, 7, 58.). Subverbustus στιγματίας, verbero. Tertullian. in libro de pallio: *Libertinos in equestribus, subverbustos in liberalibus* etc. Ubi Fr. Iunius: *Ut a ius est iustus, ab arbor arbustum, ab onus onustus, sic a verber est verbustus et cum praeverbio subverbustus. Dac.* Dixi ad l. 1. §. 8. ff. de fugitivis et ad Ulpianum Tit. 1. §. 11. *Goth.*

Suboles. Virgil. Eclog. IV, (49.). *Ant. Aug.* Glossarium: *Suboles*, ἐπιγονή, γονή, γενεά. Vide *Adolesco. Dac.* Locus Lucretii est libr. IV, 1226.

Subucula. In meis glossis antiquis invenio *Subitillum* aut *Subutulum* dictum cum interpretatione *Subitillum*, ἔγχυτον. *Scal.* Pro vestimento, quod subtus induitur a *subuo* pro *subduo*, ut *exuo* pro *exduo.* Varro lib. IV. de L. L. (V. p. 134. Sp.): *Capitium ab eo, quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, indutu comprehendit, alterum, quod subtus, a quo subucula, alterum quod supra, a quo supparus.* Sed quare libum ex alica, oleo et melle *subucula* dicatur, reperire non potui. Notavit Scaliger in antiquis Glossis inveniri subitillus ἔγχυτον. Sed hoc nihil ad rem, neque enim pro *subucula subitillus* unquam rescribere ausim. *Dac.* Adde infra *Supparus. Goth.*

Sub vos placo. Vide *Endoitium. Ant. Aug.* Pro *vos supplico*, ut *per ego te Deos oro*, et quae vocabulorum traiectiones in precibus solennes, ut alibi diximus. *Dac.* Vide supra *Ob vos sacro. Goth. Supplico.* Supplicio. *Idem.*

Suffiscus. Pedian. lib. II. Verrin. (pag. 50. ed. Lugd.): *Sportae, Sportulae et Sportellae nummum sunt receptacula; et sacci, sacculi et saccelli; et crumenae et vellereae et scorteae et manticae et marsupia. Ita fisci, fiscinae, fiscellae spartea sunt utensilia ad maioris summae pecunias capiendas. Unde quia maior summa est pecuniae publicae, quam privatae, ut pro censu P. R. aerarium dicitur; pro loculis et arca thesauri; pro saccello fiscus, unde fiscus pecunia publica* (et confiscare) *dici solet.* In quibus verbis *pro censu populi Romani* scribimus, non *privato*, ut editum est. Illa etiam verba *et confiscare* delenda esse putamus. *Ant. Aug.* Scaliger ait ut a χάσκω est *hisco*, a δάσκω *disco*, sic a φάσκος *fiscus.* Φάσκος autem aluta, unde φάσκωλος sive φάσκωλον *pasceolum*, saccus ex aluta. Huic etymo favet, quod Augustin. in Psalm. CXLVI. et post eum Isidor. lib. XX. Orig. cap. 9. *Fiscum* interpretantur *saccum publicum.* Sed mihi probabilius videtur *fisci* appallationem rure ortam dicere. Rustici enim ex iunco utensilia ad fructus et alia capienda faciebant, quae *fiscos*, *fiscinas* et *fiscellas* vocabant a *fisco* id est iunco. A rusticis urbani in eiusmodi fiscis et fiscellis pecunias suas servare didicerunt. Ascon. in Divinat. (l. c.): *Fisci, fiscinae, fiscellae, spartea sunt utensilia ad maioris summae pecunias capiendas. Unde quia maior summa est pecuniae publicae, quam privatae, ut pro censu privato loculos et arcam et saccellos dicimus, sic pro publico thesauro aerarii dicitur fiscus.* Atque ita primo Fiscus pro sparteo, postea vero propter similitudinem pro quolibet alio sacco sumi coeptus est. Ut hic folliculus testium arietinorum, qui marsupii usum praestabat, *suffiscus* quasi parvus fiscus dictus est. *Dac.*

Subacti. Gloss.: *Subigo*, προσβάλλω, *subegi*, ὑποτάσσω, μαλάσσω. Lege: *Subigit* ὑποτάσσει, μαλάσσει. *Dac.*

Supplicia. Optime supplicia vocat Festus, quae gerebant caduceatores, id est oratores ad pacem petendam missi. Sallust. in Iug. (c. 46, 2.): *Legatos cum suppliciis mittit.* Similiter Graecis ἱκετήρια dicta. Et ex verbenis fiebant, hoc est ex ramis frondibusque omnium sacrarum arborum, ut lauri, olivae, myrti etc. Quapropter Graecis ἱκετήριοι κλάδοι, ut Sophocl. Oed. Tyr. (v. 3.); ἱκετηρίας θαλλούς vocavit Herodian. lib. VII. (c. 8. §. 18.). Ea supplicia infulis obvolvebantur. Liv. lib. XXIV. sect. 30.: *Quos ubi ex signis armorumque habitu cognovere Hippocrates atque Epicydes ramos oleae ac velamenta alia supplicum porrigentes, orare,*

ut reciperent sese receptosque tutarentur. Et lib. XXV. sect. 15.: *Legati eo ab Tycha et Neapoli cum infulis et velamentis venerunt, precantes, ut a caedibus et ab incendiis parceretur.* Quae sequuntur usque ad *quo exemplo,* verba sunt Sinnii Capitonis, referentis supplicium inde dici, quod, cum civis necaretur, rex sacrorum in forum prodibat, ut Semoniae Deae (quae eadem et Naenia) rem sacram faceret, qua cives poena solverentur, et ex nece civis amolirentur piaculum et caput damnati bonaque eius consecrarentur. Inde Isidorus lib. V. c. 27.: *Supplicium proprie dicitur, non quo quis punitur, sed qui ita damnatur, ut bona eius consecrentur et in publico redigantur. Nam supplicia dicebantur supplicamenta et supplicium dicitur, de cuius damnatione delibatur aliquid Deo.* Et lib. VI. cap. 18. ex Servio in lib. I. Aeneid. (pag. 219. e. ed. Dan.): *Unde supplicia dicuntur supplicationes, quae fiebant de bonis passorum supplicia, sacrae enim res de rebus execrandorum fiebant.* Nunc satis apertum, cur postea *supplicium* de poena capitali dictum sit. *Dac.* *Supplicia.* Hic multa Festus, quae interpretem desiderant, vel potius librum emendatiorem. *Ant. Aug.* Supplicia sunt sceptra, quae caduceatores portant. Sunt autem verbenae felicis arboris. Non enim alia supplicia fas erat, quam ex verbenis sumi. Sunt et supplicia, quae cum civis necaretur, fiebant. Tunc enim Semoniae rex sacrorum vervece bidente facit, ut, civibus poena solutis, caput damnati patrimoniumque, cuius causa id fieret, sacrum Divis manibus esset. Inde solitum, cum prodit sacrificandi caussa rex sacrorum, ut id vocetur supplicium, quasi vero semper ela . . . . quo exemplo docet supplicia esse sacrificia; at nunc fere supplicia pro poenis dicuntur. Haec aut non multum diversa scripsisse Festum putamus. Et cum sacrum fieret pro eo, cuius caput devotum esset, quo supplicarent Diis et deprecarentur τὸ νεμεσητόν, quia interficerent civem; propterea supplicium dici coeptum pro poena capitali. Sane ariete aut vervece solebant amoliri contractum ex nece alicuius piaculum. Quod supra in lege Numae a nobis expositum est. Semoniae Deae meminit ex Varrone Augustinus. Reprehendit deinde Verrium more suo, qui in hoc verbo explicando hallucinetur. *Dac.* *Supplicium* a suppliciis differt. Id quod consuetudo arguit, quod soleamus dicere haec deorum supplicia; contra dicimus, ut sumatur supplicium de aliquo, id est deportetur, aut iubeatur flagris caedi. *Scal.* *Supplicium.* Haec superioribus praemitti debent et cum iis ita coniungi, ut caput unum efficiant. Ita enim schedae. Ait Festus sive Verrius *supplicia* dici Deorum supplicationes, *supplicium* vero, quo homines plectuntur. Sed et supplicia, quae de hominibus sumantur, dici. *Dac.* *Supplicium* recte derivare videtur Doederlin. Syn. et Etym. L. L. tom. IV. pag. 279. ab obsoleto *pleco*, *πλῆξαι*, unde *plica*, *plaga*, *profligare*, *flagrum*, *plectere* cet.

Sufes. *Sufes dictus est Poenorum lingua summus magistratus, ut Oscorum Medix. Calidius in oratione in Caecilium: Nonne vobis.* Porro qui Hebraice sciunt et non ignorant Poenos Tyriorum colonos esse, concedent mihi, Sufes idem esse, quod Graecis ἔφορος, ἐπόπτης, ἐπίσκοπος, צופה. Sic Carthaginiensium arx *βύρσα* dicta per metathesin quasi *βύσρα*. Nam sine dubio בוצרה hoc est munitus locus, *ἄκρα*. Quo nomine Idumaeorum metropolis ita dicta, qui eadem lingua cum Carthaginiensibus loquebantur. Nugaces Graeci, quicquid ad eorum linguam alludit, statim Graecum esse censent. Nam cum pro *βύσρα*, quod eorum lingua non patiebatur, *βύρσαν* dixerunt, dictum factum pro Graeco publicarunt atque proscripserunt. Hoc, quod hic notamus, scribimus iis, qui si vel primis Hebraicis literis tincti sunt, me verum dicere non negabunt. In utroque autem tam צופה, quam בוצרה schurek pro holem effertur, more Syrorum. *Scal.* Vide *Meddix.* Suffetes apud Carthaginenses ut apud Athenienses archontes perpetui. Et suffes ab Hebraeo *sophetim*, nam Hebraeorum et Tyriorum lingua eadem, nempe Chananaea. Tyriorum autem colonos Poenos nemo ignorat. *Vossius.* Scaligerum vide lib. III. Canonum Isagogicorum Eusebio adiunctorum pag. 321. et 331. et animadversionibus Eusebianis ad annum MCCXLII. pag. 64. *Mediastuticum* autem vocat, quem supra *Medix*, Oscorum magistratum. Sed potius legendum *Medixtuticus.* Nam ita aperte a *Medix* et ita Livius lib. XXIV. (c. 19.) et XXVI. (7.). *Dac.* Vide supra in *Meritavere.* Et Senecam de Tranquill. I, 3., quo loco *Medix* non *Cetyx* legendum. *Goth.* Cf. quae supra notavimus ad v. *Meddix.* De *Suffetibus* autem cf. Gesenii Lex. Hebr. s. v. שָׁפַט *iudicare.* Non enim a צפה, *inspicere*, ut Scaligero visum, nomen *suffes* potest descendere, quod hodie in vulgus notum est.

Sub vitem. Lucillii versus corrigendus:

Ut veles bonu' sub vitem qui sumicit hastas.

Sumicit pro *subiicit*, ut *Comuro* pro *Couro*, *Comitium* pro *Coitium.* *Scal.* Schedae habent *subit*, quod mihi corruptum videtur ex *subicit*, ut antiquitus scribebant pro *subiicit.* *Dac.* *Veles.* Adde infra *Velitatio.* *Goth.* *Subsit* legitur apud Festum, non *subit.* Cf. Ursini notam ad h. l. *Sumicit*, quod Scal. voluit, sine exemplo est et analogia caret. *Submisit* in metrum peccat; *subiicit* probabile est ad sententiam, sed non intelligitur,

quomodo inde facere Paullus potuerit *summisit*, nisi forte *bii* litteras male pictas prius *m* et deinde *mm* lectas esse crediderimus.

Sub vitem proeliari. Trochaicus Lucillii ita legendus:

Neque prodire in altum, praeliari sub vitem procul.

Scal.

Sub vineam iacere. Militarem vineam sive vitem sic describit Vegetius (IV, 15.): *E lignis levioribus machina colligatur, alta pedibus VIII. lata VII. longa XVII. Huius tectum duplici munitione tabulatis cratibusque contexitur. Latera quoque vimine sepiuntur, ne saxorum pilorumque impetu penetrentur. Extrinsecus autem, ne immisso concrementur incendio, crudis ac recentibus coriis vel centonibus operitur. Cum plures factae fuerint, iunguntur in ordinem, sub quibus subsidentes tuti ad subruenda murorum penetrant fundamenta. Dac.* V. l. 13. §. 4. ff. de re militar. Adde infra *Vineae.* De *vite* adi legem 13. §. 14. ff. de re militari. *Goth.*

Supparus. Camisiam dixisse Festum non arbitror, ut nec *minare*, licet utroque verbo Paulus utatur. *Ant. Aug.* *Camisium* usurpat Paulus verbum suae aetatis ac suorum hominum elegantia dignum. *Cama* est barbarum vocabulum, id significat *lectum.* Hodieque in idiotismo suo retinent Hispani. Camas enim lectos vocant. Ab eo tunicam lineam nocturnam vocarunt *Camisiam.* Auctor Isidorus et ipse homo Hispanus. *Scal.* Utitur hoc verbo Plaut. in Epidico (II, 2, 48.). *Goth.* *Subucula.* Vide supra. *Idem.* *Camisiam* esse hodiernorum Gallorum *chemise* nemo est, quin intelligat. Cf. Du Fresne lexic. med. et inf. Lat. s. v.

Supat. Vide *Insipare* et *Insipere.* *Ant. Aug.* Desunt perpauca, quae forsan non male sic supplenda: *Et insipat iniicit, insipit etiam dicitur, id est pullis iniicit farinulam.* Vide *insipere.* Neque vero doctissimum Ursinum sequor, qui *farinolam* distinguit *far in ollam,* *olam* pro *ollam.* *Dac.* Vide in *Solitaurilia.* *Goth.*

Sutelae. (Ad p. 247.) Fulgentius (pag. 562. ed. Merc.) quasi subtiles telas dici existimat refertque Plautum in Casina hoc verbo uti, sed et in Captivis quoque reperies. *Ant. Aug.* Glossae: *Sutela*, ἐνέδρα, ἐξαπάτησις, δόλος. Plaut. Casin. I, 1, (7.):

Possisne necne clam me sutelis tuis
Praeripere Casinam uxorem, proinde ut postulas.

Inde autem sutelae dictae, quod proprie *consuere dolos* dicerent, ut Graeci συῤῥάπτειν δόλους. Quo sensu et nos etiam utimur verbo nostro *coudre.* *Dac.*

Sutrium. (Ad p. 247.) *Su..... Sutrium quasi eant, utique in proverbium abiit hac de causa: Gallico tumultu a Camillo quondam edictum est, legiones Sutrii ut praesto essent cum cibo suo; quod usurpari coeptum est in iis, qui suis rebus opibusque confisi repraesentarent, quibus deberent. Plautus:*

Sed facito dum, merula parae versus quos cantat, colas
Cum cibo tum quiqui facito veniant, quasi eant Sutrium.

Quamvis non nego interpretationem proverbii, quam Festus proponit, non esse alienam ab ipso proverbio, tamen longe abest a Plautino sensu, imo ut melius dicam, adversatur. Locum Plauti, qui omnes interpretes cruciat, in ipsis ad Plautum notis, exponemus. *Scal.* Versus Plauti sunt ex Casina Act. III. sc. 1, (9.):

Sed facito dum memineris versus quos cantat colax; cibo
Cum suo quiqui facito, uti veniant, quasi eant Sutrium.

Hoc est: facito ut memineris versus quos Naevius in Colace suo (Colacem enim fabulam scripsit Naevius) cantat: cibo cum suo etc. In libris veteribus:

Sed facito dum merui aper versus quos cantat colas.

Et:

Sed facito dum Meoni aper versus quos cantat, colas.

Vulgatam lectionem sequor. Tamen Scaliger:

Sed facito dum, Merula parae versus quos cantat, colas
Cum cibo tum quiqui facito veniant, quasi eant Sutrium.

Additque, etsi non neget interpretationem proverbii, quam Festus proponit, non esse alienam ab ipso proverbio, abesse tamen a Plautino sensu, imo et ei etiam adversari. Sed nobis hic locum Plauti exponere debebat Scaliger, neque nos ad suas in Plautum notas remittere, quas tantum cogitavit. Ego vero aliud dicam, quod non vidit Scaliger et quod verum esse omnes dicent, nempe non solum alienam esse a proverbio hanc Festi interpretationem, atque adeo Plautino sensui adversari, sed vel in ipso statim proverbio aliquid turbatum vel

in ipsis Festi verbis. Si enim Sutrinae legiones cum cibo suo praesto adesse iussae sunt, ut id aliquando factum est, non utique formari inde potuit proverbium *quasi cant Sutrium*, sed *quasi eant Sutrio*, cum a Sutrio venirent legiones rebus necessariis instructae; atqui Gallico tumultu Sutrinis milites imperatos nusquam legas. Quid igitur? Audi modo; distinctione tantum apud Festum peccatum est; distingue sic: Gallico tumultu edictum est, Legiones Sutrii ut praesto essent etc. Hoc est: ut legiones, Romanae scilicet, Sutrii adessent. Nempe ut inde Hetruscos pellerent. Nam Gallico tumultu dum Gallos Camillus persequitur, Hetrusci Sutrium impugnant illudque deditione capiunt. Eodem die Senatus decretum fert, ut Sutrium iret Camillus cum legionibus, hoc est Sutrii praesto esset et Sutrinis auxilium ferret. Vide Liv. lib. VI. sect. 3. Postea factum proverbium *Sutrium quasi eant*, et de iis usurpatum, non, ut vult Festus, *qui rebus suis opibusque officii id praestarent, quibus deberent*, sed qui rebus necessariis sese ad aliquid agendum accingerent. *Dac.* Plaut. in Casina (l. c.): *Sed facito dum memineris versus, quos cantat colax Cum cibo tum quiqui facito, ut veniant, quasi eant Sutrium.* Liv. lib. VI. (c. 3.) scribit, Camillum Sutrium quam citissime recuperasse. Festum igitur opinamur hoc proverbium hoc loco fuisse interpretatum *Sutrium ire*, eiusque originem tradidisse ex Gallico tumultu, cum edictum est a Camillo, ut legiones cum cibo suo Sutrii praesto essent. *Ant. Aug. Merula per versus.* Memineris. *Goth. Quod cantat colas.* Quos c. colax. *Idem. Cum suo cuique.* Cum cibo tu quoque eos. *Idem.* Scribe: *Plautus:*

— *Sed facito dúm, memineris vérsus, quos cantát colax*
Cúm cibo suo quíque, facito, véniant, quasi eant Sútrium.

Suopte. Gloss.: *Suo*, *τῷ ἰδίῳ*, *τῷ σαυτοῦ*, *suapte τῷ ἰδίῳ*. Lege: *Suopte. Dac.* Lege etiam *τῷ ἑαυτοῦ* pro *σαυτοῦ*, in Glossario. Ceterum syllaba derivativa *pte*, quae recurrit in *mihipte*, *nostrapte*, *meopte*, *meapte*, *tuopte*, *tuapte*, *meumpte*, *tuumpte*, *suumpte*, eadem est atque paragogica syllaba in *eumpse*, *eampse*, *reapse*, *eapse*, *sepse*, *ipse*, *sirempse*, *siremps*. Orta est ex Sanscrita voce *sva*, quae possessivum pronomen est omnium personarum. Uti enim ex Graeco *σφέ*, quod idem proprie denotat, atque Sanscr. *sva*, ortum *ψέ*, sic apud Latinos *sva* abiit in *pse* et proinde in *pte*. Praeterea cf. Johannsen die Lehre der Lat. Wortbildung cet. pag. 96.

Suillum. (Ad p. 247.) Lege: *Et surire dicuntur.* Apuleius. Glossarium: *Surit*, *καπρᾷ*. *Scal.* *Suem* tamen, qui Adonim interfecerat, cum Venere in gratiam rediisse narrat Theocritus in elegantissimo illo poematio, quod in mortuum Adonidem scripsit. Illud sis vide. *Dac. Cum subare et subire dicuntur.* Lege: cum subare et surire dicuntur. Monuit Scalig. *Subare* autem et *surire* dicuntur feminae, cum libidine excitantur *militiamque petunt. Subare* ab Aeolico *συβᾶν* pro *σύᾶν*, vel a *subus* pro *suibus*, ut ab antiquo genitivo *sueris surire* quasi *suerire*; sic Graeci de suibus feminis dicunt *καπρᾶν* et *καπρίζειν*. *Κάπρος* enim est *verres*. Arnobius tamen et Apuleius *surire* de maribus usurpant. *Subare* de feminis ceteri auctores. Aristoteles *θυᾶν* quoque de feminis dicit, cum maris desiderio incitari incipiunt, quia veteribus *θύς* idem quod *ὗς*. Sed ubi marem admittere occoeperunt ac subinde repetunt, tunc *καπρίζειν* et *καπρᾶν* dicuntur eidem Philosopho. Vide Salmas. in Solin. *Dac.*

Sus Minervam. (Ad p. 248.) Hoc proverbium sic extulit Theocrit. Idyll. V, (23.):

Ὗς ποτ' Ἀθαναίαν ἔριν ἤρισεν.

Ubi Scholiastes: *παροιμία ἐστὶ τῶν τοῖς κρείττοσιν ἀντεριζόντων.* Cicero Epist. lib. IX. Ep. 18.: *Veni igitur, si vir es, et disce iam προλεγομένας quas quaeris. Etsi sus Minervam.* Et Acad. quaest. lib. I. (cap. 5.): *Sed quid ego, inquit, aut sumne sanus, qui haec vos docet? nam etsi non sus Minervam, ut aiunt, tamen inepte quisquis Minervam docet.* Allusit lib. II. de Oratore (cap. 57.): *Sic ego nunc Crasso audiente primum loquar de facetiis, et docebo sus, ut aiunt, oratorem eum; quem cum Catulus nuper audisset, fenum alios aiebat esse oportere. Dac.* Antiquus auctor Euhemerus, qui fuit ex civitate Messana, res gestas Iovis et ceterorum, qui Dii putantur, collegit, historiasque contexuit ex titulis et inscriptionibus sacris, quae in antiquissimis templis habebantur cet. Lactant. de fals. Rel. lib. I. cap. 11. *Idem.*

Strues. Strues omnium rerum exstructio dicebatur. Gloss.: *Strues*, *ξύλων σωρὸς ἢ καὶ θυμάτων*. *Dac.* Vide supra *Ferctum.*

Struices. Plaut. in Menaechm. (I, 1, 26.): *Tantas struices concinnat patinarias. Ant. Aug.* Naevius etiam, teste Servio, qui est in schedis (ad Aen. IV, 267. pag. 341. ed. Dan.), dixit *Struix malorum. Scal. Struix* et *Strues* idem. Sic Naevius dixit *struix malorum*, teste Servio. Versus Plauti est ex Menaechm. Act. I. sc. 1, (26.). *Dac. Livius quo Castalia.* Merula in comment. suis ad Ennium legendum putavit *Livius libro*

quarto vel *quinto*, nimirum *Erotopaegnion*. Vel *Livius equo*. Nam equum Livii Troianum citant Cicero lib. VII. Epist. (ep. 1.) et Nonius Marcellus in *Opitula*. De Castalia autem Apollinem fugiente et in fontem sui nominis conversa, notum est. *Idem*.

Struere. Glossarium: *Pedem struit* φεύγει. *Scal*. *Struere antiqui dicebant pro adiicere, augere*. Persius (II, 44.):

Rem struere exoptas caeso bove.

Adicere pro *adiicere* antiqua scribendi consuetudine in exemplari exaratum. *Dac*. *Unde industrios*. Vide *Industrium*. *Idem*. *Aut in duodecim quod est*. Lege *at*, ut viri docti. Vide *Pedem struit*. *Idem*. *Ac vix pedem pedi praefert*. Hic aliquid omissum videtur. Forsan: *Ac vix pedem pedi praeferre, pedem struit, otiose it, remoratur*. Tamen nihil affirmo. *Idem*. *In XII. Tab*. Vide l. 233. ff. de verbor. sign. Dixi ad leges duodecim Tab. *Goth*.

Stroppus. Lege: *Pro insigni habent in apice*. Apud Vitruvium sunt *Struppi*, quibus religatur remus ad scalmum, ut alibi notavimus. Glossarium: *Strepus* τροπωτήρ. Lege: *Stropus*. Glossae aliae: *Strupus* σκαλμὸς, ἔνθα ἡ κώπη δεσμεῖται. Idem Isidorus producit locum Livii: *Tuncque remos iussit deligari strupis*. Apud Suetonium alicubi perperam legitur *stupis lecticae* pro *strupis*. *Scal*. Sed haec aliena; στρόφιον, strophium, *stroppus* proprie fascia, taenia et quia ex fasciis fiebant coronae, inde *strophium* et *stroppus* pro corona, et pro eo, quod sacerdotes ferunt. Hesych.: στρόφιον, ὃ οἱ ἱερεῖς φέρουσι. *Strophium* autem a στρέφω, quia fasciae illae tortiles. Strophia sic describit Plin. (XXI, 2.): *Quaedam coronae per coronas currunt. Tenuioribus utebantur antiqui, stroppos appellantes, unde nata strophiola*. Duae aut tres taeniae invicem tortae coronam faciebant, quam vocabant *stroppum*. Antiqui enim Romani coronas e taeniis concinnabant, nondum invento, eas e floribus texere. Vide Salmas. in Solin. *Stropus* de quo hic egit Scal., nempe quo remus ad scalmum religatur, est ab alia origine. Nempe a τρόπος *lorum*, *tropus*, *s* addito *stropus*. *Dac*. *Pro insigni habent in capite*. *In apice* Scal., sed non necesse. *Idem*. *Struppus*. Tertia linea cum sequenti alio pertinet. Quod divinare non potui. *Scal*. *Et a Tusculanis, quod in pulvinari imponatur Castoris* etc. Non solum Castoris, sed et aliorum Deorum. Vide infra *Struppi*. *Dac*. Adde Nonium (pag. 538. ed. Merc.) in *Strophium*. *Goth*. *Diem*. Sidem. *Idem*.

Strutheum in mimis. Imo et Latinum *passer* alibi quam in mimis pro obscena illa parte positum est. *Dac*.

Strenam. In *loco* et *lite* non solum *s* litera praeponitur, sed *s* et *t*. Dicitur enim a veteribus *stlocus* et *stlis*. Vide *Stlata* et *Stlembus*. Sic Decemviri *stlitibus iudicandis* dicebantur pro *litibus*, qui Centumvirorum primi fuerunt. Vid. Quintilian. lib. I. cap. 6. Potuisset Festus *stritavum* pro *tritavo* dictum referre. *Ant. Aug*. Etymologiae Festi convenit, imo adstipulatur versus Pomponii Atellanarii: *Asside si qua veniet strena strenae*. *Scal*. Aliter Nonius (pag. 16. Merc.): *Strena*, inquit, *dicta est a strenuitate*. Cui favet Symmachus lib. X. Epist. 28.: *Ab exortu paene Martiae strenarum usus adolevit, auctoritate Tatii regis, qui verbenas felicis arboris ex luco Streniae anni novi auspices primus accepit. Nomen indicio est viris strenuis haec convenire ob virtutem*. *Dac*. *Tertiumque*. Initiumque. *Goth*.

Strebula. Locus Plauti fuit in Frivolaria, quae non extat. *Ant. Aug*. Habes apud Varronem (de L. L. VII. pag. 349. Sp.) et Arnobium. *Scal*. Arnob. (VII. pag. 230.): *Nonne placet carnem strebulam nominare, quae taurorum e coxendicibus demitur?* Sed cur Umbrico nomine, cum a Graeco στρεβλός, *curvus?* Nempe a curvatura et versura coxendicis, ut optime Varro lib. VI. de L. L. (VII. pag. 349. Sp.): *Caro strebola Opilius scribit circum coxendices sunt nobis* (legitur: *Stribula — circum coxendices sunt bovis*). *Id Graecum est ab huius loci versura*. *Dac*. *Strebula agnina tene*. Puto in lacuna desiderari locum alium eiusdem Plauti, quem laudat Varro ibid.: *In Cestione*, inquit, (optime Scal. *in Gastrione*) *cera stribola, ut de lumbo, obcaenabis*. Quem versum sic correxit Scal.: *Caro stribola vitellina est; caenabis*. Sed quomodo ex *ut de lumbo ob* fieri possit *vitellina est*, non sat certe possum coniicere. Atqui is locus est, qui nullo fere negotio possit sanari. Lege modo: *Carne strebola, aut de lumbo obcaenabis; cera*, inversum *care* pro *carne*, *aut* pro *haud*, ut saepe. *Obcaenabis* eodem modo dictum, quo *obtinebis* et alia. Et interpretor *ad saturitatem coenabis*. Nam et nomen fabulae *Gastrion* sive *Gastron*, id est *gulosus*. Verum et notatu dignum est, quod supra dixit Festus strebolam carnem sive μηρία in altaria imponi solita. Nam eae praecipue hostiarum partes erant, ideoque in conviviis etiam viris principibus dabantur, ut dorsa. Adi Eustath. in Homer. pag. 1606. edit. Roman. *Dac*. Adde Scal. in Coniectan. ad Varr. pag. 141. ed. St.

Stlata. Glossarium: *Stlata*, πειρατικοῦ σκάφους εἶδος. Idem: *Stlatarius*, ἐργόκωμος. *Scal.* Pro *lata.* Antiqui enim vocibus ab *l* incipientibus *st* praeponebant. *Stlata* subintelligitur *navis.* Item: *stlites* δίκαι ἀρχαιῶς. *Dac.* *Sed ea.* Scilicet. Vide *Strenam.* *Goth.* *Stlitem.* Vide *Strenam* et *Stritavum.* Hinc *Decemviri stlitibus iudicandis* v. Quinctil. I. cap. 6. *Idem.* Cf. in v. *Stlembus.*

Stlembus. A lumbagine *stlembus* pro *lumbus*, quasi *lumbosus*, a lumborum vitio et per metaphoram pro tardo instar laborantis lumbagine. Haec Voss. Dubito. Putabam olim longe aliud voluisse Lucilium, quam quod habet Festus, eumque dixisse pedibus stlembum non tardum et gravem, sed velocem, ὠκύποδα, ab illius scilicet navigii velocitate, quod *lembum* dicunt. Nam lembus μικρὸν πλοιάριον. Hesych. Eumque inter velocissimas et exploratorias naves fuisse ex veteribus certum est. Sed vereri se ait Scaliger, ne Verrius in vitiosum exemplar Lucilii inciderit et Lucilius scripserit *stlentum* pro *lentum.* In verbis Lucilii τὸ (v.) *Apulidae* corruptissimum est. *Dac.* Vv. *stlata*, *stlembus*, *stlis*, *stlocus* litteras *stl* habere originarias, testimonio est v. *stlis*, quod respondet Germanorum vv. *Streit*, *stryd*, *strauss.* Non igitur seriori tempore appositae sunt litterae *st*, sed formae recentiores illae *lis*, *locus*, ortae sunt ex pronunciandi quadam difficultate, quam devitantes molliores formas introduxerunt. Quemadmodum vero Latinorum *strigilis* et Graecorum στλεγγίς eiusdem sunt originis, ita haud dubie *stlata* non ortum est ex adiectivo *latus*, *a*, *um* [quod potius est Graecorum πλατύς, Sanscritum *prithu* (*prathas*), Germanorum *breit*]; sed *stlata* nihil est nisi *strata*, h. e. ἡ στρωτή, ἡ ἐστρωνένη, sc. ναῦς. *Stlata* autem navis in latitudinem strata ad merces portandas, portatoria. Iam non erit dubium, *stlembus* vocabulum respondere Graecorum voci στρόμβος, στροβελός, στρεβλός, quae a στρέφω esse derivanda, nemo non videt; quare intelligitur, adi. *stlembus*, diversum a substantivo *lembus*, navigii genere, *tortum*, *incurvatum* denotasse; substantivum autem *lembus* Graecum est λέμβος, quod a λέπος, λέπω descendit. Tum *stlocus* haud dubie cohaeret cum Germanorum verbo *strecken*, *strekken*, *rekken*, quod Graecis fortasse olim στλέγω sonabat, unde superest λέγω i. q. *sterno*, Latinis *stlego*, *lego*, quod superest in *lectus*, i. e. λέκτρον, λέχος, unde *longus* i. e. extensus, et *locus*, spacium, ubi quid extenditur, ipsa extensio. Graecorum τόπος, a Sanscrito *tip* i. e. proiicere, cohaeret cum vv. τάπης, ταπεινός, δάπεδον, Germanorum *tief.* Ex quibus omnibus abunde patet, vocabula *stlata*, *stlis*, *stlocus*, communem fontem habere in Sanscrita radice *stri*, sterno, dissipo; *stlembum* autem a Graeco στρέφω descendere, unde etiam στράβη, στράβος, *strabus*, στράπτω, στράβαλος, alia, sunt derivanda. — Restat ut dicamus de loco Lucilii. Quem cum aliis eiusdem poetae reliquiis, aliunde cognitis, ita restitutum velimus:

Ipse equus, non formosus, gradarius, optimus vector,
Apulides, pedibus stlembus, cum gibbere magno,
Quem metuas saepe, interdum quem utare libenter.

Apulides pro *Apulo*, ut *Scipiades* pro *Scipione*, *Dardanides* pro *Dardano*, Apulum equum (cf. Varro de R. R. II, 7.), quo quis forte utebatur, quem perstringeret Lucilius, *non formosum* dicit et qui gradu tantum incederet, non cursu; sed optimum vectorem, quo quis saepe uti metuat, at interdum, ubi pulchrior deficiat, utatur libenter. Eundem *pedibus stlembum* dicit, h. e. pedibus contortis et incurvatis, *genibus introrsum spectantibus*, ut ait Varro de R. R. II, 7., ad significandam deformitatem, quia in laude erant, qui cruribus rectis et aequalibus essent, Varro l. c. Columella VI, 29. *Gibbus magnum* eidem tribuitur equo, ridicula exaggeratione, quum spina exstans intelligatur. Cf. Varro l. c. *Spina maxime duplici, sin minus, non exstanti.* De locis Lucilii, a nobis huic, quem Festus adducit, coniunctis, cf. Lucilii reliquias lib. XV, 15. 16. et incert. 129.

Stellionem. (Ad p. 248.) Existimo Festum referre, placuisse Verrio Stellionem, quod stillet cibo, dici; at ipsum magis probare ab stellarum similitudine, quod eius cutis varia sit, esse appellatum. Plin. lib. XXX. cap. 10.: *Nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt, inde stellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Tuniculam exuit eodem modo ut anguis, sed eam ipse devorat.* Ab hoc crimen stellionatus dici certum est. De stellione Virg. Georg. lib. IV. (243.). *Ant. Aug.* *Stellionem* genus lacertae Verrius dicit ab eo dictum, quod virus stillet cibo, potius, quam quod dicit alibi a stellarum similitudine videri dictum, quia eius corium varium est. Tertullianus de cibis Iudaeorum: *Quis stellionem* (comedit)? *sed maculas execratur praedam de aliena morte quaerentes.* *Scal.* Stellio autem dictus, quod variis guttis sit stellatus. Ovid. IV. Metamorph. (V, 461.):

— — *Aptumque colori*
Nomen habet variis stellatus corpora guttis.

Unde et illum Graeci ἀστερίαν et ἀστερίωνα dixere. *Dac.* Vide Titul. ff. *Stellionatus.* Glossis: *Stellio ἀσκαλαβώτης.* *Goth.*

Stipem. (Ad p. 248.) Varr. lib. IV. de L. L. in fine (V. p. 180. Sp.): *Hoc ipsum stipendium a stipe dictum, quod aes quoque stipem dicebant. Nam quod asses librae pondo erant, qui acceperant maiorem numerum, non in arca ponebant, sed in aliqua cella stipabant, id est componebant, quo minus loci occuparet. A stipando stipem dicere coeperunt.* Et mox: *et qui pecuniam alligat, stipulari et restipulari.* Sed de *stipulari* multi dissentiunt, quorum alii a firmitate *stipulari* dictum volunt, quod veteres *firmum* dicebant *stipulum;* alii rure natum verbum dicunt a stipula scilicet, quia in contractibus agrariis stipulam tenebant, quae totum agrum repraesentaret. Quae mihi potior sententia. *Dac. Et id quod.* De eoque. *Goth. Stipem* Glossae ἐλεημοσύνην. *Idem.* Vide quae supra dicta sunt ad v. *Stipem* ad pag. 240. *Stipulari* autem non a v. *Stips* descendit, et cum *stipula* cognatum tantum esse videtur. *Stipari* est pr. *densari,* tum *densa caterva comitari; stipulari* autem est *firmum* alicui rei insistere, immanere, unde postulare, forma verbi frequentissima, qualem ipsum *postulare* exhibet. Subest autem his duobus verbis Graeca radix στέφω, Germanica *steif, styf,* Sanscrit *stabh.*

Stirpem. (Ad p. 248.) Citabatur Ennius, qui stirpem dixit masculino:

Nomine Pyrrhus, uti memorant, a stirpe supremo.

Scal. Livius. Livium Andronicum intellige, quem ex hoc loco historiarum sive annalium libros conscripsisse certum est. Adeoque nimis praecipitanter fecit illustrissimus Ger. Jo. Vossius, cum in luculentissimis libris suis de historicis Latinis lib. III. cap. 12. non veritus est affirmare, historicis perperam annumerari Livium Andronicum falsoque apud Diomedem lib. III. (pag. 480. P.) *Livium* legi pro *Ennio.* Diomedis verba sunt: *Epos Latinum primus digne scripsit Livius, qui res Romanorum decem et octo complexus est libris, qui et annales inscribuntur, quod singulorum fere annorum actus contineant.* Hunc Diomedem secutus Caelius Rhodiginus lib. VII. cap. 4.: *Epica,* inquit, *digne omnium primus scripsit Livius, qui decem et octo libris Romanorum res gestas perscripsit.* Secuti et Simlerus in Bibliotheca, Popelinierus lib. V. de historicis, Glandorpius in Onomastico voce *Livius Andronicus.* Quos omnes Diomedis loco deceptos tradit vir doctissimus, ea tantum ratione subnixus, quod de Livio Andronico nihil huiusmodi veteres prodidere, quodque duodeviginti librorum mentio Ennio potius congruit, quem totidem libros scripsisse ex eorum fragmentis passim in Grammaticorum libris satis constat. Sed futile est utrumque illud argumentum, et vel minimo ictu perculsum ruit, ut quivis facile videbit. Diomedem aliosque asserit hic Festi locus, qui virum omni laude maiorem latuit, vel saltem non sat ei perspectus fuit. Historias igitur et prosa et metrica oratione Livius scripserit necesse est, quod priscis illis non insolens fuisse omnes norunt. Huc accedat, quod Livii Annalium meminit Festus in voce *Surregit.* Versus etiam ex eiusdem annalium lib. I. et II. legere est in voce *Quamde.* Nam viri docti, qui eos Ennio tribuunt, nullo nituntur fundamento. Adi locum. Neque est, quod quis dicat, non hic Livium Andronicum nominari, sed T. Livium Patavinum, non quod T. Livium forsan legere et exscribere non potuerit Festus, sed quod absurdum sit putare Verrium ex T. Livio scriptore suo συγχρόνῳ historiae aliquid hausisse, et non potius ex iisdem fontibus, unde hauserat T. Livius, praesertim cum nullam eius alibi mentionem fecerit, quem alioqui saepius laudare necesse habuisset. Sed haec in Livii gratiam dicta sunto, cui dolebam historici laudem a viro doctissimo aliquamdiu immerito fuisse negatam. *Dac. Tradunt familias,* ut familia Nautiorum. Vide supra in *Nautiorum. Idem. Ostrymon quendam.* De hoc nihil compertum habeo. *Idem. Nomine Pyrrhus.* Male apud Nonium (p. 226. Merc.) *homines* pro *nomine* in voce *stirps.* Integrum distichon:

Navo' repertus homo Graio patre, Graius homo, Rex,
Nomine Pyrrhus, uti memorant, a stirpe supremo.

Scaligero placebat *Aimoniae Pyrrhus.* Merulae: *Chaonicae Pyrrhus.* Vetustiores sequor. *Dac. Est revoca fratrem.* Forsan *st, revoca fratrem,* sed hoc forsan indictum oportuit. In iis, quae desunt, periit poetae cuiusdam nomen. *Idem.* De stirpe Festum scripsisse aperte intelligitur, eam masculine quoque dici. Vide *Spicum* et *Specus* et *Recta. Ant. Aug.* Livium Andronicum scripsisse Annales et Historias, nemo est, qui nunc credat. Testimonia quibus nititur Dacerius, vana sunt omnia et falsa. Nam nullo istorum locorum, quae citat Dac. ubi Livii nomen praemissum est, neque Annalium neque Historiarum fit mentio, et apud Diomedem pag. 480. P. Putschius locum sic exhibuit: *Epos Latinum primus digne scripsit is, qui res Romanorum* cet. cui lectioni consentiunt optimi et antiquissimi codices Monacensis et Parisienses duo, quorum lectiones habeo excerptas. Iam nemo dubitabit, qui sit, *qui epico carmine res Romanorum decem et octo complexus est libris, qui et Annales inscribuntur,* quum constet, Ennium tot libris Annales suos conscripsisse, et quidem heroico versu. Sed, uti dixi, hodie nemo est, id qui nesciat.

Stipatores. (Ad pagg. 249. et 268.) Deesse mihi videntur aliquot verba, quibus dicat (vel ab stipo, quod est firmo) unde et stipam etc. Iustinian. lib. III. Institut.: *Stipulum apud veteres firmum appellabatur, forte a stipe descendens. Hinc stipulatio dicta est. Ant. Aug.* Stipa, quae hic vocatur, est crux seu patibulum humi, ut trophaeum destitutum, cui argillam imponunt plastae, ut simulacra, quae velint, deforment. Graeci vocant κάνναβον. Tertullianus in Apologetico de eo intelligit, cum ait: *Crucibus et stipitibus imponitis Christianos, quod simulacrum non prius argilla deformat, cruci et stipiti superstructa?* et infra: *Diximus originem Deorum vestrorum a plastis de cruce induci.* Sed qui sequitur locus, ut obiter dicam, corruptus est apud eundem eruditissimum scriptorem (c. 16.): *Sipara illa vexillorum et candelabrorum stolae crucium sunt.* Legendum enim: *Sipara illa vexillorum et candes labarorum stolae crucium sunt.* Notum labarum inter signa militaria fuisse; ex illo ut ex antenna pendebat candys, quod est genus paludamenti barbarici. Itaque in veteribus monimentis ita visitur semper Labarum ea forma pictum. Neque multum negotii fuit Constantino Imp. id in speciem crucis concinnare, cum iam transversum antennae specie lignum haberet. *Candes* ergo sunt κάνδυες a nominativo candys. Non ignoro tamen in veteribus libris Tertulliani *Cantabrorum* legi, ut etiam apud Arnobium. Praeterea Labarum tempore Tertulliani non fuisse. Quare hoc modo labefactabitur coniectura nostra. *Scal.* Frustra est Verrius, qui stipatores a stipe. Nam stipatores et stipes a stipando, stipare autem a στύπω, condenso. Inde etiam stipa pro stupa. Quare bene Servius in I. Aen.: *Stipant, densant; translatio a navibus, in quibus stupa interponitur vasis, quam stipam dicunt.* Et sic melius, quam si ad duo etyma recurras, ita ut *stipator* et *stips*, nummus, sint a *stipare*, et istud a στείβω, calco: *stipa* vero et *stipes* fustis terrae destitutus a στύπω, condenso. Unde στύπη stupa, et στύπος truncus, caudex. *Dac. Stipam.* Pro *stupa*, ut supra. At dormitavit vir summus, cum scripsit hic stipam esse crucem seu patibulum, cui argillam imponunt plastae. Quod Graeci vocant κάναβον. *Idem. Destituantur.* Non video cur viri docti rescripserint *constituantur* vel *destinantur.* Eleganter enim veteres dicebant destitutum, defixum. Sic C. Gracchus in oratione de legibus promulgatis usus est eo verbo in eodem significatu, cum inquit: *idcirco palus destitutus est in foro, eoque adductus suae civitatis nobilissimus homo M. Marius: Vestimenta detracta sunt, virgis caesus est.* Et Varro: *Si eorum colla in furcas destitutas incluserit. Idem. Unde et stipam, qua amphorae* etc. Vel a stipo, quod est firmo, vel hinc stipulatio dicta. Instit. de verborum ob. Isidorus XVII. cap. 7. stipam notat vocatam, quod eo stipentur tecta, sane haec stipa, qua amphorae cum exstruuntur, firmari solent, Tertulliano *crux* dicitur Apologetici XII. et XVI. Hesychio κάναβος. *Goth. Qua.* Quam. *Idem. Antiqui latrones vocabant.* Vide supra *Latrones.* Hinc Nonio (pag. 134. Merc.) *Latrocinari*, militare mercede. Glossis: *Stipator* σωματοφύλαξ, qui et iisdem *satelles. Idem.*

Stipes. Multa omisit Paulus, ut ex Festi reliquiis apparet. *Ant. Aug.* Citabatur Afranius, qui dixerat *stipite ostium impulit.* Item Attius in Menalippo, qui dixerit *revolso stipite* et in Bacchis; et Ennius, qui dixit *stipites abiegnos. Scal.* In verbis Afranii *hostium* pro *ostium*, ut in *Scrupi*, *hostreis* pro *ostreis.* Infra pro *lactu* legendum *iactu.* Reliqua deplorata sunt. *Dac.*

Stritavum. Vide supra *Stlata. Goth.*

Strigores. Strigores in Nelei carmine videtur pro strigosis positum. Alii pro densarum virium hominibus . . . . Strigores exerciti. Memini Adr. Turnebum *Strigones* legere. Sed non advertebat morem veterum, qui ut *architectores* pro *architectones*, ita *Strigores* pro *strigones* dicebant. *Scal. Strigores* autem proprii sunt *strigosi*, strigore, id est macie exerecti, et inde factum, ut *strigores* densarum virium homines in Nelei carmine dicerentur. Hac voce usus videtur Plautus Bacchid. Act. II. sc. 3, (46.):

Dum circumspecto atque eo lembum conspicor,
Longum est rigorem maleficum exornarier.

Legendum, ut Mureto etiam et Salmasio visum est:

Dum circumspecto atque ego lembum conspicor
Longum, a strigore malefico exornarier;

Vel:

Longum, strigorem maleficum exornarier.

Ut lembum strigorem dixerit, quamquam Acidalius aliique dissentiunt. *Dac.*

Strigae. Striga proprie in re rustica dicebatur sulcus, qui uno ductu peragebatur in longitudinem et inde quarumcunque rerum ordines strigae dicti sunt, ut Hygino in libello de castrorum metatione ordo et series equorum in castra redeuntium. *Dac. Coniunctae.* Continuatae. *Goth.*

Strigas. (Ad p. 249.) *Stri* .... Striges aves nocturnas, ut ait Verrius, Graeci στρίγγας appellant, a quo maleficis mulieribus nomen inditum est, quas volaticas etiam vocant. Itaque solent his verbis eas veluti avertere Graeci:

Στρίγγ' ἀπόπεμπον, νυκτιβόαν, τὰν στρίγγ' ἀπὸ λαοῦ
** Ὄρνιν ἀνώνυμον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.*

Plinius hos versus intellexit, cum scribit (XI, 39.): *Strigas in Graecorum diris et imprecationibus haberi.* Qui hic somniant syrnia, nae ipsi multum hallucinantur. Puto secundum versum ita legendum ac supplendum:

Ὄρνιν ἀνώνυμον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας ἔλαυνε.

Scal. Harum avium descriptionem pete ex Ovid. lib. VI. Fast. post versum 130. Et recte Verrius *strix* a Graeco στρίγξ seu στρίξ, quod a στρίζω strideo, unde Ovid. (l. c.):

Est illis strigibus nomen, sed nominis huius
Caussa, quod horrenda stridere nocte solent.

Mulieres autem veneficae *striges* dictae, quia in eas aves figurantur. Unde et volaticae dictae sunt. Isidor.: *Striges, mulieres volaticae.* Et Gloss.: *Striga* λαιστρύγων, καὶ γυνὴ φαρμακίς. Itali etiam hodie *strigam* veneficam vocant. *Dac.* Duo versus Graeci sunt in veteri libro, quorum alterum mendosum Aldus et Alciatus in Parergis ita emendarunt:

Σύρνια πομπεύειν νυκτίκομα στρίγγα δ' ὀλοόν.

Alterum versum, qui recte hic scriptus est, male referunt. In priore autem στρίγγατ' ὀλαὸν scriptum est in veteri libro, sed neutrum esse sine mendo Fulvio Ursino nostro videtur. De strigibus autem Latina quoque Festi verba esse intelligenda nemo ignorare potest. *Ant. Aug.* Σύρρίντα πομπεύειν. Haec corruptissima sunt. Varie varii emendant. Turnebus lib. XIV. Advers. cap. 1.:

Στρίγγ' ἀποπέπμειν νυκτιβόαν, στρίγγ' αὐτίκα λαόν,
Ὄρνιν ἀνώνυμον ἐνθένδ' ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.

Scaliger in Catalect.:

Στρίγγ' ἀπόπεμπον νυκτιβόαν, τὰν στρίγγ' ἀγελαίαν
Ὄρνιν ἀνώνυμον ἐνθένθ' ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.

Et in notis suis ad Festum:

Στρίγγ' ἀπόπεμπον, νυκτιβόαν, τὰν στρίγγ' ἀπὸ λαοῦ
Ὄρνιν ἀνώνυμον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας ἔλαυνε.

Tandem Hadrianus Iunius in nomenclatore suo voce *Lamia:*

Σύρνια πομπεύου νυκτίνομαν στρίγγα ταλαόν
Ὄρνιν ἀνώνυμον ἐξελά' ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.

Sed Iunio imposuit corruptus Festi Codex. Neque enim σύρνια Graecum est. Ego ad oram codicis ita tentaveram:

Στρίγγ' ἀποπέμπειν νυκτινόμαν στρίγγα τ' ἀλαόν
Ὄρνιν ἀνώνυμον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας ἐλαύνειν.

Hoc est: Strigem averte noctu pascentem, foedamque strigem avem feralem veloces in naves fuga. Vel νυκτιβόαν pro νυκτινόμαν. Nam et strix νυκτιβόα dicebatur. Hesychius in στρίγλος. *Dac.* Legenda sic censuit Graeca *Mauritius Haupt*, iuvenis doctissimus, quem consultaveram:

Στρίγγ' ἀποπέμπειν νυκτιβόαν, τὰν στρίγγ' ἀπὸ λαῶν,
Ὄρνιν ἀνωνύμιον, στρίγγ' ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.

Ad quae haec adnotavit: *Ἀποπέμπειν* verbi notionem requiri recte vidit Scaliger. Ita usurpatum legitur ἀπόπεμπε in Hymn. Orph. XI, 16. LVII, 10. LXXVI, 10. ἀποπέμψας XLVI, 3. Versus etsi non est optimus, at facile tamen tolerari possit, praesertim in hoc carminis genere. *Στρίγγα* ter positum facile potuit semel omitti. Navium commemorationem miror, et tamen commemorari videntur. Omnino autem cavendum puto, ne talibus formulis sensum reddere laboremus planum et simplicem et perspicuum. Habent enim hoc proprium, ut miras et tenebricosas et paene absurdas contineant sententias. Id vel Germanica carmina docent, quibus sanguinem sistunt vel febrim avertunt cet., quaeque collegerunt *Hoffmannus* Fallerslebensis (Fundgruben), *Arnim*, et *Brentanus* (Wunderhorn) et *Horstius* (Zauberbibliothek). Haec ille. Mihi videbatur, correcto primo hexametro, legendum esse:

Στρίγγ' ἀποπομπεύειν, τὰν νυκτιβόαν, ἀπὸ λαοῦ,
Ὄρνιν ἀνωνύμιον, στρίγγ' ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.

Ceterum cf. Interpp. ad Hesych. tom. I. pag. 220. 478.

Statuliber. (Ad p. 249.) Glossarium: *Statu liber*, *ἐλεύθερος χρόνῳ κατὰ διαθήκην ἀφεθείς*. Lego: ὅρῳ pro χρόνῳ. *Scal.* Qui sub conditione testamento liber esse iussus est. Ulpian. *Dac.* Vide titulum ff. de Statu liberis. *Goth.*

Status. Plautus in Boeotiis. Cuius verba ad legem XII. Tab. alludunt, ut arbitror. De quibus Cicero lib. I. Officior. (c. 12.): *Aut status dies cum hoste. Ant. Aug.* Vide *Condictus* et *Hostis*. Aliis *statutus*. Glossis: *ὡρισμένη ἡμέρα, προθεσμία. Goth. Hostire.* Vide supra *Redhostire. Idem.* Locus Plauti est Curcu. I, 1, 5.

Stagnum. (Ad p. 249.) Vid. Varro lib. IV. de Ling. Lat. (lib. V. pag. 43. Sp.) *Ant. Aug. Quod in eo aqua stet.* Servio quoque et Isidoro. Unde in Gloss. exponitur *ὑδροστάσιον*. Sed melius alii a *στεγνόν*, pro quo Siculi dixere *σταγνόν*. Est autem *στεγνόν*, quod minime rimosum est et fideliter continet, a *στέγω* tego. Stagno contrarium futile. Inde Varro lib. IV. de L. L. (l. c.): *Stagnum Graece στεγνόν, quod non habet rimam. Dac.* Alio significatu Glossis *κασσίτερον*. *Stagnea κασσιτέρινα*. V. l. 9. §. 2. ff. de falsis. *Goth. Stannum* scribendum esse in Glossariis, satis manifestum est.

Satura. Glossarium: *Satura νόμος πολλὰ περιέχων*. De Satura cibi genere habes apud Apicium ex Varrone. In veteri tabula aenea: *EXTRA. QUAM. SEI. QUID. IN. SATURAM. FERETUR. Scal.* Proprie lanx variis frugum generibus referta. Diomed. (p. 483. ed. Putsch.): *Lanx referta variis multisque primitiis sacris Cereris inferebatur et a copia et saturitate rei satura dicebatur.* Ab hac lance farcimen variis rebus refertum satura dictum est. A cibis etiam ad alia translatum: lex enim, in qua coniunctim multis de rebus una rogatione populus consulebatur, satura dicta est. *Dac. Neve per saturam abrogato.* Quia in satura multa esse poterant, quae populum fallerent. At in simplici lege, si de abrogando tantum vel de derogando populus rogaretur, facile qua de re ageretur, intelligere poterat. *Idem. Dein postero die.* Haec C. Laelii verba usurpavit Sallustius de Iugurtha (c. 29.). *Idem.* Dixi ad l. unicam in pr. Cod. de Latina libertate. *Goth.*

Statae. Pro *collustravit* puto *Coelius stravit. Scal.* Vestam intelligit, quum prisci illi a sistendo Statam dixerunt, ut eius nomen Graecum effingerent; Graecis enim *ἑστία* ab *ἕσασθαι* i. e. *ἱδρύσασθαι*, quia ubique stata esset et consecrata. *Dac. De sacrificio.* De sacrilegio. *Goth. Cultu stravit.* Id est fecit ac praestitit. *Idem.*

Stalagmium. Inaurium genus oblongum ex bacca pendula, quales hodieque mulieres nostrae gestare solent, ad guttae similitudinem, quae Graecis *σταλαγμός* dicitur. Meminit Plaut. Menaech. Act. III. sc. 3, (18.):

Amabo, mi Menaechme, inaures da mihi
Faciundas pondo duum nummum, stalagmia,
Ut te libenter videam, cum ad nos veneris.

In versu Caecilii lego:

Iam ex aure eius stalagmium domi habeo.

Etsi aliter in Pauli Epitoma. *Dac. Cum.* Tum. Virg. Aureum. *Goth.*

Stolidus. Ennius:

Namque avide pugnare sues stolidi soliti sunt.

Et:

Hominem appellat: Quid lascivis stolide? non intelligit.

Scal. A stolone, hoc est inutili fruticatione, quae circum arbores e radicibus enascitur. *Stolo, stolidus*, syncope *stoltus, stultus. Stolo* etiam pro *stolido*, ut *stipes* pro *stupido* etc. Auson. Epist. (IV, 92.): — *Sed iam non potes, o stolo, doceri.* (Legitur: *Sed iam non potis es, Theon, doceri.*). *Dac. Nam vidi pugnare.* In schedis hic Ennii versus sic legitur:

Nam vi depugnare sues stolidi solidi sunt.

Corrupte manifesto pro *soliti sunt.* Inde Ianus Douza Plautinar. Explicat. lib. II. cap. 25.:

Namque avide pugnare suis stolidi soliti sunt.

Sed Scalig.:

Namque avide pugnare sues stolidi soliti sunt.

Idem. Hominem appellat. Scal. legebat:

Hominem appellat. Quid lascivis? non intelligit.

At ego:

Hominem appellat, quid lascivis stolide? non intelligis.

Et interpretor de Hectore Paridem increpante, quod evitaret Menelaum, et dum ait *quid lascivis*, ei mollitiem exprobrat et ad Homeri illud alludit: *εἶδος ἄριστε γυναιμανές* etc. Vide Homer. Iliad. *γ'.* (v. 39.) in principio. *Idem. In Hypobolimaeo.* Aliter Hypobolimaeo Aeschino. *Idem. Abi hinc tu stolide.* Forsan:

Abi hinc tu stolide illuc, ut tibi sit pater.

Ut, id est *ubi. Stulte abi hinc illuc ubi tibi patrem reperias.* Et ita spurium innuit. Et inde nomen fabulae *Hypobolimaeus Aeschinus*, id est Aeschinus supposititius; *ὑποβολιμαῖος* enim *supposititius. Idem. Et in Andronico.* Optime viri docti *Androgyno. Idem.*

Stuprum. Sententia Appii: Qui animi volt sese compotem esse, ne quid fraudis stuprique ferocia pariat. Naevii versus Saturnii:

Seseque ei perire mavolunt ibidem,
Quam cum stupro redire ad suos popularis.

Item:

Sin illos deseritis fortissumos virorum,
Magnum inde stuprum poplo fieri pergetis.

Ut a prohibeo *proebrum* et *probrum*, sic a stupeo *stuprum. Scal.* Pro qualibet turpitudine. Unde in glossis exponitur *μιασμός. Dac. Qui animi . . . . compotem esse.* Supplendum videtur vox *exoptat se.* Scaliger: *Qui animi volt sese compotem esse* etc. *Idem.* Naevii versus sic distinguebat Scaliger, ut essent Saturnii. Vossius vero:

— — Se seque ii perire mavolunt
Ibidem, quam redire cum stupro ad suos
Populares. —

Item:

— Sin illos deserant fortissimos viros
Magnum stuprum tum populo fieri pergitis.

Et hosce postremos ita Grotius:

— Sin illos deseritis fortissimos viros,
Magnumque stuprum populo fieri pergitis.

Idem. Adde Nonium (pag. 456. Merc.) in *Stuprum. Goth. Pergetis.* Pergentis. *Idem.* De Naevii versibus adeas Hermannum in Elem. doctr. metr. pag. 636. seqq.

Stuppam. (Ad p. 250.) A Dorico *στύππα. Dac.*

Stura. Tertia abhinc linea, ut iam supra notavimus, pertinet ad vocem *Suber. Scal.* Sex millibus ab urbe abesse scribit Livius lib. XXVI. *Dac.*

Suber. (Ad p. 250.) Suber hodieque natantibus inservit. Sed nimis nota res est. *Dac.* Vide *Suberies. Goth.*

Sterila. Pro sterilis, ut *sublima* apud Lucret. pro *sublimis. Gracila* Lucil. pro gracilis etc. *Dac. Cipit.* Alii *concipit. Goth.*

Seplasia. (Ad p. 250.) Vide Nonium (p. 226. Merc.) in *Seplasium. Goth. Pompon. in Ad.* citatus ab eodem Nonio (p. 96. Merc.) in *Datatim.* Vide (infra) in *Seplasia. Idem.* Platea Capuae, in qua unguentarii negotiari solebant, de quibus vide Varronem VI. de L. L. (locum non reperi. Pag. 431. lib. VIII. c. 30. sermo est de taberna unguentaria. L.). Hinc Glossis: *Seplasiarius* et *Seplassiarius παντοπώλης, παντοπωλεῖον seplasium;* iisdem *Seplasiarius μυροπώλης. Idem.*

Stultorum. Vide *Quirinalia. Ant. Aug.* Lege: *Stultorum feriae appellabantur Quirinalia, qui erat dies Festus Quirini, quod eo die Quirino sacrificant ii, qui solenni die aut non potuerunt rem divinam facere, aut ignoraverunt suorum fornacalium sacrorum diem, commissum piaculum expiabant morae, atque quod suis non fecerant, quibus permittebatur feriis sacrum faciebant.* Ita ex Schedis planus est hic locus, qui pessime in aliis editt. acceptus est, ut et in Etymologico Vossii in voce *Quirinalia. Dac.*

Sanctum. (Ad p. 250.) Sext. Pompeius docuerat, quid Sanctum esset ex Aelii et aliorum sententia. Plerisque visum esse cum poena multave sit imposita id violanti. Ita muros sanctos dici et Tribunos plebis; hinc sanctiones legum, quod in his poenae contra legum violatores sanciantur, ipsas quoque leges aut rogationes sanctas dici, quod eas impune transgredi non licet. Haec et his similia Festus, ut arbitramur. *Ant. Aug.* Sanctum, inquit, ponitur tantum pro eo, quod sancitum est, unde et legum sanctiones et sanctae rogationes et Tribunus plebis, qui concionem rogavit, sanctus dicitur. Sanctum proprie, quod nec sacrum est

nec religiosum, ut ait Opilius. Aliquando tamen quod sacrum est et religiosum, id optime sanctum dicitur. Vide *Religiosum*. *Dac.* *Sanctio.* Vide leg. 9. §. proprie. ff. de rerum divis. *Goth.* Vide Macrob. in Saturn. (lib. III. c. 3.). *Idem.*

Sanqualis avis. Ex iis, quae Paulus hic et in *Sanquali porta* dicit, crederem Sanqualem avem fuisse in tutela Sangi, seu Sancti, ut picus Martis, aquila Iovis, corvus Apollinis, pavo Iunonis, noctua Minervae. De hac Plinius lib. X. cap. 7.: *Sanqualem avem atque immussulum augures Romani in magna quaestione habent. Immussulum aliqui vulturis pullum arbitrantur esse et sanqualem ossifragae. Massurius sanqualem ossifragam esse dicit, immussulum autem pullum aquilae, priusquam albicet cauda. Quidam post Macium augurem visos non esse Romae confirmavere; ego, quod verisimilius est, in desidia rerum omnium non arbitror agnitos.* Vide *Alites. Ant. Aug.* *Sanqualis avis a quibusdam Ossifraga appellatur. Eadem in commentariis auguralibus Sanga dicitur, quia in Dei Sangi tutela est. Scal.* Videatur *Immusculus* (*Immusulus*). *Dac.* De *Sanguali ave* adeas etiam K. O. Müller. in libro die Etrusker. tom. II. pag. 120.

Saccor... (Ad p. 251.) Saccorum fortasse. quid enim aliud dici possit, mihi in mentem non venit. *Ant. Aug.* *Sycomorus est genus arboris, quam dictam Pomponius ait ex fico et moro: quod ficus ea sit et morus. Unde nomen per y scribitur.* Caetera de Sole aut fortasse de Soracte monte Apollini dicato concipienda sunt. Sed viderint docti. *Scal.* Ficus Aegyptia, quam alii ficum, alii morum Aegyptiam et nomine composito sycomorum et morosycon appellarunt. *Dac.* Syccomorus Isidoro lib. VII. cap. 7. Alii *Saccomorus. Goth.*

Solem. (Ad p. 251.) Cicero II. de Nat. Deor. (c. 27.). Quare et idem Apollo, ut Chrysippus putavit, ab α privat. et πολύς multus, quod sine multis, id est solus sit. De Sole etiam idem Varro lib. IV. (V. p. 73. Sp.), sed ita, ut aliud etiam proponat. *Sol*, inquit, *vel quod ita Sabini, vel quod solum ita lucet, ut ex eo dies sit.* Ubi Sol Sabinam esse vocem innuit et eam Sabini forsan a Graeco σέβας *fulgor.* Sed cum gentes *Solem* pro Deo coluerint, verisimilius ab Hebraeo *El*, id est *fortis*, atque etiam *Deus* ηλ et ωλ. Unde ἥλιος et Lat. *sol.* Idem autem dictus *Apollo* a Graeco ἀπολεῖν, quod is pestilentiae auctor sit. Unde et in Carminibus saecularibus invocabatur. Horat. (v. 33. seq.):

Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros Apollo.

Vide Servium ad Virg. Eclog. (v. 66.), Macrob. lib. I. Sat. cap. 17. et Lil. Gyraldum de Diis Gent. *Dac.*

Sacrem. (Ad p. 251.) Plautus in Menaech. (II, 2, 16.): *Adulescens quibus hic pretiis porci veneunt sacres, sinceri? nummum unum en a me accipe; Iube te piari de mea pecunia.* Et in Rudente (IV, 6, 4.): *Sunt domi agni et porci sacres.* Referuntur haec a Festo et alia quaedam. *Ant. Aug.* Varro de R. R. lib. II. cap. 1.: *Fere ad quatuor menses a mamma non disiunguntur agni; hoedi tres, porci duo, e queis quoniam puri sunt ad sacrificium ut immolentur, olim appellati sacres. Quos appellat Plautus cum ait: Quanti sunt porci sacres?* Idem cap. 4.: *Cum porci depulsi sunt a mamma, a quibusdam delici appellantur, neque iam lactantes dicuntur, qui a partu decimo die habentur puri; ab eo appellantur ab antiquis sacres, quod tum ad sacrificium idonei dicuntur primum, itaque apud Plautum in Menaechmis, cum insanum quem putat, ut videtur in oppido Epidamno, interrogat, quanti sunt porci hi sacres?* Porcos illos sacres Graeci vocant χοιρία μυστηρικά. Aristoph. Et inde etiam patet, cur *sacris* de hostia dicatur. *Dac.*

Sacrima. Glossarium: *Sacrima*, ἀπαρχὴ γλεύκους et *Praemetivum* ἡ πρὸ θερισμοῦ Δημήτρας θυσία. *Dac.* Infra: *Sacrificium, quod pro uvis primis fieret, a veteribus Sacrima est appellatum, ut Verrius et Cloatius dicunt. Est autem Sacrima mustum in amphoram inditum sacrificii causa pro tinis et vino, quae quasi sacra dicta, quod sacra Liberi fit, ut praemetium, quod pro spicis, quas primum messuissent, sacrificabant Cereri.* Ultimis capiendis deerat spatium in reliquiis Festi, ut vides, in iis, quae de praemetio addita sunt. In Epitoma perperam *vineis* pro *tinis* scriptum erat, quod et caeco apparet. Eo enim musto tota vindemia sacra fiebat, ut calpari totum vinum diffusum, de quo vide verba Trebatii Iurisconsulti apud Arnobium. *Scal.* Quod de musto libabant posteaquam polluxerant, eas confectiones quae vocabant suffimenta ex faba milioque molito, mulso sparso; quae diis eo tempore dabantur, quo uvae calcatae prelo premebantur. Vide in voce *Calpar.* A *sacer sacrimum*, quod mustum illud sacrum esset. *Dac.* *Pro vineis.* Lege cum Scaligero *pro tinis.* Tinae veteribus vasa erant ad vinum reponendum. Varro de vit. P. R. lib. I. (apud Non. p. 544. Merc.): *Antiquissimi in conviviis utres vini primo, postea tinas ponebant.* Sed ex schedis legendum *uvis.* Vide infra. *Sacrificium quod.* Ait Festus ex Aelio et Cloatio sacrimam esse mustum, quod in amphoram inditum

Liberalibus Libero dabatur, quo et uvae vindemia reliquae et vinum reliquum sacra esse desinerent, ut Calpari, totum vinum diffusum. Et praemetio seges reliqua. Vide *Calpar.* Adi et Arnobium lib. VII., ubi Trebatii Iurisconsulti verba refert. *Idem.*

Sacrificulus. Post Reges exactos, ut Dionys. et Livius scribunt, qui pro rege sacra faceret, Rex sacrificulus factus est Manius Papisius. Vid. Plut. in Problem. (Quaestt. Rom. 63.). *Ant. Aug.* Sacrificulus dicitur rex sacrorum, qui ea sacra, quae facere reges sueverant, facit. Primus Rex creatur post reges exactos Papisius Manius. *Scal.* Rex absolute dicebatur. *Dac.* Hic adde *Ordo sacerdotum* supra. *Goth. Primus memor.* etc. Livius et Dionysius Manium Papirium primum sacrificulum produnt. Sed alios historicos secutus est Verrius. *Idem.*

Sacella. C. Trebatius lib. II. de religionibus apud Gell. lib. VI. cap. 12.: *Sacellum est locus parvus deo sacratus cum ara. Ant. Aug.* Sacella dicuntur consepta loca, quae tantummodo muro clausa sunt. Sine tecto, quia scilicet saepius erant fulgurita. Vide infra in *Scribonii puteal. Dac.*

Sacrosanctum. Sacrosanctum quid fiebat tum religione, tum lege. Religione, quia certis ad hoc cerimoniis opus erat, ut iureiurando etc. Lege autem, quia hac sanciebatur, ut sacer esset, qui sacrum violasset, sive nocuisset, cui hac lege non liceret. Liv. lib. III. sect. 55.: *Ipsis quoque tribunis, ut sacrosancti viderentur* (*cuius rei prope iam memoria aboleverat*) *relatis quibusdam ex magno intervallo cerimoniis renovarunt; et cum religione inviolatos eos, tum lege etiam fecerunt, sanciendo, ut qui Tribunis plebis, aedilibus, iudicibus, decemviris nocuisset, eius caput Iovis sacrum esset, familia ad aedem Cereris liberi liberaeque venum iret. Hac lege Iuris interpretes negant quemquam sacrosanctum esse, sed caput eius, qui eorum cuiquam nocuerit, sacrum esse, id sanciri.* Porro iuramentum, quod intercedebat, tale fuisse patet ex Dionys. Halic. lib. VI. (c. 89.). Iurabant per sacra omnia se posterosque suos hanc perpetuo legem observaturos, addita execratione, ut qui legi parerent, ita Deos superos atque inferos propitios haberent, qui non parerent, infestos. *Dac.* Gloss.: *Sacrosanctas ἀφιερωμένας*, iisdem *Sacrosanctum ἅγιον, ἱερόν, καθωσιωμένον. Goth. Ut qui viol.* Facit lex ult. ff. de rerum divis. *Idem.*

Sacratae leges. Ex veterum lectione satis constat sacratas leges eas esse non solum quibus sancitum erat, ut qui adversus eas fecerit, alicui deorum sacer esset, sed eas etiam, quas plebs iurata in monte sacro sciverit. Quamvis utrum una tantam lex, an plures in eo monte latae fuerint, incertum sit. Lege infra: *alicui deorum sit cum familia. Dac.* Adde l. 9. §. proprie. 3. ff. de rerum divis. *Goth. Sacer alicui Deor.* Vide Macrob. VII. (lib. III, 3.). Adde Nonium (pag. 397. Merc.) in *Sacrum. Idem.* Vide in *Publica pondera. Idem.*

Seclusa sacra dicebantur. Quae a profanis clausa sunt et separata. Ceteris autem sacra intelligenda sunt. Vide ad illud Horat. (Odar. III, 2, 26.): *Vetabo, qui Cereris sacra vulgavit. Dac. Mysteria.* Adde supra *Mundus. Goth.*

Scenam. Lege infra: *Qui est II. de verbis priscis* etc. Ex notis II. imperiti librarii fecerant *ei:* de scena nil alibi me legere memini. *Dac.* Adde *Secespita. Goth.*

Sarissa. Σάρισσα, δόρυ μακρὸν, εἶδος ἀκοντίου Ἑλληνικοῦ, σπάθη βαρβαρική. Μακεδόνες. Hesych. Vocem Macedonicam esse testatur etiam Curtius lib. IX.: *Macedo iusta arma sumpserat, aereum clypeum, hastam, quam sarissam vocant, laeva tenens, dextra lanceam, gladioque cinctus velut cum pluribus dimicaturus. Dac.*

Sacer mons. Iovi consecraverunt. Dionysius (lib. VI, 90.): *Ἐπὶ δὲ ταῦτα ἐψηφίσαντο, βωμὸν κατεσκεύασαν ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας, ἐν ᾗ κατεστρατοπέδευσαν, ὃν ἐπὶ τοῦ κατασχόντος αὐτοὺς δείματος τότε ὠνόμασαν, ὡς ἡ πάτριος αὐτῶν σημαίνει γλῶσσα, Διὸς δειματείου, ᾧ θυσίας ἐπιτελέσαντες καὶ τὸν ὑποδεξάμενον αὐτοὺς τόπον ἱερὸν ἀνέντες, κατῆεσαν εἰς τὴν πόλιν ἅμα τοῖς πρέσβεσι.* Legis caput fuit: *QUEI ALITER FAXIT, CUM PEQUNIA FAMILIAQUE SACER ESTO, SEI QUIS EM OCCISIT, PAREICEIDA NEC ESTO.* Dionysius (l. c.): *Ἐὰν δέ τις τῶν ἀπηγορευομένων τι ποιήσῃ, ἐξάγιστος ἔστω, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ Δήμητρος ἱερά· καὶ ὁ κτείνας τινὰ τῶν ταῦτα εἰργασμένων, φόνου καθαρὸς ἔστω.* Idem erat et *SE FRAUDE SUA LICETO*, ut: si quis im occidere velit, se fraude sua liceto, et: sine capitali nexa esto, et: iure caesus esto. *Scal. In sacrum montem secessisse trans Anienem amnem, tria ab urbe milliaria passuum.* Liv. lib. II. sect. 32. *Dac. Quod autem privati.* Sacrae res sunt, quae publice deo consecratae sunt, non privatae. Si quis ergo privatum sibi sacrum constituerit, sacrum non est, sed profanum. L. 6. §. 2. D. de divis. rer. Iustinian. in Instit. lib. II. cap. 1. §. 8.: *Si quis vero auctoritate sua quasi sacrum sibi constituerit, sacrum non est, sed privatum. Dac.*

Sacrani. Aliter paulo Servius ad illud Virg. VII. Aeneid. (796.):

Et Sacranae acies et picti scuta Labici.

Dicunt quendam Corybantem venisse ad Italiam et tenuisse loca, quae nunc urbi vicina sunt, et ex eo populos ducentes originem Sacranos appellatos. Nam sacrati sunt matri Deum Corybantes. Alii Sacranas acies Ardeorum volunt, qui aliquando, cum pestilentia laborarent, nec sacrum voverunt, unde sacrani dicti. Dac. *Vere sacro nati.* Vide infra *Ver sacrum.* Goth. *Vere sacro.* Mos Italis fuit, ut magno periculo adducti voverent quaecunque proximo vere nati essent apud se animalia immolaturos. Servius dicto loco. *Idem.*

Sagmina. Mirum alium versum Naevii a Festo, alium a mutilatore citari. Legendum vero: *Scopas atque verbenas.* Nam scopae in sacris dicuntur apud Plinium et alios verbenae. Glossarium: *Sacmina, θαλλός, σπονδεῖα ἀρχῆς.* Lege: *Sagmina, θαλλός, σπονδεῖα, Sagminarius σπονδειάρχης.* Sed praestat legere *Scapos. Scapi* sunt *θαλλοί.* Apuleius lib. II. (pag. 265, 23. Elmenh.): *Thallos, verbenas, corollas ferentes.* Quin *scapum caepae* Columella (XI, 3.) *thallum* vocat. Scal. Liv. XXX. cap. 43.: *Feciales quum in Africam ad foedus feriendum ire iuberentur, ipsis postulantibus senatusconsultum in haec verba factum est, ut privos lapides, silices privasque verbenas secum ferrent: uti praetor Rom. his imperaret, ut foedus ferirent, illi praetorem sagmina poscerent. Herbae id genus ex arce sumptum dari fecialibus solet. Sagmina* a sanciendo, quasi *sancimina.* Dac. V. l. 8. §. 1. ff. de rerum divis. Goth. Et Macrobius verbenas. Vide Glossas. *Idem. Arcebantur.* Id est petebantur. Dixi ad Nonium. *Id. Ius sacratum.* Cicero: *O fides alma, apta pinnis et iusiurandum Iovis.* *Idem.*

Sagaces et Saga. Nec minus haec animum cognoscere posse sagacem. Sic Lucretius (l. II, 838.), ut opinor, scripsit. *Ant. Aug.* Cicero lib. I. de Divinat. cap. 31.: *Sagire enim sentire acute est, ex quo sagae anus, quia multa scire volunt et sagaces dicti canes* etc. Vide *Praesagire.* Versus ille: *Invictus canis* sic forte legendus:

Invictus canis atque sagax et viribus fretus.

Vel:

Invictusque, sagax, validis et viribus fretus.

Necessario enim vel canis abundat, vel τὸ (v.) *validis.* Prius malo. Infra: *Saga quoque dicitur mulier perita sacrorum et vir sapiens* etc. inauditum est virum sapientem *sagam* dici. Quare supplendum: *Et sagus vir sapiens* etc. Dac. Vide supra *Piatrix.* Glossis: *Sagax ἐχέφρων, ἀγχίνους, πανοῦργος, προγνωστικός.* Goth. *Saga.* Vide Nonium (pag. 22. Merc.) in *Sagae.* Goth.

Sanates. (Ad p. 252.) Festus retulerat doctorum virorum opiniones de Sanatibus, quod verbum in XII. tabulis fuisse refert etiam Gell. lib. XVI. cap. 10. *Ant. Aug.* Quaecunque in Epitoma habentur, ea desiderantur in reliquiis Festi. Itaque supplendum ex Epitoma initium illarum reliquiarum. Quae sequuntur, in hanc sententiam concipienda sunt: Sulpicius autem Sanates et Opillius aiunt dici inferioris loci gentes, ut Tiburtes et alios, qui cum populo Tiburtino habitarent in agro Tiburti, id est omnes peregrinos inferiorisque loci. Itaque scriptum esse in XII.: Nexo solutoque, forcti sanatique idem ius esto, id est bono Romano, idem et peregrino, qui et inferiore loco est. Sunt qui intelligant colonias, quae sunt deductae in priscos Latinos a Tarquinio Prisco, quas inegerit secundum mare infra Romam in civitates Latinorum: eosque sanatis propterea, quod praeter opinionem eos pacavisset sanavissetque, et cum eis pacisci potuisset, nominavit, ut auctores sunt Cincius libro II. de officio Iurisconsulti, M. Valerius Messala in ea in XII. explanatione. Idem tamen in eo libro, quem de dictis involute inscribit, forctis et sanatis ait duas gentis finitimas mari: de quibus legem hanc inscriptam esse videri: uti duae maritimae gentis eodem cum P. R. haberentur iure; neque alios quam forctes et sanates legem hanc significare existimat hoc intellectu. Multi sunt, quibus id, quod pluribus placuit, displiceat, et aliter in XII. sanati forcti interpretentur, hoc est sanati, insani. Propemodum ea videtur Festi sententia esse. Scal. Vide *Horctum.* Infra post legem XII. Tabularum: *Nexo solutoque forti sanatique idem ius esto, id est honor.* Emenda: *id est, bono.* Quae sunt verba Festi interpretantis verba legis: *Idem ius esto forti,* id est, bono. *Quod sanati,* id est peregrino. Et iam supra docuit *fortem* bonum significare. De coloniis, quas Priscus Tarquinius in Priscos Latinos deduxit, nihil apud alios auctores legi. Prisci Latini dictae coloniae, quae a Latino Silvio deductae. Vide *Priscae.* Dac.

Sarpta vinea. *Sarpere* est *putare,* unde *sarpta vinea* et *sarmenta* surculi amputati. Et sarpiculae falces, quibus vites putabantur et arbores. *Sarpas* hodie vocamus, cuius diminutivum sarpiculae, ut paviculae a paviendo. Postea, ut solenne fuit Latinis *a* mutare in *e* et *i*, *serpiculae* et *sirpiculae* dictae sunt pro

sarpiculis. Non igitur sunt a sirpando. *Dac.* *Sarmenta.* Adde l. 55. §. 4. ff. de legat. 3. Glossae: *κλῆμα βότρυς ἔχον, Palmes. Κλῆμα ξηρόν, Sarmentum.* Vide in *Sarpiuntur.* *Goth.*

Sarte. Charis. lib. II. Porphyrio ex Verrio et Festo. *In auguralibus*, inquit, *libris ita est: sane sarteque. Ant. Aug.* *Sarta tecta* Graecis oratoribus et aliis dictum ἐπισκευαί. At Glossis ὑποῤῥαφαί, quia et *Sarcire* est ῥάπτειν. In locatione operum publicorum, quae fiebat lege Censoria, certum est, additum fuisse: *Porticum sartam tectam produit. Scal.*

Sarra. Virgil. lib. II. Georg. (506.):

Ut gemma bibat et Sarrano dormiat ostro.

Servius Tyriam purpuram interpretatur, quod Tyros Sarra dicta sit a pisce *Sar* appellato. Sic Sarranae tibiae dictae, vel Tyriae, vel Africanae. Probus Ennium ait dixisse Poenos Sarra oriundos, id est Tyro. *Ant. Aug.* *Sarra prius insula, quae nunc Epiros est.* Ita plane scripsit Festus. Significat prius insula cum esset, postea cum ab Alexandro obsideretur, ἠπειρῶσθαι. Nota ac celebris historia. Nomen hoc incognitum fuit Graecis. Nam, ut Syri ipsi, vocabant Tyron. At Phoenices antiquitus *Sor* dicebant. Eorum coloni Carthaginienses eadem lingua utentes *Sar* vocarunt. Ab illis didicerunt Romani. Unde Ennius Poenos Sarra oriundos dixit, hoc est Tyro. Obsolescente Hebraismo, quod fuerat Idioma Phoenicum, Syri pro *Sor*, *Tur* dixerunt, primum quia Sade et Sin literas mutant in Tau, deinde quia ipsi non utuntur *O*, sed pro ea *U* solent usurpare. Qui utrique linguae operam dederunt, sciunt me verum loqui. *Scal.*

Sardare. Sardare pro intelligere et Sardi intelligentes, callidi. A Sardis populis forte, qui versipelles audiebant. *Dac.* . . . . . *intelligere* . . . Schedae: *Sardare intelligere significat. Naevius belli Punici libro* . . . *quod bruti nec satis sardari queunt.* Deest tantum numerus libri. *Dac.*

Sardi venales. (Ad p. 252.) Vid. Plutarch. in Problem. (c. 53. Rom. Quaestt.). Utitur hoc proverbio Cicero in Epist. ad Fabium Gallum (VII, 24.): *Habes Sardos venales, alium alio nequiorem.* Quibus verbis interpretatio Capitonis Ciceronis auctoritate confirmatur. Sed quod dicitur Gracchum Faltonis collegam fuisse, eumque de Sardis triumphasse, falsum est. Hi enim consules fuerunt anno DXV. Is vero, qui triumphavit, collegas habuit in primo consulatu C. Claudium Pulchrum, in secundo M. Iuventium Thalnam annis DLXXVI. et DXC. e fastis Capitolinis. Plinius, sive quis alius, qui scripsit libellum de viris illustribus, Capitonis interpretationem sequi videtur (c. 57, 2.) in proverbio explicando. Licet nescio quos auctores secutus dicat Gracchum Praetorem Galliam obtinuisse, primo consulatu Hispaniam, altero Sardiniam. *Ant. Aug.* *Sardi venales, hoc est alius alio nequior, ex hoc natum proverbium videtur, quod ludis Capitolinis, qui fiunt a vicanis praetextatis, auctio Veientium fieri solet; in qua novissimus is, qui omnium deterrimus, producitur a praecone in medium senex cum toga praetexta* etc. Capitolinis ludis supplevimus ex Plutarcho, de quibus praeter alios Livius libro V. (c. 50.). De praetextatis vicanis vide supra in *Praetexta.* Nam et hic ex eo loco cognosces *vicanis*, non *vicinis* legendum esse, et ibi ex hoc vicanos esse vici magistros. Potes etiam legere: *Qui fiunt a vicanis et magistris collegii. Scal.* Ita fere ad verbum Plutarchus in Quaestionibus Romanis quaest. 53. *Dac.* *A vicinis praetextatis.* Lege: *a vicanis.* Hoc est vicorum magistris, qui, quamvis magistratus non erant, ludos faciebant praetextati, ut ex Cicer. et Livio notum est. Vide supra in *Praetexta. Idem.* *Quia Sardi appellantur.* Lego: *Qui Sardi appellantur. Idem.* *Tyrrhenus enim.* Vide *Tyrrhenos. Idem.* *At Sinnius Capito.* Haec Capitonis interpretatio eius auctoritate, qui libellum de viris illustribus edidit, confirmatur. *Tiberius*, inquit, *Sempronius Gracchus praetor Galliam domuit, consul Hispaniam, altero consulatu Sardiniam. Tantumque captivorum adduxit, ut longa venditione res in proverbium veniret: Sardi venales.* Hoc proverbio usus est Cicero Epistol. 24. lib. VII.: *Habes Sardos venales, alium alio nequiorem.* Quare minime Meursio assentior, qui legebat *Sardi vernales* i. e. homines nequissimi, qui vernas et servos vincerent. Sardi enim vetustissima lingua Latina versipelles et callidi, a *sardare*, intelligere, callere. Absque dubio vera est Capitonis sententia. *Idem.*

Sarcito. Verba XII: *Si quadrupes pauperiem faxit, dominus sarcito, noxaeve dedito. Item* . . . *rupitias* . . . . *sarcito.* Ubi sarcire est detrimentum praestare, compensare, a vestibus ducta metaphora, quae proprie *sarciri* dicuntur, cum lacerae reficiuntur. Inde *sarte* in auguralibus est pro *integre.* Et *sarta tecta* in locationibus solennia, hoc est *integra*, vide *Sarte. Dac.* Dixi ad leges XII. Tab. *Goth.*

Sardanapalus. (Ad p. 253.) Iustin. lib. I. cap. 3.: *Postremus apud eos* (Assyrios) *regnavit Sardanapalus, vir muliere corruptior. Ad hunc videndum, quod nemini ante eum permissum fuerat, praefectus ipsius, Medis praepositus, nomine Arbaces, cum admitti magna ambitione aegre obtinuisset, invenit eum inter scorto-*

rum greges purpuram colo nentem et muliebri habitu, cum mollitia corporis et oculorum lasciviam omnes feminas anteiret, pensa inter virgines partientem. Proverbio locum dedit. Vide Erasmi Adagia *Sardanapalus*. *Dac.*

Sargus. *Praeclarus helops* in versu Lucilii est splendidus, luculentus, eadem mente apud Cicer. *Praeclara bestia.* Ibid. *Aegypto sargus* idem quod apud Plautum *hospes Zacyntho.* Apud Terent. *anus Corintho.* Apud alios *vinum Lesbo*, *vinum Chio*, ad imitationem Graecorum, *οἶνος Λεσβόθεν*, *οἶνος Χιόθεν*. *Dac.*

Sateurnus. Haec vox pertinere videtur ad id, quod sequitur in Schedis.

Saturnia. (Ad p. 253.) Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 48. Sp.): *Hunc antea montem* (Capitolinum) *Saturnium appellatum prodiderunt et ab eo late Saturniam terram, ut etiam Ennius appellat. Antiquum oppidum in hoc fuisse Saturniam scribitur.* De hoc oppido sic Virgil. VIII. Aeneid. (358.):

Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit urbem
Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

Porro Saturni nomen Tuscum esse mihi concedent, inquit Scaliger apud Varronem, qui sciunt Syriace et pro certo habent, olim Tuscorum linguam Aramaeam fuisse: *Saturnus* enim lingua Syriaca significat *latentem*. Unde in agro Latino quasi interpretantes vocarunt eum *Latium* et eius uxorem Opem *Latiam*, et in Pontificalibus indigitamentis dicebatur *Latia Saturni*, Gell. lib. XIII. cap. 12. et ab eo *Latium*, quod Saturnia terra. *Dac.* *Ubi ara dicata.* Forsan a comitibus Herculis. *Idem.* *Quia apud eam supplicant.* Vide *Lucem facere.* *Idem.* De *Saturno* cf. Buttmann. in scriptis Academiae Berol. ai. 1814—1815. pag. 188. qui *aeternus* et *Saturnus* eandem notionem habere pronunciat.

Saturno dies festus celebratur. (Ad p. 253.) Saturnalia mense Decembri, quod eo mense Tullus Hostilius cum bis de Albanis triumphasset, fanum consecravit. Livius vero Saturnalia post Reges demum exactos constituit lib. II. sect. 21. Huius festi primo dies tantum unicus fuit, sed processu temporum crevit. Nam sub Caesare duo dies additi, postea etiam plures. *Dac.* *Versus quoque.* Ennius in Naevium poetam, qui secundum bellum Punicum Saturnio carmine scripserat:

— — *scripsere alii rem*
Versibu', quos olim Fauni vatesque canebant,
Cum neque Musarum scopulos quisquam superarat
Nec dicti studiosus erat.

Quia Saturnii versus lex adeo soluta fuit, ut non metrum, sed simplicem cum rythmo cantum fuisse quidam scribant. Servius in illud Georg. (II, 385.):

Nec non Ausonii Troia gens missa coloni
Versibus incomptis ludunt, risuque soluto.

Id est, inquit, carminibus Saturnio metro compositis, quos ad rythmum solum vulgares componere consueverunt. Constat autem Iambico dimetro acatalecto et tribus trochaeis, ut:

Dabunt malum Metelli, Naevio poetae.

Idem. De metro Saturnio adeas Hermannum in Elementis doctr. metr. III, 9. pag. 606. seqq. *L.* *Qui Deus in Saliaribus Saturnus.* Lege *Satunnus* a satu, ut a portu *Portunnus.* Nam Salii scilicet aliter indigetabant, quam volgus. *Dac.*

Sas. Ennii versus lib. VII. mendosi sunt, quamvis a Paulo non male referantur. *Ant. Aug.* Graece *σάς*, ut *sos*, *suos* a Dorico *σῶς*, *σούς*. Vide *Sos.* Sic *so* pro *suo*, *sa* pro *sua*, *sis* pro *suis* etc. *Dac.*

Sam. Versus Ennii elegantissimos reiectis illis spuriis glossematis, quae in medium illorum temere irrepserant, ita legendos curabis:

Nec quisquam sophiam, sapientia quae perhibetur
In somnis vidit prius, quam sam discere coepit.

Nam Romani ignotum verbum plebi *sophiam* solebant semper Latine reddere. Afranius in Sella:

Usus me genuit, mater peperit memoria.
Sophiam me vocant Graeci; vos sapientiam.

Ennius sine dubio extulit hos versus, cum visus est in somnis sibi adesse Homerus poeta. Neque, inquit, quisquam somniat se videre sapientiam, quin eam prius didicerit. Hoc enim naturaliter fit, ut quae quotidiano usu tractamus, ea saepe in somnis imaginari soleamus. *Scal.* Unde eleganter apud Attium in Bruto:

Rex, quae in vita usurpant homines, cogitant, coirant, vident,

Quaeque agunt vigiles agitantque, ea si quoi in somno accidunt
Minus mirum est.

Dac.

Scaeva. Ait videri dictum a Graecis, qui scaevum sinistrum dicunt; ad quod Hostium in quodam libro belli Histrici testem producebat. Varro: ne quid obsit bonae Scaevae causa. Inde Scaevola appellatus; ab scaeva, id est sinistra, quod quae sinistra sunt, bona auspicia existimantur, a quo dicuntur comitia, aliudve, quod fit ave sinistra, Scaeva. Id a Graeco, quod hi sinistram vocant σκαιάν. Glossarium: ἀριστερὰ χείρ. Plautus (Cas. V, 4, 4.): *Caninam scaevam spero meliorem fore. Scal. Scaeva* a *scaevus*, quod a σκαιός, sinister, et inde *scaeva* vel in bonam, vel in malam partem ducitur, quod Romanis *sinistra*, Graecis vero et barbaris *dextra* fausta sint. Tullius I. de Divin. (II, 39.): *Haud ignoro, quae bona sunt, sinistra nos dicere, etiam si dextra sunt, sed nostri sinistrum nominaverunt, externique dextrum, quia plerumque melius id videbatur.* Igitur cum *scaeva* aut *sinistra* pro inauspicatis et infaustis apud scriptores Romanos reperias, ut apud Ovid. (Heroid. XIII, 49.):

Di procul a nobis omen removete sinistrum;

id ex imitatione Graecorum factum dicas necesse est. *Dac.* Plaut. in Pseud. (IV, 7, 39.): *Bona Scaeva est mihi.* Adde Varron. l. VI. (lib. VII. pag. 374. Sp.). *Goth.*

Saperda. Hesych.: Σαπέρδης ὄνομα ἰχθύος, οἱ δὲ ταρίχου εἶδος, ἄλλοι ὑπὸ ποντικῶν τὸν Κορακῖνον ἰχθύν. Ponticum obsonium et vile vocat Archestratus apud Athenaeum, quem vide. Inde Persius (V, 134.):

— — — *saperdam advehe ponto.*

Alii aquas dicunt salsas. Alii frustum tantum cuiusque piscis salsi. *Dac. Varro.* Varronis locus mutilus. Pleniorem et leviter immutatum sic Nonius (pag. 176. Merc.): *Saperdae*, inquit, *quasi sapientes et elegantes. Varro Medio: Omnes videmur nobis esse belli, festivi, saperdae, cum simus σαπροί.* Saperda tamen non pro sapiente, ut Festus Noniusque interpretantur, sed pro faceto et salso, ut optime monuit doctiss. Meursius. Itaque sensus verborum eius: Omnes nobis videmur esse belli, festivi, salsi, cum tamen simus saproi (captavit manifesto alliterationem) id est insulsi, nec in toto corpore habeamus vel micam salis. Nam *sapra* sunt, quae salis defectu putruerunt. *Idem.*

Sandaracam. Sandaracam ait esse genus coloris, quod Graeci sandycem appellarunt. Naevius: *Merula Sandaracino ore. Scal.* Sandaraca sive sandyx de herba et de colore sive figmento dicitur. Hesych.: Σάνδυξ δένδρον θαμνῶδες, οὗ τὸ ἄνθος χροιὰν ἔχει κόκκῳ ἐμφερῆ, ὡς Σωσίβιος, ἢ φάρμακον ἰατρικόν. Hic enim φάρμακον nihil aliud est, quam *pigmentum*, χρῶμα, *color.* Unde optime Festus *genus coloris.* Nam de pigmento tantum loquitur. De sandyce herba vetustissimum glossarium: *Sandyx herba tincturae apta, quam vulgus Varantiam vocat.* Eamque hodie vulgo infectores *Garantiam* vocant. Eam intelligit Vopiscus in Divo Aureliano (c. 29.): *Dicitur enim sandyx Indica talem purpuram facere, si curetur.* Ubi vide Salmas. et in exercitationibus Plin. *Dac. Merula Sandaracino ore.* Merula rostrum habet luteum, quod poeta *sandaracinum* dicit, quia sandaraca etsi facie rubra est, colore tamen luteo tingit. *Idem.* Vide *Sandaracha.* Vitruvio VII. cap. 12. *Goth.*

Sabini quod. (Ad p. 254.) *Sabini quod volunt somniant; vetus id proverbium esse et inde manasse ait Sinnius Capito, quod quotiescunque sacrificium propter viam fieret, hominem Sabinum ad id adhibere solebant. Nam his promittebat, se pro illis somniaturum. Idem igitur postquam e somno evigilasset, ipsis sacra facientibus, narrabat omne, quicquid in quiete vidisset. Unde venit in proverbium, Sabinos quod vellent somniare. Sed quia propter aviditatem bibendi quaedam anus id somnium captabant, vulgatum est illud quoque: Anus quod volt, somniat. Fere enim quod vigilantes animo volvimus, id dormientibus apparere solet.* Nemo negaverit opera nostra proverbium, quod hactenus latuerit, e tenebris erutum esse, neque est quod morose quis verba rimetur, cum sententia ipsa nullo negotio ex reliquiis Festi divinari potuerit. *Scal.* De sacrificio propter viam vide in *Propter viam. Dac.*

Sambuca. A Syriaco *Sabbeca* organi Musici genus proxime ad ἅρπης similitudinem, unde Sambucinae Plauto (Stich. II, 3, 56.) dicuntur mulieres, quae eo canunt, Sambucistriae Livio (XXXIX, 6.). Ab eius similitudine turris obsidionalis infera regione occultans muralem arietem, mediis tabulatis sagittarios ad depellenda muralia praesidia: supero tabulato pontem inferne affixum, superne funibus aut catenis pensilem in murum demittens, quo traiiciant armati ad occupanda moenia, Sambuca dicta est, quod crebri funes pensilis pontis Sambucae chordas referant. Vide Polybium lib. VIII. (c. 6.). *Dac.* Ita apud Vitruvium VI. cap. 1. Est autem Sambuca hac significatione instrumentum triquetrum imparibus longitudine fidibus et sonis. Adde

Athenaeum XIV. Dipnosophist. Alii tamen legunt *Sambina*, non *sambuca*. *Goth*. *Machina*. Eo significatu sumitur sambuca apud Vitruv. X. cap. 22. *Idem*.

Samnites. Infra: *Populis Samnitibus nomen impositum ait Verrius propter genus hastarum, quae saunia appellant Graeci. Alii aiunt Sabini vere sacro voto hoc genus hominum extra fines eiectum Comio Castronio duce occupasse collem, cui nomen est Samnio, a quo colle Samnites dictos.* Huius rei testis locuples inter alios Strabo. Sisenna etiam eius historiae meminerat libro quarto historiarum: *Quondam Sabini feruntur vovisse, si res communis melioribus locis constitisset, se ver sacrum facturos.* Nam de vere sacro saepe Livius et alii. *Scal.* *Samnites ab hastis, quas Graeci σαυνία.* Inde *Saunitae* Graecis dicti sunt σαυνῖται, Latini *v* mutato in *m* *Samnitas* dixerunt. Alii a colle Samnio, quem a Sabinis eiecti Comio Castronio duce occuparunt, dictos fuisse. Hanc historiam narrat Strabo lib. V. (pag. 250.). Qui tamen aliquatenus a Festo diversus abit. Et a Sabinis Samnites ortos indicat Varro lib. VI. de L. L. (VII. pag. 317. Sp.): *Item ostendit, quod oppidum vocatur Cassinum. Hoc enim a Sabinis orti Samnites tenuerunt et nunc nostri.* *Dac.* *Samnitibus.* Quod ait ab hastis sauniis Samnites dictos probatur Plinio lib. III. cap. 12. *Saunia* autem illa erant proprie *veruta*, quae arma Samnitium fuisse Virgilius innuit, dum *veru Sabellum* vocat VII. Aen. (665.). *Idem.* *Sabinis vere sacro voto.* De vere sacro a Sabinis voto Sisenna apud Nonium (pag. 522. Merc.): *Quondam Sabini feruntur vovisse, si res communis melioribus locis constitisset, se ver sacrum facturos.* Et Strabo extremo libro V.: Ceterum, inquit, de Sabinis hoc narratur. Sabini diuturno bello cum Umbris conflictati voverunt, ut Graecorum quidam se eius anni foetus Deo sacraturos. Cum igitur hostes vicissent, ut votum solverent, eius anni proventa partim immolarunt, partim Deo consecrarunt. At in secuta sterilitate quidam retulit, prolem quoque fuisse dicandam. Cui obtemperantes Sabini eodem anno genitos suos Marti consecrarunt etc. Porro ver sacrum ἔτος ἱερόν Graecis dicitur, non ἔαρ, quod certe notatum oportuit. *Idem.*

Salaria. Eandem Collinam esse appellatam Festus, ut opinor, tradidit. *Ant. Aug.* Infra: *Salariam viam incipere ait a porta, quae nunc Collina a colle Quirinali dicitur. Salaria autem propterea appellabatur, quod impetratum fuerit, ut ea liceret in Sabinos salem portari.* *Scal.* Quae a porta Collina mittit in Sabinos, unde Salariam Collinae portae vocat Tacit. (Hist. III, 82.). Eius meminit Liv. lib. VII. cap. 9. Galli ad tertium lapidem Salaria via trans pontem Anienis castra habuere. De ea sic Strabo lib. V. (p. 228.): Ἔστρωται δὲ δι' αὐτῶν ἥ τε Σαλαρία ὁδὸς οὐ πολλὴ οὖσα, εἰς ἣν καὶ ἡ Νομεντάνη συμπίπτει κατὰ Ἤρητον τῆς Σαβινῆς κώμην ὑπὲρ τοῦ Τιβέρεως κειμένην, ὑπὲρ τῆς αὐτῆς πύλης ἀρχομένης τῆς Κολλινῆς. *Dac.*

Salaciam. Suspicer verba circumscripta semicirculis (verba enim *unde Ovidius: Nymphaeque salaces* uncis inclusa erant in prioribus edd.) adiecta esse, neque in veteri libro est illis locus, neque eius poetae libros referre solet Festus. *Ant. Aug.* Glossarium: *Salacia*, ἀμφιτρίτη, νηρηΐς. Ridiculum vero testimonium Ovidii, cum salax non sit salacia. Salacia recte exprimit Homeri ἁλοσύδνην, illa παρὰ τὸ τὴν ἅλα σεύειν, haec similiter a sale ciendo. *Scal.* Locum Ovidii reperire non potui. Non videtur ex Ovidii carminibus esse depromptus.

Salutaris. Quo primum anno et a quibus ludi scenici primi, Megalesia appellati, facti fuerint, incertum est. Livius duplicem opinionem tradit. Nam lib. XXXIV. (c. 54.) P. Scipione Africano II. Ti. Sempronio Longo Coss. anno urbis DLVIII. Megalesia ludos scenicos C. Atilius Serranus, L. Scribonius Libo Aediles Curules primi fecerunt. Horum Aedilium ludos Romanos primum Senatus a populo secretus spectavit. Hoc idem Val. Max. scribit lib. II. cap. 1. Locus Senatorum fuit in Orchestra, ut alio loco scripsimus et huius rei vestigium extat hoc loco apud Festum, licet in nominibus Aedilium a Livio et Valerio dissentiat. Altera opinio fuit Valerii Antiatis, qui triennio post scribit P. Scipione Nasica, Manio Acilio Glabrione Coss., cum aedes Matris Magnae Ideae a M. Bruto dedicata est, ludos scenicos primos Megalesia appellatos, factos fuisse, ut Livius lib. XXXVI. (c. 36.) refert. Vid. Ascon. (pag. 132. ed. Lugd.) pro Cornelio. *Ant. Aug.* *Salutaris porta appellata ab aede Salutis, quod ei proxima sit, aut ob salutationes vo . . . .* Quaenam sunt eae salutationes? nempe quod ad eam Praetor salutaretur is, qui in provinciam propraetore aut proconsule exiret. Vide supra in *Praetor*. Quaeramus igitur quomodo illud *vo . . . . .* expleri possit. Fortasse: *ob salutationes vocantium praetorem.* Quae sequuntur, alio pertinent, et linea prior deest. Ita autem succenturianda sunt: *Scenici antiquitus appellabantur, qui Megalenses nunc ludi. Scenicos vero ludos primum fecisse C. Atilium, M. Popillium Aediles memoriae prodiderunt historici. Solebant autem prodire in orchestra, dum intus actus fabulae componerentur cum versibus obscaenis.* Vide Livium lib. VII. non longe post initium. *Scal.* Inde et Salutaris collis, qui in colle Quirinali. Varr. IV. de L. L. (V. pag. 58. Sp.): *Collis salutaris quarticeps adversum est Apolineris aedem et salutis.* *Dac.* *Vocantur Megalesia.* Lege: *Vocantur Megalesia, quos ludos sceni-*

cos olim etc. Verum est Megalenses ludos scenicos fuisse. Liv. lib. XXXVI. sect. 36.: *Ludique*, inquit, *ob dedicationem eius* (de aede Idaeae Matris loquitur) *facti, quos primos scenicos fuisse Valerius Antias est auctor, Megalesia appellatos.* Inde Ovid. de iisdem *scena sonat, ludique vocant*, lib. IV. Fast. (187.). Verum etiam multo ante ludos Megalenses Romae fuisse scenicos hic aperte Festus et Liv. lib. VII. sect. 2.: *Ludi quoque scenici*, inquit, *nova res bellicoso populo, nam Circi modo spectaculum fuerat, inter alia caelestis irae placamina instituti dicuntur.* Locum integrum adi, ut eorum principium videas et incrementum. Ludi scenici Romae primum acti anno ab urbe C. CCCXCII. At ludi scenici Megalenses ann. U. C. DXLIX. *Idem. C . . . ium, M. Popilium M. F.* Supple *C. Atilium* etc. Aediles Curules curatores erant ludorum solennium, ut ex Cicerone et aliis notum est. Sed mihi Popilii, quem hic aedilem nominat Festus, nomen suspectum est, cum nullibi eum cum C. Atilio coniunctum legas. Rescribendum igitur puto C. Atilium, L. Scribonium Libonem. Nam et hos primos Megalesia ludos scenicos fecisse ann. U. C. DLX. tradit Liv. lib. XXXIV. sect. 54.: *Megalesia*, inquit, *ludos scenicos C. Atilius Serranus, L. Scribonius Libo Aediles Curules primi fecerunt.* Quamquam et ibi etiam sui oblitum fuisse Livium puto: iam enim undecim annis ante aedilitatem Atilii et Scribonii Libonis, Megalesia Romae acta fuerant, cum scilicet Idaea mater in Palatium fuit perlata, Aedilibus Curulibus, ni bene fallor, Cn. et L. Corneliis Lentulis. Vide illum lib. XXIX. sect. 11. 13. et 14. *Idem.*

Salva res. (Ad p. 254.) *Salva res est, cum saltat senex* scribendum est ex Servio III. (pag. 289. ed. Dan.) et VIII. Aen. (p. 510. ed. Dan.). De initio ludorum Apollinarium App. Claudio Q. Fulvio Flacco III. Coss. Liv. lib. XXVII. (c. 23.) et Macrob. lib. I. Sat. (c. 17. fere med.) cum Capitone et Verrio consentiunt. Quod vero dicitur factum C. Sulpicio et C. Fulvio Coss., cum hi consules nusquam reperiantur, emendandum est, ut existimo, P. Sulpicio, Cn. Fulvio, qui consules proximi fuerunt post supra scriptos et iisdem Consulibus Calpurnius Piso praetor Urbanus fuit, quem Livius Caium praenomine, Verrius Marcum appellat. *Ant. Aug.* Piaculum enim erat non solum, si incepti ludi alicuius rei interventu interpellarentur: sed etiam si subito ludius constitisset. Arnobius: *Commissum statim omnes in religiones clamatis sacras, si ludius constitit, si tibicen repente conticuit.* De Parasitis Apollinis diximus in Ausonianis lectionibus. Verum est autem, quod hic dicitur, in mimis fere secundarum partium parasitos esse. Seneca de ira libro III. (cap. 8.): *Caelium oratorem fuisse iracundissimum constat, cum quo, ut aiunt, caenabat in cubiculo lectae patientiae cliens, sed difficile erat illi in crapulam coniecto rixam eius, cum quo edebat, effugere. Optimum iudicavit, quicquid dixisset, sequi, et secundas agere. Non tulit Caelius assentientem, sed exclamavit: Dic aliquid contra, ut duo simus.* Hic *secundas agere* plane est assentari, supparasitari atque, quod ille profitetur, *Aiunt? aio. Negant? nego.* Neque aliud intellexit Horatius (Ep. I, 18, 10.): — *aut mimum partes tractare secundas.* Clamosi enim inducuntur parasiti. Glossarium: *Secundarius, Subdiga, ὑποκριτής. Scal.* Paulo aliter Servius III. Aen. (pag. 289. ed. Dan.): *Cum*, inquit, *iracundia matris Deum Romani laborarent et eam nec sacrificiis, nec ludis placare possent, quidam senex statutis ludis Circensibus saltavit, quae sola fuit causa placationis. Unde et natum proverbium est, omnia secunda: saltat senex. Quamvis haec alio ex ordine et alia ex causa narretur historia.* Unde patet Servium non ignorasse, quod hic narrat Festus. *Dac. Eos ludos Apollin.* His Coss. ludi Apollinares primum facti sunt. Liv. lib. XXVII. sect. 23.: *Ludi Apollinares Q. Fulvio, Appio Claudio Coss. a P. Cornelio Sulla praetore urbis primum facti sunt.* De ludis Apollinaribus in *Apollinares* dictum est. *Idem. Parasiti Apollinis.* Vide Athenaeum lib. VI. *Goth.*

Salios. (Ad p. 255.) Glossae: *Salius ἱερεὺς ὁ τὰ διοπετῆ ὅπλα θεραπεύων, ὑμνῳδός, πρύτανις.* Salii cognomento etiam erant Collini et Agonenses. Item, quod vulgare non est, Pallorii et Pavorii. Servius in Schedis (pag. 521. ed. Dan.): *Duo sunt genera Saliorum, ut in Saliaribus carminibus invenitur: Collini et Quirinales a Numa instituti; ab Hostilio vero Pavorii et Pallorii.* Haec ille. Quos Quirinales hic vocat, sunt qui aliter Agonenses. Nam et mons Quirinalis dicebatur Agonalis. *Scal.* Salii sunt ὀρχησταί. A salio Salius, ut a condo condus: a mergo mergus. Inde *Saliares insulae* Plinio ὀρχηστρίδες, χορητίδες. Salmas. Saliorum origo incerta. A Salio Arcade; alii a Numa institutos ferunt. De Aenea habet Polemon vetus rerum Italicarum scriptor, et ab eo Servius (l. c.): *Alii*, inquit, *dicunt Salium quendam Arcadem fuisse, qui Troianis iunctus hunc ludum in sacris instituerit.* De Numa scriptores bene multi. Fuere etiam, qui a Dardano institutos dicerent. Item qui a Morrio quodam Veientanorum rege. Utut sit, instituti fuere ad imitationem Curetum, qui primi ἐνόπλιον ὄρχησιν saltarunt in monte Ida. De quo Callimach. hymn. in Iov. (v. 51. seqq.). *Dac. Saonem.* Forte *Salonem. Idem. Quibus per omnes dies ubicumque manent.* Haec praeclaram continent antiquitatis cognitionem. Quae ut intelligantur, sciendum est, olim ex instituto Numae ancilia singulis annis mense Martio e sacrario Martis moveri solita, perque dies plurimos circumferri. Ideoque per urbem disposita sacraria,

quo se Salii de nocte reciperent, donec urbe confecta in sacrarium Martis redirent, ibique ancilia conderent, quae sacraria proprie *mansiones* dicebantur, nempe stationes nocturnae. *Manere* enim, ut optime olim magnus Salmasius apud Iulium Capitolinum, est *pernoctare*, *cubare*. Ait igitur Festus, Saliis per omnes festos dies ubicumque pernoctarent, amplas fuisse coenas appositas et inde magnificas alias quaslibet coenas Saliares etiam dictas. Post duos annos, quam haec notaveram, in manus meas primum venerunt libri quatuor observationum Gisberti Cuperi, quos dum ego cum magno fructu, nec minori voluptate perlego, incidi in eundem hunc Festi locum, quem optime habuit, dum inscriptionem istam ex Grutero pag. 183. egregie illustrat:

MANSIONES. SALIORUM. PALATINORUM. A. VETERIBUS.
OB. ARMORUM. ANNALIUM. CUSTODIAM. CONSTITUTAS.
LONGA. AETATE. NEGLECTAS. PECUNIA. SUA. REPARAVERUNT.
PONTIFICES. VESTAE. V. V. C. C. PRO. MAGISTERIO.
PORTI. ACILLII. LUCULLI. VITRASI. PRAETESTATI. V. V. C. C.

Ibidemque monet Torrentium et Neapolim Horatii interpretes hunc Festi locum aliter laudasse, nempe: *quibus per omnes sacrorum dies*, sed sine MSS. auctoritate, quare ipse literula addita legebat: *per ominis dies.* Ominosi enim dies, quibus movebantur ancilia, unde in Calendario I. Kal. Mart.: *Anciliorum festum*, *nec nubere bonum*, *quousque condantur.* Sane saepius in veteribus libris τὸ *ominis* in *omnis* degeneravit. *Idem.* *Saliares appellantur.* Horat. Od. 37. lib. I. (v. 2. seqq.):

— — *Nunc Saliaribus*
Ornare pulvinar deorum
Tempus erat dapibus sodales.

Hoc est, delicatis et opiparis, ut erant coenae Saliares, quarum nidore ictus olim Tib. Claudius, cum in Augusti foro cognosceret, deserto tribunali ascendit ad sacerdotes unaque discubuit. *Idem.* De Saliis virginibus vide supra *Salias.* De Saliariis carminibus v. *Axamenta*, *Matrem Matutam*, *Poenas*, *Pescia*, *Praeoptat*, *Saturnus.* Horum autem alia erant in universos homines, alia in deos singulos, veluti Ianualii, Iunonii, Minervii (v. *Axamenta*), Saturnii (v. *Saturnus*). *Goth.* *Ex Samothr.* dixi ad Varronem lib. IV. de L. L. *Idem.*

Salmacis. (Ad p. 255.) Gabriele Faerno auctore scribendum est: *Salmaci das spolia sine sudore et sanguine*, ut sit senarius. Mihi *da spolia* non displicet. Vid. Strabo lib. XIV. (pag. 656.). *Ant. Aug.* Videtur Festus vel Verrius in Ennio disiunctim legere: *Salmaci da spolia sine sudore et sanguine.* Atqui potius videbatur coniunctim. Vetus Glossarium: *Salmacidas* ἁλμυρός. *Salmacidum* ἁλμυρόν. *Salmacia* ἀμφιτρίτη. *Salmacia aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ. Ergo spolia, quae incruenta sunt καὶ ἀναιμωτὶ καὶ ἀκονιτὶ parta, elegantissime *Salmacida*, ut diluta, non cruenta vocat, ut anno superiore notavimus in lectionibus Ausonianis (I, 28.). Et siquis Ciceronis verba in libris de Officiis (I, 18.) consideret, ubi haec Enniana citantur, non aliter legendum esse, quam *Salmacida* animadvertet. *Scal.* Cui non audita est obscenae Salmacis undae (Ovid. Met. XV, 319.)? Vide tamen, si lubet, Ovid. Met. IV. v. 285. Strabonem lib. XIV. (pag. 656.) et Vitruv. lib. II. cap. 8. *Dac.* Sed pace tanti viri dixerim, divisim potius *Salmaci*, *da spolia* etc. legendum est, quod et doctissimum Vossium video voluisse, imo quod nemo monuit et sic Ciceronem legisse ex loci ipsius lectione certum est. En tibi locum ipsum, nam pretium est morae, ex lib. I. de Offic. (c. 18.): ***Intelligendum est autem, cum proposita sint genera quatuor, e quibus honestas officiumque manaret, splendidissimum videri, quod animo magno elatoque humanasque res despiciente factum sit. Itaque in probris maxime in promptu est, si quid tale dici potest:***

Vos etenim iuvenes animum geritis muliebrem
Illa virago viri.

Et si quid eiusmodi:

Salmaci da spolia, sine sudore et sanguine.

Ubi si coniunctim *Salmacida* legit Cicero, aliter se res habebit, quam voluit, neque enim in probris videri queant spolia Salmacida, hoc est incruenta. At divisum *Salmaci*, *da spolia sine sudore et sanguine*, illud vero in probris maxime, cum *Salmacidis* nomine homo mollis compelletur, spoliaque sine sudore et sanguine dare iubeatur. Huc accedat, quod Glossarium, cuius auctoritate maxime nititur Scaliger, in hac voce corruptum est. Neque enim *salmacidum* est ἁλμυρόν, sed *salinacidum*, ut optime animadvertit magnus Salmasius. En tibi eius verba (in Solin. f. 81.): nimirum *salinacidae* sunt dicendae, non *salmacidae*, ut perperam hodie passim hoc nomen scribitur. Salinacidae non sunt simpliciter ἁλμυρίδες aut ἁλυκίδες, ut Graeci vocant fontes salsos, sed acidae simul et salsae, Acidae nimirum salinae et in Glossario corrigendum *Salinacidum.* Neque

tamen est ἁλμυρόν, sed ὀξάλμυρον etc. Deinde et pravo iudicio utuntur viri docti, qui in versu Ennii coniunctim legunt *Salmacida spolia*, cum de viro molli et Salmacide loquatur, qui daret spolia de se hostibus sine sanguine et sudore. *Dac.* De loco Ennii cf. Beier. ad Cic. de Off. I, 18. tom. I. pag. 142. seq. ubi etiam de Festi loco exponitur.

Salias virgines. (Ad p. 255.) Nullae erant Saliae virgines, sed si quando opus esset virgines Saliorum sacris admoveri, tum illae dicebantur Saliae, dum Saliis praesto erant. De apicibus suo loco dictum. *Dac.* Vide in *Regifugium*. *Goth.*

Spondere. A sponte, ut Varro lib. V. (VI. pag. 245. Sp.): *Spondere est dicere spondeo a sponte; nam id valet.* Sed omnino spondeo a Graeco σπένδω, libo, quod in foederibus libarent. Postea factum, ut qui et sine libatione promitteret, *spondere* diceretur, et qui repromitteret, *respondere*. *Dac.* *Compositis rebus divinis.* Adde supra *Consponsor.* *Goth.*

Salicem. (Ad p. 255.) *Idem*, de Verrio, ut iam saepe. Salix autem a saliendo, quod et Servio probatur, Eclog. (I. pag. 6. Ed. Dan.): *Salicti*, inquit, *virgulti genus*, *dictum eo*, *quod salit ac surgit cito.* Illud improbat tamen Festus, neque iniuria, quippe qui sentiat salicem a Graeco dici, nempe ab ἑλική, at *helice* ab ἑλίσσεσθαι, πλέκεσθαι, quod sit flexibilis, tortilis. Nihil certius. *Dac.* Propius a v. ἕλιξ, quam ab ἑλίκη (sive ἑλική) derivatur. Arcades tamen ἑλικήν pro salice dixisse, auctor est Theophrast. de Hist. plant. III, 14. (13. fin.). Cf. Hesych. sub v. Ἑλίκη. Graeci usitate ἰτέα, cui nostrum *Weide*, *Wiede* convenit.

Salinum. (Ad p. 255.) Quia salinorum impositione sacrae fiebant mensae. Arnob. lib. II.: *Sacras facitis mensas salinorum appositu et simulacris Deorum.* Vide in *Mensa*. Et inde est, cur figuli Salinum in mensa ponere veriti sint, ne scilicet iterum, uti semel factum est, cum praetereuntis cuiusdam petulantia salinum e mensa figuli in fornacem coniectum fuit, polluta religione, simili poena incuriam luerent. *Dac.* Nihil aliud salinum, quam patella, in quadiis primitiae cum sale offerebantur, uti refert Acron. ad illa Horatii, *cui paternum Splendet in mensa tenui salinum* (Od. II, 16, 13.). *Goth.* *Cum fornax.* Potest esse exemplo legi 27. §. 9. ff. ad l. Aquil. *Idem.*

Salentinos. Ait Festus, Cretas et Illyrios, quod per mare errarent, Salentinos dictos et postea, societate facta cum Locrensibus, Italiae appulsos, inde regionem aliquam suo nomine dixisse, nempe Salentinos campos cet. Verum est ducem Cretensium Idomeneum per seditionem pulsum ad regem Illyriorum venisse, a quo acceptis copiis cum Locrensibus plerisquè profugis coniunctus et amicitia per similem causam sociatus, Locros appulit, ubi Locri illi Italiae a prioribus Locris Ozolis sive Opuntiis Idomenei comitibus dicti. Marcianus Heracleota:

Εἰσὶν δ᾽ ἄποικοι τῶν Ὀπυντίων Λοκρῶν,
Ἔνιοι δὲ Λοκρῶν φασὶ τῶν ἐν Ὀζόλαις.

A Locris in Iapygiam devenit, ubi Salentini, unde Strabo lib. VI. (pag. 281.): *Τοὺς δὲ Σαλεντίνους Κρητῶν ἀποίκους φασίν.* Utrumque sic Virgil. lib. III. Aen. (400.):

Hic et Naritii posuerunt moenia Locri
Et Salentinos obsedit milite campos
Lyctius Idomeneus.

Sed de Salentinorum nomine amplius quaerendum. *Dac.* Cf. Varro apud Val. Probum ad Virg. Eclog. VI.

Seculares. Verba Festi ita interpretor, ut prius dicat, quo pacto exactis regibus ager Tarquinii Superbi regis Marti consecratus sit, campusque Martius dictus, quem agrum populo Rom. diripiendum concesserant Consules ex S. C. Post haec dicitur de ara reperta, Diti ac Proserpinae consecrata, in eodem extremo Martio campo, qui locus Terentum appellatur, demissa pedes viginti infra terram. Illic P. R. sacra fecit, auctore P. Valerio Poplicola Consule, ut Valer. Max. lib. II. cap. 1. tradidit. Quod sequitur de Popillio Laenate et anno nonagesimo, pertinet, ni fallor, ad eos ludos seculares, qui primi M. Valerio Maximo, Sp. Verginio Tricosto Coss. facti sunt anno urbis 297., si fastos Capitolinos sequamur; si Varronem, 298. Laenate Duumviro sacrorum faciendorum causa. De his ludis primis ex quindecim virorum sententia Censorinus (De die nat. c. 17.) locuples testis est. Illa vero, quae sequuntur (*stis furulis*) *hostiis furvis* interpretor. His enim Diti et Proserpinae faciebant tribus noctibus, idque centesimo quoque vel centesimo decimo anno, qua de causa seculares ludi dicebantur, quod saeculum id temporis spatium appellarent. Vid. Censorin. post Valer. Max. et Horat. in Carmine, et Zosimus apud Politian. et quae Onuphrius noster de ludis saecularibus accuratissime scripsit. Vide *Terentum*. *Ant. Aug.* *Post centum annos fiebant.* Hic Festum sequitur Paulus, sed a Verrio diversus abit. Verrius enim, ut patet ex vetere Horatii interprete, ludos saeculares post decem et

centum annos fieri fuisse solitos docet. Quod et verum esse probant quindecimvirum commentarii et carmen Sibyllinum, quod apud Zosimum (II, 5.) legitur:

Ἀλλ' ὁπόταν μήκιστος ἵκῃ χρόνος ἀνθρώποισιν
Ζωοῖς, εἰς ἐτέων ἑκατὸν δέκα κύκλον ὁδεύων.

Idem etiam spatium iis assignat Horat. in suo carmine seculari (v. 20. seqq.):

Certus undenos decies per annos
Orbis, ut cantus referat ludosque
Ter die claro totiesque grata
Nocte frequentes.

Dac. *Seculares ludi Tarq.* Quae hic de campo Martio, de loco in eo, qui Terentum appellabatur, de ara, quae a populo Rom. in bello contra Albanos Diti ac Proserpinae dicata sub terram ad altitudinem pedum viginti defossa est, de hostiis furvis, de tribus diebus ac noctibus, fuse persequitur Zosimus, cuius ope rudera istorum lapides omnes redivivos excitaram. Varro lib. I. de scenicis Orig. (apud Censorin. de die nat. c. XVII.): *Cum multa portenta fierent, et murus ac turris, quae sunt intra portam Collinam et Esquilinam de coelo essent tacta et ideo libros Sibyllinos quindecimviri adiissent, renuntiarunt, ut Diti patri ac Proserpinae Ludi Tarentini in Campo Martio fierent et hostiae furvae immolarentur.* Verba illa *ludos postea seculares facere ibi coepit et nonagesimo*, mutila esse docet vel illud *et*, et ipsa historiae fides. Lege: *Coepit ducentesimo et nonagesimo quoque anno.* Etsi scribere debuerat: *ducentesimo et nonagesimo septimo.* Tunc enim Popilius Laenas Duumvir fuit sacrorum faciendorum. In fine cum ait Festus institutum fuisse centum post annos ut fierent, a Verrio etiam recedit, qui, ut supra in epitome docuimus, post decem et centum factos dicit. **Dac.** De ludis Secularibus conferenda sunt quae collegit Mitscherlich. in argumento ad Horatii carmen seculare Edit. Hor. tom. II. pag. 641. seqq.; conferendi etiam viri docti, qui ibidem sunt citati pag. 643. seq.

Scutilum. Sensus est: scutilus dicitur homo macer, qui totus pellis est, nam σκύτος pellis. At in pompa triumphali scilicet Manducus homo scutilus dici videtur quasi scrutilus, qui potest scrutari. Etsi ibi etiam nomen Graecum est σκύτιλος a σκύτος, quia homo ille nihil aliud erat, quam pellis. Vide *Manducus*, *Citeria* et *Petreia*. **Dac.**

Squalidum. Squalidum incultum et sordidum sic appellatum, quod proxime ad squamas piscium accedit. Itidem Ennius dici pallidum squalidum auctor est in Telepho: Quam vestitus squalida stola. Apud Nonium (pag. 537. Merc.) in *Stola* integrior versus legitur:

Cedo, ac caveo vestitus squalida septus stola.

Scal. Aliter paulo, sed in eandem mentem A. Gellius lib. II. cap. 6.: *Squalere*, inquit, *dictum a squamarum crebritate asperitateque, quae in serpentium pisciumque coriis visuntur.* Idem Servius (ad Aen. X, 314.) ita ut proprie id squallere dicatur, quod aliqua re incultum et obsitum nova facie visentibus horrorem incuteret, ut apud Virgil. (Aen. X, 314.): *Tunicam squallentem auro;* deinde vero de iis tantum ea vox usurpari coepta sit, quae sordium congerie inculta essent et squamosa. Sed optime Martinius a σκελλός, aridus, squalus, squalidus etc. **Dac.** Adde Nonium in *Squalam* (pag. 172.), *Squalere* (pag. 452.), *squalidum* (pag. 404.), *squalor* (pag. 225.). **Goth.**

Squarrosos. *Squarra*, vel, ut veteres scribebant, *Scara*, purum putum Graecum est ἐσχάρα. Quod frequens in libris Graecorum medicinis. *Rupices* sunt *rustici.* Tertullian. (de pall. cap. 4.): *Apud rupicem et silvicolam et monstrorum eruditorem scrupea schola eruditus.* Dicuntur et *petrones.* *Varrones* etiam a *varris*, qui sunt stipites non dolati, praeduri, ac enodes, unde Varronum familiae in gente Terentia ac Visellia. Quamquam Varro ipse de suo cognomine loquens aliter scripserit, eum nempe, qui primus Varro sit appellatus, in Illyrico hostem *Varronem* nomine quod rapuerat et ad suos portaverat, id cognomen ex insigni facto meruisse. Auctor Servius (pag. 682. ed. Dan.) qui est penes Danielem. **Scal.** Falsum squarrosos ab squamis. A *squarra* enim, velut veteres scribebant, *scara*, quod purum putum Graecum est ἐσχάρα, id est *crusta ulceribus cavis accrescens.* Rupices sunt rustici. Varrones duri et agrestes homines a *varris* sive *varis*, informibus et furcillatis baculis. Tertull. in libro de anima (c. 6.): *Rupicum ac Varronum, quibus alimenta sapientiae desunt.* **Dac.** Vide supra in *Petrones.* **Goth.**

Schoeniculas. Plautus in Nervolaria apud Varronem lib. VI. de L. L. (VII. pag. 345. ed. Sp.): *Diobolares, schoeniculae, miraculae. Schoeniculae*, inquit, *ab schoeno nucario unguento.* Ita enim arbitror illic scribendum esse. *Miraculas* autem a miris, id est monstris interpretatur. Credendum est haec Plauti verba Festum etiam retulisse, et postea ex Poenulo eiusdem (I, 2, 55.): *Prosedas, pistorum amicas, reliquias*

halicarios, *Miseras schoeno delibutas* (*coeno delib.* vulg.), *servilicolas sordidas. Ant. Aug.* Ex Clitellaria Plauti duos hos versus citabat Festus:

Diobolares, schoenicolae, miraculae
Cum extritis talis, cum todellis crusculis.

Vide tertium Coniectaneum (pag. 134. ed. Steph.). *Scal.* Ego vero, nisi intercederet Festi et Varronis auctoritas, crederem Plautum meretrices *schoenicolas* vel schoeniculas dixisse, quod in segetibus et σχοίνοις usque essent, quod σχοίνους perpetuo colerent. Et infra *schoeno delibuta*, quod σχοίνους olerent. Nisi potius schoenicula male scriptum sit pro *scoenicula* a *coeno*. *Coenum* enim Sabinis *scoenum*, ut *scoena* pro *coena* supra apud Festum. *Dac. Diobolares.* A binis obolis. Pacuvius (apud Fulgent. pag. 564. Merc.):

— — — *Non ego ita fui*
Ubi nunc sunt meretrices, diobolares suam
Quae nummi causa parvi pendunt gratiam.

Dac. Miraculae. Vide *Miracula. Idem. Cum extritis talis.* Vide quae in voce *Crocotilum* dicta sunt. Vide et *Succrotila. Idem. Alicarias reliquias.* Reliquias alicariorum. Vide *Alicariae. Idem. Servilicolas*, hoc est quod idem ibidem subiicit:

Servolorum sordidulorum scorta diobolaria.

Idem. Vide supra in *Prosedas. Idem.*

Scorta. Vid. Varro lib. VI. de L. L. (VII. p. 362.). *Ant. Aug.* Varro lib. VI. (VII. p. 362. Sp.): *Scortari est saepius meretriculam ducere, quae dicta a pelle. Id enim non solum antiqui dicebant scortum, sed etiamnunc dicimus scortea ea, quae ex corio et pellibus sunt facta. Inde in aliquot sacris ac sacellis scriptum habemus, ne quid scorteum adhibeatur, ideo ne morticinum quid adsit. In Atellanis licet animadvertere rusticos dicere se adduxisse pro scorto pelliculam. Dac.*

Scandulaca. Quod scandendo fruges necat. Vulgo *orobanche.* Turnebus legit *Scandulata. Dac.* Cf. Dioscorid. II, 172.

Scaptensula. Lege: *Scaptesula.* Σκαπτησύλη Stephano et Plutarch., qui in Thracia, non in Macedonia ponunt. Apud Lucret. (VI, 810.) *Scaptesyla* nomen generale est τῶν μεταλλείων seu fodinarum metallariarum, nempe materia fossilis; vocamus *terre de mine;* σκάπτειν *fodere* et ὕλη *materia. Dac.*

Spara. Glossae: *Sparus* εἶδος ἀκοντίου. Varro apud Servium (pag. 678. ed. Dan.), qui est in schedis: *Sparum, missile, a piscibus ducta similitudine, qui Spari vocantur. Scal.* Apud Lucil. Sed pro *murices* rescribendum *rumices*, nam et supra in *Rumex* hunc Lucilii locum laudat Festus. Inde hic natus error, postrema scilicet litera vocis *tum* geminata pro *tum rumices*, effecit *tum murices.* De *sparo* sic Servius P. Danielis (pag. 678. Dan.): *Sparus est rusticum telum in modum pedi recurvum. Sallustius: Sparos aut lanceas, alii praeacutas sudes portare. Varro ait sparum telum missile, a piscibus ducta similitudine, qui spari vocantur. Alii sparus a spargendo dici putant.* Isidor. lib. XII. (c. 6.): *Nam sparus est telum rusticum missile a spargendo dictum. Dac.* Adde Nonium (pag. 223. Merc.) in *Spari*, (pag. 554. seq. Merc.) *Sparus.* Tullium l. 200. Milone (c. 24.): Gell. X, 25. *Goth.*

Scitum populi. (Ad p. 256.) Pro plebiscito vel potius pro lege dictum esse verisimile est. Nam plebis appellatione neque patricii, neque senatores continentur, cum ii in populo sint. Quod igitur patricio interrogante populus suis suffragiis iussit, scitum populi dicetur; quod vero Trib. plebis rogavit plebem, id plebiscitum est. Scitus etiam peritus a poetis dictus est; et bona facie puer et puella scita. Terent. in Andria (III, 2, 6.): *Per ecastor scitus est puer natus Pamphilo.* Idem in Phorm. (I, 2, 16.): *Satis*, inquit, *scita est.* Et Heautont. (IV, 5, 16.): *At si scias, quam scite in mentem venerit.* Haec vel his similia Festus scribit. *Ant. Aug.* Cum ait Fest., *Scitum populi* esse, quod rogavit magistratus patricius vel Praetorem, vel Consulem, vel Dictatorem, vel Interregem, vel Decemviros, vel Tribunos militum intelligendum est. De scitis populi et plebiscitis vide in *Populi commune.* Et supra in *Scitum pleb.* Verum est, quod addit Fest., quod aliquo interrogante ex patribus et plebe suffragante, scitum esset, id tum legem scriptam dictam fuisse. Lex enim proprie dicebatur, quod Populus Romanus comitiis vel centuriatis vel tributis vel curiatis uno aliquo e magistratibus maioribus interrogante, veluti consule, constituebat. Iustin. §. 4. De iure natu. *Dac.*

Scita facie. (Ad p. 256.) Quae in fine asteriscis notata relicta sunt, in iis nocturnum iter consulis vel alius cuiusdam auctoritate praedito describebat Ennius, cui agaso praelucebat. Luminibus enim et facibus in conficiundis nocturnis itineribus veteres utebantur. *Dac.*

Scenam. (Ad p. 256.) Lege infra: *Qui est II. de verbis priscis.* Ex notis II. imperiti librarii fecerant *ei;* de scena nil alibi me legere memini. *Dac.* Adde *Secespita. Goth.*

Scirpus. (Ad p. 257.) In veteri libro est hoc loco: *Sexti Pompeii Festi de verborum significat. lib. XVIII. Incipit lib. XVIIII. scriptum est* etc. Alias *Scirpus.* Plautus (Aulul. IV, 1, 9.): *Scirpea inducitur ratis,* vel, ut vult Faernus, *induitur,* propter versum. *Ant. Aug.* Σχοῖνος iuncus, et inde natum proverbium *in scirpo nodum quaerere,* quia nihil rectius est et enodius iunco. *Dac. Quasi pueri.* Vide in voce *Nare. Idem. Sume arma.* Optime hunc Novii versum emendavit Voss.: *Sume arma. Quid est? an occidam clava scirpea?* Alii: *Sume arma. Tydean' occidam clava scirpea? Idem.* Glossis: *Scirpus,* φλοῦς πάπυρος. *Goth.* Multo rectius emendavit Ursinus versum Novii: *Sume arma; iam te occidam clava scirpea.* Bothius mira commentatur; non inspexit Schedas Festi.

Spira. Spira a Graeco σπεῖρα, quo nomine dicuntur circuli vel orbes non redeuntes in se, ut funium, serpentum etc. Inde spira basis columnae Vitruvio (Plin. XXXVI.) lib. XXXVIII. cap. 23.: *In Ephesiae Dianae aede primum columnis spirae subditae et capitella addita.* Et genus operis pistorii Cato cap. 77.: *Spiram sic facito.* Item hominum multitudo, unde apud Hesych.: σπεῖρα, πλῆθος, στράτευμα, τάγματα. *Dac.*

Spectu. Apuleius lib. III. Metam.: *Obliquato tamen spectu rem admirationis maximae conspicio.* Locus Pacuvii sic integer:

Hiccine est, quem gratia formae ante omnes nobilitat viros,
Amplus, rubicundo colore, spectu protervo, ferox,
Caperata fronte.

Dac. Vide Nonium in *Nobile* pag. 352. et Varron. de L. L. VII. pag. 385. Sp., ex quibus illi versus Pacuvii praeter hunc quem Festus adducit, desumpti sunt.

Spetile. Sueres quid sit ignoro. Scribendum fortasse *sumenque Verris. Ant. Aug.* Vel, ut nonnullae editiones *Spectile.* Est τὸ ἦτρον vel τὸ ὑποκοίλιον. *Scal.* Pro *spectile,* ut antiqui dicebant. Est enim a *specio,* quippe quod ea pars propter pinguedinem inprimis sit spectabilis. Versus Plauti:

Ego pernam, sumen sueris, spectile, callum, glandia.

Sueris antique pro *suis.* Quidam legunt:

Ego pernam, sumen sueris spectile etc.

Ita ut *spectile* sit adiectivum, quod ad sumen referatur, sed manifesto contra Festi mentem, ut ex eius interpretamento liquet, cum dicit antiquos eam vocem per se posuisse. *Dac. Sueris.* Varro (lib. X. p. 548. Sp.). *Goth.* Cf. Voss. Etym. s. v.

Spicit. Plaut. in Milite: *Flagitium est, si nihil mittetur, quo supercilio spicit. Ant. Aug.* Ut veteres dicebant pro *specit.* Plauti versus est ex Mil. Glor. Act. III. sc. 1, (100.):

Flagitium est, si nihil mittetur, quo supercilio spicit!

Male qui *specit.* Ennii versum infra legunt quidam:

Quos ubi rex paulo spexit de collibus celsis.

Vel:

Quos ubi rex sedulo spexit de contibus celsis.

Scaliger:

Quos ubi rex pullos spexit de cortibus celsis.

Sane eundem hunc Ennii versum Varro videtur adducere lib. V. de L. L. (VI. p. 285. Sp.): *Spectare dictum ab specio antiquo: quo etiam Ennius usus: Vos Epulo postquam spexit.* Ita ut non male quivis legendum putet:

Quos Epulo postquam spexit de cortibus celsis.

Vel, quod magis placet:

Quos ubi rex epulo spexit de cortibus celsis.

Varro enim, ut omnes norunt, saepissime testimonia veterum ita solet adducere, ut pleraque verbis suis enunciet, illud tantum, quo de agit, verbum posuisse contentus. Inepte Schegkius:

Quos ubi rex Epulo spexit decotibus celsis.

Et interpretatur de coena, ubi modimperator celsos, id est equites aspicit, non in veste coenatoria, sed in toga detrita. Nam *decotes* togae detritae. Homo sagax scilicet. *Dac. Ultro spexit de montibus celsis.* Pompon. Laet. *Goth.* Vide *Auspicium. Idem.*

Spirillum. Forsan quod crines in modum spirae intorti, vel, idque verius, quod spirae inde fie-

rent; funes enim olim ex pilis caprinis. Sed pro spirillum in Catholico legitur *stirillum* his verbis: *Stirillum barbae caprae et dicitur a stria, quod pendet ad modum striae.* De *Striis* Vitruv. (IV, 3. X, 15.). *Dac.*

Spintyrnix. Desideratur nomen poetae, cuius verba referuntur. Plautus autem in Milite (IV, 1, 42.) hoc verbo utitur: *Pithecium haec est prae illa et spinturnicium.* Plin. lib. X. cap. 13.: *Incendiariam avem alii spinturnicem vocant, sed haec ipsa, quae esset inter aves, qui se scire diceret, non inveni. Ant. Aug.* Avis incendiaria σπινθαρίς, a scintilla, quae Graece σπινθήρ. Spintyrnicium diminutive dixit Plaut. Mil. Glor. Act. IV. sc. 1, (42.): — *Pithecium haec est prae illa et spinturnicium.* Ubi Salmasius spintyrnicem non avem, sed quadrupedem esse dicit, sphingem scilicet, additque quosdam veterum de ave esse interpretatos, quod Graeci alatas sphinges ex fabula pingerent, quas Aegyptii sine alis, ut erant revera. Sed Salmasium falli puto. *Spintyrnix et incendiaria avis* dicta, quod de busto sudem tectis inferret atque ita incendium faceret. Ea Aristoteli dicitur σπίνθασις, interque ranas et peregrinas aves recensetur. *Dac.* Vide Iulium Obsequentem libro de prodigiis; Lampridium in Commodo. *Goth.*

Spicum. (Ad p. 257.) Legitur *Spicus* et *Spicum.* Servius in I. Georg.: *Dicimus et hic spicus et hoc spicum. Cicero in Arato* (Nat. D. II, 42, 110. ibiq. Moser.);

Spicum illustre tenens insigni corpore virgo.

Sed scire debemus in usu esse a masculino utrumque numerum, a neutro vero raro et tantum singularem inveniri, nam plurali nusquam lectum est. Vide Nonium (pag. 225. Merc.). In versu antiquo lege: *Quasi messor per messim. Dac. Hunc stirpem.* Vide supra *Masculino. Goth. Hanc amnem.* Vide supra *Petronia amnis* et *Perenne. Idem.*

Speres. (Ad p. 257.) Varr. ὄνος λύρας:

Quibus suam ipse delectet amasiam
Et aviditatem speribus lactet suis.

Vide Nonium (pag. 171. Merc.). *Dac. Et semel effugit.* Ennii versum sic commodius Merula:

Et semel effugit speres ita funditus nostras.

Idem.

Spectio. (Ad p. 257.) Locus difficilis et fortasse mendosus. Sciendum est augures alios habere *aspectionem* et *nuntiationem*, alios *aspectionem* tantum; Magistratus autem habere auspicia, *inspectionem* sive *spectionem* et *obnuntiationem.* Cicero Philipp. II. (cap. 32.): *Quod te sacerdotii iure facere posse dixisti, si augur non esses et consul esses, minus facere potuisses? vide ne etiam facilius; nos enim nuntiationem solum habemus; consules et reliqui magistratus etiam spectionem.* Idem lib. III, (3, 10.) de Legibus: *Omnes magistratus auspicia iudiciaque habento.* M. Messala apud Gell. lib. XIII. cap. 14. et 15.: *Patriciorum auspicia in duas sunt potestates divisa. Maxima sunt consulum, praetorum, censorum. Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia. Consul ab omnibus magistratibus et comitiatum et concionem avocare potest. Et in edicto Consulum, quo edicunt, quis dies comitiis centuriatis futurus est, scribitur ex veteri forma perpetua: ne quis magistratus minor de coelo servasse velit.* Ex his igitur dicendum est hoc loco Festum voluisse, non posse augures impedire nuntiando magistratus, sed habere spectionem, hoc est aspectionem et nuntiationem, hoc est renuntiationem eius augurii: tunc pertinet ad magistratum, qui habet auspicia, ut videat, an iis auspiciis rem gerere velit. Vid. Cicer. lib. I. et II. de Divin. Varro lib. V. de L. L. (VI. pag. 259. Sp.). *Ant. Aug.* Profligatissimus locus ac multis vulneribus confectus. Non solum enim corruptus, sed mancus ac parte sui non parva truncatus. Festi sententia haec videtur fuisse: *Spectio* in Auguralibus ponitur pro *aspectione. Spectio* et *nuntiatio* data erat iis magistratibus, qui omne ius auspiciorum habent, auguralibus *spectio* duntaxat, quorum consilio rem gererent magistratus, non ut possent impedire *nunciando*, quaecunque vidissent, at iis *spectio* sine *nunciatione* data est. Hoc videndum est in his verbis, *nunciationem* duplicem esse: *nunciationem* augurii, quam habebat solum, cui *spectio* erat, hoc est augur, et *nunciationem* avocandae concionis, quam solus habebat, qui omne ius auspiciorum habet, hoc est maior magistratus, quae vocabatur *obnunciatio.* Cum Philippica II. (l. supra c.) dicitur augures *habere nunciationem*, est ius tantum nunciandi magistratui de eo, quod viderit. *Consules* habere *spectionem, quam et augures habeant, et obnunciationem, quam augures non habebant.* Invenies tamen obnunciationem positum pro nunciatione, ut in primo de Divinatione (I, 29.): *Non in eo, inquit, est culpa, qui obnunciavit, sed in eo, qui non paruit. Scal.* Verum est, quod ait Festus, spectionem, hoc est aspectionem augurii duntaxat auguribus datam, nunciationem vero cum spectione iis magistratibus, qui omne ius haberent auspiciorum, puta Consulibus, Censoribus, per nunciationem autem hic intellige ius avocandae concionis, quae vocabatur *obnunciatio.* Alia quippe erat *nunciatio*, quam habebant augu-

res, et nihil aliud erat, quam ius nunciandi magistratui, de eo, quod viderant. De hac Cicero Philipp. II. sect. 32. Invenies tamen *obnunciationem* positam pro *nunciatione*, ut in I, (29.) de Divin. De spectione Varro lib. V. de L. L. (VI. pag. 258. seq. Sp.): *Spectare dictum ab specio antiquo: quo etiam Ennius usus: vos Epulo postquam spexit. Et quod in auspiciis distributum est, qui habeant spectionem, qui non habeant, et quod in auguriis augures dicunt, avem specere.* Vide Manut. de rebus per epistolam quaesitis lib. I. Ep. 9. *Dac. Respici* quoque avis auguribus dicebatur. Vide supra *Respice avis. Goth.*

Scripturarius ager. (Ad p. 257. seq.) Populi Romani tria fuere vectigalia: decima, portorium et scriptura. *Decima*, quod ex agricultura capiebatur, quia agri ea tantum lege aratoribus dabantur, ut decimas populo Rom. penderent. *Portorium*, quod ex importatione et exportatione mercium. *Scriptura* denique, quod ex pecore. Nam cum silvae essent populi Romani, qui in silvis publicis pecus pascebant, numerum pecoris apud Publicanum, qui silvas illas redemerat, profitebantur et contra publicanus in codices eundem numerum referebat, et in singula capita certam pecuniam pro pastione ab aratore exigebat. Et inde ille ager scripturarius dicebatur. *Dac.* Adde Nonium I, 12, 172. (pag. 37. Merc.). *Goth.*

Scribas proprio nomine. (Ad p. 258.) Scribae dicebantur doctores quilibet et viri docti, ut Graece γραμματεῖς. Sic in sacris literis scribae doctores legis. Hoc nomen postea datum scribis publicis, quos vulgo dicimus *notaires. Dac.* Hinc scriba magistratus in l. ult. §. 17. ff. de muneribus, inde scribitus in l. 1. ff. de muneribus, vel scribatus. Vide titulum Cod. de tabulariis scribis, logographis et censualibus. *Goth. Antiqui librarios* etc. Hinc librarii horreorum, caducorum, depositorum, in iure l. ult. ff. de iure immunitatis. Scripturarios vocat Nonius et Tabularios, quorum fit mentio in l. 18. §. 10. ff. de muneribus, qua in lege recensentur Archeotae et logographi. His adde librarios, calculatores et rationarios, de quibus in l. 15. §. 5. ff. de excusationib. tutorum. *Idem.*

Scraptae dicebantur. Apud Varronem (lib. VII. pag. 346. Sp.) legitur *scranciae*, vel, ut in nonnullis *scraciae* et *scractiae*, apud Nonium *scraptae*. Scraptae autem vel scractiae Scalig. deducit ab antiquo *scracere*, hoc est *excreare*. Plaut. in Nervolaria:

Scraptae, scrupedae, strictivellae, tantulae.

Turnebus vero *scraciae* amplectitur, ut sint quasi *screaciae*, hoc est, non minus quam screa et sputa, contemnendae. *Dac. Rectius mecastor.* Sic distinguendum Titinnii distichon:

Rectius mecastor Piculetae postumae
Lectum hodie stratum vidi scraptae mulieris.

Idem. Adde Nonium (pag. 169. Merc.) in *Scraptas* et Varronem (lib. VII. pag. 346. Sp.). *Goth. Excreare.* Adde Nonium (pag. 175. Merc.) in *screare. Idem.*

Scrutillus (ita enim Scaliger.). Veteres editiones *Scrutillus*, quod verum est. Isidorus: *Scrutillus ventriculus fartus. Scal.* Plauti locus desperatus. Lego tamen: *si quid essem* etc. *Scrutillus* a *scrutulus*. *Scrutulus* autem a *scrutus*, sive *scrutum*. *Dac.*

Spinther. Plaut. in Menaech.: *Iubeasque spinther novum reconcinnarier. Ant. Aug.* Graecis ἀκροχέριον. Priscian. (V, 3. pag. 177. tom. I. Krehl.). Plauti locus est ex Menaech. Act. III, sc. 3, (4.). *Dac.*

Scrupi. Scrupus a Graeco σκίῤῥος. Scrupi saxa aspera, invia, naufragiis infamia. Versum Ennii affert Nonius (pag. 169. ed. Merc.) in *Scapres:*

Scrupeo investita saxo atque ostreis quam exceperant.

Festi scriptura propius a vera recedit. Legendum enim:

Scrupeo investita saxo atque ostreis, squale scapre.

Queritur Andromeda se desertis locis ceto expositam, saxis asperis atque ostreis undique circumdatam, squale scabreque et inculta vastitudine, ut Pacuvius in Teucro. *Dac.* Inde scrupedae. Vide Varron. V. (VII. p. 346. Sp.) Nonium (pag. 169. Merc.) in *Scraptas. Goth. In Andromacha.* Ita apud Nonium (pag. 169. Merc.) in *Scapres.* Alii *in armorum iudicio* legunt. *Idem.*

Scrautum. Scorteum. A Graeco γρῦτον *scrutum*, *scrotum* et *scrautum*. Fest.: *Scrautum pelliceum.* Ita legendum olim iudicavi sola coniectura ductus, quam postea mihi stabilivit codex vetus V. Cl. Iosiae Merceri, qui fuit olim Danielis, *scrautum*, inquam, habet, non *scroteum*, ut vulgo legitur, sed verum *scrautum* esse ex Graeco γωρυτός. At *Scrautum* pro *scrotum*, ut *aurichalcum* pro *orichalcum* etc. Salm. in Solin. Sed *scorteum* plane Schedae. Neque dubito eam esse veram lectionem. Scorteum autem ideo pharetra vocabatur, quia omnia, quae ex corio fiebant et pellibus, scortea dicta sunt. Verum quidem est *scrautum* dictum fuisse.

Gloss. Philoxeni *scrautum*, θήκη δερματίνη βελῶν. Sed *scrautum* pro *scrotum*, quod pro *scortum*, ut supra, contra quod viris doctissimis visum est. *Dac.*

Sceleratus campus. Sunt hic quaedam, quae ad aliud verbum pertinent, quod adhuc quaero. *Ant. Aug.* Liv. lib. VIII. sect. 15.: *Eo anno Minutia Vestalis, suspecta primo propter mundiorem iusto cultum, insimulata deinde apud Pontifices ab indice servo, quum decreto eorum iussa esset sacris abstinere, familiamque in potestate habere, facto iudicio viva sub terram ad portam Collinam dextra via strata defossa selerato campo. Credo ab incesto id ei loco nomen factum.* Vide Dionys. et Plutarch. *Dac. Defossae.* Vide supra *Probrum virginis Vestalis. Goth.*

Scribonianum. (Ad p. 258.) *Sacellum, quod puteal appellatur, ante atria fecit Scribonius, cui negotium datum fuerat, ut conquireret sacella, atque illud consecravit, quia in eo loco fulguritum sacellum fuit, quod ignorarent fulgur conditum; quod nefas est integi, semper foramine aperto coelum patet.* Vix est, ut non ita scripserit Festus. Nam cur puteal Libonis diceretur, nisi quia conditum a Scribonio Libone, cum ob neglectam bidentalium et locorum fulguritorum religionem iram Deorum vererentur incurrere Romani? Videtur ex relatione Pontificum negotium datum Scribonio Liboni a Senatu, ut diligentissime conquireret sacella. Erant autem sacella non semper alicuius dei, sed saepius fulguris; unde omnia sacella aperto tecto fuisse supra relatum est. Puteal autem impositum fuisse loco sacro conditis ibi fulguribus, ex Plinio supra in *Navia fica* retulimus. Et nunc causa patet, quare puteal Libonis dicatur. At in numismatis Libonis non sacellum, sed ara est, cui rei fidem facit etiam Dionysius (III, 71. fin.), qui ait βωμόν superimpositum ei loco fuisse. Sed, ut apparet, non tantum illa ara, sed etiam sacellum puteal dictum est ob id, puto, quia incertum erat, ubi condita erant fulmina. Duo sunt, quae te monitum velim. Unum, puteal non esse tribunal praetoris, ut voluerunt quidam. Nam tribunal gradus habebat, propterea tribunal praesidis βαθμοί vocatur a S. Luca in Actis Apostolorum, et λιθόστρωτον ab eadem mente in Evangelio. Alterum est, non esse eam aram, quae Symmachi et Christianorum Ambrosii, Prudentii aliorumque contentionibus exagitata est. Quod quidam sciolus in libris suis Variorum notavit. Id tamen tam falsum est, quam illud, quod addit, in puteali iurari solitum fuisse. Imponit omnibus Acro male intellectus, qui dixit tribunal praetoris ad puteal fuisse, non autem puteal tribunal fuisse praetoris. *Scal.* De Puteali dictum est in *Navia ficus.* Nunc caussa patet cur puteal Libonis dicatur Horatio (Ep. I, 19, 8.), nimirum quia illud procuravit Scribonius Libo. Sed perperam Scaliger, qui cum superioris aevi doctis omnibus putat Libonis puteal idem esse cum puteali, quod Cicero (de Divin. I, 17.) in comitio dicit impositum ei loco, sub quo defossa fuit novacula Navii. Utrumque enim plane diversum. Puteal comitii prope curiam fuit, Puteal Libonis prope atrium Minervae. Illud gladiatorio munere Divi Iulii sublatum. Istud usque ad extrema Romani imperii tempora durasse ex Pub. Victore et ex Persii Scholiaste colligere est. Vide Salmas. in Solin. *Dac. Ut conquireret sacella.* Fulv. Ursinus legebat: *ut coinquiret sacella*, id est purgaret, procuraret. Male. Negotium ab senatu datum fuerat Scribonio, ut conquireret sacella, id est ut loca, quae fulgure tacta fuerant, diligenter perquireret. Is igitur comperit locum, ubi fulgur olim conditum fuerat, quod ignorabatur, adeoque ut religionem loci instauraret, puteal imponendum curavit, quod *puteal Libonis* dictum est. Puteal autem hic nihil aliud est quam lapis pertusus, qui fulguritis locis imponebatur, quia, ubi fulgur conditum, locum integi nefas esset, eumque foramine desuper aperto esse oporteret. *Idem. Quod ignoraretur.* Haec pendent a superioribus. Ait Festus negotium a Senatu datum fuisse Scribonio, ut conquireret sacella attacta, vel quia in eo loco, ubi postea puteal fuit, iam scibant sacellum fuisse. Vel, ut alii dicunt, quod ignoraretur, ubi fulgur conditum fuerit. Et ideo fieri posset, ut locus contra religionem tegeretur; nefas enim fulguritum locum integi, quare cum scitur, foramine aperto semper ibi coelum patet. Haec est vera huius loci expositio. *Idem. Fulgur conditum.* Fulgur condere dicebantur Augures sive Pontifices, cum reliquias fulguris condebant, defodiebant. Vetus interpres Iuvenal. ad illum versum (VI, 587.):

Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.

Condi fulgura dicuntur, inquit, *quotiescumque Pontifex dispersos ignes in unum redigit quadam tacita ignorataque prece, et locum aggestione consecratum it.* Citat deinde Lucani versus notissimos (Lucan. I, 584. seq. 606. seq.). Sed illud ridiculum de ignibus fulminis dispersis colligendis. Quod poetice dictum reor a Lucano. Per ignes autem dispersos fulminis intelligo res, quascumque tetigit et ambussit ignis aut scidit, et quocunque alio modo violavit. Sic ex quodam Pausaniae loco lib. I. Eliac. colligo, res fulguritas in urna impositas apud Graecos condi solitas fuisse et operculo tegi. At vetus interpres Persii aliter exponit hanc fulguris condendi rationem. *In usu*, inquit, *fuit, ut Augures vel Aruspices adducti de Etruria certis temporibus fulmina transfigurata in lapides infra terram absconderent, cuius in patratione rei oves immolabantur.* Lego: *cuius*

impetratione rei etc. Salmas. in Solin. *Dac.* *Ante atria.* Ante attia. Nam et ita infra in *Tablinum.* *Goth.* Vide *Conditum*, *Fulguritum* et *Bidental.* *Goth.*

Sceleratus vicus. Varro lib. IV. (lib. V. pag. 159. Sp.): *Prope hunc* (vicum Cyprium) *vicus sceleratus dictus a Tullia, Tarquinii Superbi uxore, quod ibi cum iaceret pater occisus, supra eum ut mitteret carpentum mulio, iussit.* Vide Liv. lib. I. sect. 48. *Dac.* Vide supra in *Orbius clivus.* *Goth.*

Scelerata porta. Scelerata porta appellatur a quibusdam Carmentalis, qui norunt, quod ei proximum Carmentae sacellum fuit. Scelerata autem, quod per eam sex et trecenti Fabii cum clientium millibus quinque egressi adversus Hetruscos ad amnem Cremeram omnes sunt interfecti. Qua ex causa per eam portam intrare egredive nefas habetur. Ovidius (Fast. II, 201.):

Ire per hanc noli, quisquis es, omen habet.

Et:

Porta vacat culpa; sed tamen omen habet.

Scal. Vide *Religioni est quibusdam porta Carmentali egredi.* Ceterum scelerata est *infelix*, *infausta.* *Scelus* enim est infelicitas. Hoc dico, quia in hac voce exponenda a quibusdam peccatum est. *Dac.* *Scelus* Schuld, Schelde; a Sceltan, sculdan. Cum quibus etiam *culpa* v. cognatum. Cf. Doederlin. Lat. Syn. et Etym. II. p. 151.

Schedia. Subintelligitur *navis.* Schedia navis subito compacta a Graeco σχεδόν prope, unde σχέδιον vocatur, quicquid subito et tumultuarie factum est. Eustath. pag. 516. Edit. Rom.: *Τὸ σχεδὸν ἀεὶ παρ' Ὁμήρῳ ἀντὶ τοῦ ἐγγὺς λαμβάνεται, ἀφ' οὗ καὶ σχεδία ἡ δι' ὀλίγου συμπαγεῖσα ναῦς καὶ σχέδιον τὸ αὐθωρόν.* *Dac.* *Unde Schedia usus.* Optime Schedae: *Unde Lucilius quoque.* Ad illud Lucilii respexisse videtur Petron. (c. 4.): *Sed ne me putes*, inquit, *improbasse schedium Lucilianae improbitatis, quod sentio et ipse carmine effingam.* *Dac.* Glossis: *Schedia καμουλκίς.* *Goth.*

Sexagenarios. (Ad p. 259.) Hoc a multis traditum est, et quae reliqua sunt, satis ostendunt, qua de re agatur. Cicero pro Sexto Roscio (cap. 35.): *Habeo etiam dicere, quem contra morem maiorum minorem annis LX. de ponte in Tiberim deiecerit.* Varro lib. VI. de L. L. (VII. pag. 329. seq. Sp.). Ovid. lib. V. Fast. (625.). Macrob. lib. I. Saturn. (cap. 5.). Plutarch. in Problem. (Quaestt. Rom. cap. 32.) et Non. Marc. (pag. 523. Merc.). Vide *Depontani.* *Ant. Aug.* Vulgata quidem historia seu fabula, et a veteribus diversis opinionibus agitata. Tamen non ita puto apertum esse, quid velit Festus, ut non ex eo eruantur quaedam, quae apud nullum alium auctorem legas, ut apparebit ex eius contextu ita: Sexagenarios de ponte mitti olim dicebatur. Cuius caussam Manilius hanc affert: quod qui incoluerint primi loca urbis hominem sexaginta annos natum Diti patri quotannis immolare solebant, idque facere eos destitisse adventu Herculis. Sed religione veteris moris scirpeas hominum effigies eos tantummodo mittere de ponte. Alii aiunt, morante in Italia Hercule, quod quidam eius comitum habitaverint secundum ripam Tiberis atque Argeos se vocaverint ab Argis: quorum p. ro. memoriam redintegrari, eo gente Graecia legatum quendam Argaeum cum iis Romae moratum esse; is ut obierit, institutum a sacerdotibus, ut effigies scirpea ex omnibus, cum, quae publica erant, nunciavisset, per flumen ac mare in patriam remitteretur, postquam munus suum, cuius causa publice missus erat, nunciavisset. Hoc enim est: *postquam quae publica erant, nunciavisset.* Ex quibus apparet sine ulla controversia sacerdotes quaedam dicis caussa nomiae legati fari solitos, cum illam effigiem emitterent, quod apud nullum alium auctorem scriptum reperias. *Scal.* Priorem Manilii sententiam tangit Ovid. V. Fast. Sed Saturno, non Diti ait immolatos fuisse (625. seqq.):

Fama vetus, tunc cum Saturnia terra vocata est,
Talia fatidici dicta fuere senis:
Falcifero libata seni duo corpora, gentes,
Mittite, quae Tuscis excipiantur aquis.
Donec in haec venit Tirynthius arva; quotannis
Tristia Leucadio sacra peracta modo.
Illum stramineos in aquam misisse Quirites
Herculis exemplo corpora falsa iaci.

De Argeis comitibus Herculis vide in *Argei* et *Argeos.* *Dac.* *Per pontem coeperunt.* De pontibus, qui ab septis comitialibus ad Diribitorium et villam publicam suffragantes traducebant, nota res est. *Idem.* *Cuius sententiae.* Et Ovid. V. Fast. (v. 637. seq.):

Pars putat, ut ferrent iuvenes suffragia soli
Pontibus infirmos praecipitasse senes.

Et Varro de vita pop. Ro. libro II. (apud Non. pag. 523.): *Honestam causam gloriosamque patefecerit, cum in quintum gradum pervenerant atque habebant IX. annos, tum denique erant a publicis negotiis liberi atque otiosi, ideo in proverbium quidam putant venisse, ut diceretur sexagenarios de ponte deiici oportere, id est quod suffragium non ferant, quod per pontem ferebant.* Vide Victorii Varr. lect. lib. XVIII. cap. 7. *Dac.* Vide Nonium in *Sexagenarios* XII. n. 22. (pag. 523. Merc.). *Goth.* Quod ad pontes attinet, pontes mensae erant angustissimae pedibus altioribus, singulae singulis tribubus attributae, in comitio vel foro ad tempus positae, quibus suffragiorum cistae imponebantur. De quibus vide Ciceronem III. de Legg. (c. XVII, 39.). Plutarch. in Mario (pag. 407. Wechel.). *Idem.* Vide Dionys. lib. I. (c. 38. fin. pag. 30). *Idem.* Cf. *I. Fr. Wagneri* dissertatio: Quaeritur quid sit: Sexagenarium de ponte, edita Lunaeburgi 1831.

Sexus. In veteri libro est *secus* initio, tamen in exemplis *sexus.* Charis. lib. I. (pag. 61. ed. P.) scribit: *Secus neutri generis nomen, unde et Sallustius virile secus dixit, hoc est virilis sexus, quod per omnes casus integra forma declinatur. Fit secus et adverbium, quod significat aliter. Ant. Aug.* Corruptissimus locus. Lege: *Sexus, aliter sexu, natura habitusque ex Graeco* etc. *Afranius in Privigno:*

Sic ait:
Orbus virile sexu adoptavit sibi.

Sallust. Histor. lib. II.: At Metellus in ulteriorem Hispaniam post annum regressus. Magna gloria concurrentium. Undique virile et muliebre sexu per vias et tecta omnium visebatur. Sisenna Hist. lib. IV.: Tum in muro virile ac muliebre sexu, populi multitudine omni collecta. Quae omnia corrupte leguntur apud Nonium (pag. 222. Merc.). In veteri scriptura hic legebatur *Secus*, quod etiam usurparant veteres. Sed non propterea hic ita legendum. Ausonius (Eidyll. 70.):

Iuno, Ceres ac Vesta, secus muliebre sorores.

Item:

Nota Caledoniis naribus muliere secus
Strix.

Sexu ergo neutri, *sexus* masculini. Sic genus et genu, gelus et gelu, cornus et cornu. *Scal.*

Simpludearia. Notae D. T. significant *Duntaxat.* Infra: *Simpludearia funera sunt, quibus adhibentur D. T. ludi,* h. e. duntaxat. *Scal.* De his non nihil attigimus in Ausonianis lectionibus. Dicta quasi *simpliludiaria*, quia simpli ludi adhiberentur, hoc est saltatores vel cernuatores, de quibus supra diximus: quos *cernuatores* hic Verrius vel Festus vocat Corbitores, more scribendi antiquitus imperitis librariis usitato, qui b cum v et contra commutabant. *Corvitores* enim sine dubio dicendum erat. Qui enim gestus Cernuantium, ut modo sursum, modo deorsum spectent, is et *corvorum* est, et cornicum ac monedularum, quae ubi pedibus aliquem locum insistunt, modo ἀνανεύουσι, modo ἐπινεύουσι. Hinc elegantissime de mulieribus cibo se ingurgitantibus ad mensam Plautus Casina dixit (IV, 1, 20.):

Ego novi illas estrices, corvitant, ubi
Comisse possunt.

Quamquam scio Turnebum mutasse, sed frustra. Has notas D. T. *duntaxat* significare supra in Senacula admonuimus. Caussae igitur non est, cur doctis viris hic de mendo suspectus locus esse debeat. Simpludeariis ergo simpli Ludii duntaxat adhibebantur, qui et *Corvitores*, seu cernui, ut est apud Servium (pag. 639. B. ed. Dan.), dicuntur. Indictivis et ludii et desultores ac etiam ludorum quaedam genera. Cicero de Legibus lib. II, (24, 61.): *Funus ut indicatur siquid ludorum dominusque funeris utatur accenso atque lictoribus. Scal.* Opponuntur indictivis, in quibus et ludii et desultores ac etiam ludorum quaedam genera. At in simpludiariis simpli ludii. Unde nomen; dicta enim quasi *simpliludiaria.* Simpli ludii autem, id est saltatores vel cernuatores. Sed mirum est, ni hic fallitur vir doctissimus, ac ni potius *corbitores* a corbitis dicti illi proprie fuerint, qui per corbitarum, hoc est navigiorum malos repebant ad vela legenda, vel ad aliud quid, ita ut ea vox postea ad funambulos sit translata. De *corbitis* vide suo loco. *Dac. Indictiva.* Vide supra *Indictivum funus. Goth.*

Sex suffragia. (Ad p. 259. seq.) Innuit sex centurias adiectas priori centuriarum numero *sex suffragia* dictas, sed nihil tale unquam in antiquitate Romana me legisse arbitror. *Dac.* Cf. Niebuhr. Histor. Rom. tom. I. pag. 239. coll. II. pag. 36. not. 38. pag. 170.

Sestertius. Hic semper fuit quarta pars denarii. Sed quo tempore denarius decussi, id est decem assibus aestimabatur, tum sestertius dupondio et semisse permutabatur. At cum sexdecim assibus denarius aestimatus est, sestertius quattuor asses valuit. Videndus Plinius lib. XXXIII. cap. 3. Vitruv. lib. III. cap. 1.

Maecian. in libro de asse. *Ant. Aug.* Idque a Servio rege usque ad primum bellum Punicum. At quum denarius sedecim assibus aestimari coeptus est bello Punico primo, tunc sestertius quatuor assibus permutatus. Denarius prior et minor fuit assium decem, hoc est Turonicorum denariorum duorum supra quadraginta, seu solidorum nostrorum trium ac semissis; sestertius minor denariolorum Turonicorum decem et oboli circiter. Denarius vero maior et posterior fuit assium sedecim, hoc est Turonicorum denariolorum sexaginta septem et quintae unius: sestertius maior assium quatuor, Francicorum denariolorum sedecim et quintarum quatuor. *Dac.* Cf. Gronov. de pecunia vetere pag. 4. — Post v. *Sestertius* in Paulli Epitome sequuntur plura vocabula, quae in Fragmentis Festi desiderantur; unde intelligitur, lacunam esse apud Festum fere unius plagulae.

Sex millium. Romulus legionem instituit hominum MMM.; regibus eiectis fuit MMMM., eam postea Marius cum in provinciam Numidiam iret, sex millium et ducentorum hominum conscripsit. In veteribus tamen legas ante Marium auctas saepissime legiones, sed id tum extraordinarie factum fuisse putandum est, et necessitate aliqua suadente. *Dac.* Cf. *Creuzer* Antt. Rom. pag. 282. 290. seq. et ibi citatos vv. dd.

Sibus. Vide *Persibus. Dac.*

Sic versantu . . . . (Pertinent haec ad voc. *Sucula*, ad pp. 243. et 671.) Locus difficilis interpretem desiderat. *Ant. Aug.* Haud dubie est fragmentum de Sucula, quod est lignum transversarium teres utrinque capitulis cardinatis in duo arrectaria immissum, paxillisque versatum, circa quod ductarius funis volvitur ad sustollenda aut molienda onera, ut lapides et alia. De Sucula etiam alibi loquitur. *Scal.*

Sed. Docti viri emendant *Se*, quia scilicet videbant *se dolo malo* dici. Verum tamen et *sed* pro *sine* veteres dicebant. Cuius rei fidem fecerit vetustissima lex, quae extat in Bibliotheca Regia: *Ei primo quoque die quaestorem solvere iubeto, quaestorque eam pequniam eis sed fraude sua solvito.* Item in columna Duillia semper legitur *altod, marid, dictatored.* Vide in *Suad ted.* Quare nihil mutandum. *Dac.*

Sibina. Melius *Sibyna.* Hesych.: *Σιβύνη, ὅπλον δόρατι παραπλήσιον.* Gloss. Cyrilli *Σιβύνη* venabulum, et Gloss. Philox. *Venabulum, σιβύνη.* Male edit. *σηβήνη. Dac. Illyrici.* Lege: *Illyrici restant sicis sibynisque fodantes.* Vide *fodare. Idem.* Fortasse id teli genus, quod Gell. X. c. 25. *scibones* nuncupat. *Goth.*

Sediculum. A sede *ὑποκοριστικῶς* sediculum. *Dac.*

Sudiculum. Forsan diminutivum a *sudes.* Male qui *sedaculum. Dac.*

Sectarius vervex. Quasi sectae princeps, quia gregem ducit. Plaut. Capt. (IV, 2, 40.):

Qui petroni nomen induunt verveci sectario.

Dac. Sed vide interpp. ad Plauti locum c. qui vervecem intelligunt, cui exsecti sunt testiculi.

Secespitam. Vide infra.

Sicilicum. Frustra in peregrino verbo Latinam etymologiam rimatur. Est enim Syrum. *Scal.* Quarta pars unciae. Budaeus in lib. de asse: Post haec sequitur drachma, octava pars unciae, quae ipsa geminata sicilicum efficit. *Sicilicus* ab Hebraeo *sçekel* (שֶׁקֶל) *siclus. Dac.*

Secessiones. Secere, dicere: Inseque musa virum versutum. Livius Andronicus principio Odysseae. *Scal.* Vide supra *Inseque.* Glossis *inseque εἶπε*, et *inseco* narro. *Goth.* Numerosa est ac per omnes sermones Indogermanicos propagata verborum prosapia, quae h. l. a Paullo tangitur. Subest omnibus reliquis Sanscrita radix *ăh* sive *ăh.* Ab ea proxime descendit Latinorum *aio*, cum quo arcte cohaeret Gothorum *aika*, dico, cui proximum est Latinorum *seco*, *sequor*, quicum convenit Germanorum *sagen*, *zeggen*; conferenda est etiam Latinorum *Saga.* Maxime remotum est Graecorum *ἔπω*, *ἔπος*; sed quemadmodum constat, Graecorum *ἕπω*, *ἕπομαι* i. e. *ἀκολουθῶ*, et Latinorum *sequor* esse cognatissima, ita nec dubium esse potest *ἔπω* et *seco* et *sagen* esse verba eiusdem originis. A *seco* est *secessere*, desiderativum, unde *secessio* i. q. narratio. Cf. praeter alios A. Gellium N. A. XVIII, 9. ibique interpp.

Sicilices. Scribendum *Siciles* ex A. Gell. lib. X. cap. 20. *Fulv. Urs.* Glossarium: *Sicila, σμίλα, ἀρβήλιον. Sicilum, ξυρὸν σκυτέως. Sicila σμίλα χαρτοτόμος.* Est autem vox magnae Graeciae, eo nomine intelligebant quicquid secandi vim habet, inde Sicilia dicta, quia ab Italia absecta. Inde *Sicilire prata*, secare. *Scal.* Puto potius esse diminutivum a *sica*, *sicela*, *sicila*, *sicilis*, *sicilire*, quod est secare apud Servium. Sica autem brevis gladius et incurvus, quare *sicila* dictus culter sutorius, quod in modum sicae esset incurvus. Inde *siciles* sibynarum aut lancearum spicula dixit Ennius:

Incedit veles volgo sicilibus latis.

Sic enim potius lego, quam *sicilicibus*, ratio est, quod prior syllaba in *sicilicibus* brevis est, quae longa esse debet a *sica.* Vide, quae notavit Salmas. hist. August. t. II. Ennii versum quidam sic legunt:

Incidit miles volgam sicilicibus latis.

Sed contra Festi auctoritatem. *Dac.*

Sectio et sectores. Ascon. lib. III. Verrin. (pag. 84. ed. Lugd.) sectorem dicit aestimatorem redemptoremque bonorum damnati atque proscripti, qui spem sectans lucri sui bona omnia auctione vendit, et semel infert pecuniam vel aerario vel sociis. Sectio autem est ea redemptio. Cicero Philipp. II. (c. 26.): *Hasta posita pro aede Iovis Statoris, bona Cn. Pompeii Magni voci acerbissimae subiecta praeconis. Qui ad illud scelus sectionis auderet accedere, inventus est nemo praeter Antonium.* Et postea: *Cum sector sis isto loco natus;* deinde: *cum Cn. Pompeii sector, non te exsecrandum populo Ro.* etc. Ex his vides Pauli epitomen nimis concisam esse in horum verborum interpretatione. *Ant. Aug. Sectio.* Ipsa actio, cum scilicet alicuius bona publicantur. Cicero Philipp. II. (c. 26.): *Exspectantibus omnibus quisnam esset tam impius, tam demens, tam diis hominibusque hostis, qui ad illud scelus sectionis auderet accedere, inventus est nemo praeter Antonium, praesertim cum tot essent circa hastam illam, qui alia omnia auderent. Dac.* Vide infra *Sectores. Goth.*

Secundae res. Hoc est prosperae. Nam *secundus* pro *prospero* dicitur a sequendo. *Secundus* vero de numero, a *secundum*, quod a *secus.* Haec fuit Pauli vel Festi sententia. Quamquam et utraque notione *secundus* a sequendo recte deducitur. *Dac.*

Sinciniam, cantionem solitariam. Lego: *Sicinium cantionem solitariam.* Gloss.: *Sicinium dicitur quasi singularis cantilenae vox, id est cum unus canit, quod Graecis μονῳδία dicitur; quum vero duo, bicinium; quum multi, chorus.* Fuit olim cum legendum putarem: *Sicinnium cantionem saltatoriam*, ex Hesych. et Athenaeo, qui Sicinnium interpretantur saltationem Satyricam. Unde Gell. lib. XX. cap. 3. Quos sicinistas vulgus dicit, qui rectius locuti sunt Sicinnistas litera *n* gemina dixerunt. Sicinnium enim genus veteris saltationis fuit. Saltabundi autem canebant, quae nunc stantes canunt. Sed nunc sententiam demuto. Sicinium, ut optime Meurs. in exercit. Crit. Part. II. cap. 5., est cantio sine cantu, cum fides tantum canunt sine voce. *Assae tibiae.* Cui contrarium *Assa vox. Dac.*

Sectores. Neque haec satis declarant, quid sit *sector*, neque auctor Glossarii: *Sector βιώνης. Scal. Sectores* a sequendo ii sunt, qui, ut Asconii (pag. 84. ed. Lugd.) verbis utar, qui spem lucri sui secuti, bona condemnatorum semel auctionabantur, proque his pecunias pensitabant singulis, in posterum pro compendio suo singula quaeque pecunia populo vendituri. *Sectores* vero a secando dicuntur, qui aliquid secant. Ad utramque significationem allusit Cicero (pr. Rosc. Am. 29.) *Sectores collorum ac bonorum*, ubi male quidam codd. habent *sectatores. Dac.*

Sicyonia. Genus calciamenti muliebris. Cicero I. de Orat. (c. 54.): *Ut si mihi calceos Sicyonios attulisses, non uterer, quamvis essent habiles et apti ad pedem; sed non viriles.* Hesych. *Σικυόνια, ὑποδήματα γυναικεῖα.* Sicyonia a Sicyone in Peloponneso. In versu Lucilii: *Honesta*, id est pulchra. Sic alibi dixit idem *plantas convestit honestas.* Et Virg. *pectus honestum* (Aen. XII, 155.). *Dac.*

Simultas. Potius a *simul* simultas, ut a *facul* facultas. *Simul* autem pro *simile*, ut *facul* pro facile. Vel *Simultas* pro similitas, quod a similitudine studiorum simultas oriatur. Voss. (in Etym sub v.). *Dac.* Gloss.: *αἰτιπελιτεία ἔχθρα, ἀπέχθεια. Goth.* Recte Doederlinus Syn. et Etym. Lat. III. pag. 71. seqq. *simultas* et *aemulus* voces componit et eiusdem esse originis ait, quem cf.

Sementivae. *Sementinae feriae.* Conceptivae erant, non statae. Varro lib. V. (VI. pag. 207. ed. Sp.): *Sementinae feriae dies is, qui a Pontificibus dictus, appellatur a semente, quod sationis causa susceptae.* Die XXIV. Ianuarii celebrabantur. Et tunc sacra in aede Telluris Telluri fiebant et Cereri. Vide Ovid. lib. V. (Fast. I, 659.) et Varro de re rust. lib. I. cap. 2. *Dac.* Macrob. I, 16. *Goth.*

Simpulum. Glossae: *Simpulum, κύαθος.* Simpulones hinc, qui sponsum convivia discurrentem comitantur. Succius Piscatoria (apud Fulgentium pag. 566. ed. Merc.):

Summates viri facti sunt simpulones ganei.

Isidorus in Glossis: *Simpulator, conviva: amicus sponsi assiduus cum eo in convivio. Scal.* Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 129. Sp.) a sumendo, hoc est bibendo, simpulum. *Quo vinum dabant*, inquit, *ut minutatim funderent, a guttis guttum appellarunt. Et quo sumebant minutatim a sumendo simpulum nominavere. In huiusce locum in conviviis e Graecia successit Epichysis et cyathus. In sacrificiis remansit guttus et simpulum.* Scaliger a Syriaco *sephel*, *sempel simpulum* factum dicit. Vel potius a Graeco *σίφων*, a quo *simpo*, unde diminutivum simpulum. Nam utrumque significat vasculum cum tenui fistula vel angusto collo ad pitissandum vinum, ita tamen, ut Latini suo simpulo ad sacra tantum uterentur, Graeci vero *τῷ σίφωνι* ad gustandum in caupona vinum. Quare et *meraria* et *gustatorium* dicebatur. *Dac.* Vide Tertull. cap. 13. Apolog. Alii legunt *sympinium* ex Arnob. III, 6. Alii *Sympuvum* ex Iuvenale, unde *Simpulones*, alii *simpuvium*, de quo vide Nonium (pag. 544. Merc.) in *Simpuvium. Goth.*

Senaculum. *Senaculum vocatum, ubi Senatus, aut ubi Seniores consisterent, dictum ut γερουσία apud Graecos.* Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 155. ed. Sp.). *Dac.* *Unum, ubi nunc est aedis Concordiae.* Meminit Varro loco supra citato: *Senaculum supra Graecostasin* (Plin. XXXIII, 2. *Goth.*), *ubi aedes Concordiae et Basilica Opimia.* Infra notae D. T. significant *Dumtaxat:* male igitur, qui earum loco substituunt D. R. hoc est *de Rep.* vel eas interpretantur *dicit Titinnius. Idem.* *Alterum ad portam Capenam.* Liv. lib. XXIII. (c. 32.): *Consules*, inquit, *edixerunt, quoties Senatum vocassent, uti Senatores quibusque in Senatu dicere sententiam liceret, ad portam Capenam convenirent. Idem.* *Tertium citra aedem Bellonae.* Quid? *citra aedem Bellonae?* Imo *intra aedem Bellonae.* Liv. lib. XXXVIII. (XXVIII, 38.): *Ipse* (Pub. Scipio), inquit, *decem navibus Romam rediit: et Senatu extra urbem dato in aede Bellonae, quas res in Hispania gessisset, disseruit.* Ex quibus etiam illud animadvertitur, in ea aede non legatis tantum exterarum nationum Senatum dari solitum fuisse. Nam et Magistratibus, qui ad urbem dicebantur, datus est. *Idem.* Dixi ad Novell. de ordine sedendi, quae est LXII. Adde Gell. XIV. cap. 7. *Goth.*

Sinistrae aves. (Ad p. 260.) De sinistris, quae Latinis fausta, Graecis infausta et inauspicata, vide quae in *Scaeva* diximus. *Sinister* autem non quod sinat fieri, ut male Festus, sed a Graeco ἀριστερός, unde sinisterus, sinister. *Dac.* *A Deorum sede.* Pessime Fulvius Ursinus *ab auspiciorum sede.* Nihil mutandum. A Deorum sede, id est a Septentrione, ubi Deorum sedem veteres locaverunt, quod egregio Servii loco probatur ad illud Virgil. II. Aen. (IX, 631.): *Intonuit laevum. Sinistras autem*, inquit, *partes Septentrionales esse Augurum disciplina consentit. Et ideo ex ipsa parte significantiora esse fulmina, quoniam altiora et viciniora domicilio Iovis.* Sic et in sacris literis Dei Opt. Max. sedes versus Aquilonem. *Idem.* *At silentium dubii duntaxat.* Lege: *At silentium ubi duntaxat* etc. De silentio in Auspiciis vide supra post *silere. Idem.* *Ad sinistrum hortari quoque auspicia.* Hic aliquid turbatum. Lego: *At sinistrum hortari quoque auspicio ad agendum* etc. Ait sinistrum auspicio suo admittere, et ad agendum hortari, quod animo quis proposuerit. Nihil certius. *Idem.* *Exorientes*, quae nunquam occidunt. *Goth.* Videndus Plutarch. in Problem. (78.). *Idem.* *A deorum sede*, ab hospitiorum sede. Sic enim apud Varronem V. (pag. 268. Sp) de L. L. *Idem.* (Apud Varronem nunc legitur: *Auspiciorum endo sede* cet.).

Sentinare. Gellius libro XIX. cap. 1.: *Tum postea complorantibus nostris omnibus atque sentinantibus, dies quidem tandem illuxit, sed nihil de periculo atque saevitia remissum.* Ubi manifesto *sentinare* est, quod ait hic Paulus, periculum vitare. At in vulgatis codicibus contaminatissimus est locus ille. Sed proprie *sentinari* est satagere ad sentinam. Unde *Sentinatores*, quibus cura Sentinae delegata in navi. Paulinus ad Macarium de naufragio: *Unum ex omni numero nautarum senem sentinando deputant.* Item: *Quid huic, quaeso, obfuit seni persona sentinatoris et in nautis vilissima? Scal.*

Senatores. (Ad p. 260.) Senatores a Senatu, Senatus a Senibus. Ovid. V. Fast. (64.):

Nomen et aetatis mite Senatus habet.

Dac. *Et nunc cum Senatores adesse iubentur, additur: quibusque in Senatu.* Legerem: *nunc cum Senatores adesse iubentur, additur: quibusque in Senatu*, ut apud eos factum est, qui hunc Festi locum laudant. Tamen et eam vocem facile poteris subintelligere. Edicti autem, quo Senatores vocabantur in Curiam, solennia verba fuere: *Qui Senatores, quibusque in Senatu sententiam dicere licet.* Quae ut intelligantur, sciendum est, primum eos demum Senatores fuisse, qui a Censoribus lecti in Senatum essent, ut de summa Reip. sententiam rogati loco et modo dicerent. Deinde fuisse etiam alios, qui, quamvis a Censoribus lecti non fuissent, tamen pro iure magistratus, quem aut tum gerebant, aut ante gesserant, sententiae in senatu dicendae ius habebant. Vide plura apud Gell. lib. III. cap. 18. Eadem formula et in aliis edictis utebantur. Liv. XXIII. (locum non reperi): *P. Cornelius Cos.*, inquit, *edixit, qui Senatores essent, quibusque in senatu sententiam dicere liceret, quique minores magistratus essent, nequis eorum ab urbe abiret. Dac.* Adde Liv. XXVI. cap. 36. (nec hic locus recte citatus). *Goth.* *Et non vocantur Senatores ante.* Non intellexit Zamoscius de Senatu Rom. lib. I. cap. 8. Cfr. de etymologia Plutarch. Lycurg. c. 5. et 26. Cic. de Senect. 6, 20. de Rep. II, 29.

Senatus decretum. (Ad p. 260.) *Senatus consultum.* A senatus decreto ita differt, ut species a genere. Nam senatusconsultum est, quodcunque senatus de singulis pluribusve rebus aut hominibus censuit; decretum autem est, quod de singulis dumtaxat rebus hominibusque senatus constituit, ut cum alicui provincia, honos, supplicatio decernitur. Praeterea senatus decretum interdum appellabatur, cum auctoritas tantum senatus erat perscripta, id est quid senatus de re aliqua censuisset, quoniam senatus minus frequens fuisset, aut non loco, aut die legitimo habitus, aut intercessum esset, aut quid aliud censuisset, quominus iustum senatusconsultum fieret, quod postea si id ipsum senatus sine ullo impedimento statuisset, et perscri-

ptum ad aerarium detulisset, *senatusconsultum* dicebatur. Frequenter tamen decretum pro senatusconsulto accipitur apud historicos et iurecousultos. *Dac.*

Senis crinibus. (Ad p. 260.) *Seni crines* dicuntur in capite matronae Romanae sex sertae crinium vitta et crinibus ipsis implexae, quas vulgus trecias vocant. Sic apud Martialem (XII, 32.):

Portabat uxor rufa crinibus septem.

Nihil aliud significat, quam capillos in septem sertas distinctos, ut videmus matronas ornatas in veteribus numismatis. Puto autem suppositiam comam hic intelligi. *Scal.* Inde Plaut. in Mostell. Act. I. sc. 3, (69.):

Soli gerendum censeo morem et capiundos crines.

Pessime vero virum alioqui doctissimum video haec *senis crinibus* accepisse, quasi matronae crinibus hominis senis ornarentur. Pessime etiam Scalig., qui ad hunc morem retulit illud Martial. (XII. 32.):

Portabat uxor rufula crinibus septem.

Nam Martialis facete uxorem rufalam calvam designat, quippe cuius capiti vix septem crines adhaereant. Gallice diceres: *Avec ses quatre cheveux. Dac. Quarum castitatem.* Ex doctorum virorum coniectura: *Quarum castitatem viris suis spondent illibatam fore a ceteris. Idem.* Idem (Plautus) in Milite (III, 1, 196.): *Adducas matronarum modo, capillo ornato, crines vittasque habeat. Goth.* Apud Plautum sic legitur: *Itaque eam huc ornatam adducas in matronarum modum, Capite comto; crines vittasque habeat.*

Sentes. Verbum *turba* mendosum esse ait Faernus. Ratio enim carminis iambum vel pyrrhichium postulat. *Ant. Aug.* Glossarium: *Sentes ἄκανθαι. Dac. Quam senticosa.* Lege, ut viri doctiss.:

Quam senticosa verba pertorquet lupa.

Versus enim trimeter est, et in fine debet esse iambus. *Lupa* autem est meretrix. Glossarium: *Lupa, ἑταῖρα καὶ λύκαινα.* Janus Gulielmus legebat: *pertorquet truo. Truones* scomma in enormis nasi homines. *Idem.*

Senium. (Ad p. 260.) Caecilii versus mendo non carent. *Ant. Aug.* Versus Caecilii, quem viri docti corruptum putant, non minus sanus est, quam qui maxime:

Sine suam senectutem ducat, utique ad senium sorbitio.

Ait Comicus poeta: *permitte ut is quiete et tranquille trahat suam senectutem. Nam certe cum ad senium pervenerit, sorbitio eum tollet.* Ubi per sorbitionem ad veterum morem allusit, qui maiorem annis sexaginta de ponte in Tiberim deturbabant, unde natum proverbium *sexagenarios de ponte*, vel, quod verius puto, ad Ceorum legem allusit poeta, qua maiores annis LIX. sorbitione cicutae e vita tollebantur, ut reliquis victus sufficeret. Huius legis meminit Menand.:

Καλὸν τὸ Κείων νόμιμόν ἐστι, Φανία,
Ὁ μὴ δυνάμενος ζῆν καλῶς, οὐ ζῇ κακῶς.

Vide Strabo lib. X. pag. 486. Edit. Casaub. Vide et Aelian. lib. III. cap. 37. Notabis praeterea in versu Caecilii senectutem esse ante senium constitutam, contra quod quibusdam visum est, qui *Senium* properatam senectutem interpretantur. *Dac.* Adde supra *Anatem* et Nonium (pag. 1. Merc.) in *Senium. Goth.* Cf. Spengel. in Caecil. Fragmm. pag 24. ubi sic est emendatus locus Caecilii: *Sine suam senéctam ducat; úsque ad senium sórbito.*

Senonas. (Ad p. 260.) Quasi ξένους. Alludere videtur Liv. lib. V. sect. 35. Tum Senones recentissimi advenarum ab Ufente flumine usque ad Aesim habuere. Servius (pag. 547. ed. Dan.) etiam prius ξένους, postea *Senonas*, quasi ξένωνας dictos innuit. Sed non quia novi venerunt ex Transalpina regione, sed quod Bacchum hospitio receperunt. *Senones*, inquit, *qui Senones dicti sunt, quod Liberum patrem hospitio recepissent. Dac.*

Septentriones. (Ad p. 260.) De Septentrionibus haec intelligenda sunt, de quibus Varro lib. VI. de L. L. (VII. pag. 355. Sp.): *Has septem stellas Graeci, ut Homerus, vocant ἅμαξαν et propinquum eius signum βοώτην: nostri eas septem stellas boves et triones et prope eas axem. Triones enim et boves appellantur a bubulcis etiamnunc, maxime cum arant terram, e queis ut dicti valentes glebarii, qui facile proscindunt glebas, sic omnes, qui terram arabant, a terra teriones, unde Triones ut dicerentur. E detrito, et postea: Possunt triones dici septem, quod ita sitae stellae, ut ternae trigona faciant.* Haec Varro et Gell. lib. II. cap. 21. Eadem Festus hoc loco scripserat, tantum addit Ennii versus, qui non extant. Pro his substituam denarii mentionem L. Lucretii Trionis, in quo septem stellae videntur. *Ant. Aug.* Infra: Agebatur de Trionibus et Septentrionibus: *Septentriones septem stellae appellantur a bubus iunctis, quos triones veteres appellant, quod iuncti arent terram, quasi teriones: quidam eas stellas plaustrum vocant, quod id astrum Graeci ἅμαξαν di-*

cant, quia habet partem quandam temonis specie. Ennius: superat temo stellas. Haec Festus. Intelligit autem locum Ennii ex Iphigenia, quem olim in Coniectaneis (pag. 143. ed. Steph.) illustravimus:

Quid nocti' videtur? in altisono
Coeli clupeo temo superat
Stellas, cogens sublime etiam
Atque etiam noctis iter.

Addunt viri docti in numismate veteri L. Lucretii Trionis expressam videri stellarum septem formam. Et nos quoque eiusdem L. Lucretii duos argenteos vidimus, quorum copiam nobis fecit humanissimus vir Christophorus Neytterus Augustanus. In altero erat luna corniculata et stellae cum inscriptione: *Trio Lucreti*, in altero Delphinus et inscriptio L. Lucreti Trio. *Scal.* *Triones* potius dicti a *stria*, quam proscindendo sulcos faciunt, *striones* et *s* litera deperdita, *triones*. *Dac.*

Scensas. Miror huc translatum, cum certum sit, non scaenas, sed cesnas dixisse, unde silicesnium, postea silicernium. *Scal.* Scaliger legendum putat *cesnas*, unde silicesnium, postea silicernium, ut *Valesii*, Valerii etc. Sed si quid temere mutandum sit, malim legere *scesnas*. Propius ad veterem scripturam *scensas*, id quod et doctiss. Vossio video placuisse. *Dac.* *Quae autem nunc prandia, pro coenis habebant.* Vide quae in voce *Cena* dicta sunt. Inde apud Terent. *ad coenam veniat* (Eun. II, 2, 85.), id est prandium. *Idem.* *Vesperna.* Vide infra *Vespernas.* *Goth.*

Signa. (Ad p. 261.) *Signa ut rerum, ita res ipsae sculptae aut lapides aut ferrum: et si qua sunt aliqua eiusmodi quae sculpantur etiam: sed pocula ita dicta, et simulacra ad effigies hominum conformata.* Inversum tamen *etiam*. *Sed pocula* pro sed etiam pocula. *Scal.* Ait Festus, signa dici ut ea quae materiae insculpuntur, ut Virg.: *Pocula aspera signis*; et materiam ipsam sculptam, lapides, marmor, ferrum etc. Virg. Georg. III, (34.):

Stabunt et Parii lapides, spirantia signa.

Ovid.: *Factum de marmore signum.* Simulacra hominum, deorum etc. Ut *Veneris signum* Plaut., *signum Adonidis* Cicer. *Dac.*

Sequester. (Ad p. 261.) Sequester is dicitur, qui inter aliquos placuit, ut, quod inter eos convenerit, teneat, idque ut ei reddat, cum id sibi deberi constiterit. Cato in ea oratione, quae inscribitur de indigitibus: *Sinunt perire, ut bona rapiant, aut si petantur, ut sequestro dent.* Et Plautus in Mercatore (IV, 3, 36.): *Imo sic sequestro mihi data est.* Haec vel huiuscemodi Festus. Vide Gell. lib. XX. cap. ult. *Ant. Aug.* Gloss.: *Sequester* μεσίτης, ἔντριτος, συνθηκοφύλαξ. *Dac.* Gloss.: μεσιτεύω *sequestro*, μεσιτεία *sequestratio*. *Goth.*

Sepulchrum. (Ad p. 261.) Sepulchrum est, ut ait Gallus Aelius, ubi mortuus sepultus est, quod antiqui bustum appellabant, isque cippis, aut aliqua alia re mortui causa designatus est, intra quos sepultura est facta. Haec est Sex. Pompeii sententia. *Ant. Aug.* Vide *Bustum.* *Dac.*

Segnitia. Terent. in Andria. *Ant. Aug.* Omnia constant ex Epitome, distinctione tamen locus ita iuvandus est: *Quod sine nitendo quid utile aut honestum?* cum interrogationis nota. Segnitiae a *se* hoc est *sine*, et *nitor*, ut *segnis* dicatur, qui non nititur ad id, quod utile est, aut honestum. Locus Terent. est Act. I. sc. 3, (1.). Vide *Secordia.* Eadem mente apud Plautum Asinar. (II, 1, 6.):

Quin tu socordiam omnem reiice et segnitiam amove.

Dac.

Signare. *Scribere.* Vide supra *Resignare* et *Resignatum.* Praeter significationes signandi hic enumeratas a Festo, hae videntur adiiciendae: designare, ostendere, imprimere. Vide Nonium (pag. 405. Merc.) in *Signare.* Et *Signata virgo*, integra. Vide Nonium (p. 171. Merc.) in *Signatam.* Quin apud eundem (p. 96. Merc.) *Designare* est cum nota et ignominia aliquid facere. V. l. 39. ff. de v. signif. et Raevardum V. Var. X. *Goth.* *Modo anulo signa imprimere.* V. l. 22. ff. signum. et passim ff. qui testamenta l. 1. §. si pecunia 36. ff. depositi; unde signatores et signatorius annulus. *Idem.* *Modo pecora signis notare.* Virgil. I. Georg. (263.):

Aut pecori signum, aut numeros impressit acervis.

Idem. . . . *ri dicitur*, signare dicitur. *Idem.* *Consignare.* Adde l. penult. ff. de donat. inter virum: l. ult. ff. de dote praeleg. 1. acceptam Cod. de usuris. l. 20. Cod. de pignorit. *Idem.*

Septimontium. Varro lib. V. de L. L. (VI. pag. 206. Sp.): *Dies septimontium nominatus ab iis septem montibus, in queis sita urbs est. Feriae non populi, sed montanorum modo, ut Paganalibus, qui sunt alicuius pagi.* Mirum autem est hoc loco et proximo pro septem montibus octo loca urbis enumerari, Pala-

tium, Velias, Fagutal, Suburam, Cermalum, Oppium, Coelium, Cispium montes. *Ant. Aug.* *Septimontium dies festus appellatur mense Decembri, qui dicitur in Fastis Agonalia, quod in septem montibus fiunt sacra, Palatio, Velia, Fagutali, Subura, Cermalo, Caelio, Oppio, Cispio.* Haec Festus. Nam Varro disserens de festis, quae in mensem Decembrem incidebant, ponit et inter ea Septimontium. Agonalia vero eodem mense erant propridie Idus Decembres, alia ab iis Agonalibus, quae notant Fasti mense Ianuario. Hoc tantum interest, quod Agonalia sint ante Larentinalia, Varro vero Septimontium ponat post Larentinalia. De Septimontio habes et apud Tertullianum libro de Idololatria (cap. 10.): *Etiam strenae captandae et Septimontium et brumae et carae cognationis honoraria exigenda omina.* Ex quibus apparet non solum mense Decembri fuisse, quia is est brumae mensis, sed etiam circa finem eius mensis fuisse, quia proximum sit strenae exigendae, quod fiebat Kalendis Ianuariis. Quod disertius probatur ex Suetonio in Domitiano (cap. 4.): *Congiarium populo nummorum trecentorum ter dedit, atque inter spectacula muneris largissimum epulum; septimontiali sacrorum quidem die Senatui equitique panariis; plebei, sportellis cum obsonio distributis.* Antea plane ignorabatur de hoc septimontiali die. *Scal.* Septimontium autem Romani ob inclusum pomoeriis septimum collem primum celebravere. *Dac.* Vide Plutarch. in Problem. (Quaestt. Rom. 69.). *Goth.* *Germalo.* Vide supra *Germalus.* *Idem.* Vide supra in *Sacrani.* *Idem.*

Sifus. (Ad p. 261.) Locus difficilis, qui lucem desiderat. *Ant. Aug.* *Sifunculi* in aqua ducenda usurpatum est pro tubis ipsis, id quod Graece est σίφων. In lege rivalitia sic est, quae lata est rogante populum Sulpitio: *Rivales montani paganive sifunculis aquam dividunto; donec inter se diviserint, eius iudicatio esto.* Aperte actio datur in eum, qui hac lege committit. *Scal.* Qui Rivales v. l. 1. §. 26. ff. de aqua quotidiana. *Goth.* *Praetoris* alii *Curatoris*, ut in lege Manilia apud scriptores de limitibus agrorum. *Goth.*

Siparium. Siparium genus veli, quo in scaena mimi utuntur, dictum ait. Hactenus possum. Reliqua quo pertineant non video. *Scal.* Aulaeae prius dicebantur, quae postea *siparia* dicta. Donat. in Prolegom. Terentii: *Aulaea quoque in scena sternuntur, quod pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam usque perlatus: pro quibus Siparia aetas posterior accepit. Est autem mimicum velum, quod populo obsistit, dum fabularum actus commutantur.* Et dictum est *siparium* a *sipare*, id est iacere, quod velandi causa spectatoribus obsiparetur, obiiceretur, vel potius a *σίφαρος velum.* Quod et intellexit Verrius, cum scripsit *siparium a velamento dictum. Dac.* *Mimicum.* Minutum. *Goth.* Idem Isidorus XIX. cap. 13. *Idem.*

Supparum. (Ad p. 261.) *Supparum appellant dolonem, hoc est velum minus in navi, ut acation maius.* Suparum autem dictum ait Capito, velut separatum sit a dolone interioris mali. Haec ἀναμφισβήτως Festus. Notum est Acatium et dolonem esse genera velorum, ἀκάτιον quidem μέγα ἄρμενον, δόλωνα vero μικρόν. Notum et illud apud Livium: *dolonibus sublatis fugerunt.* De suparo alibi satis diximus. Sequitur aliud caput: *Sepultum morte meroque cum ait in ea in . . . . . de L. Terentio vici magistro, eum vivum de saxo Tarpeio elatum cum eo venisset comissatum, quod mero esset coactus.* Non dubium est ex quadam oratione Catonis desumpta esse. Qui mos est Festo solennis, ut non nominato Catone verba ex eo in testimonium producat, ut in *Sublimavit.* Eleganter comessabundum iuvenem mero sepultum et vivum elatum, quod mortuo similis esset, dixit, quodque spiritus ei mero coactus et interclusus esset. Est autem non totus integer locus, ni fallor, ante enim desiderantur quaedam; quamquam non solum aperta est, sed etiam elegans huius loci sententia. *Scal.* Pollux tria in navi memorat vela, minimum δόλωνα, maius ἀκάτιον, maximum ἐπίτρομον. Capitoni autem sententiam de sipari etymo confirmat Isidorus lib. XIX. cap. 3.: *Siparium, inquit, genus veli unum pedem habens, quo inniti navigia solent in navigatione, quoties vis venti languescit, quod ex separatione existimant nominatum.* Sed illud omnino ridiculum; est enim a Graeco σίφαρος, adeoque potius scribitur *siparum. Dac.*

Seplasia. (Ad p. 261.) Platea Capuae ita appellabatur, in qua unguentarii negotiari erant soliti. Pedian. in Pison. (pag. 161. ed. Lugd.). Verba autem Ciceronis a Festo relata sunt eadem illa, quae Asconius interpretatur (Cicer. in Pis. c. 11.): *Seplasia mehercule, ut dici audiebam, te ut primum aspexit, Campanum Consulem repudiavit. Ant. Aug.* Inde Seplasia species omnes et seplasiarius παντοπώλης, *specoarius, espicier.* Vide post *Sterilam. Dac.*

Saticula. (Ad p. 261.) *Sati . . . .* Saticulam deductam esse coloniam Paterculus scribit libro priore. Livius quoque lib. XXVII, (12.). Sabiculanos inter colonos fideles XVIII. coloniarum enumerat. De hac igitur Festi verba intelligere possumus. Saticula oppidum in Samnio captum est, quo postea coloniam deduxerunt etc. L. Papirio Cursore, V. C. Iunio Bruto II. Coss. anno post R. C. CDXL. ex Fastis Capitolinis. *Ant. Aug.* Paterculus lib. I. cap. 14.: *Insequentibus consulibus a Sp. Postumio, Philone Publilio Censoribus Acerranis data*

civitas et post triennium Terracinam deducta colonia. Interpositoque quadriennio, Suessa Aurunca et Saticula Interamnaque (melius *Suessam Auruncam et Saticulam, Interamnamque*) *post biennium.* *Dac.*

Segesta. (Ad p. 261.) Vide *Beneventum.* *Ant. Aug.* *Segesta est oppidum pervetus in Sicilia, Iudices, quod ab Aenea fugiente a Troia atque in haec loca veniente conditum esse demonstrant.* Cic. IV. in Verr. (c. 33.) Virgil. (Aen. V, 718.) Acestam nominat ab Aceste, quem ibi Aeneas reliquit:

Urbem appellabant permisso nomine Acestam.

Verum Strabo lib. VI. (pag. 272. Cas.) eam conditam docet ab iis, qui cum Philocteta in agrum Crotoniatum venerunt, missis ab eo in Siciliam cum Aegesta Troiano. De Aeceste autem sive Aegesta, quem Sylvia Egesta Hippotae Troiani filia, a Crimiso amne in canem mutato compressa, edidisse dicitur, hic piget referre. Vide, si lubet, Serv. ad I. Aen. X, 554. et lib. V, 30. et Salmas. in Solin. pag. 3. Illud constat, Segestam urbem in colle sitam fuisse, ut omnes fere veterum Sicanorum urbes. Fazel. Decad. I. lib. VII. cap. 3. Segesta urbs vetusta, in colle undique praerupto iacens. Unde eam doctissimus Bochartus non ab Aceste sive Aegesta, sed a Punico *Sakkesta* dictam putat. *Dac.* *Ne obsceno nomine app.* Propter similitudinem scilicet vocis *Egesta.* Et *Egestas* paupertas, *obscenum* autem dirum, infaustum. *Obscaenaeque volucres* Virgil. (Aen. III, 362.). *Idem.* Ut factum est in *Malevento.* Vide *Beneventum.* *Idem.* *Et in Epidamno.* Mela de Situ orbis lib. II. cap. 3. Urbium prima est Orivum, secunda Dyrrhachium, Epidamnos ante erat. Romani nomen mutavere, quia velut in damnum itaris, omen id visum est. Verum de appellationibus Epidamni et Dyrrhachii vide praeter alios Dionis locum singularem lib. XLI, (49.). *Dac.* Adde, quae scripsi in *Omen.* *Goth.*

Seliquastra. Pro *sediquastra.* Idem Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 131. Sp.): *Ab sedendo appellantur sedes, sedile, sedum* (bene alii *solium*) *sellae, seliquastrum.* *Dac.* Ita legitur in editione Haloandri in l. 4. ff. de supellectile, pro *sedularia.* *Goth.*

Silus. Silus et silo, σιμός. *Scal.* In libro scripto Coloniensi, ut monuit Gulielmus Verisimil. lib. I. cap. 9. Silus appellatur nasus susum versus et repandus. *Silus* pro *simus* a Graeco σιμός. *Dac.* Alius est a Silone, de quo vide Nonium (pag. 25. Merc.) in *Silones.* *Goth.*

Silvii. (Ad p. 262.) Vetus autor originis gentis Romanae (c. 16.): *Interim Lavinia ab Aenea gravida relicta, metu, veluti insecuturi se Ascanii, in sylvam profugit, ad magistrum patrii pecoris, Tyrrhum, ibique enixa est puerum, qui a loci qualitate Silvius est dictus.* Et paullo post (cap. 17, 4.): *At Ascanius postquam excessisset e vita, inter Iulum filium eius et Silvium postumum, qui ex Lavinia genitus erat, de obtinendo imperio orta contentio est, cum dubitaretur, an Aeneae filius, an nepos potior esset, permissa disceptatione eius rei ab universis rex Silvius declaratus est. Eiusdem posteri omnes cognomento Silvii usque ad conditam Romam Albae regnaverunt.* *Dac.*

Sertor. (Ad p. 262.) Vel a prehendendo, vel, quod verisimilius, a serendo, quod in libertatem serat, hoc est iungat, inquit Verrius, quod totum ab eo non ἀπιθανῶς, hoc est non probabiliter introductum dicit Festus, sed idem nos alibi docuit, *adserere* esse admovere, quod ea, quae in terram demittuntur, *seri* dicuntur. Cur igitur is proprie *sertor* et *adsertor* dici nequeat, qui manum vel manu adserit, hoc est manum admovet, iniicit, manu prehendit, ut vindicet in libertatem. Certe nimis praecipitanter hic Festus eos reprehendit, qui sertorem a serendo, hoc est prehendendo dictum putant. In his Varro lib. V. de L. L. (VI. pag. 241. Sp.): *Sic conserere manum dicimur cum hoste, sic ex iure manu consertum vocare, hinc adserere manu in libertatem, cum prehendimus.* *Dac.* Vide supra *Adserere.* *Goth.*

Seges. (Ad p. 262.) Proprie de frumento, sed per metonymiam de terra ipsa arata et consita. Sic Varro de r. r. (I, 29.) Seges dicitur, quod aratum satum est, arvum quod aratum nondum satum. Verum etiam de terra simpliciter, quae neque arata, neque sata sit. Virgil. lib. IV. Georg. (129.):

Nec pecori opportuna seges nec commoda Baccho.

Dac. Vide Nonium (pag. 395. Merc.) in *seges.*

Serilla. Optime Festus contra Verrium contendit *serilla* dici funiculos sparto consertos. Verba Pacuvii sic ordinanda:

Nec ulla subscus cohibet compagem alvei
Nec suta lino et sparteis serillibus.

Alvei, id est *navigii.* De *subscude* vide in *Subscudes,* ubi eadem Pacuvii verba adducta sunt. *Dac.* Paulus in Epitome id posuit, quod a Festo reprehenditur. *Ant. Aug.*

Servorum. (Ad p. 262.) At Macrobius (Sat. I, 13.) contra: *Nonis conventus universae multitudinis vitandus existimabatur, quoniam populus Rom. exactis etiam regibus diem hunc Nonarum maxime celebrabat,*

quem natalem Servii Tullii existimabant. Qui quum incertum esset, quo mense natus esset, nonis tamen natum esse constaret, omnes nonas celebri notitia frequentabant. Est etiam dies servorum Sigillaria, quae in continenti post Saturnalia celebrabantur. Lucillius:

— — Servorum festu' dies est,
Quem plane hexametro versu non dicere possis.

Nam hexametri lex non admittit Sigillaria. Ausonius (Idyll. 26.):

Aediles etiam plebi, etiamque curules
Festa Sigillorum nomine dicta colunt.

Scal. Pessime verba Festi interpretatus est Epitomista. Neque enim Festus dicit Idibus natum Tullium, sed Idibus eum aedem Dianae dedicavisse. Quamvis etiam Plutarch. in Quaest. Rom. 100. eo die natum Servium putat. *Cur*, inquit, *Idibus sextilis, qui nunc Augustus dicitur, feriae sunt utriusque sexus servis; mulieres autem tum maxime lavare et purgare capita student; an hoc servis datum quod ea die Servius rex natus e captiva fuit ancilla?* Optime igitur Festus servorum diem festum Idibus ponit, quod eo die Ser. Tullius, qui e Serva natus est, aedem Dianae dedicaverit in Aventino. Unde et eodem die eius sacra peragebantur. Martial. Epigr. XII, 68.: *Augustis redit Idibus Diana. Dac. A quorum celeritate fugitivos vocent servos.* Lege *vocent cervos* ut in vet. cod. Sic Graeci fugitivum ἔλαφον vocant. Et facete Aristophanes (353. seq.) ait nubes cum fugitivum aspiciunt, cervorum speciem assimulare:

Ταῦτ' ἄρα, ταῦτα Κλεώνυμον αὗται τὸν ῥίψασπιν χθὲς ἰδοῦσαι
Ὅτι δειλότατον τοῦτον ἑώρων, ἔλαφοι διὰ τοῦτ' ἐγένοντο.

Dac. Vide Crinitum XIX. cap. 13. *Goth.*

Sero sapiunt Phryges. (Ad p. 262.) Cic. Epist. lib. VII, 16.: *In equo Troiano scis esse, sero sapiunt.* De Troianis, qui cum ultimis premerentur, velle coeperant Helenam reddere. Dictys Cretensis lib. IV.: *Ceterum Troiani, ubi hostis muris infestus, magis magisque saevit, neque iam resistendi moenibus spes ulterius est, aut vires valent, cuncti proceres seditionem adversus Priamum extollunt atque eius regulos; denique accito Aenea filiisque Antenoris, decernunt inter se, uti Helena cum his, quae ablata erant, ad Menelaum duceretur. Dac.*

Sispitem Iunonem. (Ad p. 262.) Nam sospitem pro servatore dixerunt. Vide *Sospes.* Inde *sispes* et *sospes Iuno* quae Ciceroni, Ovidio, Livio *sospita Iuno* dicitur. In numismatibus: *Iuno sispita. Sispes* autem pro sospes. Isidor. in Gloss.: *Sispes, sospes, sanus. Dac.* Cf. supra quae notata sunt ad v. *Persicus.*

Sultis. Mendose scripta ita emendavimus, ut, licet Festus id non scripserit, quod eum fecisse aliquibus indiciis existimamus, tamen id ipsum, quod scripsimus, lector non aspernetur. Cicero in Oratore (45.): *Libenter etiam copulando verba iungebant, ut sodes pro si audes; sis pro si vis. Iam in uno capsis tria verba sunt.* Vide *Sodes. Ant. Aug.* Lege infra, ut viri docti: *Ita ut alia sunt, sodes, si audes; sis, si vis; ilicet, ire licet; illico, in loco; scilicet, scias licet.* Vide *Sodes. Dac.*

Serius. Scribe *Secius* vel *Sequius.* Alioqui ineptum est proscribere nobis *Serius*, tanquam ignotum verbum, quod vulgatissimum est. Adde quod in veteri scriptura variat lectio, cum exaratum sit *Setius*, non *serius.* Legendum ergo: *Secius a secus videtur dictum. Scal.* Errat Scal. Nam ex verbis Attii constat legendum *serius. Dac.*

Sedum.

Specus. (Ad p. 263.) Ennii versus fuit XVI. Annal. ut refert Priscian. lib. VI. (c. 14, 75. tom. I. pag. 269. Kr.): *Tum cava sub monte late specus intus patebat.* Sed melius refertur a Nonio (pag. 222. seq. Merc.): *Concava sub montes late specus intus patebat. Ant. Aug.* Pacuvius Chryse:

Est ibi sub eo saxo penitus strata arena ingens specus,
Solis quae exortu capessit candorem, occasu nigret.
Illud incipio saxum tentans escendere verticem
In summum; deinde in omnis partes prospectum aucupo.

Scal. Hoc nomen trium generum fuit; mascul. ut Ennius in Lytris: *Inferum vastos specus;* faeminini: Pacuv. in Niptris: *Advenio scrupulosam specum;* neutri: Virgil. VI. Aen. (VII, 568.): *Hic specus horrendum. Dac. Specus feminino.* Adde l. 1. §. 3. ff. de rivis. *Goth.*

Spondere. Vide supra pag. 697.

Subditus. Paulus in L. mortuo. D. de Iudic.: *Mortuo iudice, quod eum iudicare oportuerat, eum, qui subditus est, sequi oportet. Dac.* V. l. 60. ff. de iudiciis, ubi dixi. *Goth.*

Saturno sacrificium fit. (Ad p. 263.) Festi verba videntur pertinere ad Saturni sacrificia, quae capite aperto fierent, ut verbo *Saturnia* dictum est, et Plutarch. in Probl. (9. et 13. Quaestt. Rom.) Macrob. lib. I. (c. 10. fin.) Sat. Servius lib. III. Aen. hoc idem scribunt, idemque Honori fieri, propterea, quod caput aperire honoris causa potentioribus soleat, ut Plin. tradit lib. XXVIII. cap. 6. Addit Festus inter Metellum Pontificem Max. et Claudium contentionem fuisse, eumque fortasse multasse, quod Saturno capite operto fecisset in Sulpicii Ser. F. inauguratione, Claudiumque provocasse, sed non obtinuisse. Haec nondum reperimus apud alios scriptores. *Ant. Aug.* *Saturno sacrificium fit capite aperto.* Reliqua, qui meliore ingenio sunt, divinabunt. Postea: *Saxum Tarpeium appellatur pars montis, qui ob sepultam Tarpeiam, quae eum montem Sabinis prodiderat, nominatus est; vel ab eo, quod, cum L. Tarpeius Romulo quasi ob raptas virgines adversaretur, ad illud saxum est de noxio poena exacta; noluerunt funestum locum cum parte capitolii coniungi.* Videtur iste L. Tarpeius Romulum apud populum accusasse, quod cum sine causa verisimili non posset, hoc nomine infensum populo efficere voluisse, quod Sabinas rapuerit et eam invidiae caussam obtendisse. *Scal.* *Sacrificium Saturno fit.* Ait Festus: Saturno capite aperto sacrificium fiebat Saturnalibus, itaque cum Ser. Sulpitius Rufus Ser. Filius inauguratus esset et eius inaugurationi Metellus Pontifex Augurem adesse iuberet, excusavit se Claudius, quod sacris familiae suae impeditus esset, quibus sacrificandum foret operto capite, cum Saturno aperto res sacra facienda esset, eaque de caussa multatum a Pontifice Claudium provocasse, deinde reconciliatum esse et peractis familiae suae sacris religione solutum Saturno sacra fecisse de more sacrificandi Saturno aperto capite. Vide *Saturnia* et *Lucem facere.* Servius III. Aen. (pag. 300. ed. Dan.): *Sane sciendum*, inquit, *sacrificantes diis omnibus caput velare consuetos ob hoc, ne se inter religionem vagis aliquid offerret obtutibus, excepto tantum Saturno, ne numinis imitatio videretur, quia Saturno capite velato ibi cernitur.* Metelli Pontificis Maximi meminit Macrob. lib. III. cap. 13. *C.* vero *Claudii* Auguris Livius lib. XLV. (c. 44. init.): *Augur C. Claudius mortuus, creatus T. Quintius.* Quod autem inaugurationi eius, qui augur creatus esset, alius augur adesse solitus sit et Festi verba et verba Metelli huius confirmant, quae sunt in indice 4. apud Macrob., quibus inaugurationem Lentuli Flaminis Martialis ita describit: *A. D. IX. Kal. Sept., quo die Lentulus Flamen Martialis inauguratus est, domus ornata fuit, triclinia lectis eburneis strata fuerunt, duobus tricliniis Pontifices cubuerunt, Q. Catulus, M. Aemilius Lepidus, D. Silanus, C. Caesar rex Sacrorum. P. Scaevola. Sex. Pub. Cornelius. Pub. Volumnius. Pub. Albinovanus et L. Iulius Caesar. augur, qui eum inauguravit.* De huiusmodi inauguratione ita Liv. lib. XXVII, (38.): *L. Aquilius Augur creatus inauguratusque.* Et lib. XXX, (26.): *Fabius Maximus Augur annos XLII. etc. In eius locum inauguratus Q. Fabius Filius.* Sueton. in Caio cap. 12.: *Deinde augur in locum fratris sui Drusi destinatus priusquam inaugurarctur, ad Pontificatum traductus est.* De Claudiae familiae sacris vide supra *Propudianus porcus.* *Dac.*

Saxum Tarpeium. Priorem Festi sententiam Varro lib. IV. (lib. V. pag. 48. Sp.): *Hic mons*, inquit, *ante Tarpeius dictus a virgine Vestali Tarpeia: quae ibi ab Sabinis necata armis et sepulta. Eius nominis monimentum relictum, quod etiamnunc eius rupes Tarpeium appellatur Saxum.* Alii a duce Tarpeio dictum putant. Propert. eleg. 4. lib. IV. (v. 93.):

A duce Tarpeio mons est cognomen adeptus.

Dac. Saxum Tarpeium, de quo Dionys. et Livius scripserunt, a Tarpeia L. Tarpeii filia, quam multi ferunt Sabinis Capitolii arcem prodidisse, quod Dionysio non probatur. De saxo autem deiiciebantur insigni aliquo crimine damnati, eaque de causa ut locus funestus cum reliqua parte Capitolii non erat coniunctus. Vide *Tarpeiae.* *Ant. Aug.* *Saturno dies fastus.* Adde ritus Saturnalium ex voce *Cereas.* *Goth.* *Falx est ei insigne.* Vide supra *Opima* et Fulgentium Mythologicis. *Idem.* *Saxum Tarpeium.* Adde *Tarquitias scalas* et legem 25. in fin. ff. de poenis. *Idem.*

Scaptia tribus. Meminit Liv. lib. VIII, 17.: *Eodem anno census actus novique cives censi, tribus propter eos additae Maecia et Scaptia. Censores addiderunt Q. Publilius Philo. Sp. Postumius.* Ob Pedanos civitate receptos tribus addita Scaptia. Scaptiam urbem in Latio numerat Plin. (H. N. III, 5, 9.). *Dac.*

Stellatina. (Ad p. 263.) *Stellatina tribus non a Stellate, campo eo, qui in Campania est, sed eo, qui est . . . . miliario a porta Capena, ex quo Tusci eum campum ita appellaverunt.* Haec vel his similia Festus. Liv. lib. VI. (5. fin.): *Tribus quattuor ex novis civibus additae, Stellatina, Tromentina, Sabatina, Arnensis* anno urbis CCCLVI. ex Fastis Capitolinis. *Ant. Aug.* Vide Liv. lib. VI, 5. Stellates populos in Tuscia nominat Cato in Originibus. *Dac.* Vide Plin. lib. III. Sunt qui etiam legunt hoc loco *Capena.* *Goth.*

Sabatina. Sabatina tribus, quae cum Stellatina, Tromentina et Arniensi reliquis fuit addita anno CCCLXVI. Liv. lib. VI. (c. 5.) a lacu Sabate dicta, qui fuit in Tuscia. Hunc lacum hodie Anguillarium vocari

docet Onuphrius. *Dac.* Supple: Sabatina tribus a lacu Sabate dicta est. Nihil amplius deest. *Idem.* Vide Florum (Epit. Liv.) lib. VI. *Goth.*

Sabini. Interpretationem desiderat. *Ant. Aug.* Sabini dicti, ut ait Varro Terentius, quod ea gens P. P. colat deos, *ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι.* Illud PP. significat *praecipue*, quare et glossema appositum erat. Plinius (III, 12.): *Sabini, ut quidam existimavere, a religione et Deorum cultu Sebini appellati. Scal.* Sabini in longum per CIↃ stadia porrecti a Tiberi et Nomento, oppido usque ad Vestinos. Antiquissima gens. Ab his Picentini, Samnitae, ab his Lucani, ab his Brutii. *Dac.* In argenteis denariis D. P. P. significant *Deos penates. Goth.*

Silere tangere. (Vid. p. 264.) Lege: *Silere, tacere significat, ficto vocabulo ab S. litera, quae initium est eius vocis.* Haec Festus. Hanc differentiam inter silere et tacere statuunt Grammatici, ut proprie silere dicantur, qui iam loqui coeperunt, tacere vero, qui non antea loquebantur. *Dac.* Cf. Doederlin. Syn. et Etym. L. L. tom. I. pag. 84. seqq.

Sanqualis porta. Potius ab aede Sanci sive Sangi dicta *sanqualis*, quomodo ab eiusdem Dei tutela ossifraga avis eodem nomine dicta est. De *Sango* vide in *Propterviam. Dac.* Adde Varronem IV. de L. L. (V. pag. 72. Sp.).

Sella curulis. (Ad p. 264.) Haec ignoramus. *Ant. Aug.* Puto *Sellae curuli locus in circo, item proximo lictori, posterioribusque lictoribus proxime sacellum Murciae fuit, de quo loco despiciebant spectacula magistratus.* Neque id abhorret a consuetudine Romana, ut magistratus in sella curuli qui ludos ederet, aut alius quivis, ad primas metas staret. Nam ad eas Deae Murciae sacellum fuisse ait Tertullianus. Non improbo tamen, ad sacellum Mercurii. Nam et ad Circum maximum fuit aedes eius Dei. *Scal.* Idem Livius lib. II, (31.) Valerio, inquit, dictatori super solitos honores locus in Circo ipsi posterisque ad spectaculum datus. Ideo autem proxime sacellum Murtiae, quia illud erat in Circo, ubi Metae, sive oppidum. Varro lib. IV. (pag. 153. Sp.): *In Circo primo, unde mittuntur equi, nunc dicuntur Carceres. Naevius oppidum appellat. Carceres dicti, quod coercentur equi, ne inde exeant, antequam magistratus misit: oppidum, quod a mari parte pinnis turribusque carceres olim fuerunt. Scripsit poeta: dictator, ubi currum insidet, pervehitur usque ad oppidum. Intimus Circus ad Murtium vocatus, ut Procilius aiebat, ab urceis, quod is locus esset inter figulos. Alii esse dicunt a murteto declinatum, quod ibi fuerit. Cuius vestigium manet, quod ibi Sacellum etiamnunc Murtiae Veneris.* Ubi notandum, versum illum, quem Varro adducit ex Poeta, sive ille Naevius, sive Ennius sit, ex hocce Festi loco fortasse lucem capere: per Dictatorem enim Valerium intelligit, per currum sellam Curulem. *Dac.*

Sontica causa. (Ad p. 264.) *De re.* M. Cato de re floria. Ita citatur ab Agellio X. c. 13. *Goth.* Vide *Sonticum.*

Stiricidium. Servius in illud III. Georg. (366.):

Stiriaque impexis induruit horrida barbis.

Stiria, inquit, *est gutta: inde fit diminutivum, ut dicamus stilla. Dac.* Glossis ὑδροστάσιον. *Goth. Stilla.* Glossis σταγών, σταλαγμός. *Idem.*

Servorum dies festus. Vide supra.

Sacramento. Sacramento dicitur, quod sacratur fide interposita, ac tum sacramento dicitur interrogari quidam. Cato in Q. Thermum de X. hominibus: Aderant, ne mala fide viderentur scelera nefaria fieri, qui dicerent sacramento; traderentur lege; aestimarentur. *Scal.* Sic sacramento dicere milites dicebantur, cum ad iusiurandum adigebantur, se Remp. non deserturos. Liv. lib. V. (XXV, 5.): *Tribuni plebis, si eis videretur, ad populum ferrent, ut qui minores decem et septem annis sacramento dixissent, iis perinde stipendia procederent, ac si viginti annorum, aut maiores milites facti essent.* Inde in Glossis: *Sacramentum* ὅρκος στρατιωρκός. Sacramentum tamen a iureiurando diversum facit Liv. lib. XXII, 38. *Dac.* Vide supra *Obstinato. Goth.*

Siremps. Charis. lib. I. (pag. 116. P.) tradit, *Siremps* nominativo tantum casu dici et ablativo *ab hac Sirempse.* Significare autem: *Similiter lex esto.* Extant aliquot tabulae legum, in quibus ita scriptum est: *DE EO AGRO SIREMPS LEX ESTO*, et in altera: *SIREMPSQUE EIS VIATORIBUS DEQUE EIS VIATORIBUS Q. OMNIUM RERUM IUS LEXQUE ESTO, QUASEI SEI EI VIATORES IN EAM DECURIAM IN TRIBUS VIATORIBUS ANTEA LECTEI SUBLECTEI ESSENT, QUAM IN QUISQUE DECURIAM EORUM EX HAC LEGE VIATOR LECTUS ERIT SIREMPSQUE EIS PRAECONIBUS QUAESTORI OMNIUM VERUM IUS LEXQUE ESTO.* In his omnibus similem si-

gnificat aut simile. Tria autem verba copulata sunt, siremps, hoc est similis res ipsa. *Ant. Aug.* Plauti locus in prologo Amphitruonis (73.) iam dudum a nobis ita emendatus fuit: *Sirempse legem iussit esse Iupiter.* Memini et locum in senatusconsulto quodam apud Frontinum eodem modo depravatum vulgo legi: *Qui adversus ea quid fecerit et adversus ea repserit ex iussu causaque omnium rerum omnibus esto damnas utique atque utique esset esseque oporteret, si is adversum hanc legem rivum specumque rupisset.* Manifesto enim legendum: *Qui adversus ea quid fecerit, sirempse lex, ius caussaque omnium rerum omnibus esto utique atque uti esset* etc. Quin apud Probum Siglarum scriptorem eadem non mediocriter contaminata sunt: S. R. L. E. E. C. Q. O. R. E. *Si rem lex ex eius causa Que omnium rerum esto.* Scribe: S. L. I. C. Q. O. R. E. *Sirempse lex, ius causaque omnium rerum esto.* Apud Senecam Ep. 92.: *Ubi vero ad finem mortalium ventum est, discede, inquit, Ambitio, omnium, quae terram premunt, sere miles esto.* Emendat eruditiss. Cuiacius: *siremps lex esto.* Partem verborum Catonis ita reconcinnabimus: *Et praeterea rogas advorsus ea si popolus condemnaverit, utei siremps lex siet, quasi advorsus leges fecisset. Scal. Siremps* compositum ex *similis re ipsa.* Quare optime Festus in verbis Caton. interpretatus est *eandem* vel *proinde quasi.* Sic in isto fragmento legis agrariae Thoriae: *Qui ager ex publico in privatum commutatus sit, de eo agro Siremps lex esto, quasi is ager P. Mucio et L. Calpurnio Coss. per totam Italiam.* Id est *Similis re ipsa lex esto* Vel *Lex esto proinde atque. Dac.* Vide Brissonium II. de formulis pag. 117. *Goth. Siremps* et *sirempse* pronomina sunt composita, ex *si* pronomine tertiae personae, quod Latino sermone alibi vindicavi, et *res*, et *pse*, quod postremum adhuc super est in *reapse, eapse, campse, eumpse.* Cf. quae notavi ad Plauti Amphitr. prol. 73. Est igitur *siremps* et *sirempse*, ea res ipsa, factumque est usu, ut voc. abiret in pronomen indeclinabile, significans *is ipse, ea ipsa*, vel *idem, eadem.*

Spiciunt. (Ad p. 264.) Antiquos dixisse in soluta oratione testis est Cato in ea, quam habuit de septem hominibus. *Scal.* Mendose *de septem hominibus* legitur pro *de decem hominibus.* Nam saepe Cato *de decem hominibus contra Thermum* citatur a Festo, nunquam vero *de septem.* Lego infra: *Nec spiciunt, neque ratos esse volunt. Dac.* Adde Gell. XIII. c. 14. *Goth.*

Spatiatorem. Macrobius lib. III. (II, 10.): *Sic nimirum M. Cato senatorem non ignobilem Caecilium spatiatorem et Fesceninum vocat, eumque staticulos dare his verbis ait: Descendit de canterio: inde staticulos dare, ridicularia fundere. Scal.* Quidam libri habent *Caecilium*, sed corrupte. Staticuli sunt saltationes statariae quaedam non perinde motoriae: quales erant in eo chori genere, quod στάσιμον a Graecis vocatur, vel staticuli a parte saltationis dicuntur, in qua statur, nam etiam a saltationis spatiis, ut quidam censent, spatiatorem vocavit idem Cato Coelium. Sed satius sit eum erratorem intelligere, quem eundem et Fescenninum a versibus Fescenninis obscoenae lasciviae appellavit Turnebus lib. XVII. cap. 10. (locus falso citatus). *Dac.* Citatur hic locus ab Agellio VII. cap. 12. paulo aliter, sed corrupte. *Goth.*

Stata sacrificia. Opponuntur indictivis et mobilibus. Meminit Cic. I. Tusc. (47, 113.): *Quum enim illam ad solenne et statum sacrificium curru vehi ius esset* etc. et in Milone. Sic pro Domo: *Statas cerimonias dixit.* Lege infra: *De sacrilegio commisso.* Vide in *Prohibere comitia. Dac. De sacrificio commisso.* Ita legitur apud Agell. VII, 22. *de sacrilegio commisso*, ita legitur in *Prohiberi comitia* supra et in Epitoma Pauli. *Goth.*

Sollemnia. Vide *Sollo. Ant. Aug.* Scribo *Sollennia.* Nam a *sollus* totus, omnis, et annus, ita ut sollenne dicatur, qui omni anno, id est *quotannis* fieri consuevit. Male qui *solemnia* per unicum *l* et *m.* Vide Vossium. *Dac.* Vide supra *Solemnia* et *Solitaurilia. Goth.*

Serra praeliari. Verba Catonis manifesto prae se ferunt aliud ac visum est Verrio, cuius in hac re supinitatem et negligentiam animadvertere licet. Serra enim et globus et forfex sunt σχήματα instruendae aciei. *Scal.* Variae acierum formae Romanis usurpatae. In his *cuneus, globus, forfex, turris, serra* hic a Catone memorantur. *Cuneus*, cum angusta in fronte acies paulatim se retrorsum pandit, in modum literae *Δ*, unde et *trigonum* vocant. *Globus*, cum figura globosa et in rotundum instruitur. *Forfex*, quae et *forceps*, contraria cuneo, latioribus primis et apertis ac paullatim in angustum desinentibus in modum litera V. *Turris*, cum militum ordines in quadro instruentur. *Serra*, cum manipuli primae aciei modo invadebant, modo resiliebant, et reddebatur dentata quaedam forma in modum serrae. *Dac.*

Stercus. (Ad p. 264.) Ovid. (VI. Fast. 711.) Tiberi iactum dicit. Vide supra *Quando stercus delatum fas. Dac.*

Summissiorem. (Ad p. 264.) Aedem Honoris et Virtutis dedicavit M. Marcellus, cum eam pater eius vovisset bello Gallico. Vide Liv. lib. XXVII, 25. Sed eam a Mario summissiorem aliis factam nescio an

alii autores tradant. Porro augures in suis templis designandis, ea, quorum altitudo impediret, quominus liber esset aspectus, demoliri iubebant. *Dac.*

Sex Vestae sacerdotes. (Ad p. 265.) Sed primis temporibus, ut quatuor tantum caperentur, instituit Numa, cepitque Geganiam, Veraniam, Canuleiam et Tarpeiam. Duas postea addidit Priscus Tarquinius, et hic numerus semper mansit. *Dac.* Cf. Nieupoort. Ritt. Rom. IV, II, 17. pag. 351. *In primos secundosque.* Hic partis unius nomen deesse videri possit, quod non deest tamen. Nam per *Tatienses*, *Ramnes*, *Luceres*, quatuor urbis partes intelliguntur, quae a locis Suburana, Esquilina, Collina, Palatina dictae sunt. Varro lib. IV. de L. L. (V, 9. pag. 61. Sp.): *Ager Romanus primum divisus in partes tres, a quo tribus appellatae Tatiensium, Ramnium, Lucerum, nominatae, ut ait Ennius, Tatienses a Tatio, Ramnenses a Romulo, Luceres, ut ait Iunius, a Lucumone. Sed omnia haec vocabula Tusca, ut Volumnius, qui tragoedias Tuscas scripsit, dicebat. Ab hoc quoque quatuor partes urbis tribus dictae: ab locis Suburana, Esquilina, Collina, Palatina. Dac.*

Salinum. (Ad p. 265.) Quia salinorum impositione sacrae fiebant mensae. Arnob. lib. I.: *Sacras facitis mensas salinorum apposilu et simulacris Deorum.* Vide in *Mensa.* Et inde est, cur figuli Salinum in mensa ponere veriti sint, ne scilicet iterum, uti semel factum est, cum praetereuntis cuiusdam petulantia salinum e mensa figuli in fornacem coniectum fuit, polluta religione, simili poena in curiam luerent. *Dac.* De eodem loco vide quae iam supra sunt notata.

Sacramentum. Hic locus nunc primum recte editus est. In aliis vero libris in diversas partes distractus fuit propter ordinem immutatum quarundam paginarum exemplaris. De sacramento Varro lib. V. de L. L. (pag. 179. Sp.) ita scribit: *Ea pecunia, quae in iudicium venit in litibus, sacramentum a sacro. Qui petebat et qui infitiabatur, de aliis rebus uterque quingentos aeris apud Pontificem deponebant, de aliis rebus item certo alio legitimo numero assium. Qui iudicio vicerat, suum sacramentum a sacro auferebat; victi ad aerarium redibat. Ant. Aug.* Certa et legitima pecuniae summa, quae ab actore et reo deponebatur in sacro, ut qui victus et damnatus esset, is pecunia sua multaretur, quae in aerarium cederet, et qui vicisset, suam recuperaret. Hinc Cicero I. de Oratore (c. 10.): *Agerent enim tecum lege primum Pythagorei omnes atque Democritici, ceterique in suo genere Physici, vindicarentque ornati in dicendo et graves, quibuscum tibi iusto sacramento contendere non liceret. Dac.* Plebiscitum Papirianum ita lego: *QUEICUMQ. PRAETOR POSTHAC FACTUS ERIT, QUEI INTER CEIVEIS IOUS DICET TRES VIROS CAPITALEIS POPOLUM ROGATO, IIQUE TRESVIREI CAPITALEIS QUEICUMQUE POSTHAC FACTEI ERUNT, SACRAMENTA EXIGUNTO IUDICANDOQ. EODEMQ. IOURE SUNTO, UTEI EX LEGIB. PLEIBEIQ. SCITEIS EXIGERE, IUDICARE ESSEQU. OPORTET. Scal.* Sed neque mihi plane ita satis facit. Quippe legendum: *Quicumque praetor posthoc factus esit, quei inter civeis ious dicet, tres viros capitales, populum rogato, iique tres viri capitales, queicumque rogati, facti a populo esunt sacramenta exigunto* etc. Videndum tamen, inquit Doctiss. Hotomannus, an pro *capitales monetales* legendum sit, cum satis constet a Capitalium trevirorum procuratione alienum hoc negotium fuisse. *Dac. Tres vero capitales.* Vide Raevardum II. Varr. 18. et 12. ff. de origine iuris. *Goth.*

Sextantarii. (Ad p. 265.) Plin. lib. XXXIII. cap. 3.: *Populus Ro. ne argento quidem signato ante Pyrrhum regem devictum usus est. Libralis, unde etiamnunc libella dicitur et dipondius appendebatur assis.* Et postea: *Librae autem pondus aeris imminutum bello Punico primo, cum impensis resp. non sufficeret; constitutumque, ut asses sextantario pondere ferirentur* etc. *Postea Hannibale urgente Q. Fabio Max. Dictatore asses unciales facti* etc. *Mox lege Papiria semunciales asses facti.* Ex his verbis apparet Festum aliud dicere, quam Plinium. Nam sextantarios alter bello Punico primo, alter bello secundo factos scribit. Item hic noster septennio durasse et non amplius processisse in maiorem numerum, ille durasse ad Dictaturam Q. Fabii, quae a fine belli Punici primi fuit XXV. annis posterior, et unciales atque semunciales postea asses factos esse. Mihi quod Plinius scribit, verisimilius videtur et in verbis Festi videntur esse quaedam mendosa. Vide *Grave aes. Ant. Aug.* Iam supra in *Grave aes: Sed bello Punico populus Romanus pressus aere alieno ex singulis assibus librariis senos fecit, qui tantundem valerent.* Ubi *bello Punico* tantum. At hic secundo bello Punico sextantarios asses factos scribit. *Dac. Quod propter bellum Pun.; quod per bellum Pun.* ita legit Hermolaus. *Goth.* Errasse docet Festum Harduin. ad Plin. Hist. Nat. 33, 13.

Senacula. (Ad p. 265.) Vide ad *Senaculum.*

Scholae. Ausonius aliter (Idyll. 32. *Dac.*):

— — *Graio schola nomine dicta est,*
Iusta labori feris tribuantur ut otia Musis.

In fine lego: *Ne tristi aliquo nomine fugiant suo fungi munere.* *Scal.* Imo ab otio, σχολὴ enim otium, nimirum quia otio opus iis, qui studiis vacant. Sic *ludus* non per antiphrasin, ut vult Festus, sed quod studium literarum liberalis ingenii ludus sit. *Dac.*

Subici. (Ad p. 265.) *Subici aries dicitur, quem quis agit, ut pro se caedatur, ut ait in eodem libro Antistius, quod fit, ut ait Cincius libro de officio Iurisconsulti, exemplo Atheniensium, apud quos expiandi gratia aries inigitur ab eo, qui scelus admisit, poena pendendae loco.* Notum apud Athenienses et alios Graecos, non solum, qui ἀκούσιον φόνον, sed et qui ἐκ προνοίας fecissent, pecudibus immolandis expiari solitos, ut de Oreste et aliis proditur. Hoc etiam retulerat in leges suas Numa, inter quas haec fuit: *SEI QUIS HOMINEM LIBERUM DOLO SCIENS MORTEI DUIT, PARICEIDA ESTO; SEI IMPRUDENS SE DOLO MALO OCCISIT, PRO CAPITE OCCEISEI ET NATEIS EIUS IN CONCIONE ARIETEM SUBICITO.* Cuius legis ultimum membrum concinnavimus ex schedis Servianis (pag. 23. A. ed. Dan.), in quibus huius legis mentio fit; ut si quis imprudens hominem occidisset, pro capite occisi et natis eius in concione arietem offerret. Quod hic ait Festus poenae pendendae loco pene videtur innuere in lege fuisse expressum verbo ἀντίποινος. *Scal.*

Speciem. (Ad p. 265. seq.) Cic. in Oratore ad M. Brutum sect. 3.: *Has rerum formas appellat ideas, ille non intelligendi solum, sed etiam dicendi gravissimus auctor et magister Plato, easque gigni negat et ait semper esse, ac ratione et intelligentia contineri, cetera nasci, occidere, fluere, labi, nec diutius esse uno et eodem statu.* Et lib. I. Acad. quaest. sect. 8.: *Mentem volebant rerum esse iudicem; solam censebant idoneam, cui crederetur, quia sola cerneret id, quod semper esset simplex et uniusmodi et tale, quale esset. Hanc illi ideam appellabant, iam a Platone ita nominatam; nos recte speciem possumus dicere.* De Ideis Plato in Parmenide obscurissimo illo quidem, sed utilissimo Dialog., si quis eius tenebras intelligentia sua quasi sole fugaverit. *Dac.* Cf. *De Ideis Platonis libellus*, quem scripsit *Henricus Richter* philosophus Lipsiensis, qui praematura morte litteris ereptus a nobis lugetur, vir nostra laude superior.

Sestertii. (Ad p. 266.) Vide *Sestertius*, et quae illic adscripsimus. Cur vero Sestertius dicatur, quasi semistertius Varro lib. V. de L. L. (pag. 173. Sp.) et Maecian. de Asse scripserunt. Vide *Trientem.* De bigatis et quadrigatis Plin. lib. XXXIII, 3.: *Nota argenti fuere bigae atque quadrigae: et inde bigati quadrigatique dicti.* Quinquessis autem quinarius sive victoriatus dictus est, quod initio quinque assibus aestimaretur, postea octo valuit, eiusque nota erat victoria, ut idem Plinius scribit. *Ant. Aug.* Quae corrupta et male etiam distincta sunt, lego et distinguo: *Et valebant denarius denos asses bigati et quadrigati. Quinquessis quinos. Sed uterque auctus est. Numerum aeris productum esse aiunt lege Flaminia minus solvendi.* Et verum est. Primo denarius valebat denos asses, quinquessis vero quinos, et denarii bigati et quadrigati dicebantur ab impressis bigis et quadrigis. Sed postea uterque et denarius et quinquessis auctus est bello Punico secundo, sive potius primo, et denarius asses sedecim, quinquessis octo aestimari coeptus lege Flaminia, quae minus solvendi lex dicta, quia aeris pretio producto minus aeris ad solvendum impendebatur. Vide supra *Sestertius* et *Sextantarii.* Huius legis Flaminiae nemo, quod sciam, praeter Festum meminit. De sestertio autem quod sit quasi semistertius, id est quod ad tertium assem efficiendum desit semis, vel potius quod tunc tertius semis numeratur. Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 173. Sp.): *Sestertius, quod semistertius.* Dupondius enim et semis antiquus sestertius est; et veteris consuetudinis, ut retro aera dicerentur, ita ut semistertius, semisquartus pronuntiarent. Sestertius igitur ab semistertius dictus. Eodem modo autem sestertius, quo Iones et Attici dicebant ἥμισυ τρίτον, dimidium tertius, pro δύο καὶ ἥμισυ, duo cum dimidio. Sic *trientem tertium* libras duas et trientem etc. Vide *Trientem.* *Dac.*

Solida sella. (Ad p. 266.) Festus videtur Verrium reprehendere in huius rei interpretatione, et ostendit religioni fuisse aliquibus non solida sella sedere, quod essent aliquae aliqua ex parte excavatae. Reprehendit autem, quod solidum dixerit totum. Cetera incerta sunt. Vide ante *Silicernium.* *Ant. Aug.* *Solida sella*, ait, *sedere tum quis iubetur, cum mane surgendi caussa evigilavit, quod antiqui expresse ab interiore parte excavatas non faciebant sedes, quas solidas ideo, quod his nihil erat concavum, appellabant, inquit Verrius, quod essent totae. Absurde, ut mihi videtur, illud, quod sit totum, ait dictum solidum.* Nihil omnino praetermissum est de sententia Festi, fortasse ne de verbis quidem. *Evigilare surgendi causa* est data opera post mediam noctem experrectum silentio surgere, auspicandi causa. Ita enim auspicantibus mos erat in so-

lida sella sedere, ut supra in *Silentio* refertur. Recte autem Verrius *solidas sellas* totas interpretatur. Nam Verrii temporibus vulgo tam notum erat *solidum* a *solo* dictum, quam *solum* idem valere, quod *totum*. Igitur idem est ac si dixisset, dictae *solidae*, quod *solae*, id est totae. Quare vides hic praecipitem Festi calorem in reprehendendo illo, a quo tanta bona didicerat. Saltem debebat meminisse, quod alibi notat de *soliferreo*, *solerte* et *solenne*. Verum profecto ita est; ad reprehendendum, quam ad discendum propensiores sumus. *Dac.* Vide infra *Solla*. *Goth.* Adde Liv. lib. X, (40.). *Idem.*

Silatum. Subintelligitur vox *vinum;* silatum vinum, a sili herba, quam σέσιλι Graeci vocant. Dioscorid. lib. III. cap. 51.: *Seseli Massiliense folia foeniculi habet crassiora, caulem vegetiorem, umbellam anethi, in qua semen oblongum, angulosum, degustanti statim acre, radix longa est, iucundi odoris* etc. Et paullo post: *Semen cum vino potum concoquit et formina discutit.* Silatum autem, quod postea *ientaculum*, id est ἄκρατον *merum*. Gloss.: *Ientat*, ἀκρατίζει. *Ientaculum* ἄκρατον. De mane enim veteres merum bibebant, vel etiam panem vino madefactum comedebant, ut ex Athenaeo refert Eustath. *Dac.*

Suffragatores. (Ad p. 266) *Suffragat* . . . . Quod dicam asserere non possum, sed ut aliquid dicam, ita haec scribi posse putarem: Suffragatores dicuntur natu maiores hi, qui vulgo in usu erant et ut minus apparerent iuncta suffragia, suffragator, quam quisque fieri vellet, notabat, privatim scriptis candidatorum hominum nominibus. *Ant. Aug.* Notum est antiquos suffragia non scripsisse, sed puncto notasse. Incertus poeta in Epigrammate:

Ciconiarum Rufus iste conditor,
Hic est duobus elegantior Plancis,
Suffragiorum puncta non tulit septem.
Ciconiarum populus est ultus mortem.

Dac. Adde Porphyrion. in illum Horatii (Art. P. 343.) versum *Omne tulit punctum*. Adde Cicer. pr. Cn. Plancio (22.). *Goth.*

Struppi. Verbenae in fasciculum intortae, quae in pulvinaribus Deorum capita repraesentabant, unde et *Capita Deorum* vocabantur. Vide supra *Capita Deorum*. *Dac.* *Apud Urbem.* Haec diversa sunt a superioribus. Forsan hic de suffete agebat Festus, de quo infra. Sed quid pro voce *calo*, quae certe mendosa est, subiici debeat, assequi non possumus. Videant eruditi, et hic ingenii sui acumen intendant. *Dac.* Vide supra in *Stroppos*. *Goth.*

Secespitam. Priorem notionem iisdem verbis Servius lib. IV. Aen. (pag. 343. A. ed. Dan.): *Secespita autem*, inquit, *est culter oblongus ferreus, manubrio eburneo rotundo, solido, vincto ad capulum argento auroque, fixo clavis aeneis, quo Flaminicae virgines pontificesque ad sacraria utuntur, eaque iam sacra est. Appellatur autem secespita a secando.* Sueton. Tiber. 25.: *Nam et inter pontifices sacrificanti simul prosecespita plumbeum cultrum subiiciendum curavit.* Altera notio est, cum secespita sumitur pro reticulo aeneo sive cancellis, in quo tubae, id est canales sive foramina relicta sunt, ut et hodie in sacris aedibus, in tribunalibus et alibi fieri videmus. *Dac.* Adde supra *Scena*. Et infra *Secium*. *Goth.* *In sacrario.* Sacrarium templi locus secretior erat, ut adytus locus, ad quem nulli erat aditus, nisi sacerdoti. In eo res sacrae reponebantur, L. 1. ff. de rerum div. *Idem.* *In templo Bonae Deae.* Non quod ultra Bovillas in via Appia fuit (cuius pro Milone Cicero meminit) sed quod in Aventino, cuius P. Victor facit mentionem. *Idem.*

Secivum. (Vid. p. 266.) *Secius.* Lege, ut in Epitom. *Secium*. *Dac.* Vide supra *Secespita*. *Goth.*

Suffimenta sunt quae. Pro *molito* infra Paulus *mollito*. Sed *molito* vera lectio. *Suffimentum* est a *suffio*, quod a *fuo* et *fio*. *Fio* autem ab Aeolico φύω pro θύω *suffio;* rursus a θύω θυμός, Aeolice φυμός, unde Latinum *fumus* et *fumigare*, ut a Graeco θυμιᾷν. Unde Hesych. θυμός, πνοή, ἀήρ. A *suffio* igitur *suffimentum*, aer, odor. Glossar.: *Suffimentum*, θυμίαμα; *suffio* ὑποθυμιάω. *Dac.*

Serpsit. Eadem, quae supra in Epitom. Nisi quod quae infra sequuntur cum istis sic continuanda sunt hoc modo *s* litera posita, ut ἕξ sex, ἑπτὰ septem. Serpula serpsit ait Messala, id est serpens inrepserit. Non dubium, quin ita Festus scripserit. Viris doctis, qui illa disiunxerunt, illud imposuit, quod, ubi Pauli, ibidem etiam Festi verba finem facere crediderunt, immemores scilicet barbarum racematorem non tanti facere veterum exempla, ut in iis describundis operam abutatur, qui vel infra in *Serra praeliari* nobis verba Catonis inviderat. *Dac.* Vide infra *Serpula*. *Goth.* *Prospirat.* Vide supra in *Semis*. *Idem.*

Suffibulum. In lege, quae scripta erat in sacrario Deae Opeconsivae: *HOC PRAETER VIRGINES VESTALEIS AC SACERDOTEM POBLICOM INTROIRE NEFAS ESTO, IS CUM IN-*

TROEAT, SUBFIBULUM HABETO. *Scal.* A *sub* et *fibula*, quod fibula subnecteretur, sed etiam virorum sacerdotum proprium. *Dac.* Vide Varronem (VI. pag. 202. seq. Sp.). *Goth.*

Silentio surgere. (Ad p. 267.) Qui auspicabatur, post mediam noctem surgebat, seque in sella componebat, quam solidam fuisse ait, ut stabilior esset, ne forte quid in sedendo, aut dum sedere vellet, motu sellae deiiceret, et strepitu vitium auspicio faceret. Deinde interrogabat eum, qui in auspicium adhibebatur, an silentium esse videretur etc. Audi Ciceron. lib. II. de Divin. 34.: *Hic apud maiores nostros adhibebatur peritus, nunc quilibet; peritum autem esse necesse est eum, qui silentium quid sit, intelligat; id enim silentium dicimus in auspiciis, quod omni vitio caret, hoc intelligere perfecti auguris est. Ille autem, qui in auspicium adhibetur, cum ita imperavit is, qui auspicatur, Dicito si silentium esse videtur, nec suspicit, nec circumspicit, statim respondet, silentium esse videri. Tum ille: dicito si pascuntur, pascuntur.* Deinde observabatur tripudium. Ista *ait dici* de Ateio Capitone intelligenda sunt, ut apparet infra in *Sinistrum*. *Dac.*

Sarpuntur vineae. (Ad p. 267.) Verba legis XII.: *Tignum iunctum aedibus vineaeque concapis ne solvito . . . . quandoque sarpta donec dempta erunt.* Malim: *donec dempta escit, vinea* scilicet. Et ita al. *escit, erit.* Alibi. Sensus est: vineae concapes, hoc est tignum, quod caput suum cum capite vineae commissum habet, non solvitur, ubi primum sarpta est vinea, donec dempta erit, ut neque tignum iunctum aedibus, nisi cum dirutum casu aliquo aedificium. *Dac.*

Summanalia. Quae Summano Deo offerebantur. Male Coelius Rhodiginus lib. IX. cap. 16. *Sumenalia*, quasi essent a *sumine*. *Dac.*

Scriptum lapidem. (Ad p. 267.) De eo nil alibi me legisse memini. Dictus forsan scriptus lapis, quod ad eum scribae sacra facerent, ita ut post vocem *ubi* vox *scribae* ponenda sit. De agro Menullino nil alii scriptores. *Dac.* De ludo scriptorum vide Tull. I. de Orat. (c. 50.) et Nonium in *Scriptat* (pag. 170. Merc.). *Goth.*

Sequamque. (Ad p. 267.) Ergo suspicari saltem liceat in *seorsum* vel *seorsus* duas ultimas syllabas nil aliud esse quam vocis productionem. *Dac.*

Sanates. Vide supra *Sanates* pag. 690.

Sublucare. Gloss. *Subluco*, al. *ὑποκαθαίρω*. Sed infra errat Festus, cum ait *conlucare* esse succidere arborem. Nam *succidere* arborem est *ἐκκόπτειν*. At *conlucare* est ramos tantum officientes lumini recidere, coinquere, coercere, ut et ipse supra in *Conlucare*. Similes Festi inconstantias alibi notavimus. *Dac.* Paulus V. sent. 6. §. actor. *Goth.*

Spurcum vinum. De vino, quod diis libare nefastum credebant, Plin. lib. XIV. cap. 19.: *Et quoniam religione vita constat, prolibare diis nefastum habetur vino, praeter imputatae vitis fulmine tactae, quamque iuxta hominis mors laqueo pependerit, aut vulneratis pedibus calcata et quod circumcisis vinaceis profluxerit aut superne deciduo immundiore lapsu aliquo polluto, item Graecae, quoniam aquam habet.* Et Isidor. Orig. lib. II. (XX.) c. 3.: *Spurcum (vinum) quod offerri non licet, aut cui aqua admixta est, quasi spurium.* Sed de origine falsus est Isidorus. Nam *spurcum* a *spuo*. *Dac.* Vide Nonium (pag. 393. Merc.) in *Spurcum*. Glossis: *Spurcus ἀκάθαρτος, ἀχρεῖος.* *Goth.*

Septimontio. Mirum pro septem montibus octo hic numerari, Palatium, Velias, Fagutal, Suburam, Cermalum, Oppium, Coelium, Cispium. Nimirum *Cispius* et *Oppius* pro uno sumi debent, nam Esquilinum montem et *Cispium* et *Oppium* veteres nominarunt auctore Verrio Flacco. Vide *Cispius*. *Dac.* *Ab Oppita Oppio.* Viri docti *ab opitre oppio*. Sed Varronis rerum humanarum libros desideramus. *Idem.* *In Carinis.* Regio urbis *Carinae* inter lautissimos iuxta Coelium montem. *Idem.* *Mefitis.* Dei s. de Luco. Vide Varron. IV. de L. L. (pag. 206. Sp.) et Servium VII. (pag. 470. B. Dan.) Aen. *Goth.*

Sistere fana. Cum templi cuiusdam fines definiebant et constituebant augures, tum proprie sistere fana vel templa dicebantur. Idem *effari templa* apud Varron. lib. V. (VI. pag. 229. Sp.). Hinc effata dicuntur, quod augures finem auspiciorum coelestium extra urbem agris sunt effati, hinc effari templa dicuntur ab auguribus, adfatus, qui in his fines sunt. Vide *Minora templa*. *Dac.*

Subigere. (Ad p. 267.) Vide *Subici*.

Sponsis. (Ad p. 267.) Lege: *Bene sponsis, beneque voleris.* *Scal.* *Voleris* pro *volueris*, *sponsis* pro *spoponderis*, *sponsaveris*. *Dac.*

Serpula. Vide *Serpsit*. *Goth.*

Solino. Consulo, Consolino, ut iter, itiner, fruiscor, fruniscor. *Scal.* *Consulo*, *Consolino*, ut *nato*, *natino*; *nego*, *negino*; *pago*, *pagino*; *lurcor*, *lurcinor* etc. *Idem*, id est Verrius, de quo superiori ca-

pite. Quidam: *Idem Messala. Dac. Consulo.* Male. Sic emendo: Nam idem, quod soleo, et ita solinunt pro solent. Nequinont pro Nequeunt. Vide supra *Nequinunt. Goth.*

Suad ted. (Ad p. 268.) Lego: *Sed ted, idem ait esse sine te.* Veteres *se* ponebant pro sine, item *sed*, ut supra dixit, et *ted* pro *te*, ut Quinctilianus etiam annotat. In vetustissimo lapide Duilii, qui ante hos II. annos, Romae quum essem, effossus fuit, semper legitur *marid* pro *mari*, et similia, cum *d* litera superflua. A *se sine* factum est, ut ab *iter itiner*, a *iecur iecinor. Scal.* Pro *sic te.* Sed qui? Non satis coniicio. Quare unice probo Scaligeri coniecturam. *Idem*, id est Messala, nam haec sequebantur post Serpula serpsit, ubi Messala laudatur. *Dac. Suad ted* est *Sa te. Sua* et *sa* est τῇδε, τοιαύτῃ, αὕτῃ hac ratione, dicitur que, ut *qua, hac*, et Graecor. τῇ, τῇδε pro οὕτως. Est enim pronomen Sanscritum tertiae personae demonstrativum *sas, sa, tat*, hic, haec, hoc; Gothicum *sas, sô, thata;* Anglosax. *se, seo, thät.* Apud priscos Latinos certum est in usu fuisse *si* masc. *sa* fem.; de neutro nondum satis constat. Cf. supra *Sas*, et quae ibi diximus.

Stellam. (Ad p. 268.) Lege infra: *Quia et lamella aerea adsimilis stellae, locis inauguratis infigatur. Dac.*

Sinistrum. (Ad p. 268.) Vide s. v. *Sinistrae aves.*

Satis. (Ad p. 268.) Inepte Festus neque Verrii opinionem recitat, neque suam explicat, de his duobus verbis *Satis* et *Scabrum.* Sunt quaedam doctis viris condonanda. Non enim omnia possumus omnes. *Ant. Aug. Satis* a Graeco ἅλις λ converso in τ. *Dac.*

Stipatores. Iam supra adfuit.

Solicitare. Integra Festi verba affert Calpurnius ad Terent. Heaut. Timor. Act. III. sc. 1. Solicitare quidam dictum putant veluti citare ex solo, hoc est ex suo loco ac sententia movere; solum autem quin significet locum etc. *Dac. Citare.* Vide supra *Procitare. Goth.*

AD LIBRUM XVIII.

Tappete. (Ad p. 268.) Tappete scribendum est et fortasse Tapete, quod et masculini et neutri generis esse apud poetas Nonius ostendit. *Ant. Aug.* Ostendebat, puto, Ennium dixisse *Tapetos* masculino, et Turpilium in Demetrio, qui dixit *glabrum tapete.* Nonius (pag. 259. 542. Merc.). Glossarium: *Tapidus*, τάπις ψιλή. Lege: *Tapetus*, τάπις, ψιλή. Etiam Latini veteres *Psilas* dixerunt. Lucillius:

Psilae atque amphitapae molles, cum ingentibu' villis.

Scal. Haec corrupta sunt. Lego: *Tappete ex Graeco sumpsit tappetem Ennius cum ait . . . . Tappetem etiam dixit Turpilius in Demetrio le . . . . . Tappetem veterem. Sic tappete neutro genere. Tapes* a Graeco τάπης. *Dac.* Est autem tegmen unice pictum coloribus variis. *Goth.*

Terentum. Terentum in campo Martio locum ait per *d* dicendum fuisse, quod terendus sit saecularibus Ditis patris ludis, et teratur ab equis quadrigariis, quorum agilitas aequiparet motus ipsos Lunae; quod quam aniliter relatum sit, cuivis manifestum est. Et haec fuit scriptura Festi; et iure Festus anilem Verrii rationem explodit. *Scal.* Iure Festus Verrii rationem explodit. Terentum enim dictum in campo Martio a Tarento propter Iapygium promontorium sito. Zosim. ταύτην γὰρ εἶχεν ὁ τόπος προσηγορίαν τῷ κατὰ τὴν ἄκραν Ἰαπυγίαν ὁμώνυμος ὢν Τάραντι. *Dac.*

Taurii. Maxima pars verborum Festi ex epitome Pauli recte intelligitur. Cetera, quae ex Varrone referuntur, mihi valde obscura sunt. Affinia autem sunt verbo *Talipedare*, de quo supra. *Ant. Aug. Taurii ludi in circo Flaminio fiebant, qui instituti Diis inferis ex hac caussa sunt. Tarquinio regnante cum gravis pestilentia in mulieres gravidas incidisset, foetus infecti sunt ex carnis putore taurorum immolatorum. Ob id Taurii ludi et appellati sunt et fiunt in circo Flaminio, ne intra muros evocentur Di manes. Contra eos ludos Varro ait vocari, quod discipulus pendens a doctore iner . . . . . . solitus sit impelli, atque usque eo cogi docere, quoad consisteret, et virtute talorum constaret pedum firmitas.* Quod ludi Taurii in Circo Flaminio fierent, qui fuit extra portam Carmentalem, testis est Varro IV. de Lat. serm. (V. pag. 154. Sp.) Reliqua, quae ex opinione Varronis adferuntur, quin ita scripserit Festus, negari non potest. Apud nullum autem veterem scriptorem id temere invenias. Apparet tamen Varronem ludos Taurios ab eo dictos, sensisse, quod in corio tauri etiam id genus ludi fieret a ludi magistris eo die, quo ludi Circenses, qui dicti sunt Taurii, in circo Flaminio fierent, aut quod scutica tauria discipulus impelleretur, idque explendum fuisse in ea lacuna, in qua caussa nominis desiderari videtur. Scriptura Festi manifesta est; ratio nobis incomperta.

Fortasse pro *in er . . .* supplendum *in crudo corio.* *Scal.* Servius II. Aen.: *Quae sterilis autem est, taurea appellata, unde ludi Taurei dicti, qui ex libris fatalibus a rege Tarquinio Superbo instituti sunt, propterea, quod omnis partus mulierum male cedebat. Alii ludos Taureos a Sabinis propter pestilentiam institutos dicunt, ut lues publica in has hostias verteretur.* Quod ludi Taurii in Circo Flaminio fierent, qui fuit extra portam Carmentalem testis Varro lib. IV. de L. L. (V. p. 154. Sp.): *Item simili de caussa circus Flaminius dicitur, qui aedificatus est circa Flaminium campum, et quod ibi quoque ludis Tauricis circum metas currunt.* Viri docti aiunt hos ludos Taurios circenses etiam dictos, quod nemo probaverit. *Dac.*

Talassionem. Multa hac de re Dionys. (II, 30.) Liv. et Plutarch., ex quibus facile intelligitur, quod Pompeius scribit, sub Romulo Sabinam raptam fuisse virginem unicae pulchritudinis a Talassione, et quod id coniugium ei fuerit felix, in nuptiis ominis gratia redintegrari, id est identidem dici ac repeti nomen. Sunt qui Talassionem appellent, sunt qui Talassium vel Thalassium. *Ant. Aug.* Talassionem in nuptiis Varro ait esse signum lanificii. *Τάλαρον* enim, id est quasillum solitum appellari Talassionem. Atilius historiarum scriptor Talassium nomine virum rapta virgine unicae pulchritudinis, ominis gratia nunc redintegrari. *Scal.* Ut Graeci *hymenaeum* in nuptiis accinere solebant, sic Romani *Talassium* vel *Talassionem*, de quo vide Plutarch. in Quaest. Rom. 31. Historiarum scriptoris, quem laudat Festus, sententiam secutus est Liv. lib. I. (c. 9.) ubi de raptu Sabinarum virginum, et Servius lib. I. Aen. (pag. 221. C. ed. Dan.). *Dac.* *Calathus.* Vide supra *Calathus.* *Goth.*

Tribunicia. (Ad p. 268.) Lex Curiata erat potissimum de imperio militari iis magistratibus mandando, qui superioribus, centuriatis scilicet, comitiis creati fuerant. Neque enim consuli, si curiatam legem non haberet, attingere rem militarem licebat, ut ait Cicer. II. Rull. (cap. 11.) *eam legem ferebant consules.* Cic. ibid.: *Consulibus curiatam legem ferentibus* etc. At bello secundo Punico cum Hannibal portae Capenae appropinquasset, ideoque non liceret magistratibus ex praesidiis discedere, Consules, quia ipsi metu Hannibalis imminentis urbem venire et populum rogare non poterant, id egerunt per Tribunos plebis atque ita Tribunitia rogatione curiata lex lata. Nunc omnia plana. Verum Q. Fabium Maximum Verrucosum Cunctatorem dictum et M. Marcellum consules fuisse invenio ann. U. C. DXXXIX. At Annibal ad urbem accessit ann. DXLI. Coss. Q. Fulvio Flacco, Appio Claudio Pulcro, vel, ut quidam, anno DXLII. Coss. Cn. Fulvio Centumalo, P. Sulpicio Galba. Igitur vel in tempora peccavit Festus, vel alios annales secutus est. *Dac.* *Aelius in XII. significat. verbor.* Ita citatur supra in *Postliminium.* *Goth.*

Trisulcum. (Ad p. 269.) Trisulcum fulmen fuit dictum, quia id aut incendit, aut findit, aut terebrat. Haec est Festi, ut arbitror, sententia. Vide *Manubiae.* Servius lib. II. Aen. (pag. 261. D. ed. Dan.) Fulminum tria genera esse dicit, quod afflat, quod incendit, quod findit. *Ant. Aug.* Merae nugae. Vide *Sulcum.* *Dac.*

Togatarum. (Ad p. 269.) Videtur ostendere Festus differentiam inter *praetextatas, togatas* et *tabernarias* comoedias, nisi forte velimus dicere, togatas esse dictas, ut differant a palliatis, quae sint ex argumentis urbanis; nam palliatae sunt Graecarum fabularum. Togatarum autem alias esse praetextatas ingenuarum personarum, alias vero tabernarias vilium personarum. Togis enim praetextis utebantur ingenui pueri ac puellae; in tabernis vero versabantur servi plagiarii, ut Festus ait, et alii humilis conditionis viri ac mulieres. Vide *Praetextae.* *Ant. Aug.* Togatarum privatum argumentum est, quia hominum fastigia quaedam sunt. Praetextatarum publicum, quod togis praetextis remp. administrent. Tabernariarum, quia personis excellentibus etiam humiles mistae, caupones, plagiarii, servi denique et lenones in tabernis honeste prodeant, mistum argumentum est. Eleganter haec Festus, et dolendum erat nos eis diutius carere. *Scal.* Quanti momenti sit hic locus, hinc existimandum est, quod absque eo in magna fabularum ignorantia versaremur. Nam Grammatici ita perplexe, intricate earum genera tradidere, ut eorum ope nemo adhuc ex hoc argumento sese extricare potuerit. Imo etiam et per eos viri doctissimi saepissime in errorem praecipites dati, dum *togatas a praetextatis* et *Tabernariis* diversas somniarunt. *Praetextatae* et *tabernariae* nihil aliud sunt, quam *togatae*, ut nos docet hic Festi locus. Neque praetextatae vere tragoediae sunt, ut volunt viri docti. Praetextatae *togatae* dictae, quod magistratus et patricios, qui togis praetextis utebantur, producerent in scenam. *Tabernariae* vero *togatae*, quod cum tabernis scenae disponebantur, ita ut inter viros excellentes patricios interdum et plebeios, quorum erat toga, plagiarii, servi et cauponae e tabernis saepissime prodirent. Ab his diversa aliquatenus *Atellana*, quamvis etiam et togata. Quae Graecorum satyram imitata, ut et *planipes*, quae Graecorum mimos, sed quia notulas scribimus, de singulis olim pluribus agemus, modo Deum illum Opt. Max. propitium et faventem experiamur. Supra in verbis Festi: *Praetextatarum hominum fastigi:*

fastigi pro *fastigii.* Interpretor: *Praetextatarum, quae sunt hominum fastigii,* id est, hominum, qui sunt fastigium, τὸ ἄκρον. *Prima virorum. Dac.* Ueber die Atellanischen Schauspiele der Römer von *C. E. Schober.* Leipzig b. Hartm. 1825. Adde: De L. Pomponio Bononiensi Atellanarum poeta scr. *Munk.* Glog. 1826.

Tauras. Paulus originem ex Graeco omisit, quae verisimilior visa est Festo. *Ant. Aug.* Ex Verrii sententia Glossarium: *Taura* βοῦς στεῖρα. Et Varro lib. II. de R. R. 5.: *Quae sterilis est vacca, taura appellatur. Dac. Rapiant.* Pariant. *Goth.*

Todi. Mirum est et hic et superius Plautum in Sy . . . . citari, cum alibi citet coniunctim cum illo versu: *Diobolares, schoenicolae, miraculae,* quem versum manifesto alii citant ex Cistellaria, quod perperam est pro Clitellaria. *Scal.* Vide *Crocotillum* et *Succrotila. Dac.* Lege apud Plautum: *Cum todilli crusculis.* Cf. Krehl. ad Priscian. III, 5. *qui cum todinis crusculis* legendum censet.

Tubilustria. Varro lib. V. de L. L. (pag. 197. ed. Sp.): *Tubilustrium appellatur, quod eo die in atrio sutorio sacrorum tubae lustrantur.* Bis autem id fieri docent fasti, X. Kal. Apr. et X. Kal. Iun., in quibus *Tub.* vel *Tubil.* adscriptum est, et Ovid. lib. III. Fast. (849.):

Summa dies e quinque tubas lustrare canoras
Admonet, et forti sacrificare deae.

Loquitur autem de quinto die post quinquatrus, quae dies Minervae sacrae dicebantur; et lib. V, (726.):

Proxima Vulcani lux est, quam lustria dicunt:
Lustrantur purae, quas facit ille, tubae.

Ex his verba Festi intelliguntur, excepto, quod de Arcadia dicit. Tubi vero qui sint, omnibus notum est. *Ant. Aug.* Tubilustria dies, quibus diebus adscriptum, in atrio sutorio agna tubae ut lustrentur, ab eis tubos appellant, quod genus lustrationis ex Arcadia, Pallante eo transferente, venisse dicunt. Apud Ovidium Fast. (V, 725.):

Proxima Volcani lux est. Tubilustria dicunt.
Lustrantur purae, quas facit ille tubae.

Male hodie legitur: *Proxima Volcani lux est, quam lustria dicunt. Scal.*

Tuditantes. Glossae: *Tuditatores,* χαλκοτύποι. Aliud est *Tudicula,* τορύνη. Inde *Tudiculare.* Varro Marcip.: *Haecine nobis tibique tudiculasse?* hoc est movere. Nam τορύνη κινητήριον τῆς χύτρας. Porro verba Ennii ita lege:

— — *haec inter se tota vi tuditantes.*

Saepe in hoc exemplari Festi *a* pro *u* et contra *u* pro *a* scriptum erat. Reliqua integra sunt in Epitoma. *Scal.* A *tudes tuditis,* malleus, est *tudito,* id est proprie malleo tundo, impello, et per metaphoram negotium tundo, ago, ut in illo Ennii: — *Haec inter se tota vi tuditantes.* (Sic enim legendum docuit Scal.) Tuditantes, id est *agentes,* quo sensu etiam nos dicimus *battre, rebattre.* Sed aliter in illo Lucretii (II, 1141.):

Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
Corpora conficere.

Dac. Vide Nonium (pag. 178. Merc. v. *Tudiculare.*). *Goth.*

Tudites. Tuditani Sempronii dicti, quorum primus, ut arbitror, M. Sempronius Tuditanus Cos. fuit cum C. Claudio Centhone anno P. R. C. D. 13. (IↃXIV.) ex Fastis Capitolinis. *Ant. Aug.* Infra: *Tudites malleos appellant antiqui a tundendo, quamvis alii e tudibus tudites, inde Ateius Capito ab eis existimat Tuditano cognomen datum, quod caput malleoli simile habuerit. Scal.* Vide *Tuditantes.* Haec: *Quamvis alii cruribus* sic emendabat Fulvius Ursinus: *Quamvis alii a tudibus,* quasi primo *tudes, tudis,* ut *sudes, sudis,* postea *tudes, tuditis* dictum sit. *Dac.*

Tullios. Tullii a tullo pro tollo, quod aquam sursum tollant. Voss. *Silani* sunt aquarum tubi vel fistulae. *Dac. Aiax misso.* Ennii verba sic suis numeris restituit Vossius:

— — — *Sanguine*
Emisso tepido Tullii efflantes volant.

Illud *Aiax* natum est ex praecedenti voce *Aiace,* et verba sunt nuntii de Aiace, postquam sibi manus intulit et ex illo Sophoclis, cuius fabulam convertit Ennius, ut optime Scaliger (Sophocl. Ai. 1411. seqq.):

— — — Ἔτι γὰρ θερμαὶ
Σύριγγες ἄνω φυσῶσι μέλαν
Μένος.

Glossae Papiae: *Tullii aquarum proiectus.* *Dac.* Dixi ad legem *Lines* 15. de act. empti. *Goth.* Pro *Sillanos* Glossae *Silvanos* legunt, in quibus Silvanus exponitur κρουνός. In lege Fundi 17. §. item constat. ff. de act. empti. *Silvani dicuntur personae, ex quorum rostris aqua salire solet.* *Idem.*

Topper. Illa videntur mendosa: *Ennius vero sic*, et in veteri libro habent notam R. literae. In Attii carmine mutat Faernus noster: *patris te eiecit foras.* Ex Odyssia vetere versus relati senarii sunt magis, quam heroici; ideo suspecti sunt. *Ant. Aug.* *Sic in eodem*, hoc est in Nelei carmine, non apud Naevium. Est autem egregia Gnome:

Namque neillum peius macerat humanum,
Quam demare saevum. Vires quoi sunt magnae,
Topper confringent importunae undae.

Sed vereor, ne sit Livii Andronici ex veteri Odyssea, non Nelei aut Naevii. Ad verbum enim ex Homero 'Οδυσσ. ϑ', (VIII, 138. seq.):

Οὐ γὰρ ἔγωγέ τί φημι κακώτερον ἄλλο θαλάσσης
Ἄνδρα τε συγχεῦαι, εἰ καὶ μάλα καρτερὸς εἴη.

Et non dubium est esse ex Odyssea veteri. Sunt autem versus Saturnii. *Neillum* autem pro *nihilum*. Verba eiusdem veteris Odysseae: *Topper facit homines veris sueris*, hoc est verres sues, ex illo:

— — — ἦκεν ἅπαντας
Ἢ σῦς, ἠὲ λύκους ποιήσεται.

'Οδυσσ. κ', (X, 432. seq.): *Verres sues* dictum coniunctim, ut *rete iaculum*, *lapidem silicem* et similia. Veris non geminato *r*, qui erat mos illorum temporum, et *facit* pro *faxit*, ita apud Plautum et in XII. et *pacit* in iisdem pro *paxit*. *Topper facit* vel *faxit*: ποιήσειεν ἄν. Illa vero: *Topper citi ad aedis venimus Circae, simul duonorum portant ad naves milia, alia in iisdem inserinuntur* potius sententiam, quam verba Homeri exprimunt (Odyss. XII, 16. seqq.):

— — — οὐδ' ἄρα Κίρκην
Ἐξ Ἀΐδεω ἐλθόντες ἐλήθομεν. ἀλλὰ μάλ' ὦκα
Ἦλθ' ἐντυναμένη· ἅμα δ' ἀμφίπολοι φέρον αὐτῇ
Σῖτον καὶ κρέα πολλὰ, καὶ αἴθοπα οἶνον ἐρυθρόν.

Duonorum milia dixit etiam ex imitatione Homeri, sed aliis locis ὀνείατα μυρία. Quare apparet ita, uti posuimus, legenda esse verba Livii, quae neque senarii sunt, neque Livius aliis versibus Odysseam vertit, quam Saturnio. Tantum abest, ut debeant esse hexametri, quod tamen videntur sentire doctissimi viri. Nam ante Naevium nemo adhuc hexametros Latine scripserat, ne ipse Naevius quidem. *Scal.* Iulius Caesar Scaliger lib. VII. de re poetica cap. 1.: *Semper primam producit natura, fuit enim semiopere, sicut toper, toto opere; nuper, novo opere. Significat enim toper cito et expedite, ita ut opera absoluta sit, itaque semper ei contrarium est, propterea quod si quid dimidio tantum opere fit, id non absolvitur, sed continuatur.* Huius vocis meminit Quinctilian. lib. I. cap. 6. Quod Graeci τάχα, Latini *topper* dicebant. Τάχα enim et *cito* et *fortasse* significat. Doctissimo Guyeto ut a *nuncper nuper*, sic a *tuncper tuper*, *toper*. *Dac.* *Temere.* Optime Fulvius Ursinus *mature* ex sequentibus. *Idem.* *Topper fortunae. Fortunae hominibus* pro *fortunae hominum.* Hominibus in dandi casu. *Idem.* *Sic in eodem.* In verbis Livii *topper* non significat *fortasse*, ut notavit Festus, sed *cito*. *Idem.* *Topper, ut fit.* Hunc Accii versum ex Ione sic emendabat Fulvius Ursinus:

Topper, ut fit, patris ten' eicit ira.

vel:

Topper, ut fit, pater istanc eiecit foras.

Idem. *Duonorum* id est *bonorum*. *Idem.* *Humanum.* Homonem. Ita in *Hemona.* *Goth.* *Topper* vox antiqua, cuius stirps per omnes sermones Indogermanos uberrimas egit radices. Respondent enim huic Latinae voci Germ. *tapfer*, *dobber*, Slav. *dobry*, Sabinae voci *cuprus* sive *ciprus*; de qua postrema adeundus est Varro de L. L. V. pag. 158. Sp. ubi haec: *Vicus Ciprius a Cipro, quod ibi Sabini cives additi consederunt, qui a bono omine id appellarunt. Nam ciprum Sabini bonum.* Unde *Iuno Cupra* i. e. fortis, bellicosa. Cf. Strabo V. pag. 241. Cluveri Ital. ant. II, 11. pag. 734. adde Müller die Etrusker pag. 145. tom. I. Erit igitur *Dea Cupra*, sub quo nomine Etrusci Iunonem colebant, eadem quae *Iuno Quiris* i. e. hastata, sive quod eodem redit Iuno

regina. Ex quibus omnibus intelligitur, *topper* adiectivum proprie significare *fortiter*, *vehementer*, unde reliquae significationes facile ortae. Ceterum locos Livii ita emendat Hermannus in Elem. doctr. metr. p. 623. seqq.:

— — — námque nilum peius
Macérat hemonem, quámdo máre saevom vires quoi
Sunt mágnae, topper cónfringént importunae undae.

Et:

— — — topper fáciet hómines verris sueres.

Tum:

Ad aédis venimús Circaé; simul duonorum
Portánt ad navis míllia.

Tibicines. (Ad p. 270.) Columellae, quibus tecta fulciuntur. Iuvenal. Sat. III, (193.):

Nos urbem colimus tenui tibicine fultam.

Dac. Aedificia. Aedificiorum tecta fulcra. *Goth.*

Torrens. Haec Pacuvii verba intelligit Varro lib. I. de R. R. 2.: *Verum enim est illud Pacuvii, sol si perpetuo sit, aut nox, flammeo vapore, aut frigore terrae fructus omnes interire.* Nam Varro saepissime non tam verba ipsa, quam eorum sensum repraesentat. Torrens etiam dicitur fluvius subitis imbribus concitatus et a montibus in valles decurrens, amnis hibernus, χειμάῤῥους, non quod siccitatibus exarescat, ut ait Festus, sed quod propter rapiditatem exaestuet. Unde et quilibet alii fluvii torrentes etiam dicti. *Dac.* Vide Cuiac. ad l. 157. ff. de v. sig. *Goth.*

Torum. Pro *torrum*, ut *toris* dicebant pro *torris.* Vide *Torreo.* De Ennio, qui primus consonantes geminavit, iam supra. *Dac.*

Turmam equitum. Varro lib. IV. de L. L. (V, 93. Sp.): *Turma terma est, e in u abiit. Quod terdeni equites ex tribus tribubus, Tatiensium, Ramnium et Lucerum fiebant. Itaque primi singularum decuriarum Decuriones dicti, qui ab eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni. Dac.*

Torrere. Plautus in Casina (II, 5, 1.): *Una aedepol opera in furnum* etc. *Ant. Aug.* Lege: *Torrere a torro.* Et ita in MSS. *Torrus* autem sive *Torus* unico *r*, ut infra, veteres dicebant, pro *torrido* aridoque. Estque *torus* a τείρω, arefacio, sicco. Locum Plauti supra vide in *Rubidus. Dac.*

Turrhenos Etruscos. Vide *Sardi.* Velleius Paterculus lib. I. (init.): *Per haec tempora Lydus et Tyrrhenus fratres cum regnarunt in Lydia, sterilitate frugum compulsi sortiti sunt, uter cum parte multitudinis patria decederet. Sors Tyrrhenum contigit, pervectus in Italiam et loco et incolis et mari nobile ac perpetuum nomen a se dedit.* Aliter paulo Tacit. Annal. lib. V. (IV, 55.). Vide Strab. (V. pag. 219.) Herod. (I, 94.) Serv. (ad Aen. X, 165. pag. 603. Dan.). Verum totum hoc fictum esse nimis verisimile est, praesertim quum apud omnes fere scriptores pro *Tyrrheni* et *Tirrhenia*, Τυῤῥηνοι et Τυῤῥηνία sit exaratum. Ita dicti scilicet a τύῤῥεις *turres*, *muri*, quod Tyrrheni primi muros extruendi artem invenerint. Eos Pelasgici generis fuisse Lemnumque et Imbrum Aegei maris insulas inhabitasse testantur multi veteres. Ab his igitur Pelasgis dicta est Tyrrhenia ea pars Italiae, quam occuparunt relictis suis sedibus. Vide Hellanicum Lesbium apud Dionys. Halicarn. (lib. I. cap. 29. 30. pag. 24.). Vide Dionys. Perieg. Marcianum Heracleot. et alios. Postea autem Etrusci cum Pelasgis admisti Tyrrheni etiam dicti sunt. *Dac. A cuius gente.* Falsum. Tyrannus enim a Graeco τύραννος, qui primo regem et principem notavit et postea in malam partem sumptus est. Vide quae apud Horatium nostrum Gallicum notavimus Od. 35. lib. I. *Idem.*

Tyria maria. (Ad p. 270.) De Poenis quod maris potentes essent, notum est. Inde *Tyria maria* proverbio de re valde periculosa dictum. Vide Erasm. Versus Afranii non vacat mendo. Lipsius Epistolic. Quaest. Ep. 20. legebat: *hunc ferreum Tyria maria conciet.* Id est, hunc hominem asperum et tangi periculosum, ut Maria Tyria. Sed haec manifesto contra mentem Festi. Lego:

Hic servus maria Tyria conciet.

Id est, hic servus sibi excitat maria Tyria, rem valde periculosam aggreditur, suo sibi iumento malum quaerit. Forsan et sic melius: *Hic Syrius maria Tyria conciet*, ut proverbium sit de eo, qui congreditur cum potentiori. Nam Syri olim imbelles audiebant. *Dac.*

Torvitas. Nam torve Graeci ταυρηδόν. Ταυρηδὸν ἐπιβλέπειν, ὁρᾶν, torve intueri. *Dac.*

Turbellas. Plaut. in Pseudolo (I, 1, 108.): *Quo pacto et quantas soleam turbellas dare. Ant. Aug.* Male V. C. *Turbela.* A *turba turbella*, ut a *populus popellus*, *umbra*, *umbella* etc. *Dac.*

Tutulum. Varro lib. VI. de L. L. (VII. pag. 330. Sp.) *Ennii* versus refert, qui ad Numam referuntur. *Menses constituit, idemque ancilia . . . . Libaque fictores, Argios et Tutulatos. Ant. Aug.* Proprie tutulus locus urbis altissimus, unde in muliere notat capillorum in conum congestum, *suggestum comae* vocat Papinius (Silv. I, 2, 113.), *turritam frontem* Iuvenalis. In flaminibus autem summum fastigium pilei lanati, hoc est flammei. Varro lib. VI. de L. L. (VII. pag. 330. Sp.) dum exponit illud Ennii e Saturnio carmine: *Libaque fictores Argeos et tutulatos. Tutulati*, inquit, *dicti, qui in sacris capitibus* (leg. *apicibus. Scal.*) *habere solent, ut Metam. Id Tutulus appellatur ab eo, quod matresfamilias crines convolutos ad verticem capitis, quos habent uti velatos, dicunt tutulos, sive ab eo, quod tuendi causa capilli fiebant, sive ab eo, quod altissimum in urbe quod est, ea res tutissima, tutulus vocatur.* Quem locum Varronis, quia turpi mendo deformatus est, tentavit olim Scaliger pro *uti velatos* rescribens *elatos.* Infeliciter sane. Nam certum est scripsisse Varronem: *quos habent rete velatos.* Rete enim inter mundum muliebrem proprie vitta crinium. Idem Varro lib. IV. (V. pag. 133. Sp.): *Et quod capillum contineret, dictum a rete reticulum*, restitutionem hanc firmant verba ipsa Festi cum verbis Varronis collata. Ait Festus tutulum esse crines innexos vitta purpurea et in altitudinem extractos, ubi sane nullum alium, quam Varronem ipsum interpretatur, qui scripserat crines convolutos ad verticem capitis rete velatos tutulos dictos. Rursus quod dixerat Varro *habere solent ut metam*, dixit Festus *forma metali.* Sic enim legendum pro *forma e tali* monuit Fulvius Ursinus. Hoc est, *in formam metae.* Nam in Schedis erat *formam e tali.* Inde in veteri inscriptione, quae penes Fulv. Ursin. fuit: *APONIAE. A. TUTUL. ORNATRICI. Dac.*

Tuor. Lego in fine transpositione voculae: *Tueor pro video, contueor et pro defendo.* Neque enim ait contueor esse defendo. Quod falsum est, sed tueor esse video, contueor et defendo. *Tuor* pro video *Tesca tuor* supra in *Tesca* et *tuorem* dicebant *visum. Dac.*

Tuguria. (Ad p. 271.) *Tuguria a tecto appellantur aedificia rusticorum sordida. Afranius in Virgine: tugurium est turpe. Caecilius in Hypobolimaeo: Habitabat in tugurio sine operculo. Quo nomine Valerius in expositione XII. ait etiam . . . . . . ita vocari. Scal. Tugurium* a *tecto*, nisi potius legendum a *tego*, nam *tugurium* quasi *tegurium.* Isidor. lib. XV, 12.: *Tugurium casula est, quam faciunt sibi custodes vinearum, ad tegimen sui, quasi tegurium.* Verba Afranii: *Sordidum tugurium et turpe.* Infra defectum sic supplebat Marcilius: *Quo nomine Valerius in explanatione XII. ait etiam tectum in lege XII. tabularum significari.* Et putabat ibi de tugurio legem egisse, ubi de *pariete communi. Dac.* Valerius in explanatione duodecim. Ita citatur in verbo *Sanates.* De loco Caecilii cf. Spengel. Fragmm. Caecil. pag. 28.

Tuscus. L. m. habet *obsessione* pro *obsidione*, et ita videtur fuisse apud Festum in fragmento. *Fulv. Urs.* Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 51. Sp.) ait Coelium montem a Coele Vibenno Tusco dictum, qui Romulo auxilio fuit contra Sabinum regem. Hi qui cum eo venerunt, post eius obitum, quod nimis munita loca tenere dicerentur, deducti esse dicuntur in planum et ab eis esse dictum vicum Tuscum idem scribit. Livius (II, 14.) et Dionys. (V, 36. pag. 305.) videntur id sequi, quod a Paulo in Epitome scriptum est. Festus autem id ipsum initio dicit, duosque fratres nominat Coelem et Vibennum, postea opinionem Varronis paucis attingit. *Ant. Aug. Tuscum vicum coluerunt Tusci, a quibus eum scriptores dictum aiunt: ab eo, quod hi Porsena discedente ab obsidione remanserint Romae, locoque his dato novis rebus studentes fratres Coeles et Vibenna reducere Tarquinium Romam secum maturaverint. M. Varro, quod ex Coele Tusco orti sint.* Habes omnino quod Festus de Tusco vico scripsit. *Scal.* Vide Livium lib. II, 14. Locus M. Varronis, quem Festus intelligit, est lib. IV. de L. L. (V. pag. 51. Sp.): *In Suburanae regionis parte princeps est Coelius mons a Coelio Vibenno Tusco, duce nobili, qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Sabinum regem. Hi post Coelii obitum, quod nimis munita loca tenerent* (Coelium montem scilicet), *neque sine suspicione essent, deducti dicuntur in planum. Ab eis dictus vicus Tuscus. Dac.*

Toxicum. (Ad p. 271.) Toxicum dicitur cervarum venenum, quo quidam perungere sagittas solent. Hoc exemplis Caecilii et Afranii confirmat Festus. *Ant. Aug.* Toxicum dicitur cervarium venenum, quo quidam perungere sagittas solent. Caecilius in Gamo: *ut hominem miserum toxico transegerit.* Afranius: *uxori vin' istud toxicum mittere.* Caecilius hellenismo utitur, transigere hominem toxico: τὸν ἄνθρωπον φαρμάκῳ ἐξανύσαι. Fortasse etiam legendum: *Afranius Uxore. Scal.* Quasi *taxicum*, a taxo arbore dici putavit Plin. lib. XVI. cap. 10. Sed omnino vera Festi etymologia a sagittis, quae Graece τόξα, quia eo sagittas perungerent. De quo more Virgil. IX, (773.):

— — *quo non felicior alter*
Ungere tela manus, ferrumque armare veneno.

Idem Etymon Dioscorid. lib. VI, 20.: τὸ δὲ τοξικὸν δοκεῖ μὲν ὠνομάσθαι ἐκ τοῦ τὰ τόξα τῶν βαρβάρων ὑπ' αὐτοῦ χρίεσθαι. Quae et apud Paulum Aeginetam fere ad verbum lib. V, 53.: *Cervarium autem venenum vocat, quia de sanguine cervorum fieret, vel etiam quod olim de sanguine hydrae, quam Hercules confodit, primum factum est.* *Dac.* *Ut hominem.* *Toxico* cum dixit Caecilius, sagittam toxico armatam intelligit. *Transegerit* autem ut apud Virgil. (Aen. XII, 276. 508.): *Transadigit costas.* Non intellexit Scaliger, qui hic hellenismum cogitavit. *Dac.* Spengel. in Fragmm. Caecil. pag. 21. in loco Caecilii sic legendum suadet:

Ut hominem amoris toxico transegerit,

ad exemplum illud Plautinum Clitell. 31.: *Video ego te amoris valde tactum toxico.*

Tuscos. Lege: *Alii, quod unice studiosi sint sacrificiorum.* Priorem sententiam, quod Tusci a *Tusco* sive *Tusculo* Herculis filio, secutus Strabo (V. pag. 219.) et alii. Posteriorem, nempe quod a sacrificandi ritu, inter alios Plin. lib. III, 5.: *Umbros inde exegere antiquitus Pelasgi, hos Lydi, a quorum rege Tyrrheni, mox a sacrificio, ritu lingua Graecorum sunt cognominati.* Et Servius (ad Aen. X, 165. pag. 603. Dan.): *Tusci a sacrificandi frequentia dicti sunt,* ὑπὸ τοῦ θύειν. Nam θύω est sacrifico. Et Eustathium nihil moror, qui ad Dionys. Perieg. notavit Tuscos *Truscos* etiam dictos. *Dac.* *Vel quod aditum.* Ineptum et Stoico dignum quod ait Tusculum dictum, quod habeat aditum difficilem, id est δύσκολον, neque enim δύσκολος unquam hoc sensu potuit usurpari. *Dac.*

Tumu.... Tumultus causa milites dicuntur lecti ob subitum timorem, unde etiam tumultum dici ait Verrius, qui ab aliis oriatur, quam ab Italicis et Gallicis hostibus. Alii tantum bellum Galliae et Italiae. Itaque nullum alium praeterquam Gallicum aut domesticum ita appellant. Haec vel his similia Festus. Cicer. Philipp. VIII. (c. 1.): *Quid est enim tumultus, nisi perturbatio tanta, ut maior timor oriatur, unde etiam nomen ductum est tumultus. Itaque maiores nostri tumultum Italicum, quod erat domesticus, tumultum Gallicum, quod erat Italiae finitimus, praeterea nullum tumultum nominabant.* *Ant. Aug.* *Tumultus dicitur timor multus. Tumultu milites dicuntur lecti ob subitum timorem. Unde etiam tumultum dici ait Verrius, quia is non aliter quam ab Italicis et Gallicis hostibus immineat Italiae. Itaque nullum alium, quam Gallicum aut domesticum timebant.* Quis negaverit hanc esse ipsam Festi lectionem? quod dico, quia docti viri contra Festi sententiam atque adeo contra veritatem ipsam aliter legunt, ut, si vera est eorum lectio, tumultum alium esse, quam qui timebatur ex Gallicis et Italicis, fatendum sit. Quod falsum esse et mediocriter docto palam est. Nullum enim alium tumultum dixere, quam Gallicum et domesticum, hoc est Italicum, ut aperte Verrius ipse docet. *Scal.* Iisdem fere verbis Cicero Philipp. VIII, (1.), ubi tumultus etymon a timore deducunt, cum potius a *tumore* dici debuerit. Tumor enim pro tumultu apud Ciceronem alicubi (ad Attic. XIV, 5.). Sed praeterea falsum est, veteres nullum alium tumultum nominasse, quam Italicum et Gallicum, nam de quovis alio bello tumultum dixisse certum est. *Dac.* Vide Servium initio lib. VIII. Aen. (p. 503. E. Dan.). *Goth.*

Tumulum. *Tumulum Aelius sic definit: Tumulus est mons arenae editus secundum mare fluctibus sublevatus. Unde similiter et manufactus et naturalis proprie dici potest.* *Scal.* Lege: *in altum elevata,* vel *elevatus,* nempe *cumulus.* Gloss.: *Tumuli,* βουνοί, λόφοι, τύμβοι, σωροὶ γῆς. *Dac.*

Thomices. Verba Lucillii ita lego: *indimus eis tomices canabinas.* Reliqua sunt in Epitoma. Graecum esse ait θώμιγγες scilicet. Veteres dicebant *tumiculas* et *tumiclas.* Apuleius lib. VIII. (p. 213, 20. Elm.): *Et ilico me tumicla spartea deligatum tradidit Philebo.* Ita legendum, non, ut vulgo, *tumida spartea.* Nam *tumex* potius, quam *tomex* dicebant. Plautus Mercatore (I, 2, 79.):

Quia negotiosi eramus complicandis nos nostris negotiis,
Armamentis complicandis, componendis tumicibus.

Male hodie in Plauto: *componendis studuimus.* Sed de eo amplius in editione Plautina. Etiam tumicem pro vibice usurpabant. Glossarium: *Tumex,* σμῶδιξ, αἱματώδης τύπος. Sed tunc Latinum est a *tumendo* scilicet. *Scal.* Thomix a Graeco θώμιγξ, quod Hesychius interpretatur λεπτὸν σχοινίον. Vitruv. lib. VII, 3.: *Tomice ex sparto Hispanico religentur.* Sed melius *thomice* cum aspiratione. Locus Lucillii sic corrigendus est: *Vidimus vinctum thomice canabina.* Opilii Aurelii sententiam secutus Perottus. Sed male *tomicum* vocat. *Tomicus,* inquit, *restis e canabo sive sparto leviter torta, sive pulvillus apponi solitus e conciso cannarum cannabi, ne restis laedatur.* Illud etiam interest, quod Perottus pulvillum intelligit funibus circumdatum, ne frequenti collisione laedantur; Aurelius vero pulvillum, quem in collo ponunt animalibus, ne reste laedantur. *Dac.*

Tongere. *Tongere Aelius Stilo ait noscere esse, cum et Praenestini tongitionem dicant pro notione. Significat etiam latius dominari. Ennius: Alii rhetorica tongent. Et vincere quandoque videtur significare.* Haec fortasse Festus. *Ant. Aug.* *Tongere Stilo ait noscere esse, quia Praenestini tongitionem dicant pro notione,*

ut: tongitione potius dominari. Ennius: Alii rhetoricam tongent et vincere volunt; norunt videtur significare. Scal. Glossarium Fornerii: *Tongere εἴδειν. Ennius in XVIII. Lucilius in XXIII.* Illud non legerat Scaliger, qui putavit hoc fragmentum esse ex Sotadico Ennii. *Tongeo* Vossius ait esse a *teneo*, quod *nosco*, *vinco* et *dominor* aliquando significat. *Dac. Tongitionem.* Tongionem. *Goth.*

Tesca. Varro lib. VI. de L. L. (VII, 293. Sp.): *Loca quaedam agrestia, quod alicuius dei sunt, dicuntur tesca. Nam apud Attium in Philoctete Lemnia: quis tu es mortalis, qui in deserta et tesca te apportes loca?* et postea: *quare heic qui tesca dixit, non erravit, neque ideo, quod sancta, sed quod ibi mysteria fiunt ac tuentur, tuesca dicta, post tesca,* et postea: *quare a tuendo et templa et tesca dicta.* Ex his magnam partem verborum Festi intelliges. *Ant. Aug.* Tesca dicunt loca augurio designata, quo termino finitur terra augurii. Opilius Aurelius loca consecrata deo alicui, non ut templum sit, sed sancta loca, undique septa, ut aiunt Pontificii libri, in quibus scriptum est: *LOCUMQUE SEDEMQUE TESCUMQUE ALIQUOI DEO DEDICAVERIT, UTEI DEOS ACCIPIAT VOLENS PROPITIOSQUE.* Hostius belli Istrici lib. . . .

Per gentis alte aetherias ac tesqua volabis,
Templa antiqua deum.

Quidam explicavere aspera, difficilia aditu. Attius: *loca aspera, saxa tesca tuor.* Et in Philocteta:

Quis tu es mortalis, qui in Lemni tesca te apportas loca?

Glossarium: *Tesqua* sive *Tesca* κατάκρημνοι καὶ ῥάχεις καὶ ἔρυμοι τόποι. Verba Tesquorum seu templorum dedicandorum ex veteri formula traduntur a Varrone (VII. pag. 290. seq. Sp.): *TEMPLA TESCAQUE INCITA SUNTO, QUOAD EGO CASTE LINGUA NUNCUPAVERO, OLLA VETER. ARBOR. QUISQUIS EST, QUAM ME SENTIO DIXISSE, TEMPLUM TESCUMQUE ESTO IN SINISTERUM. OLLA VETER ARBOR QUIDQUID EST QUOD ME SENTIO DIXISSE TEMPLUM TESCUMQUE ESTO IN DEXTERUM INTER EA CONRECIONE CONSPITIONE CORTUMIONE UTEIQUE RECTISSUME SENSI. Scal.* Ait ex Verrio et Opilio Aurelio Tesca esse templa, hoc est spatia Augurio designata intra terminos, ubi finis sit auguri. Deinde ex Pontificalibus libris Tesca dici loca sancta, quae undique septa sunt, hoc est templa sive Dei sive Deae. Tandem ex Cicerone et Accio Tesca esse loca aspera et difficilia aditu. De templo auguris Varro lib. VI. de L. L. (p. 290. Sp.): *Templa tescaque incita [me ita] sunto, quoad ego caste lingua nuncupavero* etc. De templo sive Dei sive Deae idem Varro ibidem, sed contra Pontificios libros negat, tesca quod templa sint, ideo esse etiam sancta. Eius verba sunt (p. 293. Sp.): *Quod addit templa, ut sunt dextra, aiunt sancta esse, qui glossas scripserunt, id est falsum. Nam Curia Hostilia templum est, et sanctum non est; sed hoc ut putarent aedem sacram esse templum et sanctum esse, quod in urbe Roma pleraeque aedes sacrae sunt templa, eadem sancta, et quod loca quaedam agrestia, quod alicuius dei sunt, dicuntur tesca. Nam apud Actium in Philocteta, Lemnia [Lemnio]: Quis tu es mortalis, qui in deserta et tesca te apportes loca? loca enim quae sunt designat, cum dicit Praestolare* (optime Fulvius Ursinus *Ephaestilares) et celsa Cabirum delubra tenes, Mysteriaque pristina castis concepta sacris.* Et paulo post: *Quare hic, qui tesca dixit, non erravit. Neque ideo, quod sancta, sed quod ibi mysteria fiunt ac tuentur, Tuesca dicta, post tesca.* Ubi, ut vides, Accii versum aliter Varro accipit, quam Festus. Ibi enim tesca agrestia quidem et deserta loca interpretatur, sed quae tamen dei alicuius sint, et revera erant *tesca* illa loca, undiquaque nemorosis collibus cincta, ubi Volcani fiebant mysteria, quae quia praerupta et aditu difficilia, inde quaevis alia loca praecipitia et aspera Tesqua etiam dicta. Utramque significationem amplectitur Glossarium: *Tesqua* sive *Tesca* κατάκρημνοι καὶ ῥάχεις καὶ ἔρυμοι τόποι. Supra in verbis Pontificalibus emendabis: *Templumque sedemque tescumque, sive Deo sive Deae dedicaveris, ibi eos accipias volentes propitiosque.* Versus Hostii:

Pergentes alte aethereas atque avia tesca
Perque volabis templa antiqua Deum.

At Scaliger:

— — *perdiu gentes*
Aliger Aethereas atque idem tesca volabis
Templa antiqua Deum.

Putabam ego vocem *templa* ad explicationem vocis *tesca* huc irrepsisse, adeoque legendum:

Pergentes alte Aethereas et celsa volabis
Tesca antiqua Deum.

Ubi *tesca* vocat spacia coelestia, quae alii templa. Ennius I. Annal.:

Unus erit quem tu tolles in caerula coeli
Templa.

Superiusque illud hemisphaerium intellige, quod templum tescumque dicitur, quia undique, ut Naevii verbis utar, aethra caerula septum est:

Hoc ubi aethra caerula septum stat hemisphaerium.

Versus Accii ex Varrone Scaliger:

Quis tu es mortalis, qui in deserta Lemnia
Et tesca te apportas loca?

Tesca a Graeco δάσκια, *umbrosa. Dac.* Vide Godofr. Hermanni Dissert. de Aeschyli Philocteta in Opusc. T. III. p. 118. seq. Versus Ciceronis est ex opere deperdito. Vide Orell. Cic. Opp. Vol. IV. P. II. p. 582. n. 13.

Tonsilla. Attii carmen mendosum est. *Ant. Aug.* *Tonsillam ait esse Verrius palum dolatum in acumen et cuspide praeferratum, ut existimant quidam, cum figitur in littore navis religandae caussa. Pacuvius in Medo: Accessi ad eam et tonsillam pegi laevo in littore. Idem in Phinidis: Tacete et tonsillas littore in laevo edite. Scal.* Aliter Isidorus lib. XIX, 11.: *Tonsillae*, inquit, *uncini ferrei, vel lignei, ad quos in litore defixos navium funes religantur.* Sed melius Festus sive Verrius. *Dac. Accius in Phinidis.* Vera lectio, non *Phoenissis*, ut viri docti. Accii Phinidas saepe Nonius. Lege:

Tacete et tonsillas littore in laevo edite.

Vel *in laeto*, ut supra apud Pacuvium. In MSS. erat: *in leda* vel *illeda. Idem. Palus.* Vide supra *Prymnesius. Goth.*

Tonsam. Glossarium: *Tonsae*, κῶπαι. Sed a *tundendo*, non a *tondendo*, ut vult Festus, quia illis aqua tunditur. *Dac. Poste recumbite.* Lego:

Pone recumbite vestraque pectora pellite tonsis.

Ita ut mos et gestus remigum exprimatur. Sic infra *pone petunt* etc. *Idem. Et in Asota.* Asotam sive Asotum Ennii laudat etiam Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 68. Sp.). Sed monuit Scaliger, legendum non *in Asota*, sed *in Sotadico*. Nam Sotadicum scripsit Ennius. *Asotam* vero sive *Asotum* Caecilius. *Dac.* Nimirum apud Varronem est: *a quo est in Sota. Ennii* h. e. *in Sotadico Ennii*, sive *in Sotadicorum libris Ennii.* Cf. Scaliger. in Coni. pag. 29. Steph.

Tymbraeus. Potius a Thymbra, urbe Troadis. Eustath. in Homer. Vide Hesych. in Θύμβρα. Locus Virgilii, quem Festus intelligit, est e III. Aen. (85.):

Da propriam Thymbraee domum, da moenia fessis.

Dac.

Tolleno. (Ad p. 272.) Vide *Reciprocare. Ant. Aug.* Trabs, quae super alteram humi defixam transversa deligatur, ita ut ab altera parte praegravante pondere modo sustollatur, modo deorsum agatur. Graece κηλώνιον, unde et *celonia* dixit Plautus Poenul. Act. V. sc. 3, (45.):

Sunt Graeca celonia, sustolli solent.

Estque *tolleno* non a tollendo, sed ab obliquo κήλωνος, quasi *coleno*, et *c* in *t toleno. Dac.*

Tolerare. (Ad p. 272.) Versus Ennii:

Ferro caedere se, quem dictis his toleraret.

Scal. Tolero ab antiquo *tolo*, quod a ταλῶ, *sustineo.* In versu Acci *aut* est pro *haud.* Ennii versum varie varii emendant: Douza scripturam Festi sequitur, additque eodem modo dictum: *aquila rostro pectus seciderat. Dac.* Legitur enim vulgo *Ferro secedere*, quare Douza *Ferro secaedere*, vel *secidere*, composito verbo, legendum opinabatur. At longe melius Ursinus: *Ferro se caedi*, quod Ms. *se caede* exhibet.

Toles. Glossae: *Tolae, tolia, tonsillae*, παρίσθμια. Ab eo *Tolarius*, πλεονοτρόφος. *Scal.* Παρίσθμια autem glandulae faucium, nam ἴσθμος dicuntur fauces, quia in modum isthmi inter os et gulam interiectae sunt. *Dac.*

Tullianum. (Ad p. 272.) Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 150. 153. Sp.) Carcer a coercendo, quod exire prohibentur. In hoc pars quae sub terra Tullianum, ideo quod additum a Tullio rege. De eo vide Sallust. (Cat. 55.) et Marlianum. *Dac.*

Taxat. Iussit, ius sit. Scal. Alienissima sunt, quae hic Festus tradit, neque enim hic *taxo* a *tango*, sed a Graeco τάσσω, quod a Graecis scriptoribus usurpatur eadem notione, qua *taxo* ab Latinis. Aristoteles lib. II. Oec. c. 2.: *Hippias*, inquit, *Atheniensis nummum apud Athenienses legitimum usu interdixit, et*

cum eius pretium taxasset, ad se referri iussit. In Graeco τάξας δὲ τιμὴν *l'ayant taxé à un certain prix.* *Dac.* *In litibus quoque.* Lege: *In litibus quoque arbitrove cum proscribitur, quoad ei iussit statuendi.* *Idem.* *Arbitrove.* Arbitrione. *Goth.*

Taxatio. Idem Iustinianus, qui Novell. 63. et 82. taxationem definit ῥητὴν ποσότητα ὁριζομένην παρὰ τοῦ δικάζοντος. Inde Glossarium: *Taxatio*, ποσότης. *Dac.* *Qui taxatores dicuntur.* Hic etiam frustra est Festus, qui *taxatores* scenicos dictos putat quasi inter se maledicos. *Taxatores* verbo posterioris seculi ac parum Latino, iidem fuere, qui *designatores*, a comoedo ac tragoedo destinati et adhibiti ad tribuendas personas actorum cuilibet pro magistri arbitrio, et eo quidem delectu, ut interdum nobiliores partes agendas committerent, non eximiis actoribus, quod dignitate aut corporis aut de re quapiam excellerent prae principibus actoribus; quibus lubentissimis haec fierent omnia. Quam enim concorditer agerent inter se, indicat Tullius prima in Verrem (Divin. in Caecil. c. 15.) his verbis: *ut in actoribus fieri videmus, saepe illum, qui est secundarum aut tertiarum partium, cum possit aliquanto clarius dicere, quam ipse primarum, multum se summittere, ut ille princeps quam maxime excellat.* Non igitur maledicunt Scenici Scenicis, cum eos *taxant*, sed eos ad scenae munera dignius obeunda, opportune ac scienter designant et ordinant. Paulus, qui haec non intelligebat, lectionem mutavit. *Dac.*

Tabernacula. (Ad p. 273.) Vide in *Adtubernalis* et *Contubernalis.* *Dac.* *Quod ex tabulis.* Vide l. 182. de verbor. signif. *Goth.*

Tagit. Veteres *tago* dicebant, quod nos dicimus *tango*, idque a Graeco θίγω. Notum est. Itaque abeo, cum te prius monuero, infra verba Festi male cum Pacuvii verbis coaluisse, quae sic separanda et distinguenda sunt: *Tagit Pacuvius in Teucro: ut ego, si quisquam me tagit. Et tagam, idem in Hermiona* etc. *Et Tagam* verba sunt Festi. Et idem, inquit, Pacuvius. *Tagam* dixit in Hermiona. *Dac.*

Tablinum. Transposita hic sunt quaedam, quae ita suo ordini reddes: *Tablinum proxime atrium locus dicitur publicarum rationum causa factus. Quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas rationum ibi habebant. Alii aliud etymon reddunt, quod tabulae picturarum ibi reponebantur, unde et pinacothecam quoque vocabant. Varro aliter, cuius haec verba sunt libro primo de vita populi Romani: Ad focum hieme ac frigoribus coenitabant, aestivo tempore in propatulo; rure in corte; in urbe in tabulino, quod Maenianum possumus intelligere tabulis fabricatum.* Haec ille. *Scal.* Schedae praeferunt *tabulas* pro *tabulis*, sed relicta lacuna. Quae desunt male hinc divulsa, cum Pauli Epitome videntur cohaesisse, quare Scaligerum sequor, qui legit: *Tablinum proxime atrium locus publicarum rationum caussa factus, quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas rationum ibi habebant.* Inde Plin. lib. XXXV. (c. 2.): *Tablina codicibus implebantur et monumentis rerum in magistratu gestarum.* *Tabulinum* ergo, per syncopen *Tablinum*, locus privatis in aedibus, ubi publicas rationes servabant, et eo differt a *tabulario*, quod tabularium publicus locus sit, ubi instrumenta et acta publica disponebantur et servabantur. Cicer. Virg. Gloss.: *Tabularium*, λογιστήριον. A Festo Varro dissentit quem vide supra a Scaligero excitatum. Alii tablinum a tabulis picturarum, quae ibi reponebantur, unde et *pinacothecam* quoque vocabant, sed *pinacothecas* a *tablinis* diserte distinguit Vitruvius. *Dac.*

Tabes. (Ad p. 273.) Proprie liquefactio, *tabescere* liquefieri. Cicero, Lucret. Horat. Virg. Sed et per metaphoram pro peste et pernitie veteres usurparunt, sic et Graecis τάκω, τήκομαι et liquefacio et consumo. *Dac.* *Corvinus.* Dubito. Forsan Cornificius, cuius in his libris saepe mentio. *Idem.* Locus Sallust. est Catil. 36.

Tabellis. (Ad p. 273.) Hieronymus lib. I. Epist. 1.: *Ante chartae*, inquit, *aut membranarum usum, aut in dedolatis e ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutuo epistolarum alloquia missitabant, unde et portitores earum tabellarios et scriptores a libris horum librarios vocavere.* Idem et Eustath. ad Dionys. Cera autem oblinebantur istae tabulae, unde *ceram* simpliciter pro tabulis passim invenies. Vide Gell. lib. XVII, 9. *Dac.* *Citrove.* Citroque. *Goth.*

Tagax furunculus. Lege: *Tagax furunculus a tagendo, id est tangendo.* Est enim a veteri *tago*, quo pro furari veteres usi sunt. Plaut. Cicer. etc. *Dac.* *Et Mutonis manum.* Hunc Lucilii versum e Satyr. lib. XXX. adducit Nonius (pag. 408. Merc.) in voce *tangere*, sed ibi pro *Mutonis* scriptum est *Musconis*, mendose, ut puto. Legendum suspicor:

Et mutone manum perscabere posse tagacem.

De Priapo hic sermo est, qui furibus mutone minatur, ut in illo Scazonte poetae Ithyphallici:

Priape, furibus minare mutino.

Et sic verum huiusce versus sensum eruimus. *Idem. Tagax.* Adde Cic. ad Att. VI, 3, (1.): *Etenim est levis, libidinosus, tagax. Goth.*

Tages. (Ad p. 273.) Vid. Cicero lib. II. de Divin. *Ant. Aug.* Cicero de Divinat. lib. II, 23.: *Tages quidam dicitur in agro Tarquiniensi, cum terra araretur et sulcus altius esset impressus, extitisse repente, et eum affatus esse, qui arabat. Is autem Tages, ut in libris est Etruscorum, puerili specie dicitur visus, sed senili fuisse prudentia. Eius adspectu cum obstupuisset bubulcus, clamoremque maiorem cum admiratione edidisset, concursum esse factum, totamque brevi tempore in eum locum Etruriam convenisse; tum illum plura locutum multis audientibus, qui omnia eius verba exceperint, literisque mandaverint: omnem autem orationem fuisse eam, qua haruspicinae disciplina contineretur, eam postea crevisse rebus novis cognoscendis, et ad eadem illa principia referendis. Dac.*

Taminia uva. Vid. Plin. lib. XXIII. cap. 1. *Ant. Aug.* Quidam in Georgicis legunt (II, 97.):

Sunt et Amineae vites, firmissima vina.

At Festus videtur legisse vel potius Verrius: *Sunt et Taminiae vites.* Non omittendum, quod notat Hesych. in suis Glossis: Ἀμιναῖον δι' ἑνὸς ν τὸν οἶνον λέγει, ἡ γὰρ Πευκετία Ἀμιναία λέγεται. Quod apud nullum alium veterem auctorem reperi. *Scal.* Meminit Celsus lib. III. (c. 21.) et Plin. lib. XXIII, 1. Suspicabatur Scaliger apud Virgilium Verrium legisse:

Sunt et Taminiae vites firmissima vina.

Ubi *sunt et Aminiaeae vit.* Aminaeae vites sunt Appulae. Hesych. Sed scribendum apud Hesychium δι' ἑνὸς μ, *per unicum m.* Nunquam enim *Amineum* per duplex *nn* scriptum *Aminnaeum*, sed per duplex *mm*, *Amminaeum* et id reprehendit Hesych. Porro de *Taminia uva* errat manifesto Verrius. *Taminum* sive *tamina* erat macula, tabes, ut optime notavit Meursius. Inde *taminare* et *attaminare.* Inde *taminia* uva maculis variegata, distincta, quae ideo etiam *variana* et variola nuncupata, ut ex Plinio Macrobioque (Sat. III, 20.) cognoscere est. *Dac.*

Talus in Sabinorum nominibus. Huic rei firmandae nullum adhuc exemplum inveni. *Dac.*

Talentorum. (Ad p. 273.) Mendosus locus, et qui non patitur emendationem. Hoc unum recte est, talentorum non unum esse genus, et Atticum esse sex millium denarium. Cetera incerta sunt. Plin. lib. XXXV, 11.: *Talentum Atticum denariorum sex millibus taxat M. Varro.* Ita enim scribendum est. Pollux lib. IX. Talentum Atticum sex millium drachmar. Atticarum, Babylonicum septem millium, Aeginaeum decem millium, Syrium mille et quingentarum drachmarum, item Atticarum. De talento Attico idem elicitur ex Livio lib. XXXIV. (lib. XXXVIII, 38.) Athen. lib. IV. cap. 6. et aliis. Sed Babylonicum esse septuaginta duarum minarum Atticarum scribit Aelianus lib. I. cap. 22. de var. hist., id est septem millium et ducentarum drachmarum. Vide *Euboicum. Ant. Aug.* Multiplex talentum fuisse verum est. Vide Budaeum in lib. de asse. De Attico talento vide *Euboicum. Dac. Rhodium et Cistoph.* Nescio cur haec de mendo viris doctissimis suspecta fuerint. Nam recte se habent. Rhodium talentum ut et Cistophorum fuit quatuor millium et quingentorum denariorum. Caelius Rhodiginus lib. X. cap. 2.: *Cistophorum fuisse legimus quatuor millium et quingentorum denarium, sicuti et Rhodium talentum. Dici opinantur cistophorum ab insigni ferentis cistam, sicut coronati modo vocantur nummi a coronae imagine. Idem. Neapolitanum.* Lege: *Neapolitanum sex millium denarium: Syracusanum trium millium denarium.* Quae sequebantur mihi penitus ignota sunt. *Idem.*

Tamne. Nihil impedit, quin *tantumne* interpreteris. *Dac. Arcula tua plena est aranearum.* Sic Catullus ad Fabullum (XIII, 8.):

— — *Nam tui Catulli*
Plenus sacculus est aranearum.

Ita loquebantur Latini, ut aliquid vacuum et desertum significarent. *Dac.*

Thaleae. (Ad p. 273.) Leg.: *Thalia*, Θάλεια a θάλλω. Vel quod eius laus semper floreat, vel quod plantas florescere faciat et germinare, unde eam etiam colebant rustici, ut est apud Plutarch. Vel, ut Fulgent. lib. I. Mytholog.: *Quarta* (Musa) *θάλεια, id est capacitas, velut si dicatur, τιθεὶς θάλειαν,* id est *ponens germina.* Emenda τιθεῖσα θάλειαν. *Dac.*

Talipedare. Vide *Taurii. Ant. Aug.* Gloss.: *Talipedo,* παρασύρομαι. Qui talipedarent, attae dicti. Vide *Atta. Dac.*

Tammodo. Locus Attii non est L. Attii, sed M. Attii Plauti in Trinummo (III, 1, 8.). *Ant. Aug.* Non Romani, sed Praenestini, quorum linguam irridebant Romani, ut ille apud Plautum (Truc. III, 2, 23.) qui dicit *Coniam* pro *Ciconiam*, quia, inquit, Praenestini ita loquerentur. *Scal.* Non pro *modo* sed pro

tantummodo, et eo non utebantur Romani, sed Praenestini, quorum linguam irridebant Romani. Attius hic est M. Attius Plautus: Locus est in Trinummo Act. III. sc. 1, (8.): Ca. *Quamdudum istuc, aut ubi actum est?* St. *Ilico hic ante ostium, tammodo inquit Praenestinus.* Et hanc vitiosam compositionem imitari videmur in voce nostra *Tantost.* Sic in Trucul. Act. III. sc. II, (23.). Praenestinorum barbariem irridet, qui *rabonem* et *coniam* pro arrabone et ciconia dicebant:

Rabonem habeto, mecum ut hanc noctem sies.
As. *Perii! Rabonem? quam esse dicam hanc beluam?*
Quin tu arrabonem dicis? St. *at facio lucri.*
Ut Praenestinis conia est ciconia.

Quae h. l. Festi verba referuntur in editionibus: *Tammodo antiqui ponebant pro modo. ut Attius: Tammodo inquit Praenestinus;* quorum partem recepit Paullus, eorum nihil legitur in schedis Festi a Fulvio Ursino editis, licet lecta olim esse, ex Paulli verbis credibile est. Igitur statuendum erit, in Fulvii Ursini editione versiculum excidisse, aut omissum ab eo, qui membranas descripsit, aut neglectum a typothetis. Saltem in antiquissima Antonii Augustini editione inveniuntur, sed ex ordine litterarum posita, ut ibi omnia Festi verba.

Taliam. Scribo: *Tallam*, alii folliculum, vel caepae. Lucillius:

— — *lacrymosaeque ordine tallae.*

Glossarium: *Talla*, κρομμύου λέπυρον. *Scal.* *Talla* autem a θαλλός, ramus virens, ita ut primo et proprie Talla fuerit stipes caepae. Sed recte etiam *Talia* dici potest, ut ab ἄλλος, *alius*, folium a φύλλον etc. *Dac.*

Tarmes. Vitruvius (II, 9.): *Et primum abies aëris habens plurimum et ignis, minimumque humores et terreni, levioribus naturarum potestatibus comparata, non est ponderosa, itaque rigore naturali contenta non cito flectitur ab onere, sed directa permanet in contignatione. Sed ea quod habet in se plus caloris, procreat et alit tarmitem, ab eoque vitiatur.* Plautus Mostellaria (III, 2, 143.) de postibus loquitur:

Hercle quin multum improbiores sunt, quam a primo credidi
Quapropter? Quia aedepol ambo ab infimo tarmes secat.

In Vitruvio, ut id admoneam pro *natura rerum* emendavimus *naturarum*, ne quis forte studiosus Vitruvii lector id miretur. Sic paulo superius idem error: *easdem habent inter se natura rerum similitates* pro *naturarum.* Ita etiam emendabis lib. III. in fine prooemii: *de materia, quas habeat in operibus utilitates et quibus virtutibus e natura rerum est comparata, peregi.* Legendum enim: *et quibus virtutibus naturarum est comparata. Naturarum potestates* vocat, quas supra *naturarum virtutes. Scal.* *Teredo*, Graece θρίψ. *Dac.* Adde Isidorum (XII, 5.). *Goth.*

Taenpoton. Varietatem librorum in margine scribi curavimus (*Tanpercon, Taenpocon, Taenpton, Tahenpocon, Tempeton, Tempocon, Taempoton*). Sed cui adhaereamus non habemus. Quod vero Cicero de Divin. lib. II. (c. 54.) asserit Sibyllam quaedam verba ita reliquisse scripta, quae ex primis singulorum versuum literis conficerentur, quae ab eodem ἀκροστιχὶς appellantur, habet aliquid cum hoc scribendi genere commune. *Ant. Aug.* Oedipode opus est. *Scal.* Hebraeam vel Syriacam vocem puto, praesertim cum ea Syrorum scribendi modum notet. Syri enim non a dextra ad sinistram, ut Hebraei et Chaldaei, vel a sinistra ad dextram, ut Graeci et Latini, sed deorsum versus, a capite ad pedes versus suos ducunt. Doctissimus Martinius derivat a voce Hebraea, quae significat *invertes* et pro *deorsum* legit *retrorsum*, quasi ibi Hebraeorum scriptura notetur. *Dac.* [Legendum *Toëporchon*, hoc est τὸ ἐπ' ὄρχον, ubi literae sunt ἐπ' ὄρχον seu κατὰ στίχος dispositae, instar arborum, in viridario a summa pagina ad infimam. Palmaria haec emendatio debetur Ioann. Croio, qui eam habet Observat. in N. T. Cap. IX., quod dignissimum est lectu. *Ioann. Clericus.*] Vel ἄνωθεν κάτω vel κάτω ἄνω. Huius enim scribendi moris meminit Diodor. 2. in fin. ut nunc dextrorsum, id est a sinistra ad dextram. *Goth.*

Tartarino. Ennius, ut arbitror, scripsit: *Corpore tartarino prognata Paluda virago.* Vid. Varro lib. VI. de L. L. (VII. pag. 323. Sp.) et Probus Eclog. 6. *Ant. Aug.* Versum Ennii refert Varro lib. VI. de L. L.: *Corpore tartarino prognata paluda virago. Tartarino a tartaro dictum. Plato in quarto de fluminibus apud inferos quae sint, in his unum tartarum appellat. Quarta Tartari origo Graeca. Paluda a paludamentis. Sunt haec insignia et ornamenta militaria.* Ubi Scaliger (Coni. pag. 122. ed. Steph.): Purus putus, inquit, Hellenismus:

Ταρτάρου ἐκγεγαυῖα μελάμπεπλος ἀντιάνειρα.

Plenius citatur apud Probum:

Corpore Tartarino prognata paluda virago,
Cui par imber, et ignis spiritus, et gravi' terra.

Ignis spiritus πυρὸς μένος, et *gravis terra* στυφελὴ χθών. Est, ni fallor, illa, quam alloquitur Iuno apud Maronem (Aen. VII, 331.):

Hunc mihi da proprium, virgo sata nocte, laborem.

Dac.

Tam. Tam et *quam* contracta ex *tantum* et *quantum*. *Dac. Ut apud Graecos.* Gloss.: *Tam* οὕτως. *Tam perditus*, οὕτως πανώλης. *Idem. Cherylus.* Scribe *Choerylus.* Is est, qui sub Alexandro rege vixit Olympiad. 113. De quo Horat. lib. II. Epist. (I, 232.):

Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Choerylus, incultis qui versibus et male natis
Rettulit acceptos regale numisma Philippos.

Idem. At antiqui tam etiam pro tamen. Nam et *tamen* derivatum ex *tam*. Plaut. Menaech. II, 3, (36.): Er. *Eamus intro, ut prandeamus.* Me. *Bene vocas: tam gratia est.* Item alibi. *Idem. Ut Nonius.* Quidam *Naevius.* Incertum est. *Idem. Bene cum facimus.* Hunc Titinnii versum sic emendat Lipsius Epistolic. quaest. Ep. 20.: *Bene cum facimus tam male audimus, ut quidam perhibent viri.* Querela est mulierculae de iniuria, quae a viris factum itur sexui suo. Bene an male faciant, tamen male audiunt. Ego: *Bene cum facimus, tam malae fuimus* etc. Propius ad scripturam. Et infra: *Quamquam estis nihili, tam vobis ecastor consului simul. Idem.* Ennii locum Hermannus emendavit ad Eurip. Hecub. 277.: *Illa me Tam potis pacis potire*, hoc sensu: si cetera mala me affligunt, Polyxena tamen solatium mihi affert. Ex Euripideo versu: Ταύτῃ γέγηθα κἀπιλήθομαι κακῶν.

Tame, in carmine positum est pro tam. Haec enim glossa in Editionibus inde ab Antonio Augustino exhibetur, quae in schedis Festi, quales ab Ursino editae sunt, desideratur. Haud dubie lecta est ista glossa ante *Tandem*, ubi varias voc. *tam* notiones exponit; ab Ursino autem omissa, aut non amplius inventa, sed detrita. Scaliger et Dacerius haec notaverunt, quae apposuimus. *L.* Repone *in carmine Saliari*, in quo ad id exemplum *cume* pro *cum* legebatur, ut ait Q. Terentius Scaurus, vetus Grammaticus, qui etiam producit carmen Saliare, sed corruptissimum. *Scal.* Lipsius *Tamde*, ut *quamde* pro *quam*. Sed *tame* vera lectio. *Dac.*

Tandem. Cicero initio orat. II. in Catil.: *Tandem aliquando, Quirites* etc. *Ant. Aug.* Locus Terentii est ex Act. II. sc. 1. (4, 66.) ubi Donat.: *Tandem hic impletiva coniunctio, ut Cicero: Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? Dac. At Cicero.* Nonius (pag. 405. Merc.) ait hic *tandem* esse pro *vix*, sed mihi Festi auctoritas potior. *Idem.*

Tauri verbenaeque. (Ad p. 274.) Liba farinacea in commentario sacrorum, forsan ob magnitudinem sic dicta et quod verbenis coronata. Sane veteres omnia praegrandia Tauros vocabant. Stephanus in ταῦρος. Ταύρους οἱ παλαιοὶ πάντα ὅσα μέγαλα καὶ βίαια ἐπωνόμαζον. Imo potius puto Festum dicere tauros verbenasque in commentario sacrorum significasse ficta farinacea, ex eo more scilicet, quo simulata pro veris accipiebant. Igitur ficta farinacea *tauri verbenaeque* dicta, quod pro tauris et verbenis adhiberentur, quomodo legimus Cyzicenos Proserpinae quotannis bovem nigram immolantes, cum obsidione premerentur, nec bovem haberent, ex frumento hostiam finxisse. Vide *Cervaria. Dac.*

Tama. Quasi *tamea.* Voss. Vide *Boa. Dac. Cum labore.* Vide supra in *Flemina. Goth.*

Taenias. (Ad p. 274.) Coronae sepulcrales hic intelliguntur in versu Caecilii, si Romano more interpreteris, et ita locum habebit sententia Verrii. Ad sepulcra enim lanae cum frondibus atque floribus afferebantur. Varro (pag. 310. Sp.): *Infulas dictas apparet in hostiis, quod, e lana quae adduntur* [*quod velamenta, his e lana quae adduntur*] *infulae intra hostiarum cornua, velamenta erant. Itaque cum ad sepulcrum ferunt frondes atque flores, addunt nunc lanas.* [*Itaque tum quod ad sepulchrum ferunt frondem ac flores addidit, Non lanas, sed velatas frondentis comas.*] Sed cum Caecilius palliatam Comoediam, non togatam scripserit, praestat Graeco potius quam Romano more interpretari. Sunt igitur taeniae, quibus fasciis involvebantur mortui, quas κειρίας vocabant. Quibus Romani non utebantur, quod cadavera comburerent. De illis taeniis intelligit Artemidorus, cum scribit: οἱ ἀποθανόντες ἐσχισμένοις ἐνειλοῦνται ῥάκεσιν, ὡς τὰ βρέφη καὶ χαμαὶ τίθενται. *Scal.* Ταινίαι lemnisci, fasciolae, quibus sacerdotes, interdum etiam et victores coronabantur. Virg. (Aen. V, 269.), unde Verrius: *Ornamentum capitis honorati.* Hesych.: Ταινία, στέμματα τῶν ἱερέων,

διαδήματα ἀρχιερατικά, ἢ ζῶναι, ἢ στέφανοι, κόσμοι, ἢ δεσμοὶ ἱεροί. Haec vincula Virgil. vocat *vittas deum* (Aen. II, 156.). Neque tamen istae taeniae vere erant coronae, sed e coronis dependentes. Nam infra coronas et taenias distinguit Ennius: *Volans de coelo cum corona et taeniis.* Nisi coronam et taenias dixerit pro corona ex taeniis facta. Antiqui enim Romani taeniis pro coronis utebantur, nondum invento iis flores intexere. Vide *Stroppus*. **Dac.** *Sepulcrum plenum.* Per taenias coronae sepulcrales hic intelliguntur, si Romano more interpreteris. Et ita locum habebit sententia Verrii. Ad sepulcra enim lanae cum frondibus atque floribus afferebantur. Varro lib. VI. de L. L. (VII. pag. 310. Sp.): *Infulas dictas apparet in hostiis, quod velamenta e lana quae adduntur infulae intra hostiarum cornua velamenta erant. Itaque cum ad sepulcrum ferunt frondes atque flores, addunt nunc lanas.* Sed cum Caecilius Palliatam comoediam non togatam scripserit, praestat, inquit Scaliger, Graeco potius, quam Romano more interpretari. Sunt igitur in versu Caecilii taeniae, quibus fasciis involvebantur mortui, quas κειρίας vocabant, quasi κτερίας a *mortuis*, vel κηρείας a κήρ, fatum, mors. Hesych.: Κηρείαις, ἐπιθανάτια ἐντετυλιγμένα. Lege: Κηρεῖαι, ἃ ἐπὶ θανάτῳ ἐντετυλιγμένα. i. e. Κηρεῖαι, *quae post mortem mortuis involvuntur.* Iis Romani non utebantur, quod cadavera comburerent. De illis taeniis intelligit Artemidorus, cum scribit οἱ ἀποθανόντες ἐσχισμένοις ἐνειλοῦνται ῥάκεσιν, ὡς τὰ βρέφη καὶ χαμαὶ τίθενται. Hinc Divus Ioann. 11. de Lazaro: ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις. *Et statim prodiit qui fuerat mortuus ligatus pedes et manus institis.* Nam *institae* sunt *fasciae, limbi.* **Dac.** *Dum taeniam.* Hic *taeniam* simpliciter *vittam, fasciolam* interpretor. Neque quicquam ad Verrii sententiam facit. **Dac.** *Decorare est satius.* Suspicor in versu, qui hunc praecedebat de sepulcro locutum Attium. Satius est decorare sepulcrum taeniis, quam urbem. Fruterius legebat *Deos ornare* lib. II. cap. 5. Verisimil. **Idem.** Versus alter Caecilii apud Aug. Scal. et Dac. sic legitur: *Dum taeniam qui volnus vinciret, petit;* ubi *petit* quod non comparet apud Fulv. Ursinum, additicium esse videtur. Cf. Caecil. Fragmm. ed. Spengel. p. 12.

Tatium. (Ad p. 274.) In Schedis: *Lanuvii.* Sed omnino legendum *Lavinii.* Historiam narrat Liv. lib. I, 14.: *Post aliquot annos propinqui regis Tatii legatos Laurentium pulsant. Quumque Laurentes iure gentium agerent, apud Tatium gratia suorum et preces plus poterant. Igitur illorum poenam in se vertit. Nam Lavinii cum ad solenne sacrificium eo venisset, concursu facto interficitur.* Ubi propinquos regis vocat Livius, quos Latrones Festus. **Dac.** *Sed sepultum in Aventino Laureto.* Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 151. Sp.): *Inde lauretum ab eo, quod ibi sepultus est T. Tatius rex, qui a Laurentibus interfectus est, ab silva laurea, quod ea ibi excisa et aedificatus vicus, ut inter sacram viam et macellum editum.* **Idem.** *Quam multa alia.* Optime in schedis: *Quam multa alia et praeterita iam et deinceps quae referentur.* *Deinceps* id est in volumine verborum priscorum cum exemplis. Vide *Profanum* et *Praefationem.* **Idem.**

Taurorum specie. (Ad p. 274.) Vide Aelianum in varia historia lib. II, 33. Caussam varie tradit Strabo lib. X. (pag. 458.): οἱ δὲ εἰκάζοντες ἐξ αὐτῶν τἀληθές, ταύρῳ μὲν ἐοικότα λέγεσθαι τὸν Ἀχελῷόν φασι καθάπερ καὶ τοὺς ἄλλους ποταμούς, ἀπό τε τῶν ἤχων καὶ τῶν κατὰ τὰ ῥέεθρα καμπῶν, ἃς καλοῦσι κέρατα. Probus ad illud IV. Georg. (371.):

Et gemina auratus taurino cornua vultu.

Et ideo, inquit, *taurino vultu, quod eius sonus, ut tauri mugitus et ripae flexuosae sunt, ut cornu.* Vetus Horatii interpres ad Od. 14. lib. IV.: *Omnium famosorum fluminum vultus cum cornibus finguntur propter impetus et mugitus aquarum.* Vide Tzetzem in Hesiod. Aspid. et alios passim. Addi potest forsan, quia poetae vocant κέρατα omnia flumina, quod sint veluti Oceani cornua. Apollonius de Istro (IV, 282.):

Ἔστι δέ τις ποταμὸς ὕπατον κέρας Ὠκεανοῖο.

Dac. Ut Cornibus ita pingitur Liber Bacchus. Vide supra *Cornua* et *Livia.* **Goth.**

Talionis. (Ad p. 274.) Vid. Gell. lib. XX. cap. 1., sed hic melius verba legis XII. tab. referuntur. **Ant. Aug.** Graeci ἀντιπήρωσιν, ταυτοπάθειαν, ἀντισήκωσιν. **Scal.** *Talio* a *talis.* Ius talionis, quo quis tale quid patitur, quale fecit. Quare optime Festus *parem vindictam* interpretatur. Alii *poenam reciproci, vicem* etc. Fons talionis lex divina Exod. c. 22.: *dens pro dente, oculus pro oculo.* In leg. XII. tab. legendum: *Si membrum rupsit, ni cum eo pacit, talio esto.* Vel potius *si membrum rupit,* ut apud Gell. lib. XX. cap. 1. et apud Catonem lib. IV. Orig. ex Prisciano lib. VI. (VI, 13, 70. pag. 265. tom. I. Kr.): *Si quis membrum rupit aut os fregit, talione proximus agnatus ulciscitur.* Sic *rupit* pro *ruperit* dixit Lucillius lib. Sat. XXVI.:

Si se rupit, sic quoque a me, quod roget, non impetret.

Vide *Rupitias.* **Dac.** Dixi ad leges XII. Tabul. **Goth.**

Tarquitias. (Ad p. 274.) *Tarquinias.* **Dac.** Adde quaedam ex verbo *Saturno.* **Goth.**

Tarpeiae etiam. (Ad p. 274.) De Tarpeia virgine Livius, Florus etc. Vide *Saxum Tarpeium.* Illud *etiam* a superioribus pendebat. Nam haec in schedis post *Tarquitias scalas* posita erant. *Dac.* De qua vide Varronem (V. pag. 48. Sp.). *Goth.*

Tam perit, quam extrema faba. (Ad p. 275.) Extrema faba dicitur, quae post fabarum messem in agris crescit, adeoque negligitur, vel quae messoribus inter metendum excidit, vel potius, ut ipse intelligit Festus, extrema faba est, quae in finibus agrorum posita a praetereuntibus vel proculcatur vel decerpitur et ab aratoribus perstringitur, qui *perfinare* dicuntur. Vide *Perfines.* Et hanc meam interpretationem probat insignis locus Catulli, qui *ultimum florem* dixit, qui hic est *extrema faba.* Sic enim in Od. XI, (23.):

— — — *Veluti prati*
Ultimus flos, praetereunte postquam
Tactus aratro est.

Dac.

Tapullam. Tappula cognomen Villiorum, ex qua familia P. Villius Ti. F. Ti. N. Tappula consul fuit cum L. Cornelio Lentulo anno IϽLIV. ex fastis Capitolinis et Livio in extremo lib. XXXI. *Ant. Aug.* Versum Lucillianum supra ita legendum monemus:

Tapullam rident legem concerae Opimi.

Concera pro *congera.* Et *congera* unico *r* pro *congerra.* Veteres, in quibus nunc utimur *g*, ponebant *c.* Tandem Spurius Carvilius vetustissimus grammaticus correxit. Et primus pro *inicere* dixit *inigere*, pro *acetare agitare. Scal.* Tapulla sive *tapulia* a *tabula* vel *tapula* sive *tapulum*, hoc est mensa. Et sic dicta, quod esset convivalis. Versum Lucilii sic Scaliger:

Tapullam rident legem concerae opimi.

Sed Franciscus Douza et Vossius: *Concoenae opimi.* A *coena* est *concoena*, qui una coenat. Gloss.: *Concoenae*, σύνδειπνοι. *Dac.*

Termonem. A Graeco τέρμων, *termo*, ut ab obliquo τέρμονος *terminus. Dac.*

Trientem. (Ad p. 275.) Liv. lib. VI. (c. 29.): *T. Quinctius semel acie victor binis castris hostium novem oppidis vi captis, Praeneste in deditionem accepto, Romam revertit, triumphansque signum Praeneste devectum Iovis Imperatoris in Capitolium tulit. Dedicatum est inter caellam Iovis ac Minervae, tabulaque sub eo fixa, monumentum rerum gestarum his ferme incisa literis fuit: Iuppiter atque Divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius Dictator oppida novem caperet; die XX. quam creatus erat, Dictatura se abdicavit.* Omisit Livius, quae de corona Festus scripsit. Vide *Sestertii.* Postrema verba ita scriberem: *Si tres asses sunt et quadrans, quartus quadrans dicitur.* Vide Maecian. de asse. Aruntium et Didymum apud Priscianum, sive quem alium de ponderibus (Priscian. de Fig. Num. c. 3. pag. 216. seqq. ed. meae.). *Ant. Aug.* Vide Liv. lib. VI, 29. *Dac. Id significare ait. Triens tertius:* Id est librae duae cum triente, quod tunc tertius triens numeratur. Vide supra *Sestertius.* Sic lignum *bes alterum* dicitur, quod pedem et bessem latum est, quod tunc secundus bes. In fine supplendum: *Si tres asses sunt et quartus quadrans adiicitur, quartus quadrans tantum numeratur.* H. e. si tres asses cum quadrante velis dicere, quartum quadrantem tantum numeralis. Haec aperta sunt. *Idem.*

Tersum diem. Id est siccum. Tergere enim est siccare, ab Aeolico τέρσω pro τείρω, ξηραίνω, sicco. *Dac.*

Teretinatibus. (Ad p. 275.) Non leviter foedatus hic locus. Lego: *Et pro Tereti Teredi scribi debuisse.* A Terede, inquit, Fluvio *Teredinates*, non *Teretinates* dici debuere. Sed de Terede fluvio nihil mihi compertum. *Dac.* Nimirum totus Festi locus apud Ant. Augustinum et qui eum secuti sunt, Scaligerum et Dacerium ita comparatus est: *Teretinatibus, qui a flumine Terede dicti existimantur, et syllaba eius tertia mutata, et pro Terede terram scribi debuisse.* Ex quibus in schedis ab Ursino editis nihil comparet nisi haec: *Teretinatibus a flumine . . . . . .* Pro ceteris lacuna significata. Aut igitur apud Ursinum versiculus excidit, aut quum Ursinus tractabat Codicem, illa non amplius legi poterant.

Tripudium. (Ad p. 275.) Deest apud Scal. et Dac. Vide Ursin. edit. nostr. pag. 274. not. 5.

Teminare. (Ad p. 275.) Deest ap. Scal. et Dac. Pro *ilintate* legitur *ilintare* ap. Gothofred.

Termentum. A tero terimen, termen, ut a moveo movimen, momen etc. Versus Plauti est (Bacch.) Act. IV. sc. 9, (5):

Non Pelides termento fuit, praeut ego herum expugnabo meum.

Ubi Salmasius: Vereor, inquit, ne male olim lectum sit *termento* pro *tormento.* Per *tormentum* intelligit arietem, quo expugnantur urbes. Pro tormento igitur fuit Achilles Pergamo, quo moenia eius quatiebant. *Dac.*

Tempestatem. Vide *Intempesta.* Dac.

Tempesta. *Nocte intempesta.* Vide *Intempesta.* Dac.

Tinia. Malo *tinae.* Vide primum Coniectaneum (pag. 54. ed. Steph.). *Scal.* *Tinas* vocat Varro de vita pop. Ro. lib. I.: *Antiquissimi in conviviis utres vini primo, postea tinas ponebant.* Dac.

Thensam. Ascon. ad III. Verr. (pag. 108. ed Lugd.): *Thensae sacra sunt vehicula pompa ordinum et hostiarum. Thensas alii a divinitate dici putabant, alii quod ante ipsas lora tendantur, quae gaudent manu tenere et tangere, qui eas deducunt.* Sed *tensae* scribendum. Sic dictae autem, quia statuae deorum, quae *tensis* ferebantur, velarentur circumquaque linteis ad cubiculi seu delubri speciem *tensis.* Vide Onuphrium Panvinum lib. II. de ludis Circensibus cap. 2. Bullingerum lib. de Circo cap. 38. *Dac.* Glossis *thensae* ἅρμα θεῶν. Adde Varronem. *Goth.* Non legitur apud Varronem de L. L. de *tensa.* Adde Serv. ad Virg. Aen. I, 17. pag. 172. ed. Dan.

Temerare. Violare sacra, sed et ad alia translatum. Nam et foedare, inquinare, corrumpere etc. Temerare lectum, virginem, fluvios veneno etc. *Dac.* *Teminare* apud Ursinum in schedis, i. e. *taminare,* unde contaminare, attaminare.

Temetum. *Sequimini prae. Mi nate sequere, temeti timor.* Male citatur ab eo, qui duos Dossenos, quae est Atellana Novii ineptissime pro Fabio Dosseno Comico accepit, cuius meminit Horatius. *Scal.* Ex articulo et nomine τὸ μέθυ temetum. Locus Plauti est (Aulul.) Act. II. sc. 6, (6.). *Dac.* Atellanam scripsit Nonius, cui nomen *duo Dosseni.* Sed hi Dosseni diversi sunt a Fabio Dosseno Comico, cuius meminit Horatius Ep. 1. lib. II. (v. 173.):

Quantus sis Dossennus edacibus in parasitis,
Quam non astricto percurrat pulpita socco.

Verba Nonii sic emendat Scaliger:

Sequimini prae, mi nate sequere, temeti timor.

Ego vero:

Sequimini; i prae, mi nate; sequere temeti timor.

Facete parasitum et heluonem temeti timorem vocat. *Dac.* Glossis *temetum,* οἶνος. *Goth.*

Titinnire. Afranii versus refertur a Nonio (pag. 40. Merc.) ex Vopisco. *Titinnire ianitoris impedimenta audio.* *Ant. Aug.* Veteres editiones *Tintinare* et ita Catullus (52, 10.) in manuscripto: *Tintinant aures: gemina teguntur Lumina nocte.* Et Naevii versus, quem citat, non aliter habet:

Tantum ubi molle crepitum facient, tintinabunt compedes.

Dictum apparet ab eo, qui servis interminabatur vincula et compedes, si vel minimum strepitum edidissent. *Molle crepitum* ἀρχαϊκῶς mutatum genus. In Afranii versu ostiarii impedimenta quae sint, aperiet Ovidius (Amor. I, 6, 1.):

Ianitor immitis dura religate catena.

Scal. Sed mihi commodum aliud in mentem venit, nempe: *Tantum ubi molae crepitum faciebant, tintinabant compedes.* Et sane *molae* in Schedis exaratum. Ait cum tantillum strepitum edebant molae, servorum, qui illas versabant, compedes tintinabant. Et *crepitum* vocat Naevius, quem strepitum Ennius. *Quo nunc me ducis: ubi molarum strepitum audibis maximum.* *Dac.* *Tintinire* Nonio (pag. 40. Merc.), unde Tintinabulum Glossis κωδώνιον et Tintinaculum κώδων dicitur, et iisdem Tintinabulum. Hinc Tinnitus ἦχος χαλκώματος, βόμβος. *Goth.*

Tributorum. (Ad p. 276.) Laevino II. Marcello IV. Cos. ex Livio et ceteris, anno IↃLIII. in Capitolinis fastis. *Ant. Aug.* Lege *alia in capita* vel *ex capite.* Duplex fuit Tributum, unum capitis sive personae, alterum rei sive soli lib. III. et ult. D. Censibus. Fuit et alterum fortuitum et temerarium, quod rebus urgentibus conferebatur, quale fuit aurum illud, quod post urbem a Gallis captam conlatum est. Livius lib. V, 48. Item illud, quod anno nono belli Punici secundi M. Claudio Marcello et M. Valerio Laevino Coss. A. U. C. IↃLIII. De quo Liv. lib. XXVI, 36. *Dac.* *Quia proximis quindecim census alius non erat.* Hic deesse videtur aliquid. Lego: *Quia proximis quinque census alius non erat factus.* Vel potius, ut Ursinus, *census populus non erat.* Nam quolibet quinquennio census fiebat. *Idem.* V. l. 32. in fin. ff. de usufr. legato l. ult. supra 7. ff. de censib. *Goth.* Niebuhr. Histor. Roman. T. II. pag. 675. not. 1322. legit: *census actus non erat; actus* pro *alius* legens.

Tentipellium. Fallitur Festus, in quo Verrium reprehendit, quod tentipellium in Afranio interpretetur id, quod Graeci τετάνωτρον dicunt, cum res aliter esse non possit. Et Glossarium: *Tentipellium,*

φάρμακον πρὸς ῥυτίδας. *Scal.* A tendenda pelle. Sed pellem bubulam hoc est calceum cum Artorio Festus intelligit, quare Calceamentum Ferratum interpretantur. Sed sine exemplo. Nam apud Afranium *Tentipellium* longe aliud est, ut mox dicetur. Optime igitur Verrius et Titinnius, qui pro medicamento, quo rugae extenduntur, accipiunt. Favent Glossae: *Tentipellium, φάρμακον πρὸς ῥυτίδας.* Et locus Titinnii:

— — — *Tentipellium*
Inducis, rugae in ore extenduntur tuae.

Et ita accipi debet supra apud Afranium, qui urbane dicit quosdam pro manibus habere tentipellium, quomodo nos hodieque dicimus mulieres, quae succo splendente ornant genas pro vultu habere tectorium, *que leur visage n'est que fard.* Subit etiam Afranium comice et novo significatu tentipellium dixisse pro pelle extensa, ut innueret eos non manus habere, sed ossa tantum pelle amicta. Porro medicamina illa, quibus facies extendebatur, Graeci *τετάνωτρα* et *τετανώματα* dixerunt. Inter ea fuit panis caldus et madidus. Iuvenalis (VI, 462.):

Interea foeda aspectu, ridendaque multo
Pane tumet facies.

Ubi vetus interpres: *Medicamen ad tendendam faciem vel cutem magis.* *Dac.*

Tignum. (Ad p. 276.) Lex XII.: *TIGNOM IUNCTOM AEDIBUS VINEAEQUE CONCAPES NEI SOLVITO.* Primae notae Grammatici multa studiose in huius loci interpretationem contulerunt. Sed omnes, quod libere dicam, peccarunt priscae Latinitatis non dicam ignorantia, sed oblivione. *Concapes* rectum est, ex antiqua scriptura *concapet.* *Tignum* recte Theophilus *πᾶν ξύλον ἐργάσιμον.* Et tunc iunctum aedibus, aedificiove dicitur; at *concapes* vineae tantum dicitur, quia habeat caput suum cum capite vineae commissum. *Caput vineae* est radix ipsa Virgilio, Columellae. Significat ergo depactum ac defixum terrae ad vineam sustinendam. *Concapes*, ut *Procapes*, de quo supra, a quo capite multi descendunt: *primicapes, praecapes, deincapes, ancapes.* Postea dictum *Primicipes; Praecipes* Plauto et aliis; *Deincipes* Apuleio; *Ancipes* Plauto et aliis. Hodie *Princeps, praeceps, deinceps, anceps.* Sic *formacapes* supra *formicipes, forcipes.* Quae omnia erant *ἰσοσύλλαβα*, quia retinebant formam suam: *praecipem, ancipem, deincipem.* At *περισσοσύλλαβα* cum sunt, tum non formam veterem, sed compositionem sequuntur. Sunt enim a simplici *Caput*: praecipitem, ancipitem. Sic *Terticapes, quinticapes* dicebant. In sacrariis Argeorum (Varro de L. L. V. pag. 55.): *CEROLIENSIS, QUARTICAPES, CIRCA MINERVIOREM.* Item: *OPPIUS, MONS PREIMICAPES, LUCOM, ESQUILINOM, LUCOM, FAGUTALEM, SINISTRA SUB MOERUM EST* et cetera. Igitur et hic *concapes* eleganter eadem forma. Non longe ab hoc abludit verbum fictum a Seneca: *grandiscapiae* epist. 88. *omnes autem*, inquit, *istas arbores, quae, ut ita dicam, grandiscapiae sunt, ait aqua adiuvandas cisternina.* Nam hic *grandiscapiae* arbores sunt, quae grandi capite, hoc est radice, ut iam diximus. Quae lectio in vulgarib. Senecae editionibus non extat, sed in abstrusis et reconditis, quas multas eruit doctiss. Nicolaus Faber ex vetustiss. exemplarib. Quod si quis non capit, quid ei cum XII. Tabulis ac Romana antiquitate? Sane huic generi hominum ego haec non scribo. Ne quis vero miretur in vetere codice scriptum *concapet* pro *concapes*, hoc est *T* pro *S*, sciat saepius ad hunc modum peccatum esse in eo libro, ut in Topper *viret* pro *vires* et in aliis locis. *Scal.* Sed quicquid ille dicat *grandiscapiae* arbores apud Senecam non a grandi capite, sed a *grandi scapo.* *Dac.* Dixi ad l. 1. ff. de tigno iuncto. *Goth.*

Tela. (Ad p. 276.) Vide *Arma.* *Ant. Aug.* Servius ad illud VII. Aen. (VIII, 249.):

Desuper Alcides telis premit.

Omne, inquit, *quod iaci potest, telum vocatur, dictum ἀπὸ τοῦ τηλόθεν.* Alii *telum* ab antiquo verbo *telo*, a quo *protelo* expello, eiicio. De armis et telis vide *Arma.* *Dac.* *Existimandum est.* Schedae: *Existimandum est quam . . . .* forsan: *quam in equis.* Ait eam partem corporis, unde dependent arma, non minus in nobis armum vocari, quam in equis. *Idem.*

Tigillum sororium. Vide *Sororium.* *Dac.*

Tegillum. Plaut. in Ruden. (II, 7, 18.): *Tegillum eho illud mihi unum arescit, id, si vis, dabo. Eodem amictus, tectus eodem esse soleo, si pluit.* *Ant. Aug.* Varro apud Nonium (pag. 179. Merc.): *Iugens et volitans milvus aquam e nubibus tortam indicat fore, ut tegillum pastor sibi sumat.* A *tectum, tegulum, tegillum.* Genus vestis a tergo pendentis, qua caput pluviae ac tempestatis caussa tegebatur. Quae et *cuculus, cucullio, cuculliunculus.* Male in MS. *Cuculli vinculum.* Locus Plauti est ex Rudente Act. II. sc. 7, (18.):

Tegillum eccillud mihi unum arescit, id, si vis, dabo.

Sed potius *tegillum* est a *tegetibus*, quod e scirpo, palustri herba fieret, ut tegetes. Graeci ψίαθοι φλοῖναι. *Scirpus* est φλοῦς. *Dac.*

Tiberis. Vide *Albula. Dac.* Idem Livius (I, 3.). Tibris a Tibri, alii a Tiberi rege Aboriginum; alii ab eo rege, quem Glaucus Minois filius iuxta hoc flumen in Italia interemit. Servius VIII. Aen. (p. 525. C. Dan.). *Goth.*

Tibicines. Columellae, quibus tecta fulciuntur. Iuvenal. Sat. III, 190.:

Nos urbem colimus tenui tibicine fultam.

Dac.

Tippula. Glossarium: *Tippula* ἐφυδρίς, ἑξώπουν ἐπινηχόμενον τῷ νότῳ. Gaza perperam ἀσκαρίδας vertit *tippulas.* Siquidem tippulae non sunt vermes, sed potius aliud insecti genus, quod semper in rivis et fontibus visitur, summa celeritate superficiem aquae percurrens, quas vulgus Aquitanum et Accolae Garumnae *capras* vocant. Itaque dicta sunt παρὰ τὰ τίφη; τίφεα enim τὰ ἕλη, paludes, lacus. Itaque Varro:

— — — *levis*
Tippula limphῶν frigidos transit lacus.

Scaliger in Coniectaneis ad Varronem (pag. 139. ed. Steph.). Versus Plauti est e Persa Act. II. sc. 2, (62.):

Neque tippulae levius pondus est, quam fides lenonia.

Sed qui sic emendandus:

Neque tippulae levius pondus est quam fide lenoniae.

Nam *fide* antiqui pro *fidei. Dac.* Etiam hic Plauti locus ostendit, scribendum esse *tipulla*, ut voluit Scaliger ad Varr. pag. 139. ed. Steph. cf. Non. pag. 108. Merc.

Testiculari. A Testiculis. *Dac.*

Tifata. Tifata sunt iliceta, nemora, Curia Tifata, quae domum Curii ornabant. Vide *Curii fana* et *Mancini fana.* De Tifata monte urbi Capuae imminente Livius lib. VII, 29.: *Tifata imminentes Capuae colles quum praesidio firmo occupassent, descendunt inde quadrato agmine in planitiem, quae Capuam Tifataque interiacet. Dac.*

Thiasitas. *Thiasus* Gr. Θίασος, proprie Bacchantium turba. Hinc θιασιῶται, χορευταί, qui una exercent choros. Et Thiasitas tripudiantium, Bacchantium, convivarum etc. sodalitas. Sed mihi in mentem venerat, scripsisse Festum *Thiasotas, sodales.* Quod postea et Vossio in mentem venisse didici. Etsi *Thiasitas* libri omnes. *Dac.*

Tituli. Quasi *tutuli* a *tutando.* Sed potius, ut Iulius Scalig. lib. I. de re Poet. c. 9. a τίω, vel, ut Voss. a τιτίω, quod per reduplicationem a τίω. Hesych. τιτίει, τιμᾷ. *Dac.*

Titiensis. Quae et *Tatiensis* a Tito Tatio. *Dac.* Cf. Varro de L. L. lib. V. pag. 61. Sp.

Tetini. Ab antiquo *teno* pro *teneo* praeteritum *tetini* pro *tenui.* Supra *purissime tetinero* pro *purissime tenuero. Dac.*

Thraeces. Malim *Threces.* Et ab armis dictos Threces gladiatores ait, quia parmae, Thracia arma. Glossarium: *Parma*, Θρακικὸν ὅπλον. Sed potius sic dicti, quia primi ex ea gente erant. *Dac.*

Tryga. Τρύγα a recto τρύξ, quod Hesych. exponit ὁ νέος οἶνος. Item γλεῦκος ἀδιήθητον, vinum recens et vinum nondum percolatum. Sed et quodlibet aliud vinum Graeci τρύγα dixere, ut est apud Scholiasten Theocriti et Pollucem. *Dac.* *Unde trygetus.* Τρυγητός, quod proprie vindemia, neque unquam vinum τρυγητὸν dictum me legisse memini. *Idem.*

Titivillitium. Graeca verba ex Ammonio restituit Fulvius noster. Plautus in Casina (II, 5, 38.). Vide Fulgent. Planciad. (pag. 562. Merc.). *Ant. Aug.* Inter ea censendum, quae Graeci Critici vocant ἐπιφθεγματικά, Latini veteres *effutilia. Scal.* At Fulgentius Planciades (pag. 562. Merc.): *Titivillitium*, inquit, *dici voluerunt fila putrida, quae de telis cadunt.* Qua re suspicor scripsisse Fulgentium *telivillitium a tela et villus.* At Turnebus lib. XIV. Advers. cap. 3. *Textivillitium*, ut sit compositum ex *textu* et *vilitate.* Versus Plauti, quem Festus refert, est e Casin. Act. II. sc. 5, (38.). Sed pro *empsitem* legitur *emissim. Dac.* Ut apud Graecos βλίτυρι et σκινδαψός. Βλίτυρι est χορδῆς μίμημα, adeoque pro nugis et rebus nihili sumitur. Sed τοῦ σκινδαψὸς non eadem est ratio; est enim vel instrumentum musicum, vel plantae genus similis hederae apud Nysam in India, quare inter effutilia reponi non potest. Sed legendum σκινδαλμός, id est assula, segmentum ex calamo fisso. Schol. Aristophanis: σκινδαλμούς, τὰ τῶν καλάμων ξύσματα καὶ τὰ λεπτότατα τῶν ξύλων, et pro nugis apud Aristophanem sumitur in Ranis (v. 819.). *Idem.*

Trabs. Duo ligna compacta, nam simplicia proprie tigna dicuntur. *Dac.*

Tragus. A foetore hirci, qui τράγος dicitur. Tragi pisciculi meminit Athen. lib. VIII. et Plin. lib. IX. cap. 45. Spongiarum genus tragos vocavit. *Dac.*

Trabica. Apud Pacuvium legerem *in alveo. Labitur* proprie de navi, *labitur uncta carina* et *prolabi.* Accius: *ruit prolapsa* etc. *Trabica* autem aliud quam *trabs*, trabex τράφηξ, *trabica*, ut senex *senica*, trix *trica. Dac.*

Trachali. Purum putum Graecum est. Τράχηλος et Dorice τράχαλος, collum. Nempe conchae pars anterior τράχηλος; media μήκων vel μηκώνιον. Mediae sunt fauces, in quibus purpurae est flos succi tinctorii. Unde Aristoteles de purpura τὸ δὲ ἄνθος, ὃ ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τοῦ μήκωνος καὶ τοῦ τραχήλου. Hoc est, ut Plin. ait: *Sed purpurae florem illum tingendis expetitum vestibus in mediis habent faucibus.* Voss. Huc referenda verba Hesychii τραχήλους, τὰς πορφύρας, ἔνιοι τοὺς σπονδύλους τῶν κογχυλίων. *Dac.*

Troia. L. m. habet *ludus* pro *lusus. Fulv. Urs.* Ludus puerorum. Virgil. lib. V. Aen. (602.):

Troiaque nunc pueri Troianum ducitur agmen.

Ubi Servius: *Ludus ipse, quem vulgo Pyrrhichiam appellant, Troia vocatur.* Hanc omnium optime describit Apuleius Miles. X. (V. pag. 163.). *Dac.*

Trifax. Eodem modo *Bifax.* Glossarium: *Bifax* δίχρωμος, διπρόσωπος, διττός. Ergo compositum a facie. *Scal.* Trisulcum, trifidum, a trina facie. *Dac.* Gell. X, 25. in fin. *Goth.*

Thocum. Throcum. Lege *Thronum*, ut habent quidam codd. *Thronus*, θρόνος, sella. Sive potius *Thocum* cum Meursio, a Graeco θῶκος. Suid. θῶκος, θρόνος, καθέδρα. *Dac.*

Tritogenia. Tritonia. Virg. II. Aen. (615.):

Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris.

Eadem et *Tritogenia* a Tritone amne Libyae, unde et Herodotus Tritonis Accolas ei sacrificare dicit. Sed cur non potius a Tritone fonte, vel fluvio Cretae sive Arcadiae, sive etiam Boeotiae. Sive potius ab Aeolico vel Cretensi vocabulo τρίτω, id est caput, quod e Iovis capite nata sit. Id firmat Schol. Aristoph. in Nebulis (ad v. 989.): *Τρίτω γὰρ ἡ κεφαλὴ παρ' Αἰολεῦσιν. Ἐγεννήθη δὲ ἡ Ἀθηνᾶ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός.* Et in Lysistrat. (ad v. 347.): *Τριτογένεια δὲ ἡ Ἀθηνᾶ εἴτε διὰ παρὰ τῷ Τρίτωνι Λιβύης ποταμῷ γεννηθῆναι, ἢ παρὰ τὸ Τριτώ, ὅ παρὰ Κρησὶ τὴν κεφαλὴν σημαίνει. Οἱ γὰρ ποιηταὶ τὴν Ἀθηνᾶν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς γεννηθῆναι μυθεύουσιν.* Sed haec sunt veterum somnia. Et vere docuit Urbanissimus Chevraeus *Tritoniam* et *Tritogeniam* dictam a Tritta. Ita enim dicebatur Gnossus. *Dac.* Adde Tzetzes ad Lycophr. 519.

Truo. De onocrotalo vid. Plin. lib. X, 47. *Ant. Aug.* Compilator Glossarii legit *Truvo. Truvo Truvero* ὀνοκρόταλον. Quamquam in manuscripto et in editione est *Tribuo Tinuero. Scal.* Hieronymus ad Psalmum 101. Onocrotalum Pellecanum vocat. *Truo* fortasse a τρύω, *tundo*, *tero*, quod rostro arbores tundat. *Dac.* Alias Truo verbum idem quod moveo. Vide supra *Antruare. Goth.* Cf. Spengel. Fragmm. Caecilii, qui pag. 57. ex Aldino libro legit: *unde hic prorepsit truo.*

Trepit. Quod a Graeco τρέπω, *verto. Dac. Trapit* vel *Tropit.* V. *Goth.*

Triumphales. Vocabantur Etruscae. Tertullianus (de coron. milit. c. 13.): *Coronant et publicos ordines laureis publicae caussae. Magistratus vero insuper aureis, ut Athenis et Romae. Praeferuntur etiam illis Etruscae. Hoc vocabulum est coronarum, quas gemmis et foliis ex auro quercinis ob Iovem insignes ad deducendas tensas cum palmatis togis sumunt.* Haec ille, quae indicant illum ritum ex antiqua triumphantium consuetudine propagatum. Nam palmata est triumphantium. Sed quia Tertullianus ait, *quercinis foliis fingi;* Festus vero lauream antiquitus fuisse; praestat potius intelligere de ea, quae ab eodem Tertulliano describitur: *Triumphi laurea foliis struitur; hanc adumbratis lemniscis. inauratur lamnulis. Unguentis delibuitur* etc. Non est dubium, eam esse, de qua Festus agit. *Scal.* Gellius lib. V, 6.: *Triumphales coronae sunt aureae, quae Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id vulgo dicitur aurum coronarium. Hae antiquitus e lauro erant, post fieri ex auro coeptae.* Et non semper ex auro, sed ad imitationem veterum ex foliis, quibus interponebantur aurei lemnisci. Et sic triumphi lauream concinnatam scribit eruditissimus et vetustissimus autor Tertullianus: *Triumphi,* inquit, *laurea foliis struitur, hinc aureis lemniscis inauratur ac mustis unguentis delibuitur, an lacrymis coniugum ac matrum? fortasse quorundam et Christianorum.* Sic hunc locum, qui in editis insigniter depravatus, emendavit Salmasius. Porro non tantum ob triumphum coronae illae offerebantur, sed ob quamvis aliam pompam, ut ex veterum lectione constabit. *Dac.*

Templum. De templo multa Varro lib. VI. de Ling. Lat. (VII, 287. seqq. Sp.). *Ant. Aug.* Vide *Contemplari.* Pro tigno usus Vitruvius lib. VII. cap. 7.: *Supraque id fastigium columen cantherii, templa ita sunt collocanda, ut stillicidium tecti absoluti tertiario respondeat. Dac.* Vide supra *Minotaurus. Goth.*

Transtra. Transtra in navibus sunt scamna remigum. Virg. (Aen. V, 136.): *Considere transtris.* At in aedificiis transversae trabes, quae ex pariete (sic enim legendum, ut in MSS.) in parietem porriguntur. Usus Vitruvius lib. IV. cap. 2. *Transtra* autem quasi *transitra.* *Dac.*

Tromentina. Meminit Liv. lib. VI, 5. *Dac.* *Et locus in agro Laurente.* Sic Antenor locum illum, in quem cum multitudine Venetum primum egressus est, Troiam dixit. Vide Livium lib. I. init. *Dac.* Vide Florum VI. Epit. *Goth.*

Tragula. *Κερκίς*, *βολίς*, Graeci. *Scal.* A traiiciendo, Varro (pag. 120. pag. 141. Sp.), quasi *traicula.* Nam *tragula* sive *trahula*, quod a trahendo, aliud est, nempe instrumentum rusticum. Et male confundunt viri docti. *Dac.*

Themin. Nam Graece *θέμις* ius et fas. Haec templum habuit ad Cephisum Boeotiae fluvium. *Dac.*

Termes. Ramus direptus, vel, ut in MSS. desectus ex arbore, neque foliis repletus, neque iis destitutus. Termes olivae Horat. Epod. XVI, (45.):

Germinat et nunquam fallentis termes olivae.

Ubi vetus interpres: *Termites dicuntur caules, thyrsi seu rami olearum.* Unde Glossarium: *Termes dicitur proprie caulis olearum arborum.* Sed Termis de cuiuslibet arboris ramo dictum est. Est autem a Graeco *τέρμις*, quod in divisione agrorum, antequam metae ponerentur, ramos arborum figerent. *Dac.*

Tenus. Gloss.: *Tenus*, *πέρας*, *μέχρι*. Estque tenus a *τέλος* finis. *Dac.* *Tenus* pr. est accusativus antiqui nominis, quod *tenorem* significabat, a Lat. *tendere*, Sanscrito *tan.* Est igitur *tenus* idem quod *usque ad*, adverbialiter positum, ut Graecor. *τέλος*. Tum in praepositionem abiit.

Trossuli. Vide Iunium Gracchanum apud Plin. lib. XXXIII. cap. 2. *Ant. Aug.* Auctor Glossarii: *Trusulus*, *ὁ ἐν μικρῷ παχύς*. Videtur velle quasi Torosulos dictos, quod ego valde amplector. Varro Sesquiulysse (apud Nonium pag. 49. Merc.): *Nunc emunt trossuli nardo nitido volgo Attico talento equum.* Inde *trossula trabea* dicta apud veteres. Tria enim genera trabearum fuerunt: *Regia*, *Quirinalis*, *Trossula.* Regia tota de sola purpura, quam Graeci *ὁλοπόρφυρον* dicunt. Ea uti solis regibus licebat, vel adolescentibus de stirpe regia. Quirinalis concinnior, praeliis apta. Hac, cum bellum susciperetur, duces amicti Iani fores aperiebant. Trossula cocco purpuraque pertexta erat, quam etiam Auguralem vocabant, Graeci *ἐφεστρίδα*. Cui iccirco coccum adhibebatur, quod russati antea proeliabantur propter vulnera et aspersiones sanguinis, unde russati vocabantur. Ea non alia est a sago Punico. Inveni etiam in veteribus monumentis, consulem trabeatum Ianum Quirini aperire. *Scal.* Glossae Isidori: *Trosuli equites*, *Trosulus equester adolescens.* Glossae veteres in Persium: *Trossulum oppidum fuit Hetruriae, non longe a Volscis. Hoc equites Romani sine peditibus expugnaverunt Numio quodam duce. Unde equites Trossuli dicti sunt.* Idem Plinius lib. XXXIII, 2., qui etiam illud nomen Trossulorum pro equitibus non diu post Gracchum mansisse auctor est. Iam enim multos pudebat eo nomine appellari propter ambiguitatem vocis *Trossulus*, quae tunc delicatum et mollem significabat, a Graeco vocabulo *τρυσσός*, delicatus, mollis, ut optime Salmas. Et hanc vocem usurpavit Seneca Epist. 87.: *Idem faciam quod trossuli isti et iuvenes.* Ubi Trossuli non equites, sed delicati, luxu diffluentes. Item alibi. Unde Nonius (pag. 49. Merc.) *trossulos* dictos ait quasi *torosulos*, quo respexit Glossographus: *Trusulus*, *ὁ ἐν μικρῷ παχύς*. *Dac.*

Taciturnus. Qui amat tacere; *tacitus* qui tacet. *Dac.*

Tenitae. *Tenitae* sive *Tenirae* a tenendo dictae sortium Deae. Sed fere ignotae, ita ut perpauci essent apud veteres, si erant aliqui, qui earum aris honorem imponerent. *Dac.*

Termino. *QUEI TERMINOM EXARASSIT IPSUS ET BOVEIS SACREI SUNTO.* *Scal.* Terminorum Deo, qui sub figura termini, hoc est rudis ac in formis lapidis vel stipitis colebatur. Ovid. Fast. lib. II, (641.):

Termine, sive lapis sive es defossus in agro
Stipes, ab antiquis tu quoque momen [tu quoque numen] habes.

De modo huic sacrificandi deque eius sacris, quae Terminalia dicta, ibidem Ovid. *Dac.*

Terminus quo loco colebatur. Ovid. II. Fast. (671.):

Nunc quoque, se supra ne quid nisi sidera cernat
Exiguum templi tecta foramen habent.

Servius lib. II. Aen. (IX. pag. 575. D. Dan.): *Unde in Capitolio superna pars tecti patet, quae lapidem ipsum Termini spectat. Nam Termino nonnisi sub divo sacrificabatur.* *Dac.*

AD LIBRUM XIX.

Vicinia. Aliter Cornelius Fronto: *Vicinia vicorum coniunctio. Vicinitas hominum conversatio est.* Et apud Terent. (Andr. I, 1, 43.): *Commigravit huc viciniae.* Vicinia est locus, ubi plures vicini habitant. Et *vicinitas* vicinorum propinquitas. Idem: *Virtus tua me vel vicinitas* (Terent. Heaut. I, 1, 4.) etc. *Dac.*

Vesperna. Vide *Scensas. Ant. Aug.* Vide Donatum in Eunuchum. *Scal.* Desideratur Plauti locus, unde hoc Festus. Vide *Coena* et *Scensas. Dac.*

Vesticeps puer. Vestis dicitur pubes et barba. Pro *pube* usus Lucretius lib. V. (672.):

— — *Et impubem molli pubescere veste.*

Pro *barba* Virgil. VIII (659.):

Aurea caesaries ollis atque aurea vestis.

Inde *vesticeps* puber, *investis* impuber. Nonius (pag. 45. Merc.): *Investes dicuntur impuberes, quibus propter teneram aetatem nulla pars corporis pilat.* Vide *Pubes. Dac.* Alio significatu *Vestispici* Nonio (pag. 12. Merc.) Vestium custodes. *Goth.*

Veia. Varro lib. IV. de Ling. Lat. (V. pag. 42. Sp.): *Veha brevis vehiculum est* (v. *veha* nunc ibi omittitur); et alio loco (V. pag. 50.): *velabrum dicitur a vehendo; velaturam facere etiamnunc dicuntur, qui id mercede faciunt; hinc vecturae. Ant. Aug.* Lege: *Vela apud Oscos dicebatur plaustrum, unde velarii stipites in plaustro, et vectura velatura. Vela* a *veho*, ut *tela* a *tecco.* A vela *velatura.* Apud Varronem *velaturam facere* id est facere vecturam. *Dac.* Est a Sanscrita radice *vah*, vehere, trahere, unde *vahâ* (vahas) currus, quod Latine sonat *veha* et *veia.*

Urbanas. Varro lib. IV. (V. pag. 53. Sp.): *Ab hoc quoque quatuor partes urbis tribus dictae: ab locis Suburana, Esquilina, Collina, Palatina. Dac.*

Vestis. Ait vestem dici omne id, quo quis vestitur; vestimentum partem aliquam vestis, ut tunicam, pallium etc. Sed discrimen illud non observatur. *Dac.*

Vescus. Gloss.: *Vescus*, ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδεής. Gellius lib. XVI, 5.: *Ve particula, sicut quaedam alia, tum intentionem significat, tum minutionem; et vescum autem, quod ex ve particula et esca copulatum est, utriusque diversae significationis vim capit. Aliter enim Lucretius* (I, 319) *vescum salem dixit, ex edendi intentione; aliter Lucilius appellat cum edendi fastidio.* Festus et Gellius hunc Lucilii versum respiciunt, quem ex Annal. (Sat.) XXVI. laudat Nonius:

Quam fastidiosum ac vescum cum fastidio vivere.

Dac. Adde Nonium (pag. 186. seq. Merc.) in *Vescum. Goth.* Cf. Doederlin. Syn. et Etym. Lat. tom. IV. pag. 168. qui *vescus* a *vagari* deducit.

Vescor. Adde Nonium (pag. 415. Merc.) in *Vesci. Goth.*

Vesperugo. Plaut. in Amph.: *Nec iugula nec vesperugo, neque Vergiliae occidunt. Ant. Aug.* Locus Plauti Amphit. Act. I. sc. 1, (118.):

Nec iugula, neque vesperugo, neque Vergiliae occidunt.

Vesperugo aliis *vesper* et *vesperus*, ἕσπερος. *Dac.* Glossis Ἕσπερος. Adde Varronem (p. 189. p. 336. Sp.). *Goth.*

Vespae. Suspectus locus, quo refertur Martialis, quem non alio loco nominaverat, et Festo fuit, ut arbitror, posterior. *Ant. Aug.* Finalia illa: *Hi etiam Vespilones* etc. omnia ab inepto mutilatore huc assuta sunt. *Scal.* Glossae Isidori: *Vespillones, fossarii, qui mortuos sepeliunt, baiuli.* Vespa, vespilio, a *vespere.* Mnaseas scripsit in Cecrope libro *Apollinem posteaquam a Iove vinctus atque interfectus est, a Vespillonibus ad sepulturam elatum esse. Dac. Hi etiam.* Haec finalia unde sunt in fronte promptum gerunt. A barbaro mutilatore scilicet, vel ab alio quovis huc assuta, ut volunt viri docti. Sed frustra. Nam delenda tantum *hi etiam vespilones vocantur.* Nam cetera sunt Festi, qui Martialem laudare potuit, ut et infra *Canium* laudat, qui Martiali contemporaneus fuit. Illa *hi etiam vespilones vocantur* ab studioso aliquo ad vocem *Medicus*, quae inversa Martialis (I, 31.) adscripta fuerant, ut innueret medicos vespilones etiam dictos. Nihil certius. Viris eruditis illud imposuit, quod Festum Martiale antiquiorem putarunt. Quod contra est. Martialis enim Festum multis annis antecessit. *Dac.* Non intellexit Martialis locum Dacerius. Ceterum recte se habet Paulli locus, nec videntur serius esse addita verba *Hi etiam* cet. *Vespulas* dictos esse ait, quod credibile est, forma deminutiva. Martialis autem locus ad superiora tantum spectat.

Vespices. Mihi ignota vox. Coniiciebam: *veprices fruteta densa a similitudine vepris.* Tamen nihil temere mutandum. *Dac.*

Velati. Ergo a *velare velites* dicti, hoc est *velati*, quod vestiti tantum et sine armis exercitum

sequerentur. Supra tamen in *Advelitatio* legitur: *Velites dicuntur expediti milites, quasi volites, id est volantes.* Sed haec nobis suspecta sunt et videntur Paulo potius tribuenda. Locum adi. *Dac.* *Ipsi sunt et ferentarii.* Et adscriptivi et accensi. Vide *Adscriptivi* et *Ferentarii.* *Idem.* *Qui tela ac potiones militibus ministrabant.* Ferentarii, ministratores. Nam accensi iidem, qui ferentarii. *Idem.* Vide supra *Adscriptitii.* Adde Nonium (pag. 416. Merc.) in *Velare.* *Goth.* Cf. quae supra notavimus ad v. *Adscripticii.*

Velitatio. Plautus in Menae. (V, 2, 28.): *Nescio quid vos velitati estis inter vos duos.* *Dac.* Adde supra *Sub vitem.* Adde Nonium in *Veles* (pag. 552. Merc.) et *Velitatio* (pag. 3. Merc.). *Goth.*

Veternosus. Varro Eumenidibus: *Nam ut arquatis et veternosis, quae lutea non sunt, aeque ut lutea videntur, sic insanis sani et furiosis videntur esse insani.* Glossae: *Veternosus* φθισικός, ὑδρωπικός. Pro phthisi Apuleius lib. IX. (pag. 223, 1. ed. Elm.): *Totumque corium veterno atque scabiosa macie exasperati.* At Virgilius pro lethargo. *Scal.* A veterno, id est lethargia, stupore, somno. Virgil. I. Georg. (124.):

Nec torpere gravi passus sua regna veterno.

Veternus etiam morbus intercus, hydrops. Gloss.: *Veternosus*, φθισικός, ὑδροπικός. *Dac.* Vide Nonium (p. 35.) in *Arquatus.* *Goth.*

Veteratores. Donat.: *Veterator est vetus in astutia, et qui in omni re callidus est.* Proprie de servis dicitur, qui longo usu et longa servitute astuti et vafri facti sunt. *Dac.* *Cannius.* Melius Canius, qui poeta fuit Gaditanus aetate Domitiani. *Idem.* *Cannius*, Gannius, Sannius, Granius, T. Annius, Canius. *Goth.*

Veterina. Glossae: *Veterina bestia*, ὑποζύγιον. *Scal.* Gloss.: *Veterina*, κτήνη. Veterinum, iumentum, κτῆνος. Lucret. lib. V, (863.):

Ne forte ex homine et veterino sanguine equorum.

Veterinum quasi *vehiterinum*, sed prius dictum *veturium*, quasi *vehiterium.* *Dac.* Vide Nonium (p. 13. Merc.) in *Veterina* *Veterinarius.* Glossis ἱππίατρος. *Goth.*

Vitulans. Varro lib. VI. (VII. pag. 385. Sp.): *Vitulantes a vitula.* Similiter Graeci a μόσχος vitulus dixere μοσχιᾶν vitulare. Sed si a vitulus secunda syllaba corripi debet, quae manifesto apud Ennium producitur, dicendum igitur a *vita*, quae interdum laetitiam et lubentiam signat, esse diminutivum *vitula.* Unde *vitulari* et *vitulare* pro lubentiis diffluere. Nonius (pag. 14. Merc.): *Vitulantes veteres gaudentes dixerunt. Dictum a bonae vitae commodo, sicuti qui nunc est in summa laetitia vivere eum dicimus. Naevius Lycurgo:*

Ut in venatu vitulantes ex suis
Locis nos mittant poenis decoratos feris.

Inde etiam hilaritatis Dea *vitula* dicta, cuius meminit Macrob. lib. III. Sat. 2. *Dac.* Cf. Doederlin. Syn. et Etym. L. L. tom. III. pag. 246. qui *vitulari* a *vigere* deducit, dictumque existimat contracte pro *vigetulari*, nec cum *vitulo* componi posse ostendit, propter variam syllabae primae quantitatem.

Viduertas. A viduare viduertas, ut ab uberare ubertas. *Dac.*

Vitiligo. In MS. *vituligo.* Ita et Gloss. Quod favere videtur etymo a *vitulo.* Sed melius *vitiligo* a *vitio.* De ea sic Celsus extremo lib. V.: *Vitiligo quamvis per se nullum periculum affert, tamen foeda est et malo corporis habitu fit.* Deinde tres eius species esse ducit, *alphos*, *melas* et *leuce.* Sed locum adi. *Dac.* *Vitium* imputabile significat, a Germanica stirpe *wit*, *witz*, quae notat imputare, exprobrare, quae notio adhuc superest in v. *verweiss*, opprobrium. Cfr. Lisch. in censura Doederlin. in Jahn. Ann. XI, 1. p. 31. *Vituperare* est vitium (i. e. exprobrationem) alicui parare. Ex quibus intelligitur, *vitiligo* v. neque a *vitulo* neque a *vitio* dici potuisse; sed a Germanico *wit*, *weiss*, fit verbum deminutiva forma *vitulire*, vel *vitilire*, unde *vitiligo*, quemadmodum a *prurire* *prurigo.*

Vel colligatio. Lege: *Vel conligatio quidem est disiunctiva, non scilicet earum rerum* etc. *Dac.*

Vibices. *Excitatum verberibus corpus.* Varro lib. VI. de L. L. (VII. pag. 344. Sp.). Inde *praegnantes plagas* vocat Plautus (Asin. II, 2, 10.) *Vibices* a Graeco ἴβυκες, id est στιγμοί. Hesych. *Dac.*

Vibrissae. Glossarium: *Vibrucae* τρίχες ῥινός. *Scal.* A verbo *vibrissare* dictae *vibrissae*, quod spiritu, qui per nares eat, *vibrentur*, id est *crispentur.* *Dac.*

Vibrissere. *Vibrisse.* Lege: *Vibrissare.* *Scal.* In MSS. est *vibrissere.* A *vibro* *vibrisso*, ut a *peto* *petisso.* *Vibro* autem est *concutio*, *proiicio*, et quia quae proiiciuntur, motu tremulo crispantur, inde *vibro*, id est crispo. De Titinii versu vide in *Succrotila*, ubi, quae duobus locis distracta sunt, non male, ut puto, coniunximus, ubi etiam *ex vibrisses* lege uno vocabulo *exvibrisses*, ut hic. *Dac.* Cf. Both. Fragmm. Scen. tom. V. p. II. pag. 74. seq.

Vici. (Ad p. 276.) Abundat negatio: *Villas non habent.* Deinde legendum infra: *item magistri pagi, qui creati quotannis fuerint.* Scriptum erat primum ἀρχαϊκῶς *paci* pro *pagi.* Ex quo factum *pauci.* Postea

lege: *Altero, cum id genus aedificia, quae continentia sunt, viis oppidi, itineribus* etc. *Tertio.* diversa sunt a superioribus. Nam superius aedificia continentia, hic separata intelligit. In fine lege: *sicut hi, qui aut in oppidi viis* etc. *Scal.* Lego: *Vici appellari incipiunt ex agris, qui ibi villas habent* etc. Nam vici sunt plures villae coniunctae. Tria genera vicorum Festus statuit, *villaticum*, *urbanum* et *domesticum*, aitque agrorum vicos alios habere remp. et ius dici, alios non item, et habere tamen nundinas, ibique vici pagique magistros quotannis fieri. Deinde docet vicanos dici, qui in oppidorum et agrorum vicis degunt, non vero eos, qui in domesticis, qui proprie vicini dicuntur. Haec est Festi sententia, sed quia eius verba corrupta et mutila sunt, integrum locum ponam, ut eum Schedae repraesentant: *Et tamen ibi nundinae aguntur negotii gerendi caussa et magistri vici, item magistri paci quotannis fiunt. Altero cum id genus aedificiorum definitur, quae continentia sunt his oppidis, quae itineribus regionibusque distributa inter se distant nominibusque dissimilibus discriminis caussa sunt dispartita. Tertio cum id genus aedificiorum definitur, quae in oppido privo, id est in suo quisque loco proprie ita aedificat, ut in eo aedificio pervium sit, quo itinere habitatores ad suam quisque habitationem habeat accessum, qui non dicuntur vicani, sicut ii, qui aut in oppidi vicis, aut hi, qui in agris sunt, vicani appellantur.* In his *paci* antiqua scribendi consuetudine pro *pagi*, ut in columna Duillii *Macistratos* et *Leciones*. *Dac.* Adde de magistris vici ac paci supra *Magisterare. Goth. Vicani.* Glossis κωμητικοί. *Goth.*

Viget. Gloss.: *Vigeo*, θάλλω, ἀκμάζω, ut de iis dicatur, qui vi et robore praediti sunt. Quare Festus a vi et ago deducit, quod *vi agunt*, et quoniam *vi agere* poterat depravari et in malam partem accipi, adiecit *agere* seu *vi agere* non dici de iis, qui per vim omnia perpetrant et hostiliter agunt, sed de iis, qui celerrimo et concitato animo ad egregia feruntur. *Dac.*

Voisgram avem. (Ad p. 276.) *Volsgram.* Quae se vellendo malum auspicium faciebat. Eas intellexit Statius (Theb. III, 513.):

— — *Simul ora recurvo*
Ungue secant rabidae planctumque imitantibus alis
Exagitant Zephyros et plumea pectora cadunt.

Dac. Eandem fecilitram. Forte *Fulicitram* a *fulica. Idem. Fecilitram.* Fucillantem. *Goth.*

Viginti quinque. (Ad p. 276.) Schedae: *Viginti quinque poenae in XII. significat viginti quinque asses.* Hanc legem XII. tabularum refert Gellius lib. XX, 1.: *Si iniuriam alteri faxit, viginti quinque aeris poenae sunto.* Ubi delendum v. *aeris* ex auctoritate Festi. Et viginti quinque esse viginti quinque asses idem Gell. ibid.: *Sed enim ipsum vide, quod in iniurias factas quinque et viginti assibus sanxerunt. Dac.* Plin. I. *Goth.* Apud Plinium H. N. nihil inveni. Sed cf. Legg. XII. Tabb. Fragmm. ed. Zell. pag. 42. tab. VIII, 4. ubi vide, qui sunt excitati.

Victimam. (Ad p. 276.) Inde Glossarium *victimarius*, μοσχοθύτης, μοσχοτόμος. Sed tertium etymon verum est, victima, quae ob hostes victos (sic enim legendum, ut in Schedis) Ovid. (Fast. I, 335.):

Victima, quae cecidit dextra victrice vocatur.

Vide *Hostia* et *Maxima hostia.* Pro *vincta* in Schedis est *victa.* Fortasse pro *vitta* inquit Ursinus. Nam boves auratis cornibus, vittis ornati et sertis ad aram ducebantur. Praeterea Serv. II. Aen. (pag. 237. E. Dan.) scribit: *Solutae sunt hostiae, nam piaculum est, in sacrificio aliquid esse religatum.* Nihil tamen mutandum. *Dac.* Glossis: *Victimae*, τὰ μέγαλα θύματα. *Goth.*

Vectigal aes etc. (Ad p. 277.) Vectigal proprie, quod pro invectione vel evectione mercium debetur, sed generaliter significat omne, ex quo Resp. reditum habet, veluti vectigal portus, decumarum, vicesimae, scripturae, salinarum, metallorum etc. Interdum etiam latius patet ac pro tributo ac stipendio sumitur, ideoque vectigal stipendiarium dicitur et vectigales provinciae agrivae pro stipendiariis. Cicero III. Verr. 6.: *Inter Siciliam ceterasque provincias, iudices, in agrorum vectigalium ratione hoc interest, quod ceteris aut impositum vectigal est certum, quod stipendiarium dicitur, ut Hispanis, plerisque Poenorum, quasi victoriae praemium ac poena belli. Dac.*

Viae. (Vide notam Fulvii Ursini pag. 277. in ima ora adiectam.) Suppleo: *Viae sunt et publicae, per quas ire omnibus licet, et privatae, quibus vetitum uti omnibus praeter eorum, quorum sunt privatae . . . . vias muniunto, donicum lapides esunt, qua volet, iumenta agito.* Publicae viae sunt, quas *regias* Graeci dicunt, Romani Praetorias et Consulares. Privatae sunt agrariae, quae dupliciter intelligi possunt. Sunt enim quaedam agrariae, quibus uti omnibus licet, et quaedam, quae ad dominorum utilitatem ducuntur, quibusque aliis interdictum est, nisi id a dominis concedatur. De his loquitur Festus. Verba legis ab illo relatae fortasse ad XII. tabulas pertinent et fortasse ad idem caput, ubi scriptum est: *Amsegetes viam muniunto, si via im-*

munita escit, qua volet iumentum agito. Illa enim *donicum lapides esunt*, idem significant, quod ista: *si via immunita escit.* *Dac.*

Viatores. Glossae: *Viator* ὁδοιπόρος, ἀμφοδάρχης, ἀρχιϋπηρέτης. Videtur viatorem pro vici magistro accepisse, cum vocat ἀμφοδάρχην. Eundem postea *Viaculum* vocat. *Viaculus*, ὁδῶν ἐπιμελητής. *Scal.* Qui e villis in Curiam magistratus arcessebant. Cicero in Catone Maiore (c. 16. ubi vid. Gernh.): *A villa in senatum arcessebantur Curius et ceteri senes, ex quo qui eos arcessebant, viatores nominati sunt.* Columella Praefat. lib. I.: *Illis temporibus proceres civitatis in agris morabantur, et cum consilium publicum desideraretur, a villis arcessebantur in senatum, ex quo qui eos evocabant, viatores nominati sunt. Dac.* Vide quae scripsi in verbo *Lictores* supra. *Goth.*

Verticulas. Schedae aliter: *Verticulas cum ait Lucilius ita appellavit vertebras.* Lucilii versum intelligit e IV. Annal. (Sat.) (apud Non. pag. 207. v. *Genu.*):

Haeret verticulis adfixum in posteriore
Parte, atque articulis ut nobis talu' genusque.

Turneb. lib. XXVIII. cap. 9. scribit Lucilium *verticulas* vocare spondylos spinae. Etsi et articuli etiam recte *verticulae* dici possint. *Verticulae* a vertendo, quod in iis se vertant membra. *Dac.* Glossis: *Verticulum*, σπονδύλιον. *Goth.*

Vola. Gloss.: *Vola* θέναρ. Θέναρ autem Hesychio et τὸ κοῖλον τῆς χειρὸς καὶ τοῦ ποδός. *Dac.*

Volones. Macrob. lib. I. Sat. 2.: *Bello Punico cum deessent qui scriberentur, servi pro dominis pugnaturos se polliciti, in civitatem recepti sunt, et volones, quia sponte hoc voluerunt, appellati.* Vide Liv. lib. XXIV, (14.). *Dac.* *Cladem.* Plagam. *Goth.*

Versuti. Cicero III. de N. D. (c. 10.): *Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur. Callidos autem quorum tanquam manus opere, sic animus usu concalluit. Dac.* Adde Nonium (pag. 454. Merc.) in *Versutos* et *Versutiloquos* (pag. 189. Merc.). *Goth.*

Vernae. Primis temporibus, ut optime notat Festus vernae dicebantur ipsi Romani quasi eodem loco nati. Quare in Sacris Tiburtibus, quorum carmen affert Servius (ad Virg. Aen. I, 21, (17.) e Cod. Fuldensi. Cf. Addenda ad Ed. Dan. pag. 22. et Serv. ed. Lion. tom. I. pag. 10.), Curio Iunonem sic precabatur: *Iuno Curitis tuo curru clypeoque tuere meos curiae vernulas.* Nempe pro Romanis Curialibus suis preces concipiebat. Sed postea de servis domi natis verna dici coeptum est. Quae sequuntur mihi suspecta sunt. Neque enim unquam legas Numam Marti rem sacram instituisse, ut Romani Sabinos vincerent. Hoc sentient, qui historiam Romanam norunt. Ultima etiam illa: *Quos vincere perniciosum arbitrium Sabinis* etc. non esse Festi fortunas meas omnes paratus sum ponere et pacisci. Mera balbuties. Lege modo. *Dac.* Lege: *Quos vincere perniciosum arbitrabantur Sabini.*

Vergiliae. Quod extremo vere oriantur. Alii *virgiliae*, quod in modum virgulae porrigantur. Nam et eodem modo a figura βότρυς a Graecis appellantur, quod racematim positae sint. *Dac.* Glossis: *Virgiliae* Πλειάδες. *Goth.*

Verruncent. Pacuvius in Chryse ex Nonio (pag. 507. Merc.): *Di monerint meliora, atque amentiam averruncassint tuam.* Vide Varronem lib. VI. (VII, 378. Sp.). *Ant. Aug.* Lege *Verruncent*, ut in MSS. *Verrunco* quidam ab ἐρύκω, prohibeo. Varro cum Festo a vertendo. Apud Accium:

Te, sancte, venerans precibus, invicte invoco
Portenta ut populo patriae verruncent bene.

Id est, *vertant bene.* A *verrunco* est *averrunco*, quod et *aurunco*, *averto: averruncus*, qui et *auruncus* Deus, ὑποτρόπαιος, qui mala avertit. *Dac.* *Di monuerint meliora.* Pacuvii versus sic ex Varrone lib. VI. de L. L. (VII, 378. Sp.) et Nonio (pag. 507. Merc.):

Dii monerint meliora atque amentiam averruncassint tuam.

Monerint pro *monuerint.* Nonius etiam priorem partem sic adducit in *moneris: Dii monerint meliora*, aitque esse ex Chryse Pacuvii. Idem (Non. pag. 74. Merc.) in *averruncare* eundem Lucilio tribuit e libro Annal. (Sat.) XXVI.:

Dii monerint meliora atque amentiam averruncassint tuam.

Quare e Pacuvio sumpserit Lucilius. Nam Pacuvio eum adscribit etiam Varro. *Dac.*

Vastum. Pacuvius in Teucro apud Nonium: *Quae desideria alumnum? poenitudines, Quales, Scabresque inculta vastitudine. Ant. Aug.* Versus Pacuvii in Teucro ita legi debent:

Quae desiderio alumnum, poenitudine,
Squales, scabresque, inculta vastitudine.

Ait illam desiderio, alumnum poenitudine et vastitudine squalere ac scabrere. *Scal.* Virgil. III. Aen. (13.): *Terra procul vastis colitur Mavortia campis. Vastis*, id est *magnis.* Et lib. IX, (323.): *Haec ego vasta dabo. Vasta*, id est *inania, sola.* Et Servius I. Aen. (pag. 176. C. ed. Dan.): *Vasto pro desolato veteres ponebant, et etiam pro magno.* Sic Sallust. Liv. etc. *Dac. Pacuvius.* Apud Nonium (pag. 152. pag. 184. pag. 169. v. *Scapres.* Merc.), qui ter hunc locum adducit, legebatur:

Quae desiderio alumnum, poenitudine,
Squale, scabreque, inculta vastitudine.

Quae vera lectio esse potest. Sic squales et scabres nomina coniunxit Varro Manio (pag. 168. Merc.): *Ager derelinqueretur ac periret squale, scabreque, illuvie et vastitudine. Idem.* Vide Nonium (pag. 184. Merc.) in *Vastitudine. Goth.*

Vae victis. (Ad p. 277.) Utitur hoc proverbio Plaut. in Pseud. (V, 2, 19.) et Liv. lib. V, (48.) pro Ap. Claudio P. Sulpicium tunc Tr. Mil., quod verisimilius est, cum Brenno de foedere egisse scribit. *Ant. Aug.* Liv. lib. V, 48.: *Rei foedissimae per se adiecta indignitas est. Pondera ab Gallis allata iniqua et tribuno recusante additus ab insolente Gallo ponderi gladius: auditaque intoleranda Romanis vox, vae victis esse. Dac.*

Vegrande. Ex Plauti Clitellaria, non Cistellaria citari hunc versum in Coniectaneis (pag. 161. Steph. ubi tamen *Plautus Astraba* legitur.) docuimus. *Scal. Male grande, alii parvum.* Ridiculum, quasi *male grande* aliud sit quam *parvum.* In vegrande autem particula *ve* nunc minuit, ut in *vecors, vesanus, vegrandis gradus, vegrande frumentum, Veiovis.* Ovid. III. Fast. (447.):

Nunc vocor ad nomen: vegrandia farra coloni
Quae male creverunt, vescaque parva vocant.
Vis ea si verbi est, cur non ego Veiovis aedem
Aedem non magni suspicer esse Iovis.

Nunc auget, ut *vegrandis stilus, vegrandi subere.* Vide in *Vesculi* et *Vescus. Dac. Plaut. in Cistell.* Imo in Clitellaria. Et: *qui nisi sic biteris, nimium is vegrandi gradu; biteris eas.* A *beto* vel *bito*, unde combito, perbito, rebito, imbito. Ianus Gulielmus legebat: *Quin is, si itura es* etc. *Idem.* Adde Nonium (pag. 183. Merc.) in *Vegrande. Goth. Cistellaria.* Aulularia. *Idem.* Huic *ve* particulae respondet apprime Sanscritum *vi*, quae est adverbium et praepositio inseparabilis. Ea primum remotionem, separationem ac dissipationem denotat, atque ita Latinorum *dis* particulae inseparabili convenit. Tum saepe incrementum notat, ut *vimahat*, vegrandis (ve-magnus). Dein negationem et privationem significat, ut *viprija(s)*, ingratus, *vitimīra(s)* vacuus a caligine; quae significatio apud Romanos particulae *ve* invenitur in *vecors* aliisque. Cf. Bopp. Gramm. Sanscr. crit. §. 111. fasc. I. pag. 71. Cf. A. Gellius V, 12, 9. *Ve particula, — in aliis atque aliis vocabulis — duplicem significatum eundemque inter se diversum capit. Nam et augendae rei et minuendae valet, sicut aliae particulae plurimae; propter quod accidit, ut quaedam vocabula, quibus particula ista praeponitur, ambigua sint, et utroqueversum dicantur; velut: vescum, vehemens et vegrande; — vesani autem et vecordes ex una tantum parte dicti, quae privativa est, quam Graeci κατὰ στέρησιν dicunt.*

Vecors. (Ad p. 277.) Sine corde. Particula *ve* minuit. Vide *Vegrande.* Sed haec sunt ex Epitome Pauli et Festi verba omissa, quia sic in Schedis: *Vecors est turbati et mali cordis. Pacuvius in . . . Iliona, qui veloci superstitione cum vecordi coniuge. Et Novius in . . . . coactus tristimoniam ex animo deturbat et vecordiam. Dac.*

Vapula. (Ad p. 277.) Plauti versus hac animadversione opus habent:

Heus tu: in Barbaria quod dixisse dicitur
Liberta suae patronae, id ego dico tibi
Liberta salve. Vapula Papiria.

Versus ex Phormione (Act. V. sc. 6, 10.) sunt hi:

— — — *non manes?*
Vapula. Id tibi quidem iam fiet, nisi resistis verbero.

Latini hoc verbo utuntur, pro quo Graeci οἴμωζε κλαίειν μακρὰν σε κελεύω. *Scal.* Ancilla olim ab hera sua Papiria manumissa, continuo eam coepit contemnere, iureque libertatis freta se libertam salutavit, heramque iussit abire Morboniam. *Vapula Papiria.* Sic Horat. dixit: *Iubeo plorare. Iubeas miserum esse* (Sat. I, 10, 90.). Et Graeci dicunt οἴμωζε κλαίειν μακρὰν σε κελεύω. Callimach. Epigr. οἰμώζειν εἶπας πολλά. *Vapulo* autem est ab ἀπαλόω, *contundo, flragis caedo*, potius quam ab ἀπολλύω *pereo*, ut quibusdam visum est. Etsi recte quidem Varro *vapula* interpretatur *peri.* Nam et Plaut. dixit Curcul. sc. ult.: *Ego te vehementer perire cupio,*

ne me nescias. Sed *vapula, peri, dole, plora, miser sis*, unum et idem. *Dac.* Plauto in Curcul. Act. IV. sc. (4, 12.):

— — Reddin' an non virginem
Priusquam te huic meae machaerae obiicio, mastigia?
Vapulare ego te vehementer iubeo, ne me territes.

Idem.

Vacerra. A distortione saepe vocantur ligna: *Vacerra, Varus.* Nam utrumque a distortione crurum hominis. Notum, quid sint *vaciae*, notum item, quid *vari.* Livii verba egent castigatione: *Vecors et malefica vacerra.* Est ex Odyssea veteri, ex illo *Μέντορ, ἀταρτηρέ, φρένας ἠλεέ* (Odyss. II, 243.). Nam *vecors φρένας ἠλεέ, malefice ἀταρτηρέ. Scal. Varus* proprie dicitur baculus distortus et informis, et inde propter distortionem *vacerra*, stipes. Sed per metaphoram *vacerra* homo stupidus et insanus dicitur eadem ratione, qua et idem *stipes* vocatur. Inde Augustus pro *cerito vacerrosum* assidue posuit. Sueton. cap. 87. Et in Gloss.: *Vacerra παράπληξ.* Nam *παράπληξ* proprie vecors, vesanus, mente captus, attonitus. *Dac. Livio.* Livio Andronico. Huius verba optime correxit Scaliger. *Idem.* Cf. Hermann. in Elem. doctr. metr. pag. 626. qui putat Livii versum expressum esse ex Odyss. XVII, 248.: *Ὢ πόποι, οἷον ἔειπε κύων, ὀλοφώϊα εἰδώς.*

Vagorem. Nonius (pag. 184. Merc.): *Vagor dictum pro vagitus.* Lucretius lib. II, (576.):

Et superantur item: miscetur funere vagor.

Locus Ennii lib. XVI. Annal.:

Qui clamos oppugnantis vagore volanti.

Ubi Ligurum vagor describitur, qui Aemilium oppugnantes et ab eo nec opinantes impediti, sublato clamore in castra compulsi sunt. *Dac.*

Valvoli. Lege: *Appellati sunt quasi vallivoli, quia vallo fracti excutiantur.* (Consentit cum hac emendatione Rhodius ad Scribon. Larg. pag. 232.) Valvoli leguminum, praecipue fabarum folliculi sic dicti, quod vallo, id est fuste fracti volitent. Margini adscriptum fuit *fustibus* ad interpretationem scilicet vocis *vallo*, quae fustem notat a *varo* detorta. Sed optime Salmas.: *Quia valle facti excutiantur*, id est *evannati vel evallati* etc. *Dac.*

Valgos. Plaut. in Mil. utrumque horum exemplum ponit. Initium secundi est: *Ea mihi* etc. Ideo titulus ille *in Sitelitergo* falsus est. *Ant. Aug. Μνημονικὸν ἁμάρτημα* Festi, qui citat ex Scythe liturgo, quod debebat ex Milite. *Scythe liturgo* legendum esse in Coniectaneis olim docuimus. *Scal.* Quae hic de suo loco traiecta, sic ex virorum doctorum emendatione coniungenda: *Valgos Opilius Aurelius aliique complures aiunt dici, qui diversas suras habeant ac talos vitiosos. Plaut. in milite glor.* etc. *Valgus*, Graece *Βλαισός*, cui crura ita extrorsum incurvantur, ut Lunae cornua referant, quo fit, ut genua plus iusto coniunctiora habeant, unde et iisdem *compernes* dicuntur. Opponitur *varus, ῥαιβός*, cui crura introrsum flexa. De his Pollux: *ῥαιβούς, οἷς καμπύλα εἰς τὸ ἔνδον τὰ σκέλη. Βλαισούς, οἷς ἀπὸ τῶν γονάτων εἰς τὸ ἔσω ἀπέστραπται. Dac. Maiorem partem.* Hic locus ex Mil. Glor. Act. II. sc. 1, (16.):

Itaque hic meretrices labiis dum ductant eum
Maiorem partem videas valgis saviis.

Valgis saviis, id est labris extrorsum inflexis, ut fit cum aliquem deridemus. Nam *savia* pro labris dixit Plautus, quomodo et Virgil. *oscula* (Ge. II, 523.): *dulces circum oscula nati. Idem. In Site litergo.* Legendum *in Scythe Liturgo. Scytha Liturgus* Plauti Comoediae nomen est, id est *Scytha stipator.* Scythae enim apud Graecos eundem ordinem tenuere, quem apud nos Germani in stipandis regum et principum corporibus. Ideoque *Λειτουργοί* dicti. Versus Plauti — *sin ea mihi* etc. mirum non monuisse interpretes eosdem esse, qui leguntur in Mil. Gl. Act. III. sc. 1, (127.):

Tum ne uxor mihi insignitos pueros pariat postea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem,
Aut paetum aut broncum filium.

Dac. Valgum Nonio (pag. 25. Merc.) intortum. Glossis: *Valgium, στρέβλον. Goth.* Prior Plauti locus (II, 1, 16.) vitiose citatur a Festo. Ex Scaligeri quidem lectione, quem secutus est Dacerius: *Plautus in Milite glorioso, qui talos diversos habeat: Maiorem partem videas valgis talis;* ut Festus apud Plautum legerit: *valgis talis.* Sed Augustinus et F. Ursinus ediderunt: Plautus in Milite glorioso: *Qui talos vitiosos maiorem partem videas valgi salis.* Equidem puto vv. *qui talos vitiosos* interpretamentum librarii esse, quod pertinuerit ad locum Plauti posteriorem, Festumque recte legisse *valgis saviis* idque scribere voluisse. De *valgis saviis* vide quae notavi ad illum Militis locum. Posterior autem Plauti locus ex Sitelitergo sive Scythe liturgo excitatus,

non legitur in Milite glorioso, h. e. neque in Codd. neque in Edd. vett., neque vero in Codice Ambrosiano rescripto comparet, sed e Festo demum in recentiores Plauti editiones traductus est; a quonam vero editore primum illud factum sit, ignoro, neque constabat Taubmanno, qui ad locum illum simpliciter notavit, duos istos versus non comparere neque in Codd. neque in Editt.

Viere. Amplius in Schedis: *Viere alligare significat, ut hic versus demonstrat. Ibant Malaci viere veneriam corollam. Unde vimina et vasa viminea, quod vinciuntur ligata.* Hunc versum affert etiam Varro lib. IV. (V. pag. 68. Sp.): *Viere vincire, a quo est in Asoto* (Sotadico, ut Scal.) *Ennii: Ibant malaci viere veneriam corollam.* Ubi Scaliger: *ibant malacam viere veneriam corollam*, aitque esse ex Sotadico Graeco, qui citatur ab Hephaestione (c. XI. pag. 65. ed. Gaisf.):

Ποίης τέρεν ἄνθος μαλακὸν ματεῦσαι.

A *viere* autem est vimen, quod ante cannabi usum viticibus et virgultis pro funibus uterentur. Tzetzes: *πρότερον ἀπὸ λύγου σχοίνους ἐποίουν πρὸ εὑρέσεως τῆς καννάβεως.* Inde Graecis *λυγίζειν*, quod Latinis *viere. Dac.* De Ennii versu Sotadeo cf. Hermannus Elem. doctr. metr. pag. 453.

Vermina. Vermina recte *στρόφους* vertit. Nam quae postea tormina, prius vermina vocabant. Inde verminare tormina pati. Pomponius hernia Pappi:

Decumus mensis est, cum factum est. ita fit. ita semper solet.
Decumo mense demum turgens verminatur, parturit.

Sane pulsus, qui medicis *σφυγμὸς μυρμηκιῶν* dicitur, nulla controversia pulsus verminans dici potest. Martialis (XIV, 23.):

Si tibi morosa prurigine verminat auris.

Scal. Lucret. lib. V, (995.): *Vermina saeva* eadem et tormina. *Vermina* autem et *vermen* a vertendo, ut Graecis *στροφὸς* a *στρέφω verto. Dac.* Hinc *verminari* Nonio (pag. 40. Merc.). *Goth.*

Veruta pila. Haec sunt Pauli. Verba Festi sic Schedae: *Veruta pila dicuntur, quod veluti verua habent praefixa. Ennius lib. X. . . . . cursus quingentos saepe veruti. Veru Sabellum* vocat Virgil. VII. Aen. (665.):

Et tenui pugnant mucrone veruque Sabello.

Dac. Adde Nonium (pag. 554. Merc.) in *Verutum. Goth.*

Urvat. *Urvum* vocabatur, quicquid ita flexum erat, ut rediret sursum versus et inde Romani aratri curvaturam *urvum* dixere. Festus curvationem buris et dentis, cui vomer praefixus erat, totum id *urvum* appellatum dicit, et figuram habuisse simillimam uncini. Quo nomine etiam vomerem comprehendit, ideo dixit *sulcum in urbe condenda fieri urvo aratri.* Ab *urvum* est *urvare*, quod est in urbe condenda urvo aratri circumdare. Nam qui urbem erant condituri aratro locum circumscribebant, ut notum est. Deinde *urvare* simpliciter pro *circumdare.* Infra locus Ennii ita in Schedis: *Circum sese urvat, ad pedes a terra quadringentos caput.* Scriptum fuerat *a terra* $\overline{CCCC}$. *caput.* De ceto, cui exposita Andromeda, loquitur Ennius, quod quadringentis pedibus a litore remotum circum sese caput urvat. Doctiss. Salmas. legebat: *circum sese urvat, ad pedes fert occultans caput.* Quod ego ita interpretor: Videt Andromeda cetum circum sese urvare, at ipsa prae timore caput ad pedes demittit, ut occultet. *Dac.* Vide Varronem IV. de L. L. (V. p. 145. Sp.). *Goth.*

Ungulus. Plin. lib. XXXIII. cap. 1.: *Miror Tarquinii eius statuam sine annulo esse, quamquam et de nomine ipso ambigi video. Graeci a digitis appellavere, apud nos prisci ungulum vocabant, postea et Graeci et nostri symbolum.* Putat Voss. non Oscum, sed Latinum; ab *uncus unculus*, postea *ungulus.* Sic infra *ungustus* pro *uncustus*, fustis uncus. Quae sequuntur usque ad *Pacuvius*, cuius autoris sint, incertum est. Schedae pro *e lirio* habent *ebrio.* Lego: . . . . . . *Si quid monumenti nacta est, qui verum requireret, est ungulus, quem ei detraxit ebrio. Dac.* Legendum potius videtur:

Si quid monumenti nacta 'st qui eum requireret,
Est ungulus, quem ei detraxit ebrio.

In quo posteriori versu *quem* non eliditur, ut saepe.

Vinalia. Mirum quam inter se discrepent scriptores de utrisque Vinalibus, tum iis, quae IX. Kal. Maii, tum alteris, quae XIV. Kal. Septembris celebrabantur. Quae non afferam, ne molestus sim. Sed hoc tantum dicam, Vinalia mense Aprili esse Veneris, eique hortos dedicatos, quae Veneralia Plutarchus vocat; Vinalia mense Sextili esse Iovi. Tamen utrumque contra apud scriptores reperies. *Scal.* Vide post *Roscii*, et *Rustica vinalia. Dac.*

Venerari. Imo potius a *Venere*, ut proprie *venerari* sit Veneri sacrificare, Venerem adorare. Et inde ad alios traductum. *Dac.* *Venus* est ipsum *τὸ σέβας*, veneratio, a radice Sanscrita *vand*, venerari. Ut enim a *ganda* venit *gena*, *γένυς*, Goth. *kinnus*, contra vero a Sanscrito *tan*, tendo, unde *tenus*, quod pr. *te-*

norem significat; sic a *vandu*, *Venus*, quod formatur, ut *bandu*, affinis a *band* ligare. Cf. Gramm. Linguae Sanscr. crit. ed. Bopp. §. 645. pag. 261. Iam comparanda vox Anglia *queen*, regina, quae eiusdem originis videtur.

Unciaria. (Ad p. 279.) Lex mihi omnino incomperta. *Scal.* Putabam infra: *ut debitores duodecimam partem creditoribus solverent.* Vel quid simile. Sed nihil audeo, cum huius legis nemo praeter Festum meminerit. *Dac.* Vide Bach. hist. iur. Rom. l. II. c. 2. §. 20. pag. 141.

Ventabant. Haec sunt Pauli. Festi verba sic in Schedis: *Ventabant dixisse antiquos verisimile est, cum et praepositione adiecta . . . . . adventabant.* Deest *dicatur* vel *adhuc dicamus*, vel quid simile. *Dac.*

Venditiones. (Ad p. 279.) *Vendere* pro *locare*, sicut *emere* et *redimere* pro *conducere* veteres dicebant. Cicero III. in Verr. (Act. in Verr. II. lib. I. c. 54.). *Ubi illa consuetudo, in bonis (praedibus praediisque) vendundis omnium consulum, censorum, quaestorum, ut optima conditione sit is, cuia res sit, cuium periculum,* ubi *in bonis vendundis*, hoc est *in bonis locandis. Dac.* Venditio pro locatione. Dixi ad l. *Veteres* 19. ff. de empt. et vend. *Goth.*

Viminalis porta. Aliter paulo Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 57. Sp.): *Collis Viminalis a Iove Vimineo, quod ibi arae sunt eius, aut quod ibi vimineta fuerunt.* Sed a *vimineto* potius. Iuvenal. Sat. III, (71.):

Esquilias dictumque petunt a vimine collem.

Et inde nomen Iovi Vimineo, quod ibi eius arae. *Dac.*

Vindex dictus. (Ad p. 279.) Qui vindicat, asserit, unde et assertor dictus. *Dac.*

Vineae. A *vinum* est *vineus*, unde *vinea*, subauditur *terra*. Nam vinea est solum vitibus consitum. De vineis militaribus machinis vide *Sub vitem. Dac.* Sic Varro IV. de L. L. (V. pag. 38. Sp.). *Goth.*

Vivatum. Vividum quidem agnoscimus, sed vereor ne Festus pro *Viriatus vivatus* legerit. Lucillius libro XXVI. (apud Non. pag. 186. Merc. et pag. 437.):

Ut populus Romanus victus vi et superatus proeliis
Saepe est multis; bello vero nunquam, in quo sunt omnia:
Contra flagitium, nescire vinci bello, a barbaro
Viriato Annibale.

Idem libr. II.:

In viriatum hunc in fauces invasse: animamque elisisse illi.

At quod Nonius (pag. 187. Merc.) ait *Viratium* significare magnarum virium hominem in verbis Varronis, fallitur. Verba Varronis in Meleagris: *Si non malit viraciam uxorem habere Atalantam. Viracia* est ἀντιάνειρα. Sed et versus Lucillianos coniunximus, et secundum eiusdem poetae testimonium depravatissimum in Nonio legitur: *iniuriatum* pro *In viriatum.* Nolo tamen contra veteres Grammaticos quicquam temere a me pronuntiari. Nam quidni *vivatus* ut et *Sensatus* possit dici? *Scal.* Non dubium quin *vivatus* sit vera lectio. Lucret. lib. III, (410.):

Ut lacerato oculo circum si pupula mansit
Incolumis stat cernendi vivata potestas.

Sed *vivatus* et *vividus* a *vivo*, non a *vi*, ut Festus putat. *Dac.*

Vindiciae. (Ad p. 279.) Lucillii versus inversus:

Nemo hic vindicias, numen, neque sacra veretur.

Auctor Glossarii accedit ad primam Festi interpretationem. *Vindiciae*, τὰ ἐν ἀμφισβητήσει πράγματα. Lege postea: *At Ser. Sulpitius nomine etiam singulariter formato vindiciam esse ait rem, qua de re controversia est.* Iam docti viri legem XII. emendarunt: *tulit rei sive litis. Scal.* Lege ex Turnebo et Fulvio Ursino: *Vindiciae appellantur res eae, de quibus controversia est, aut potius dicuntur vindiciae inter eos, qui contendunt.* Vindicare est manum asserere, iniicere ad aliquid e potestate alterius extrahendum, vel simulata vi adhibita et consertis cum adversario manibus, in iure quidpiam suum esse dicere. Unde *vindiciae* res omnes, quae cui pertineant et vindicentur, in iure agitur. Vindiciae etiam dictae res quaelibet, de quibus aliter contendunt inter se. Vindiciae etiam dicitur possessio rei controversae usque ad diiudicatam litem, in illo Catonis: *Praetores secundum populum vindicias dicunt*, id est *populo vindicias dant.* Rei controversae possessionem populo decernunt. *Dac. Nemo hinc vindicias.* Turnebus:

Nemo hic vindicias, neque sacra aut numina retur.

Douza:

Nemo hic nec numen, nec vindicias, neque sacra veretur.

Idem. Vindiciae olim dicebantur. Ursin. et Turneb.: *Vindiciae olim dicebantur glebae, quae ex fundo* etc.

Nam olim, qui fundum aliquem suum esse dicebat, ex eo glebas aliquas in ius ferebat, ut de fundo litem moveret et vindicias peteret. *Idem. At Serg. Sulpi . . . iam.* Lege: *At Servius Sulpitius nomine etiam singulariter formato vindiciam ait esse eam, qua de re* etc. *Vindicia* pro *vindiciae* in XII.: *Si vindiciam falsam tulit, rei sive litis praetor arbitros tres dato, eorum arbitrio fructus duplione damnum decidito.* Sic enim legendum. Nam in Schedis erat: *Si vindiciam falsam tulit . . . . si velit is . . . . . tor, arbitros* etc. Vindiciam ferre est decreto rem obtinere, vindiciam dicebat iudex, ferebat is, qui rem obtinebat. Sed si vindiciam ille tulerat, qui non debuerat, praetor tres arbitros dabat, quorum arbitrio duplione damnum luebat. *Dac.*

Umbrae. Non solum in Neptunalibus, sed etiam aliis solemnibus celebritatibus, ut in solemni Annae Perennae. Ovidius (III, 529.):

Plebs venit ac virides passim disiecta per herbas
Potat, et accumbit cum pare quisque sua
Sub Iove pars durat; pauci tentoria ponunt.
Sunt quibus e ramis frondea facta casa est.
Pars sibi pro rigidis calamos statuere columnis,
Desuper extentas imposuere togas.

Quae factae sunt e frondibus, trichilae vocabantur a veteribus, ut alibi notavimus, et amplius ad Caesarem dicemus, apud quem in omnibus manuscriptis, quotquot extant (extant autem infiniti) codicibus, tum etiam in veteribus editionibus Trichilae, non triclinia legitur (Caes. de Bell. civil. III, 96.). Quam inepta lectio sit vulgata, ostendemus in iis, quae ad ipsum Caesarem, quem diligentissime cum veteri codice contulimus, annotamus, quia video quibusdam doctis viris commentitiam lectionem placuisse. Primus enim Beroaldus censuit *Thericlea* pro *Trichilae* legendum esse. Postea extiterunt ineptiores illo hac quidem in re, qui *Triclinia* substituerunt. Sed de his suo loco. *Scal.* Tabernacula sive tentoria ad excipiendos peregrinos, qui ad spectandos ludos convenirent. Quae similiter Graecis σκιάδες dictae. Athenaeus lib. IV. *Dac.*

Vallescit. Hinc *evallefacere* est eiicere. Varro Prometheo lib. II. (apud Non. p. 217. Merc.): *Retrimenta cibi, quae exierant per posticum, evallefecerunt. Scal.* Optime Doctiss. Salmasius legendum docuit *vallefit*, et errare Festum, qui a vallo castrorum deducit. A *vannus* factum *vallus*, ut a *cinnus cillus; vinnus villus.* A *vallus* factum *vallare*, hinc *evallefacere* eiicere, et *evallare.* Titinius in Prilla: *Qua ego hodie extorrem hanc domo faciam pilatricem pallia evallavit, o putere.* Quem locum quia corruptissimus est, sic legere non dubito: *Quando ego hodie extorrem hanc domo faciam, pilatricem pallii evallaro pulcre. Dac.* Evallefacere Varro apud Nonium (pag. 217. Merc.) in *Posticam*, ubi corrupte *vallem fecerunt. Goth.*

Vexillum. Idem Priscianus (III, 6, 36. tom. I. pag. 132. Kr.) et Servius (ad Virg. Aen. VIII, 1. pag. 504. Dan.), sed omnino *velum* est a *vexillum*, ut *ala* ab *axilla*, dempta litera *x*. Cicero in Oratore ad Brutum (c. 45.): *Quin etiam verba saepe contrahuntur, non usus caussa, sed aurium. Quomodo enim vester axilla ala facta est, nisi fuga literae vastioris? quam literam etiam e maxillis et taxillis et vexillis et paxillo consuetudo elegans Latini sermonis evellit. Dac.*

Vinulus. Plaut. in Asin. (I, 3, 70.): *Oratione Vinula, venustula. Ant. Aug.* Glossarium: *Vinnicus* νωχελής. Lege: *Vinulus. Scal.* Mollis, a vini diminutione, nam vinum quod generosum non esset, *vinulum* et *villum* appellabant. Apud Plaut. Asinar. Act. I. sc. 3, (70.):

Osculando, oratione vinula, venustula.

Ubi Nonius (pag. 186. Merc.) *vinnulum* exponit *illecebrum.* Verum Ianus Douza vocem vinnulam interpretatur flexuosam, instar vinni, hoc est cincinni. Ex Isidoro lib. II. Orig. cap. 19.: *Vinnolata vox est levis et mollis atque flexibilis et vinnolata dicta a vinno, hoc est cincinno molliter flexo. Dac.*

Vietus. Teren. in Eun. (IV, 4, 21.): *Hic est vietus, vetus, veternosus senex.* Plaut. in Merc. (II, 2, 20.); *Acheronticus, senex, vietus, decrepitus. Ant. Aug.* Proprie marcidus a *vieo*, ut dicebant pro *vio*, ita ut de virgultis dicatur, quae marcida fiunt et flaccida, postquam vientur, ut funium usum praestent. Quare optime in Glossis: *Vietum*, μεμαρασμένον. Inde homines molles flaccidique *vieti* dicti. Terent. Eunuch. IV. sc. 4, (21.):

Hic est vetus, vietus, veternosus senex.

Ubi Donatus: *Vietus mollis flaccidusque et flexibilis corpore, unde et vimina et vimenta et vites et vietores dicuntur et viere religare dicitur, quia vietis virgis magis religare possumus quid libet. Lucretius* (III, 386.): *araneae dixit vietam vestem, hoc est putri mollitia praeditam.* Sed in originatione fallitur Donatus. Nam a *vio* est vimen, vimentum, vitis, et a *vieo* vietus, vietores. *Dac.* Adde Gernh. ad Cic. Cat. Mai. II, 6. et Wetzel. in Ind. ad hunc dialogum.

Ungustus. *Uncustus*, postea *ungustus*. *Dac.* Vide supra ad v. *Ungulus.*

Vadem. Vas sponsor erat sistendi aliquem iudicio sive publico, sive privato. Et proprie erat in re capitali, ut in re nummaria *praes.* Auson. (Technopaeg. XII.):

Quis subit in poenam capitali iudicio? vas.
Quid si lis fuerit nummaria, quis dabitur? praes.

Dac.

Vecticulariam. *Vecticularius* est convicium Graecorum τοιχωρύχος. *Scal.* Vectigularii, qui vecte muros furandi gratia perfodiunt. Perfossores parietum vocat Plautus (*Asin.* III, 2, 17. Pseud. IV, 2, 23. ubi cf. interpp.), iidemque *vecticulariam facere* dicuntur, et eorum vita *vecticularia.* *Dac.*

Viritim. Gloss.: *Viritim* κατ' ἄνδρα, καθ' ἕνα ἕκαστον. *Dac.*

Uxorium. Ἀγαμίου δίκη Atheniensibus. Alibi etiam, hoc est Lacedaemone ὀψιγαμίου καὶ κακογαμίου aes poenae nomine a caelibibus primi exegerunt, ut puto, M. Furius Camillus et M. Postumius Censores anno ab U. CCCL. *Scal.* Ut *viduvium*, aes, quod a viduis pendebatur. Gloss.: *Viduvium* πρόστιμον χηρείας. Sic apud Athenienses multa indicta in eos, qui uxorem non duxerant, quae ἀγαμίου δίκη, apud Lacedaemonios in eos, qui vel sero, vel male nupserant, quae ὀψιγαμίου καὶ κακογαμίου δίκη dicebatur. Vide Pollucem. *Dac.*

Volturnalia. Videtur scribendum *Volturnalib. Volturno deo suo sacra faciebant. Fulv. Urs.* VI. Kalendas Septembres. *Dac.* Glossis: *Vulturnus* εὖρος. *Goth.*

Uls. Uls ultis Pomponius in origine iuris: *Ultis Tiberim.* Ab *uls* sive *ultis ultra*, ut a *cis* sive *citis citra.* Vide *Cis. Dac.* Vide supra *Citimum.* *Goth.*

Vesculi. Glossarium: *Vesces, vescus* ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδεής. *Scal.* Diminutivum a *vescus*, gracilis, exsuccus, macilentus. Vide in *vegrande* et cf. A. Gell. lib. V. cap. 12. *Dac.*

Vaticanus collis. Vel a Vaticano Deo, qui et *Vatiganus*, quod vagitibus infantium praesideret. *Dac.*

Vivissimus. *A videndo.* Vivo. Glossis: *Vividum* ζωτικόν, *vivide* ζώντως. *Goth.*

Ungulatos. Lego cum Vossio: *Ungulatos, qui haberent ungues magnos.* *Dac.*

Vopte. Vide *suopte.* *Dac.*

Ver sacrum. Vide supra in *Mamertini* et Nonium (pag. 522. Merc.) in *Ver sacrum.* Et Euseb. lib. III. de praeparat. Evang. *Fulv. Urs.* Ἔτος ἱερὸν Strab. (lib. V. pag. 250.). Sic dicebatur, quicquid intra Calendas Martias et pridie Calendas Maias natum Deo vovebatur. Neque vero primi hunc morem Itali tenuere. Nam tale quid in literis sacris a veteribus factitatum fuisse legimus. Vide supra in *Mamertini.* Liv. lib. XXII. (c. 10.) et XXXIV. (c. 43.) et Dionys. lib. I. (c. 15. pag 13.). *Dac.* Servium VII. Aen. ad illud: *Et sacranae acies* (796. pag. 502. ed. Dan.). De vere sacro Romanorum exstat programma scholasticum Zittaviense, editum ab Adamo Dan. Richtero, directore Gymnasii, in Solennibus Pacis Hubertiburgensis, ao. CIↃIↃCCLXIII. Ceterum cf. Vorst. et Bernegg. ad Iustin. 24, 4. Intt. ad Plin. Hist. nat. III, 13. Pithoeus advers. I, 6.

Versuram facere. Cum quis ut alii solvat ab alio mutuatur. Cicero (Tusc. Disp. I, 42.) etiam dixit *versuram facere* pro aes alienum contrahere. Et Donat. in Phormionem (V, 2, 15.): *Versuram,* inquit, *facere dicitur, qui aes alienum ex aere alieno solvit. Dicitur etiam versuram facere, cum minore foenore acceptam quis pecuniam maiore occupat.* *Dac.* Cf. Gronov. de pec. vet. pag. 535. Adde Vicat. vocabular. iuris utriusque v. *Versura.*

Vinciam. Lege ut in MSS. *viciam* et infra *continentiam* pro *continentem.* Nam *vicia* est continentia. Nisi velit Festus inde viciam etiam virginem, vel mulierem continentem dictam. Sed sic etiam non incommode *vinciam* retineas a *vincire* nempe, quae sit vincto pectore, ut fere olim virgines. Nam flocci est, quod ait Turnebus, alicubi *vinciam* dictam continentem, quia quae vinctae sunt, tenuioris et gracilioris sunt abdominis, quam incontinentes, quibus propendet aqualiculus. *Dac.*

Vernisera. Mensalia auguria multi generis habes apud Plinium lib. XXVIII, 2. *Scal.* Male, qui *Messalae auguria.* *Dac.* Mirum autem, quod quae de *vesperi* tempore adduntur in codice Monacensi, eadem reperiuntur in cod. Toletano Isidori ad Origg. libr. V. c. 31. §. 4. apud Areval. T. I. pag. 571. Sunt autem ita: *Vesper dictus, dum sol aut luna ferruginibus quacunque diei aut noctis hora tegitur, et hoc nomen facit vesperis. Vespera vero ab hora nona sole descensum inchoante, sed hoc nomen declinationem non habet. Vesperus est, dum sole occidente dies deficit, et sic declinabitur, vesperus, vesperi, vespero et reliqua. Vespera* (in ms. *vespere*) *est, quum lucis oriente aurora nox finitur, et sic declinabitur: vespera, vesperae, vesperae.*

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Ad pag. 713. *Sedum. Ibi adde haec:* Stulte quaerit, quare sedum seratur in tegulis, putans scilicet ob religionem potius, quam naturam illius herbae hoc fieri. *Scal. Sedum* alio nomine *Iovis caulis*, semper vivum, *Iovis barba* dicitur, Gallice *Ioubarbe.* Et in tegulis nasci amat. — Quamquam alicubi mihi legisse videor veteres eam in tegulis serere solitos fuisse, quippe cui vim aliquam sedandorum fulminum inesse crederent. *Dac.*

Pag. 4. v. 3. ab imo pro *Gu.* 2. leg. *Gu.* 1.
— 9. v. 20. post v. *Collina* adde *porta.*
— 45. v. 1. lege *ac si propriis*, quod non clare expressum videtur.
— 101. v. 18. lege coniunctim *vehiculoque.*
— 117. v. 6. pro *scapit* lege *scabit.*
— 166. v. 11. pro *gagina* lege *pagina.*
— 167. v. 3. ab imo pro *Manticulari* — lege *Manticularum.*
— 173. not. 7. pro *Puvi* lege *Puri.*
— 175. not. 9. pro *Magor* lege *Maior.*
— 302. v. 10. pro *vadsch* (*vadj*) lege *vatsch* (*vak'*).
— 305. v. 3. pro *Arut* lege *Amt.*
— 341. v. 25. pro *ab mutatam* lege *ad mutatam.*
— 355. v. 9. in fine adde: *unde kundala(m) annulus, condalium.*
— 373. v. 12. ab imo. Adde *kumme, quod apud inferioris Germaniae populos in usu est.*
— 414. v. 5. ab imo pro *buvense* lege *buveuse.*
— 467. v. 12. pro (*Info?*) lege (*Infi?*).
— 573. v. 21. pro *Potiri* lege *Potin.*
— 620. v. 29. pro *apud Homerum* πᾶϊς lege *apud Hom.* πάϊς.
— 664. v. 15. pro *rerum* lege *verum.*
— 665. v. 1. ab imo pro *exigere* lege *erigere.*
— 682. v. 17. pro ἐστρωνένη lege ἐστρωμένη.
— 706. v. 19. ab imo pro εἶπε lege εἰπέ.
— 713. v. 14. ab imo. *Sedum.* vide supra.
— 725. v. 1. pro *adiectivum* lege *adverbium.*

INDEX I.

B.

F.

G.

J.

L.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

T.

U.

V.

INDEX II.

LOCORUM E SCRIPTORIBUS A PAULLO, FESTO ET AB INTERPRETIBUS EXCITATORUM.

B.

C.

INDEX III.

RERUM ET VERBORUM A PAULLI AC FESTI COMMENTATORIBUS COMMEMORATORUM.

ADDITAE SUNT SIGLAE, QUAE NOMINA VIRORUM DOCTORUM, QUI COMMENTARIOS CONSCRIPSERUNT, DENOTANT.

A.

B.

C.

D.

F.

G.

H.

I.

frunito ne tradas me Domine. Est autem locus cap. XXIII. Ex quibus verbis apparet mutilum esse codicem Graecum, in quo tantum legitur: κοιλίας ὄρεξις καὶ συνουσιασμὸς μὴ καταλαβέτωσάν με· καὶ ψυχῇ ἀναιδεῖ μὴ παραδῷς με.)

J.

K.

L.

O.

P.

Q.

R.

S.

W.

Z.

INDEX IV.

VOCUM GRAECARUM, QUAE A FESTO ET PAULO COMMEMORANTUR ET IN COMMENTARIIS ILLUSTRANTUR.

M.

N.

O.

Π.

Σ.

T.

INDEX V.
NOTARUM CRITICARUM.

APPENDIX RERUM ET VERBORUM III. INDICE OMISSORUM.

APPENDIX SCRIPTORUM II. INDICE OMISSORUM.

Verzeichniss
der in unserm Verlage erschienenen Schulausgaben
Griechischer und Römischer Classiker.

Diese Sammlung Griechischer und Römischer Schriftsteller, welche bis jetzt die Zahl von 68 Bänden erreicht hat, ist von stimmfähigen Beurtheilern unbedingt als die in ihrer Bearbeitung gediegenste, in ihrer Ausstattung geschmackvollste und als die ihrem Zwecke unter den zahlreichen Sammlungen ihrer Art am würdigsten entsprechende charakterisirt worden. Ihr Losungswort ist stetes Fortschreiten nach den Ansprüchen der Zeit und Wissenschaft, denen die dankenswerthen Bemühungen der unten genannten Gelehrten ebenso ihrer Seits erfolgreich zu genügen suchen, wie es der Thätigkeit der Verleger hauptsächlichste Sorge ist, durch Bestrebungen der Kunst in äusserer Ausstattung jene wissenschaftlichen Leistungen zu ehren. Es ist kein Wink wohlwollender Rathgeber unbeachtet geblieben, den Nutzen und die Brauchbarkeit dieser Sammlung zu erhöhen und sie ihrer Vollkommenheit immer näher zu bringen.

Die bisher erschienenen Bände und einige zunächst erscheinende haben folgende Bearbeiter:

Hrn. *Bach*, Director des Gymnas. in Schaffhausen.
— Dr. *Baumgarten-Crusius*, Rector an der Fürstenschule zu Meissen.
— Dr. *Beier*, Prof. in Leipzig.
— Dr. *Daehne*, Prorector an der Stiftsschule in Zeitz.
— *Ludw. Dindorf* } in
— Dr. *W. Dindorf*, Prof. } Leipz.
— Dr. *Forbiger*, Privatdocent an der Universität und Lehrer an der Nicolaischule in Leipzig.
— Dr. *Franke*, zweiten Conrector am Gymn. in Rinteln.
— Dr. *Gernhard*, Consistorialrath und Director des Gymnas. in Weimar.

Hrn. Dr. und Prof. *Graefe*, kaiserl. Russ. Staatsrath und Ritter in St. Petersburg.
— Dr. *Haenisch*, Director des Gymnas. in Ratibor.
— Dr. *Hoffmann*, Conrector am Gymnasium in Bautzen.
— Dr. *Jacob*, Studiendirector des Gymn. in Posen.
— Dr. *Jahn*, dritter Lehrer an der Thomasschule zu Leipzig (Mitherausgeber d. Jahrbücher f. Phil. u. Pädag. etc.).
— Dr. *Käuffer*, evang. Hofprediger in Dresden.
— Dr. *Kiessling*, Professor und Rector an d. Stiftsschule in Zeitz.

Hrn. *Lindemann*, Director des Gymnas. in Zittau.
— Dr. *Matthiae*, Kirchenrath und Director des Gymnas. in Altenburg.
— Dr. *Mehlhorn*, Oberlehrer am Gymnas. in Glogau.
— Dr. *Meineke*, Director des Joachimsth. Gymnas. in Berlin.
— Dr. *Passow*, Professor in Breslau.
— Dr. *Passow*, Professor am Joachimsthal. Gymn. in Berlin.
— Dr. *Pinzger*, Director des Gymnas. in Liegnitz.
— Dr. *Reinhardt*, Rector der Schule in Saalfeld.

Hrn. Dr. *Sauppe*, Subrector am Gymnas. in Torgau.
— Dr. *Schäfer*, Prof. in Leipz.
— Dr. *Schneider*, Professor in Breslau.
— Dr. *Schulz*, Consistorialrath und Professor in Breslau.
— Dr. *Sillig*, Oberlehrer an der Kreuzschule in Dresden.
— Dr. *Spitzner*, Director des Gymnas. in Wittenberg.
— Dr. *Weber*, Professor am Gymnas. in Weimar.
— Dr. *Weichert*, ersten Professor und Rector an der Landesschule in Grimma.

☞ *Von jedem Werke werden die Bände einzeln erlassen, und von den Tragödien und Comödien werden sogar die einzelnen Stücke mit besonderm Titel geheftet ausgegeben.*

A. Griechische Autoren.

Aeschinis Orationes. Cum brevi annotatione critica edidit *Guil. Dindorfius.* 1824. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.

Aeschyli Tragoediae. Ex recensione Ricardi Porsoni passim refficta a *Guil. Dindorfio.* 1827. Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 6 gr.

Anthologia lyrica poetarum Graecorum, Anacreontis et aliorum selecta carmina continens. Recognovit et notis crit. instruxit *Frid. Mehlhorn.* 1827. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.

Aristophanis Comoediae. Ad optimorum librorum fidem cum brevi annotatione critica edidit *Guil. Dindorfius.* II Vol. 1825. Charta impr. 2 thlr. Charta angl. 3 thlr.

Apparatus criticus ad Aristophanem. Digessit et lectione codicum ab *I. Bekkero* novissime collatorum auxit *Carolus Passow.* Vol. III. Adnotatio critica in Aristophanis Nubes. 1828. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.

Corpus scriptorum eroticorum Graecorum. Edidit *Franc. Passow.* Vol. I. *Parthenii erotica.* Accesserunt *Antonii Diogenis* et *Iamblichi* excerpta. 1824. Charta impr. 8 gr. Charta angl. 14 gr.

Demosthenis Orationes. Edidit *Guil. Dindorfius.* III Voll. 1825. Charta impr. 2 thlr. 20 gr. Charta angl. 4 thlr. 6 gr.

Dionysii Orbis terrarum descriptio. Recensuit et annotatione critica instruxit *Franc. Passow.* Accessit tabula geographica lapidi inscripta. 1825. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 18 gr.

Euripidis Fabulae. Cum annotationibus *Ludovici Dindorfii.* II Voll. 1825. Charta impr. 2 thlr. 4 gr. Charta angl. 3 thlr. 8 gr.

Herodoti Musae. Cum brevi annotatione critica *Aug. Matthiae* et *Henr. Apetzii.* II Tomi. 1825—1826. Ch. impr. 2 thlr. Ch. angl. 2 thlr. 21 gr.

Hesiodus. Cum brevi annotatione critica edidit *Ludov. Dindorfius.* 1825. Charta impr. 6 gr. Charta angl. 10 gr.

Homeri carmina ad optimorum librorum fidem expressa curante *Guil. Dindorfio.* Vol. I. *Ilias.* 1826. Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 8 gr.
— — Vol. II. *Odyssea.* 1824. Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 8 gr.
— — Vol. III. continens carmina minora. Ad optim. editionum fidem recensuit et notis instruxit *Frid. Franke.* 1828. Ch. impr. 16 gr. Ch. angl. 1 thlr.

Isocratis Orationes. Cum brevi annotatione critica edidit *Guil. Dindorfius.* 1825. Charta impr. 1 thlr. 16 gr. Charta angl. 2 thlr. 6 gr.

Isocratis Panegyricus. Cum brevi annotatione critica edidit *Gustav. Pinzgerus.* 1825. Charta impr. 5 gr. Charta angl. 8 gr.

Lysiae Amatorius Graece. Lectionis varietate et commentario instruxit *Ed. Haenisch.* 1827. Charta impr. 8 gr. Charta angl. 14 gr.

Plutarchi Vitae. Curavit *Godof. Henr. Schaefer.* VI Voll. 1825—30. Charta impr. 7 thlr. Charta angl. 10 thlr. 18 gr.

Sophoclis Tragoediae. Cum brevi annotatione critica edidit *Guil. Dindorfius.* Accesserunt trium MSS. lectiones. 1825. Charta impr. 1 thlr. Charta angl. 1 thlr. 18 gr.

Theocriti, Bionis et Moschi Carmina. Edidit *Aug. Meineke.* Accedit brevis annotatio critica. 1825. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.

Thucydidis de bello Peloponnesiaco libri octo. Cum brevi annotatione critica edidit *Ludovicus Dindorfius.* 1824. Charta impr. 1 thlr. Charta angl. 1 thlr. 20 gr.

Xenophontis Expeditio Cyri. Cum brevi annotatione critica edidit *Ludovicus Dindorfius.* 1826. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.

Xenophontis Historia Graeca. Cum brevi annotatione critica et MS. Victoriani varietatibus edidit *Ludovicus Dindorfius.* 1824. Charta impr. 12 gr. Charta angl. 18 gr.

Xenophontis Institutio Cyri. Cum brevi annotat. crit. edidit *Lud. Dindorfius.* 1826. Charta impr. 12 gr. Charta angl. 18 gr.

Xenophontis Memorabilia. Cum MS. Vict. varietatibus ed. *Guil. Dindorfius.* 1824. Charta impr. 8 gr. Charta angl. 14 gr.

Xenophontis Scripta minora. Cum brevi annotatione critica edidit *Ludovicus Dindorfius.* 1824. Charta impr. 12 gr. Charta angl. 18 gr.

B. Römische Autoren.

C. Iulii Caesaris Commentarii de bello Gallico et civili, accedunt libri de bello Alexandrino, Africano et Hispaniensi, e recensione Francisci Oudendorpii. Textum passim refinxit, annotationem criticam adiecit *I. C. Daehne.* 1827. Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 6 gr.

M. Tulli Ciceronis Laelius, sive de amicitia dialogus. Ad librorum MSS. et editt. fidem recensuit et annotatione perpetua instruxit *Carolus Beierus.* 1828. Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 3 gr.

M. Tulli Ciceronis Laelius, sive de amicitia dialogus. In usum scholarum brevi annotatione critica instruxit *Carolus Beierus.* 1828. Charta impr. 5 gr. Charta angl. 8 gr.

M. Tulli Ciceronis de Officiis libri tres. Ad optimorum librorum fidem emendati et in usum scholarum editi. 1830. Charta impr. 5 gr. Charta angl. 8 gr.

M. Tullii Ciceronis Cato maior de senectute, Laelius de amicitia, et Paradoxa. Ad optimorum librorum fidem emendati et in usum scholarum editi. 1830. Charta impr. 4 gr. Charta angl. 6 gr.

M. Tullii Ciceronis Tusculanae Disputationes. Ad optimorum librorum fidem emendatae et in usum scholarum editae. 1830. Charta impr. 7 gr. Charta angl. 10 gr.

M. Tullii Ciceronis orationes in Catilinam IV., pro Murena, pro Archia poeta. Ad optimorum librorum fidem in usum scholarum editae. 1830. Charta impr. 5 gr. Charta angl. 8 gr.

M. Tullii Ciceronis de Oratore libri tres. Ad optimorum librorum fidem emendati et in usum scholarum editi. 1830. Charta impr. 9 gr. Charta angl. 12 gr.

M. Tullii Ciceronis orationes pro Plancio, pro Sextio, pro Marcello, in M. Antonium Philippica secunda. Ad optimorum librorum fidem emendatae et in usum scholarum editae. 1830. Charta impr. 6 gr. Charta angl. 10 gr.

M. Tullii Ciceronis orationes pro Milone, pro lege Manilia, pro Ligario, pro Deiotaro. Ad optimorum librorum fidem in usum scholarum editae. 1830. Charta impr. 5 gr. Charta angl. 8 gr.

Cornelii Nepotis quae exstant. Ad optimorum librorum fidem accurate edidit, annotationem criticam atque exegeticam adiecit *I. C. Daehne.* 1827. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.

Eutropii Breviarium historiae Romanae. Editionem curavit *Detl. C. G. Baumgarten-Crusius.* 1824. Charta impr. 3 gr. Charta angl. 6 gr.

Q. Horatii Flacci Opera omnia. Ad optimorum librorum fidem recensuit et annotationibus instruxit *I. C. Jahn.* 1824. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.

Iustini Historiae Philippicae. Secundum vetustissimos Codices prius neglectos recognovit, brevi adnotatione critica et historica instruxit *Fridericus Duebner.* Accessit index rerum locupletissimus. 1831. Charta impr. 1 thlr. 16 gr. Charta angl. 2 thlr. 12 gr.

T. Livii Patavini Historiarum libri qui supersunt omnes, et deperditorum fragmenta. Editionem curavit, brevem annotationem criticam adiecit *Detl. C. G. Baumgarten-Crusius.* III Tomi. 1825—26. Charta impr. 2 thlr. Charta angl. 3 thlr.

T. Lucretii Cari de rerum natura libri sex. Ad optimorum librorum fidem edidit, perpetuam annotationem criticam et exegeticam adiecit *Albertus Forbiger.* 1828. Charta impr. 1 thlr. 16 gr. Charta angl. 2 thlr. 8 gr.

P. Ovidii Nasonis Opera omnia. Editionem curavit, brevem annotationem criticam adiecit *Detl. C. G. Baumgarten-Crusius.* III Tomi. 1824. Charta impr. 1 thlr. 8 gr. Charta angl. 2 thlr. 2 gr.

A. Persii Flacci Satirae VI. Recensuit et annotationem criticam et exegeticam addidit *E. G. Weber.* 1826. Charta impr. 6 gr. Charta angl. 10 gr.

M. A. Plauti Captivi. Emendavit *Frider. Lindemann.* 1830. Charta impr. 6 gr. Charta angl. 10 gr.

M. A. Plauti Miles Gloriosus. Emendavit *Frider. Lindemann.* 1827. Charta impr. 6 gr. Charta angl. 9 gr.

M. A. Plauti Trinummus. Emendavit *Frider. Lindemann* 1830. Charta impr. 6 gr. Charta angl. 10 gr.

C. Plinii Secundi Naturalis Historiae libri XXXVII. Recognovit et varietatem lectionis adiecit *Julius Sillig.* Vol. I. 1831. Charta impr. 1 thlr. Charta angl. 1 thlr. 12 gr.

— — Vol. II. 1832. Charta impr. 21 gr. Charta angl. 1 thlr. 8 gr.

Sex. Aurelii Propertii Carmina. Ad fidem optimorum codicum recensuit, integram Groningani, Neapolitani, excerptorum Puccii varietatem lectionis brevemque adnotationem adiecit *Frid. Jacob.* 1827. Charta impr. 12 gr. Charta angl. 18 gr.

M. Fabii Quintiliani de institutione oratoria libri duodecim. Notas maximam partem criticas adiecit *Aug. Gotth. Gernhard.* II Voll. 1830. Charta impr. 1 thlr. 12 gr. Charta angl. 2 thlr. 12 gr.

C. Cornelii Taciti Annales. Recognovit, annotationem criticam adiecit *Theoph. Kiesslingius.* 1829. Charta impr. 21 gr. Charta angl. 1 thlr. 12 gr.

P. Terentii Carthaginiensis Afri Comoediae. Ad fidem optimarum editionum recognitas, commentario critico-exegetico in difficillimis locis illustratas, una cum disquisitione de arte et ratione Comici edidit *Frid. Reinhardt.* 1827. Charta impr. 14 gr. Charta angl. 21 gr.

P. Virgilii Maronis Opera omnia. Ad optimorum librorum fidem recensuit et in usum scholarum edidit *I. C. Jahn.* 1825. Charta impr. 18 gr. Charta angl. 1 thlr. 6 gr.

Ausserdem sind in unserm Verlage erschienen:

Apollonii Rhodii Argonautica. Ad fidem librorum manuscriptorum et editionum antiquarum recensuit, integram lectionis varietatem et annotationes adiecit, scholia aucta et emendata indicesque locupletissimos addidit *August. Wellauer.* II Voll. 8 mai. 1828. Ch. impr. 3 thlr. Ch. angl. 4 thlr. 12 gr.

Archiv für Philologie und Pädagogik. Herausgegeben von *Gottfr. Seebode, J. C. Jahn* und *R. Klotz.* Erster Band. Erstes bis drittes Heft. 1832. 2 thlr. 16 gr.

M. Tulli Ciceronis orationum pro Tullio, in Clodium, pro Scauro, pro Flacco fragmenta inedita, membranis palimpsestis bibliothecae R. Taurinensis Athenaei eruta, et cum Ambrosianis earumdem orationum fragmentis coniuncta ab Amedeo Peyrone, in R. Taurinensi Athenaeo ling. orient. Professore, colleg. theolog. xxx viro et R. scientiarum Academiae Socio, cum huius integris, cum superiorum editorum selectis et cum suis annotatt., tum emendatiora, tum auctiora separatim edidit *C. Beier.* Cum speciminibus codicum et Ambrosianorum et Taurinensis lithographis. 8 mai. 1825. Charta impr. 2 thlr. Charta angl. 3 thlr.

De Marco Aurelio Antonino imperatore philosophante ex ipsius commentariis scriptio philologica. Instituit *Nicolaus Bachius.* 8 mai. 1826. Charta impr. 10 gr. Charta angl. 16 gr.

Corpus grammaticorum latinorum veterum, collegit, auxit recensuit ac potiorum lectionis varietatem adiecit *Frider. Lindemannus* sociorum opera adiutus. Tom. I. Donatum, Probum, Eutychium, Arusianum messium, Maximum Victorium, Asperum, Phocam continens. 4 maj. 1831. Charta impr. 3 Thlr. 6 gr. Charta angl. 4 thlr. 12 gr.

— — Tom. II. Pauli Diaconi excerpta et Sex. Pompeii Festi Fragmenta continens. 4 maj. 1832. Charta impr. 8 thlr. 12 gr. Charta angl. 12 thlr. 9 gr.

— — Tom. III. Isidori Hispalensis Episcopi etymologiarum Libros XX. continens. Accedunt Tabulae tres lapidi inscriptae. 4 maj. 1833. Charta impr. 5 thlr. 18 gr. Charta angl. 8 thlr.

Jahrbücher für Philologie und Pädagogik. Eine kritische Zeitschrift, in Verbindung mit einem Verein von Gelehrten herausgeg. v. *J. C. Jahn.* Erster Jahrg. in 2 Bdn. oder 4 Heften. 1826. Alle 4 Hefte complett 6 thlr.

— — Zweiter Jahrg. in 3 Bänden oder in 12 getrennten Heften. 1827. Alle 12 Hefte complett 9 thlr.

— — Dritter Jahrg. in 3 Bänden oder in 12 getrennten Heften. 1828. pr. compl. 9 thlr.

— — Vierter Jahrg. in 3 Bänden oder in 12 getrennten Heften. 1829. pr. compl. 9 thlr.

— — Fünfter Jahrg. in 3 Bänden oder in 12 getrennten Heften. 1830. pr. compl. 9 thlr.

Neue Jahrbücher für Philologie und Pädagogik, oder kritische Bibliothek für das Schul- und Unterrichtswesen. Herausgegeben von *Gottfr. Seebode, J. C. Jahn* u. *R. Klotz.* Erster Jahrg. in 3 Bänden oder in 12 getrennten Heften. 1831. pr. compl. 9 thlr.

— — Zweiter Jahrg. in 3 Bänden od. in 12 getr. Hft. 1832. pr. compl. 9 thlr.

Lehrbuch der christlichen Religion für die unteren Classen auf Gymnasien. Von *I. G. Rätze*, Lehrer am Gymnasium in Zittau. Mit einem Vorbericht von *Fried. Lindemann*, Director des Gymnasiums daselbst. gr. 8. 1828. 12 gr.

Platonis Opera Graece. Recensuit et annotatione critica instruxit *Car. Ern. Christoph. Schneider.* Vol. I—III. 8 mai. 1830—1832. Ch. impr. 6 thlr. 18 gr. Ch. angl. 8 thlr. 14 gr. Charta belg. 13 thlr. 12 gr.

Poetarum Latinorum Hostii, Laevii, C. Licinii Calvi, C. Helvii Cinnae, C. Valgii Rufi, Domitii Marsi aliorumque vitae et carminum reliquiae. Scripsit, collegit et edidit *Aug. Weichert.* 1830. 2 thlr.

Selinus und sein Gebiet. Eine Abhandlung der Erd- und Völkerkunde Siciliens, von *Hermann Reinganum.* Mit einer Karte und andern Abbildungen. gr. 8. 1827. 1 thlr. 8 gr.

C. Cornelii Taciti de situ, moribus et populis germaniae libellus. Commentarius instruxit *Theoph. Kiesslingius.* 8 maj. 1832. 21 gr.

Testamentum novum Graece. Ad optimorum librorum fidem edidit et in usum scholarum brevibus notis instruxit *Io. Ern. Rud. Kaeuffer.* [Fasc. I. Evangelium Matthaei.] Accessit in plagula lapidi impressa descriptio Palaestinae. 1827. Charta impr. 12 gr. Charta angl. 18 gr.

Theineri, Augustini, Commentatio de Romanorum Pontificum epistolarum decretalium antiquis collectionibus et de Gregorii IX. P. M. decretalium codice. Accessit quatuor codd. mss. in bibl. regio-acad. Vratislav. asservatorum, Gregorianam decretalium collectionem continentum, accurata descriptio. 4 maj. 1829. 1 thlr.

Virorum doctorum Epistolae Selectae, ad Bilib. Pirchheymerum, Joachim. Camerarum, Car. Clusium et Julium Episc. Herbip. datae. Ex autographis nunc primum edidit et illustravit *Th. Frid. Freytagius.* 8 maj. 1831. 1 thlr.

Leipzig, im November 1832.

B. G. Teubner & F. Claudius.